ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
1
ՄԱՐՏ
SAMEDI
1er MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11452 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.452

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին հիմնական փոփոխութիւն կրեց քաղաքական աշխարհը : Նոյնը տեղի ունեցած էր 1914 – 18ի ընդհանուր պատերազմի Զինադադարի շրջանին :

Շուրջ քառորդ դարէ ի վեր ստեղծուած է կացութիւն մը, գոյավիճակ մը, որ կը տեւէ, պարբերաբար փոքրիկ սրբագրութիւններու ենթարկուելով :

Հիմնական գիծն այն է , որ երկու գլխաւոր ուժեր — Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը — կը շարունակեն իրենց ազդեցութեան տակ պահել Եւրոպան, բաժնուած երկու անջատ գօտիներու, արեւմտեան եւ արեւելեան : Հակամարտ երկու ճակատներ, որոնք ժամանակի հոլովումով եւ կատարուած իրողութեան համակերպելով կ'ընթանան դէպի խաղաղ գոյակցութիւն, առանց սակայն զիջելու իրենց հիմնական սկզբունքներէն եւ ձեռք բերած առաւելութիւններէն :

Ամերիկա 24 տարուան ընթացքին երկու անգամ անհուն զոհողութիւններ յանձն առաւ Եւրոպան փրկելու համար զինուորապաշտ Գերմանիոյ տիրակալութենէն : Դաշնակիցները յաղթեցին երկու անգամին ալ շնորհիւ իր ռազմական ու նիւթական աջակցութեան :

Բնական էր, որ մտահոգուէր Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանումով : Մանաւանդ, որ դերերը շրջուած էին այս անգամ : Գերմանիոյ տեղը գրաւած էր Խ. Միութիւնը, որ հետեւելով «համաշխարհային յեղափոխութեան» համայնավարական հիմնական սկզբունքին, իր իշխանութիւնը տարածած էր կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի վրայ, արեւելեան Գերմանիայէն մինչեւ Պալքանները :

Արեւմտեան դաշնակիցները պարպած էին իրենց ազատագրած երկիրները : Կարմիր բանակը չհետեւեցաւ անոնց օրինակին եւ Կրէմլինի մականին ենթարկեց զանոնք :

Եւրոպայի մէջ բոլշեւիկեան ծաւալապաշտական քաղաքականութեան առջեւ թումբ կանգնելու նպատակաւ է, որ Ամերիկա քսան տարի առաջ կեանքի կոչեց Ատլանտեան Ուխտը , Հիւսիսային Ատլանտեանի Դաշնագրի Կազմակերպութիւնը (Օ. Թ. Ա. Ն.) :

Ատլանտեան Ուխտի համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ Ուոշինկթընի մէջ 1949 Ապրիլ 4ին՝ Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Քանատայի, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Իսլանտայի, Լիւքսէնպուրկի, Հոլանտայի, Նորվեկիոյ, Փորթուկալի եւ Տանիմարքայի միջեւ : 1952ին Յունաստան եւ Թուրքիա, 1955ին ալ Դաշնակցային Գերմանիա յարեցան Ուխտին, անդամ երկիրներու թիւը բարձրացնելով 15ի :

ՕԹԱՆի գործադիր մարմինն է «Հիւսիսային Ատլանտեանի Խորհուրդ»ը, որուն կեդրոնատեղին 1952ին հաստատուած էր Փարիզ, սակայն քանի մը տարի առաջ փոխադրուեցաւ Պելճիքա, երբ Ֆրանսա թուլցուց իր կապերը Ուխտին հետ :

Ատլանտեան Ուխտին յարած են երկիրներ, որոնք ովկիանոսէն հազարաւոր մը զոններով հեռու են եւ որոնք սակայն կը կարօտին հաւաքական ինքնապաշտպանութեան :

Խ. Միութիւնը պատասխանելով Ատլանտեան Ուխտին՝ անոր հակադրեց « Վարշաւայի Ուխտը », որուն կը մասնակցին արբանեակ երկիրները :

Հակամարտ կողմերը այս ձեւով կը ձգտին ապահովել ուժերու հաւասարակշռութիւն, իբրեւ գրաւական խաղաղութեան պահպանման :

Կը թուի թէ հիւլէական զէնքի մրցարշաւն ալ այժմ յանդած է հաւասարակշռութեան, ինչ որ ուրիշ ապահովութիւն մը կազմէ պատերազմի դէմ :

Նիքսըն իր շրջապտոյտը սկսաւ Պելճիքայէն, ուր կը գտնուին Ատլանտեան Ուխտի քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական վարիչ մարմինները : Ամերիկայի նախագահը իր առաջին քաղաքական ճառը խօսեցաւ Ուխտի Խորհուրդին առջեւ, պարզելով միջազգային այս կազմակերպութեան հիմնական նպատակները :

Եւրոպայի գլխաւոր դաշնակիցներուն հետխորհրդակցելէ ետք, Նիքսըն ծրագրած է աւելի յանդուգն քայլ մը առնել՝ ամուր հիմերու վրայ դնելու համար խաղաղ գոյակցութիւնը արեւելեան ճակատի երկիրներուն հետ :

Պիտի յաջողի՞ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ՝ ՓԱՐԻԶ

ՆԻՔՍԸՆ ՀՌՈՄԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Թէեւ պաշտօնական հիւր չէ, բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը այդպէս կ'ընդունի Նիքսընը եւ Շան զԷլիզէները ամբողջ ողողուած են ամերիկեան դրօշներով : Այս ձեւով Ֆրանսա կ'ուզէ ցոյց տալ իր բարի կամեցողութիւնը Միացեալ Նահանգներու հանդէպ : Ամէն մարդ նոյն բարի տրամադրութիւնները չունի անշուշտ եւ ցոյցերն իրենց առաջին զոհը տուին Նիքսընի ժամանումէն առաջին օրէն իսկ : Արդարեւ Հինգշաբթի իրիկուն , Թրիանոնի քով (Վերսայլ) խումբ մը երիտասարդներ պատերուն վրայ հակամերիկեան հանրազդներ կը փակցնէին, երբ ոստիկանական կառքի մը հետ միջադէպ մը պատահած է եւ երիտասարդներէն մէկը կուրծքէն վիրաւորուած : Այս միջադէպին մասին սակայն տրուած լուսաբանութիւնները կը տարբերին ըստ կողմերուն : Ոստիկանները կ'ըսեն թէ յարձակում եղած է իրենց վրայ եւ պաշտպանուելու համար է որ իրենցմէ մէկը կրակ բացած է եւ երիտասարդ մը վիրաւորած : Ըստ տղոց, նման բան չէ եղած այլ երբ կը փախէին ի տես ոստիկանական կառքին, ոստիկան մը սկսած է կրակել : Ամէն պարագայի մէջ, երիտասարդին կեանքը վտանգուած չէ : Ուսանողական Միութիւնը այս միջադէպին առթիւ գործադուլի հրահանգ տուած է համալսարանին եւ լիսէներուն մէջ մինչեւ Նիքսընի մեկնումը Փարիզէն :

Սպասուածին հակառակ, Պերլինի մէջ չէ որ Նիքսընի դէմ մեծ ցոյցեր եղան այլ՝ Հռոմի : Արդարեւ յաւիտենական քաղաքին երթեւեկը ամբողջովին դադրած էր ուսանողներուն պատճառով , որոնք ամէն կողմ խճողումներ ստեղծած էին : Ոստիկանութիւնը բուռն կերպով միջամտած է եւ վերջ դրած բախումներուն : 24 տարեկան երիտասարդ մը դրժբախտ զոհն եղած է, համալսարանին երրորդ յարկէն իյնալով : Ցայտնի չէ որ շատ ծռած ըլլալով ինկած է, թէ ոչ մէկը հրած է :

Ամէն պարագայի մէջ, Հռոմի ցոյցերը ամէնէն բուռն եղած են : Բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են : Պերլինի մէջ ընդհակառակն Նիքսընն շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է, նոյնիսկ ծաղիկներու արժանացած : Ամէն ապահովութիւն տրուած է Պերլինցիներուն, որ Ամերիկա նախանձախնդիր է անոր ազատութեան պահպանման :

Նիքսընն շատ զոհ մնացած է Իտալացիներէն (զեկավարներէն, անշուշտ), տրուած ըլլալով որ անոնց մօտ գտած է շատ մեծ հասկացողութիւն մը : Նոյնը չըլլայ հաւանաբար պարագան Փարիզի մէջ : Նիքսընն Օրլի կ'ընդունուէր Ուրբաթ ժամը 2ին, նախագահ տը Կոլի եւ կառավարութեան կողմէ եւ առաջին տեսակցութիւն մը կ'ունենար տը Կոլի հետ , քանի մը ժամ ետք : Աւելի երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենային Շաբաթ օր, Թրիանոնի մէջ եւ Նիքսընի փարիզեան այցելութիւնը կը վերջանար իր տուած ճաշով, Շաբաթ իրիկուն, ի պատիւ տը Կոլի : Ապա կը վերադառնար Հռոմ, ուրկէ պիտի մեկնէր Ամերիկա, Պապին հետ տեսնուելէ ետք :

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Փարիզի մէջ, բայց եւ այնպէս փոքր միջադէպեր պատահած են : Ուրբաթ առաւօտ քանի մը երիտասարդներ Ամերիքըն Էքսփրէսի (Ռիւ Օպէր) ապակիները կը կոտրէին, բայց ոստիկանութիւնը անմիաջպէս կը միջամտէր :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տը Կոլ փորձեց սերտ կապ հաստատել Պոնի հետ բարեկամական մասնաւոր դաշինք մը կնքելով, սակայն կը թուի, թէ յուսախաբ է արդիւնքէն եւ, հետեւաբար, այդ դաշինքը կորսնցուցած է իր կարեւորութիւնը : Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը եւս անարժէք դարձած է տը Կոլի համար :

Այժմ կը նախատեսէ հաւանականութիւնը Անգլիոյ (որուն հետ վէճի մէջ է) եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ (որուն հանդէպ անվստահութիւն ունի) մերձեցումին՝ ի վնաս Ֆրանսայի : Ֆրանսական դրամանիշի տաղնապը, որ տեղի ունեցաւ աշնան, հաստատեց այս վախը — Պոն սկսած է գլուխ ցցել :

Զօրավարին կարծիքով Արեւմտեան Գերմանիա կը չափազանցէ նախագահական ընտրութիւնը Պերլինի մէջ կատարելու խնդրին կապակցութեամբ, ինչպէս որ Անգլիա կը չափազանցէ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան հարցին մէջ : «Զափազանցութիւնը » դէշ բառ մըն է իր բառարանին մէջ : Տը Կոլի համոզումով Իսրայէլ չափազանցեց 1967 Յունիսին : Եւ, եթէ նկատի առնուին ներկայ ազդանշանները — Ֆրանսայի քաշուիլը Օթանէն եւ իրապէս հեռանալը Հարաւ – Արեւելեան Ասիոյ Ուխտէն, իր տրամադրութիւնը աննշան դարձնելու Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնն ու Ֆրանսա – Գերմանիա դաշնագիրը — ըստ էութեան կարելի կ'ըլլայ ենթադրել, թէ ո՛ւր պիտի վերջանայ ուղին :

Թէեւ ներկայիս տրամադիր չէ ընելու , այսուհանդերձ Ֆրանսա օրինապէս կրնայ քաշուիլ Հիւսիսային Ատլանտեան Ուխտէն : Եթէ տը Կոլ իրապէս համոզուի, թէ Արեւմտեան Գերմանիա վտանգ մըն է Ֆրանսայի դերին նկատմամբ, պիտի փափաքի դաշնակցիլ Ռուսիոյ հետ : Նման եզրակացութեան չեն յանդիր Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ հաստատուած ու բարելաւուած յարաբերութիւնները առեւտրական, տնտեսական եւ մշակութային փոխանակութեանց մարզերուն մէջ , սակայն, ասոնք անշուշտ արդելքներ ալ չեն :

Զօրավարը կը յիշէ , թէ Ֆրանսա եւ Ռուսիա որքան տուժեցին համաշխարհային Բ. պատերազմին : Այն վայրկեանին որ զգայ, թէ Գերմանիա զերուժ մը դառնալու վրայ է զինուորապէս , տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս, եւ, մանաւանդ, հիւլէական զեանի վրայ, ամէնէն տրամաբանական ելքը պիտի նկատէ դաշնակցիլ Մոսկուայի հետ :

Տը Կոլ կ'ընդունի թէ Ամերիկա հին բարեկամ մըն է Ֆրանսայի : Միեւնոյն ժամանակ հին բարեկամ է նաեւ Ռուսիա՝ Ցարի շրջանէն ցայսօր : Այս անկիւնէն դիտած՝ Ֆրանքեւռուսական համաձայնագիր մը բնական հաւասարակշռութիւն մը պիտի ստեղծէր այն պարագային, երբ գերման ուժը դուրս ելլէր Ֆրանսայի հսկողութենէն :

1944 Դեկտեմբերին տը Կոլ ըսաւ Սթալինի (համաձայն Մոսկուայի պաշտօնական տեղեկատուութեան) «Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կը հարկադրէ Ֆրանսացիներուն, որ ամէնէն առաջ ձգտին իրերօգնութեան դաշնագիր մը կընքել Խորհ. Միութեան հետ» : Վերջին քառորդ դարուն բազմաթիւ իրադարձութիւններ փոխեցին ուղղութիւնը եւ չէզոքացուցին առաջին դաշնագիրը :

Այսուհանդերձ, եթէ զօրավարը զգայ թէ Գերմանիա վերստին հրապարակ կ'ելլէ, կրնայ վերակենդանացնել իր նախկին միտքը : Եթէ ուրիշներ մոռնան, տը Կոլ ինք կը յիշէ ըսած ըլլալ Սթալինի. «Գերմանիոյ նկատմամբ միեւնոյն շահերը ունինք » :

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԸ Ուրբաթէն ի վեր փոխեց իր դիմագիծը : Արդարեւ նշանաւոր «Հալերը» փոխադրուեցան Ռէօնժիս եւ վերջին անգամն էր Հինգշաբթի գիշեր որ գիշերային այդ կեանքի սիրահարները, կրցան նոյն մթնոլորտին մէջ ուտել «սոխի ապուրը» : Ապուրը միշտ պիտի մնայ անշուշտ, բայց «Փարիզի փորը» հոն պիտի չըլլայ այլեւս :

ԱՆԳԼԻԱ հաւանաբար չափաւոր պատասխան մը տայ Ֆրանսայի բողոքագրին, աւելի չլարելու համար մթնոլորտը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ կը կարծուի որ աշխատաւորական Մափայ կուսակցութիւնը փոխանցման դահլիճ մը պիտի առաջարկէ, Տիկին Կոլտա Մէյրի գլխաւորութեամբ :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ , հասած լուրերու համաձայն կաթողիկէ եպիսկոպոս մը՝ Վելիշկովսկի ձերբակալուած է Ուկրայնիոյ մէջ : Ձերբակալութիւնը կատարուած է երբ կրօնաւորը հիւանդի մը տունը կ'երթար, խոստովանանքի համար : Վելիշովսկի Եպիսկ. կը պատկանի Ուկրայնիական կաթողիկէ եկեղեցւոյ , որ արգիլուեցաւ 1946ին եւ խորհ. իշխանութեանց կողմէ կապուեցաւ օրթոտոքս եկեղեցւոյ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Օռիան եւ Ալ Ճարիտա թերթերուն համաձայն, Ֆայսալ թագաւորը, որ առջի օր մեռաւ, աշխարհի ամէնէն մեծարժէք չէքը ստորագրած է : Ըստ վերոյիշեալ թերթերուն , մեռնելէն քանի մը օր առաջ երկու միլիառ ներկայ Ֆրանքի չէք մը յանձնած է Պանք տը Ֆրանսին :

ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞Ն ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՒՄԵՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԵԹԵՐՈՒ ՀԵՏ

Բ.

Սումերներուն ծանօթ էր պղինձի գործածութիւնը : Այդ մասին Ժագ տը Մորկան կը գրէ. «Լեռներէն իջնելով՝ ժողովուրդները եկան գրաւելու ջուրէն ազատող Քաղդէաստանը: Անոնք իրենց հետ կը բերէին պղինձը : Սակայն ո՞ւրկէ կուգային այդ մարդիկը : Անշուշտ , ոչ Իրանի սարահարթէն, քանի որ Իրանի բարձրաւանդակը չորրորդական շրջանին դեռ անմարդաբնակ էր, եւ ոչ ալ Անդրկովկասէն : Այդ մարդիկը կրնային իջնել միմիայն Հայաստանի լեռներէն եւ բարձրադիր Ասորեստանէն » :

Ինչպէս կը տեսնենք, Ֆրանսացի ականաւոր հնագէտ – արեւելագէտը ակնարկութիւն անգամ չըներ Կեդր. Ասիոյ մասին : Ըդհակառակն, ան կը գրէ. « Պարսկաստանի եւ Հայաստանի մէջ կատարուած հնագիտական հետազօտութիւններով հաստատուեցաւ, որ թուրանական (այսինքն՝ ուրալօ – ալթայական ցեղերու) գաղթ այդ երկիրներուն վրայով դէպի պարսկական ծոցը տեղի չէ ունեցած»: Եւ ասիկա ամէնէն փայլուն հերքումն է թուրք պատմագրութեան եւ Մեշէնի զարգացուցած «տեսութիւններուն», որոնց համաձայն Սումերները եկած են Կեդր. Ասիոյ սարահարթերէն :

Այժմ քննենք այն հարցը, թէ իրօ՞ք սումերները կը պատկանին ուրալօ – ալթայական ցեղին :

Մարդաբանական բոլոր քննութիւնները ցոյց տուած են, որ սումերները կը պատկանին Փոքր Ասիոյ այն մեծ ժողովրդախումբին, որուն հնագէտ – մարդաբանները կ՚անուանեն «ասիանական » , « փոքր ասիական», «հեթիթեան» կամ « արմենոյիտ»: Ասոնք Մերձ. Արեւելքի, մասնաւորապէս հայկական լեռնաշխարհի բնիկ ժողովուրդներն են, որոնք իրենց մշակոյթով եւ մարդաբանական տիպով կը կազմէին ամբողջութիւն մը: Ասիկա անհերքելի կերպով ապացուցուած է փոքրասիական մշակոյթներու ընդհանրութեամբ՝ ըստ հնագիտական տուեալներու : Մինչդեռ ուրալօ – ալթայական ժողովուրդները կը պատկանին «մոնղոլոյիտ» մարդաբանական տիպին, որուն մէջ կը մտնեն Չինաստանի եւ կեդրոնական ու հիւսիսային Ասիոյ բնիկները :

Մերձաւոր Արեւելքի եւ հայկական լեռնաշխարհի ամէնէն հին քաղաքակրթութիւնը ստեղծող ասիանականներու մարդաբանական տիպը առաջին անգամ ուսումնասիրող գերմանացի յայտնի գիտնական Ֆելիքս Ֆոն Լուշան կը գրէ. «Մերձ. Արեւելքի սկզբնական ազգաբնակչութիւնը բաղկացած էր պրիւնետներէ (թխադէմներէ) եւ աչքի կը զարնէին իրենց կարճ գանկով ու մեծ քիթով: Այդ ազգաբնակչութիւնը անհրաժեշտ է անուանել արմենոյիտական : Ասոնք իրենց մարդաբանական տիպը ժառանգած են հաթերէն եւ զարմանալի կերպով միատարր պահպանուած են մինչեւ մեր օրերը՝ հազարաւոր տարիներու ընթացքին, հակառակ անոր որ միշտ շրջապատուած են այլացեղ , շատ անգամ թշնամի տարրերով»: Ուսումնասիրութիւնները պարզած են, որ արմենոյիտ տիպը տարածուած էր ամբողջ Միջագետքի մէջ , սկսեալ անոր հարաւային մասէն մինչեւ Տիգրիսի եւ Եփրատի ակունքները եւ ապա՝ դէպի Փոքր Ասիոյ արեւմտ. մասերն ու Իրանի խորքերը :

Մարդաբանական ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ Սումերները նոյնպէս կը պատկանին ասիանական կամ արմենոյիտ մարդաբանական տիպին, որ բնորոշ է ոչ միայն Սումերի մէջ, ուր յուշարձանները կը պատկերացնեն զանոնք կարճ գանկով եւ մեծ քիթով, այլեւ Խուրրիներու երկրին մէջ:

Քոնթընօ, որ մեծ հեղինակութիւն է հեթագիտութեան բնագաւառին մէջ, յենելով ոչ միայն իր, այլեւ շատ ականաւոր արեւելագէտներու ու մարդաբաններու ուսումնասիրութիւններու վրայ, 1927ին իր մէկ աշխատութեան մէջ ժողովուրդներու ասիանական (արմենոյիտ) խումբին մէջ կը դասէ ոչ միայն Սումերները , այլեւ այսօրուան Հայերը : Իր մէկ ուրիշ աշխատութեան մէջ ան կարճագանկ ասիանականներու շարքին կը դասէ նաեւ Հիթիթները ու Խուրրի – միտանիները : Իբրեւ ընդհանուր եզրակացութիւն, իր այս գրքին մէջ ան կը գրէ. «Հին Արեւմըտեան Ասիոյ լեզուաքննական բոլոր ուսումնասիրութիւնները մեզ կը բերեն այն եզրակացութեան, թէ այս երկիրներու հնագոյն քաղաքակրթութիւնը արսագիք է ասիանական լեզուներով խօսող ժողովուրդներուն, որոնցմէ հնագոյնն են Սումերները »:

Ականաւոր պատմաբան Նիկողայոս Ադոնց կը գրէ. « Նախքան Բաբելոնիայում Սեմիտների յայտնուելը, որոնք այնտեղ եկել էին Արաբիայից, Միջագետքը, Հայաստանը եւ Փոքր Ասիան բնակեցուած էին ասիանական ցեղով, որի մի ճիւղը՝ Սումերները Բաբելոնիայում, Խուրրիները (Սուբարիները , Ուրարտացիները)՝ Հիւսիսային Միջագետքում եւ Հարաւային Հայաստանում, իսկ Հեթիթները՝ Փոքր Ասիայի Արեւելքում կազմում էին մի շղթայի երեք գլխաւոր օղակները »:

Ամփոփելով ըսուածները, կը յանգինք հետեւեալ եզրակացութիւններուն :

1. Սումերները չեն եկած կեդրոնական Ասիոյ սարահարթերէն Քրիստոսի ծնունդէն հինգ հազար տարի առաջ :

2. Անոնք ոչ մէկ առընչութիւն ունին ուրալօ – ալթայական ժողովուրդներուն հետ, որոնք կը պատկանին մարդաբանական մոնղոլոյիտ տիպին :

3. Արմենոյիտներու սկզբնական բնակավայրը եղած է հայկական բարձրաւանդակը, ուրկէ անոնք յետագային տարածուած են դէպի Միջագետք եւ Արեւմըտեան Փոքր Ասիա :

4. Հայկական լեռնաշխարհի նախաբընիկ կարճագանկ այդ ցեղերուն յետնորդները մինչեւ այսօր ալ կը բնակին հայկական լեռնաշխարհին մէջ: Սեմիտները եւ Հնդեւրոպականները , որոնց Ֆ. Լուշան, Ռ. Վիրխով եւ ուրիշներ կը համարին եկուոր, դրսեկ տարրեր, յետագային խառնուեցան կարճագլուխ այս ժողովուրդներուն , հիմնական ներգործութիւն չունենալով տեղաբնիկներու մարդաբանական տիպին վրայ :

Թուրքերը ցեղային ոչ մէկ առընչութիւն ունին նաեւ Հեթերու (Հեթիթներու) հետ :

Ե. ՏՈԼԲԱԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԻՇԽԱՆ ԳԱԲՐԻԷԼ ԵՒ ՄՕՐՈՒՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ք. Ե. 1168 թուականին, Պալտուին Բ., Խաչակիրներու ասպետը, Եդեսիայէն կ՚անցնէր՝ Երուսաղէմի դահը բարձրանալու համար: Հոն հանդիպեցաւ հայ իշխանուհի Մորֆիալի (Գեղեցիկ), որուն դարպասեց, սիրտը գրաւեց աշուղական մեներգներով եւ իր կոտրած ջութակով :

Զրահապատ համազգեստին մէջ կը պահէր իր այրած սիրտը եւ կ՚ըսէր իշխանուհիին .

— Բաց զրահս ու տես թէ ինչպէս սիրտըս կը տրոփէ քեզի համար :

Մորֆիա խորհուրդ տուաւ ասպետին , որ իր ձեռքը խնդրէ իր հօրմէն՝ իշխան Գաբրիէլէն :

Մեսիէօ Պալտուինը ասոր կը սպասէր, վասնզի քաջածանօթ էր հայ իշխանին հարստութեան :

Խոնարհեցաւ Հայուն առջեւ եւ ըսաւ .

— Ազնուազարմ իշխան Գաբրիէլ , իշխան Մալաթիոյ, ներեցէք, սիրտ է ասիկա, կը պաղատիմ ու ձեր աղջկան ձեռքը կը խնդրեմ :

Եւ սկսաւ սովորական երդումներն ընել:

Իշխան Գաբրիէլ յուզուեցաւ եւ տուաւ իր հաւանութիւնը , որուն յաջորդեցին պսակադրութեան հանդէսներ ու խնջոյքներ, առատ ճաշերով, որպէսզի կշտանան անօթի Խաչակիրները :

Եւ Պալտուին ու Հայուհին եղան մէկ մարմին, հայ եւ լատին քահանաներու օրհնութիւններով :

Պալտուինի ներկայութենէն մեծապէս օգտուեցաւ իր աներհայրը՝ Գաբրիէլ որ իբր Երուսաղէմի թագաւոր Պալտուինի հրատարակած հրովարտակներով մեծ դումարներ ու տուրքեր հաւաքեց, մինչ անդին, սիրահար զոյգը քաղցրօրէն կ՚ապրէր մեղրալուսնի ամիսները :

Օր մըն ալ, Պալտուին, իր դանձանակը քննելով տեսաւ՝ որ պարապ էր:

— Վայ անպիտան , գոչեց ասպետը, դրամները ի՞նչ եղան : Արդեօք դո՞ւն առիր, տիկին :

Բոլոր տանտիկիններուն պէս, իշխանուհի Մորֆիա, երդումներ ըրաւ եւ ըսաւ.

— Ե՞ս: Աչքերս կուրնան: Սուրբ Գրիգորը վկայ : Ես դրամի չեմ մօտենար : Բայց եթէ շատ, շատ դրամ ունենաս, այն ատեն իբր կինդ, բաներ մը կը թոցընեմ: Ամէն պարագայի մէջ, դանձանակըդ չեմ բացած ես :

— Հապա ի՞նչպէս պարպուեցաւ :

— Էհ, պատասխանեց իշխանուհին Մորֆիա, երբ չլեցնես , կը պարպուի : Հաշուէ անգամ մը թէ որքան ընդունելութիւններ կազմակերպեցինք, նուագածուներ ու պարուհիներ վարձեցինք եւ քանի քանի հացկերոյթներ տուինք հարիւրաւոր հրաւիրեալներու :

Իշխանական զոյգը խորհեցաւ ելք մը դտնել :

Բաւական մտածելէ ետք, Պալտուին ըսաւ հայ իշխանուհիին .

— Լաւ, բայց ի՞նչ պիտի ըսեն ...

— Որո՞նք :

— Ասպետներս ու զինուորներս ...

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ, երեք ամսական պարտական եմ անոնց, պատասխանեց Պալտուին: Եւ գիտես որ անոնք խօսքէ չեն հասկընար : Օր մըն ալ կ՚ըմբոստանան, երբ համբերութիւնին հատնի: Սիրելիս, կը տեսնես թէ ինչ վիճակի հասանք մեր շռայլութեան հետեւանքով :

— Դուն տես, ըսաւ Մորֆիա :

— Հիմա ի՞նչ կրնանք ընել :

— Հօրս դիմէ եւ քիչ մը դրամ խնդրէ անկէ :

— Երբեք, երբեք, պատասխանեց Պալտուին : Չեմ կրնար նուաստանալ եւ որպէս Երուսաղէմի ապագայ թագաւոր, դրամփոխ առնել հօրմէդ: Իրաւ, հայրիկդ դրամ ունի՞:

— Բաներ մը ունի, ըսաւ Մորֆիա: Վաթսուն տարի է կը գողնայ : Հարկաւ բան մը պիտի ունենայ :

Պալտուին դժգոհութիւն կեղծելով հեռեցաւ իր կնոջմէն ու քիչ ետք կանչեց ասպետներու գնդապետը :

— Ձեզի ամսական պարտք ունի՞մ :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս կինը Սալիհա հանըմն էր, այն որուն ամուսինը եւ երկու զաւակները զոհ դացած էին Ապտիւլ Համիտի վայրագութեան եւ որ, իր վշտին սաստկութեանը մէջ, ուխտած էր իր սիրելիներուն վրէժխնդիրը ըլլալ, թօթափելով իր վրայէն կնոջական տկարութիւնը եւ նետուելով յեղափոխութեան գիրկը:

Այդ օրէն Սալիհա հանըմի կեանքը անձնուիրութեան, չարչարանքի ու յանդուգն արկածախնդրութեան կեանք մը եղած էր:

Անգամ մը թէեւ ինկած էր Ապտիւլ Համիտի ճիրաններուն մէջ եւ մատնուած անլուր տանջանքներու, նոյնիսկ Եըլտըզի պալատին մէջ, ու յետոյ Եէմէն աքսորուելու եւ հոն մեռցուելու համար ճամբայ ելած, սակայն յաջողած էր Սուէզի ջրանցքին մէջ, իր ընկերներով միասին, փախչիլ եւ վերսկսիլ յեղափոխականի կեանքը:

Երեք տարիէ ի վեր արտասահման մընալէ ետքը, եկած էր Սելանիկ իր փրոփականտը յառաջ տանելու համար բուն իսկ բանակին մէջ, որուն վրայ կեդրոնացած էր ամբողջ երիտասարդ Թուրքիոյ յոյսը: Երեք ամիսէ ի վեր կը գտնուէր Սելանիկ, ուրկէ պիտի մեկնէր Իւսկուպ, իր գործը շարունակելու համար:

— Սալիհա հանը՛մ, մրմնջեց թիկնապահը զայն տեսնելուն պէս, Սալիհա հանը՛մ...:

Ուրիշ բան մը չգտաւ արտասանելու եւ խորին յուզումով կնոջ երկու ձեռքը բռնեց, շրթունքին մօտեցուց եւ երկար համբոյր մը դրոշմեց անոնց վրայ:

— Լռէ, Միսս Պլաքթոն է անունս, ըսաւ Սալիհա, այդպէս անուանէ զիս... սրտաղեղութեանց ատենը չէ, նախ՝ դուրս ելլենք շոգենաւէն: Հանդարտէ եւ պաղարիւնութիւնդ մի կորսնցներ...

Եւ դուրս ելաւ խցիկէն, մինչդեռ թիկնապահը կը փութար իրեն հետեւիլ:

Վարը, քարափին վրայ, շոգենաւին սանդուխին ոտքը, երեք ոստիկաններ կեցած էին: Երբոր տեսան սեւազգեստ կինը, յարգանքով բարեւեցին: Սալիհա հանըմ համարձակ անոնց մօտեցաւ եւ թիկնապահը ցոյց տալով, որ իր քով կեցած էր, օտարահնչիւն թուրքերէնով մը ըսաւ.

— Էֆէնտին իմ ծանօթ հայրենակիցս է, Մըսթըր Փէթէրս, իմացայ որ շոգենաւին մէջ կը գտնուի եւ եկայ զինքը տեսնելու. շոգենաւին մեկնելուն բաւական ժամանակ ըլլալով, ուզեցի քաղաքը պտըտցնել:

— Շատ լաւ տիկին, պատասխանեց ոստիկաններէն մին որ պետ մը ըլլալ կը թուէր, յարգանքով բարեւելով :

— Անցագիրը չե՞նք կրնար տեսնել, հարցուց ուրիշ ոստիկան մը:

— Ի՞նչ հարկ անցագիրը տեսնելու, քանի որ տիկնոջ բարեկամն է ու քանի մը ժամ մնալէ ետքը շոգենաւ պիտի վերադառնայ, ըսաւ խստութեամբ միւսը, տիկին Պլաքթոնի ընկերակցութիւնը անցագրի տեղ կը բռնէ... կ՚աղաչեմ տիկին, ազատօրէն գացէք պտըտցուցէք ձեր հայրենակիցը:

Սալիհա հանըմ եւ թիկնապահը հեռացան: Քիչ մը անդին հանդիպեցան ոստիկանապետի մը որ ուշադիր կը դիտէր զիրենք, մանաւանդ թիկնապահը:

— Ինչո՞ւ այս մարդը աչքերը իմ վրաս յառած կը դիտէ, ըսաւ կամաց մը Մէհմէտ փաշա իր ընկերուհիին:

— Հոգ մի ըներ, պատասխանեց տիկինը, կ՚երեւայ որ օտար դէմք մը ըլլալուդ համար է... այդ ոստիկանապետը իմ բարեկամս է:

Եւ ուղղակի դիմեց դէպի անոր, իր հետ տանելով նաեւ թիկնապահը:

Ոստիկանապետը տիկնոջ իրեն մօտենալը տեսնելով, ինքն ալ քանի մը քայլ յառաջ եկաւ:

— Բարեկամս հայրենակից մըն է, որ այս առաւօտ Ֆրանսական շոգենաւով հասաւ... կ՚ուզեմ զինքը պտըտցնել, քանի որ տակաւին շոգենաւը մինչեւ իրիկուն հոս պիտի մնայ:

— Շատ լաւ կ՚ընէք, պատասխանեց ոստիկանապետը յարգանքով բարեւելով երկու անձերը, միայն թէ դժբախտաբար մեր քաղաքը, Եւրոպացիի մը համար տեսնուելու արժանի բան մը չունի:

— Մեզի համար միշտ նոր ու հետաքրքրական բաներ կրնանք գտնել տեսնելու, պատասխանեց Սալիհա հանըմ, յետոյ հարցուց.

— Ի՞նչպէս է ձեր փոքրիկ աղջիկը, իմ տուած դեղերուս վրայ:

— Բոլորովին աղէկցաւ, շատ շնորհակալ ու երախտապարտ ենք ձեր ազնուութեան, կինս յատկապէս ձեր ձեռքերը կը համբուրէ, պատասխանեց ոստիկանապետը:

Սալիհա հանըմ գլխու շարժումով մը բարեւելով իր խօսակիցը, ճամբան շարունակեց թիկնապահին հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 68)

ՖՐԱՆՍԻՍԿԸ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՐԻԶ

—*—

ԲԱՐԻՈՒՆ ԿԱՎԱՌ

Ընկերնիս մեջ սիրուն տուն, սուտ – ասատ ալաբաստրոնի մեջ ծաղիկներ։

Ո՞րտեղ է ընկերը։

Ինչպես կասկածում էր Ֆրանսիսկան, ընկերը գտնվում էր Ֆրանսիսկայի տանը։ Ֆրանսիսկան ինքն էլ ներս մտավ ճաշասենյակ, ուր Ռոբերտ Ֆրեյերը նստած էր սեղանի առջև, ուտում էր ու կարդում։

— Ո՞րտեղ է, ասում Ֆրանսիսկան։

— Ինչո՞ւ։

— Ոմանք ասում են, թե ինչ-որ բան – ում պատահել է նրան, ինչ-որ վատ բան։

— Ես ոչինչ չգիտեմ, պատասխանեց Ռոբերտը, ես նրան չեմ տեսել։ Ես ինքս էլ նրան եմ փնտրում։ Ես ուզում եմ նրան տեսնել, որ նա ինձ ասի, թե ինչ է պատահել Ֆրանսիսկայի հետ։

— Ինչպե՞ս, ասում Ֆրանսիսկան։ Դուք չգիտեք, թե ինչ է պատահել Ֆրանսիսկայի հետ։

— Ոչ, ես չգիտեմ։

— Ինչպե՞ս կարող է դա լինել, որ դուք չգիտեք։ Ֆրանսիսկան ձեզ համար ամենամտերիմ մարդն է աշխարհում։ Ինչպե՞ս կարող է պատահել, որ դուք չգիտեք, թե ինչ է պատահել նրան։

— Ես ոչինչ չգիտեմ, պատասխանեց Ռոբերտը։ Ես ոչինչ չգիտեմ։ Ես ոչինչ չգիտեմ։ Ես ոչինչ չգիտեմ։

— Ես ոչինչ չգիտեմ, ասում Ֆրանսիսկան։ Ես ոչինչ չգիտեմ։ Ես ոչինչ չգիտեմ։ Ես ոչինչ չգիտեմ։

— Ես ոչինչ չգիտեմ, ասում

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆրանք Եւրոպայի Ուս. Միութենէն :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ 150 Ֆրանք Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբէն :

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

տարբեր յայտագրով կը ներկայանայ՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու

JOSEPH FRANCESCHI

Շաբաթ, Ապրիլ 12, ժամը 20·45ին

Palais des Sports

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՍ

Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին թէյասեղանը, Կիրակի, Մարտ 16ին : Մանրամսնութիւնները յաջորդով

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հանդէսը Կիրակի, Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 15ին :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

TRANSIT

Agence en Douane

— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98

MARSEILLE (1e)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Փետրուար 23, Մարտ 2, 9, 16 եւ 23ին յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն : Այս օրերուն Հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Ակումբին մէջ : Իւրաքանչիւր ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Չորեքշաբթի, 5 Մարտ, ժամը 20·45ին Սինեմա լը Շաւիլ, Ավընիւ Ռ. Սալենկրօ Շաւիլ : Կը ցուցադրուին՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
(Փաստանկար)

եւ անմահ Տիգրան Ջուխանեանի գլուխ-գործոցը՝ ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) գունաւոր Ֆէլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :

Մուտք 5 ֆրանք

Թ. ԿՐԻԿՈՐԻԷՖ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

իրաւագիտական եւ թեքնիք թարգմանութիւններ

23, Rue Blidah, appartement 41

MARSEILLE 3e

Tél. : 62-68-65 MARSEILLE

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE AIF

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

26, RUE TROYON — SEVRES

Métro Pont de Sèvres

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

Կիրակի 2 Մարտ 1969 ժամը 16,30ին

Կը ներկայացուին

Ա - ՃԻՉ ՄԸ ՄՇՈՒՇԻՆ ՄԷՋ

(կամ Օլիվըր Թուիսթ)

Երեք արար

Հեղինակ՝ ՉԱՐԼԶ ՏԻՔԷՆՍ

Բ - ON DEMANDE UN BANDIT

Զաւեշտ երկու արար

M. REGNIER et F. FERRARY

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES

եւ իր ծանօթ նուագախումբը

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւնք եւ ոչ ալ անուրդ :

38-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի Մարտ 2, կէսօրէ յետոյ ժամը 14,30ին

Salle de la Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique

Paris (7e) — Métro Invalides

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի շրջանի Արիներուն, Արենուշներու, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ :

եւ մասնակցութեամբ Փարիզի ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեան եւ սկաուատական օտար խումբերու

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ներկայացումներ Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ — Հայկական պարեր եւ երգեր — Մարզանք — Տեսարաններ սկաուտական միջազգային կեանքէն՝ պարերով եւ ներկայացումներով :

Շրջանին խմբապետները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն «ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐԸ» հայերէն զաւեշտ մէկ արար :

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐ. ՊԻԻՖԷ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 - 67 -03 :

ՋԱՏԻԿԸ

— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ —

ԳԱՐՆԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՊՐԻԼ 2-ԷՆ 17

Երթուդարձ՝ օդանաւով — պանդոկ առաջին կարգ, «ԱՐՄԵՆԻԱ»յի մէջ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն՝ 2000 Ֆրանք բոլոր ծախքերը մէջը :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, Rue du 4-Septembre, PARIS, Tél. 742.77.40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18 : ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, ռիւ տը Ֆար, ժամը 15–18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել 48·94·74), ինչպէս եւ Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝ 11 ռիւ Պասէն Ս էն Ժիւլիէն : ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 14 ռիւ Պարապան, հեռաձայն՝ 60–01·11 : ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
2 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11453 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.453

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ ԱՌԱՋ՝ ԴՊՐՈՑ

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է, որ եկեղեցին կարեւոր աղդակ մըն է օտար երկիրներու մէջ ապրող տարագիր Հայերու ազդապահպանման համար :

Մեր դարաւոր պատմութիւնը կը վկայէ թէ անցեալին ամէն անդամ, որ մեր աղդը կորնչուցած է իր քաղաքական անկախութիւնը՝ փարած է եկեղեցիին՝ իբրեւ փրկութեան լաստի մը, որպէսզի ծովային ըլլալու չդատապարտուի :

Հայաստանեայց եկեղեցիին փարած է, ո՛չ թէ անոր համար, որ կրօնական հաւատքն ու բարեպաշտութիւնը զօրաւոր են եղած իր մէջ, այլ որովհետեւ եկեղեցիին մէջ պատած է իր ազդութիւնը, լեզուն, մշակոյթը, աւանդութիւններն ու ինքնութիւնը պահպանելու միջոցը :

Ամէնէն դաժան ու մոլեռանդ բռնակալներու տիրապետութեան տակ անդամ Հայը կառուցած է վանքեր, եկեղեցիներ ու տաճարներ, որոնց մէջ սպասարկող բազմաթիւ հոգեւորականներ՝ Ոսկեղար ըսուածները՝ անխուն պահակներն են եղած հայկական մշակոյթին ու մեր ազգականութեան անդասանը հարատացուցած են իրենց մաքի գոհարներով :

Երախտապէտ Հայութիւնը յարդ պաշտամունք ունի հանդիպ իր մտաւորական տիտաններուն, որոնք կը կոչուին Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց, Կորիւն, Խորենացի, Եղնիկ, Եղիշէ, Փարպեցի, Նարեկացի, Շնորհալի, Հերացի, Լամբրոնացի, Դրասխանակերտցի, Շիրակացի, եւայլն : Եկեղեցին օրբացուցած է բոլորն ալ եւ յաւերժացուցած անոնց յիշատակը :

Եկեղեցաշէն ազդ ենք եղած : Մեր հարուստները — Աղեքսանդր Մանթաշեանի եւ Գալուստ Կիւլպէնկեանի պէս — դրամ ծախսած են՝ իրենց ծնողաց յիշատակին եկեղեցի կառուցանելու համար :

Մեծ տարագրութենէն ետք Եւրոպայի, եւ Ամերիկայի մէջ ցրուած Հայերն ալ, հետեւելով ազդային դարաւոր աւանդութեան, ամէն բանէ առաջ եկեղեցի կառուցած են եւ բոլորուած անոր չուրջ, իրենց ազդութեան սպառնացող վտանգները դիմակալելու համար : Եկեղեցին դարձուցած են ինքնապաշտպանութեան միջոց :

Գաղթականութեան առաջին սերունդը՝ առաջնորդուած անսկզբան փորձերէն՝ օգտակար ու դնահատելի աշխատանք մը տարաւ ազդապահպանման մարզին մէջ, չէն ու պայծառ պահելով Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին :

Սակայն միակողմանի էր ու թերի՝ ինչ որ կատարուեցաւ :

Կը կարծէինք թէ դաղթականութիւնը ժամանակաւոր դոյավիճակ է : Թէ մեզ հիւրընկալող երկիրները պարդապէս հանդրուաններ են դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ : Այդ պատճառաւ ալ հետդնուն չկրցանք տեսնել : Չկրցանք դուշակել, որ ժամանակաւորը տեւական ու մնայուն պիտի ըլլար : Լուրջ կարեւորութիւն չտուինք դպրոցին : Մէկ-երկու տարի չտուինք մանկապարտէզին սկսեալ դատելով՝ մանկապարտէզն ալ չունէինք՝ հայկական վարժարաններ բանալու, ինչպէս երկրին մէջ : Լաւագոյն պարագային հայերէնի չաբաթական դասընթացքներ կազմակերպեցինք հո՛ն, ուր կարելիութիւններ դտանք :

Հետեւանքն այն եղաւ, որ մեր նոր սերունդը հայերէնն սորվելու հնարաւորութիւն չունեցաւ : Շաբաթական քանի մը ժամը կիսամիջոց մըն էր, բայց ոչ դարման՝ մեզ տանջող ցաւին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ - ՏԸ ԿՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՍԻՐԱԼԻՐ Է

Օրլիէն Էլիզէ մթնոլորտը չատ սիրալիր եղած է եւ փոխանակուած բաժակաճառերն ալ ցոյց տուած են թէ երկու նախագահները չեն ուզեր խնայել զիրար հաճկնալու համար, կամ հաճկացողութեան դետին մը դտնելու համար :

Օրլիի մէջ, Նիքսըն յանպատրաստից խօսած էր եւ իրիկունն էր միայն որ պիտի խօսէր այն ճառը որ նախատեսուած էր Օրլիի համար եւ արդէն իսկ բաժնուած մամուլին : Ջերմ խօսքերով է նաեւ որ նախագահ տը Կոլ դինքը կ'ընդունէր :— «Գոհ ենք փարիզ ձեր այցելութենէն : Արդարեւ ձեր անձին միջոցով Միացեալ Նահանգներն են որ Փարիզ կ'այցելեն : Արդ, երկու հարիւր տարիէ ի վեր, որոնց ընթացքին ամէն բան պատահեցաւ, ոչ մէկ բան կրցաւ արդելք ըլլալ որ մեր երկիրը դադրի ձեր երկրին բարեկամն ղպաւլ ինքզինքը : Միւս կողմէ, եկած էք մեզ տեսնելու որպէսզի ձեզի պարդենք մեր մտածումը աշխարհի բաներուն մասին, եւ որպէսզի մեզ լուսաբանէք, ինչ կը վերաբերի ձեր տեսակէտներուն եւ ծրագիրներուն » :

Նիքսըն իր կարդին, յուզուած կը պատասխանէ :— «մեծ պատիւ է ինծի համար հոս դտնուիլ, հողին վրայ այն ազդին որ Ամերիկայի ամէնէն հին դինակիցն է եւ ամէնէն հին բարեկամը : ... Ոչ մէկ չէջան եղած է աշխարհի պատմութեան մէջ, ուր այսօրուան չափ պէտք չէլլայ միակողմանի որոչումներու միայն մէկ մեծ պետութեան մը կողմէ, այլ ուրպէսք ունենանք ամէնէն մեծ իմաստութեան ահմանելու համար քաղաքականութիւնները, որոնք պիտի փրկեն աղատութիւնը եւ պահպանեն աշխարհի խաղաղութիւնը» :

Նիքսըն քիչ եաք կ'երթար Անձանոթ Զինուորի դերեզմանը, ուր ծաղկեպսակ մը կը դնէր : Ցետոյ յանկարծ հոն հաւաքուած ժողովուրդը կը սկսէր «կեցցէ՛ Նիքսըն» պոռալ, ուր Ամերիկայի նախադահն ալ, ամերիկեան ձեւով կը ցատկէր կառքին վրայ ու կ'ողջունէր ժողովուրդը «ամբոխի լոդանք» մը առնելով ինչպէս կ'ըսուի :

Նոյն իրիկունը, Էլիզէի մէջ, Նիքսըն եւ տը Կոլ ջերմ բաժակաճառեր կը փոխանակէին : «Առանց Ֆրանսայի Եւրոպա չկայ» կ'ըսէր Նիքսըն եւ մեծ դովեստով կը խօսէր տը Կոլի մասին «հսկայ» մը եւ դնահատանքի խօսք կ'ըսէր նաեւ անոր քաղաքութեան, պայծառատեսութեան եւ իմաստութեան : Տը Կոլ ալ կը չեչտէր թէ իրենց միջեւ, մտքերու փոխանակութիւնը կ'ըլլայ մեծ անկեղծութեամբ եւ այդպէս կը պարտադրուի իրենց երկու երկիրներու :

Այս ճաչէն առաջ տը Կոլ – Նիքսըն երկու ժամ դլուխ դլխի տեսակցութիւն ունեցած էին արդէն, բայց չատ աւելի երկար տեսակցութիւն կ'ունենային յաջորդ օրը՝ Շարաթ Թրիանոնի մէջ, մինչ Ռիփիւպլիքի հրապարակը Իննէֆ, համայնավար կուսակցութիւն, եւն. ցոյց մը կ'ընէին բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ :

× *Նախորդ օրն ալ, Ուրբաթ Ուսանողական ցոյցեր եղած են Լատինական թաղը, ուր կը պոռային՝ «Նիքսըն, Ֆրանքօ, Սալազար, տը Կոլ» եւ ամերիկեան հաստատութեանց ապակիներ կը կոտրէին, նոյնիսկ Սամաւրիթէնի : Ոստիկանութիւնը 193 ձերբակալութիւններ կը կատարէր :*

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ-ԱՄԵՐԻԿԱ

—o—

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

(1958 – 1968)

1958

ՅՈՒԼԻՍ 4·— Ֆ. Տըլլես Փարիզ կուդայ տը Կոլի հանդիպելու համար :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24·— Տը Կոլ Ա.Յղընհաուըրի եւ Մք. Միլընի կը պարդէ իր տեսակիցները արեւմտեան պինակցութեան դեկավարութեան մասին :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 27·— Խորհրդային առաջին «վերջնադիր» Պերլինի մասին :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14·— Անդլիացի, Ֆրանսացի եւ ամերիկացի Արտ. նախարարները դիրք կը ճշդեն, միակողմանի որեւէ ժխտումի դէմ Խորհ. Միութեան կոչով, Պերլինի նկատմամբ իր յանձնառութեանց վերաբերեալ :

1959

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10· — Խորհ. Միութիւնը Արեւմտեաններուն կ'առաջարկէ հաչտութեան դաչինքի մը ստորագրութիւնը եր-կու Գերմանիաներուն հետ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11·— Ֆրանսա կը տեղեկացնէ որ ազդային հրամանատարութեան ներքեւ պիտի պահէ իր այն նաւերը որոնք պէտք է Ատլանտեան (Օթան) հրամանատարութեան տակ անցնին :

ՄԱՅԻՍ 11·— Ժընեւի մէջ կը բացուի արտաքին նախարարներու ժողովը Գերմանիոյ մասին :

ՅՈՒԼԻՍ 23 – ՕԳՈՍՏՈՍ 2·— Միացեալ Նահանգներու փոխ – նախագահ՝ Ռ. Նիքսըն Խորհ. Միութիւն կ'այցելէ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 26· ՍԵՊՏ· 7·— Ա.Յղընհաուըր (Մ. Նահանգներու նախագահ) Լոնտոն, Փարիզ եւ Պոն կ'այցելէ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15 – 28·— Խրուչչեւ Ա. – մերիկա կ'այցելէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3·— Զինուորական վար – ժարանին մէջ, որ Կոլ չեչտը կը դնէ պաշտպանութեան ազդային նկարագրին վրայ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20·— Երկու երրորդի մե – ծամասնութեամբ, Միացեալ Ազդերու ընդհ. ժողովը «կը խնդրէ Ֆրանսայէն որ հրաժարի հիւլէական փորձեր կատարելէ Սահարայի մէջ» : Քուէարկութեան մէջ, Ամերիկա ձեռնպահ կը մնայ :

ԴԵԿՏ· 4 – 22·— Նախագահ Ա.Յղընհաուըր կ'այցելէ Հռոմ, Անդարա, Քարաչի, Գապուլ, Նոր – Տէլհի, Թեհրան, Ա – թէնք, Թունուզ, Փարիզ, Մատրիտ եւ Ռապաթ : Արեւմտեան չորսերու վերին ժողով մը կը դումարուի Փարիզ, Դեկ – տեմբեր 19 :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10·— Ջօր· Թուլինկի քննադատութիւնները Ֆրանսայի դինուորական քաղաքականութեան դէմ Օթանի մէջ, կը հրապարակուին :

1960

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13·— Հիւլէական առաջին Ֆրանսական ռումբը կը պայթի Ռեկկանի մէջ :

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ ·— Խրուչչեւ Ֆրանսա կ'այցելէ :

ԱՊՐԻԼ 18 – ՄԱՅԻՍ 3·— Տը Կոլ Քանատա, Ամերիկա, Կիւբա եւ Անթիլներ կ'այցելէ :

ՄԱՅԻՍ 5·— Խրուչչեւ կը յայտարարէ թէ լրտեսական Իւ 2 օդանաւ մը վար առնուած է Խորհրդային հողամասի վրայ :

ՄԱՅԻՍ 17·— Փարիզի «Վեհաժողովը» կը վիժի, որովհետեւ Ջօր· Այզընհաուըր կը մերժէ ներողութիւն խնդրել Իւ· 2 օդանաւի խնդրին համար :

ՄԱՅԻՍ 31·— Ջօր· տը Կոլ կը յայտարարէ, մամուլի ասուլիսի մը մէջ, թէ Ատլանտեան դինակցութիւնը «ներկայիս անհրաժեչտ է» Ֆրանսայի, բայց ան պէտք է իր հարուածական ուժն ունենայ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5·— Նախագահ տը Կոլ, մամուլի ասուլիսի մը առեն, կը մերժէ Ատլանտեան եւ Եւրոպական ճուլման մը սկզբունքը :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7·— Ճոն – Ֆիցճերալտ Քեննըտի Միացեալ Նահանգներու նախագահ կ'ընտրուի :

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ՀԻՄԱ ԱՁՔԵՐՍ

ԳՈՑ ԱԼ ԿԸ ՏԵՍՆԵՄ

« Յայտնի գրագէտ» եմ հիմա: Կար ժամանակ մը, որ «Երիտասարդ գրող», « Երիտասարդ գրագէտ» էի: Այդպէս կը յորջորջէին զիս՝ իմ մասին երբ գրէին: Եկաւ ժամանակ մը, որ ձանձրացայ այդ տիտղոսէն ու Փարիզ բնակող բարեկամի մը գրած մէկ նամակիս մէջ դժգոհեցայ այդ բանին համար.

— Եղբայր պատուական, եթէ զիս ե- րիտասարդ որակողներուն հասցէները ունենամ, գլուխս բաց, սպիտակ բաշերս ցուցնող մէկ մէկ նկար պիտի զրկեմ ի- րենց ...

Կարծես բողոքս տեղ հասաւ ... Յան- կարծ անունիս առջեւէն «երիտասարդը» վերցաւ՝ ու ես այնպէս սրտագին խնդա- ցի, որ կողերս ցաւ ինկաւ:

Այս բանը պատահեցաւ ասկէ մօտ քսան տարի առաջ: Հիմա նորէն կը խնդամ, բայց տարբեր ձեւով՝ ու բոլորովին տար- բեր պատճառով:

Կը կարծեմ, թէ եթէ օր մը մեռնիմ — թող Աստուած հեռու ընէ այդ օրը — « յիշատակ » մըն ալ ձգած կ'ըլլամ ետիս, « լացող » մըն ալ: Առաջինը կարեւոր է՝ ու հոգեկան անդորրութիւն կուտայ ին- ծի. երկրորդը, լացողը, այնքան ալ կա- րեւոր չէ: Ես երթալէս ետք, կ'ուզեն լան՝ կ'ուզեն խնդան վրաս:

Հո՞գս ... Կեանքի փորձառութիւնը սորվեցուցած է ինծի, թէ առհասարակ, մինչեւ մեռնողի մը թաղուիլը, աչքի առջեւէ վերցուիլը, կուլան վրան: Յե- տոյ, հոգեճաշի համար սեղան նստուած պահէն սկսեալ, յայտնի կամ անյայտ, կը խնդան: Ոչ թէ անոր համար որ չար են, մեռնողին հանդէպ սէր չունին կամ ան- տարբեր են, այլ պարզապէս անոր հա- մար՝ որ իբրեւ մարդ ուրախ կ'ըլլան, որ կ'ապրին ու իրենք չէին հողը դրուողը:

Ես, մինչեւ այս սեւ օրերուն գալը, պիտի գրեմ, կարդամ, սիրեմ, ու մանա- ւանդ՝ խնդամ:

Որովհետեւ երբ այդ բաները ընելէ դադրիմ, հողը դրուած ըլլամ կամ ոչ, բժիշկը մահուանս վկայագիրը ստորա- գրած ըլլայ կամ ոչ, մեռած պիտի ըլ- լամ:

Ու ես դեռ կ'ապրիմ ու կը քալեմ աշ- խարհ կոչուած այս աղուոր մոլորակին վրայ: Բայց տարբերութիւն մը կայ երէ- կին ու այսօրին մէջ: Երէկ, ամէն մէկ քայլիս, ամէն մէկ գործիս համար, շահ, գովեստ կամ գնահատութիւն կ'ակնկա- լէի, վնասէ, կորուստէ, մեղադրուելէ ու քննադատուելէ կը վախնայի:

Հիմա, գրեթէ անտարբեր եմ: Շահ, ծափ, գովասանք ու գնահատութիւն օդի պէս անհրաժեշտութիւն չեն ինծի հա- մար. անիրաւուելէ կամ ստորագնա- հատուելէ չեմ վախնար. անսխալական ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ, կը խնդ- դամ զիս չհասկցողներուն եւ անիրաւող- ներուն վրայ ու կը ներեմ անոնց:

Օր մը, երբ բարեկամներէս մէկը հե- ռաձայնեց ինծի ըսելու համար, թէ այն- ինչ լրագրին մէջ մէկը «Պանդոկ»ս ստո- րագնահատած էր, «վրդովուելու պէտք չունիս,— ըսի —, այդ մէկ գրողին կամ լրագրին յօդուածով ոչ ունեցածէս բան մը կը պակսի, եւ ոչ ալ, եթէ գովեստով խօսէր, ունեցածիս վրայ բան մը կ'աւել- նար »:

Երբ երիտասարդ գրող էի, այդպէս չէի մտածեր: Բարեբախտ եմ որ կը յիշեմ, թէ կանաչ օրերուս այսպէս չէի: Այդ է պատճառը որ կը հասկնամ մեր նորերը ու կը պատասխանեմ անոնց ինծի ուղղած նամակներուն դուրդուրանքով:

Յիշատակ թողած գրականութեանս մէջ յաճախ յիշած եմ զաւակներս, շեշտը դը- նելով անոնց ինծի, մեզի բերած երջան- կութեան՝ ու անոնց ըրած չարաճճիու- թեանց վրայ: Առհասարակ լուռ անցած եմ անոնց պատճառած կսկիծին ու սրտ- մաշուքին վրայէն: Չեմ պատմած, թէ մինչեւ առաւօտեան կանուխ ժամերը ու, երբեմն ալ մինչեւ այգաբաց, սպասած եմ փողոցին վրայ նայող պատուհանիս առ- ջեւ, կամ անկողնիս մէջ ուշադիր՝ որ դրան բացուելուն երջանկաբեր ու հան- գըստացնող աղմուկը բռնեմ:

Հիմա ես կը խնդամ մտավախութիւն- ներուս, սրտմաշուքիս ու բախտաւորու- թեանս վրայ, որովհետեւ մեծցան զա- ւակներս եւ դարձան օրինակելի կեանքով ապրող մարդիկ ու պարտաճանաչ քա- քաքացիներ: Ուրախ եմ որ հարկին տակ չեմ հարցնելու համար ինքզինքիս, թէ «ո՞ւր եւ ինչո՞ւ համար ձախողեցայ »:

Բայց այս չէ բոլորը: Աւելին կայ: Գի- տեմ թէ սրտմաշուքի ու անձկութեան այդ օրերուս ու պահերուս վրէժը լուծե- լու նուիրուածներ կան այսօր:

Թոռս ու թոռնուհիս կան: Երբ անոնք 15 – 16 տարեկան ըլլան, գիտեմ որ պա- տուհանին առջեւ անքուն պիտի սպասեն հարսս ու տղաս. պիտի յիշեն իրենց ըրած անառակութիւններն ու ենթարկուած վը- տանգներն ու փորձութիւնները ու սըր- տերնին պիտի դողայ անոնց ապահովու- թեան համար:

— Ճէյն:

— Այո:

— Ժամը քանի՞ն է:

— Երկուքը:

— Եկա՞ն:

— Չէ', բայց կուգան, հոգ մի ըներ:

Դիւրի՞ն է հոգ չընելը ...

Անկասկած, վաղը միւս օր, երբ նորէն իրար գանք, խօսք պիտի բացուի, ու պիտի բողոքեն, ըսեն թէ Քարէն ու Մար- քը չար զաւակներ են, սրտմաշուք, սրտհատնում կը պատճառեն, մինչեւ ա- ռաւօտեան ժամը 2ը, 3ը փողոցներն են ու յաճախ իրենք չեն գիտեր, թէ ո՞ւր են եւ որո՞ւ հետ ...

Այն ատեն ես մտքէս պիտի խնդամ ի- րենց վրայ, զաւկիս ու հարսիս վրայ՝ ու յարմար պահու մը թոռներս գաղտնի մէկ կողմ քաշած, մէկ մէկ տասնոց դնեմ ի- րենց ափերուն մէջ:

— Գացէք ու զուարճացէք Շարաթ գի- շեր, բայց բալիկներ, նայեցէք որ մեր գերդաստանին անպատուութիւն բերող արարքի մէջ չգտնուիք ու առողջութիւն- նիդ չվտանգէք:

— Թէնք եու կրէ'մփ, այո մեծ հայ- րիկ ...

Քիչ կը մնայ, որ զանոնք կանչեմ ետ՝ ու պատուիրեմ, որ գիշերը ուշ գան տուն:

Զարմանալի է, զարմանալի: Ու հրա- շալի: Քանի աչքերուս լոյսը կ'աղօտա- նայ, — ալ ակնոց կը գործածեմ կարդա- լու համար, — այնքան լաւ կը տեսնեմ, այնքան լաւ կը հասկնամ աշխարհի կար- գըն ու կանոնը:

Զարմանալի է. նոյնիսկ աչքերս գոց կը տեսնեմ հիմա ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞Ն ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ՍՈՒՄԵՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԵԹԵՐՈՒ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հեթագիտութեան հիմնադիր Պ. Հրոզ- նի, վերծանելով հեթական սեպագիր եւ պատկերագիր արձանագրութիւնները, գիտական աշխարհին առջեւ բացաւ նա- խահեթական ժամանակաշրջանը, այսին- քըն բնաշխարհիկ խաթերն կամ հաթերը:

« Հեթերը, — կը գրէ Ռընէ Կրուսէ, — որոնք կը բնակէին Փոքր Ասիոյ բարձրա- ւանդակին վրայ՝ Կապատովկիա, խառ- նուրդ ժողովուրդ էին, հիմնականին մէջ ասիանական, այսինքն՝ բնիկ փոքրասիա- կան, որուն վրայ Ք. Ա. երկու հազարին նստած է հնդեւրոպացի նուաճողներու (նեսիտներու) արիսթոկրատ շերտը »:

Խաթերը կամ խաթիները ունէին իրենց սեփական ասիանիկ լեզուն՝ «խաթիլի» կամ «հաթիլի»: Այդ լեզուով, իբր առած- ներու հաւաքածոյ, 18 նմոյշներ գտնուած են Պողազքէօյի մէջ, որ Խաթերու մայ- րաքաղաքն էր (Խաթթուշաշ): Անոնց մա- սին Քոնթընօ կը գրէ. « Այդ Խաթերը կամ Հաթերը իսկական Հիթիթներ էին՝ ա- սիանականներ (արմենոյիտներ), իսկ նեսիտները ոչ մէկ իրաւունք ունէին այդ անունը կրելու: Ասոնց պէտք է անուա- նենք « նախահեթեր» :

Այս նոյն հարցերուն կապակցութեամբ Հրոզնի կը գրէ. «Հնդեւրոպացի նեսիտ- ները շուրջ երկու հազարին Ք. Ա. Փոքր Ասիա խուժեցին: Անոնք հոն գտան տե- ղացի ժողովուրդ մը, որ նախ հպատակե- ցուցին, ապա աւելի ուշ խառնուեցան:... Արմենոյիտ տիպը, որ մասնաւորապէս նկարագրուած է մարդարան Ֆոն Լուշանի կողմէ, անկասկած, ամէնէն առաջ Փոքր Ասիոյ այն բնածին ժողովուրդն է, որ հեթական արձանագրութիւններու մէջ Խաթիթ անուանուած է »:

Ուրեմն, Խաթի – Հեթիթները ասիանա- կաններ կամ արմենոյիտներ են, ինչպէս որ Մերձ. Արեւելքի եւ առանձնապէս հայկական լեռնաշխարհի հնագոյն բնիկ ազգաբնակչութիւնը, որուն մաս կը կազ- մէին Հիթիթները կամ Հաթերը, Սուբա- րիները կամ Խուրիները, Հայասցիները եւ Խալդ – Ուրարտները: Ասոնք ոչ մէկ ա- ռընչութիւն ունին թուրանական կամ ու- րալօ–ալթայական ցեղերու հետ:

Հայկական լեռնաշխարհի համարիւն եւ ցեղակից բնաշխարհիկ այս ժողովուրդ- ներէն իւրաքանչիւրը, ինչպէս կը գրէ Ֆը- րանսացի ակադեմիկոս Ռ. Կրուսէն, Ք. Ա. 4րդ – 3րդ հազարամեակներուն բար- ձրաւանդակի զանազան մարզերուն մէջ ստեղծած էր քաղաքական առանձին հզօր միաւորներ: «Հակառակ որ Հեթերը եւ Խուրրի– միտաննիները (նաեւ հայասցի- ները) համարիւն ցեղակիցներ էին պատ- մական ժամանակաշրջանին նախորդող դարաշրջանին, սակայն գոյութեան պայ- քարը զանոնք պատերազմի կը մղէր իրա- րու դէմ», պայքար, որ կը մղուէր հայկ. լեռնաշխարհը քաղաքականապէս միաւո- րելու համար: Հեթական պետութեան ա- մէնէն անուանի վեհապետը՝ Շուպպիլի- լիումա յաջողեցաւ իր գերիշխանութեան ենթարկել ոչ միայն Հայասա – Ազը, այ- լեւ Խուրրի – Միտանին: Սակայն Ք. Ա. 12րդ դարու վերջերը կործանեցաւ հեթա- կան հզօր պետութիւնը՝ «ծովաժողո- վուրդներու » ահաւոր արշաւանքին եւ ներքին շարք մը պատճառներու հետեւան- քով, իսկ 1350ին (Ք. Ա.) արդէն կործա- նած էր Խուրրի – Միտանի պետութիւնը, որուն կազմին մէջ մտնող ցեղախումբերը կազմեցին Նայիրեան ցեղերու դաշնակ- ցութիւնը եւ ապա՝ Ուրարտական պետու- թիւնը:

Հայասան անվնաս մնաց «ծովաժողո- վուրդներու» արշաւանքին աւերներէն: Երբ Ուրարտուն իր թեւերը տարածեց հայկական լեռնաշխարհին վրայ, Հայա- սան կամ անոր մէկ մեծ մասը չէր մտած Ուրարտուի տիրապետութեան տակ եւ դարեր շարունակ ապրեցաւ իր զարգաց- ման հոլովոյթով, յետագային իր անու- նը տալով Հայասատան երկրին:

Թէ' սահմաններու տեսակէտէն, թէ' ցեղային կերպով եւ թէ' մշակոյթով Հա- յերը եղան Սուբարիներու (Խուրրինե- րու), Նախահեթերու, Հայասցիներու, Նայիրցիներու եւ Ուրարտացիներու ժա- ռանգորդները:

Ուստի ի զուր է Ֆահրետտին Քրրզի Օղլուներու զայրոյթը այն անաչառ գիտ- նականներուն դէմ, որոնք «յանդգնած են» Թուրքերը եկուոր համարել եւ Հա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Հիմա ալ ազատեցանք, ըսաւ Սա- լիհա հանըմ, կառք մը նստինք եւ շիտակ իմ բնակած պանդոկս երթանք ուր ազա- տօրէն կրնանք խօսակցիլ:

Թիկնապահը հիացած դէմքով մը ը- սաւ, երբ կառք մտնելով ճամբայ ելան.

— Կը տեսնեմ որ ամբողջ ոստիկանու- թիւնը գրպանդ դրած ես, քեզ չճանչցո- ղը պիտի կարծէ որ գաղտնի ոստիկանու- թեան մէջ պաշտօն ունիս:

— Սիրելիս, պատասխանեց Սալիհա հանըմ, Թուրքիոյ մէջ առ այժմ, շնորհիւ մեր աննման Վեհափառ կայսեր, մեծա- գոյն իշխանութիւնը լրտեսութիւնն է եւ առանց անոնց օժանդակութեան եւ թոյլ- տուութեան կարելի չէ նոյնիսկ շնչել. ա- սոր համար, հոս հասնելէս ի վեր, իմ միակ ջանքս եղած է անոնց համակրանքն ու վստահութիւնը շահիլ: Ամերիկացի միսիոնարուհիի մը հանգամանքս դիւրաւ յաջողցուց այդ բանը, մանաւանդ որ դրամն ալ անհաշիւ կը վատնեմ: Զիս մեծահարուստ բարերարուհի մը կը հա- մարին այս մարդիկը որ կեանքս նուիրած եմ միայն աղքատներն ու հիւանդները խնամելու: Իրաւ ալ, առ երեւոյթս, այդ է միայն ըրածս երեք ամիսէ ի վեր. ոս- տիկանատուն, զօրանոց, մզկիթ, հիւան- դանոց ամէն տեղ բաց են իմ առջեւս եւ ամէնքը ուրախութեամբ, յարգանքով ու գրկաբաց կ'ընդունին զիս...:

— Բայց թրքերէն խօսիլդ կասկած չա՞րթնցներ, քանի որ անկարելի է երեք ամսուան մէջ այդքան թրքերէն խօսիլ, իրաւ է որ քիչ մը հնչումդ կը կեղծես, բայց ատիկա բաւական չէ, մանաւանդ որ նշմարեցի որ խնամեալ լեզու կը գոր- ծածես:

— Բայց ով ըսաւ թէ միայն երեք ա- միսէ ի վեր Թուրքիա կը գտնուիմ... ա- նոնց այնպէս հասկցուցած եմ որ, իբրեւ միսիոնարուհի, վեց եօթը տարի անցու- ցած եմ Խարբերդի ու Մարզուանի մէջ եւ թէ յատուկ դաս առած եմ թուրքերէ- նի... եւ ճիշդ իմ այս յատկութիւնս է որ զիրենք շլացուցած է: Այս խեղճերը առա- ջին անգամն է որ օտարուհի մը կը տես- նեն այնքան լաւ թրքերէն խօսող ու մա- նաւանդ գրել կարդալ գիտցող...:

Արդարեւ Սալիհա հանըմ երեք ամ- սուան միջոցին, մեծ ժողովրդականու- թիւն մը շահած էր Սելանիկի մէջ, մա- նաւանդ զինուորական ու ոստիկանական շրջանակներու մէջ, ուր իր անունը ակ- նածանքով կ'արտասանէին: Միսս Պլաք- թոն այնքան պատկառելի դարձած էր իշխանութեանց աչքին, որ ազատ համար- ձակ մուտք ունէր պաշտօնատուները:

Անձնուէր յեղափոխուհին իր ստացած այս բացառիկ դիրքէն օգուտ կը քաղէր, իր փրոփականտը յառաջ տանելու հա- մար:

Ինք իբր Ամերիկուհի կրնար ամէնէն յանդուգն գաղափարները յայտնել, ա- ռանց իր վրայ կասկած յարուցանելու, եւ որովհետեւ խօսելու եւ իր միտքը պայծառօրէն ու միանգամայն հրապուրիչ կերպով արտայայտելու մեծ կարողու- թիւն մը ունէր, իր խօսքերը խորունկ տպաւորութիւն կը գործէին:

Երբ պանդոկ հասան, Սալիհա հանըմ իր ընկերը առաջնորդեց իր յարկաբաժի- նը, որ ննջասենեակէ մը եւ ընդունելու- թեան սրահէ մը կը բաղկանար: Հարիւ- րապետը եւ Ք. էֆէնտի արդէն հոն իրենց կը սպասէին:

— Կը յուսամ որ առանց կասկած ար- թընցնելու յաջողեցաք շոգենաւէն դուրս ելլել, ըսաւ Քեազիմ պէյ:

— Ի՞նչպէս կարելի է որ Տիկին Պլաք- թոնի մէկ բարեկամը կասկած հրաւիրէ իր վրայ, պատասխանեց Սալիհա հանըմ խնդալով:

Չորս բարեկամները բոլորուեցան փոք- րիկ սեղանի մը շուրջը եւ սկսան խօսակ- ցիլ: Շատ բաներ ունէին իրարու հաղոր- դելիք: Նախ՝ Մէհմէտ փաշա պատմեց ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար վերջերը Եըլտըզի պալատին մէջ: Ապտ իւլ Համիտ ատեն մը ապահովութեան մէջ ապրելէ ու այնպէս համոզուելէ ետքը թէ թուրք եւ հայ յեղափոխութիւնը կրցած էր բ- լորովին ջախջախել մայրաքաղաքին մէջ, այժմ յանկարծ՝ սարսափելի տագնապն- րու մատնուած էր կրկին: Հագգը պէյ ձերբակալումը եւ անոր յաջորդող դէպ- քերը իր հանգիստը վրդոված էին:

Միւս կողմէ, Սելանիկէն ու Մանաս- դրէն ստացած տեղեկագիրները իր լր- տեսներուն կողմէ, որոնց մէջ, ափսո՛ս բարձրաստիճան զինուորականներ ալ կը գտնուէին մէկ քանի հատ, մեծ մտատան- ջութիւն կը պատճառէին բռնաւորին մանաւանդ որ կը վախնար որ Բումելի բանակներուն մէջ սկսած շարժումը Պոլ- սոյ զինուորականներուն ալ կը փոխան- ցուի: Ասոր համար, Ապտիւլ Համիտ ո- րոշած էր անմիջական կերպով արմատա- պէս մաքրագործել Բումելիի բանակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 69)

ՀՅԴՈՒԿԱՀԱՅԸ

Ֆ. ՊՈՍ

ՊՈՎՈՒ

—*—

ԲԽՎԱԾՈՒ ՎԻՊԱՍԱՆ

Իմ ուրախ ատիկո չէ, ա՛ռ պրկտիր, ես ոտ չունեմ, ոտ չունեմ: Ա՛հ, ինչ վնաս ունի մեզ կռիվը, ինչ ասես եղավ մեզ հետը, ինչ չտեսանք մենք կռվի դաշտում, ինչ չհանդուրժեցինք մենք, որ չկրեցինք մենք, որ չզոհեցինք մենք, որ չկորցրինք մենք, որ չդարձանք մենք... Ա՛հ, ինչ ասեմ քեզ, ինչ ասեմ քեզ, որ ոչ մի ընտանիք չկա մեր գյուղում, որ ոչ մի ընտանիք չկա մեր գյուղում, որ ոչ մի ընտանիք չկա մեր գյուղում

ՆՈՒԷՐ

Սարսէլէն Տիկին Թագուհի Աճէմեան 100 Ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Մարիամ Զանկըլեանի (Իսի) եւ Տիկին Հռիփսիմէ Գարաօղլանեանի (Պուա Քոլոմպ) մահերուն քառասունքին առթիւ :

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

տարբեր յայտագրով կը ներկայանայ՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու

JOSEPH FRANCESCHI

Շաբաթ, Ապրիլ 12, ժամը 20·45ին

Palais des Sports

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին թէյասեղանը, Կիրակի, Մարտ 16ին : Մանրամսնութիւնները յաջորդով

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Փետրուար 23, Մարտ 2, 9, 16 եւ 23ին յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն Հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Չորեքշաբթի, 5 Մարտ, ժամը 20·45ին Սինեմա լը Շաւիլ, Ավընիւ Ռ. Սալենկրօ Շաւիլ : *Կը ցուցադրուին՝*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Փաստանկար)

եւ անմահ Տիգրան Ջուխաճեանի գլուխգործոցը՝ ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) *գունաւոր Ֆէլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :*

Մուտք 5 ֆրանք

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES

եւ իր ծանօթ նուագախումբը

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւնը եւ ոչ ալ աճուրդ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 - 67 -03 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հանդէսը Կիրակի, Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 15ին:

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒ ՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն ՓԷՌԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրմին : Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանին մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի — Նուպար Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համազումարին փակումին առթիւ :

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու եւ հիւրերու :

Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց-քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտաստեմամ՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
MARDI
4 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11454 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.454

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ - ՔՈՆՔՈՐՏ - ՍՈՒՐԻԱ - ՊԵՐԼԻՆ - ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Տը Կոլի հետ Նիքսընի խօսակցութեանց գլխաւոր արդիւնքն այն է թէ Ֆրանսայի նախագահը ընդունած է Ամերիկա երթալ 1970 Յունուարին կամ Փետրուարին : Ամէն մարդ համաձայն է նաեւ ընդունելու համար որ տը Կոլ եւ Նիքսըն առիթն ունեցած են անկեղծօրէն խօսելու, սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ: Ամերիկ. մամուլը, մասնաւոր կարեւորութիւն չի տար այս հանդիպումին եւ Նիւ Եորք Թայմզի նման մեծածաւալ թերթ մը, միայն իր 5րդ էջին վրայ կ'անդրադառնար տը Կոլ-Նիքսըն խօսակցութեանց, առաջին էջը յատկացնելով Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ յառաջիկայ շփումներուն :

Ամէնէն երկար խօսակցութիւնները տեղի ունեցան Շաբաթ օր, Վերսայլ, ուր նաեւ ճաշ մը տեղի ունեցած է 24 հոգինոց, միայն այր մարդոցմէ կազմուած : Աւելի վերջ, Նիքսըն ամերիկեան դեսպանատունը կը վերադառնար, ուր կ'ընդունէր զանազան անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ գլխաւորաբար ծանօթ լրագրողներ կամ քաղաքական դէմքեր : Խումբին մէջ կար նաեւ Նանթէռի Իրաւաբանական լսարանի մէկ ուսանողը : Իրիկունը, Միացեալ Նահանգներու նախագահը ճաշ մը կուտար նախագահ տը Կոլի, ամերիկեան դեսպանին բնակարանը (Ավընիւ տ'Իէնա) եւ վերջին տեսակցութենէ մը ետք, տը Կոլի հետ Կիրակի օր, կը մեկնէր Հռոմ եւ անմիջապէս կ'երթար Վատիկան, ուր կ'ընդունուէր Պապին կողմէ: «Պզտիկ պատմութեան » համար ինչպէս կ'ըսեն, Նիքսընի Ֆրանսական շրջապտոյտէն, յիշենք ամերիկացի նախագահին մէկ սրամտութիւնը : Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին, անդրադառնալով ճաշացուցակին կ'ըսէր. «Ռուսական ձկնկիթ (քավիար) եւ ամերիկեան ձեւով պատրաստուած գետնախնձոր, միայն Ֆրանսացի շէֆ մը կրնար այսպէս ճաշ պատրաստել»:

Պօղոս Զ. ապահովութիւն կուտար Նիքսընի որ Կաթողիկէ Եկեղեցին իր անշահախնդիր օժանդակութիւնը բերելու պատրաստ է խաղաղութեան ի խնդիր: Քիչ ետք Ֆիումիչինօ օդակայանէն Նիքսըն Ամերիկա կը վերադառնար :

ՔՈՆՔՈՐՏ ԹՌԱՒ

Շաբաթէն Կիրակի, սիւսփէնսը տեւեց Քոնքորտի համար: Անգլեւֆրանսական այս արտադրութեան թռիչքը աւելի քան երբեք խորհրդանշական նկարագիր մը կը ստանար այնպիսի պահու մը, երբ այս օդանաւէն զատ ամէն բան կը բաժնէր Անգլիան ու Ֆրանսան : Օդը աննպաստ ըլլալով, օդանաւը չկրցաւ իր առաջին թռիչքը, «օդի իր մկրտութիւնը » կատարել նախատեսուած օրը եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը յայտնի չէր թէ օդանաւը պիտի թռէ՞ր թէ ոչ :

Վերջապէս Կիրակի, ժամը 15·40ին օդը կը բարձրանար եւ կը վերադառնար 16·7ին: Փորձը կատարած էր 450 քիլոմեթր ժամական արագութեամբ , 3000 մեթր բարձրութեան վրայ : Թռիչքը տեղի կ'ունենար Թուլուզ – Պլանեաքի օդակայանէն :

Այս արդիւնքը ձեռք ձգուեցաւ եօթը տարիներու աշխատանքէ ետք: Քոնքորտի արագութիւնն է՝ 2100 – 2400 քիլոմեթը, կրնայ բարձրանալ 17·000 – 19·000 մեթր, կրնայ 118 ճամբորդ առնել :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ԵՒՍ

Սուրիա պետական նոր հարուածի մը բեմը դարձաւ, թէեւ նորութիւն չէ, երկրի մը համար, որ տարիներէ ի վեր այդ մարդին մէջ մրցանիշը կոտրած է :

Այս անգամ Պաշտպանութեան նախարարն էր՝ Հաֆէզ էլ Ասատ, չափաւորական, որ կը տապալէր վարչակարգը ծայրայեղ՝ Աթասիի :

Մասնաւոր մանրամասնութիւն չկայ այս պետական հարուածին շուրջ, ոչ ալ ապագայի ծրագիրներու մասին տեղեկութիւններ տրուած են : Ասիկա փաստ մը կը նկատուի որ պետական հարուածի հեղինակները ամէն ինչ կարգադրած չեն : Ամէն պարագայի մէջ, էլ Ասատի այսօրուան յաղթանակը կը նշանակէ յաղթանակը Պասսի այն թեւին (աջ) որ կը ղեկավարէ Իրաքը : Այս հոսանքը կը մերժէ գլխաւորաբար երկու ազդեցութիւն՝ Նասր եւ Մոսկուա :

× Իրաքի մէջ եօթը հոգի ալ մահուան դատապարտուած են: Այս անգամ երկու հրեայ կայ: Կը կարծուի թէ ասոնք ալ կախաղան պիտի հանուին, հրապարակաւ, ապա՝ ցուցադրուին ամբոխին : Այս «տօնավաճառի» բնոյթն ալ բաւական վրդովում կը պատճառէ ամէն կողմ :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հոս ալ կացութիւնը բարդ է: Մոսկուա անսպասելի կերպով կարծրացուցած է դիրքը եւ իր վերջին դիրն ալ ազդարարութեան մը բնոյթն ունի :Արդարեւ Խորհ. Միութիւն հետեւեալ ազդարարութիւնը կ'ընէր արեւմտեան երեք պետութեանց՝ «թռիչքի ապահովութիւնը երաշխաւորուած պիտի չըլլայ այն օդանաւերուն որոնք արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակները կը փոխադրեն Պերլին » :

Նման ազդարարութիւն մը ոչ միայն սպառնական է, այլեւ վտանգաւոր եթէ գործադրուի տառացի կերպով : Կրնան անխուսափելի միջադէպեր դուռ բանալ համաշխարհային բարդութեանց : Կը մընայ գիտնալ թէ Խորհ. Միութիւն պլըֆ կ'ընէ քիչ մը թէ ոչ խսկապէս միջադէպ կը փնտռէ :

Ամէն պարագայի մէջ, Պոնի ղեկավարները կը շարունակեն գաղտնի շփումներ ունենալ արեւելեան Գերմանիոյ մարդոց հետ, նոյնիսկ Ուլպրիխթի հետ Լայփցիկի տօնավաճառին, կարգադրութիւն մը գտնելու համար : Արեւմտեան Գերմանիա պատրաստ է հրաժարելու Զորեքշաբթի օրուան ընտրութիւնը Արեւմտեան Պերլին կատարելէ , եթէ Փանքովի իշխանութիւնները երկար ժամանակի համար, արտօնագիրի իրաւունք տան արեւմտեան Պերլինէն արեւելեան Պերլին երթալու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱ – ՓԵՔԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Սահմանային միջադէպեր շատ կը պատահին Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան սահմանին վրայ, բայց այս անգամ, Մոսկուա շատ մեծ կարեւորութիւն կուտայ եղածին եւ իր սովորութեան հակառակ շատ կը խօսի այս մասին: Բողոքագիրներ ալ փոխանակուած են երկու պետութեանց միջեւ : Ինչպէս սովորութիւն է նման պարագաներու մէջ, Փեքինի համար Ռուսերը սկսած են, մինչ Մոսկուա կը յայտարարէ թէ Չինացիք կրակ բացած են: Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպը շատ լուրջ է եւ մեռեալ ու վիրաւոր կայ:

Փեքինի խորհրդային դեսպանատան շուրջ ցոյցեր սկսած են :

ՊԷԱԹՐԻՍ ՏԻՒՍԱՆ , որ Քոմէտի Ֆրանսէզի, ամէնէն հին դէմքերէն մէկն էր մեռաւ Երկուշաբթի առաւօտ 81 տարեկանին: Խորհրդանիշն իսկ էր թատերական ամբողջ շրջանի մը : Կին մը որ յոգնիլ ալ չէր գիտեր եւ հեռատեսիլի յայտագրի մը կը պատրաստուէր Կիրակի օրուան համար: Մեռաւ ուղեղի ուռուցի մը հետեւանքով :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ-ԱՄԵՐԻԿԱ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

(1958 – 1968)

Բ.

1961

ՄԱՐՏ 29·— Ֆրանսա կը տեղեկացնէ թէ պիտի չվճարէ Քոնկոյի զինուորական ծախքերուն (ՄԱԿի) իր բաժինը :

ՄԱՅԻՍ 31 – ՅՈՒՆԻՍ 2·— Ճոն Քենըտի Փարիզ կ'այցելէ :

ՅՈՒՆԻՍ 3 – 4·— Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպում Վիէննա : Խրուշչեւ կրկին կը պահանջէ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութիւնը երկու Գերմանիաներուն հետ, թէ ոչ կը սպառնայ առանձին դաշնագիր ստորագրել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ՅՈՒԼԻՍ 12·— Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, տը Կոլ կը յայտարարէ Պերլինի մասին ·— « Եթէ Ռուսերը հանդարտութիւն կ'ուզեն թող դադրին սպառնալէ »:

ՅՈՒԼԻՍ 31·— Մեծն Բրիտանիա դիմում կ'ընէ Հասարակաց Շուկայի անդամակցելու համար :

ՕԳՈՍՏՈՍ 13·— Պերլինի պատի կառուցումը կը սկսի :

1962

ՄԱՅԻՍ 4·— Մք Նամարա Աթէնքի Ատլանտեան ժողովին կը պարզէ «ճկուն պատասխանի» վարդապետութիւնը :

ՅՈՒԼԻՍ 23·— Լաոսի չէզոքացման շուրջ՝ համաձայնութիւն :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18·— Քուպայի խորհրդային հրթիռներու տագնապին սկիզբը:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21·— Նասաու համաձայնութիւն Քենըտիի եւ Մք. Միլընի միջեւ հիւլէական զինումին մասին :

1963

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14·— Զօր. տը Կոլ կը մերժէ Նասաուի համաձայնագրերը եւ իր վեթօն կը դնէ Մեծն Բրիտանիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22·— Ֆրանքեւգերման գործակցութեան դաշինքի ստորագրութիւն :

ՅՈՒԼԻՍ 29·— Մամուլի ասուլիս, որու ընթացքին տը Կոլ կը յայտարարէ թէ դէմ է հիւլէական փորձերը արգիլելու դաշինքի ստորագրութեան :

ՕԳՈՍՏՈՍ 25·— Մոսկուայի մէջ կը ստորագրուի հիւլէական փորձերու մասնակի արգելքի դաշինքը :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22·— Նախագահ Քենըտիի սպանութիւն :

1964

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27·— Ֆրանսա կը ճանչնայ ժողովրդական Չինաստանը :

ԱՊՐԻԼ 20·— Համաձայնութիւն Ռուսերուն, Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն մինջեւ, զեղջելու համար հիւլէական նիւթերու արտադրութիւնը :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15·— Խրուշչեւ կը հեռացուի :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3·— Լինտըն Ճոնսըն Միացեալ Նահանգներու նախագահ կ'ընտրուի :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 5·— Փոմփիտու կը յայտարնէ թէ բազմակողմանի ուժը խոտոր կը համեմատի Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան հետ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30·— Մեսմէռ կը յայտարարէ որեւէ մեծ յարձակում Ֆրանսական հողամասին դէմ հիւլէական պատասխան կը ստանայ :

1965

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4·— Տը Կոլ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, կը յայտարարէ թէ կողմնակից է որ կրկին ոսկին հիմ ծառայէ եւ ոչ տոլարը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26·— Ֆրանսա կ'ընդդիմանայ այն համաձայնագրին, որ կը ձգտի 25 առ հարիւր յաւելում ընել ազգային մասնակցութեանց Միջազգային Դրամական Հիմնադրամին :

ԱՊՐԻԼ 16·— Ֆրանսա կը խնդրէ Ամերիկայէն որ փակէ Փափէթի իր հիւպատոսարանը :

ՄԱՅԻՍ 4·— Ֆրանսայի պատուիրակը՝ Սէյտու կը դատապարտէ Միացեալ Նահանգներու միջամտութիւնը Սէն – Տոմէնկ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին :

ՄԱՅԻՍ 11 – 12·— Քուվ տը Միւրվիլ առանց նախապայմանի բանակցութիւն կ'առաջարկէ Վիէթնամի համար , Ատլանտեան Ուխտի ժողովին :

ՄԱՅԻՍ 28·— Ֆրանսա ետ կը կանչէ Օթազի սպայակոյտի իր ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՆԻՍ 1·— Ֆրանսա կը յայտարարէ թէ պիտի չմասնակցի Ատլանտեան Կազմակերպութեան յաջորդ ռազմափորձերուն :

ՅՈՒՆԻՍ 20·— Զօր. տը Կոլ կ'ընդունի Միացեալ Նահանգներու փոխ – նախագահը՝ Հրմֆրի :

ՅՈՒԼԻՍ 1·— Կանխահաս վճարում Ֆրանսայի արտաքին պարտքին (178 միլիոն տոլար) :

ՅՈՒԼԻՍ 17 — Ամերիկեան օդանաւ մը կ'անցնի Փիէրլաթի արգիլուած գօտիէն:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29·— Քուվ տը Միւրվիլ Ազգաժողովին մէջ, նպաստաւոր կարծիք կը յայտնէ համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան ՄԱԿի եւ կ'առաջարկէ որ Վիէթնամի պատերազմին կարգադրութիւնը կատարուի Ժընեւի համաձայնագրերու հիման վրայ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28 – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2 ·— Քուվ տը Միւրվիլ Խորհ. Միութիւն կ'այցելէ :

1966

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21·— Տը Կոլ նախատեսել կուտայ Ֆրանսայի քաշուիլը Ատլանտեան Ուխտէն :

ՄԱՐՏ 7·— Ճոնսընի ուղղուած նամակի մը մէջ, տը Կոլ իր դիրքը կը ճշդէ Օթանի նկատմամբ: « Սպասողական պատասխանէ» մը ետք, Ճոնսընէն, Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը կը յայտարարէ որ Ֆրանսա կը քաշուի Ատլանտեան Ուխտի զինուորական կազմակերպութենէն: Ցուշադրի մը մէջ, հրապարակուած ամսուն 10ին, Ֆրանսա կը հաղորդէ իր որոշումը այլեւս Գերմանիոյ իր զօրքը չտրամադրելու Օթանին եւ Ատլանտեան հրամանատարութիւններէն Ֆրանսայի քաշուիլը կ'ուզէ :

ԱՊՐԻԼ 13·— Տը Կոլ կը յայտարարէ Միացեալ Նահանգներուն (որ երկու տարուան պայմանաժամ մը կ'ուզենՖրանսան պարպելու համար) որ չի փափաքիր ձգել որ «անորոշութիւն տեւէ»:

ՅՈՒՆԻՍ 20 – ՅՈՒԼԻՍ 1·— Զօր. տը Կոլ Խորհ. Միութիւն կ'այցելէ :

ՅՈՒԼԻՍ 2·— Փոլինեզիոյ մէջ Ֆրանսական հիւլէական ռումբ մը կը պարթի :

ՕԳՈՍՏ. 31·— Փնոմ – Փէնհ արտասանած ճառին մէջ, տը Կոլ կ'առաջարկէ Ամերիկայի, որ պարպէ Վիէթնամը :

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ԲԱՆԱՎԷՃ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Ճիշդ մէկուկէս տարի առաջ Արտաշէս Ոսկերչեան « Սով. Գրականութիւն » ամսաթերթի Յուլիսի թիւին մէջ հրատարակեց «Մայրենի լեզուի մաքրութեան եւ հարստացման համար՝ ընդդէմ պուրիզմի» խորագրեալ յօդուածը, որով կը փորձէր բռնազբօսիկ ճիգով եւ, մանաւանդ, մեր լեզուին բնական զարգացումին, անոր օրինաչափութիւններուն եւ ներքին աղբիւրներու օգտագործումին հակասող դրոյթներով հաստատել, թէ « որպէս սէզբունք պէտք է խուսափել չունեցած բառերի եւ տերմինների (տարազներու) թարգմանութիւնից» , «չունեցած բառերն ու տերմինները փոխ առնել եւ յարմարցնել մեր լեզուի կանոններին», «պահպանել միջազգային գործածութեան տերմինները՝ տանկ, մարշալ , ռէալիզմ, կուլտուրա եւայլն» , «թոյլ տալ լեզուական զուգահեռների՝ լիրիկա – քընարերգութիւն , իդէոլոգիա – գաղափարախօսութիւն, սատիրա – երգիծանք » եւ, վերջապէս, «մոռացուած եւ մեռած բառերից ու հնարաւորութիւններից հրաժարուել, յարութիւն չտալ »:

Վերոյիշեալ տեսակէտներուն տուն տըւող պատճառը այն օրինակելի եւ գովելի ճիգն էր, որով հայրենի մտաւորականներէն եւ գրագէտներէն շատեր, ինչպէս նաեւ « Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը կը փորձէին պայքարիլ օտար բառերու եւ տարազներու անհարկի գործածութեան դէմ՝ արեւելահայերէնի մէջ :

Այս ուղղութեամբ մասնաւորապէս ա – հազանգ հնչեցուց բանաստեղծ Պարոյր Սեւակ, որ « Գական Թերթ»ի էջերէն խօսելով « Հայ – ռուսերէն բառարան»ին մէջ վխտացող օտար բառերուն մասին, խիստ լեզուով ձաղկեց անոնց իւրացումն ու գործածութիւնը մեր լեզուին մէջ : Բանաստեղծը, իրաւամբ, զանոնք նկատեց «մոլախոտեր Հայոց լեզուում», «Վարակ», «Խուժադուժ բազմութիւն», «բարբարոս » եւայլն :

Ա. Ոսկերչեանի յօդուածը ուղղուած էր առաւելաբար Պ. Սեւակի, «Գրական Թերթի» խմբագրութեան եւ, ընդհանրապէս, լեզուի մաքրութեան եւ բիւրեղացման նախանձախնդիր գրիչներու դէմ, որոնք յաջողած էին տրամադրութիւն եւ շարժում ստեղծել այս ուղղութեամբ :

Ա. Ոսկերչեան իր չնաշխարհիկ տեսակէտները կը բանաձեւեր յիշեցնելով «պուրիստ»ներուն , թէ անոնց «պայքարը օտար ծագում ունեցող բառերի դէմ հակասում է պարտիայի (այսինքն՝ համայնավար կուսակցութեան) ծրագրային դրոյթներին» :

« Գրական Թերթ»ի 17 Նոյեմբեր 1967ի թիւին մէջ լոյս ընծայած յօդուածով մը , որ կը կրէր « Ընդդէմ լեզուական օտարամոլութեան ու մաքրամոլութեան» խորագիրը, Սերգեյ Աբրահամեան փութաց պատասխանել Ա. Ոսկերչեանի, դիտել տալով, թէ լեզուական հարցերու մասին անդրադառնալու եւ, մանաւանդ, սկզբունքի խնդիրներ յարուցանելու համար անհրաժեշտ է ճիշդ ու յստակ պատկերացում մը ունենալ Հայոց լեզուի մասին : Հուսկ ուրեմն , յօդուածագիրը կէտ առ կէտ քննարկեց օտար բառերու գործածութեան ջատագով Ա. Ոսկերչեանի օրինակները՝ ցոյց տալու համար անհեթեթութիւնը ներկայացուած տեսակէտներուն եւ մէջբերուած օրինակներուն :

Նոյն տարին, Ռաֆայէլ Աթայեան « Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթին մէջ (1967 թիւ 12) երկարաշունչ յօդուածով մը («Գրական լեզուի զարգացման մի քանի հրատապ հարցեր») պատասխանեց Ա. Ոսկերչեանի: Այս անգամ նիւթին մօտեցուած էր աւելի տեսական անկիւնով, ցոյց տալու համար, թէ մեր լեզուին «պահածոյ» հարստութիւնները անբաւ են, հետեւաբար, օտար լեզուներէ կատարուելիք անհրաժեշտ, համեմատաբար քիչ թիւ կազմող փոխառութիւններուն կողքին պէտք է անպայման օգտագործել մեր լեզուին անսպառ բառագանձը: Յօդուածագիրը, ի մէջ այլոց, ցոյց կուտար նաեւ այդ բառագանձին հիմնական աղբիւրները — մեր բառարանները , յատկապէս Հայկազեանը, ինչպէս նաեւ մեր հէքեաթները, բառուբանը, առածանին ու դիւցազնավէպը : Գովելի էր, մասնաւորապէս, յօդուածագրին հրապարակած առաջադրութիւնը օգտուելու Հայոց լեզուին անսպառ հարստութիւններէն, որպէսզի «յառաջ տանենք մեր գրական լեզուի զարգացումը եւ բարձրացնենք ժողովրդի լայն խաւերի լեզուական մշակոյթը» :

Լեզուական բանավէճին մասնակցեցաւ նաեւ Ռաֆայէլ Իշխանեան, «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթի Յունուար 1968ի թիւին մէջ ստորագրելով «Հաշուի առնել լեզուի զարգացման ներքին օրինաչափութիւնը» յօդուածը :

Խստիւ ձաղկելէ ետք օտար բառերու եւ տարազներու անվերապահ գործածութեան կողմնակիցները, որոնք մեր լեզուին մէջ ներմուծուելու համար կ՚առաջարկեն, օրինակ, սոսիսկի, մինիւ, լաուրետ, կոմպոզիտոր, ռեպերտուար, տուրիստ , գաստրոլ, պոլիտիկա, ադմիրալ , արխիտեկտոր եւ այլ օտարաբանութիւններ, յօդուածագիրը իբրեւ սկզբունք կը յիշեցնէր, թէ «անհարկի է այն օտար բառը, որի իմաստը հնարաւոր է արտայայտել հայերէնի միջոցներով(եղած կամ նոր կազմուած բառով եւ կամ բառերով)»:

Այս առթիւ Ռ. Իշխանեան կը յիշեցնէր նոյնպէս, թէ մեր լեզուագէտներն ու թարգմանիչները, Ոսկեդարէն սկսեալ , չեն գործածած երբեք այն օտար բառերը, որոնց հայերէն համարժէքը գոյութիւն ունէր կամ հնարաւոր էր ստեղծել :

Լեզուական բանավէճին, իրենց կարգին, մասնակցեցան Սենեքերիմ Մելքոնեան (ընդդէմ ե՛ւ մաքրամոլութեան, ե՛ւ օտարամոլութեան»), Արշակ Մադոյեան («Մի քանի դիտողութիւն») եւ Գուիդոն Վահանեան («Հայոց լեզուի իրաւունքը»), երեքն ալ հրատարակուած «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթի 1968ի Ապրիլի թիւին մէջ :

Վերոյիշեալ երեք յօդուածագիրներէն առաջինը՝ Ս. Մելքոնեան ցաւով կը շեշտէր, թէ հայ – ռուսերէն նոյնիսկ համատօտ բառարանի մը մէջ, լոյս տեսած Երեւան, իբրեւ հայերէն բառ ներկայացուած են «շուրջ հինգ–վեց հազար օտարաբանութիւններ» (հեղինակին մէջբերած օրինակներէն մէկ քանին ահաւասիկ. ակտուալ, խրիզանթեմ, խրիզապրաս , կոնցերտ, պարազիտիզմ, կոնֆիզուրացիա, լեկտոր, ռեգերվիստ եւայլն):

Այս օտար բառերէն եւ ազդեցութենէն կը տուժեն նոյնիսկ մեր լեզուին շարահիւսութիւնը, խնդրառութիւնը, համաձայնութիւնը: Մէկ խօսքով՝ արեւելահայերէնը Հայաստանի մէջ :

Հեղինակը իր միտքերը եզրակացնելով կ՚առաջադրէր, իբրեւ հիմնական սկզբունք, փոխ առնել միայն այնպիսի օտար բառեր եւ տարազներ, որոնց համազօր եւ համաշունչ հոմանիշները չկան եւ կարելի ալ չէ կազմել մեր լեզուին մէջ: «Մեր լեզուի հարստացման հիմնական միջոցը այսուհետեւ էլ սեփական բառակազմութիւնը պիտի լինի : Նոր տարազներ եւ բառեր ստեղծելիս՝ տեղին եւ շնորհքով պէտք է օգտուիլ նաեւ գրաբարի եւ բարբառների ընձեռած կենսունակ հնարաւորութիւններից », կը ճշդէր յօդուածագիրը :

« Մի քանի դիտողութիւն» յօդուածին հեղինակը՝ Ա. Մադոյեան ցայտուն փաստարկութիւններով երեւան կը հանէր Ա. Ոսկերչեանի մատնանշած փաստերուն անհեթեթ բնոյթը :

Գ. Վահանեանի յօդուածին («Հայոց լեզուի իրաւունքը ») նկարագիրը աւելի տեսաբանական էր: Յօդուածագիրը կը շեշտէր, թէ բառակազմութիւններու մէջ հայերէնը բացառիկ ճկունութիւն ունի , հետեւաբար, կարելի չէ սահմանափակել այդ հնարաւորութիւնը , յատկապէս օտար բառերը հայացնելու անոր այդ «իրաւունքը» :

Ա. Ոսկերչեանի փաստարկութիւններէն մէկն ալ այն էր, որ Ռուսերը կը հարբստացնեն իրենց լեզուն մեծ թիւով փոխառութիւններ կատարելով օտար լեզուներէ, մինչ մենք, «մաքրամոլութենէ» կամ իր խօսքով՝ «պուրիզմ»է առաջնորդուած կը փորձենք նոյնիսկ «նուիրագործուած» օտար բառերը հայացնել :

Այս վիճելի փաստարկութեան կապակցութեամբ Գ. Վահանեան բաղդատութեան դնելով երկու լեզուները կուգար այն եզրակացութեան, թէ ռուսերէնը փոխառութիւն սիրող լեզուներու շարքին կը պատկանի : «Օտար բառերի մեծ քանակութիւնը ... որը հասնում է մի քանի տասնեակ հազարի, չի նեղում ռուսերէնին», քանի որ «օտար տարրերը այնպէս են ձուլւում ազգայինի հետ, որ նրանց առատութիւնից ռուսերէնը ամենեւին չի խանգարւում»: Հայերէնը, համաձայն յօդուածագրին, չի կրնար նոյն ուղին որդեգրել «որքան էլ հայ ընկերները լայնախոհ լինեն եւ ազգային նեղսրտութիւնից հեռու »: Արդարեւ, հայերէնը նոր բառեր ստեղծելու եւ ի հարկին օտար բառերը յաջողութեամբ հայացնելու լայն հնարաւորութիւններ ունի : Եւ, անկասկած, պէտք է լայնօրէն օգտագործել այդ կարելիութիւնները :

Ա. Ոսկերչեան խօսելով լեզուներու փոխադարձ ազդեցութեանց եւ մերձեցման հարցին մասին ու, առաւելաբար, հիմնական մեկնակէտ ունենալով համայնավար կուսակցութեան ուղեգիծը, ցաւ կը յայտնէր, որ օտար (իմա՛ ռուսերէն) բառերու գործածութեան դէմ պայքար կը մղուի Հայաստանի մէջ :

Այս մասին ահա թէ ի՛նչ կը գրէր ան «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթի 1967 Յուլիսի թիւին մէջ. «Քիչ չեն փաստեր այն մասին, որ Սովետական Միութեան տարբեր ազգեր ոչ միայն ազդուել են ռուսերէնից եւ իւրացրել ռուսական բառեր ու տերմիններ, այլեւ իրենց հերթին, ռուսերէնի բառարանային ֆոնտը հարբստացրել են տարբեր ազգային բառերով ու տերմիններով»:

Ռուսերէնի ազդեցութիւնը արեւելահայերէնի վրայ , մասնաւորաբար վերջին յիսուն տարիներուն, դժբախտաբար, անառարկելի իրողութիւն է, սակայն հարց է, թէ ի՞նչ ազդեցութիւն ձգած է հայերէնը ռուսերէնի վրայ : «Ճիշդ չմեկնաբանելով կուսակցական ծրագրի այդ կէտը, — կը գրէ այս մասին Գ. Վահանեան, — ոմանք հայերէնին մեխանիկօրէն վերագրում են այն, ինչ իրականում գոյութիւն չունի ... հայերէնը հին գիր ու գրականութիւն ունեցող լեզու է, մշակուած, հարուստ ու կատարելագործուած, սակայն որպէս փոքր ժողովրդի լեզու իր ունեցած դերով ու դիրքով այնքան զօրեղ չէ, որ ազդի ռուսերէնի վրայ »:

Կը կարծենք , թէ մեկնաբանութեան չեն կարօտիր այս տողերը, որոնք վերջին հաշուով իրենց խորքին մէջ վտանդի մը գոյութիւնը կը մատնանշեն , եթէ, անշուշտ, տառացի կերպով եւ հաւատարմօրէն կիրարկութեան դրուի պարտիայի ծրագիրը լեզուներու ազդեցութեանց եւ մերձեցման մասին :

Մէկուկէս տարի ետք Ա. Ոսկերչեան նոր յօդուածով մը, որ այս անգամ կը կրէր «Լեզուական փոխառման հարցի շուրջը» խորագիրը («Գրական Թերթ՝ 24 Դեկտեմբեր 1968) կը փորձէր «պատճառաբանել » ու վերստին ներկայացնել իր

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այդ մաքրագործումը կը հասկնաք թէ ի՛նչ կերպով պիտի կատարուի, շարունակեց թիկնապահը, արդէն Երլտըզի մէջ, հասած տեղեկագիրներուն համեմատ, կը պատրաստուին այն սպաներու ցուցակները, որոնք կասկածելի կը նըկատուին եւ որոնց մասին անողոք պատիժներ որոշուած են:

Մինչեւ հիմա Ապտիւլ Համիտ, մութին մէջ, լռիկ մնջիկ, կ՚ոչնչացնէր ազատական ձգտումներ ունեցող երիտասարդ սպաները, բայց այժմ որոշած է խմբովին ու հրապարակաւ զանոնք պատժել, որպէսզի ամէնքը իմանան եւ սարսափին: Գիտցած եղէք որ հարիւրաւոր սպաներ դուցէ մահուան դատապարտուին...:

— Բայց հանրային կարծիքը թոյլ պիտի տա՞յ որ այսպիսի ահռելի եղեռն մը գործուի, գոչեց հարիւրապետը:

— Ո՞ր հանրային կարծիքը, Թուրքիոյ կամ Պոլսո՞յ հանրային կարծիքը, պատասխանեց թիկնապահը խնդալով, միթէ այդպիսի բան գոյութիւն ունի՞, միթէ մտածելու, դատելու եւ վճռելու կարողութիւն մնացա՞ծ է մեր ժողովուրդին քով...

— Ենթադրենք որ մեր հանրային կարծիքը լռէ, սակայն եւրոպական քաղաքակիրթ պետութիւնները միթէ կրնա՞ն ներել այսպիսի արարք մը, ըսաւ հարիւրապետը:

— Ոչ միայն պիտի ներեն, այլեւ ձեռքի տակէ պիտի քաջալերեն ու շնորհաւորեն Ապտիւլ Համիտը, շարունակեց փաշան դառնութեամբ, միթէ ազատական ու զարգացեալ սպաներու բնաջնջումը թուրք բանակին մահը պիտի չըլլա՞յ , այսինքն այն միակ զօրութեան՝ որ տակաւին պատկառանք կ՚ազդէ եւրոպական տէրութիւններուն եւ կը սանձէ անոնց աշխարհակալութեան ցանկութիւնները: Ասկէ զատ Ապտիւլ Համիտ ու իր արբանեակները դժոխային խաբեբայութիւն մը պատրաստած են իրենց գործելիք անլուր ոճիրը արդարացնելու համար:

— Ի՞նչ խաբեբայութիւն, հարցուց Ք. էֆէնտի որ այս յայտնութիւններէն սաստիկ յուզուած էր:

— Պարզապէս կասկածելի սպաները պիտի ամբաստանուին իբրեւ պուլկար կառավարութեան ծախուած դաւադիրներ եւ մատնիչներ... հաւատացէք ինծի, ամէն բան կարգադրուած է: Սպաները մէկիկ մէկիկ ձերբակալուելով՝ Պոլիս պիտի տարուին, յետոյ ամէնքը միասին, պատերազմական արտասովոր ատեանի մը առջեւ դռնփակ ու կըտրուկ դատաստանով մը պիտի դատուին եւ մահուան վճիռ ստանալէ ետքը հրացանի պիտի բռնուին: Այս բոլոր գործողութիւնները կատարուելէ ետքը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը պիտի ծանուցուի ժողովուրդին թէ այսինչ ու այնինչ սպաները, հայրենիքի դէմ դաւաճանած ըլլալով՝ պատերազմական արտասովոր ատեանի մը առջեւ դատուած են: Յետոյ թերթերը պիտի սկսին փառք տալ Աստուծոյ եւ Վեհափառ Սուլթանին, որ դաւաճանութիւնը ժամանակին երեւան ելած է եւ, շնորհիւ Ապտիւլ Համիտի, հայրենիքը փրկուած է սարսափելի վտանդէ մը: Ասիկա իմ միտքիս հնարած մէկ առասպելը չէ, որ կը պատմեմ, այլ բացարձակ իրականութիւն է:

Թիկնապահը լռեց: Միւսներն ալ խորին յուզումի մը մատնուած՝ նոյնպէս լուռ կը մնային: Ի վերջոյ Սալիհա հանըմ խօսք առաւ:

— Ես, ըսաւ, բացարձակապէս կը հաւատամ մեր ընկերոջ ամբողջ ըսածներուն: Ապտիւլ Համիտի պէս անխիղճ բռնաւոր մը կրնայ այդ տեսակ դժոխային ծրագիրներ յղանալ եւ զանոնք գործադրել եւ ատոր համար իր ձեռքին տակ մարդ չի պակսիր :

Հայրենիքին ու միեւնոյն ատեն մեր անձերուն փրկութեանը համար պէտք է անմիջապէս զինու զօրութեամբ դիմադրութիւնը կազմակերպենք եւ եթէ ընկճուինք՝ գոնէ քաջաբար ինկած կ՚ըլլանք...:

— Այո, գոչեց թիկնապահը, այսօրուընէ իսկ պէտք է գործել եւ ես ճիշդ ասոր համար Պոլսէն խոյս տալէս ետքը, ուղեցի ձեր քով դալ, ամէն վտանդ աչք առնելով:

Ք. էֆէնտի այն ատեն բացատրեց Սելանիկի մէջ տիրող կացութիւնը: Յեղափոխական շարժումը քանի մը ամսուան միջոցին, իրաւ է որ մեծապէս տարածուած էր սպաներուն մէջ, բայց հասարակ զինուորը տակաւին անմասն մնացած էր անկէ, ինչպէս նաեւ ստորադաս սպաները, այսինքն՝ տասնապետներն ու չաւուշները: Իրենց տրամադրութիւնները յայտնի չէին. վճռական վայրկեանին դուցէ մտնէին յեղափոխական դրօշին տակ, բայց կրնար ըլլալ որ անոր հակառակ դառնային, մանաւանդ որ վերջին ատեններս, յորմեհետէ Ապտիւլ Համիտի կասկածոտ ակնարկը Սելանիկի վրայ յառած էր, շատ մը դաղտնի գործակալներ եկած էին Պոլսէն, որոնք զանազան խոստումներով կը ջանային զինուորականներու հաւատարմութիւնը հաստատ պահել Փատիշահին հանդէպ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 70)

ԵՐԷԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԱՅՍՕՐ ՀՈՂԱԳՈՐԾ...

Մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ, աշխարհի ամէնէն զօրաւոր ղեկավարը, — Լինտըն Ճոնսըն — եղաւ Թեքսասի անզօր հողագործը :

Նոյն կարճ ժամանակամիջոցին ընթացքին, փոխ – նախագահ Համֆրի դարձաւ գոլէճի դասախօս :

Ամերիկեան խորհրդարանական դրութիւնը, կրնայ ունենալ բաւական շատ տկար կողմեր, սակայն, իր առաքինութիւնները հիմնական են :

Այդ դրութիւնը երկիրը կը պաշտպանէ իշխանութեան չարաշահումէն եւ բռնատիրութեան հաստատումէն :

Ռուզվէլթի նախագահութենէն ետք ո՛չ մէկ նախագահ կրնայ երկու քառամեակէ աւելի մնալ իշխանութեան գլուխ : Իշխանութեան մէջ անձի մը մնայունացման պարագայ չկայ եւ ոչ ալ անհատական պետութիւն ստեղծելու վտանգ կայ :

×

Միացեալ Նահանգներու 36րդ նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն, ներկայիս կը գտնուի Թեքսասի իր ագարակին մէջ :

Սպիտակ Տունէն մեկնած բոլոր նախագահներուն պէս յարգելի պիտի ըլլայ, բայց, այլեւս ոչ մէկ ուժ ունի : Շատ շատ անհրաժեշտութեան պարագային, երբեմն – երբեմն իրեն հետ պիտի խորհրդակցի այժմու նախագահը : Շատ – շատ՝ ազդեցութիւն մը պիտի բանեցնէ Դեմոկրատ կուսակցութեան հարցերուն վրայ :

Սպիտակ Տունէն հեռանալէ ետք, քաղաքական հանգստեան կոչումը՝ գրեթէ ամբողջական է եւ ասիկա՝ առանց որեւէ պարտադրանքի : Նոյն բանը պիտի ըլլայ նախագահ Նիքսընին ալ : Միայն երկու քառամեակ իրաւունք ունի կառավարելու երկիրը : Ոչ իսկ մէկ օր աւելի : Եթէ 1972ին ուղէ երկրորդ անգամ ալ ընտրուիլ եւ ընտրութիւնը շահի՝ այն ատեն 1976ին պիտի մեկնի : Եւ պիտի մեկնի առանց որեւ է իշխանութեան :

×

Համայնավար քարոզչութիւնը, յաճախ, կառավարման ամերիկեան դրութիւնը կը ներկայացնէ որպէս հակա – ժողովրդավարական եւ ընդհակառակն, համայնավարականը որպէս ժողովրդավարական :

Միայն այս տարբերութիւնն ալ բաւական պիտի ըլլար հերքելու համար պընդումը :

Ժողովրդավարութիւն չկայ հոն՝ ուր ղեկավարը ցկեանս է — ցկեանս էին Աստուծոյ ողորմութեամբ թագաւորները, — մինչեւ որ կամ տարիքի բերումով կամ իրենց գահերու ժառանգորդներու դաւերու հետեւանքով մեռնէին :

Սիսթեմ մը բնորոշող՝ շատ ակնբախ՝ կարգ մը էական յատկանիշեր կան : Եւ այդ յատկանիշերէն մէկը՝ ղեկավարներու փոփոխութիւնն է, պաշտօնին ցկեանս չըլլալը եւ բնականաբար, անոնց ընտրութիւնը ընդհանրական եւ ազատ քուէարկութեամբ, ու նոյն ընտրութեան մէջ, նոյն պաշտօնին համար մրցակիցներով : Միւս բոլոր փաստարկութիւնները անկարեւոր են եւ չարժեր խօսիլ անոնց մասին :

×

Յաճախ, համայնավար քարոզչութիւնը որպէս բռնատէր կ՚ամբաստանէր նախագահ Ճոնսընը : Եթէ բռնակալ ըլլար, այսօր, գրեթէ պարզ հողագործ մը պիտի չըլլար Թեքսասի մէջ :

Ընդհակառակն, օրինակի համար, Համայնավար Չինաստան Մաօ Յէ Թունկը պիտի ունենայ իր ծոծրակին վրայ, մինչեւ որ ան քայքայուի, հալի տարիքէն, բնականաբար, եթէ բռնի ուժով զայն չըտապալէ իր յաջորդներէն մէկը :

Սպիտակ Տան մէջ, յաջորդութեան պայքար չկայ, որովհետեւ կարելի չէ որ ըլլայ :

Խորհրդարանական մեքենականութիւնը՝ երկիրը ձերբազատած է նման մղձաւանջներէ :

×

Լինտըն Ճոնսըն այս պահուս հողագործ է եւ աւելի վերջ, Թեքսասի համալսարանի մը մէջ փրոֆէսէօր պիտի ըլլայ :

Խնդիրը պարզ է : Եւ ճիշդ այս պարզութիւնն է, որ ժողովրդավարութեան էութեան մէկ մասը կը հանդիսանայ :

Թարգմ. ՎԷՆ

«Նիուզուիք»էն

«տեսակէտները» : Չնաշխարհիկ տեսութիւններու հեղինակին այս անգամ պատասխանեց՝ խիստ եւ ազդու լեզուով մը, «Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը (տես յիշեալ շաբաթաթերթի 31 Յունուար 1969ի թիւին «Իրականում ինչի՞ մասին է բանավէճը» գրութիւնը) :

«Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը ձաղկելէ ետք յօդուածագրին անընդունելի դրոյթները լեզուի մասին, անգամ մը եւս յիշեցուց, թէ մեր լեզուն նոր բառեր ու տարազներ կերտելու ճամբուն վրայ առաւելաբար պէտք է օգտուի իր ներքին անսպառ աղբիւրներէն :

Գեղեցիկ առաջադրութիւն մը արդարեւ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Արժանթինահայ երգահան եւ երաժշտագէտ Օր. Ալիսիա Թէրզեանի մեր խմբագրատան այցելութեան առիթով հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղեցինք իրմէ՝ իր աշխատանքներու մասին :

Ամերիկեան երաժշտագիտական ընկերութեան հրաւէրով մասնակցած է, 27 – 29 Դեկտեմբերին, Եալ համալսարանին մէջ տեղի ունեցած երաժշտագիտական համագումարին, որու ընթացքին դասախօսած է հայկական եկեղեցական երաժշտութեան մասին :

Ապա՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան երաժշտական բաժնին կողմէ հրաւիրուած է Լիզպոն, ուր երաժշտական ընկերութիւններու առաջարկին ընդառաջելով դասախօսութիւններ տուած է հայ գեղջկական եւ հայկական երաժշտութեան զարգացման պատմութեան մասին :

Հուսկ ուրեմն, Հոլանտական կառավարութեան հրաւէրով այցելած է այդ երկրին կարգ մը համալսարաններն ու երաժշտական հիմնարկութիւնները : Իսկ Իւթրէխթի համալսարանը յառաջիկայ տարուան համար հրաւիրած է զինք դասախօսելու հայ երաժշտութեան մասին :

Երիտասարդ երաժշտագիտուհիին դասախօսութիւնները հայ երաժշտութեան զանազան բնագաւառներու մասին մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են մասնագէտ ունկնդիրներու մօտ :

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՊԱՆԻՐ ՊԷՏՔ Է ՈՒՏԵՆ

Միլանաբնակ բժիշկ մը, Տոքթ. Արոն, իր բժշկական թէզը գրեց «Մտաւորականներու սննդառում»ին շուրջ :

Տոքթ. Արոնի համաձայն, ամենակարեւոր սնունդը կը համարուի փոսփորը, որ պանիրներուն մէջ կը գտնուի առաւելագոյն չափով : Մէկ քիլօ պանիրը վեց կրամ փոսփոր կը պարունակէ :

Հաւկիթի դեղնուցը, չոր բանջարեղէնները, միսը, ձուկը եւ կաղամբն ալ փոսփոր կը պարունակեն :

Իտալացի բժիշկը մտաւորականները կը զգուշացնէ գետնախնձորի, հացի, բրինձի եւ կարագի գործածութենէ :

Մտաւորական մը շատ քալորիի պէտք չունի, տրուած ըլլալով որ մէկ ժամուան մէջ վաթսուն քալորի կը սպառէ միայն :

Մինչ մկանային աշխատանքով զբաղողները հարիւր – չորս հարիւր քալորի կը սպառեն նոյն ժամանակամիջոցին ընթացքին :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

Պէտք է կործանել կարթագինէն.— Կատոն այս բառերով կը վերջացնէր իր բոլոր ճառերը, ինչ նիւթի վրայ ալ խօսէր : Կը գործածուին յայտնելու համար սեւեռուն գաղափար մը, որուն իրականացման կը հետամտի մէկը :

×

Քաղցր է ու գեղեցիկ մեռնիլ հայրենեաց համար.— Վիրգիլիոս այս խօսքերը կ՚ուղղէր հռոմայեցի երիտասարդներուն, խրատելով անոնց հետեւիլ իրենց նախնեաց առաքինութիւններուն, մասնաւորաբար անոնց ռազմական աւանդութեանց :

×

Եւ սակայն կը շարժի.— Այս խօսքերը կը վերագրուի Գալիլէոսի, որ ստիպուեցաւ հրապարակաւ «մեղայ» ըսել երկրի շարժիլը ապացուցած ըլլալուն համար, ինչ որ հակառակ էր Ս. Գրոց տառական իմաստին :

×

Աննիբալ մեր դրան առջեւն է.— Այսպէս աղաղակեցին Հռովմայեցիք Քանի պատերազմէն ետք : Այս խօսքը կրնայ յիշուիլ, երբ թշնամին կը սպառնայ վտանգաւոր կերպով :

×

Աւելի լոյս.— Այս խօսքը Կէօթէինն է : Ան մեռած ատեն խնդրեց, որ պատուհան մը բանան, որպէսզի աւելի լոյս ըլլայ :

×

Կօշիկէդ վեր մի ելլեր.— Ապեղէս նըկարիչը այսպէս ըսաւ կօշկակարի մը, որ իր մէկ նկարին մէջ կօշիկ մը քննադատելէ ետք, ուզեց մնացածին վրայ ալ դատաստան ընել : Այս խօսքը կ՚ուղղուի անոնց, որ կ՚ուզեն իրենց ձեռընհասութեանէն վեր բաներու վրայ խօսիլ :

×

Ոչ թէ շատ բաներ, այլ կարեւոր բան մը.— Կ՚ըսուի այնպիսի արդիւնքներու համար, որոնք իրենց կարեւորութեամբ արժէք մը ունին եւ ոչ թէ թիւով :

×

Ի՛նչ մեծ արուեստագէտ կը մեռնիմ.— Ներոնի վերջին խօսքը՝ իր երակները կտրելէ եւ անձնասպան ըլլալէ առաջ :

(ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (428)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Տեսա՞ր, միթէ չըսի՞ ձեզի. ահա բերածը լաթեր են, ստակ չկայ : Ամէնքն ալ մէկ հորի ջուր են : Աղէկ միտքս ինկաւ, ի՞նչպէս ստորագրուած էր այս ապուշ ծերուկին գրուած նամակը :

— Ֆապանթու, պատասխանեց աղջիկը :

— Դերասանապետ, լաւ :

Ժոնտրէթ աղէկ որ նամակին ստորագրութիւնը հարցուց, վասնզի միեւնոյն պահուն Պ. Լըպլան դէպի անոր կողմը կը դառնար ու կը հարցնէր՝ անունը յիշել ուզողի մը կերպարանքով :

— Կը տեսնեմ որ շատ ցաւալի է ձեր վիճակը պարոն...

— Ֆապանթու, պատասխանեց Ժոնտրէթ սաստկապէս :

— Պ. Ֆապանթու, այո, այս է. կը յիշեմ անունդ :

— Դերասանապետ, պարոն, որ յաջողութիւններ ունեցած է :

Հոս Ժոնտրէթ կարծեց թէ «մարդասէրը» գրելու վայրկեանը եկած է :

Ուստի պոռաց այնպիսի ձայնով մը, որ տօնավաճառներու մէջ ծաղրածուի մը սնափառութեան ու միանգամայն մեծ ճամբաներու վրայ մուրացողի մը խոնարհութեան յատուկ ձայն մըն էր :

— Թալմայի աշկերտ, պարոն, Թալմայի աշկերտն եմ : Բախտը ժաբանակին ժպտեցաւ ինծի : Աւա՛ղ, որ հիմա կարգը եկաւ դժբախտութեան : Տէր իմ, բարերար, տեսէք անգամ մը, ոչ հաց ունինք, ոչ կրակ : Խեղճ զաւակներս կրակ չունին : Մէկ աթոռ ունիմ, անոր ալ խսիրը պատռած է : Պատուհանին ապակին կոտրած է ասանկ ցուրտ եղանակի մը մէջ : Կինս ալ հիւանդ է, անկողնին մէջ կը տառապի :

— Խե՛ղճ կին, ըսաւ Պ. Լըպլան :

— Զաւակս ալ վիրաւոր է, շարունակեց Ժոնտրէթ :

Վիրաւոր աղջիկը օտարականներու դալուստովը իր ցաւը մոռնալով սկսած էր «օրիորդին» նայիլ ակնապիշ, եւ դադրած էր հեծկլտալէ :

— Լաց, պոռայ քիչ մը, ըսաւ Ժոնտրէթ աղջկան մեղմիկ :

Եւ անմիջապէս աղջկան վիրաւոր ձեռքը ճմլեց :

Այս ամէնը ձեռնածուի մը յատկութիւններուն կը նմանէր :

Պատանուհին սկսաւ մեծաձայն լալ :

Պաշտելի երիտասարդուհին զոր Մարիուս իր սրտին մէջ «Իւրսիւլ» կ՚անուանէր, անմիջապէս մօտենալով.

— Խե՛ղճ աղջիկ, ըսաւ :

— Տես, ինչպէս արիւնլուայ է ձեռքը, գեղանի օրիորդ, շարունակեց Ժոնտրէթ : Օրը վեց սու վաստկելու համար երբ մեքենայի մը տակ կ՚աշխատէր, վտանգի մը հանդիպելով վիրաւորուեցաւ : Գուցէ հարկ պիտի ըլլայ թեւը կտրել :

— Իրա՞ւ կ՚ըսէք, հարցուց ծեր պարոնը խռովելով :

Պզտիկ աղջիկը այս խօսքը իրաւ կարծելով սկսաւ նորէն հեծկլտալ :

— Աւա՛ղ, այո, բարերարդ իմ, պատասխանեց հայրը :

Քանի մը վայրկեանէ ի վեր Ժոնտրէթ տարօրինակ կերպով մը կը դիտէր «մարդասէրը» :

Մինչդեռ կը խօսէր, կ՚երեւար նաեւ թէ ուշադրութեամբ կը զննէ զայն իբր թէ ուզէր միտքէն ելած բաներ յիշել :

Յանկարծ պատեհ առիթ մը սեպելով այն բոպէն, ուր նորեկները համակրութեամբ պզտիկին հարցումներ կ՚ընէին իր վիրաւոր ձեռքին մասին, կնոջը քով գընաց, որ անկողնին մէջ նստած էր վհատ եւ ապուշ կերպարանքով, եւ ցած ձայնով ըսաւ անոր.

— Նայէ, աղէկ նայէ սա մարդուն :

Յետոյ դէպի Պ. Լըպլան դառնալով, իր ողբը շարունակեց.

— Տեսէք պարոն, կնոջս շապիկէն զատ զգեստ չունիմ ամենեւին. ան ալ բոլորովին պատռած է՝ այս տեսակ սաստիկ ցուրտ եղանակին : Թիկնոց չունիմ, որ կարենամ դուրս ելլել : Եթէ որեւէ թիկնոց ունենայի, կ՚երթայի օրիորդ Մարսը (երեւելի դերասանուհի) տեսնելու, որ կը ճանչնայ եւ շատ կը սիրէ զիս : Միթէ՞ միշտ Թուր–տէ–Տամ փողոցը չի բնակիր : Միատեղ դերեր խաղացած ենք գաւառներու մէջ, լսա՞ծ էք արդեօք : Ես ալ դափնիներ ընդունած եմ իրեն հետ : Սէլիմէն ձեռնտու ըլլալ պէտք էր ինձ պարոն : Էլմիր պէտք է ողորմէր Պէլիզէրին : Բայց ոչ, բան մը չեմ տեսներ : Եւ տունս ալ ստակ մը անգամ չկայ : Կինս հեղձումներու կ՚ենթարկուի. պատճառը տարիքն է. ուրիշ պատճառ մըն ալ ջղային դրութիւնն է որ խանդարուեցաւ : Պէտք է որ դարմանուի ան, նաեւ աղջիկս : Բայց բժիշկը, բայց դեղավաճառը... ուրկէ՞ դրամ դտնեմ որ անոնց տամ եւ ոչ իսկ լումայ մը ունինք, պարոն : Մէկ փուլի առջեւ երկրպագութիւն կ՚ընէի, եթէ գըտնէի : Ահա տեսէք թէ մինչեւ ո՛ւր իջած են ճարտարութիւնները :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Իր ծնողքին՝ Տիկին Ռոզ եւ Պ. Արտաւազդ Հանըմեանի հոգւոյն ի յիշատակ, յիսուն Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները աթոռներու նորոգութեան եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար :

Պ. Յակոբ Թորոսեան փոխան ծաղկեպսակի Արշակուհի Թագւորօֆի մահուան առիթով 200 Ֆրանք, Տիկին Սրբուհի Քիւրքճեան հարիւր, Պ. Զաւէն Տէր-Սարգիսեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան փոխան ծաղկեպսակի Արշակուհի Թագւորօֆի մահուան առթիւ յիսուն, Պ. Բարսեղ Մէրտինեան, փոխան ծաղկեպսակի Արուսեակ Եարամաղեանի մահուան առթիւ քսան Ֆրանք :

Ի ՊԱՏԻՒ
ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի եւ Միութեան հիմնադրութեան 52ամեակին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 9) իրիկուն ժամը 20·30ին :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry
ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)
Tél. 375 à Montlhéry
Visite le samedi.

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

տարբեր յայտագրով կը ներկայանայ՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու

JOSEPH FRANCESCHI

Շաբաթ, Ապրիլ 12, ժամը 20·45ին
Palais des Sports

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին թէյասեղանը, Կիրակի, Մարտ 16ին : Մանրամսնութիւնները յաջորդով

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն Փետրուար 23, Մարտ 2, 9, 16 եւ 23ին յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն Հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ ժամը 11ին:

ԷՐԵԲՈՒՆԻ-ԵՐԵՒԱՆ
2750

Ցուցահանդէս Մարտ 1էն 9 Սէն Տընիի թաղապետարանը կազմակերպուած տեղւոյն Ֆրանս – Իւրս կոմիտէին կողմէ :

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին դասախօսութիւն՝

ԺԱՆ ՔԱԶԱԼՊՈՒ

Նիւթ.— Տեսարաններ, հնութիւններ եւ հէքեաթներ՝ Հայաստանի լուսարձակում:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (5 Մարտ), ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Չորեքշաբթի, 5 Մարտ, ժամը 20·45ին Սինեմա լը Շաւիլ, Ավընիւ Ռ. Սալենկրօ Շաւիլ : Կը ցուցադրուին՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
(Փաստանկար)

եւ անմահ Տիգրան Ջուխաճեանի գլուխ-գործոցը՝ ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) գունաւոր

Ֆէլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :

Մուտք 5 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES

եւ իր ծանօթ նուագախումբը

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւնը եւ ոչ ալ աճուրդ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :
Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 –03 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հանդէսը Կիրակի, Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 15ին:

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՐՏ
MERCREDI
5 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11455 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.455

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՅԼՈՒԻՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Բիչըըա Նիքսըն համաշխարհային քաղաքական հարցերու մասին որոշ փորձառութիւն ձեռք բերած էր, երբ Միացեալ Նահանգներու փոխ – նախագահ էր Զօր. Այզընհաուըրի նախագահութեան օրով :

Այդ թուականէն ետք ալ չարունակեց զբաղիլ քաղաքականութեամբ, իբրեւ անվհատ թեկնածու նախագահի բարձր պաշտօնին, որուն տիրացաւ վերջապէ՛ս, Ցորի համբերատարութեամբ :

Անցեալ չաբաթ դէպի Եւրոպա կատարած իր ութօրեայ շրջագայութիւնը ցոյց տուաւ, որ Ամերիկայի նորընտիր նախագահը տեղեակ է Եւրոպայի, Մ. Միութեան, Մերձաւոր Արեւելքի եւ այլ երկիրներու քաղաքական հրատապ հարցերուն :

Եւրոպայի դվխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ պետական գերատիճան, պատասխանատու անձնաւորութեանց հետ իր տեսակցութեանց նպատակն էր մօտէն ծանօթանալ անոնց զաղափարներուն՝ աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող հարցերուն եւ զանոնք լուծելու ծրագիրներուն մասին :

Այս տեսակէտէն յաջողութիւն մը կրնայ ըլլալ է նկատել իր շրջագայութիւնը : Նախագահը իր յայտագրի կարճ ժամերը լիովին օգտագործեց, առաւելագոյն տեղեկութիւններ քաղելու համար իր խօսակից – ներէն :

Շատ ճառ չխօսեցաւ պարզելու համար իր տեսակէտները: Արդէն իր ծրագրին մաս չէր կազմեր այդ : Կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցաւ Պելճիքայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ նախագահներուն կամ վարչապետներուն հետ: Վերջին այցելութիւնը տուաւ Հռոմի Պապին, Կիրակի օր Ամերիկա վերադառնալէ առաջ :

Բարի գալուստի եւ հայկերոյթի առթիւ արտասանուած ճառերը քաղաքավարական – կան հանդամանք կը ներկայացնէին առաւելապէս :

Միակ կարեւոր ճառը, որ քաղաքական բնոյթ ունէր, խօսեցաւ Պրիւսէլի մէջ, Ատլանտեան Ուխտի մնայուն խորհուրդին առջեւ :

Տարակոյս չկայ, որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Ատլանտեան Ուխտին, զայն նկատելով զլխաւոր կազմակերպութիւնը, որ կրնայ ստեղծել եւրոպական – ներու միջեւ համագործակցութեան ոգին, որ կրնայ ստիպել զանոնք բոլորը միասին գործելու ընդհանուր շահերու համար :

Իր Եւրոպա այցելութեան նպատակը պարզելու առթիւ, Նիքսըն յայտնեց թէ ամէն բանէ առաջ կ'ուզէր կարծիքն առնել Ատլանտեան Ուխտի իր դաշնակիցներ – ուն: Ու աւելցուց .

« Եկեր եմ աշխատելու , ո՛չ թէ խանդոյթ ընելու. ծանօթանալու՝ ոչ թէ պահանջելու . խորհրդակցելու՝ ո՛չ թէ համոզելու, մտիկ ընելու եւ սորվելու, ու նաեւ՝ տեսակէտներու եւ զաղափարներու փոխանակութիւն կատարելու » :

Քանի տարի առաջ բոլշեւիկներէն հաքաքական վախ էր, որ կեանքի կոչած էր Ատլանտեան Ուխտը : Այժմ հաւաքական նպատակին չուրջ պէտք է համախմբուիլ: Հաւաքական պէտք է ըլլան ո՛չ միայն զէնքերը, այլեւ ուղեղները: Զինակցութիւն մը ունենալու ամենամեծ առաւելութիւն – ներէն մէկն ալ ա՛յն է , որ, ըսաւ, անհրաժեշտ կ'ընծայէ յարատեւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարելու , մեր մտքի հորիզոնները ընդլայնելու, փոր – ձառութեան դասերը չատցնելու, եւ լուծելու ո՛չ միայն մէ , սեփական անմիջական խնդիրները, այլեւ ամբողջ աշխարհը հետաքրքրող հարցերը : Դժնդակ տարի – ներու ընթացքին սորվեցանք, որ խաղաղութիւնը մէկ ազգի մենաշնորհը չէ :

Ո՛չ մէկ մեծ ազգ կամ ազգերու մեծ խմբակ չի կրնար առանձինն կարգադրել իր սեփական գործերը : Զինակցութիւն կը նշանակէ տեւական գործակցութիւն , ո՛չ թէ ժամանակաւոր եռասիրական չհերու կարգադրութիւն : Ամերիկայի եւ Եւրոպայի յարաբերութիւնները պէտք է չարունակուին զարուն համընթաց :

Ատլանտեան Ուխտի երրորդ տասնամեակի սեմին գործելակերպի նոր ձեւ մը պէտք է որդեգրել: Վերջին քսան տարի – ներու ընթացքին ծագած տագնապներուն դիմակալեց Ատլանտեան Ուխտը: Խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ եւ հիւլէական պատերազմ տեղի չունեցաւ : Քսան տարի առաջուան ազատ ազգերը այսօր ալ ազատ են: Ատլանտեան Ուխտը հանդիսացաւ արդելիչ ուժ մը : Այսուհետեւ ալ Հին եւ Նոր Աշխարհներու գործակցութեամբ պէտք է իրականացնել հաւաքական ապահովութիւնը : Ազատութեան, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան հաստատակայուն երաշխիքն է, որ երկու ցամաքամասերը իրարու կը կապէ , այս չինէ ո – դիով պէտք է նայինք նոր կացութիւններուն նոր աչքերով եւ այսպէս ընելով օրինակ տանք աշխարհին, եղրակացուց Նիքսըն :

Մ. Նահանգներու նախագահը դոհունակութեամբ մեկնեցաւ Եւրոպայէն , գործակցութեան փայլուն հեռանկարներով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՐԼԻՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԶԳՈՑԱՅԱՒ

Պոնի եւ Փանքովի միջեւ կարելի չեղաւ համաձայնութեան գալ Պերլինի չուրջ եւ դաշնակցային հանրապետութիւնը որոշ – չեց նախագահական ընտրութիւնը կատարել արեւմտեան – Պերլին, Զորեքշաբթի Մարտ հինգին, ինչպէս նախատեսուած էր : Համաձայնութեան գալու համար , հարկ էր որ Արեւելեան Գերմանիա ընդունէր արտօնագիրը տալ Արեւմտեան – Պերլինցիներուն Արեւելեան – Պերլին երթալու ոչ միայն Զատիկի համար, այլեւ ընդհանրապէս : Փաքովի իշխանութիւն – ները չհամաձայնեցան եւ Պոն ալ այլեւս պատճառ չունէր հրաժարելու իր որոշումէն :

Ուրեմն Արեւմտեան Գերմանիոյ նախագահը կ'ընտրուի այսօր՝ Զորեքշաբթի Արեւմտեան – Պերլին: Հակառակ Խորհ. Միութեան ազդարարութեան , կը կարծուի թէ Մոսկուա պիտի խուսափի միջամտել ստեղծելէ եւ ընդհակառակն կ'ըսուի նոյնիսկ թէ ազդեցութիւն կը բանեցնէ Արեւելեան Գերմանիոյ վրայ, որ ծայրայեղութեանց չդիմէ :

Հետաքրքրական է անշուշտ նկատել առնել Մոսկուայի դիրքը, սկիզբէն ի վեր : Կիրակի օր Պոնի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղարն էր որ կը թելադրէր դիրքը գերմանական վարչապետարանին մէկ պաշտօնեային, որ նոր քայլ մը առնեն դէպի Արեւելեան – Պերլին , վասն – զի, ըստ իրեն, Արեւելեան Գերմանիոյ Հանրապետութիւնը տրամադիր է խօսելու: Այս երկրորդ անգամն էր որ Մոսկուա կը միջամտէր: Արդարեւ, ութ օր առաջ, խորհրդային դեսպանն էր — Յարթապկին — որ կը թելադրէր վարչապետ Քիզինկէրի լեզու դտնել Արեւելեան – Գերմանիոյ հետ : Այս իսկ պատճառով , խիստ չահեկան կը նկատուի Խորհ. Միութեան դիրքը եւ ամանք կը կարծեն թէ Մոսկուա միշտ ուղած է խուսափիլ Արեւելեան – Արեւմուտք բախումէ մը Պերլին, բայց եւ այնպէս դժուար եղած է խօսք հասկցնել Արեւելեան – Գերմանացիներ – րուն որոնց դիրքը աւելի «կարծր» է, քան Մոսկուայի դիրքը : Ամէն պարագայի մէջ, երեքշաբթի առտու, ոչ մէկ միջադէպ պատահած էր, եւ ընտրող ու թեկնածու հանդիսատ կը հասնէին Արեւմտեան Պերլին :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կը թուի թէ Զօր. Էլ Ասատ հոսանքը պիտի յաղթէ , բայց եւ այնպէս կացութիւնը չատ անորոշ է տակաւին : Կը կարծուի թէ տապալած կառավարութեան անդամ պատասխանները հսկողութեան տակ են կամ ձերբակալուած : Շատ կը խօսուի նաեւ Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Ճունտիի մահուան մասին : Արդարեւ, Դա – մասկոսի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ Ճունտի , տեղեկատուութեանց պատարկութեան պետ, անձնասպան եղած է, բայց տարբեր զրոյցներ ալ կան այդ մասին : Կ'ըսուի թէ զօրավարը անձնասպանած է իր դրասենեակին մէջ իսկ, նիստի մը ընթացքին , Ասատի կողմնակիցներուն հետ : Զարմանալի կը նկատուի սակայն այս վարկածը, որովհետեւ Զօր. Ճունտի յաչողած էր հաւասար հեռաւորութիւն մը պահել Պասսի երկու ձգտումներէն ալ :

Այդ պատճառով է որ անձնասպանութիւնը չատ համոզիչ չի նկատուիր եւ կը խօսուի քաղաքական սպանութեան մը մասին : Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը յստակ չէ եւ հաչուեյարդարներ ալ՝ անխուսափելի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ 48 ժամով յառաջացուց մամուլի իր ասուլիսը, զոր Հինգշաբթի պիտի տար: Կը կարծուի թէ Նիքսըն կ'ուզէ խօսիլ Պերլինի ընտրութենէն առաջ, ազդարարութիւն մը ընելու համար Ռուսերուն եւ Արեւելեան – Գերմանացիներուն:

ԻՍՐԱՑԻԼի մէջ չատ հաւանական կը նկատուի որ Տիկին Կոլտա Մէյր նշանակուի երբեւ վարչապետ: Նախարարները, որոնք բոլորն ալ Աչխատանքի կուսակցութեան (Մափայ) անդամ են , միաձայնութեամբ (պահաս մէկ ձայն, որ հաւանաբար Զօր. Մոշէ Տայեանի ձայնն է) որոշեցին առաջարկել երեսից կուսակցութեան, որ Տիկին Կոլտա Մէյրը նշանակէ իբրեւ նախարարապետ :

ՆԱՄՐ յայտարարած է Նիւ Եորք Թայմզի որ խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ առանց լուծում դտնելու ղրաւուած հողերու եւ պաղեստինցի գաղթականներու հարցերուն : Նասր տրամադիր է նաեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վերահաստատելու Միացեալ Նահանգներու հետ , եթէ ատիկա դիւրացուի պարագաներու բերմամբ :

ՖԱՎԶԻ, Նասրի յատուկ խորհրդատուն Փարիզ հասաւ եւ Զորեքշաբթի օր, պիտի ընդունուի նախագահ տը Կոլի կողմէ : Կ'ըսուի թէ Ֆավզի մասնաւոր նամակ մը ունի Նասրէն տը Կոլի : Իբրեւ նախկին արտաքին նախարար, Ֆավզի ծանօթ է միջազգային բազմաթիւ դէմքերու :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ-ԱՄԵՐԻԿԱ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

(1958 – 1968)

(Գ. եւ վերջին մաս)

1966

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22.— Ուոշինկթընի դրամական ժողովին, Ֆրանսա կ'առաջարկէ որ ուսումնասիրուի ոսկիի դինին վերաքընութիւնը :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1–9.— Կոսիկին Ֆրանսա կ'այցելէ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21.— Ֆրանք-գերմանական համաձայնագիր Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին մասին :

1967

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22 – 25.— Ուիլսըն Ֆրանսա կ'այցելէ եւ Անգլիոյ դատը կը պաչպանէ Հասարակաց Շուկայի իր անդամակցութեան համար :

ԱՊՐԻԼ 7.— Միացեալ Նահանգներու փոխ – նախագահ՝ Հըմֆրի կ'ընդունուի նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ՄԱՅԻՍ 16.— Տը Կոլ նոր վէթօ մը կը դնէ Մեծն Բրիտանիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան :

ՅՈՒՆԻՍ 5.— «Վեց օրուան» պատերազմը կը սկսի : Ամսուն 2ին, տը Կոլ յայտարարած էր «այն պետութիւնը որ առաջինը զէնք կը գործածէ Ֆրանսայի հաւանութիւնը չունենար » :

ՅՈՒՆԻՍ 21.— Տը Կոլ կապ մը կը տեսնէ Վիէթնամի ամերիկեան միջամտութեան եւ Միջին Արեւելքի կացութեան միջեւ :

ՅՈՒՆԻՍ 3 – 8 .— Փոմփիտու եւ Քոսիկ տը Միւրվիլ Խորհ. Միութիւն կ'այցելեն:

ՅՈՒԼԻՍ 15.— Տը Կոլ կը մեկնի Քանատա :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 12.— Զօր. տը Կոլ Լենհասան կ'այցելէ :

1968

ՄԱՐՏ 31.— Նախագահ Ճոնսըն կը հրաժարի նոր թեկնածութենէ մը Մ. Նահանգներու նախագահութեան , եւ կը յայտարարէ թէ մասնակի կերպով կը կեցնէ հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները : Տը Կոլ «քաջ որոշում» կ'որակէ այդ յայտարարութիւնը :

ՄԱՅԻՍ 10.— Ամերիկայի եւ Հիւսիսային Վիէթնամի առաջին հանդիպում՝ Փարիզ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 21.—Չեխոսլովաքիոյ բռնակցուում :

ՕԳՈՍՏՈՍ 24.— Ֆրանսական ջրածին առաջին ռումբի պայթում Խաղաղականի մէջ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1.— Հիւսիսային Վիէթնամի նամի ռմբակոծութիւնները ամբողջովին կը դադրին :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 5.— Ռիչըրտ Նիքսըն Միացեալ Նահանգներու նախագահ կ'ընտրուի :

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՓ ՔԵՆՆԸՏիԷՆ նոր հրթիռ մը արձակուած է, երեք այերանաւորդներով՝ Ափոլօ 9: Այս փորձը ցարդ կատարուած – ներէն ամէնէն յանդուգն է եւ նպատակն է պատրաստել լուսինի « ցամաքահանումը » :

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ա.

Պետրոս Դուրեան գրած է պատմական ութ թատերախաղ, որոնցմէ մնացած ու լոյս տեսած են «Սեւ հողեր կամ Յետին դիշեր Արարատեան», «Արտաշէս Աշխարհակալ», «Անկումն Արշակունի հարստութեան» եւ «Ասպատակութիւնք պարսկաց ի Հայս կամ Աւերումն Անի մայրաքաղաքին Բագրատունեաց» ողբերգութիւնները: Ասոնցմէ առաջինը հեղինակուած է 1868, երկրորդը ու երրորդը՝ 1869, չորրորդը՝ 1870ին:

Առաջին հայեացքէն կը թուի, թէ Դուրեանի ողբերգութիւններուն մէջ պատմական քիչ բան կայ: Հեղինակը իբրեւ կանոն չի յիշատակեր գործողութեան ժամանակը, ոչ ալ վայրը, հերոսներուն անձնական յարաբերութիւնները կարծես կը ճնշեն պատմական իրողութիւնները: Սակայն ասիկա խաբուսիկ տպաւորութիւն է:

Բանաստեղծին ծանօթ ողբերգութիւնները գրուած են երեք տարուան մէջ (1868 – 70):

Քննենք այդ գործերը ժամանակագրական կարգով:

«Սեւ հողեր կամ Յետին դիշեր Արարատեան» ողբերգութիւնը կը պատկերացնէ Սեբաստիոյ գրաւումը (1403): Թատերախաղին հերոսներէն միայն Լէնկթիմուրն է, որ պատմական անձնաւորութիւն մըն է: Սակայն ասիկա չի նշանակեր, թէ ողբերգութիւնը զուրկ է պատմական հիմունքներէ:

Յայտնի է, որ Լէնկթիմուրի արշաւանքներուն մասին գրած է Թովմա Մեծոփեցի (ԺԴ. – ԺԵ. դարու պատմագիր): Կը պատմէ, որ երբ Թաթարները հասած են Սեբաստիա եւ բնակիչները մերժած են յանձնել քաղաքը, «անողորմ բռնաւորը» կը խաբէ զանոնք, ըսելով «Մի երկնջիք, զի ով զձեզ սրով սպանանէ՝ սուր նոցա ի սիրտս նոցա մտանէ»: Այնուհետեւ պատմագիրը կը վկայէ, որ բնակիչները կը հաւատան եղած խոստումներուն եւ ուրախութեամբ ու ցնծութեամբ կը բանան քաղաքին դուռները: Իսկ թշնամին ի գործ կը դնէ իր վայրագութիւնները:

Այս իրողութիւնները հիմնական գիծով պատկերացուած են նաեւ Դուրեանի թատերախաղին մէջ: Հոս եւս թաթար պատգամաւորը կը յայտնէ բռնակալին կամքը. «Լանկթիմուր տիեզերակալ ... կ'երդնու յերկինս, որ եթէ Սեբաստիա անձնատուր ըլլայ, երբեք սուր պիտի չշողացնէ Հայոց գլխուն վրայ»: Բայց Սեբաստիոյ իշխանը Նորայր թերահաւատութեամբ կ'ընդունի առաջարկը: Միայն զօրապետ Վաչէի դաւաճանութեամբ է, որ քաղաքը անձնատուր կ'ըլլայ եւ ապա կը սկսի կոտորածն ու աւերը:

Ո՛չ հայ, ո՛չ ալ օտար պատմագիրները կը յիշատակեն դաւաճանութեան դէպք, հետեւաբար, ուրացող Վաչէի տիպարը ստեղծելով, Դուրեան շեղած է պատմական իրողութենէն. սակայն ասիկա կը բացատրուի բանաստեղծին աշխարհայեացքով: Շատերու նման 17ամեայ թատերգակը նոյնպէս համոզուած էր, որ Հայաստանի վիճակուած դժբախտութիւններուն գլխաւոր պատճառը անմիաբանութիւնն ու դաւաճանութիւնն է:

Կարելի է կարծել, թէ Դուրեան օգտուած է Մեծոփեցիէն: Բայց փաստ մը ցոյց կուտայ, որ անոր համար հիմնական աղբիւր ծառայած է Հ. Մ. Զամչեանի պատմութիւնը: Ողբերգութիւնը ունի երկու վերնագիր՝ «Սեւ հողեր կամ Յետին դիշեր Արարատեան»: Երբեք ուշադրութիւն դարձուած չէ «Սեւ հողեր» անունին՝ ըստ երեւոյթին զայն համարելով պատկերաւոր արտայայտութիւն: Իրականին մէջ անիկա պատմական տեղանուն մըն է: Հ. Զամչեան, վկայութեան կանչելով օտար պատմագիրներ, կը հաստատէ Մեծոփեցիի հաղորդած տեղեկութիւններուն վաւերականութիւնը: Մասնաւորապէս, հիմնուելով Քալկոտիւղէս յոյն պատմագրին մէկ աշխատութեան վրայ, ան կը գրէ «Իսկ զմանկունս քաղաքին զամէն ետ ժողովել ի դաշտավայրի կապեալ ձեռօք եւ ոտիւք եւ կոխան երիվարաց առնել իբրեւ զօրայս ընդ կամնասայլիւք, որոյ վասն եւ տեղին կոցաւ եւ կոչի Սեւ հողեր»:

Այս հատուածը ոչ միայն կը բացատրէ թատերախաղին խորագրին իմաստը, այլեւ ցոյց կուտայ, որ Դուրեան օգտուած է Զամչեանէն, քանի որ միայն անոր պատմութեան մէջ յիշուած է այդ փաստը:

«Սեւ հողեր...» երկին տիպարներուն մեծ մասը պատմական չէ, սակայն պատմականօրէն ճիշդ ներկայացուած է: Մեծոփեցիի եւ Զամչեանի յիշատակած պատմական անձնաւորութիւնները (Արծկէի Վաղին իշխանը, Զաքարիա իշխանը, մշեցի կինը եւայլն) կը նահատակուին յանուն կրօնքին «փառաւորելով զանուն Յիսուսի Քրիստոսի», մինչդեռ Դուրեան երբեք կրօնքի հարց չի դներ, անոր հերոսները (Նորայր, Վաղինակ, Նաղենիկ, Ներսեհ, Երանեակ) պատրաստ են մեռնիլ հայրենիքի համար:

Լէնկթիմուրի տիպարին առընչութեամբ Դուրեան յաճախ կշտամբուած է գրականագէտներու կողմէ: Այսպէս, Ա. Զօպանեան գրած է. «Լէնկթիմուրը ... փիլիսոփայ Լէնկթիմուր մըն է, գրագիտութեան համալսարանէ վկայական առած, որ կը խորհրդածէ, կը բանաստեղծէ, տեսլական մը ունի, հայ մատնիչները կը պատժէ եւ գերագոյն փափկութեամբ մը, գրեթէ չուզելով կ'ասպատակէ Հայաստանը»:

Ինչպէս յայտնի է, Արտաշէս Աշխարհակալի մասին Խորենացիի հաղորդած տեղեկութիւններուն մէջ անորոշ կէտեր կան: Զամչեան օտար հեղինակներու դիմած է հայ պատմագիրներուն վկայութիւնները ճշդելու կամ ճոխացնելու համար, սակայն Արտաշէսի խէդրին մէջ ըստեղծուած է աւելի մեծ շփոթ մը: Այսպէս, ան կը խօսի Մեծ Հայքի կուսակալ կամ Բդեշխ Արտաշասի կամ Արտաշիասի մասին, որ փորձեց գրաւել Ծոփքը եւ մեռաւ՝ դահը ձգելով Արտաւազդին: Զամչեան ապա կը գրէ Վաղարշակի թոռ եւ Արշակի որդի Արտաշէս Ա.ի մասին, որ դէպի Արեւմուտք ուղղուելով գրաւեց Փոքր Ասիան եւ վերադարձին սպաննուեցաւ ապստամբ զօրքերու ձեռքով: Կայ նաեւ Ալաններու դէմ պատերազմող Արտաշէս Բ. թագաւորը: Ճիշդ է թէ որոշ պատմաբաններ կը հաստատեն, որ այս երեք Արտաշէսներն ալ միեւնոյն անձնաւորութիւնն են՝ Արտաշիսեան հարստութեան հիմնադիր Արտաշէս Ա.ը կամ Աշխարհակալը (189 – 160), բայց բնական է, որ 18ամեայ Դուրեանը չէր կրնար դիրք ճշդել այս կնճռոտ հարցին մէջ: Ուստի թատերագիրը իր ստեղծագործութեան նիւթ դարձուցած է Խորենացիի պատմութեան՝ Արտաշէսի դէմքը:

«Արտաշէս Աշխարհակալ»ի գլխաւոր տիպարներուն մեծ մասը (Արտաշէս Ա., Տիգրան Բ., Կրիւսոս, Միհրդատ, Վարաժ) պատմական է: Նոյնիսկ երբ թատերգակը նոր տիպարներ ստեղծած է, փորձած է զանոնք պատմականօրէն ճիշդ դարձնել: Օրինակ, ողբերգութեան քրմապետն է Վահրամ Վահունին: Այդպիսի անձ յիշատակուած չէ պատմութեան մէջ, բայց յայտնի է, որ Վահունիները կամ Վահեւունիները կը սերէին Վահագնէն եւ քուրմեր էին, որով հեղինակը հարազատ մնացած է պատմութեան ոգիին: Նոյնը պէտք է ըսել նաեւ Լիւդացիներու քրմապետ Պիւթոսի մասին: Այս տիպարը ստեղծելու համար Դուրեան հիմ առած է Խորենացիի պատմութեան հետեւեալ հատուածը. «Լիւդացիների հպարտացած Կրիւսոսին մոլորութեան մէջ էր գցում Պիւթիայի գուշակը ...»:

«Անկումն Արշակունի հարստութեան» ողբերգութեան մէջ մեծ տեղ յատկացուած է Արտաշէսի սիրային տարփանքներուն՝ կապուած Շահանդուխտի հետ: Այդ սիրային պատմութիւնը պատմական տեսակէտէն ճիշդ չէ, բայց պատմական առումով՝ ճիշդ: Թատերախաղը կը պատկերացնէ Արշակունեաց վերջին թագաւորին՝ Արտաշէս կամ Արտաշիր Գ.ի դահակալութեան ժամանակաշրջանը եւ այդ թագաւորութեան անկումը (428): Բայց չէ՞ որ Պարսից Վռամ Բ. թագաւորը ջնջեց հայ պետականութիւնը, որովհետեւ «... Հայոց Արտաշէս թագաւորը սկսեց թաղուել անչափ անառակ ցանկութիւնների մէջ, որ բոլոր նախարարները նրանից զզուեցին: Նրանք եկան մեծն Սահակի մօտ, բողոք բարձրացրին եւ նրան էլ հրաւիրեցին իրենց օգնելու, որպէսզի (Արտաշիրի) վրայ չարախօսեն Պարսից թագաւորի առաջ, իրենց թագաւորին դէն գցեն եւ պարսիկ բերեն աշխարհին կառավարող» (Խորենացի): Կաթողիկոսը չի միանար անոնց: Բայց նախարարները «միաբանութեամբ ելան գնացին Պարսից Վռամ թագաւորի մօտ, մի ոմն փառամոլ քահանայի, Արծկեացի Սուրմակի հետ, չարախօսելու իրենց Արտաշիր թագաւորի վրայ եւ Մեծն Սահակի վրայ, թէ նրանք Յոյների կողմն են թեքուել» (Խորենացի): Այս բոլորը հարազատ կերպով ներկայացուած է Դուրեանի գործին մէջ: Թատերախաղի հերոսներէն պատմական են Արտաշիրը, Վռամը, Սահակ Պարթեւը, Արծրունեաց Վաչէ իշխանը: Աշոտ իշխան Հմայեակը, Սուրմակը, Սուրէն Պահլաւը:

Ուրեմն այս գործին մէջ եւս կայ երեւակայութիւն, սակայն, միւս գործերէն աւելի ենթարկուած է պատմութեան աբրամաբանութեան, չի խախտիր պատմութիւնը:

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Շար.)

ԶՐՈՅՑ ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

ԽՄԲ.— 1967 Օգոստոսին, Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քսանամեակին առթիւ, յիշատակի հանդէսներ տեղի ունեցած են Նիւ Եորք, Պոսթըն եւ այլ վայրեր: Այս առթիւ Հ. Պուտաղեան շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է մեծանուն նկարիչին այրիին հետ՝ Վավա Խաչատուրեան, ինք ալ տաղանդաւոր նկարիչ, ծանօթ Ֆրանսահայութեան:

Թղթակից.— Յարգելի Տիկին Խաչատուրեան, նախքան խօսելը ձեր հանդուցեալ ամուսնոյն՝ Սարգիս Խաչատուրեանի նկարչական ստեղծագործութիւնների մասին, կարծում եմ որ հետաքրքիր կը լինէր, եթէ մի քանի հակիրճ կենսագրական ծանօթութիւններ տայիք իր պատանեկական եւ ուսանողական կեանքի մասին:

Պատասխան.— Սարգիս Խաչատուրեանը ծնուած է Մալաթիա, հինգ տարեկանից արդէն ի յայտ կը դայ իր տաղանդը, երբ պատերի վրայ սկսած է նկարել, գրաւելով շրջապատի ուշադրութիւնը: Իր սկզբնական ուսումը ստացել է Էրզրումի Սանասարեան վարժարանում, որը աւարտելուց յետոյ, գնացել է Հալէպ: Դեռ 20 տարեկանին նա նկարազարդել է Հալէպի եկեղեցիների պատերն ու առաստաղները: Ապահովելով որոշ նիւթական, նա մեկնում է Պոլիս ու այնտեղից էլ դէպի Իտալիա, ուր երեք տարի ուսանում է Հռոմի Գեղարուեստի Ակադեմիայում, ա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եթէ կարենայինք մեր փրոփականտը շարունակել բանակին մէջ, ըսաւ Ք. էֆէնտի, այն ազատութեամբ որով կ'ընէինք ասկէ մէկ քանի ամիս առաջ, այժմ դուցէ կրնայինք վստահ ըլլալ մեր զինուորներուն վրայ, բայց վերջերս խստութիւններն ու սեղմումները այնքան աւելցան, որ ստիպուեցանք կանգ առնել մեր ճամբուն մէջ, գործը բոլորովին չվտանգելու համար:

— Բայց գիտցէք որ վաղը կրնանք զոհ երթալ ձեր անգործութեան, եւ այն ատեն մինչեւ հիմա ձեր ձեռք բերած արդիւնքն ալ կ'ոչնչանայ, պատասխանեց թիկնապահը:

— Եւ կը կարծեմ որ, ըսաւ Սալիհա հանըմ, զինուորական ապստամբութիւնը պէտք է փորձել նախ ներքին դաւառներու մէջ, ուր տակաւին Համիտի ուշադրութիւնը չէ կեդրոնացաղ: Անդամ մը որ մէկ քանի դունդեր զէնքերնին դարձնեն բռնակալութեան դէմ, վստահ եմ որ մեր բոլոր զինուորները պիտի փութան միանալ իրենց ապստամբ ընկերներուն, հակառակ Համիտի լրտեսներուն եւ գաղտնի գործակալներուն շռայլած խոստումներուն: Ես վաղը պիտի երթամ Իւսկուպ, ինչպէս որ արդէն որոշուած է: Հոն հասնելուս՝ մեր առաջին գործը կ'ըլլայ այդ ապստամբական շարժումը պատրաստել եւ յառաջ բերել...:

— Եւ ես պիտի ընկերանամ ձեզի, գոչեց թիկնապահը խանդավառուած, արդէն իմ ծրագիրս ալ այդ էր Պոլսէն մեկնած միջոցիս:

Խօսակցութիւնը այսպէս երկար ատեն շարունակուեցաւ չորս ընկերներու միջեւ: Վերջապէս սպասաւորը գալով իմացուց թէ ճաշի սեղանը պատրաստ էր:

Կերակուրէն յետոյ կրկին իրենց սրահը քաշուեցան խորհրդակցութիւն կատարելու համար: Ուրիշ երկու սպաներ, Օսման եւ Ալի պէյերը, եկած էին իրենց միանալու: Այս երկու նորեկներն ալ, հարկ չկայ ըսելու, քոմիթէի գործօն անդամներէն էին: Ք. էֆէնտի մէկ քանի խօսքով պատմեց թիկնապահին հաղորդած տեղեկութիւնները եւ ամէնքն ալ այն եզրակացութեան հասան, որ վայրկեան մը պէտք չէր այլեւս կորսնցնել եւ թէ ջանալու էր իսկոյն ներքին դաւառներէն ապստամբութեան նշանը տալ:

Թիկնապահ Մէհմէտ փաշա խոստացաւ իր բոլոր ազդեցութիւնը գործածել, Սալիհա հանըմի հետ, շարժումը յառաջ բերելու համար:

Միայն թէ խնդիր մը կը մնար: Ի՞նչպէս Մէհմէտ փաշա անվտանգ կերպով պիտի կարենար ընկերանալ Սալիհա հանըմի: Իւսկուպի մէջ Սալիհա հանըմ այնքան ծանօթ չէր որքան Սելանիկ ու չէր կարող իր ազդեցութեամբը զայն փրկել ոստիկանական հետապնդումներէ: Եւ եթէ Մէհմէտ փաշա ճանչցուէր ու ձերբակալուէր, իրեն հետ Սալիհա հանըմն ալ պիտի վտանգուէր:

— Պէտք է զատ զատ ճամբորդէք, վըճռեց Ք. էֆէնտի:

Միւս բոլոր ընկերներն ալ համամիտ գտնուեցան իրեն:

— Թող այնպէս ըլլայ, ըսաւ թիկնապահը, ուրեմն Իւսկուպի մէջ կը միանանք իրարու:

— Եւ ես կ'առաջարկեմ, որ Մէհմէտ փաշա այսօր իսկ մեկնի Սելանիկէն, աւելցուց Ք. էֆէնտի:

— Միայն թէ միջոց մը պէտք է գտնել անվտանգ ճամբորդել տալու համար, դիտել տուաւ հարիւրապետը:

— Միջոցը շատ պարզ ու դիւրին է, Առնաւուտ գիւղացիի տարազ մը կը գրտնենք ու կը հագցնենք... այդ կերպով ուշադրութիւն չի գրաւեր բնաւ:

— Գաղափարը շատ լաւ է եւ ես կ'առաջարկեմ որ անմիջապէս գործադրենք, ըսաւ Սալիհա հանըմ, նախազգացում մը ինձ կ'ըսէ թէ փաշան վտանգի տակ է Սելանիկի մէջ...

— Հիմա միասին մեր կեդրոնատեղին կ'երթանք, հոն լաթերը կը փոխէ ու ճամբայ կ'ելլէ, ես կրնամ իրեն տոմսակ մը հայթայթել իսկոյն, ըսաւ Քեազիմ պէյ:

Ամէնքը միասին մեկնեցան պանդոկէն, առանձին թողլով Սալիհա հանըմը:

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԱՌԱՋԻՆ ԳՆԴԱԿԸ

Սալիհա հանըմ մինչեւ իրիկուն պանդոկը մնաց, սպասելով թիկնապահին նկատմամբ ապահովիչ յուրի մը:

Ուշ ատեն հարիւրապետը եկաւ զինքը դտաւ:

— Ամէն բան յաջողութեամբ գլուխ հանեցինք, ըսաւ ներս մտնելով:

— Մեկնեցա՞ւ, գոչեց Սալիհա հանըմ ուրախութեամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 71)

ՖՅՈԴՈՐ ԴՍՏՈՅԵՎՍԿԻ

Ֆ. ԴՍՏՈ

ԾԱՂԻԿ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆիլիպ, սիրտը օրհնյալ, եթե ես ասեի, որ ասում եմ իմ ամենամեծ գաղտնիքը, դուք կարող եք չհավատալ ինձ, բայց ես ասում եմ ձեզ, որ ես ունեցել եմ ուրիշ գաղտնիքներ, որոնք ես ավելի եմ սիրել, քան այս գաղտնիքը, որովհետև ես ստիպված եմ եղել ինձ համար պահել դրանք, մինչդեռ այս գաղտնիքը ես կարող եմ ասել ամբողջ աշխարհին, եթե ուզեմ, և ոչ ոք ինձ չի հավատա։ Ես ունեցել եմ գաղտնիքներ, որոնք ես չեմ համարձակվել ասել ոչ մեկին, նույնիսկ ինքս ինձ, որովհետև ես վախենում էի, որ ինձ կհամարեն խելագար

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մահացած ընկերներու ի յիշատակ, այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Պօղոս Խայինեան իր կնոջ՝ Ժողիանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան Կապ. Խաչի կայանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆր. Տիկին Նուէր Նորհատեանէ ողբացեալ Սրբուհի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ :

×

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի : Ողբ. Տիկին Ֆիլոր Էսկիճեանի մահուան առթիւ՝ Ժորժ Բրութեան քսան Ֆրանք, Յ. Էսկիճեան, Գ. Աւետիսեան, Բ. Բրուտեան, Յ. Պէրպէրեան, Կ. Օհանեան եւ Տօրումեան եղբարք տասնական Ֆր. եկեղեցւոյ : Յ. Էսկիճեան եւ Տօրումեան եղբարք տասնական Առաջնորդարանին :

Արուսեակ Գասապեանի մահուան առթիւ Տոքթ. Բաքըճեան եւ Ս. Օհանեան 20ական Ֆր., Պ. Կարապետեան, Անտոնեան եւ Ժամկոչեան տասնական եկեղեցւոյ : Ս. Օհանեան քսան թաղիս դպրոցին : Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներուն պարապներուն :

Ի ՊԱՏԻՒ
ՋՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի եւ Միութեան հիմնադրութեան 52ամեակին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 9) կէս օրէ ետք ժամը 15էն 19 :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ԷՐԵԲՈՒՆԻ-ԵՐԵՒԱՆ
2750

Ցուցահանդէս Մարտ 1էն 9 Սէն Տընիի թաղապետարանը կազմակերպուած տեղւոյն Ֆրանս – Իւրս կոմիտէին կողմէ :

Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին դասախօսութիւն՝

ԺԱՆ ՔԱԶԱԼՊՈՒ

Նիւթ.— Տեսարաններ, հնութիւններ եւ հէքեաթներ՝ Հայաստանի լուսարձակում :

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

տարբեր յայտագրով կը ներկայանայ՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու

JOSEPH FRANCESCHI

Շաբաթ, Ապրիլ 12, ժամը 20·45ին

Palais des Sports

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ
(ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 8 Մարտ, ժամը 21էն սկսեալ

Լաւ նուագախումբ : Ճոխ պիւֆէ :

Հաճելի մթնոլորտ

Թ. ԿՐԻԿՈՐԻԷՖ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

իրաւագիտական եւ թեքնիք թարգմանութիւններ

23, Rue Blidah, appartement 41

MARSEILLE 3·

Tél. : 62-68-65 MARSEILLE

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ներկայացում ի նպաստ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, Զորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 20·45ին

Սինեմա – Քազինօ, 12պիս, Ավընիւ Փիէռ – Սեմառ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Կը ներկայացուի

ԿԱՐԻՆԷ
(Լէպլէպինի Հօր – Հօր)

Կարինէի դերը կ'երգէ՝ Գոհար Գասպարեան :

(Երաժշտութիւն՝ Տ. Զուխաճեան) :

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry

ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)

Tél. 375 à Montlhéry

Visite le samedi.

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի (5 Մարտ), ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ընկերներէ կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Յակոբ Ազատեանի սրճարանը, Բիւ տը լա Տէֆանս : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին թէյասեղանը, Կիրակի, Մարտ 16ին : Մանրամսնութիւնները յաջորդով

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հանդէսը Կիրակի, Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 15ին :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES

եւ իր ծանօթ նուագախումբը

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւնը եւ ոչ ալ աճուրդ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 –03 :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ եւ ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ լաւագոյնն է հայերէն գիրք եւ սալ (տիսք) նուիրել :

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

ԲԱՑ Է

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէն վերջերը ժամը 2·30էն 7 :

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով : Ունի արտասահմանեան եւ թէ Հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն :

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը ·

· Կարլ Պրէֆին (թարգմ. Ե. Տէր – Անդրէասեան), «Քրիստոս ինքնակալ »675 էջ, կազմուած 15 Ֆրանք : Աղասսիի «Զէյթուն» տպ. Պէյրութ, 1968ին 412 էջ, թղթակազմ 15 Ֆրանք : Գ. Յ. Սիմոնեանի «Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ» մեծադիր ու շքեղ կազմ 1037 էջ

գին 75 Ֆրանք : «Հայկական Մանրանկարչութիւն » տպ. Երեւան, 1967, գունաւոր ու մեծադիր շքեղ կազմ, գին՝ 80 Ֆրանք :

Կան նաեւ զանազան Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին : Հոն պիտի գտնէք նաեւ հայկական ամէն տեսակ սալեր (տիսք) : Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի, (Ամերիկա շինուած), Պ. Լիսիցեանի, Շահ. Մուրատեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի սալերը, Հայաստանէն նոր ստացուած են, Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Օ. Համբարձումեանի, Յ. Պատարեանի, Նար Յովհաննէսեանի, Զէքիճեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները :

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները :

Օփերաներ.— Ս. Տիգրանեանի «Անուշը» :

« Դաւիթ Բէգ » եւ «Ալմաստ» օփերաները :

Կեդրոնացած են նաեւ հայկական եւ օտար Դրոշմաթուղթեր :

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ :

Այցելեցէ՛ք եւ գոհ կը մնաք :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՐՏ
JEUDI
6 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11456 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.456

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆԸ

Խաղաղութեան պահպանումն է գլխաւոր մտահոգութիւնը աշխարհը կառավարելու ձգտող մեծ պետութեանց :

Այդ նպատակին հասնելու միակ միջոցն է ուժերու հաւասարակշռութիւնը : Երբ այս վերջինը խախտի, փոթորիկը կը պայթի :

ԺԹ. դարուն վեց մեծ պետութիւնները երկու հաւասարազօր խմբակցութեանց բաժնուած՝ ամբողջ 44 տարի, 1870ի Ֆրանքեւգերման պատերազմէն մինչեւ 1914ի աշխարհամարտը, յաջողեցան պահպանել «Եւրոպայի ներդաշնակութիւն»ը :

1911ի իտալեւթուրք եւ 1912 – 13ի Պալքանեան պատերազմները սահմանափակ շրջանակի մէջ տեղի ունեցան : Երրեակ Համաձայնութիւնը (Մեծն Բրիտանիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա) եւ Երրեակ Զինակցութիւնը (Գերմանիա, Աւստրեւհունգարիա եւ Իտալիա) զգուշացան իրենց թաքուն մրցակցութիւնը զինեալ բախումի վերածելէ : Սակայն հաւասարակշռութիւնը խախտած էր եւ շատ չանցած՝ 1914ին Եւրոպայի հետ միասին բռնկեցաւ ամբողջ աշխարհը :

1919 – 1920ի հաշտութեան դաշնագիրները մեծ յեղաշրջում առաջ բերին «Եւրոպայի ներդաշնակութեան» մէջ : Զոյգ «երրեակ»ները պատմութեան անցան : Ամերիկա — իբրեւ նոր ուժ — միջամուխ եղաւ Եւրոպայի գործերուն : Ռուսիա՝ կարմիր պատմուճան հագած՝ բաժնուեցաւ իր նախկին դաշնակիցներէն :

Ժընեւի Արիսպագոսը փորձեց հաւասարակշռութիւն ստեղծել աշխարհի մէջ, յուսալով որ հաւաքական ուժերով կարելի պիտի ըլլար պահպանել խաղաղութիւնը :

Ազգերու Դաշնակցութեան բեմէն աւելի շատ հոգեշահ ճառեր լսուեցան : Նախագահ Ուիլսըն, երբ յղացաւ միջազգային այս կազմակերպութեան գաղափարը, կը յուսար, որ այլեւս նոր պատերազմներ պիտի չծագէին աշխարհի վրայ : Եւ թէ ազգերը խաղաղ միջոցներով ու իրաւարարութեամբ պիտի կարգադրէին իրենց վէճերը :

Մարդասիրական վսեմ գաղափարներ ունէր Մ. Նահանգներու մաքրակրօն նախագահը : Իր նշանաւոր «14 կէտեր»ը՝ իբրեւ ժողովրդավարական, ազատական ու արդարամիտ սկզբունքներ՝ մեծ համբաւ ապահովեցին իրեն :

Ազգերու Դաշնակցութիւնը չունեցաւ սակայն միջազգային զօրաւոր բանակ մը, որ զինուզօրութեամբ սանձէր նախայարձակ պետութիւնը :

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ 1920ի Սեպտեմբերին Թուրքիա անպատիժ կերպով յարձակեցաւ Հայաստանի վրայ, 1935ին Իտալիա գրաւեց Եթովպիան : Ու 1939ին պայթեցաւ երկրորդ մեծ պատերազմը :

Աշխարհի հաւասարակշռութիւնը բոլորովին խախտեցաւ : Եւրոպա, Ասիա եւ Ափրիկէ նոր դիմագիծ ստացան :

Արեւմուտքի պետութեանց գաղթատիրական ու աշխարհակալական քաղաքականութիւնը դրեթէ ամբողջովին վերջ գտաւ : Բազմաթիւ ազգեր ու ցեղեր, որ երէկ օտարին հպատակ էին, անկախութեան տիրացան :

Միւս կողմէ Եւրոպայի սրտին վրայ ուրիշ քաղաքակիրթ ազգեր, որոնք ազատ ու անկախ էին երէկ, օտարի տիրապետութեան ենթարկուեցան :

Այսօր խաղաղութիւնը կը պահպանուի Եւրոպայի մէջ պարզապէս անոր համար, որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի երկու հրսկայ պետութեանց միջեւ ուժերու հաւասարակշռութիւն է ստեղծուած : Ռազմական ու նիւթական ուժ :

Արեւմտեան Եւրոպա իր աշխարհագրական դիրքով թումբ մը, պատնէշ մը կը կազմէ արեւելեան եւ արեւմտեան բեւեռներուն միջեւ :

Որպէսզի այդ թումբը արդիւնաւէտ կերպով կատարէ իր դերը, պէտք է ըլլայ անխոցելի, խիստ զօրաւոր :

Զօր. տը Կոլ աւելի լայն հեռանկարներ ունէր : Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ կ՚ուզէր կեանքի կոչել ուժեղ Եւրոպա մը :

Այս ծրագիրը կարելի չէ իրագործել ներկայիս : Կանխահաս է : Արեւմտեան Եւրոպան անգամ հեռու է դեռ միացեալ ճակատ կազմելէ : Անգլիա դուրս կը մընայ հասարակաց շուկայէն : Այս վերջինի անդամները մեծ տարակարծութիւններ ունին : Տնտեսականէն զատ քաղաքական եւ զինուորական հարցերու մէջ եւս կողմերը իրարու հետ համաձայն չեն յաճախ :

Նախագահ Նիքսըն Եւրոպա եկաւ բարի նպատակով : Ատլանտեան Ուխտը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելէ եւ իր դաշնակիցներու կարծիքն առնելէ ետք ծրագրած է ուղղակի երթալ Մոսկուա, Կրեմլինի վարիչներուն հետ, դէմ դիմաց խօսելու համար :

Ուժերու հաւասարակշռութիւնն է միակ դրաւականը խաղաղութեան պահպանման :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Կացութիւնը միշտ անորոշ է Դամասկոսի մէջ, պետական հարուածէն հինգ օր ետքը եւ այդ անորոշութիւնը պատճառ է որ Մոսկուա եւ Գահիրէ տակաւին վարանին իրենց դիրքը ճշդելու համար : Մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ Դամասկոսի նոր տէրերը կը պատկանին Պաասի այն աջ հոսանքին, որ հաւատարիմ հիմնադիրներ՝ Աֆլաքի եւ Պիթարի, կ՚ուզէ անկախ մնալ թէ Գահիրէէն եւ թէ Մոսկուայէն :

Թաս գործակալութիւնը, անսպասելի կերպով, յարձակում կը գործէ արեւմտեան գործակալութեանց վրայ, որոնք սուրիական տագնապի մասին կը խօսին «երբ բան չկայ երկրին մէջ» :

Թասի համար, այս գործակալութիւնները կ՚ուզեն այնպէս ցոյց տալ թէ մրթնոլորտը լարուած է Միջին Արեւելքի մէջ : «Թաս» կ՚ըսէ նաեւ .— « Սուրիոյ քաղաքական կացութիւնը եւ ձեռք առնուած յառաջդիմական միջոցները հաճելի չեն կարգ մը արեւմտեան մայրաքաղաքներու : Բարեկամական յարաբերութիւնները եւ արդիւնաւոր գործակցութիւնը Սուրիոյ հայրապետութեան եւ Խորհ. Միութեան միջեւ անհանգստացուցած են աշխարհակալ շրջանակները, որոնք կը շարունակեն երազել թէ Մերձաւոր Արեւելքի իրենց կորսնցուցած դիրքերը պիտի վերագտնեն : Այն ամբողջ աղմուկը զոր բարձրացուց Արեւմտեան քարոզչութիւնը Սուրիոյ կացութեան շուրջ, անգամ մը եւս կը փաստէ որ աշխարհակալ ուժերը, հակառակ իրենց սնանկութեան, չեն հրաժարիր գրգռութեան իրենց պայքարէն արաբ երկիրներու յառաջդիմական վարչակարգերուն դէմ » :

Այս ոճը ցոյց կուտայ թէ Խորհ. Միութեան դիրքը դեռ շատ որոշ չէ : Գահիրէ քիչ մը աւելի համարձակ է, Ալ Ահրամ նոյնիսկ կը խօսի ձերբակալութիւններու մասին : Իսկ լիբանանեան թերթ մը կը գրէ, իբրեւ աղբիւր տալով Դամասկոսի իր թղթակիցը, «Զօր. Ասատ կը պաշտօնագրկէ բոլոր անոնք որոնք կ՚ընդիմանան իր ծրագիրներուն : Այս մաքրագործումին ամէնէն կարեւոր զոհերէն մէկն է Զօր. Իզաթ Ճերիտ, որ պաշտօնագուրկ եղած է :

Նաեւ լիբանանեան Լը Ժուռ կը գրէ թէ աւելի քան հինգ հարիւր ոչ – պատասական սպաներ կամ քաղաքականօրէն չէզոք մեծ մասով կրկին առնուած են բանակին մէջ :

× Իրաք կը հերքէ թէ լրտեսներու նոր խումբ մը դատապարտուած ըլլայ :

ՏԽՐՈՒՆԻ - ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յաւով կ՚իմանանք թէ Երեքշաբթի օր, Մարտ 4ին, իր բնակարանին մէջ, յանկարծամահ եղած է Օր. Արաքսի Թորոսեան, նախկին մատենադարանապետ Սորպոնի, շուրջ 70 տարեկան :

Ողբացեալը, բնիկ Ատափազարցի, գաւակն էր՝ Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեանի : Աւարտած էր Սկիւտարի Կարապետեան վարժարանը, ապա վարած ուսուցչական պաշտօն նախքան Փարիզ հաստատուիլը : Փարիզի մէջ, յաճախած է Սոռպոն, հետեւելով «Ֆրանսական քաղաքակրթութեանց » դասընթացքներուն, ապա պաշտօնավարած է Սոռպոնի գրադարանը, ուր հանգստեան կոչուելէն առաջ, կը վարէր մատենադարանը :

Խելացի ու մեծ զարգացումի տէր, ողբացեալ Արաքսի Թորոսեան մտաւորական իր պաշարով, փնտռուած մէկն էր նաեւ Ֆրանսական գրական շրջանակներու մէջ :

Պատերազմէն առաջ, կանոնաւոր կերպով աշխատակցած է «Յառաջ»ի, գրական շահեկան յօդուածներով ու նաեւ թարգմանութիւններով (Ցվայկի «Կնոջ մը կեանքին 24 ժամերը» եւն. եւն) :

Վերջին տարիներուն Ժընեւ կ՚ապրէր, ուրկէ եկած էր անցեալ Կիրակի, այցելութիւն տալու իր քոյրերուն, ինչպէս կ՚ընէր սովորաբար :

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

Մեր ցաւակցութիւնները Հայկանուշ Թորոսեանի եւ Թորոսեան քոյրերուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ հակախորհրդային ցոյցերը կը սաստկանան օրէ օր : «Անկցի՛ն նոր ցարերը» պոռալով հսկայ թափօրներ կը շրջին չին մայրաքաղաքին փողոցներէն : « Ժողովուրդին օրաթերթն» ալ իր խմբագրականին մէջ, կը մեղադրէ Խորհ. Միութիւնը, որ զօրք համախմբած է սահմանին վրայ, որ միշտ ներմուծումներ կը կատարէ : Մոսկուայի բոլոր դեկավարները «դաւաճաններ, աշխարհակալներ եւ նոր ցարեր են » :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ զգալապէս աւելի լաւ է : Դեռ քանի մը օր առաջ, անգամ մը եւս յուսահատական կը նկատուէր իր վիճակը :

ՏԻԿԻՆ ԿՈԼՏԱ ՄԷՅՐ ընդունեցաւ Իսրայէլի վարչապետի պաշտօնը : 71 տարեկան, Տիկին Կոլտա Մէյր ծնած է Կիեւ, բայց դեռ երիտասարդ Պաղեստին հաստատուած էր :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ոսկին մրցանիշը կոտրեց առջի օր : Զոյլ ոսկին 7·415 Ֆրանքի բարձրացաւ Երեքշաբթի :

ՌԻՒ ՏԸ ԹԻԼՍԻԹԻ խօսակցութիւնները կը շարունակուին, համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար ընկերային հարցերու եւ ամսաթոշակներու շուրջ :

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթէ մը ի վեր՝ փոթորիկ Մանչի երկու ափերուն վրայ : Տագնապ՝ Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ : «Դիւանագիտական գայթակղութիւն», որուն հերոսները կը հանդիսանան երկու երկիրներուն պատասխանատու վարիչները, կեդրոնական դէմք ունենալով Փարիզի անգլիական դեսպանը՝ Սոմս :

Փետրուար 4ին, դեսպան Սոմս Էլիզէի պալատին մէջ գլուխ գլխի երկար խօսակցութիւն մը կ՚ունենայ զօրավար տը Կոլի հետ : Օր մը ետք, այդ խօսակցութեան ատենագրութիւնը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահութեան քարտուղարութեան, որուն պատասխանատուն կը վաւերացնէ զայն իբրեւ անգլիացի դիւանագէտին մեկնութիւնը զօրավար տը Կոլի արտայայտութիւններուն :

Անգլիական կառավարութիւնը, հակառակ այն փրողութեան, թէ դիւանագիտական նման թուղթեր ընդհանրապէս գաղտնի կը պահուին, քանի մը օր չանցած, այդ մասին տեղեակ կը պահէ Գերմանիան եւ Միացեալ Շուկայի միւս երկիրները :

Այդքանն ալ բաւ չհամարելով, Լոնտոն հրատարակութեան յանձնեց տեղեկագիրը, պայթեցնելով «Սոմսի ռումբ»ը :

Ըստ անգլիական մեկնութեան, զօրավարը առաջարկած է անգլեւֆրանսական առանձին չփումներ ունենալ՝ Եւրոպայի տնտեսական եւ պաշտպանութեան խնդիրներուն շուրջ : Այլ խօսքով, Եւրոպայի մէջ հաստատել անգլեւֆրանսական գինակցութիւն մը, ի վնաս միւս երկիրներուն :

Զօրավարին հեռաւոր նպատակներէն մէկը եղած է նաեւ ջնջել Ատլանտեանի զինակցութիւնը եւ Միացեալ Շուկան :

Փարիզ անմիջապէս հակազդեց անգլիական այս նախաձեռնութեան, նախ անճիշդ գտնելով անգլիական դեսպանին մեկնութիւնը, ապա նաեւ՝ բողոքելով ատենագրութեան հրատարակումին դէմ :

Խորքին մէջ, այն մտածումները, որոնք կը վերագրուին Զօր. տը Կոլի, բազմիցս հրապարակով արտայայտուած են նոյնինքն Ֆրանսայի նախագահին կողմէ, հետեւաբար գաղտնիք մը չեն : Բայց ներկայ պարագաներուն մէջ անոնց պաշտօնական հանգամանք տալու բրիտանական նախաձեռնութիւնը՝ տը Կոլի քաղաքականութեան եւ վարկին տրուած հարուած մըն է, մանաւանդ այն օրերուն, երբ նախագահ Նիքսըն Եւրոպա կը գտնուէր : Ատլանտեանի զինակցութիւնը զօրացընելու մտահոգութեամբ :

Կասկած չկայ, թէ Լոնտոնի իշխանութիւնները որոշած են վրէժ լուծել զօրավարէն, որ տարիներէ ի վեր Միացեալ Շուկային դուռները փակ կը պահէ Մեծն Բրիտանիոյ առջեւ :

Վրիժառութեան այս արարքին մէջ՝ Անգլիան սակայն դուրս եկած է դիւանագիտական ընկալեալ սովորութենէն, իրողութիւն մը՝ որ խստիւ կը քննադատուի նոյնինքն անգլիական մամուլին կողմէ :

Այս պայմաններուն մէջ, տեղին է խորհիլ, թէ նախագահ Նիքսընի Եւրոպա այցելութիւնը չէր կրնար ասկէ աւելի անպատեհ շրջանի մը զուգադիպիլ : Նոյնիսկ կարծողներ կան, որ եթէ Նիքսըն նախապէս տեղեակ ըլլար այս կացութեան, երբեք պիտի չաճապարէր եւրոպական իր դաշնակիցներուն այցելելու :

Տ. Ո.

«Ազդակ»

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Ասպատակութիւնք Պարսկաց ի Հայս կամ Աւերումն Անի մայրաքաղաքին Բագրատունեաց» թատերախաղը բաժնուած է « երկու թուականի», որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր դերակատարները : Այս գործին մէջ եւս չեն յիշատակուած թուականները :

« Ա. թուականին մէջ» խօսքը Սելջուքներու արշաւանքին մասին է : Տուղրիլ եւ իր զօրապետը Աբաս կը յիշեն, թէ ինչպէս կործանած են Սմբատաբերդն ու Արծնը : Կարսի թագաւոր Գագիկ Աբասեանը եւ Թաթուլ իշխանը կը հակահարուածեն, կռուի ընթացքին առաջինը կ'ազատի, իսկ երկրորդը ծանր վիրաւորելէ ետք Արսուրա Ամիրային զաւակը, դերի կ'իյնայ : Այս բոլորը իրական է, եւ կարելի է ճշդել պատմական իրողութիւններուն ստոյգ ժամանակն ու յաջորդականութիւնը : Սելջուք Թուրքերը մտած են Բարձր Հայք եւ 1048ին աւերած Մանանաղի գաւառին Սմբատաբերդը , իսկ Կարինի մէջ՝ Արծն մեծ քաղաքը : Վեց տարի ետք Սելջուկները իրենց ասպատակութիւնները վերսկսած են եւ կը շարժին Կարսի վրայ : Այնպէս որ ողբերգութեան իրադարձութիւնները տեղի ունեցած են 1054ին :

« Ա. թուականի» դերակատարներէն պատմական են Գագիկ Աբասեանը, Թաթուլն ու Տուղրիլը : Կեդրոնական դէմքը Թաթուլն է, որու մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Արիստակէս Լաստիվերտցին : Քննութիւնը ցոյց կուտայ, որ Դուրեան օգտուած է ամէնէն առաջ Լաստիվերցիէն, ապա Հ. Զամչեանէն : Այսպէս, Զամչեան կը պատմէ, որ Գագիկ Աբասեան վերահաս վտանգը դիմադրաւելու համար ժողված էր «զքաջազուն իշխանս Հայոց հանդերձ սպարապետաւն՝ որ կոչիւր Թաթուլ՝ այր հզօր եւ անպարտելի ...»:

« Բ. թուականը» կը վերաբերի Անիի գրաւումին :

Ի՞նչպէս կը ներկայացնէ հեղինակը Անիի գրաւումը :

Տուղրիլէն ետք անոր եղբայրը Ալփասլան հասած է Անի եւ պաշարած մայրաքաղաքը : Պարսիկ (իմա՝ Սելջուկ) իշխան Աղկան լուր կուտայ Հայերուն, թէ «ահագին բաբան մը բերած են, որ 50 – 60 լիտր ծանրութեամբ քար կը նետէ եղեր » :

Բագարատ իշխանը կը խոստանայ կարեւոր նուէր մը բաբանը այրողին : Կը ներկայանայ պատանի Լեւոնը եւ կը յայտնէ, որ պատրաստ է ստանձնելու այդ պարտականութիւնը : Ան, իբրեւ պատգամաւոր, կը մտնէ թշնամի բանակին մէջ, կը մօտենայ բաբանին, կ'այրէ : Իսկ պարսից զօրապետը Որտելմեզ, որ Անիի պարիսպներուն տակ խրամատներ փորել կուտար, կը բռնուի եւ ճանկերով վեր կը քաշուի : Բագարատ կը հրամայէ անոր գլուխը կտրել եւ նետել Պարսիկներուն կողմը : Բայց Հայոց զօրքերուն հրամանատարը՝ Ապրսամ կը դաւաճանէ, կ'անցնի թշնամիին կողմը, իսկ իշխանները կը քաշուին Անիի միջնաբերդը, թշնամին կը մտնէ քաղաք եւ կ'աւերէ :

Ի՞նչ կ'ըսէ պատմութիւնը :

Յայտնի է, որ 1045ին Անին գրաւուած էր Բիւզանդացիներու կողմէ, իսկ Անիին նոր անկումը , որ դարձած է Դուրեանի թատերախաղին նիւթը, տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու մէջ : 1064ին Ալփասլան կ'արշաւէ Հայաստան, կը գրաւէ Լոռին, կ'իջնէ Շիրակ եւ կը պաշարէ Անին : Ալփասլան բերած էր զարհուրելի բաբան մը : Զինուորները զոհուած էին քաջաբար : «Եւ թէպէտ վրացին Գրիգոր՝ որ երկրորդ իշխան էր, բազում հնարս գործեաց ընդդէմ բաբանին, այլ ոչ կարաց խափանել զզօրութիւն նորա , եւ ոչ կարծէին ելս հնարիցն գտանել » : Վերջապէս թշնամին կը խորտակէ պարիսպին հատուածը, բայց քանդուած կողմէն կարելի չէր քաղաք մտնել : Ուստի Ալփասլան կը հրամայէ նահանջել : Իսկ «տկարամիտ» իշխաններ Բագրատն ու Գրիգորը, որ յոգնած էին պատերազմելէ, կը կարծեն, թէ Պարսիկները օգնական ուժեր կը բերեն, կ'ամրանան միջնաբերդին մէջ, քաղաքացիները կը մատնուին խուճապի : Թշնամին կը հասկնայ , կը վերադառնայ եւ գրաւելով քաղաքը, կը սկսի կողոպուտը, աւերը, հրկիզումն ու ջարդը :

Համադրենք պատմական փաստերը եւ Դուրեանի պատկերացուցածը : Ճիշդ է, որ Անին դիմադրած է, որ Ալփասլանը իսկապէս բաբան բերած էր, որ իշխանները փոքրոգի գտնուած են, որ Անին գրաւուած եւ աւերուած է խուճապի պատճառով : Բայց միայն այսքանը : Լաստիվերտցին չէ ըսած, թէ ով էր Անիի իշխանը, մինչդեռ Ուռհայեցին կ'ակնարկէ («... Անօրէն իշխանքն Հոռոմոց՝ զորս կացուցեալ էր թագաւորն պահապանս տանն Հայոց, Բագարատ հայրն Սմբատայ եւ Գրիգոր Բակուրանին որդին՝ վրացի ազգաւ ...»), իսկ Զամչեանը, որ օգտագործած է ուրիշ աղբիւրներ, ինչպէս Սամուէլ Անեցին, Վարդան պատմիչը, ուղղակի կը յիշատակէ Բագրատի՝ ծագումով հայ եւ Գրիգորի՝ վրացի ըլլալը : Պ. Դուրեանը Ուռհայեցիի կամ Զամչեանի ազդեցութեամբ Բագարատը (Բագրատ) կը համարի հայ, բայց վրացի իշխանը հրապարակ չի գար : Եւ ապա , թատերախաղին մէջ կան ուրիշ տիպարներ եւս. պարսիկ իշխան Աղկանը, որ գաղտնի կ'օգնէ Հայերուն, Որտելմեզ զօրապետը, որ գերի կ'առնուի, պատանի հերոս Լեւոնը, որ կ'այրէ բաբանը, Վահրամ քահանան եւ ուրիշներ : Երեւակայա՞ն են ասոնք : Ոչ : Ասոնք պատմական անձնաւորութիւններ են, բայց գործած են ոչ թէ Անիի մէջ, 1064ին, Ալփասլանի արշաւանքին ժամանակ, այլ Մանազկերտի հերոսական պաշտպանութեան օրերուն, 1054ին, երբ սելջուկ հորդաներուն գլուխը կը գտնուէր Տուղրիլ : (Լաստիվերտցի) :

Դուրեանի կորսուած թատերախաղերուն մէջ յիշատակուած է նաեւ «Տիգրան Բ.» ողբերգութիւնը : Ասիկա հինգ մասէ կամ «երեկոյթէ» բաղկացած ստեղծագործութիւն է, որուն առաջին երկու մասերուն («Փիննա» եւ « Ասուդ կամ Լեզուահատն») բովանդակութիւնը Ա. Զօպանեանին համար շարադրած է Մաքսուտ Միհրդատեանց :

Համառօտ գիծերով ներկայացնենք « Տիգրան Բ.ի» երկու «երեկոյթներուն» բովանդակութիւնը :

Տիգրան Բ. գերի բռնած է Հռոմի ծերակոյտի նախագահին աղջիկը՝ Փիննան եւ դիտէ, որ պատերազմը անխուսափելի է : Ծովեզերեայ սահմանները պաշտպանելու նպատակով Պոնտոսի թագաւոր կը հռչակէ Միհրդատը : Հայ – պոնտական դաշինքը ամրապնդելու համար Տիգրան թագաժառանգը՝ Արտաւազդ կ'ամուսնացնէ Միհրդատին աղջկան Սիրանոյշիհետ : Միհրդատ կը գրաւէ Կապադովկիան՝ գահ կը բարձրացնէ իր ութամեայ զաւակը Արիարաթ՝ իբր խնամակալ նշանակելով Գորդիոսը : Կապադովկիոյ գահընկեց թագաւորը՝ Արիոբարզան կը դիմէ Հռովմէացիներու օգնութեան : Կուռնելիոս Սիղղան Ոպպիոս զօրապետին հետ կը պատրաստուի արշաւել Տիգրանի դէմ : Դեսպան Մանիոս Հայոց թագաւորէն կը պահանջէ Փիննայի ազատ արձակուիլը եւ կը մերժուի : Կը սկսի պատերազմը : Տիգրան իր Միհրան եւ Բակուր զօրապետներուն կը հրամայէ Միհրդատին հետ ջախջախել Հռովմայեցիները : Թշնամիին կողմը կ'անցնին Բագրատունի ասպետ Ասուդը, որու լեզուն Տիգրան կտրել տուած էր կուռքերուն չերկրպագած ըլլալուն համար : Միհրդատ վերստին կը գրաւէ Պոնտոսն ու Կապադովկիան եւ վերստին գահ կը բարձրացնէ Արիարաթը, որուն Հռովմէացիները գահընկեց ըրած էին : Միհրդատի աւագ զաւակը՝ Փառնակես կը նախանձի : Այս վերջինը կը միանայ Ասուդի, Պոնտոսի իշխան Սուրէնի, ծովահէններու գլխաւոր Կորդիասի , բայց դաւաճանութիւնը երեւան կ'ելնէ, եւ Միհրդատ կը ձերբակալէ իր զաւակը : Մինչ Հռովմէացի զօրավար Կոտտաս կը պատրաստուի դիմաւորել Լուկուլլոսը, վրայ կը հասնի Տիգրան եւ կը հրթեհէ թշնամիին նաւերը :

Անմիջապէս նկատել տանք, որ Փիննան պատմական անձնաւորութիւն չէ : Ճիշդ է, որ Տիգրան Մեծ Ասորիքի եւ Փիւնիկի պատերազմներուն ընթացքին գերի կը բռնէ Սելեւկիայի Սելինէ – Կղէոպատրա թագուհին եւ կը գլխատէ զայն Լուկուլլոսի 69ի արշաւանքէն առաջ : Հայ – հռովմէական կռիւները սկսած են Միհրդատի պատճառով : Մտացածին է նաեւ Սիրանոյշը : Բայց հիմնական տիպարներն ու փաստերը իրական են : Ողբերգութեան գործողութիւնները կ'ընդգրկեն հայ – պոնտական դաշինքէն (95 – 94 Ք. Ա.) մինչեւ Քաղկեդոնի մօտ Կոտտասի զօրքերուն եւ նաւատորմիղին ջախջախումը (77ին Ք. Ա.) :

Այս բոլոր դէմքերուն եւ դէպքերուն մասին գրած է Հ. Զամչեան, այնպէս որ Դուրեան առաւելապէս օգտուած է անոր պատմութենէն : Պատմական անձնաւորութիւններ են Տիգրան Բ., նախ փոխարքայ, ապա Պոնտոսի թագաւոր Միհրդատը, Կապադովկիոյ թագաւոր Արիոբարզան, թագաժառանգ Արտաւազդը, արքայորդի Տիրանը, Բագրատունի իշխան Ասուդը, զօրապետներ Բակուրը, Միհրանը, Կուռնելիոս Սիղղան, Ոպպիոսը, Կոտտասը, դեսպան Մանիոսը, Պոնտոսի թագուհի Արտաշաման , Լուկուլլոսը, Միհրդատի զաւակները Փառնակէսն ու Արիարաթը, խնամակալ Գորդիոսը :

Մենք քննեցինք Պետրոս Դուրեանի բոլոր յայտնի ողբերգութիւնները : Կը պարզուի, որ թատերգակը լաւ ծանօթ էր պատմական աղբիւրներուն , որ պատմականին կողքին կայ նաեւ երեւակայածինը :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Պատմա– բանասիրական հանդէս»

ԶՐՈՅՑ ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Հասկանալի է Տիկին Խաչատուրեան. ձեզ չյոգնեցնելու համար պիտի խնդրէի, որ բնորոշէիք իր ստեղծագործական կեանքի երկրորդ եւ երրորդ շրջանները, որ քիչ առաջ յիշեցիք :

Պ.— 1930ի վերջերը,, Յովհաննէս Խան Մասեհեանի թելադրութեամբ ..

Թղթ.— Ներեցէք, Շէյքսփիրի թարգմանիչի մասին է ձեր խօսքը :

Պ.— Այո, նոյն ինքը , այդ ժամանակ նա Պարսկաստանի դեսպանն էր Լոնտոնում : Ուրեմն Մասէհեան Խանի թելադրութեամբ, Խաչատուրեան շուտով մեկնեց Իսպահան , վերարտադրելու համար Շահ Աբբասեան շրջանի , 17րդ դարի, պալատների որմնանկարները , որոնք ժամանակի ընթացքին գրեթէ բոլորովին փճացած եւ ջնջուած էին պատերի վրայից կիսակործան պալատների մէջ : Ֆրանսացի մեծ հայագէտ Անդրէ Գոդառ, շատ իրաւացիօրէն ասել է թէ «Ս. Խաչատուրեանը իր հրաշք վրձինով կարողացաւ վերաստեղծել այն ինչ որ չկար պատերի վրայ »:

1962ին երբ այցելեցի Հայաստան, այնտեղից անցայ Իսպահան իմ աչքերովս տեսնելու համար այդ մաշուած որմնանկարները, որոնք կեանք էին առել ամուս-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այո, այժմ ճամբան է, շարունակեց զինուորականը, ապահովութեան համար Սելանիկէն կառախումբ չնստեցաւ, այլ մինչեւ առաջին կայարանը դեղջկական կառքով մը գնաց. այս զգուշութիւնը ձեռք առինք, որովհետեւ բաւական իրարանցում սկսած է տիրել ոստիկանութեան մէջ, Էմին էֆէնտիի անհետացման առթիւ :

— Ի՞նչպէս, այդ իրողութիւնը երեւան ելա՞ծ է :

— Բնականաբար : Նաւապետը չէր կըրնար ծածկել իր շոգենաւուն ուղեւորներէն մէկին անհետացումը : Իրողութիւնը իր հիւպատոսարանին ձեռամբ տեղեկագրած է կառավարութեան եւ առաջարկած է որ քննութեան մը ձեռնարկուի, ստուգելու համար թէ Էմին պէյ ոճիրի՞ մը թէ արկածի մը զոհ դացած է :

— Ո՛րքան լաւ ըրեր ենք զինքը անմիջապէս հեռացնելով, գոչեց տիկինը :

Հարիւրապետը այս տեղեկութիւնները հաղորդելէ ետքը մեկնեցաւ ըսելով.

— Այս գիշեր ձեզի կը սպասենք պարոն Լեվիի տունը, ձեր մեկնումէն առաջ պէտք է որ մէկ քանի կարեւոր խնդիրներու մասին խորհրդակցինք :

Ընթրիքէն ետքը, Սալիհա հանըմ պանդոկէն դուրս ելաւ ժամադրավայրը երթալու համար : Կառք մը կը սպասէր իրեն : Պանդոկին սպասաւորը կառքին դրռնակը բացաւ : Նոյն միջոցին երկու անծանօթներ կանգ առին կառքին քով եւ իրենցմէ մէկը ուշադիր ակնարկը ուղղեց Սալիհա հանըմի, որ աշխոյժ ոստումով մը կառք մտաւ : Սպասաւորը դռնակը գոցեց եւ կառքը ճամբայ ելաւ :

— Ահաւասիկ այս է ամերիկուհի տիկին Պլաքթոնը, ըսաւ մարդոցմէ մին :

— Այո, ճանչցայ, նոյնինքն է, գլուխս գրաւի կը դնեմ, պատասխանեց միւսը որ ուշադիր նայած էր կնոջ :

— Ի՞նչ կ'ըսես, չըլլայ որ սխալիս... գիտե՞ս թէ յետոյ ի՛նչ մեծ պատասխանատուութիւն կը բերենք մեր վրայ :

— Կ'երդնում որ նոյնինքն Սալիհա հանըմն է քու տիկին Պլաքթոնդ, ըսաւ անծանօթը, աչքերը կը մատնեն զինքը, այն աչքերը զորս առաջին անգամ Զամլըճայի թաքստոցին մէջ զինքը ձերբակալած ատեննիս տեսայ եւ որոնք դրոշմուած են մտքիս մէջ... չէ, անկարելի է որ սխալիմ... :

Երկու անծանօթները հեռացան պանդոկին քովէն ու աներեւոյթ եղան քովի փողոցին մէջ, առանց մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու :

Հարիւրապետ Քեազիմ պէյի տուած տեղեկութիւնները Սալիհա հանըմին անկատար էին : Խնդիրը շատ աւելի ծանրակշիռ էր քան ինչ որ ինք կ'ենթադրէր ու միմիայն Սիտոնի նաւապետին յայտարարութեան մէջ չէր ամփոփուեր :

Դեսպանատան պահականաւին սպաները որոնք հիւրընկալած էին թիկնապահը եւ զայն Սիտոն փոխադրած, թէեւ որոշած էին խիստ գաղտնի պահել իրողութիւնը, սակայն շոգենաւին մէջ գտնուող երկրորդական անձ մը որ ամէն բան կռահած էր՝ զայն ծածկաբար յայտնած էր բարեկամի մը, որ փութացած էր նոյնքան ծածկաբար եւ խորհրդաւոր կերպով իրողութիւնը հաղորդելու ուրիշ բարեկամի մը : Թիկնապահին անակնկալ փախուստը այնքան կը զբաղեցնէր թէ՛ պալատականները եւ թէ դեսպանատան շրջանակները, որ լուրը ականջէ ականջ փոփսալով՝ վերջապէս հասած էր Եըլտըզ : Բայց Սիտոն արդէն երկու օրէ ի վեր մեկնած էր Պոլսէն : Այսուհանդերձ իսկոյն ծածկագիր հեռագիր մը ուղղուեցաւ Եըլտըզէն Սելանիկի վալիին իրողութիւնը ծանուցանելու համար : Հեռագիրը կը յայտնէր թէ թիկնապահ Մէհմէտ փաշա Սուլթանին դէմ դաւաճանելէ ետքը, խոյս տուած էր Պոլիսէն եւ ապաստանած Սիտոնի մէջ, թէ նոյն շոգենաւը կը գտնուէր Էմին էֆէնտի, որ պաշտօն ունէր հետապնդելու փախստականը : Հեռագիրը հրահանգ կուտար ձերբակալելու Մէհմէտ փաշան, եթէ ցամաք ելած է, իսկ եթէ շոգենաւին մէջ կը գտնուի, միջոց մը գտնել զինքը ցամաք հանելու, նոյնիսկ բռնութեան դիմելով :

Վալին երբ այս հեռագիրը ստացաւ, արդէն Սիտոն չորս ժամէ ի վեր քարափը կը գտնուէր : Իսկոյն ոստիկաններ եւ լրտեսներ զրկուեցան Եըլտըզէն եկած հրամանը գործադրելու համար, սակայն շատ ուշ էր արդէն : Միեւնոյն ատեն Էմին էֆէնտիի անյայտացման լուրը հասաւ վալիին՝ հիւպատոսին կողմէ : Սիտոն շոգենաւէն ցամաք ելած ամբողջ ուղեւորները քննութեան ենթարկուեցան :

Ամէնքն ալ քաղաքին մէջ ծանօթ անձեր էին ու իրենց կանոնաւոր թուղթերը ունէին : Միայն մէկ ուղեւոր մը ցամաք ելած էր առանց անցագիր կամ տոմսակ ցոյց տալու, բայց այն ալ Ամերիկացի մըն էր, որ քաղաքը պտըտելէ ետք կըրկին Սիտոն պիտի վերադառնար ու ճամբան շարունակէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 72)

ՓՇՈՒՆԱԿԸ

Գ. ՊԱՆ

ՊԱՀԱՊԱՆ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱԿԱՆ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՍԵՐՈՐԴ

ՎԵՊ ՄԱՐԴՈՒ ՎԱՐՔԸ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ՀԱՐԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Պատմութիւն մը կ՚ըսեն որ եղած է Պարսից մեծ թագաւորներէն մէկուն վրայ, որուն անունը չեմ յիշեր հիմա։ Ինչպէս որ կ՚ըսուի, ան ալ ունեցած է իր ժամանակին իր ուզած կիները։ Ամէն անգամ որ ուզած է կին մը առնել, հրամայած է որ իր ուզած կինը գտնուած տեղը բերեն իրեն։ Ինչպէս որ կ՚ըսուի, ան ալ ունեցած է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անահիտ Փաթփաթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մոմուս – նոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՓՓԱԹԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Վաղարշակ Տէր – Վարդանեան եւ զաւակները , հոգեհանդստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ եւ մօր նորոգ հանդուցեալ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Պօտոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, 9 Մարտ, կիրակի յետ պատարագի :

Առ ի դիտումն հանդուցեալի յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ· Յակոբ Լէպլէպիճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Լէպլէպիճեան, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան, Արիս, Մկրտիչ եւ Պօղոս Լէպլէպիճեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՌԵԲԵԿԱ ԼԷՊԼԷՊԻՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ· Յ· Սիմոնեան եւ զաւակները , Այրի Տիկին Անթառամ Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (9 Մարտ) Պուլ· Օտոյի Ս· Յա – կոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ զաւկին՝

ԱՆԳԻՆԷ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ (Ծնեալ Պալեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մահացած ընկերներու ի յիշատակ, այս կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի դիտումն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փիւժէ – Սիւռ – Արժանէն Պ· Արմէ – նակ Դաւիթեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ասատուր Քէօսէեան 20 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի , Տիկին Ա· Սիմոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի ՊԱՏԻՒ ՋՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Զօր· Ս· Մարտիրոսեանի եւ Միութեան հիմնադրութեան 52ամեակին առթիւ , այս կիրակի (Մարտ 9) կէս օրէ ետք ժամը 15էն 19 :

Միութիւնիս մէկ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները՝ յայտրդով :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի , Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 Բիւ Պլէօ , (մեթրօ Քատէ)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ

(ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, 8 Մարտ, ժամը 21էն սկսեալ
Լաւ նուագախումբ : Ճոխ պիւֆէ :
Հաճելի մթնոլորտ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ , Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յայտրդով :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ներկայացում ի նպաստ Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ , Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·45ին

Սինեմա – Քազինօ, 12պիս, Ավընիւ
Փիէռ – Սեմառ (ԱՒՆՈՒՎԻԼ)

Կը ներկայացուի

ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի Հօր – Հօր)

Կարինէի դերը կ'երգէ՝ Գոհար Գասպարեան :

(Երաժշտութիւն՝ Տ· Զուլֆաճեան)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Հեռատեսիլի Ա· կայանէն՝ Գառզու :

×

Այս կիրակի առաւօտ 8ին ճայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ հայ կրօնական երաժշտութիւն :

Հ. Յ. Դ.

Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ (5 Մարտ) , ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Արդութեան խումբի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ընկերներէ կը խնդրուի անդամատուրերը միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ· ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ· Յակոբ Ազատեանի սրճարանը , Բիւ տը լա Տէֆանս : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Սէն ժերմէի «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ(8 Մարտ), ժամը 21–ին , ընկեր Մ· Զորպաճեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր· Միութեան ընդհ· ժողովը երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները , այս Շաբաթ , ժամը 16ին կէսօրէ ետք: Տիկին Գարագէօզլանեանի տունը , 22 Բիւ Լավուազիէ, Քաչան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր· Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասաէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր· Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ· Միութեան ձեռնարկը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90–ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլ Բաղաճի վարչութեան կողմէ :
Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes
Նախագահութեամբ՝ Պ· ՋԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES
եւ իր Ծանօթ Նուագախումբը
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :
ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ
Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւններ եւ ոչ ալ աճուրդ :

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՄԵԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին
Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23
CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine
Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :
Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի Ծովահայեաց ճոր շէնքին գլուխին
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24
ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(Métro : Concorde et Champs-Elysées)
Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX - ROUGE
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ
Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք· ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 –03 :

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԸ
տարբեր յայտագրով կը ներկայանայ՝
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Կը նախագահէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ· խորհրդատու
JOSEPH FRANCESCHI
Շաբաթ, Ապրիլ 12, ժամը 20·45ին
Palais des Sports
Մանրամասնութիւնները յետագային :

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry
ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)
Tél. 375 à Montlhéry

Visite le samedi.

ՋԱՏԻԿԸ
— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ —

ԳԱՐՆԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ
ԱՊՐԻԼ 2-ԷՆ 17

Երթուդարձ՝ օդանաւով — պանդոկ առաջին կարգ, «ԱՐՄԵՆԻԱ»յի մէջ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է մէյն՝ 2000 ֆրանք բոլոր ծախքերը մէկտեղ:

Մրճանապրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, Rue du 4-Septembre, PARIS, Tél. 742.77.40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ· Ո՛ինձեանի, ամէն Շաբաթ եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, ռիւ տը Ֆար, ժամը 15–18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել 48·94·74), ինչպէս եւ Զ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11 ռիւ Պասէն Սէն Ժիլիէն: ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 145 ռիւ Պարապան, հեռաձայն՝ 60–01·11: Վ ԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱՋԱՐԵԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ· ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՅԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IX• —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՄԱՐՏ
VENDREDI
7 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11457 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.457

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Վերջերս կռուադաշտի մը երեւոյթը կը պարզէ Թուրքիա, ուր երիտասարդները, մասնաւորաբար համալսարանական ուսանողները փրարու դէմ կը ճակատին զանազան առիթներով :

Ֆրանսայի 1968ի Մայիս Յունհսեան ուսանողական եւ բանուորական շարժումներու արձագանգը հասած էր մինչեւ Աթաթիւրքի երկիրը : Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ ազգայնական եւ ձախակողմեան ուսանողներ ալա թուրքա կռիւներ մղեցին իրարու դէմ քարերով, թոպերով, բիրերով, նոյնիսկ դանակով ու դաշոյնով, ռազմադաշտի վերածելով կրթական հիմնարկութիւնները ու փողոցները :

Երկու գլխաւոր հոսանքներ հետզհետէ հող կը շահին երիտասարդութեան շարքերուն մէջ : Երկու հակամարտ ճակատներ իրարու հետ մրցումի ելած են գերակշիռ դիրք գրաւելու համար :

Ձախերը կազմակերպուած են համայնավարական մեթոտներով եւ ամէն առիթ կ'օգտագործեն ծայրայեղ միջոցներու դիմելու համար :

Կառավարութիւնը բուռն պայքար բացած է այս հոսանքին դէմ, որ փոխանակ տկարանալու, օրէ օր աստիճան մը աւելի կը զօրանայ : Հալածանքը տարածանք է : Ծայրայեղ ձախակողմեան դաղափարները կ'ոգեւորեն ուսանողներն ու բանուորները, որոնց մօտ կը թուի թէ քարոզչական արդիւնաւէտ աշխատանքներ կը տարուին :

Ամերիկեան « աշխարհակալութեան » մասին մտքերը պղտորելը շատ դիւրին գործ է : Ապերախտ ազգ : Ամերիկեան տոլարներն էին, որ ողջնցուց սնանկութեան դուռը հասած Թուրքիան : Ամերիկեան դրամագլուխով է, որ նաւահանգիստներ կառուցուեցան, հազարաւոր քիլոմեթրներով խճուղիներ բացուեցան, օդակայաններ սարքուեցան : Ամերիկացիք էին, որ օդանաւերով, հրասայլերով, թնդանօթներով եւ ամէն կարգի արդիական զէնքերով օժտեցին թրքական բանակը : Ամերիկացի սպաներն էին, որ այդ զէնքերու գործածութիւնը սորվեցուցին «մէհմէտճիք»ներուն, այն միամիտ ու սի՛ն յոյսով, որ երբ պայթի մե՛ծ փոթորիկը, Թուրքերն են, որ պիտի պաշտպանեն Միացեալ Նահանգներու սահմանները, որոնք, ըստ նախագահ Հէրրի Թրումընի վարդապետութեան, մինչեւ Կովկաս կ'երկարին ... :

Թրքական ապերախտութեան նոր փաստը տեսնուեցաւ անցեալ ամիս, երբ Միջերկրականի ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմը Պոլիս այցելեց : Թէքնիք համալսարանի ուսանողները շաբաթներ առաջ պատրաստութիւններ տեսեր էին, որպէսզի աղմկալի ցոյցերով փորձեն արգիլել նաւատորմի հրամանատար ծովակալին, սպաներու եւ նաւազներու ցամաք ելլելը :

Հակառակ ոստիկաններու եւ զինուորներու արտակարգ հսկողութեան ու բուռն արգելքին, ցուցարարները կուրծք կուրծքի կռուելով անոնց հետ հասան իրենց նպատակին : Ամերիկացի ծովակալն ու հետեւորդները գաղտնի ճամբաներով տարուեցան կուսակալին մօտ, առանց ցոյց տրուելու ժողովուրդին : Նաւազներն ալ ստիպուեցան քաղաքային տարազ հագնիլ եւ դիշերը միայն դուրս ելլել, ոստիկաններու հսկողութեան տակ :

Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ ամերիկեան դրօշակներ այրուեցան հրապարակաւ : Համալսարանական ուսանողներ չամչցան նոյնիսկ իրենց առջեւէն պտըտցնել ցուցատախտակ մը, որուն վրայ գրուած էր Ամերիքալը իթ, էվինէ կի՛թ (ամերիկացի շո՛ւն տունդ գնա) : Թրքավարի բառախաղ :

Մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք օրը օրին :

Ամերիկացիք կլլեցին այս բոլորը :

Ո՛չ միայն կլլեցին, այլ իբրեւ վարձատրութիւն քանի մը օր առաջ 24 միլիոն տոլար տուին Թուրքերուն Համաշխարհային դրամատան եւ Զարգացման Միջազգային Ընկերակցութեան սնտուկէն՝ Ատանայի հովիտին (Զուքուր Օվա) ոռոգման ծրագրին համար : Կիլիկիոյ ամէնէն բարեբեր շրջանն է Սիհուն գետի այս աւազանը եւ կը կազմէ Թուրքիոյ բամպակի, պտուղի, բանջարեղէնի եւ արմտիքի գլխաւոր շտեմարանը :

Ձախերն ու աջերը միացած են Ամերիկացիներուն դէմ, առաջինները իբրեւ թէ «դաղափարական» նկատումներով, միւսները իբրեւ մոլեռանդ, Թուրք ազգայնականներ, Թիւրք օղլու թիւրք, որ կ'երդնուն Մ. Քեմալի անունով եւ կը կը մերժեն օտարներու միջամտութիւնը Թուրքիոյ գործերուն :

Ասոնք ալ տարբեր ցաւեր ունին եւ այլ ուղղութեամբ կը կազմակերպուին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅՆԸՄԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ՝ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

Առանց միջադէպի կատարուեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ նոր նախագահին ընտրութիւնը Արեւմտեան — Պերլինի մէջ :

Նոր նախագահը, Տոքթ. Կուսթավ Հայնըման, ընտրուեցաւ քուէարկութեան երրորդ շրջանին, 506ի դէմ 512 ձայնով (հինգ ալ՝ ձեռնպահ) : Հայնըման իր դիմաց ունէր պաշտպանութեան նախարար Շրէօտէր եւ եթէ ի վերջոյ կը յաղթէր երրորդ քուէարկութեան, միակ պատճառն այն էր որ գերմանական սահմանադրական օրէնքով, երրորդ քուէարկութեան համեմատական մեծամասնութիւնը կը բաւէ :

Նոր նախագահը, որ արդարութեան նախարար է Քիսինկէրի դահլիճին մէջ դեմոկրատ — ընկերվարական է եւ իր այս ընտրութեամբ առաջին անգամն է որ Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը ընկերվարական նախագահ մը կ'ունենայ :

Հայնըման 70 տարեկան է, ծնած է Շվէմ (Վեսթֆալիա) : Քաղաքական կեանքի մէջ, ծանօթ էր իբրեւ խելօք եւ իմաստուն մէկը, այդ պատճառով է որ Ծերուկը (Տէռ Ալթը, ինչպէս Գերմանացիք կը կոչէին Ատընաուրը) զինքը կ'առնէր իր դահլիճին մէջ, իբրեւ Ներքին նախարար : Այն ատեն Հայնըման Ատընաուրի կուսակից էր, այսինքն քրիստոնեայ — դեմոկրատ : Բայց 1950ին երբ հարց կը ծագի Գերմանիան վերազինելու, Հայնըման կը հրաժարի քրիստոնեայ — դեմոկրատ կուսակցութենէն ու նաեւ կառավարութիւնէն : Չէզոքավար կուսակցութիւն մը կը հիմնէ, բայց կը ձախողի : Շրջան մը շուքի մէջ իյնալէ ետք, 1957ին ամէն ոք զարմանքով կ'իմանայ որ անդամակցած է ընկերային — դեմոկրատ կուսակցութեան (ընկերվարական, Վիլի Պրանտի կուսակցութիւնը) : Այդ առթիւ կը յայտարարէ .— « Կ'անդամակցիմ ընկերային դեմոկրատ կուսակցութեան, որովհետեւ վերջապէս կռնակ կը դարձընէ անկարելի մարքսիզմին պահանջելու համար ընկերային եւ ճարտարարուեստական յառաջացման բարեփոխումները : Իմ նոր կուսակցութիւնս այսպէս կը նշէ վաղուան աշխարհի հիմերը » :

Այս ընտրութեամբ ուրեմն Վիլի Պրանտի կուսակցութիւնը կը զօրանայ ինչ որ մտահոգիչ է Քիսինկէրի քրիստոնեայ — դեմոկրատ կուսակցութեան համար : Արդարեւ «յաղթանակը յաղթանակ կը կանչէ » կ'ըսուի, եւ Հայնըմանի յաջողութիւնը կրնայ ուրեմն օգտակար ըլլալ նաեւ երեսփոխանական մերձաւոր ընտրութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆՆԱԿԱՆ Վոխընփրէսէ շաբաթաթերթը հրատարակած է չեխ երիտասարդին (որ անձնասպան եղաւ Պալաքինման առջի օր) կտակը : Տարաբախտ երիտասարդը կը գրէ .— « Կ'ուզեմ արթնցնել ձեր խիղճը եւ դառնալ ողջ երկրորդ ջահը : Անձնասպան կ'ըլլամ որպէսզի թոյլ չտաք որ ձեզ խեղդեն : Ազգ. ազատութեան դանդաղ մահուան հանդիսատես կ'ըլլանք : Հպարտ եւ աղուոր չեխ ժողովուրդը լսէ՛ կոչս, պայքարէ՛ վասնզի ան որ չի պայքարիր չի կրնար յաղթել : Իմ ջահս պիտի ծառայէ ձեր սիրտերուն լոյս տալու եւ ձեր հոգիները լուսաւորելու : Ցոյց պիտի տայ թէ ի՛նչ ճամբու պէտք է հետեւի ազատ ու երջանիկ Չեխոսլովաքիա մը » :

ՆԻՔՍԸՆ, 56 վայրկեան տեւող մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ պատասխանեց աւելի քան քսան հարցումներու : Յայտնեց իր տպաւորութիւնները եւրոպական իր շրջապտոյտէն : Շեշտեց թէ Եւրոպա անկախ ամբողջութիւն մըն է : Տը Կոլի համար Նիքսըն ըսաւ թէ հսկայ մըն է :

ՍԹԱԼԻՆԻ մահուան 16րդ տարեդարձին առթիւ, մեխակներ գտնուած են իր դերեզմանին վրայ : Երեւի կայ մէկը որ այդ օրերու կարօտով կ'ապրի ... :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա կը գրէ թէ « քաղաքատեղեկատուներ» կը ստեղծուին Խորհ. Միութեան մէջ, որպէսզի զանգուածները տեղեակ պահեն արտաքին եւ ներքին դէմքերէն :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Խորհ. Միութիւն կը շարունակեն շատ ծանր յարձակումներ ընել իրարու վրայ սահմանային միջադէպին առթիւ, որու հետեւանքով 34 ռուս զինուորներ մեռան : Մինչ ռուս սենտիքաներու պաշտօնաթերթը՝ Թռուտ միջադէպին պատմականն ընելով, կը գրէ թէ «չին գնդացիրներ պահուրտած կրակ բացին մերիններուն վրայ», Փեքինի մէջ զանգուածային ցոյցեր տեղի ունեցած են, Խորհ. Միութեան դէմ : Աւելի քան մէկ միլիոն Չինացիներ տասնեակ քիլոմեթրերու վրայ տողանցած են :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Քէրքիւքի քարիւղային հաստատութիւնը յարձակման ենթարկուած է եւ հրդեհներ ծագած են : Կը կարծուի թէ Քիւրտերու գործն է :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ սենտիքաներու համագումարին առջեւ, Տիւպչէք ըսած է. — « Մեր յարաբերութիւնները ընկերվարական երկիրներու հետ, մեր ընկերվարական ընկերութեան զարգացման առաջին պայմանն են : Այս, կ'ըսենք, դիտնալով թէ ի՛նչ անցաւ — դարձաւ, Օգոստոս 21ի, դէպքերու իրատես մօտեցումով մը » :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ քրիստոնեայ բոլոր համայնքները դիմում ըրած են Ու Թանի, բողոքելու համար անկլիքան կրօնաւորի մը արգելափակման դէմ, իսրայելեան իշխանութեանց կողմէ եւ անոր եկեղեցիին փակման (գրաւեալ Յորդանանի շրջան) :

ԱՐԱԲ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ .— 1967ի Արաբ — Իսրայէլ պատերազմէն ետք, Ափրիկեան երկիրներէն շատեր տնտեսապէս վնասուեցան, եւ ցարդ չեն կրցած վերագտնել իրենց հաւասարակշռութիւնը : Քարիւղաշատ եւ մեծահարուստ երեք երկիրներ, Քուվէյթ, Սուուտի Արաբիա եւ Լիբիա, տարին երեք հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ըրին արաբ աւերուած երկիրներուն, բայց չկրցան սպեղանի մը ըլլալ անոնց : Ամէնէն աւելի տուժող երկիրը Եգիպտոսն է, որ ծանր զրկանքներու ենթարկուեցաւ, Սուէզի ջրանցքը փակ է տակաւին, եւ Գահիրէ կորսնցուցած է այս կերպով իր կենսական մէկ հասոյթը : Յորդանանի կացութիւնն ալ դժնդակ է նոյնքան, գետին արեւմտեան ափունքը ամբողջովին գրաւուած է Իսրայէլի կողմէ, եւ այդ փոքր միապետութիւնը ծանր հարուած մըն ալ կրած է, զբօսաշրջային հասոյթներէն զրկուած :

Դժբախտներու կողքին պէտք է յիշել սակայն բախտաւորներն ալ : Ատոնցմէ մէկն է Լիբիան, որ տնտեսական նախանձելի դիրքի մը հասած է այսօր, երբեմն աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներէն մէկն էր, մինչ այժմ տիրացած է քարիւղի ամենահարուստ աղբիւրներու, եւ ոսկի կը հոսի իր գանձատան մէջ : Արագ վերելք մը ունեցաւ, այնքան որ անձ գլուխ վեց հարիւր տոլար կը վիճակի, իր ազգային եկամուտին հարիւրին 75ը քարիւղէն կ'ապահովուի, եւ Լիբիա տարին հինգ հարիւր միլիոն տոլարէն աւելի շահ մը կ'ընէ այդ հեղուկ հարստութենէն :

Ոչ նուազ բախտաւոր երկիր մըն է նաեւ Սուուտի Արաբիան որուն քարիւղի հասոյթները անցեալ տարի հարիւրին 17 աւելցան, զօրացնելով նաեւ այդ երկրին ազգային եկամուտը եւ մեծապէս նպաստելով տնտեսական վերելքին : Այդ երկու պետութիւնները, եւ մասնաւորաբար Լիբիա, կ'օգտուին Սուէզի ջրանցքին փակումէն, եւ ուղղակի իրենց արտադրութիւնները կը զրկեն Արեւելեան Միջերկրականի ճամբով, մինչ միւսները ստիպուած են Բարեյոյսի հրուանդան ըօգտագործել :

Ինչ կը վերաբերի Քուվէյթի, արաբական աշխարհին ամէնէն քարիւղաշատ երկիրն է ան, բայց դէմ առ դէմ եկած է ելմտական զանազան դժուարութիւններու հետ, եւ իր նոր ելմտացոյցը տասը միլիոն տոլարի անկում մը կը նախատեսէ քարիւղային հասոյթներուն մէջ : Քուվէյթի վարիչները մտահոգ են անով որ այս նուազումը կրնայ շարունակուիլ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին :

Լիբանան եւս նիւթական տաղտուկներ ունեցաւ, եւ դեռ թօթափած չէ 1966ի դայթակղութեան ստեղծած հոգերը : Այդ տարին, լիբանանեան դրամատուներու մէջ պահուած Քուվէյթի հարստութիւնը արտասահման փոխադրուեցաւ, սթերլինի արժեզրկումը եւ միջազգային ելմտական տագնապը իրենց զէշ ազդեցութիւնը ունեցան, Քուվէյթի դրամատուները կրաւորական մրցակցութենէ մը վերջ, ուղղակի պայքար բացին Լիբանանի դէմ, որ դեռ նոր փրկուեցաւ այս վնասներէն, ջանալով ամրապնդել իր դիրքը :

Վերջին տարիներս, Սուրիա եւս ճիգեր կ'ընէ քարիւղ արտածելու եւ ազգային հասոյթ մը ապահովելու համար : Իսկ Իրաք ճնշում կը բանեցնէ օտար արտադրիչներու վրայ, կը ջանայ հաշուեյարդարի ենթարկել զանոնք, որպէսզի ինք արդիւնաւորէ իր իսկ քարիւղը : Կը հետեւի թէ երէկուան պէս այսօր ալ թէ արաբական աշխարհին տնտեսական մեծագոյն շնչերակը քարիւղն է միմիայն :

Քաղեց՝ Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Բան մըն ալ մենք ըրենք հայ մամուլի անցեալին, ներկային եւ ապագային մասին, ոչ թէ անպատճառ բան մը ըրած ըլլալու, այլ պարզապէս լուսաբանելու եւ լուսաբանուելու համար :

Ատեն մը , Թուրքիոյ մէջ, երկուեւկէս միլիոննոց ժողովուրդ էինք մենք : Ոչ թէ ազգ էինք, այլ միայն ժողովուրդ : Զուրկ էինք դեռ ազգութեան ստորոգելիներէն պլհաւորը — հայրենիք : Սակայն ունէինք մէկ ստորոգելիները , — լեզու, ըրականեր, արուեստ, մշակոյթ, աւանդութիւններ եւ հարուստ , արուեստի զոր – ծերով լի անցեալ :

Ատոնք միասնաբար բաւական չէին հայ ժողովուրդը բարձրացնելու ազգութեան մակարդակին :

Հիմա այդ «մակարդակ»ը մեզի համար չահուած յաղթանակ մըն է արդէն, քանի որ 1918էն ի վեր դադրեցանք ժողովուրդ ըլլալէ եւ դարձանք եղանք ազգ :

Անցեալ դարու վերջերը — եւ սկիզբը— միայն Պոլսոյ մէջ ունէինք չուրջ քառասուն թերթեր , — օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ, պարբերաթերթ : Այս հաշուին մէջ չեն դաւառներու մէջ լոյս տեսնող թերթերն ու պարբերական հրատարակութիւնները :

Այդ օրերուն , դարձեալ միայն Պոլսոյ մէջ, հարիւր քսան հազար Հայեր կ'ապրէին, իսկ բովանդակ Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս ըսինք, մեր համրանքը, կլոր հաշուով, կը հասնէր երկուեւկէս միլիոնի, քիչ մը աւելի, քիչ մը պակաս :

Այս բոլոր Հայերը ... Հայ էին լեզուով, կենցաղով, կրթութեամբ, բարքերով, մտայնութեամբ եւ ամէն ինչով : Կը խօսէին հայերէն, կը կարդային հայերէն, կը գրէին հայերէն, կը մտածէին հայերէն : Հիմակուան Հայերուն պէս աշխարհաքաղաքացի չէին, ցրուած՝ աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ, ներկայացնելով լեզուներու խառնարան մը :

Եթէ օսմ. կայսրութեան ամբողջ տարածքին — Պոլիս եւ դաւառները —- հրատարակուող հայերէն եւ հայատառ թուրքերէն թերթերը հաշուենք քառասուն առաւել քառասուն , կ'ունենանք ութսուն թերթ երկուեւկէս միլիոննոց Թրքահայ ժողովուրդին համար :

Հիմա գաղթաշխարհի Հայութեան համրանքը գրեթէ կէսն է Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայութեան , —- մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար :

Երկուեւկէս միլիոնի համար ունէինք ութսուն թերթ, ասոր կէսին համար հիմա ունինք — կամ քառորդ դար առաջ ունէինք — չուրջ հարիւր երեսուն թերթ: Այս կը նշանակէ՝ ամէն ամէն տասը հազարին մէկ թերթ :

Բայց այս տասը հազարը հայախօս չեն եւ հայերէն թերթ չեն կարդար, իսկ հայերէն գիրք գրեթէ չեն կարդար :

Ուրիշ հաշիւ մը ընենք, անձերը վրածենք ընտանիքի : Ամէն մէկ ընտանիք հաշուելով հինգ հոգի, կ'ունենանք եր – կու հազար ընտանիք, այս հաշուով իւրաքանչիւր երկու հազար ընտանիքի կ'իյնայ մէկ թերթ : Ենթադրելով, որ ամէն ընտանիք գոնէ մէկ թերթ կը առա – նայ, կը հետեւի որ մեր թերթերը առաւելագոյն երկու հազար բաժանորդ միայն կրնան ունենալ : Մեր տուած թիւերը եւ ներկայացուցած հաշիւները իրական չեն, ենթադրական են, եւ չենք ալ գիտեր, թէ թուաբանօրէն ճի՞շդ են, սխա՞լ են :

Բայց ամէն թերթ նոյն համեմատու – թեամբ չի սպառիր եւ չի կարդացուիր : Թերթեր կան, որոնց սպառումը չորս հազար է , ուրիշներ 2 _ 300էն աւելի չեն սպառիր :

Դարձեալ ենթադրելով, որ մեր բոլոր թերթերը լինքնաբաւ են, այսինքն՝ հաստատակուած են իրենց ելքը եւ մուտքը, կը նշանակէ՝ գաղթաշխարհի մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար Հայերը (կամ հարիւր վաթսուն հազար ընտանիքները) կ'ապրեցնեն մեր հարիւր երեսուն հայերէն թերթերը , ըսել կ'ուզենք՝ կը հոգան անոնց ծախքերը եւ կը զոցեն ... բացը :

Հայաստանի մէջ համախումբ կ'ապրին չուրջ երկու միլիոն չորս հարիւր հազար Հայեր , մօտաւորապէս կրկինը գաղթաշխարհի Հայութեան : Եւ մինչ հոս՝ դուրսը մենք 130 հայերէն թերթ ունինք, հոն՝ ներսը ասոր հազիւ միայն կէսը ունին : Եւ հարկ չկայ աւելցնելու , որ Երկրի Հայութիւնը աւելի Հայ է լեզուով, քան Սփիւռքի Հայութիւնը : Մանաւանդ ա – ւելի ընթերցասէր է եւ անհամեմատօրէն աւելի շատ թերթ ու գիրք կը սպառէ , քան մենք՝ դրսեցիներս :

Ահկ զատ՝ Հայաստանի թերթերը պետական ձեռնարկ են եւ կը վայելեն պետութեան հովանին : Մենք ունինք միայն տարագիր Հայութեան հովանին կամ «հովանոց»ը ...

Բայց, անշուշտ, մեր թերթերը լոկ բաժանորդագրութեամբ կամ հատուածառով չեն գոյեր իրենց ծախքերը : Կան վճարուած ծանուցումներ, նուիրատուութիւններ զանազան ուրախ կամ տխուր առիթներով , ազգային իշխանութեանց տարեկան յատկացումը իրենց ծանուցումներուն համար եւայլն :

Բիւզանդ Քէչեան, «Բիւզանդիոն»ի տէրը ու հիմնադիրը, միայն թերթ հրատարակելով հարստացած եւ կալուածներու տէր դարձած էր : Պոլսոյ «Ժամանակ»ը ահա վաթսուն տարիէ ի վեր անխափան լոյս կը տեսնէ եւ անշուշտ ո՛չ միայն չի վնասեր, այլեւ կը շահի : Եր – բեմնի «Ազատամարտ»ը, իր չրջանին ամէնէն տարածուած թերթը, դրամարկղին մէջ ունէր պահեստի դումար մը, զոր թուրք զահիճները ղրաւեցին 1915 Ապրիլ 24ին :

Գաղթաշխարհի մէջ մեր թերթերը (խօսքը Դաշնակցական թերթերու մասին է առայժմ) ոչ միայն սեփական տը – պարան ունին, սարօքն հանդերձ, այլեւ ամանք ունին սեփական չենք, ինչպէս , օրինակ , Պոսթընի «Հայրենիք»ը, Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ը, Թեհրանի «Ալիք»ը եւ «Ցուսաբեր»ը :

Այս բոլոր չենքերը երկնքի հրեշտակներուն նուէրը չեն, ոչ ալ արդիւնք են « հնչուն վարձատրութեան », ինչպէս կը սիրեն յեղյեղել բոլոր երկիրներու ուր – բաթախօսները, ուզելով այն տպաւորութիւնը ձգել, թէ մենք դրամ կը ստանանք ծանօթ եւ անծանօթ աղբիւրներէ : Կը յայտարարենք ահաւասիկ, մեր խօսքին ամբողջ զօրութեամբը կը յայտարարենք , թէ մենք որեւէ տեղէ որեւէ դումար չենք ստանար , ո՛չ իբրեւ օժանդակութիւն, ո՛չ իբրեւ հնչուն կամ անհնչուն վարձատրութիւն : Եթէ կան ուրիշներ, որ կը ստանան, մենք չենք գիտեր եւ փափաք ալ չունինք գիտնալու :

Մեր հասոյթի աղբիւրը մեր ժողովուրդն է եւ ոչ այլ ոք, եւ ոչ այլ ինչ : Մեր հաւատարիմ բարեկամներն էին, որ մեզի նուիրեցին «Ցուսաբեր»ի հոյակապ եւ ությարկանի չենքը, Հելիոպոլսոյ ակումբը եւ ինչ որ ունինք իբրեւ սեփականութիւն :

Ճիշդ չէ ուրեմն այն վերագրումը , թէ հայ ժողովուրդը չի քաջալերեր հայ թերթը : Այս նոյն օրհնեալ ժողովուրդն է , որ կը պահէ բազմաթիւ վանքեր, եկեղեցիներ, դպրոցներ, բարեսիրական , մշակութային , մարզական եւ այլ հաստատութիւններ, անոնց կարդին նաեւ հայ թերթերը :

Դարձեալ ճիշդ չէ , որ ամէն թերթ միայն իր հրատարակուած վայրին մէջ կը սպառի եւ իր անմիջական չրջապատէն դուրս ո՛չ ընթերցող ունի , ո՛չ բաժանորդ , ո՛չ բարեկամ : Օրինակ մը միայն տալու համար պիտի ըսենք, որ տարիներէ ի վեր մեր թերթին բաժանորդ է եւ ամէն տարեսկիզբի կանոնաւորաբար իր բաժնեգինը մեզի կը դրկէ Քալիֆորնիոյ մեր հայրենակիցներէն Պ. ՄԱՐՏ ՓԻԼՈՑԵԱՆ : Ատեն մը մենք բաժանորդներ ունէինք նաեւ հեռու հեռաստաններու մէջ , — Իրան, Իրաք, զոյգ Ամերիկաները, Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, մինչեւ Քենիա եւ Քոնկօ ...

Պիտի ըսենք նոյնպէս, թէ երբ պէտք ունենանք մեր բարեկամներուն , ընդհանուր բացատրութեամբ՝ մեր ժողովուրդին օժանդակութեան , չենք տարակուսիր, որ ամէնքն ալ ,— թէ՛ ընկեր, թէ՛ բարեկամ, թէ՛ ... խնամի,— պիտի չդլանան իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը մեզի : Մենք մեր դոյութիւնը եւ դոյատեւումը կը պարտինք մեր ժողովուրդին, եւ երախտամոռ չենք ուրանալու համար անոնց սպասը հայ գիրքին ու թերթին :

Բաւական քաջութիւն ունինք — եւ բաւական յատակատեսութիւն — ըսելու համար, թէ մեր թերթերը այսօր այն չեն, ինչ որ էին երէկ : Եւ ապահովաբար վաղը պիտի չըլլան , ինչ որ են այսօր : Աւտեն մը «Ցուսաբեր» 72 աշխատակից թղթակից ունէր եւ ամէնէն փնտուած թերթն էր գաղթաշխարհի մէջ : Ընտրեալները մեռան կամ տարաշխարհ մեկնեցան եւ մենք մնացինք տկլոր, ինչպէս պիտի ըսէր մեծ լոռեցին՝ Յովհ. Թումանեան :

Մեր թերթերը, գրեթէ առանց բացառութեան, բովանդակութեամբ այն չեն հիմա, ինչ որ էին երէկ : Ոչ միայն քանակով նուազեցանք , այլեւ նուազեցանք որակով : Աւելորդ խոստովանիլը տկարութիւն չէ, առաքինութիւն է : Մենք ոչ միայն գրող չենք հասցներ , այլեւ ընթերցող չենք պատրաստեր : Մեր գարնացան է ասիկա, ըսենք նաեւ՝ մեր ճակատագիրն է :

Բայց կը մխիթարուինք այն իրողութեամբ, որ մինչ ետ կ'երթանք մենք առաջ կ'երթայ մեր հայրենիքը մշակոյթի լայնահուն մարգին մէջ :

«ՅՈՒՄԱՔԵՐ»

ՌՈՒՍ ՄԵԾ ԱՌԱԿԱԳԻՐԸ

Անգամ մը ռուս մեծ առակագիրը Կռիլովին հարցուցին, թէ ինչու գրական աշխատանքը ընտրած է, պատասխանեց. «Զէ՞ որ գաղանները կը խօսին փոխարէնս » : Այս պատասխանը իմաստալից է : Դեռ փոքր տարիքէն ճաշակած էր կեանքին դառնութիւնները, տեսած էր հանրային կեղծիքն ու անճահատասարութիւնը, ատած էր տգիտութիւնն ու սուտը, ժլատութիւնն ու քծնանքը, մարանչած էր տգիտութեան եւ անճաշակութեան դէմ : Իր առակներուն մէջ օգտագործելով գաղանները, անոնց «բնաւորութիւնները» պատկերացնելով մերկացուց մարդկային մեծ ու փոքր արատները :

Դեռ անցեալ դարու 41 թուականին Կռիլովեան իր աշակերտներուն համար թարգմանեց «Էշն ու բլբուլը», «Աղուկաներն ու չունը», «Գելն ու դարը», « Աղուձն ու մոծակը» եւայլն : Կռիլովեան, որ կ'երազէր «էնպէս մէկ բան գրել, որ խալխի սրտովն ըլլի ...», յարմար համարեցաւ ստեղծել «պարապ վախտի խաղալիքը » եւ հոն տեղաւորել կռիլովի առակներէն ոմանք : Դժբախտաբար այդ գիրքը կարգացուեցաւ միայն ձեռագիր վիճակի մէջ եւ տպագրուեցաւ Կռիլովեան մահէն ետք, 1864ին :

1843ին, Կռիլովի մահէն տարի մը առաջ, «Բագմավէպ»ի մէջ (թիւ 3) տպագրուեցաւ «Էշը եւ սոխակը » : Անոնք

բին ու թերթին : :

Բաւական քաջութիւն ունինք — եւ բաւական յատակատեսութիւն — ըսելու համար, թէ մեր թերթերը այսօր այն չեն, ինչ որ էին երէկ : Եւ ապահովաբար վաղը պիտի չըլլան , ինչ որ են այսօր : Աւտեն մը «Ցուսաբեր» 72 աշխատակից թղթակից ունէր եւ ամէնէն փնտուած թերթն էր գաղթաշխարհի մէջ : Ընտրեալները մեռան կամ տարաշխարհ մեկնեցան եւ մենք մնացինք տկլոր, ինչպէս պիտի ըսէր մեծ լոռեցին՝ Յովհ. Թումանեան :

Մեր թերթերը, գրեթէ առանց բացառութեան, բովանդակութեամբ այն չեն հիմա, ինչ որ էին երէկ : Ոչ միայն քանակով նուազեցանք , այլեւ նուազեցանք որակով : Աւելորդ խոստովանիլը տկարութիւն չէ, առաքինութիւն է : Մենք ոչ միայն գրող չենք հասցներ , այլեւ ընթերցող չենք պատրաստեր : Մեր գարնացան է ասիկա, ըսենք նաեւ՝ մեր ճակատագիրն է :

Բայց կը մխիթարուինք այն իրողութեամբ, որ մինչ ետ կ'երթանք մենք առաջ կ'երթայ մեր հայրենիքը մշակոյթի լայնահուն մարգին մէջ :

«ՅՈՒՄԱՔԵՐ»

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ինչո՞ւ անցագիրը չպահանջեցիք այդ մարդէն, գոչեց վալին, չոգենաւին քով հսկողութիւն կատարող երկու ոստիկաններու :

— Բայց, կմկմաց մին, ի՞նչպէս կըրնայինք կասկած մը ունենալ իր մասին, երբ տիկին Պլաքթոն, որ անոր կ'ընկերանար, յայտարարեց թէ բարեկամ հայրենակից մըն է փեթէբս անունով ... :

Կուսակալը լսելով տիկին Պլաքթոնի անունը, չկրցաւ յանգստուր նկատել ոստիկանները : Ինքն ալ կը ճանչնար եւ մեծապէս կը յարգէր այդ ամերիկացի միսիոնարուհին որ յատկապէս յանձնարարուած էր իրեն Լոնտոնի Օսմանեան դեսպանատունէն : Այսուհանդերձ խստիւ պատուիրեց, որ չոգենաւին քով հսկողութիւն կատարեն եւ երբ տիկին Պլաքթոնի բարեկամը վերադառնայ Սիտոն, իր անցագիրը պահանջեն :

Կուսակալը փութաց իր քննութեանց արդիւնքը մանրամասնօրէն տեղեկագրել Երլոզլ, յայտնելով նաեւ իմին էֆէնտիի անյայտացումը : Ապտիւլ Համիտի բարկութիւնը չափ չունէր : Նոր հեռագիր մը հասաւ կուսակալին, որով հրաման կը տրուէր խիստ քննութիւն մը բանալու յամաք ելլող Ամերիկացիին մասին :

Միեւնոյն ատեն, երեկոյեան կառավարով Պոլսէն Սելանիկ կը հասնէր պալատական լրտես մը, Շէրիֆ պէյ : Այս լրտեսը որ իսկոյն կուսակալին քով եկաւ իր յանձնարարականը ներկայացնելու, տեղեկութիւն չունէր վերջին անցքերէն եւ ինք մասնաւորաբար դրկուած էր սպասներու վրայ լրտեսութիւն կատարելու համար : Կուսակալը հարկ համարեցաւ առաւօտնէ ի վեր տեղի ունեցած դէպքերը պատմել եւ ելլոզլոզլն եկած հեռագիրը ցոյց տալ ու իր աջակցութիւնը խնդրել : Շէրիֆ պէյ խոստացաւ ճեռքէն եկածը ընել ու մեկնեցաւ կուսակալին քովէն, ինքնիրեն ըսելով .

— Կարծեմ ճիշդ ժամանակին հասայ, միայն թէ վայրկեան մը պէտք չէ կորսընցնել :

Իրիկունը կացութիւնը աւելի կնճռոտեցաւ : Իմին էֆէնտիի անհետացման մասին բացուած քննութիւնը որեւէ արդիւնք չտուաւ : Միւս կողմէ՝ Ամերիկա – յին չէր վերադարձած Սիտոն ... : Իր մասին բացուած քննութիւնը հաստատեր էր թէ տիկին Պլաքթոնի հետ պանդոկ երթալ ճաշելէն ետքը, մեկներ էր հոնկէ ու ալ չէր երեւցեր ոչ մէկ տեղ :

Նոր լրտեսը կուսակալին քովէն մեկնելուն պէս գնաց դտաւ իր մէկ բարեկամը, որ վեց ամիսէ ի վեր Սելանիկ կը դտնուէր, նոյնպէս լրտեսութեան պաշտօնով : Երկու բարեկամները համբուրուեցան : Շէրիֆ պէյի բարեկամը որ Բիւշտի աղա կը կոչուէր, յիսուն տարեկանի մօտ, ալեխառն պեխերով մարդ մըն էր, Մալիէի նախկին պաշտօնեայ, որ դրամական գեղծումներ գործելով՝ վռնտուած էր պաշտօնէն եւ յետոյ լրտեսութեան մէջ իր դիրքը գտնած : Սելանիկի մէջ, ուր շատ խոհեմութեամբ կը գործէր, տակաւին ոչ ոք կը կասկածէր իր վրայ :

— Ի՞նչ է կարծիքդ Սիտոնի ուղեւորին մասին, հարցուց Շէրիֆ իր բարեկամին, երբ քարափին վրայ գտնուող գարեջրատան մը անկիւնը տեղաւորուեցան :

— Իմ գաղափարս այն է թէ սխալ հետքի մը ետեւէն ինկած ենք եւ թէ թիկնապահ Մէհմէտ փաշան չոգենաւին մէջ չէր :

Շէրիֆ քիթին տակէն խնդաց եւ բսաւ .

— Կը տեսնեմ, որ հակառակ համբաւիդ, շատ միամիտ ես . հոս հասնելէս ի վեր իմ լսածներէս դիտելով՝ կատարեալ համոզում գոյացուցի թէ այդ ամերիկացի ուղեւորը որ առանց իր անցագիրը ցոյց տալու ցամաք ելած է, նոյնինքն թիկնապահն է ... : Դուն տեսա՞ր զինքը :

— Այո, երբ չոգենաւէն դուրս ելաւ տիկին Պլաքթոնի հետ, ես ալ քարափին վրայ էի եւ լաւ մը կրցայ տեսնել... դժբախտաբար Մէհմէտ փաշան չէի ճանչնար, որպէսզի կարենայի մտքովս բաղդատութիւն մը ընել :

— Նկարագրէ տեսնեմ մանրամասնութիւն այդ մարդը :

Բիւշտի իր բարեկամը գոհացուց մի առ մի պատասխանելով անոր հարցումներուն :

— Բայց նոյնինքն թիկնապահն է այդ նկարագրած մարդդ, գոչեց Շէրիֆ պէյ ալ բնաւ կասկած չունիմ, միայն թէ պեխերը ածիլեր ու ակնոց դրեր է ... :

— Բայց եթէ թիկնապահն է, ի՞նչ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ Ամերիկուհի տիկին Պլաքթոնի հետ ... :

— Ահա այդ խնդիրը պէտք է լուսաբանել ... յայտնի կը տեսնուի որ այդ տիկինը յատկապէս չոգենաւ գացած է Մէհմէտ փաշան դուրս հանելու համար : Կա՛մ այն է որ նախապէս գիտէր անոր չոգենաւին մէջ գտնուիլը, կամ այն է որ Մէհմէտ փաշա չոգենաւէն լուր դրկած է այդ կնոջ. ամէն պարագայի մէջ յայտնի է որ այդ կնոջ եւ թիկնապահին մէջեւ մտերիմ յարաբերութիւն մը կայ ... պէտք է քննել թէ ո՛վ է այդ անծանօթ կինը եւ թէ ի՛նչ գործ ունի հոս ... :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· 73)

ՓՇՈՒՆԱՑԸ

Գ. ՊԱՍ

ՊԱՀԱՊԱՆ

—*—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Պարիսպը նշան էրավ կառնեին, որ մեկնայ և պոռաց.

— Ճամբա՛ տվեք։

Պարիսպ չէր. մարմին էր, մարդկային ոտքեր ուներ, որոնք գետնին էին ձգված, ինչպես ծառի արմատները։ Ինչ որ կար, մարդու մեծ չափ էր։ Ոտքերուն վրայ կանգնած էր։ Ձեռքերը տարածած էին երկու կողմ։ Ոտքերը իրարու կպած էին։ Ամբողջ մարմինը կարծես ծառի կեղև ուներ։

1907ին Փիլիպե Ոսկեան «Ամառային ճամբորդութիւն» վերնագրով իր. Ա. տարեգրութեան մէջ, Ս. եւ Ֆ. տարեդարձերուն առիթով, հետեւեալ տողերը գրած էր. «Ամառ 1870ին (տասնեակ) : 1870ին Գոլոն մէջ մահ (տասը 200 հազար) : Ամառ 1871ին Ֆրանսիոյ հետ պատերազմ, «Ֆրանսիա» ընդդէմ «Պրուսիա» : Ամառ 1872ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1873ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1874ին, 1875ին, 1876ին, 1877ին՝ գաղթ։ Ամառ 1878ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1879 Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1880ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1881ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1882ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1883ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1884ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1885ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1886ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1887ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1888ին ես Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1889ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1890ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1891ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1892ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1893ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1894ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1895ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1896ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1897ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1898ին ես Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1899ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1900ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1901ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1902ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1903ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1904ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1905ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1906ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1907ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1908ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1909ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1910ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1911ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1912ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1913ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1914ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1915ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1916ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1917ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1918ին ես Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1919ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1920ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1921ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1922ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1923ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1924ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1925ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1926ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1927ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1928ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1929ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1930ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1931ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1932ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1933ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1934ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1935ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1936ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1937ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1938ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1939ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1940ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1941ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1942ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1943ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1944ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1945ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1946ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1947ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1948ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1949ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1950ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1951ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1952ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1953ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1954ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1955ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1956ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1957ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1958ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1959ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1960ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1961ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1962ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1963ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1964ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1965ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1966ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1967ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1968ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1969ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1970ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1971ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1972ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1973ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1974ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1975ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1976ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1977ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1978ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1979 Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1980ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1981ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1982ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1983ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ 1984ին Գոլոն մէջ ոսկեդարեան ցեղասպանութիւն : Ամառ

Օրիորդներ Զարուհի Թորոսեան, Զապէլ Թորոսեան, Հայկանուշ Թորոսեան, ինչպէս նաեւ Իւլիւպէեան Պէյրութ), Բարսեղեան, Մալեան, Տէր – Յակոբեան, Ե. Ալիքսանեան (Քալիֆորնիա), Ազնաւուր, Կառվարենց, Պ. Եդուարդ Փափազեան, Ճէզալեան (Երեւան) ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Շաբաթ (8 Մարտ) առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր – Լաշէզ, ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղարշակ Տէր – Վարդանեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ եւ մօր նորոգ հանգուցեալ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, 9 Մարտ, Կիրակի յետ պատարագի ?

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալի յիշատակը յարգողներուն :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մահացած ընկերներու ի յիշատակ, այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նազիկ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Երամեան, Տէր եւ Տիկին Եղիա Յովհաննէսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի (Փրատօ) մայր եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Իյնէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքներ կը նուիրեն հարիւր Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ :

×

Մարսէյլէն Հայկազ Պօղոսեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ քսան Ֆրանք իր կնոջ Լուսիայի մահուան վեցերորդ տարելիցի յիշատակին :

Ի ՊԱՏԻՒ ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի եւ Միութեան հիմնադրութեան 52ամեակին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 9)կէս օրէ ետք ժամը 15էն 19 :

Միւթիւալիթէի մէկ սրահին մէջ :

24 Բիւ Սէն – Վիքթոր, (մեթրօ Մօպէր–Միւթիւալիթէ) :

Գեղարուեստական նոխ բաժին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,

17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ընկերներ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ (ֆրանսերէն) եւ ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն) :

Երգ, արտասանութիւն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ներկայացում ի նպաստ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 20·45ին

Սինեմա – Քազինօ, 12պիս, Ավընիւ Փիէռ – Սեմառ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Կը ներկայացուի

ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպինի Հօր – Հօր)

Կարինէի դերը կ'երգէ՝ Գոհար Գասպարեան :

(Երաժշտութիւն՝ Տ. Չուխաճեան) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ Գառզու :

×

Այս Կիրակի առաւօտ 8ին ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ հայ կրօնական երաժշտութիւն :

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry
ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)
Tél. 375 à Montlhéry

Visite le samedi.

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ

(ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 8 Մարտ, ժամը 21էն սկսեալ

Լաւ նուագախումբ : Ճոխ պիւֆէ :

Հաճելի մթնոլորտ

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ընկերներէ կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Յակոբ Ազատեանի սրճարանը, Բիւ տը լա Տէֆանս : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Ժեռոմի «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ(8 Մարտ), ժամը 21–ին, ընկեր Մ. Չորպաճեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (8 Մարտ) ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ, ժամը 16ին կէսօրէ ետք : Տիկին Գարաօղլանեանի տունը, 22 Բիւ Լավուազիէ, Քաշան :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը նուագէ՝ ROBERT GONZALES

եւ իր ծանօթ նուագախումբը

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

Պարահանդէսի ընթացքին ոչ հանգանակութիւնը եւ ոչ ալ աճուրդ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 –03 :

NOIRCLERC

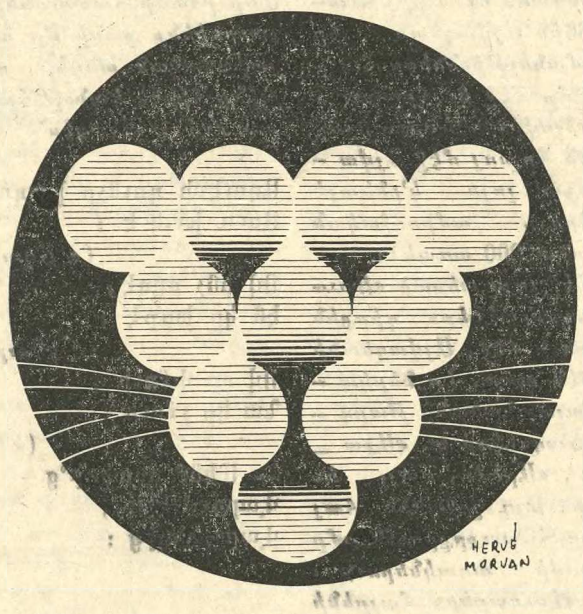

UN GRAND MARCHÉ DU MARCHÉ COMMUN

Eclairage et luminaires

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

22-31 MARS 1969

Renseignements

69-LYON 6e Palais des Congrès - Tél. : 24-29-61
Télex : 33 056 FOIRLYO - LYON

75-PARIS 8e 136 Bd Haussmann - Tél. : 924-68-50

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ
SAMEDI 8 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11458 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.458

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐԱՆ ԵՒ ՔՈՒՐԱՆ

Մինչ ձախակողմեան տարրեր՝ համախմբուած թուրք բանուորական կուսակցութեան (Թիւրք Իշնի Փարթիսի = ԹԻՓ) շուրջ՝ հետզհետէ կը զօրանան եւ հրապարակը կ'աղմկեն, հակառակ կառավարութեան հալածանքներուն, անդին աջակողմեան, յետադիմական, մոլեռանդ շէրիաթճական եւ թունդ ազգայնական տարրեր իրենց կարգին կը կազմակերպուին՝ վայելելով կարգ մը ընդդիմադիր կուսակցութեանց աջակցութիւնը :

Համայնավարական բջիջներու գործունէութեան հակազդելու համար կը կազմուին ազգայնական «քոմանտօ»ներ, որոնք պարբերաբար «հերոսական» ելոյթներ կ'ունենան, խանգարելու համար ձախակողմեան ուսանողներու կամ բանուորներու հաւաքոյթներն ու ցոյցերը :

Ոստիկանութիւնը չի կրնար գլուխ ելլել տաքգլուխ երիտասարդներու հետ, որոնք ցեղային ժառանգականութեամբ հակամէտ են կռուելու եւ արիւն թափելու : Եւ որովհետեւ «կեավուր»ներ չկան հիմա, իրարու միս կ'ուտեն :

« Քոմանտօ» կազմակերպելու նախաձեռնութիւնը ստանձնած է գնդապետ Ալփասլան Թիրքէշ, մէկը այն 38 երիտասարդ զինուորականներէն, , որոնք մութին մէջ պատրաստեր էին 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը, տապալելու համար Դեմոկրաներու վարչաձեւը :

Իր անհանդարտ եւ ըմբոստ նկարագրով Թիւրքէշ կ'ուզէր առաջնակարգ դեր մը կատարել Թուրքիոյ մէջ, Մէնտէրէսի անկումէն ետք: Շատ խօսեցնել տուաւ իր վրայ : Զանազան ձեւեր փորձելէ ետք, ի վերջոյ դարձաւ կուսակցապետ Ճիւմհուրիյէթ Քէօյլիւ Միլլէթ Փարթիսիին (Հանրապետական Գիւղացիական Ազգային կուսակցութիւն) :

Վերջերս Ատանայի մէջ տեղի ունեցեր է այս կուսակցութեան համաժողովը, աղմկալի ցոյցերով՝ փողոցներու եւ կռփամարտով՝ ժողովասրահին մէջ :

Թիւրքէշի կամաւորները « Ինը Լոյսեր»ու ցուցանիշերով տողանցք կատարեր են Ատանայի պողոտաներուն մէջ, զինուորական քայլերգով, ազգայնական եւ իսլամական նշանաբաններ ցոյց տալով ժողովուրդին : Ազգային իտէալներու նուաճում յորջորջուած այս արշաւանքին մասնակցեր են աւելի քան հազար երիտասարդներ՝ առաջնորդութեամբ Թիւրքէշի, արժանանալով տեղացիներու ծափերուն եւ համակրկան ցոյցերուն : Երգեր են Թիւրքէշ Մարշըն, նուիրուած կուսակցապետին, որ իբրեւ առաջնորդ ու ռահվիրայ փառաբանուեր է «Եաշա՛ պաշպուղ» «կեցցե՛ս առաջնորդ» — («Ֆիւհրէրի» իմաստով) աղաղակներով :

Տողանցքին մաս կազմեր են բացի քոմանտոներէն՝ Մէհթէրներ եւ Պօզքուրտներ (գորշ գայլ), որոնք թափօրին առջեւէն կը տանէին տասնեւվեց թրքական պետութիւններ(?) խորհրդանշող հին դրօշակներ, զինանշաններ , Քուրանէն առնուած կրօնական պատուիրաններ եւ համաթրքական ազգայնականութիւնը փառաբանող նշանախօսքեր :

Թափօրը ռազմական քայլերով հասեր է ժողովատեղին , ուր կրակուբոց ճառ մը խօսեր է Թիւրքէշ՝ ձաղկելով ձախակողմեաններն ու համայնավարները, զորս կոչած է «երկիրը կրծող որդեր»: Շեշտած է ստեղծել բոլորովին նոր Թուրքիա մը՝ զերծ ամէն օտարոտի ազդեցութիւններէ, բաւարարուած լոկ թրքական ուժերով : Ու աւելցուցեր է.

« Ձզմեցէ՛ք ամէն անոնք, որ մեր ազգը ստրկացնել կ'ուզեն, Աստուծոյ կը հայհոյեն եւ կը ծաղրեն մեր պատմութիւնը: Ահա՛ թուրք երիտասարդութիւնը՝ հաւաքուած Տաւրոսի կողերուն վրայ, վըճռակամ խորտակելու ամէն արգելք եւ կերտելու նոր երկիր մը, նոր պետութիւն մը, զայն ազատելով թշուառութենէ եւ շուայտութենէ , որոնց մէջ թողուած է ներկայիս Թուրքիա :

« Մեր մեծագոյն գաղափարականն է գործել իսլամական հաւատքով , կեանքի մէջ քալել թրքական գիտակցութիւնով եւ ազգայնական հպարտութեամբ : Մենք կ'ուզենք անձնաւորել իսլամ - թուրքին հարազատ եւ ազգային իրաւակարգը : Ատեցէ՛ք ձախակողմեանները, որ սկսան շլմորիլ եւ փախչիլ ազգայնական երիտասարդութեան բացած լոյսէն : Մի խընայէք, որովհետեւ մեր նպատակը վսեմ է : Վճռած ենք վերաշինել թուրք պետութիւնը: Ապագան մերն է, Պօզքուրտներունն է » :

Կը թուի թէ Թիւրքէշի կազմակերպութեան մաս կը կազմեն ազգայնական եւ իսլամական զանազան կրօնա- ազգայնական բջիջներ , որոնք կը կոչուին Պօզքուրտ, Իւմմէթճի, Մէհմէտ եւայլն :

Համաժողովին մէջ տաք ու պաղ խօսքեր փոխանակելէ ետք, քոմանտօներն ու իւմմէթճիները իրար ծեծեր են :

Հանրապետական - գիւղացիական կուսակցութեան անունը փոխուելով մկրտուեր է Միլլիյէթճի Հարէքէթ Փարթիսի (Ազգայնական Շարժումի կուսակցութիւն) : Ալփասլան Թիւրքէշ վերընտրուեր է կուսակցապետ :

Յատկանշական է երեւոյթը : Թիւրքէշ կը փորձէ վերակենդանացնել համաթրքական, թուրանական շարժումը , որուն մասին չէին խօսեր ցարդ հրապարակաւ եւ որ սակայն մոլեռանդ ազգայնականներու երազն է եղած միշտ : Ցոյց կուտայ Թուրանի ճամբան՝ ինչպէս երբեմն ոճրագործ Իթթիհատի «տեսաբան»ները :

Միաժամանակ կը գրգռէ երիտասարդներու կրօնական (իսլամական) մոլեռանդական զգացումները : Կ'ուզէ հանդամանք տալ ինք իրեն, ձգտելով դառնալ Մուսթաֆա Քեմալ մը կամ Հիթլէր մը ...:

Հակառակ Աթաթիւրքի աշխարհականացման բարենորոգումներուն, կրօնական զգացումը տակաւին շատ զօրաւոր է Անատոլուի տգէտ գիւղացիութեան մէջ :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը առաւելագոյն չափով օգտագործեց այս տարրը՝ ընտրական նկատումներով : Իր տասնամեայ իշխանութեան օրով հինգ հազար մզկիթներ շինել տուաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը : Քաջալերեց Նուրճիներն ու շէրիաթճիները :

Այժմ Թիւրքէշ կը շահագործէ ամբոխի հոգեբանութիւնը : Մէկ կողմէ տասնեւ վեց (?) թրքական պետութեանց դրօշակները պտրտցնելով փողոցներու մէջ՝ Թուրանի մեծ կայսրութեան հեռանկարով կ'ուզէ շլացնել ազգայնամոլ բազմութիւնները : Միւս կողմէ Քուրանի նշանախօսքերով կը գրգռէ անոնց կրօնական մոլեռանդութիւնը :

Ահա՛ թէ ո՞ւր հասած է թուրք հանրապետութիւնը իր հիմնադրին յեղափոխական բարենորոգումներէն քառասունեւվեց տարի ետք :

Յառաջդիմա՞ծ է թէ յետադիմած :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

24 ԺԱՄ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Կը թուի թէ Թիլսիթ փողոցի խօսակցութիւնները, որոնք կը տեւէին օրերէ ի վեր լուծում մը չկրցան գտնել ստեղծուած անել կացութեան : Նախարարաց խորհուրդը որոշած էր երկու անգամէն 4 առ հարիւր շնորհել իբրեւ յաւելում ազգայնացած հաստատութեանց աշխատաւորներուն (Պետութիւնը իբրեւ գործատէր երեք միլիոն ամսականաւոր ունի) : Կառավարութիւնը վճռական կը մնայ իր դիրքին վրայ, այն պատճառաբանութեամբ թէ պէտք է պաշտպանէ Ֆրանքը : Այս պայմաններու մէջ արդէն, Սէ Ժէ Թէ (Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն — համայնավար) եւ Սէ ԷՖ ՏԷ Թէ (նախկին Քրիստոնեայ), որոշեցին Ազգ. գործադուլի հրահանգ տալ Մարտ 11ին համար, երեքշաբթի ճիշդ այն օրը երբ տը Կոլ պիտի խօսի ժողովուրդին բացատրելու համար հանրաքուէին միտք բանին :

Այս ձեւով, երեքշաբթի օր, կեանքը պիտի դադրի երկրին մէջ, բոլոր ճիւղերուն մէջ. թղթատար, երթեւեկ, կազ, ելեկտրականութիւն, հիւանդանոց, պաշտօնատուն, քաղաքապետարան, երկաթուղի, Էռ-Ֆրանս եւ նաեւ ոչ ազգայնացած գօտիներուն մէջ, ինչպէս՝ քիմիագիտութիւն, մետաղագործութիւն, կերպաս, կաշի, թուղթ եւայլն, եւայլն :

Մնաց որ այս գործադուլը չի սահմանափակուիր երեքշաբթի օրուան միայն, այլ պարզապէս սկիզբ մըն է երեքշաբթի օրը, ամբողջական բնոյթով եւ յաջորդող օրերուն ալ մասնակի բանթողներ իրարու պիտի յաջորդեն :

Յստակ է որ երկրին ընկերային վիճակը ծանր է եւ դրամական տագնապն ալ նոր անակնկալներ կրնայ երեւան հանել :

× «Մեր Հանրապետութիւնը» որ ձախ կոլիստներու պաշտօնաթերթն է, խմբագրական մը հրատարակած է որ Լուի Վալոնի ստորագրութիւնը կը կրէ եւ ուր անդրադառնալով Փոմփիտուի նախագահական թեկնածութեան, Վալոն կը շեշտէ թէ Փոմփիտուի տնտեսական ծրագիրը աջին ծրագիրն է, աջի մը որ յաճախ դէմ է տը Կոլի :

Վալոն խիստ կերպով կը քննադատէ նախկին նախարարապետը, բայց ինչպէս ձայնասփիւռի խօսնակ մը կ'ըսէր, ձախ կոլիստները մեծամասնութեան փոքրամասնութիւնն են :

ՄԻՋԻՆ — ԱՐԵՒԱԼՔ

Եղեռնափորձ մը կատարուած է Երուսաղէմի համալսարանը առջի օր, որու հետեւանքով 22 վիրաւոր կայ, որոնց 10ը՝ ուսանող աղջիկներ : Ռումբը պայթած է համալսարանին քաֆէթերիան, ուր աւելի քան 250 երիտասարդներ կային : Ոստիկանութիւնը քանի մը ձերբակալութիւն կատարած է : Այլ միջադէպեր ալ պատահած են Սուէզի շրջանը :

× Ալ Ահրամը, որ Նասրի բերանը կը նկատուի, կը գրէ թէ նոր պատերազմի մը պարագային, Արաբները պէտք է նախայարձակ ըլլան :

× Մոշէ Տայեան, Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը, երկրին բժշկական միութեան առջեւ յայտարարած է. «Իսրայէլ պէտք է գործէ այլեւս այն հողամասերուն մէջ, որոնք իր հակակշռին տակ են եւ ձուլէ այդ շրջաններու տնտեսութիւնը, քիպուցիմներ ստեղծելով : Հոդ աշխատող Արաբներու ապրուստի մակարդակը պէտք է բարելաւուի ,այդ շրջաններու Արաբները աւելի մեզմէ կախում պէտք է ունենան քան Արաբներէն : Պէտք է բարեփոխենք այդ շրջաններու օրէնքները, որոնք եգիպտական մնացած են՝ Կազա եւ յորդանան՝ Այսրյորդանան : Այդ օրէնքները պահելով, այն զգացումը կուտանք Արաբներուն որ Իսրայէլի ներկայութիւնը ժամանակաւոր է» :

Անդրադառնալով յառաջիկայ ընտրութեանց, Մոշէ Տայեան ըսած է.— «Կը մտածեմ թէ ի՞նչպէս ընտրողներ կրնան ինծի քուէարկել եւ միաժամանակ Մափամի ձախ թեւին, նոյն ցանկին վրայ» :

Դէտերու կարծիքով, այս ճառը նախաքայլ մըն է Տայեանի համար, վարչապետի ապագայ աթոռին տիրանալու համար :

× Սուրիոյ կացութիւնը միշտ անորոշ է : Աթասի ճաշ մը տուած է ի պատիւ Նասրի եւ Պումետիէնի բանագնացներուն, ըստ Դամասկոսի ձայնասփիւռին, ինչ որ պիտի նշանակէր թէ նախագահ Աթասի ոչ ձերբակալուած է ոչ ալ հսկողութեան տակ : Ըստ ձայնասփիւռին այս ճաշին ներկայ եղած են նաեւ Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութեան գործադիր խորհուրդի նախագահը՝ Եասրը Արաֆաթ, Ալժերիոյ Երիտասարդութեան նախարարը եւ Պասսի երկու ղեկավարութեանց անդամներ :

× Պաղտատի մէջ, լրտեսական նոր ցանց մը երեւան հանուած է եւ այդ ցանցին անդամները ներկայիս կը դատուին յեղափոխութեան դատարանին կողմէ : Իրաքեան մամուլը կը գրէ թէ այս ցանցը «տեղեկութիւններ կը հաղորդէր օտար երկրի մը Իրաքի տնտեսութեան մասին, այդ ձեւով վտանգելով Իրաքի ապահովութիւնը» : Նոյն աղբիւրին համաձայն, դատախազը մահապատիժ պահանջած է :

× Յիշենք նաեւ թէ Իրաքի նախագահը, վերանորոգած է իր հրաւէրը զօր. տը Կոլի, Իրաք այցելելու, երբ որ ուզէ :

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Զօր. Մարտիրոսեան, Կիրակի առաւօտ ժամը 11,30ին կ'այցելէ Անդրանիկի շիրիմին, Փէռ-Լաշէզ : Այլ այցելութիւններու եւ հանդիսութեանց մանրամասնութիւնները տեսնել՝ Դ. էջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ խորհրդային դեսպանատունը յանկարծ «ազատագրուած է» առանց ծանօթ պատճառներու : Զորս օր է պաշարուած էր տեւական կերպով եւ ենթակայ հակախորհրդային լուտանքներու, սահմանային միջադէպին պատճառաւ : «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը այս ցոյցերուն մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ 30 միլիոն Չինացի մասնակցած են 29 մեծ քաղաքներու մէջ : Ուրբաթ օր ալ ցոյց մը կը պատրաստուէր Մոսկուայի չին դեսպանատան շուրջ :

«ԹՐԻՊԻՒՆ ԺԻՒԻՎ» թերթին մէջ, տընօրէնը բաբբունի Կրիւնվալտ խիստ պատասխան մը կուտայ կոլիստ երեսփոխանի մը ,որ յօդուածի մը մէջ, խօսքն ուղղելով «հրէադաւան Ֆրանսացիներուն» գրած էր.— «Հաւատարիմ մնալ այն երկրին, ուր ծնած էք, այդ է որ պէտք է յիշեցնել մեր կարգ մը հրեայ կամ ոչ-հրեայ հայրենակիցներուն, որոնք կ'ուզեն մեզ մղել չեմ դիտեր ինչ խաչակրութեան, որ կը յանգի մեր պէտք չունեցած պատերազմին» : Բաբբունի Կրիւնվալտ կը պատասխանէ, շեշտելով կարգ մը կէտեր.— Ա) Ֆրանսայի Հրեաները ոչ ոքէ հայրենասիրութեան դաս ունին առնելիք : Բ) Յիշեցնել Ֆրանսայի Հրեաներուն թէ պէտք է հաւատարիմ մնան իրենց ծնած երկիրներուն, կը նշանակէ թէ չեն : Հոս անուարկութիւն կայ, որու համար դատարան պէտք է քաշել երեսփոխանը : Գ) Մեզի ծանօթ միայն մէկ խմբակ կայ որ Ֆրանսան պատերազմի յանգող խաչակրութեան մը ձեռնարկած է, այն ալ տը Կոլ եւ իր Արտաքին նախարարն է» :

«ԱՐԱՐԱՏ» ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ա.

Հարիւր տարի առաջ, 1868 թուականի Մայիսի 1ին, լոյս տեսաւ Էջմիածնում «Արարատ» ամսագիրը: Այս նորանշան մի երեւոյթ էր հայ եկեղեցու պատմութեան մէջ պարսկական տիրապետութիւնից յետոյ: Ծանր էր ու դառնաշունչ հայ ժողովրդի վիճակը պարսկական տիրապետութեան օրով, ծանր էր ու եղկելի նաեւ Էջմիածնի վիճակը այդ ժամանակ: «Սուրբ տաճարը,— գրում է ժամանակակից պատմագիրը,— զրկուած է եղել ամէն ստացուածքից եւ զարդից, ոչ գիրք է եղել, ոչ զգեստ եւ ոչ շուրջառ, մինչ զի եւ Քրիստոսի իջման տեղը եւ սուրբ սեղանը ծածկոց չեն ունեցել եւ ոչ կանթեղ եւ մի մահմետական երբեմնապէս վառելիս է եղել ձիթոյ ճրագ եւ դնելիս բեմի վերայ անցաւոր ճանապարհորդաց համար, որ տեսնելով ողորմութիւն անեն: Եկեղեցու սալարկ յատակը քանդ-քանդեալ, պատուհանները առանց վանդակի, այնպէս որ թռչունչ բուն էին դրած եկեղեցու մէջ, եկեղեցու կաթողիկէն, տանիքն եւ որմոց երեսք քանդ-քանդեալ եւ քարերը թափուած, որմերի յատակուած վէմերը փշրած եւ ծակոտած»:

Այս վիճակը անպատկարելի էր 1868 թուականի բարեզարդութեան համար, երբ նա այն աստիճան կազդուրուել էր նիւթապէս եւ բարոյապէս, որ կարիք զգաց իր սեփական մամուլն ունենալու եւ նրա միջոցով ամրապնդելու հայ ժողովրդի մէջ սէրը առ իւր հայրենիքը, առ եկեղեցի եւ հայ ժողովուրդի ստեղծած մշակոյթն ու դարաւոր աւանդները:

Անպաճոյճ, փոքրիկ ու նիհար մի տետրակ էր «Արարատ»ը՝ բաղկացած ութ էջից: Շքեղ չէր անուանաթերթը: Վրան խոշոր տառերով տպուած էր.

«Արարատ ամսագիր կրօնական, պատմական, բանասիրական եւ բարոյական գիտելեաց, աշխատասիրութիւն միաբանից Սուրբ Էջմիածնի»:

Անուանաթերթից յետոյ առաջին թերթի վրայ գրուած է յառաջաբան, ուր խօսուած է «Արարատ»ի հրատարակութեան նպատակների մասին, այն է՝ «Հայկազուն սերնդոց սրտի եւ հոգւոյն եռանդն ու աշխոյժը վառել կրթութեան եւ զարգացման սիրով եւ ազգային դաստիարակութեան» միջոցով:

Այս եռանդն ու աշխոյժն ահա բոլորոքեցին «սուրբ Էջմիածնի կղերին սիրտը», եւ նրանք որոշեցին գրաւոր հրատարակութեամբ «ազգային դաստիարակութեան կամ գէթ իր կղերակցաց կրթութեանը հաղորդակից լինել»: Խմբագրութիւնը մեղապարտ է զգում, որ մինչեւ այսօր հայրենասիրական զգացումը հայ ժողովրդի մէջ վարելու բաղձանքն ուշ է իրականանում, որովհետեւ «չունէինք յուսադրող այսպիսի ամսական հրատարակութեանց ձեռնարկելու»: Այնուհետեւ խօսւում է թերթի ծրագրի եւ նիւթերի բնոյթի մասին, որը չորս կարգի է. կրօնական, պատմական, բանասիրական եւ բարոյական:

Ամսաթերթի ծրագրային խօսքից յետոյ խմբագրութիւնը յայտարարում է, որ թերթի լեզուն «Հայաստանի Երեւանագաւառի պարզ աշխարհաբար լեզուն է, որ աւել մերձ է գրաբառի»:

Յառաջաբանից յետոյ, որ գրաւում է երկու եւ կէս էջ, տպագրուած է մի ոտանաւոր հետեւեալ վերնագրով. «Արարատն առ ազգ Հայոց»: Չնայած յառաջաբանի մէջ յայտարարուած է, որ թերթի լեզուն Երեւանի «պարզ աշխարհաբարն է», բայց այս ոտանաւորը ամբողջապէս գրաբար է:

Համարն սկսւում է պաշտօնական տեղեկութիւն բաժնով, ուր տպագրուած են Սինոդի օրագրութիւնից հինգ մասեր: Օրագրութիւնից յետոյ սկսւում է բուն նիւթը: Առաջին տեղում, «Կրօնական» վերնագրի տակ, սկսւում է յօդուածը: Այստեղ հեղինակը ճշդում է յառաջաբանում նշուած առաջին ծրագրային կէտը՝ կրօնականը: Կրօնական ասելով «մտքերնիս այն չէ, որ հաւատոյ խնդիրներու վրայ պիտի խօսենք ու հաւատոյ վէճեր նորոգենք, այլ ինչպէս գրել ենք մեր յայտարարութեան մէջ որ արդէն հրատարակուած է, եկեղեցական կարգաց եւ արարողութեանց հումմէ (ումի՞ց) եւ ե՞րբ սկզբնաւորելուն վրայ պիտի գրենք առաւելապէս ... թէ Հայոց եւ եկեղեցւոյ նախնական ժամանակագրութիւնը ինչ էր, հումմէ (ումից) մնաց եւ ոյք (ովքեր) հետզհետէ ծաղկեցրին զայն, եւ որպիսի եկեղեցական ժողովներով սահմանադրուեցան»: Ուրիշ խօսքով կրօնական բաժինը պէտք է զբաղուի ոչ թէ դաւանաբանական խնդիրներով, այլ Հայոց եկեղեցու պատմութեամբ: Սակայն հայ եկեղեցու կեանքում քիչ չեն յարուցուել դաւանաբանական խնդիրներ, եւ ամսաթերթը յետագայ համարներում անդրադառնում է դրանց:

Կրօնական բաժինը ընդգրկում է միայն քրիստոնէական շրջանը. «Արարատի կրօնական մասին մէջ,— գրում է խմբագրութիւնը,— կը դնենք ընդհանրապէս մեր ազգի ի քրիստոնէութիւն դառնալը եւ առաքելական յաջորդութիւնը Հայաստանի մէջ», իսկ հեթանոսական շրջանը, «ազգիս հեթանոսութեան ժամանակի կրօնական պաշտամունքը առանձին կը դնենք ի կարգս բանասիրական»:

Երկրորդ բաժինը՝ պատմականը, նրպատակ ունի շարադրել «Հայրենեաց դժբախտ անցքերը» եւ դրանով ընթերցողներին տալ հայրենիքը պաշտպանելու քաջասրտութեան օրինակ, որ «քաջերէն զազգ եւ հայրենիք պահելու քաջութիւն» սովորեն, իսկ «վատերէն իբրեւ հայրենեաց մատնտու եղողներէ» խորշեն:

Պատմականը նպատակ ունի տալ նաեւ «Հայաստան աշխարհին վրայ ընդարձակ տեղեկութիւն», «նորա մասերուն ստորագրութիւնը»... «Նորա գաւառացը, լերանց եւ գետոց, օդոց եւ բերոց, որպէսզի նոցա մէջ նախնեաց հնութեանց՝ քաղաքաց, տաճարաց եւ վանորէից ստորագրութիւնները կարդալու ժամանակ՝ նոցա վրայ լոյս առնելուն տեղ՝ յառաջները մթութիւն չեղնէ»: Ամսաթերթը միաժամանակ ուշադրութեան է առնում այն հանգամանքը, որ Հայաստանի հնութիւնների պատմութիւնը գրողները «անհարազատ տեղեկութիւններով լցեր են» այն, եւ խմբագրութիւնը ժամանակակից հեղինակների «տարաձայն գրուածքը» ծանօթութեան կարգով կը նշանակեն «ապագայի համար»:

Երրորդ բաժինը՝ բանասիրականը, պէտք է ծառայի միայն բանասէրների «մտքերը զուարճացնելուն», «ազգիս գրականութեան ուժը ոճընտիր բանահիւսութիւններու եւ ոտանաւորներու մէջ հայկաբանական լեզուով կը չափէ»:

Չորրորդ բաժինը՝ բարոյականը, գրում է հոգեւորականների, մեր հոգեւորական կարգակից եղբայրների համար, «սուրբ եւ արտաքին գրոց նիւթաւոր խօսքերը բացատրելով որքան կարելի է մեր հոգեւորական դասակարգութեանը քարոզութեան ճամբան դիւրացնենք, այնպիսի ոճ բռնելով, որպէսզի հասարակութիւնը ազգային յառաջդիմութեան ոգիով քաջալերուի»:

Այս ծրագրով առաջնորդուելով ամսաթերթի պատմական բաժնում տպուած է մի յօդուած՝ «Արարատս նահանգ» խորագրով: Յօդուածը փոքր է, թերթի մի սիւնակը բացատրում է «Արարատ» բառը՝ մէջեբերելով վկայութիւններ Աստուածաշնչից, Խորենացուց, Յովհաննէս Կաթողիկոսից:

Բանասիրական բաժնում, որ մի էջ է, զետեղուած է յօդուած «Ազգային բարեկարգութիւն» վերնագրով: Բովանդակութիւնն այն է, որ կուսակրօն հոգեւորականների ունեցուածքը նրանց մահից յետոյ մնում է վանքին, եւ նրանց ազգականներն ու մերձաւորները իրաւունք չունեն «ժառանգութեան ձեռնամուխ լինելու»: Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը առաջինը հանդիսացաւ օրինակ եւ «իր գոյքը թողուց սուրբ Էջմիածնոյ ժառանգութիւն եւ ի նոյն յորդորեց եւ զմիաբանութիւնս»: Միաբանները գրաւոր պայման ստորագրեցին, որ «այսուհետեւ բոլոր կուսակրօն հոգեւորականաց Էջմիածնի գոյքը յետ վախճանի լիցին ի ժառանգութիւն Աթոռոյս»:

Յաջորդ՝ վերջին էջում տպագրուած է մի հանելուկ՝ Բարոյական վերնագրի տակ: Հանելուկը Ներսէս Շնորհալունն է:

1868 թուականի «Արարատը» շատ համեստ է թէ՛ ծաւալով (ութ էջ) եւ թէ բովանդակութեամբ: Նոյն վիճակն ունի եւ Յունիսեան համարը:

Յուլիսեան համարի առաջին էջում գրուած է Էջմիածնի նկարը, թիկունքում՝ Մասիսը: Նոյն յօդուածների շարունակութիւնը, էջ 31ում տպուած է Խաչիկ կաթողիկոսի կոնդակը «Փրկչական 976 թուին»: Այստեղ ուշադրաւ նորութիւնը դպրոցն է: Հրատարակուած է կաթողիկոսի կարգադրութիւնը թեմերին տեղեկութիւն հաղորդել դպրոցների մասին՝ որտեղ եւ քանի՞ ծխական դպրոց կայ, տեսուչների, հոգաբարձուների, ուսուցիչների, աշակերտների թիւը, ուսումնարանների բացման ժամանակը, դպրոցների նիւթական վիճակը եւայլն:

Միաժամանակ Էջմիածնում կազմակերպուած ուսումնական յանձնաժողովը առաջարկում է թեմերի առաջնորդներին կամ նրանց փոխանորդներին «մասնաւոր դպրոցներ բանալու փոյթ ունենան եւ քահանայքը ուսուցիչ եւ դաստիարակ կարգեն»: Դպրոցների նիւթական ապահովութեան համար եկեղեցական գումարներից մաս հանել դպրոցներին, իսկ «եթէ չեն բաւեր, դրամագլխէն միայն մի մասը ծախս անեն, գիւղական ազգային մանկունքը բոլորովին ազգիտութեան մէջ չթողնելու համար»:

Այնուհետեւ տպագրուած է Երեւանի թեմական դպրոցի տարեկան հարցաքննութեան մասին զեկուցում կաթողիկոսին: Այս համարը բաղկացած է 16 էջից:

Չորրորդ համարը (Օգոստոս) բաղկացած է 14 էջից: Նախորդ համարում տպուած «Արարատեան երկրի» աշխարհագրական նկարագրի շարունակութիւնը, իսկական բանասիրական բաժնում՝ ճառեր՝ նուիրուած Գէորգ Դ. կաթողիկոսին՝ նրա ընտրութեան առթիւ: Ամսաթերթի վերջում՝ ամսագրի խմբագրութեան կանոնները:

Հինգերորդ համարը (Սեպտեմբեր) բաղկացած է 12 էջից: Բանասիրական բաժինն ամբողջովին նուիրուած է միւռոնօրհնութեան հանդէսին, եւ այդ առթիւ ելոյթներ, ուղերձ կաթողիկոսին:

Վեցերորդ համարում (Հոկտեմբեր) տպագրուած է հայկական դպրոցների կանոնադրութիւնը, որ մշակած է Էջմիածնի ուսումնական յանձնաժողովը: Կանոնադրութիւնը վերնագրուած է՝ «Կանոն յաղագս ծխական հոգեւոր դպրոցացն Հայոց որ ի Ռուսաստան»:

Կանոնադրութիւնը վերաբերում է դպրոցների բացման, հոգաբարձուների ընտրութեան եւ նրանց պարտականութիւններին, դպրոցների նիւթական միջոցներին, ուսման ծրագրին, աւանդելիք առարկաներին, ուսուցիչներին եւ աշակերտներին: Կանոնադրութեան Ա. գլխի երրորդ յօդուածով քաղաքների եւ գիւղերի բոլոր եկեղեցիները պէտք է ունենան դպրոցներ:

Ի՞նչ նպատակով են բացւում դպրոցները: Դրա պատասխանը կարդում ենք

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Շատ բարեսիրտ, շատ ազնիւ կին մըն է, ասոր վստահ եղէք եւ հիանալի ալ թուրքերէն կը խօսի, նոյնիսկ ըսին որ կը կարդայ կը գրէ եղեր՝ ատենօք Անատոլու գտնուեր է տարիներով ու հոն սորվեր է:

— Ատոնք բոլորը շինծու առասպելներ կրնան ըլլալ... քանի՞ տարեկան կայ այդ տիկին Պլաքթոնը:

— Քառասունեւհինգ տարեկան կ՚երեւայ:

— Ի՞նչպէս է իր արտաքին կերպարանքը:

— Երկայնահասակ, նիհար, տժգոյն կին մըն է... թէեւ գեղեցիկ չէ, բայց վրան այնպիսի ազնուութիւն մը կայ որ յարգանք կը ներշնչէ...

— Մազերը ի՞նչ գոյն են, սե՞ւ...

— Այո, չափազանց սեւ, խափշիկ կնոջ մը մազերուն պէս...:

— Իսկ աչքերը գեղեցիկ, տարօրինակ կերպով արտայայտիչ...:

— Ճիշդ, ուրեմն կը ճանչնաս զինքը, այնպիսի աչքեր ունի, որ անգամ մը տեսնողը ալ չի կրնար մոռնալ...:

— Ուրեմն ինքն է, կասկած չկայ, հիմա ամէն բան լուսաբանուեցաւ... միայն թէ հարկ է որ անգամ մը զինքը մօտէն տեսնեմ, որպէսզի բոլորովին ապահով ըլլամ:

— Բայց ո՞վ, որո՞ւ կ՚ակնարկէք, ըսաւ Բիւշտի իր բարեկամին յանկարծական յուզումէն շուարած:

— Սալիհան, այն յեղափոխական կինը զոր երեք տարի առաջ Շերլոք Հոլմսի շնորհիւ, իր ընկերներով ձերբակալեցինք Չամլըճայի բարձունքը... այդ պատմութիւնը իմացած ես անշուշտ:

— Այո, կը յիշեմ այդպիսի դէպք մը, պատասխանեց միւսը, կը կարծես որ նոյն կի՞նն է տիկին Պլաքթոնը:

Շէրիֆ չպատասխանեց, սպաւորը կանչեց եւ հաշիւը մաքրելով ոտքի ելաւ:

— Շուտ, հետս եկուր, ըսաւ իր ընկերոջ, վայրկեան մը պէտք չէ կորսնցնել... զիս առաջնորդէ այն պանդոկը ուր տիկին Պլաքթոն կը գտնուի:

Մութը կոխած էր արդէն երբ երկու բարեկամները գարեջրատունէ դուրս ելան եւ տասը վայրկեան ետքը հասան պանդոկին առջեւ:

Բիւշտի որ ծանօթ էր պանդոկի դռնապանին, մօտեցաւ անոր եւ հարցուց.

— Տիկին Պլաքթոնը հո՞ս է:

— Հոս է, բայց հիմա դուրս պիտի ելլէ, ահաւասիկ կառքը կը սպասէ իրեն, պատասխանեց դռնապանը:

— Ո՞ւր պիտի երթայ արդեօք...

— Չեմ գիտեր, հաւանաբար մնաս բարովի այցելութեան պիտի պտըտի:

— Ի՛նչպէս, կը մեկնի՞ Սելանիկէն...:

— Այո, վաղը կը մեկնի դէպի Իւսկուպ: ահաւասիկ տիկինը կուգայ, ըսաւ դռնապանը յարգական ձեւ մը առնելով:

Երկու լրտեսները մօտեցան կառքի դռնակին զոր սպասաւոր մը բռնած էր, Սալիհա հանըմ տեղաւորուեցաւ կառքին մէջ ու մեկնեցաւ: Արդէն պատմեցինք թէ լրտեսը կրցած էր կատարելապէս ճանչնալ զայն:

Շէրիֆ եւ Բիւշտի ուղղակի դիմեցին կառավարական պալատը:

— Գործերնիս յաջող է, ըսաւ Շէրիֆ իր ընկերոջ, միայն թէ հարկ է խիստ խոհեմութեամբ շարժիլ ու որսերը մեր ձեռքէն չփախցնել...:

— Ի՞նչ է դիտաւորութիւնդ, հարցուց միւսը:

— Նախ՝ երթալ ամէն բան կուսակալին պատմել եւ Սալիհա հանըմը ձերբակալելու հրամանը առնել: Դուն չըլլայ որ մէկու մը խօսք բանաս մեր ըրած յայտնութեան մասին:

Երկու լրտեսները հասան պաշտօնատուն: Կուսակալը կը պատրաստուէր դուրս ելլել, երբ Շէրիֆ պէյ զայն դիմաւորեց եւ խնդրեց որ տեսակցութիւն մը շնորհէ իրեն, շատ կարեւոր խնդրի մը մասին:

Երբ կուսակալն ու լրտեսը առանձին մնացին, այս վերջինը ըսաւ, մտերմական շեշտով մը.

— Փաշա էֆէնտի, աչքերնիդ լոյս:

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց կուսակալը զարմացած:

— Մէկի տեղ երկու թանկագին որսեր ձեռք պիտի անցընենք, նախ թիկնապահ եւ յետոյ անկէ զատ աւելի վտանգաւոր անձ մը, տիկին Պլաքթոնը...:

— Տիկին Պլաքթո՞նը, գոչեց կուսակալը, ամերիկացի միսիոնարուհի՞ն...:

— Այո, ամերիկացի տիկին Պլաքթոնը կամ բուն անունով Սալիհա հանըմը...:

Այս յայտնութիւնը շանթահար ըրաւ կուսակալը:

— Այդ կինը որ մեր Լոնտոնի դեսպանին կողմէ մասնաւորապէս յանձնարարուած էր, որ այնքան անգամներ իմ ներկայութեանս ընդունեցայ, որուն փոխադարձ այցելութեան գացի եւ որ այստեղ հիւպատոսական շրջանակներու մէջ այնքան յարգանք կը վայելէ, միթէ կարելի է որ այդ վտանգաւոր Թրքուհին ըլլայ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 74)

ՋՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Որու ի պատիւ հանդէս մը կազմակերպած է Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Համակիրներու Միութիւնը, այս կիրակի օր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

«Մխիթ» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց «Յ. Ա. Ադամեան՝ դունաւոր հեռատատեսութեան եւ լուսահեռա-դրութեան դիւտարար» խորագրուած գիրքը, ուր կը ներկայացուի հայ դիտնական-ին մտայղացումներն ու դիւտերը պատկերասփիւռի եւ էլեկտրալուսահեռա-դրութեան մարզերուն մէջ։

×

Լոյս տեսած է Ն. Զարեանի մէկ նոր հատորը — «Սպասում եմ քեզ», որ կը պարունակէ «Աւք Անդրանիկ Զօրավարի», «Աւք էութեան» եւ այլ պոեմներ, ինչպէս նաեւ վերջին տարիներուն գրած կարգ մը բանաստեղծութիւնները։

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

1969/70 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐԸ

1.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կութինը 1969 / 70 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի նախկին կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր հայ ուսանողներու։

2.— Կրթաթոշակներու յատկացումը պիտի կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն։ Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի հովանաւորեր ուսանողներ՝ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարան-ներուն մէջ։ Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակներ կրնան յատկացուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարանի մը մէջ։

3.— Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Օֆօ-մօր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային։

4.— Ընտրական Յանձնախումբը ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նը-կատուածները միայն։

5.— Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն։

6.— Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան սորեր նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — առնուազն 31 Մայիս, 1969, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1969)։ Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը դրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները։

7.— Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնական երկրին կամ արտասահմանի կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ։ Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց՝ որոնք նախապէս բնաւ օգտուած չեն հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն։ Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ եւ նկատի պէտք է առնուին նոյն պայմանաժամերը։

8.— Ներկայացուած բոլոր դիմումները ի վերջոյ պիտի կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր Հիմնարկութեան Ընտրական Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Օգոստոս — Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը)։ Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն։

9.— Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն,

Ա.— Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝
Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephan Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ.— Սուրիա բնակող թեկնածուներ՝
Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ.— Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien
des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Դ.— Անգլիա բնակող թեկնածուներ՝
Calouste Gulbenkian Foundation
U.K. and British Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

9.— Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna, 45-A
LISBOA 1 (Portugal)

10.— Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1969 / 70 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ մինչեւ Մայիս 31, 1969, ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներու՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1969)։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1 Մարտ, 1969, Լիզպոն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (432)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՎԱՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ոստիկանութիւնը 1832ին արդէն հսկո-ղութեան տակ դրած էր զայն, բայց փանչօ տակաւին մեծ զօրծերու ձեռնարկած չէր։

ԳԼՈՒԽ ՁԶ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ ԾԱՌԱՅԵԼ ՎՇՏԻՆ

Մարիուս տունի սանդուխէն վեր բարձրացաւ յամրաքայլ։

Երբ իր խուցը մտնելու վրայ էր, նըրբանցքին մէջ Թոնտրէթի մեծ աղջիկը տեսաւ, որ իր եռեւէն կուգար։

Մարիուս, այս աղջիկը տեսնելով ա-տելութիւն մը զգաց, որովհետեւ անոր քովն էր հինդ ֆրանքը զոր չէր կրնար ետ ուզել, վասնզի չատ ուշ էր. երկանիւ կառքը այլեւս գացած եւ Պ. Լըպլանի կառքն ալ չատ հեռացած էր։

Մանաւանդ որ ետ ուզելու ալ ըլլար հինդ ֆրանքը, աղջիկը պիտի չտար։

Քիչ մը առաջ իրենց սենեակը եկող անձերու տունին վրայօք անոր հարցում-ներ ընելն ալ աւելորդ էր անշուշտ. ան չէր գիտեր անոնց ո՛ւր բնակիլը, վասնզի Ֆաւալանթուի առորագրուած նամակին հասցէն էր Թ.—Ա. պարոն բարեգործ Սէն Ժաք Տիւ-Շօ-Փա եկեղեցւոյ։

Մարիուս իր սենեակը մտաւ եւ դուռը հրեց ետեւէն։

Դուռը չզոցուեցաւ։ Մարիուս դարձաւ եւ տեսաւ ձեռք մը որ կիսաբաց դուռը կը բռնէր չզոցուելու համար։

— Ի՞նչ է, ո՞վ է ան, հարցուց Մարիուս։

Դուռը բռնողը Թոնտրէթի աղջիկն էր։

— Դո՞ւք էք, կրկնեց Մարիուս, դրե-թէ խիստ։ Դարձեա՞լ դուք էք։ Ի՞նչ կ'ուզէք։

Աղջիկը մտախոհ էր եւ չէր նայեր։ Ա-ռաւօտեան համարձակութիւնը չունէր հիմա։

Ներս մտած չէր եւ ներքանցքին տուե-րին մէջ կը կենար, ուր Մարիուս կիսա-բաց դռնէն կը նշմարէր զայն։

— Է՛հ, վերջապէս պիտի պատասխա-նէ՞ք թէ ոչ։ Ի՞նչ կ'ուզէք։

Աղջիկը անոր վրայ պտըտցուց իր տըխուր նայուածքը, ուր կարծես թէ տեսակ մը ճառագայթ կը վառէր ազօտաբար, եւ ըսաւ.

— Տխուր կ'երեւաք, պարոն Մարիուս, ի՞նչ ունիք։

— Ե՞ս, ըսաւ Մարիուս։

— Այո, դուք։

— Բան մը չունիմ։

— Այո, ունիք։

— Ո՛չ։

— Ես կ'ըսեմ թէ ունիք։

— Հանդարտ ձգեցէք զիս։

Մարիուս նորէն հրեց դուռը, բայց աղ-ջիկը ձեռքը չքաշելով դրան վրայէն.

— Իրաւունք չունիք այդպէս վարուե-լու հետս, ըսաւ։ Թէեւ հարուստ չէք, բայց այս առտու բարութեամբ վարուե-ցաք հետս։ Հիմա նոյնպէս վարուեցէք։ Ստակ տուիք ինծի որ հաց ուտեմ, հի-մա ալ ըսէք ինձ թէ ի՛նչ ունիք։ Ցայտնի կ'երեւայ թէ վիշտ մը ունիք։ Չեմ ուզեր որ վիշտ ունենաք։ Ի՞նչ ընել պէտք է ա-ստոր համար։ Կրնա՞մ ձեզ ծառայութիւն մը մատուցանել։ Գործածեցէք զիս։ Ձեր դաղտնիքները չեմ հարցներ, պէտք չու-նիք յայտնելու ինձ զանոնք, բայց վեր-ջապէս կրնամ օգտակար ըլլալ։ Կրնամ օգնել ձեզ, քանի որ հօրս կ'օգնեմ։ Երբ հարկ ըլլայ նամակ տանիլ, տուները երթալ, դուռնէ դուռ հարցնել, հասցէ մը դտնել, մէկու մը ետեւէն երթալ, իմ ձեռքէս կուգայ այդ ամէնը։ Արդ, ուրեմն կրնաք ըսել ինձ ինչ որ ունիք. կ'երթամ խօսելու անոնց հետ որ պէտք է. երբեմն մարդ մը մարդերու հետ կը խօսի, եւ ա-հա կրնամ դիտնալ ինչ որ հարկ է դիտ-նալ, եւ ամէն բան կը կարդադրուի։ Պատրաստ եմ ձեզ ծառայելու։

Մարիուսի մտքէն դաղափար մը անցաւ։

Մարդ երբ իյնալը կը դգայ, չկայ ոստ մը որ ոչինչ համարի։

Թոնտրէթի աղջկան մօտեցաւ։

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ անոր։

Աղջիկը Մարիուսի խօսքը ընդմիջեց ուրախութեամբ մը, որ իր աչքերուն մէջ կը փայլատակէր։

— Ո՛հ, ապրիք, այդպէս խօսեցէք հետս. ինձ համար աւելի սիրելի է դու քան թէ դուք ըսուիլը։

— Լաւ, կրկնեց Մարիուս, դո՞ւն բե-րիր հոս այդ ծեր պարոնը այդ աղջկան հետ, այնպէս չէ՞։

— Այո։

— Ո՞ւր է անոնց տունը, դիտե՞ս։

— Ոչ։

— Գտիր եւ ըսէ ինծի։

ՎԻՒԳՈ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Օրիորդներ Զարուհի Թորոսեան, Զապէլ Թորոսեան, Հայկանուշ Թորոսեան, ինչպէս նաեւ Իւլիւպէեան (Պէյրութ), Բարսեղեան, Մալեան, Տէր – Յակոբեան, Ե. Ալիքսանեան (Քալիֆորնիա), Ազնաւուր, Կառվարենց, Պ. Եդուարդ Փափազեան, Ճէզալեան (Երեւան) ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Շաբաթ (8 Մարտ) առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր – Լաշէզ, ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Խումար Յակոբեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Կառտան) հանդուցեալին զաւակներուն, թոռներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն (Կառտան, Մարսէյլ, Լիոն եւ Ս. Էթիէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սրբուհի Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները Աւետիս Եօթնեղբայրեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտսուզեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Կուտսուզեան, խորապէս ազդուած այն համակրական ըղդացումներէն, որ արտայայտուեցան իրենց սիրելիին

ԳԷՈՐԳ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ

Շնորհակալութիւն կը յայտնեն այն բոլոր կազմակերպութիւններուն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Նախկին Հայ Կամաւորներու Միութեան, Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Պօմոնի մասնաճիւղի Կապ. Խաչի վարչութեան, Շանթ թատերախումբին, Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով անձամբ կամ հեռագրով, նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Տաղլեան քսան Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, եւ քսանական ալ «Յառաջ»ի եւ Նարդունիի Ֆոնտին, Ժիրայր Միսաքեանի (Եւրոպացի) եւ Շ. Նարդունիի յիշատակին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընդակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նուիրուած

Ֆրանսահայ բանաստեղծուհի

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ–ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

14 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Քափէ «Ռեժան»ի վերնայարկը

Ռիւ Լաֆայէթ, (Մեթրօ Քատէ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ընկերներ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ (ֆրանսերէն) եւ ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն) :

Երգ, արտասանութիւն :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,

17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ընկերներէ կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Յակոբ Ազատեանի սրճարանը, Բիւ տը լա Տէֆանս : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Ժեռոմի «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (8 Մարտ), ժամը 21ին, ընկեր Մ. Զորպաճեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (8 Մարտ) ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ, ժամը 16ին կէսօրէ ետք : Տիկին Գարաօղլանեանի տունը, 22 Բիւ Լավուազիէ, Քաշան :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն — Քիաթիպեան ընտանիք 150 Ֆրանք, Այրի Տիկին Վ. Արսլանեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Լ. Մարտիրոսեան (Քորմէյ), Տոքթ. Է. Ալեանաքեան, Օ. Թուզճեան Մարսէյլ), Պէտէլ հաստատութիւն 100ական Ֆրանք : Տիկ. Թ. Գ. 80 : Օր. Զ. Թորոսեան, Ա. Սարգիսեան (Անկէն), Տէր – Թօմաեան ընտանիք (Իսի), Պ. Քիւրճեան (Անիէռ), Տիկին Մատոյեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Քէչեան (Քաշան), Ղազէրեան, Տիկին Ր. Տընի, Էսաեան (Վէրսայլ), Օ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իվէթ), Գ. Համբարձումեան, Տիկին Մարալեան (Մարսէյլ) 20ական, Լ. Փանոսեան (Անթօնի), Մ. Մանուկեան (Ուգ), Տիկին Ա. Պուրիէ (Նուազի լը Սէք), Տոքթ. Մ. Նօտարեան, Ա. Խէմթէմուրեան (Քաշան), Տէր եւ Տիկին Ս. Հայրապետեան (Սէնթ Ուան), Հ. Տաղլարեան (Նիս), Գալէնտէրեան ընտանիք, Վ. Վարդանեան (Շաւիլ), Ս. Եկաւեան (Էքս), Էպրիւշիմեան ընտանիք (Քրէթէյ), Ր. Ներսէսեան (Կանյի), Տիկին Ամպարեան (Մարսէյլ) 10ական Ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, նոխ եւ առատ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ Օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17·24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Métro : Concorde et Champs-Elysées)

Orchestre VARTIVANIAN et ses Mamboséros O. R. T. F.

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք. ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 –03 :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրորդ անգամ ըլլալով

Ի նպաստ եկեղեցւոյ կը ներկայացնէ

Անմահն Տիգրան Չուհաճեանի

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ ՀՕՐ ԱՂԱ

« ԿԱՐԻՆԷ »

Երգախառն գունար օփերէթը

որուն մէջ կ'երգէ Հայաստանի սոխակ

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մարտ 12, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20·45ին

Առնուվիլի Սինեմա – Քազինոյի մէջ

Ի ՊԱՏԻՒ ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի եւ Միութեան հիմնադրութեան 52ամեակին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 9) կէս օրէ ետք ժամը 15էն 19 :

Միւթիւալիթէի մէկ սրահին մէջ :

24 Բիւ Սէն – Վիքթոր, (մեթրօ Մօպէր–Միւթիւալիթէ) :

Գեղարուեստական նոխ բաժին :

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շաբաթ, ժամը 16·45ին այցելութիւն Անծանօթ Զինուորին (Յաղթական Կամար)

Ժամը 20ին նաշ՝ Եան'ց ակումբին մէջ : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, հեռաձայնել 770–07–25 :

ՃԱՇԱԳԻՆ 35 ՖՐԱՆՔ

TRANSIT

Agence en Douane
— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98

MARSEILLE (1e)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ

(ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 8 Մարտ, ժամը 21էն սկսեալ

Լաւ նուագախումբ : Ճոխ պիւֆէ :

Հաճելի մթնոլորտ

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry
ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)
Tél. 375 à Montlhéry

Visite le samedi.

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
9
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
9 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11459 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.459

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԼԻԱՆՍ ՖՐԱՆՍԷԶ

Ֆրանսական հեռատեսիլը ատենէ մը ի վեր ամէն օր կը յիշեցնէ գոյութիւնը մը – շակութային այս մեծ կազմակերպու – թեան, որուն կ'արժէ ծանօթանալ :

Ալիանս Ֆրանսէզը հիմնուած է 1883ին Փարիզի մէջ Ֆրանսացի ականաւոր մտաւորականներու խմբակի մը կողմէ , որուն նախագահն էր Փօլ Քանպոն, յայտնի դիւանագէտը, նախկին դեսպան Մատրիտի, Պոլսոյ եւ Լոնտոնի :

Պետական չէ այս հիմնարկութիւնը : Մասնաւոր է՝ ճանչցուած իբրեւ հանրօգուտ կազմակերպութիւն :

Նպատակն է Ֆրանսերէն լեզուի եւ Ֆրանսական քաղաքակրթութեան տարածումը անխտիր ամբողջ աշխարհի մէջ , առանց քաղաքական կամ դաւանական նրկատումներու :

Այսօր 86 տարեկան է ծաւալուն այս կազմակերպութիւնը, որ 92 երկիրներու մէջ ունի 1240 մասնաճիւղեր : Բացի Ֆրանսացիներէ, Ալիանսին կ'անդամակցին բազմահազար օտարներ զանազան երկիրներու մէջ: Եւ օտարները Ֆրանսացիներէն աւելի առատաձեռնութեամբ կ'օժանդակեն կազմակերպութեան, ինչպէս դառնութեամբ կը խոստովանէր վերջերս Փարիզի կեդրոնի վարիչը հեռատեսիլէն :

Վիճակագրութեան մը համաձայն , 1957ին Ալիանս Ֆրանսէզի անդամներուն թիւն էր 350·000 հոգի եւ 74·000 աշակերտներ կը հետեւէին իր դասընթացքներուն ամբողջ աշխարհի մէջ: Անկէ ի վեր աւելցած են այս թիւերը :

1919ին Փարիզի մէջ հիմնուած է «Ֆրանսերէն լեզուի գործնական դպրոց»ը , որ ներկայիս ունի չորս յարկանի երկու մեծ շէնքեր եւ ուր կը յաճախեն 125 տարբեր ազդութեանց պատկանող , տասը հազար աշակերտ – աշակերտուհիներ : Շուտով պիտի կառուցուի արդիական նոր մեծ շէնք մը եւս :

Մշակութային այս կազմակերպութեան օգնելու համար կազմուած են Ֆրանսասէր օտարականներէ եւ Ֆրանսացիներէ բաղկացած օժանդակ մարմիններ :

Ֆրանսայէն զատ օտար երկիրներու մէջ եւս Ալիանսը կը պահէ նախակրթարաններ եւ երկրորդական վարժարաններ, ուր կը կիրարկուի Ֆրանսական ուսումնական ծրագիրը, յարմարելով տեղական պայմաններուն :

Յիշենք այս առթիւ, որ Պոլսահայերուն շատ ծանօթ էր Ալիանս Ֆրանսէզը , որուն Բերայի հանդիսասրահին մէջ մեր հայրնակիցները հին բարի օրերուն յաճախ կը սարքէին գրական – գեղարուեստական հաւաքոյթներ :

Բացի դպրոցներէն 830 գրադարաններ ունի կազմակերպութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ եւ ամէն տարի բազմահազար գրքեր կը ղրկէ անոնց :

Իր հասոյթի ազբիւրներն են անդամատուրքերն ու նուիրատուութիւնները :

Ալիանս Ֆրանսէզի դպրոցը նախախնամական դեր կը կատարէ բոլոր այն օտարականներուն համար, որոնք Ֆրանսա կուգան մասնագիտական կամ բարձրագոյն ուսման հետեւելու նպատակով , առանց տեղեակ ըլլալու լեզուին: Այս շարքին կարեւոր թիւ մը կը կազմեն արեւելքէն եկած հայ տղաք ու աղջիկներ, որոնք ամէն բանէ առաջ այնտեղ կը սորվին Ֆրանսերէնը :

Աշակերտները օրական երկու ժամ դասունին եւ կրնան տասը ամիսէն վկայական ստանալ, անշուշտ եթէ լաւ աշխատին եւ քննութեան մէջ յաջողին :

Դպրոցն ունի աշակերտներուն տրամադրելի սենեակներ, որ սուղ կ'արժեն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՉՏԵՍՆԵՆ

Կամաց կամաց աւելի որոշ կը դառնայ թէ ինչ պատկեր պիտի պարզէ Երեքշաբթի օրուան գործադուլը: Ցստակ է այլեւս թէ մեծ ծաւալ առած է շարժումը :

ԿԱԶ – ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ .— Հաւանական է որ ելեկտրական հոսանքը կտրի Երկուշաբթի գիշեր իսկ ճարտարարուեստի համար, մինչեւ Չորեքշաբթի առտու, իսկ տուներուն համար Երեքշաբթի ժամը ութէն քսան : Կազի ճընշումը երթալով պիտի նուազի Երկուշաբթի իրիկուընէ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ .— Երկուշաբթի իրիկուն ժամը ութէն սկսեալ երթեւեկը պիտի դադրի, մինչեւ Երեքշաբթի կէս գիշեր :

ԹՂԹԱՏԱՐ .— Ամէնէն ազդուած ճիւղերէն մէկը պիտի ըլլայ : Երկուշաբթի օրուընէ իսկ բանթողը կը սկսի եւ կրնայ նաեւ երկարաձգուիլ Չորեքշաբթիէն ան –

Փարիզի մէջ չորս հարիւր ընտանիքներ իրենց տան մէջ կ'ընդունին դասընթացքի հետեւող օտար աղջիկներ, որոնք իրենց դասի ժամերէն դուրս թեթեւ աշխատանք մը կ'ընեն օգնելու համար տանտիրուհիին, որ իր կարգին կը սորվեցնէ անոնց դասերը : Ուտելիքի եւ սենեակի ապահովութենէն զատ, խօսելու վարժութիւն ալ կ'ընեն անոնք հիւրընկալ տան մէջ:

Դպրոցին մէջ կայ նաեւ ճաշարան, աշակերտներու համար՝ շատ աժան գինով: Կայ նոյնպէս թատերասրահ մը, ուր երեկոյթներ կը սարքեն շաբաթը երեք անդամ եւ յաճախ դասախօսութիւններ կը տրուին :

Պարբերական պտոյտներ եւս կը սարքուին երբեմն դէպի Մոն Սէն Միշէլ կամ Լուարի դղեակները՝ երկու օրուան համար: Տասը տարիէ ի վեր հնարաւորութիւն ստեղծուած է աշակերտներուն համար օգտուելու Սիթէ Իւնէվէրսիթէի մարզան բաժանմունքէն :

Ալիանսը ամէն տարի աւելի քան վաթսուն դասախօսական «միսիոն»ներ կը ղրկէ աշխարհի ամէն կողմը :

Իր մասնաճիւղերուն կը հայթայթէ շարժապատկերներ եւ երգապնակներ : Կը սարքէ զանազան ցուցահանդէսներ իր սրահներուն մէջ :

Մէկ խօսքով, բազմազան առաւելութիւններ ներկայացնող մշակութային օգտակար հիմնարկութիւն մըն է Ալիանս Ֆրանսէզը, որուն օժանդակելու կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսական հեռատեսիլը :

Հրեաները աւելի կանուխ, 1860ին, Փարիզի մէջ ստեղծած էին նման հիմնարկութիւն մը, Ալիանս Իսրայէլիթը: Նպատակն էր «ամէն տեղ օգնել Հրեաներու ազատագրութեան եւ բարոյական զարգացման »: Ամէն կողմ, մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Ալիանս Իսրայէլիթը ունի դպրոցներ, ուր Ֆրանսերէնը պարտադիր է :

Պօղոս Նուպար եւ ընկերները 1906ին Եգիպտոսի մէջ հիմը դնելով Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան , նպատակ ունէին Հայութիւնը օժտել այս զոյգ մը Ալիանսներու տիպարով հիմնարկութեամբ մը :

Ի՞նչ աստիճան յաջողեցան իրենց ծրագրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԿՈՒՍԹԱՎ ՀԱՅՆԸՄԱՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԸ

Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր նախագահը՝ Կուսթավ Հայնըման, ըստ դեմոկրատներու աւանդութեան « կուսակցութիւններէն վեր» մէկն է եւ անառարկելի կերպով իր մրցակիցէն աւելի յարմար այդ տեսակէտով, պետութեան ղեկավարի պաշտօնը վարելու համար: Արդարեւ, ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտի քրոնիկագիրը , այն քանի մը գերմանացի անձնաւորութիւններէն եղած է, որոնք երկու կու –

դին: Թղթատարի գրասենեակները թէեւ բաց պիտի ըլլան Երեքշաբթի օր, բայց նոյնիսկ յանձնուած հեռագիրները պիտի զրկուին յետագային :

ՄԵԹՐՕ – ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ .— Հաւանական է որ գործադուլը միայն 24 ժամ տեւէ :

ՄԱՄՈՒԼ .— « Գրքի Աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը » կը միանայ շարժումին, որու հետեւանքով երեկոյեան թերթերը լոյս չեն տեսներ Երեքշաբթի (Չորեքշաբթիի թիւ, ինչպէս՝ Լը Մոնտ , Ֆրանս – Սուառ, Լա Քրուա, Փարի – Փրէս եւ Յառաջ) եւ Չորեքշաբթի օր առաւօտեան թերթերը, (ինչպէս Ֆիկառօ, Օոոռ, Իւմանիթէ, Քոմպա, Փարիզիէն , եւն. եւն.):

ԴՊՐՈՑ .— Ոչ մէկ դասընթացք դպրոցներու եւ լիսէներու մէջ :

ԷՌ – ՖՐԱՆՍ .— Խանգարումներ կը նախատեսուին, բայց բուն կացութիւնը տակաւին շատ յայտնի չէ :

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ .— Բազմաթիւ դադարներ :

Նոյն օրը, Երեքշաբթի, ցոյց մը կազմակերպուած է Պասթիյէն Նասիոն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ հակառակ նախատեսուածին եւ դատախազին մահապատիժի պահանջին, դատարանը ազատ արձակած է չորս ամբաստանեալները, որոնք լրտեսութեամբ ամբաստանուած էին : Այս անդամ երկու պարսիկ եւ երկու Իրաքցիներ էին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Ափոլլօ 9»ի առաքելութիւնը արդէն իսկ յաջողութեամբ պըսակուած է : Ծանօթ է որ անոր նպատակըն էր փորձել «Լէմ»ը, որ այն առանձին «յարկաբաժինն է» շարժակով ալ օժտուած, որ յետագային ցամաքահանում պիտի ընէ լուսնին վրայ : Այերանաւորները դեռ քանի մը օր պիտի մնան անջրպետին մէջ, բայց մասնաւոր գործ մը չունին այլեւս :

ԻՍՐԱՅԷԼ իր ներկայացուցիչին միջոցաւ 12 նացիներու ցանկ մը յանձնած է ՄԱԿի, որոնք արաբական երկիրներ կ'ապրին :

ՓԱՐԻԶԻ Մոնտի թղթակիցը ձերբակալուած է Մատրիտի մէջ :

ՏԻԿԻՆ ԿՈԼՏԱ ՄԷՅՐ իր պաշտօնին անցաւ արդէն , բայց բաւական դժուարութիւններ ունի իր առջեւ , Տիկինը դահլիճին միակ «տղամարդը» կը նկատուի, քաղաքական փորձառութեան տէր, տարիներ վարած ըլլալով երկրին Արտաքին նախարարութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ չին դեսպանատան առջեւ , աւելի քան հարիւր հազար հոգի տողանցած են: Ցուցարարները կը պոռային « Խորհ. Միութեան սահմանները նուիրական են »: Ռուսերուն համար սահմանային միջադէպը չին գրգռութիւն մըն էր :

սակցութիւնները ճանչցած են ներսէն, ընտրուելէ առաջ երրորդին (ազատական) ձայներուն շնորհիւ : Բայց ինչ որ ուրիշի մը մօտ կրնար պատեհապաշտութեան փաստ ըլլալ, իր մօտ, ընդհակառակն, կը վկայէ մեծ հաստատամտութիւն մը : Քրիստոնեայ – դեմոկրատ իր այն ընկերներուն ,որոնք զինքը ուրացող մը կը նկատեն, Հայնըման կրնայ պատասխանել .— « Անոնք փոխուած են, ոչ թէ ե՛ս»: Եւ կարելի է հաւատալ այս մարդուն , որու համար Տէռ Շփիկըլ շաբաթաթերթը գրած է .— « Զարմանալին Հայնըմանի հետ այն է որ միշտ կը մտածէ ինչ որ կ'ըսէ »:

Հայնըմանի առաջին յատկանշական գիծը, իր քրիստոնեայ հաւատքն է: Ինչպէս իր մրցակիցը՝ Շռէօտէր, հաւատարիմ է գերման աւետարանական եկեղեցւոյ: Չի խառներ սակայն եկեղեցւոյ գործերը եւ քաղաքականութիւնը եւ նոյնիսկ մէկն է անոնցմէ, որոնք 1947ին, առաջարկեցին որ քրիստոնեայ ածականը վերնայ կուսակցութեան անունէն ՍԷ ՏԷ ԻԻ (Քրիսթիխլը տէմոքրաթիշը Ունիոն) : Բայց անզիջող հաւատարմութիւն մը կը պահէ կարգ մը սկզբունքներու, զորս կը թարգմանէ մարդասիրութեան խօսքերով , ընկերային արդարութեան, նոյնիսկ «խաղաղասիրութեան», որու համար մեղադրած են զինքը: 1921ին արդէն, 22 տարեկան էր, կը ձերբակալուի Զօր. Կափի ծայրայեղ աջերուն կողմէ, որովհետեւ դեմոկրատ ուսանողներու անդակցած է եւ ընդհ. գործադուլի կոչեր ցրուած գործատուներուն մէջ: Աւելորդ է յիշել թէ նացիական շարժումը սկիզբէն իսկ թշնամի մը կը գտնէ իր մէջ: Հիթլէրի հետ միակ շփումը եղած է, ինչպէս պատմած է յետագային, քսանական թուականներուն, երբ հետաքրքրութենէ մղուած , նացի հաւաքոյթի մը ներկայ կ'ըլլայ , Միւնիխի մէկ սրճարանը, եւ կը ձգէ դուրս կ'ելլէ վերջանալէն իսկ առաջ : Պատերազմին փաստաբանի եւ եկեղեցիի նուիրեալի իր գործունէութիւնը կը շարունակէ եւ կարելին ի գործ կը դնէ օգտակար ըլլալու համար նացիականութեան զոհերուն :

Իր քաղաքական բուն ասպարէզը կը սկսի Ռայխի տապալումէն ետք, ինչպէս շատ ուրիշներու համար: Քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան կ'անդամակցի 1946ին: 1949ին Ատընաուրը զինքը Ներքին նախարար կը նշանակէ, բայց քաղաքական տարակարծութիւնները անմիջապէս կը սկսին : Յաջորդ տարին իսկ կը հրաժարի բողոքելու համար վերազինման քաղաքականութեան դէմ : 1952ին, նոյն պատճառներով կը հրաժարի քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութենէն, զոր կ'ամբաստանէ, անոր համար որ իբրեւ ծրագիր միայն սա երեք կէտերն ունի.— «Շատ դրամ շահիլ, զինուոր ունենալ զինքը պաշտպանելու համար եւ եկեղեցիներ՝ մէկն ու միւսը օրհնելու համար»: Ասիկա պատճառ է որ «չէզոքավար» կամ նոյնիսկ համայնավարամիտ նկատուի : Հելէն Վէսէլի եւ քանի մը մրտաւորականներու հետ կը հիմնէ կարճատեւ կուսակցութիւն մը, կողմնակից Գերմանիոյ չէզոքացման : Իր այս կուսակցութեան ընտրական ձախողութիւնը եւ որոշ համակրութիւն մը զինքը կ'առաջնորդեն ընկերավարական կուսակցութեան շարքերը, 1957ին: 58 տարեկան է եւ հոն միշտ պիտի նկատուի թէ « նոր » մը եւ թէ «ուշ եկած» մը, բայց գլխաւորաբար անձնաւորութիւն մըն է :

Խիստ արտաքինին հակառակ, տաք սիրտ ունեցող մէկն է, համոզուած Գերմանիոյ մեծութեան եւ առաքելութեան, որու միշտ երազած է եւ որ կրնայ ներսը եւ դուրսը վարկ եւ վստահութիւն ներշընջել :

Թ. Ա. Թ.

ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

Տիկին մը, որուն զաւակները պայմանները բերումով օտար դպրոց կը յաճախեն, խօսակցութեան մը ընթացքին ըսաւ.

— Մեծ ցաւ է ինծի համար որ զաւակներս հայկական կրթութիւն չստացան, մեր ընտանիքի կեանքը այնպէս մը դասաւորուեցաւ, որ ստիպուած եղայ զանոնք օտար վարժարան ղրկելու։ Բայց կրնամ վստահեցնել ձեզի, որ անոնք հայ են հոգիով, ինծի չափ եւ եւ թերեւս քիչ մըն ալ աւելի լաւ հայ։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ի՞նչ ձեւով, — հարց տուի թերահաւատ։

— Երկու պայման գործադրութեան դնելով՝ խիստ բծախնդրութեամբ։ Նախ՝ տան մէջ արգիլած եմ օտար լեզու խօսիլ։ ոչ իսկ մէկ բառ։ Երկրորդ՝ պարտադրած եմ եւ վարժեցուցած յարգելու մեր ազգային եւ եկեղեցական բոլոր տօները, բոլոր աւանդութիւնները։ Հաւատա՛ք, այս վերջինը նոյնքան կարեւոր է որքան մայրենի լեզուին պահպանումը։

Բացատրեց, այնուհետեւ, թէ ինչպէս բան դործ ձգած՝ զաւակները անձնապէս եկեղեցի կ'առաջնորդէ, որպէսզի ամէն տաղաւարի մասնակցին հայկական սրբազան սովորութիւններուն, կը տանի տօնական սովորութիւններու, որպէսզի ապրումը եւ դիտակցութիւնը ունենան մեր պատմութեան նուիրական թուականներուն։

Ապարդի՛ւն ինքնամխիթարութիւն — մտածեն գուցէ ոմանք։ Ձիշդ չէ սակայն հապճեպ դատումով արժէքազրկել մօր մը մղած ազգապահպանման պայքարին այս ձեւը։ Մարդոց հոգեյատակը կը կազմուի մանկութեան անջնջելի յիշատակներով։ Հին երդի կտոր մը, խունկի բուրում մը, աղօթքի փշրանք մը բաւ են յաճախ՝ լեզուով եւ կենցաղով օտարացած անձերու սրտին մէջ հայրենի կոր-սուած աշխարհ մը արթնցնելու։ Ուիլեմ Սարոյեան իր մէկ դրուածքին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս ամբողջ էութիւնը կը ցնցուի հայկականութեամբ, ամէն անգամ որ կը վերյիշէ ընտանեկան հին սովորութիւն մը։

Այսպէս է կեանքը, սովորութիւններու ոսկեղօթայ, որուն օղակները մեր հոգին կը կապեն այս ու այն ապրումին։

Ազգային տեսակէտէն անփոխարինելի արժէք է հաւաքական մասնակցութիւնը որոշ ծէսերու եւ խորհուրդներու։ Հաւատքը վերին չնորհք մըն է եւ ամէն անձի չի տրուիր։ Բայց ամէն մարդ կրնայ բաժին առնել իր ժողովուրդի դարաւոր յոյզերով ստեղծուած եւ սրբազան խորհուրդի վերածուած աւանդութիւններէն։ Պատարագի աւարտին, երբ դուրս կու-գանք եկեղեցիէն՝ մասի բաժինը մեր ափին մէջ, ասիկա ամէնուս համար կրօնական ջերմեռանդութեան ապացոյց մը չէ հաւանաբար, բայց ղգացական ջերմութիւն մըն է, որ մեր ափէն կը փոխանցուի մեր սրտին։ Անդրադարձումը դի-տակից ըլլայ թէ հոգեբուխ, ազգային հաւաքական ապրումով կը վարակէ բազմութիւնները։ Ամէն մարդ չի խորհիր բնականաբար, թէ իր առջեւ կը բացուի Հայոց հոգեւոր տան սուրբ սեղանը, ուր-կէ նոյն մասը ճաշակած են դարեր շարունակ հարիւրաւոր սերունդներ, սա-կայն ամէն մարդ, մանկութեան տարի-քին մանաւանդ, կ'ապրի աւանդութիւն-ներու սրտագրաւ ցանցին մէջ։

Իմաստուն մայր մըն է, վստահօրէն այն հայ կինը, որ կ'աշխատի մատաղ տարիքէն իր զաւակներուն փոխանցել ազգային հաւաքական ապրումներու վար-ժութիւնը։ Առանց այս աւանդութիւննե-րուն, զուտ խմացական ճամբով, անհատներուն կապը չատ թոյլ պիտի ըլլար մայր ժողովուրդին հետ։ Եւ միայն մենք չէ որ ունինք ուխտագնացութեան, մե-ռելոցի, օրէնքներու հնաւանդ սովորու-թիւններ։ Ամէն ազգ ունի դարերէն ժա-ռանգ մնացած իր հաւատալիքները, ո-րոնց կառչած կը մնայ, հակառակ դիտու-թեան վառած նորանոր ջահերուն։ Կան ազգեր, մեզի պէս հալածուած եւ կոտո-րակուած, որոնք չատ աւելի բուռն սիրով փարած կըմնան անցեալի աւանդութիւն-ներուն։ Եւ ասիկա՝ հասկնալի պատճառ-ներով։

Սփիւռքի տարածքին վրայ, ուր կը նահանջէ մեր լեզուն, կը նահանջէ մեր դըպրականութիւնը, ուր մեր ոտքերուն տա-կէն սահած է հայրենի հողը, աւանդարար կրկնուող հայրենի սովորութիւններուն տեւականացումը բացառիկ կարեւորու-թիւն կը ստանայ ազգապահպանման տե-սակէտէն։ Որքան ալ ազատամիտ եւ զարգացած ըլլայ հայ երիտասարդը, ի-րաւունք չունի քմծիծաղով դիտելու մեր ազգային այն սովորութիւնները, որոնք սրբազործուած են նախնիքներու աւան-դով։

Հասած ենք կէտի մը, երբ ղպրոցներէն ներս մեր լեզուն, կը նահանջէ մեր դըպրականութիւնը, ուր մեր ոտքերուն տակէն սահած է հայրենի հողը, աւանդարար կրկնուող հայրենի սովորութիւններուն տեւականացումը բացառիկ կարեւորութիւն կը ստանայ ազգապահպանման տեսակէտէն։ Որքան ալ ազատամիտ եւ զարգացած ըլլայ հայ երիտասարդը, ի-րաւունք չունի քմծիծաղով դիտելու մեր ազգային այն սովորութիւնները, որոնք սրբազործուած են նախնիքներու աւանդ

ՓԵՏԵՐԵՐ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՀԱՊԱՆ

— ՈՒ —

ԲՆԱԿԱՎԱՅԻՆ

Պետերը նայում էին իրար անորոշ ժպիտով, կարծես իրենք էլ չգիտեին, թե ինչ պետք է անեն։ Ի վերջո Պետրոսը ոտքի թռավ, ուղղվեց ու ասաց.

— Ես գնում եմ ձկնորսության։ Ո՞վ է ինձ հետ գալիս։

— Ես, ես, ես, — միաբերան պատասխանեցին մյուս Պետերները։

— Ես էլ եմ գալիս, — ասաց Պետրոսը։

— Ես էլ եմ գալիս, — ասաց Պետրոսը։

— Ես էլ եմ գալիս, — ասաց Պետրոսը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ փոխան ծաղկեպսակի նուէրները .— Գէորգ Եօթնեղբայրեանի թաղման՝ այրիէն 50 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկիններ՝ Աւետիս Կուտսուզեանէն 50, Ա. Կուտսուզեանէն 50, Վ. Քիւփէլեանէն 30, Շանթ թատերախումբէն 50, Յ. Հրաչեանէն յիսուն, Տիկին Ա. Հերոյեանէն 30, Պ. Արզումանեանէ, Յ. Գէորգեանէ, Ա. Պաղտասարեանէ, Դարբինեան ընտանիքէ, Մ. Գասգասեանէ, Այրի Տիկին Պաղտասարեանէ քսանական, Ս. Սարգիսեանէ, Վ. Տէր – Վարդանեանէ, Ժ. Ոսկեանէ, Ծառուկեան ընտանիքէ, Յ. Կուտսուեանէ, Մարկոսեան ընտանիքէ, Ս. Արզումանեանէ, Թ. Գլճեան ընտանիքէ, Գ. Պօյաճեանէ, Ա. Տէրտէրեանէ, եւ Ժ. Ժ. Պէժճեանէ տասնական, Անդրանիկ Վառնաճեանի եւ Ահարոն Տատուրեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Է. Վառնաճեանէ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Ճ. Լուսարարեանէ երեսուն : Ադամ Կոնոյեանի թաղման՝ Այրիէն քսան, Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչէ քսան : Տիկին Մանոյեանի թաղման՝ Հ. Յ. Դ.ի Վարուժան խումբէ քսան, Պ. Կուտսուզեանէ տասը, Պ. Քէօսէեանէ տասը: Տիկին Սիմոնեանի թաղման՝ Կ. Ճանիկեանէ տասը, Պ. Բարունակեանէ քսան Ֆրանք :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամ 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 *Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23 :*

Նախագահութեամբ

Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտրքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նուիրուած

Ֆրանսահայ բանաստեղծուհի

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ–ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

14 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Քաֆէ «Ռեժան»ի վերնայարկը

Ռիւ Լաֆայէթ, (Մեթրօ Քատէ)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընտրակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի *պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,*

17 Ռիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿՈՉ

ՍԱՆ – ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուգայ կրկնել մամուլով կոչը սան կամ սանուհիի մը թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (գիշերօթիկ) :

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց դաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները :

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն :

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը :

Գ) Նկատի կ'առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանը քարտուղարութեան, ամէնէն ուշը, Մայիս ամսուն վերջ:

Սոյն թուականէն յետոյ բոլոր ստացուած դիմումներուն հետեւանք չի տրուիր :

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)

M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

CESSION DE BAIL

Ch. Minassian vend sans intermédiaire fonds lingerie, bonneterie, mercerie. Chiffre d'Affaire 115.000 F. Bail 5 ans. Logement en pavillon 4 pièces, 2 cuisines, cellier, jardin. Loyer total 4.600 F par an.

19, Rue de Montlhéry
ST. MICHEL s/ORGE (Essonne)
Tél. 375 à Montlhéry
Visite le samedi.

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*

VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրորդ անգամ ըլլալով

Ի նպաստ եկեղեցւոյ կը ներկայացնէ

Անմահն Տիգրան Չուհաճեանի

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ ՀՕՐ ԱՂԱ

« ԿԱՐԻՆԷ »

Երգախառն գունար օփերէթը

որուն մէջ կ'երգէ Հայաստանի սոխակ

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մարտ 12, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20·45ին

Առնուվիլի *Սինեմա – Քազինոյի* մէջ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն ՓԷՌԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ չիրմին : Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանին մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի – Նուպար Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համագումարին փակումին առթիւ :

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու հիւրերու :

Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց–քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ 3 ամ. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ 3 ամ. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՐՏ
MARDI
11 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11460 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.460

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հայ Զօրավար Մը՝ Հայոց Զօրավարին

Այս այցը չէր նմաներ ուրիշ այցերու։ Հայ զօրավար մը այցի եկած էր Հայոց զօրավարին։ Այս կիրակին չէր նմաներ ուրիշ կիրակիներու։ Փէռ Լաշէզը իր յաւիտենական խաղաղութենէն յանկարծ դուրս ելած, կ'ապրէր անսովոր պահ մը։

Անդրանիկ, չատ այցելուներ ունեցած է քառասուն տարիէ ի վեր, այն օրէն երբ կը փոխադրուէր մէկ օտար հողէն միւս օտար հողը։ Անկէ ի վեր, հեծած ձախող ձի մը, դառնութեամբ, զուցէ կատաղութեամբ կը դիտէ չուրջը, վասնզի՝ դործը կէս մնաց։

Քառասուն տարիներէ ի վեր, Անդրանիկ չատ այցելուներ ունեցած է։ Պարզ քահանայէն մինչեւ Հայրապետ Հայոց, համեստ մշակէն մինչեւ Երեւանի բանաստեղծուհին, իր ծերացած զինուոր ներէն մինչեւ վաղուան Հայը, ու մա նաւանդ մեծադոյն այցելուն՝ ժողովուրդը Հայոց։

Այս այցելուն տարբեր էր սակայն։ Հայ զօրավար մը այցի եկած էր Հայոց Զօրավարին։ Ու իր յարդանքը կը յայտնէր անոր՝ որ կռուեցաւ հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան համար, մինչ ինք, յաղթական բանակի մը դլուխը, կ'ազատագրէր ուրիշներու հայրենիքը։

Ասիկա պատճառ չէր սակայն որ տրտունջեամբ լեցուի Զօր. Մարտիրոսեանի հոդին, քանի ինք ալ, ինչպէս կը խոստովանէր, Վարդաններէ ու Անդրանիկնեներէ ներշնչուած է, որ քալած էր դէպի յաղթանակ։ Բայց Զօր. Մարտիրոսեան դժգոհ էր, որ բաղմութիւնը քիչ էր, այս պարնանային առաւօտը, տեսնելու համար զօրավարներու այս հանդիպումը, ոչ թէ կռուի դաշտի մը վրայ, այլ օտար դե ռեզմանատան մը մէջ, վասնզի Հայաստան դեռ չի կրնար տէրն ըլլալ իր բոլոր մե ռելներուն։ Ու Անդրանիկ, որ կռուեցաւ յանուն հայրենիքի, կը մնայ, անհան դիստ ու անհայրենիք։

« Անդրանիկը թաղելով Փէռ – Լաշէզի մէջ, կաղնեփայտէ սնտուկով, մեր ուխտը պիտի ըլլայ ոչ թէ ցուցադրել զայն իբրեւ հին փառքի ամռուլ յիշատակարան մը, այլ իբրեւ կենդանի մասունք մը, որ ուժ եւ հաւատք պիտի կաթեցնէ թմրու թեան դատապարտուած հոգիներուն մէջ», կը դրէր Շ. քառասուն տարի առաջ։ Ու արդարեւ, այսօր ալ աւելի քան եր ռեք, թմրած հոդիները պէտք ունին ուժի եւ հաւատքի, նոյնիսկ երբ կ'երգեն՝ « Քայ աւուդդ պիտի յիշուի դարէ դար, Հսկայ լերինիճ բեզ ապատաւ, Անդրա նիկ», Քրանսական մեծ դերեզմանատան մը մէջ, երբ Հայաստանէն եկած զօրա վար մը բարեւի կը կենայ Ամենայն Հայոց Զօրավարին չիրխին առջեւ։

Յարդանքի եւ հիացումի խօսքերը, զոր արտասանեց Զօր. Մարտիրոս եան զուցէ չհասան Անդրանիկի հոդիին։ Բայց վստահ ենք, որ Անդրանիկի լուռ խօսքերը օտար հողին խորունկ փոսէն արձակուած, հասան մինչեւ Մարտիրոսեանի սիրտը։

Ու այդ էր կարեւորը, այս պարնանային արեւին տակ, երբ այցի էր եկած հայ զօրավար մը՝ Հայոց զօրավարին։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԿՌԻԻՆԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՍՊԱՌԱՊԵՏԸ՝ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Շաբաթ եւ Կիրակի Սուէզի ջրանցքին մէկ կողմէն միւսը չատ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան Իսրայէլցիներուն եւ Եգիպտացիներուն միջեւ։ Եւ այս կռիւնե րու ընթացքին է որ, Զօր. Ապտէլ Ռիատ, Եգիպտոսի սպայակոյտի պետը սպաննուած է իսրայէլեան ռումբէ մը։ Ասիկա մեծ կորուստ մըն է Եգիպտոսի համար, ոչ միայն զինուորական այլեւ քաղաքական պետնի վրայ։ Արդարեւ Զօր. Ռիատ վարչակարդին զօրաւորներէն էր եւ ռազմական պետնի վրայ ալ եգիպտացի լաւագոյն զօրավարներէն մին, արժանիք մը, զոր Իսրայէլ անդամ ընդունեցաւ եւ յարդանքով ողեկոչեց անոր յիշատակը։

Ապտէլ Մոնէյմ Ռիատ, բարձրահասակ, առանց պեխի (ինչ որ չատ հազուագիւտ է եգիպտական բանակին մէջ) մեծ զօրավար մըն է, որ իրարու եռեւէ ամէրիկեան զլանիկները կը ծխէր։ Իր զին ուորական պատրաստութիւնը առած է բրիտանական զինուորական ակադեմիայի մէջ։ Վարժութեան փորձեր (stage) րած է Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն։ 1964ին նշանակուած է արաբ միացեալ հրամանատարութեան սպայակոյտի պետ եւ «վեց օրուան» պատերազմին նախօրեակին, փափուկ պաշտօնն ստացած էր յորդանանեան ճակատի հրամանատարութիւնն առնել, Հիւսէյնի եւ Նասըրի հաչտութեան վաղորդայնին։ Հիւսէյն, Իսրայէլի դէմ «իր պատերազմին» պատմութեան մէջ զովքը կը հիւսէ եդիպտացի զօրավարին ,մինչ Յորդանանի նախկին վարչապետը քանիցս մեղադրած է Զօր. Ռիատը իբրեւ անձնապէս պատասխանատու արարական լեզէոնի տապալման։

Զօր. Ռիատ յիսուն տարեկան էր, ամուրի։

Երկու օրուան կռիւները բաւական լուրջ եղած են արդէն, անկախ զօրավար Ռիատի մահէն։ Սուէզի զատրանները կըրակ առած են եւ քարիւղի չորս մեթերա նոցներ փճացած։ Երուսաղէմ թէ Գահիրէ կը բողոքեն Միացեալ Ազգերու մօտ։

Այդէն ինչ սկսած է Շաբաթ օր, օդանաւային բախումներով, ինչպէս միշտ, ոչ ոք գիտէ թէ ո՞վ սկսած է, տրուած ըլլով որ մէկը միւսին վրայ կը ճգէ նախաձեռնութիւնը։ Իսրայէլցիներուն համար, եգիպտական չորս օդանաւեր Սի նայի վրայ, իսրայէլեան սահման մտած էին։ Եգիպտացիներուն համար չորս ռմբաձիգ օդանաւեր, որոնք Սուէզի ջրանցքին արեւմտեան ափը կը դանուէին յարձակումի ենթարկուած են իսրայէլեան միրաժ տեսակի օդանաւերու կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն, որ չեն հաստատուած, վարչապետ Ուխտի անդամ պետութիւնները բացառիկ ժողով մը պիտի ունենան Զորեքշաբթի օր, որու ընթացքին որոշում պիտի տրուի կամաւորներու չարժում դունդ մը ստեղծել, դրուած Խորհ. Միութեան տրամադրութեան ներքեւ եւ երբ որ հարկ ըլլայ կարելի ըլլայ որեւէ տեղ դրկել Զինացիներուն դէմ։ Արդարեւ հակաչինական մեծածաւալ արչաւ մը սկսած է Խորհ. Միութեան թերթերուն մէջ։ Ամէնէն խիստ ածականները չեն խնայուիր։

ՁԵՆՈՎԱՑԻ եւ Թորինոյի մէջ չատ ծանր նիւթական «դնդապետներու վարչակարդին» դէմ ցոյցերու ընթացքին , իբրեւ հետեւանք Մելինա Մեռքուրիի դէմ ձախողած մահափորձին ։ Արդարեւ ռումբ մը գտնուած էր այն բեմին տակ, ուրկէ դերասանուհին պիտի խօսէր, իր ծանօթ կատաղութեամբ յոյն ներքին վարչակարդին դէմ ։ Ռումբը ժամանակին գտնուած էր եւ անվնաս էր այլեւս, բայց պատճառ էր որ գլուխները տաքնան ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ ալ եղած են ձենովացիէն դատ, նաեւ՝ Թորինօ, ուր Մելինա Մեռքուրի երկար ճառ մը կը խօսէր, իտալերէն կը չեչտէր «յոյն դիմադրութիւնը փոթորիկ մը կը պատրաստէ որ գնդապետներու գլխուն պիտի պայթի »։

ԵՈՒՐՈՍԱԼԱՒ համաձայնաւոր կուսակցութեան 9րդ համագումարը կը բացուի Մարտ 11ին։ Բացի Ռումանացիներէն , Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի միւս համաձայնաւոր կուսակցութիւններ չեն մասնակցիր ։

ՓԱՐԻԶի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Կասթոն Պէօվ, որ աւելի ծանօթ էր իր գրչի անունով՝ Սերպանվուանա։ Գլխաւոր տեսարաններէն մէկն էր ռումանական ընկերվարական չարժումին ։

ՔԻՍԻՆՃԷՐ – որ կոչ հանդիպումէն է – րեք օր առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, արտաքին նախարար Տէպրէ կը տեսնուի իր գերման պաշտօնակիցին հետ, Պոնի մէջ։ Կը փորձեն բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները , որոնք վատթարացած էին վերջերս ։

ՀԱՆՈՑի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ երբ Նիքսըն, Մարտ 5ի իր մամուլի ասուլիսին մէջ, կ'ըսէր թէ Վիէթքոնկներու ներկայ յարձակումները երնոյ արժանի պատասխանը կ'առնեն, ոչ ոքի վախ կը պատճառէր , այլ ընդհակառակն կը գրգռացնէր վիէթնամցի ժողովուրդին ատելութիւնը Միացեալ Նահանդներու յարձակման դէմ ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՏԻԿԻՆ ԿՈԼՏԱ ՄԷՅՐ

Նիհիլ Օպսքաք (արդելք չկայ), այս վճիռով է որ աստուածաբանական վէճերէ նաք, կ'ընդունուէր որ Տիկին Կոլտա Մէյր վարէ Իսրայէլի ճակատագիրը ։ Արդարեւ, Ազգային Կրօնական Կուսակցութեան համագումարին ոգբի Քոհէն առարկած էր թէ Աստուածաշունչին մէջ գրուած էր որ թագաւոր մը պէտք է գրուի Իսրայէլի գլուխը, բայց Իսրայէլի մեծ ռաբբունապետը, որ նաեւ Սիոնի գահերէց է, ի վերջոյ ճղդեց թէ եթէ Իսրայէլի գահին վրայ կին մը չի կրնար բարձրանալ , հոս հարցը նոյնը չէ, քանի վարչապետ մը ժամանակաւոր տիտղոս մըն է ։

1956 Յունիսին, Սինայի ճակատամարտէն երեք ամիս առաջ էր, որ Պէն Կուրիոն Տիկին Կոլտա Մէյրի կը յանձնէր Արտաքին Նախարարութիւնը , զոր Տիկին Մէյր պիտի պահէր տասը տարի ։

Տիկին Կոլտա Մէյր Իսրայէլի «տղա – մարդն » է եւ այդ էր պատճառը որ Պէն Կուրիոն գինքը ընտրէ իբրեւ պետը երկրին դիւանագիտութեան ։

« Կոլտա » ծնած է 1898ին՝ Կիեվ եւ ծնողքին հետ Ամերիկա գաղթած էր, երբ միայն ութ տարեկան էր։ Հոն կ'ապրէր մինչեւ 1921, ապա կարդ մը հալուցիմ – ներու հետ (ռահվիրայ), որոնց մէջ՝ Պէն Կուրիոն, Լեւի Էշքոլ, Պէն Զվի, Պաղես – տին կը հաստատուէր ։

Առաջին երեք տարիները կ'անցընէ ֆիպուցի մը մէջ։ Հիմնադիրներէն եղած է ընկերվարական սիոնական կուսակցութեան ։ Պաղեստինէն կ'անցնի արտասահման՝ Փարիզ, Լոնտոն եւ Նիւ Եորք, ուր կը հանդիպի Տէյվիտ Պէն Կուրիոնի եւ Խայիմ Վայցմանի հետ։ Ամերիկա կը մնայ մինչեւ 1946, երբ կը վերադառնայ Պաղեստին։ Ներկայացուցիչն է Սոբհ. Միութեան մէջ։ Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները դեռ կրմիքոյի «սիոնական» ճառին (Մայիս մէջ) ազդեցութեան տակ են եւ Կոլտա Մէյերսըն (որ անունը կը հրէացնէ և Մէյրի կը վերածէ) չերմ ընդունելու թեան կ'արժանանայ Մոսկուայի հրէա – կան համայնքին կողմէ ։ Ոմանք այն կարծիքէն են թէ համակրական այդ ցոյցը պատճառ եղած է որ հրեայ համայնքը յետագային դժուարութիւններ ունենայ ։

Մոսկուայէն կը վերադառնայ 1949 Մարտին եւ կը դառնայ Աշխատանքի նախարար ։ Նոյն տաեն հանրային աշխատանքներու պատասխանատուութիւնն ուներ եւ եօթը տարի չէնքեր կառուցանել կուտայ հարիւր հազարաւոր ներգաղթողներու համար ։

Երբ 1956ին Արտաքին նախարար կը դառնայ, պէտք է բախի Այզընհաուըրի կառավարութեան թշնամական վերաբերումին , Սինայի ճակատամարտի օրերուն ։ Կ'ուզէ վերաշահիլ Միացեալ Նահանդներու բարեհամբաւութիւնը, հակառակ անոնց որ կը նախընտրեն, դէպի Եւրոպա, եւ մանաւանդ դէպի Ֆրանսա, քաղաքականութիւն մը ։

Յետագայ իրադարձութիւնները եւ մանաւանդ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը 1967ի ամառուան տագնապէն ետք եւ Ուոշինկթընի դիրքը, որոշ զոհացում տուին իրեն, ինչ որ չի ծածկեր ։ Իր կառավարական պաշտօններու առեն եւ ետքը, չատ մեծ ազդեցութիւն մը ունեցած է երկրին քաղաքական կեանքին վրայ ։ Կ'ըսուի թէ «տապարէզները» կը չինուէին կամ կը քանդուէին «Կոլտայի խոհանոցին մէջ»։ Արդարեւ, հին պահակապօրքի իր ընկերները կ'ընդունէր իր խոհանոցին մէջ ։

Իր ազդեցութիւնը չատ մեծ մնացած է, իրրեւ ընդհանուր քարտուղար աշխատաւորական (Մափայ) կուսակցութեան կամ նոյնիսկ իրրեւ պարզ երեսփոխան ։ Մոչէ Տայեան դիտէ թէ ի՞նչ ըսել է իր բանակամբ չըլլալ ։

71 տարեկանին, ան, զոր ամէն ոք «Կոլտա» կը կոչէ բարձր պատասխանատուութենէ կը կոչուի ։ Իր անկեղծութիւնը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ երբ կը խոստովանի թէ ինք է առաջին գարմացողը նման պաշտօնի մը կոչուելուն ։

Թ. Ա. Թ.

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

« Գիրքի Աշխատաւորներու Դաշնակցութեան » գործադուլի հետեւանքով , «Յառաջ», ինչպէս տեղական իր բոլոր պաշտօնակիցները լոյս չի տեսներ վաղը (Չորեքշաբթի Մարտ 12ի թիւ)։

×

«Haratch» comme tous ses confrères du soir, ne paraîtra pas demain (journal daté du 12 Mars).

մանի հրեայ համայնքներուն մօտ, քարոզչութեան համար եւ չատով կը գործ նոյ կազմակերպութեան ազդեցիկ դեկավարներէն մէկը ։ Պէն Կուրիոնի հետ, կը պատրաստէ ընկերվարութեան «գալուստը» Սիոնի մէջ ։

1948ի Իսրայէլ – Արաբ առաջին պատերազմին ընթացքին եւ վաղորդայնին , Պէն Կուրիոն պաշտօն կը յանձնէ իրեն որ յարաբերութեան մէջ մտնէ էմիր Ապտալլահի հետ (Անդրյորդանան), Հիւսէյն Թագաւորին մեծ հայրը ։ Երկու անդամ պատերազմական սահմանները կ'անցնի , արաբ կնոջ նման ծպտուած, տեսակցելու համար Թագաւորին հետ ։ Ծանօթ է որ քիչ ետք, Ապտալլահ կը դաշնակահար – ուէր մոլեռանդի մը կողմէ, Երուսաղէմի Օմարի մզկիթին առջեւ ։

Պատերազմէն ետք, իր երկրին առաջին ներկայացուցիչն է Մոբհ. Միութեան մէջ։ Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները դեռ կրմիքոյի «սիոնական» ճառին (Մայիս մէջ) ազդեցութեան տակ են եւ Կոլտա Մէյերսըն (որ անունը կը հրէացնէ և Մէյրի կը վերածէ) չերմ ընդունելու թեան կ'արժանանայ Մոսկուայի հրէա – կան համայնքին կողմէ ։ Ոմանք այն կարծիքէն են թէ համակրական այդ ցոյցը պատճառ եղած է որ հրեայ համայնքը յետագային դժուարութիւններ ունենայ ։

Մոսկուայէն կը վերադառնայ 1949 Մարտին եւ կը դառնայ Աշխատանքի նախարար ։ Նոյն տաեն հանրային աշխատանքներու պատասխանատուութիւնն ուներ եւ եօթը տարի չէնքեր կառուցանել կուտայ հարիւր հազարաւոր ներգաղթողներու համար ։

Երբ 1956ին Արտաքին նախարար կը դառնայ, պէտք է բախի Այզընհաուըրի կառավարութեան թշնամական վերաբերումին , Սինայի ճակատամարտի օրերուն ։ Կ'ուզէ վերաշահիլ Միացեալ Նահանդներու բարեհամբաւութիւնը, հակառակ անոնց որ կը նախընտրեն, դէպի Եւրոպա, եւ մանաւանդ դէպի Ֆրանսա, քաղաքականութիւն մը ։

Յետագայ իրադարձութիւնները եւ մանաւանդ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը 1967ի ամառուան տագնապէն ետք եւ Ուոշինկթընի դիրքը, որոշ զոհացում տուին իրեն, ինչ որ չի ծածկեր ։ Իր կառավարական պաշտօններու առեն եւ ետքը, չատ մեծ ազդեցութիւն մը ունեցած է երկրին քաղաքական կեանքին վրայ ։ Կ'ըսուի թէ «տապարէզները» կը չինուէին կամ կը քանդուէին «Կոլտայի խոհանոցին մէջ»։ Արդարեւ, հին պահակապօրքի իր ընկերները կ'ընդունէր իր խոհանոցին մէջ ։

Իր ազդեցութիւնը չատ մեծ մնացած է, իրրեւ ընդհանուր քարտուղար աշխատաւորական (Մափայ) կուսակցութեան կամ նոյնիսկ իրրեւ պարզ երեսփոխան ։ Մոչէ Տայեան դիտէ թէ ի՞նչ ըսել է իր բանակամբ չըլլալ ։

71 տարեկանին, ան, զոր ամէն ոք «Կոլտա» կը կոչէ բարձր պատասխանատուութենէ կը կոչուի ։ Իր անկեղծութիւնը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ երբ կը խոստովանի թէ ինք է առաջին գարմացողը նման պաշտօնի մը կոչուելուն ։

Թ. Ա. Թ.

«ԱՐԱՐԱՏ» ԱՄՍԱԳԻՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ամսաթերթը նոյն եռանդով ներկայացնում է հայ դպրոցական կեանքը նաեւ յաջորդ տարիներին, ինչպէս Երեւանի թեմական դպրոցի, Լազարեան ճեմարանի գոյութեան յոբելեանը, նաեւ վիճակագրական տեղեկութիւն ռուսահայ ժողովուրդի քանակի, գիւղերի, եկեղեցիների, դպրոցների եւ այլնի մասին: Աւելորդ չենք համարում 1914 թ. Մայիսեան համարում լոյս տեսած այս վիճակագրական համառօտ տեղեկագիրը ներկայացնելու:

Երեւան քաղաքում կայ 4500 արական, 4040 իգական, ընդամին 8540 հոգի, մէկ թեմական դպրոց, 365 աշակերտ եւ 18 ուսուցիչ:

Երեւանի թեմում կայ 361,944 տղամարդ եւ 323,154 կին, ընդամէնը 685,098 շունչ: Մէկ թեմ. դպրոց, 365 աշակերտով, 18 ուսուցչով: Ղարսի շրջանում 73,406 հայ, որից 39,013 արական, 34,393 իգական:

Վրաստանի թեմ. քաղաքաբնակ ծխականների թիւը 91,966 տղայ, 75,809 կին, բոլորը 166,875 շունչ: Գիւղաբնակ ծխակ. 148,494 տղ. 120,199 կին, բոլորը 268 հազար 693 շունչ, թէ. քաղ. եւ թէ գիւղացի բոլորը 435,568 շունչ:

Աստրախանի թեմ. 37,888 շունչ, որից տղամարդ 20,227, կին 17,661:

Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսերապիայի թեմ. — (Խերսոն, Պետերբուրգ, Մոսկուա, Դոնիան զօրքի շրջան, Քիեւ, Տաւրիկեան նահանգ, Եկատերինոսլաւ) քաղաքաբնակ եւ գիւղաբնակ Հայեր 48 հազար 849 (արական 25,293, իգական 23 հազար 556):

Ղարաբաղի թեմ.— Շուշի քաղաքում 20,253, որից 10,487 տղ. 9766 կին: Ղարաբաղի թեմի մէջ մտել են Նուխու եւ Լենքորանի շրջանները: Նուխու գաւառի 51 հայաբնակ գիւղերում 37,551, որից 20,551 տղ., 17 հազար կին: Ամբողջ Ղարաբաղի թեմում քաղաքաբնակ եւ գիւղաբնակ Հայերի թիւն է 206,768 շունչ, որից արական 117,968, իգական՝ 88,798: Ղարաբաղի թեմում կայ երեք քաղաք՝ Շուշի, Նուխի եւ Լենքորան, հայաբնակ գիւղեր՝ 224:

Շամախու թեմ.— (Պաքու, Կէօքճայի գաւառ, Ղուբա քաղաք, Դերբենդ, Սալեան) հայ բնակչութիւնը ամբողջ թեմում, թէ գիւղերում եւ թէ քաղաքներում, կազմում է 132,881, որից 70,729 տղայ, իսկ 62,152 աղջիկ:

Ամսաթերթը մեծ չափով տեղ է տուել ուսումնա – դաստիարակչական մանկավարժական յօդուածներին՝ սկսած հէնց 1868ից. այդ տարուայ Հոկտեմբերեան համարում տպագրուած է յօդուած «Հայոց մայրերուն մանկանց բարոյական դաստիարակութեանը համար մէկ խորհուրդ» վերնագրով: Այդ յօդուածը, որը գիտական արժէք չի ներկայացնում, ծեծ եւ պատիժները չի համարում յանձնարարելի դաստիարակչական միջոց: Յօդուածը շարունակւում 1869 թ. Սեպտեմբերեան, Հոկտեմբերեան համարներում: Ուշագրաւ է Ղ. Ազայեանի յօդուածը մի քանի համարներում, որի մասին խօսեցինք իր տեղում: Նոյն տարուայ նոյն համարներում տրուած է մի յօդուած, «Դարձեալ վարժապետներ պատրաստելու խնդիրը»: Այս վերջին յօդուածի հեղինակը մեծ կարեւորութիւն է տալիս մայրենի լեզուին: «Սա (այսինքն մայրենի լեզուն) պէտք է լինի բոլոր պատրաստական ուսման կենտրոնը եւ իւր մէջ պարունակէ» («Արարատ», 1870, Յունիս, էջ 49 – 50): Այս համարում տրուած է Ստ. Նազարեանի ճառը՝ ուղղուած Գէորգ Դ.ին:

Յուլիսեան համարում տպուած է «Ամոռ Կոմէոնիուս եւ նորա «Տիտագդիգա Մակնա» ծաւալուն յօդուածը, որ շարունակւում է 1870 եւ 1871 թուականի համարներում, ապա ընդհ. գերմանական մանկավարժական ժողովը: Այնուհետեւ 1878 թուականի համարներում ժողովր. դաստիարակութիւն, «Պատմ. նկատմունք կնոջ դրութեան եւ կրթութեան մասին», «Հինգ կրթութիւն» (Թարգմ. Ֆրանս.), իսկ 1893ին՝ «Դասաւանդման խորհուրդներ» (մայրենի լեզուի, կրօնի): Այս բնագաւառը շարունակում է հարստանալ յետագայ տարիներին:

Ամսաթերթը լայն էջեր նուիրել է նաեւ հայագիտութեանը հէնց իր գոյութեան օրերից մինչեւ վերջը: 1869 թ. Նոյեմբերեան համարում լոյս է տեսել «Եղիշէ վարդապետ պատմաբան – մատենագիր Ե. դարու» վերնագրով յօդուածը:

1878 – 88 թվ. «Արարատ»ը մեծանում է ծաւալով եւ ճոխանում հայագիտութեամբ:

«Արարատ»ն աւելի է ճոխանում 1890-ական թուականներից: Պատմական – հանրագիտական բազմաթիւ եւ լուրջ յօդուածները փոխում են ամսաթերթի դէմքը եւ դարձնում հայագիտական հանդէս: Այստեղ են հրապարակւում Միաբանի Սարդարաբադի բեւեռագրերի վերածնութիւնը» (1893 Յուլիս), Նիկոլսկու «Վանի թագաւորների սեպաձեւ արձանագրութիւնները», Միաբանի «Հինգ նոր արձանագրութիւնք» (1893 Օգոստոս), «Ուրարտեան բեւեռագրերի լեզուն», «Լազիստան, Հայաստան եւ Քրդստան» աշխատանքները, Փ. Տէր – Մովսիսեանի «Մովսէս Խորենացու մէկ նոր աղբիւրը» եւն.:

Բացի ամսաթերթի ծրագրով նախատեսուած նիւթերից, նրա մէջ տեղ են գտել զանազան բովանդակութեամբ յօդուածներ: 1869ի համարներում Նոր Նախիջեւանի մարդասիրական ընկերութեան 1868 – 69ի հաշուետուութիւնը, «Ամերիկա եւ Հայաստան» (համեմատութիւնը), «Ուսումնարանի վնասակար ազդեցութիւնը» (առողջապահական), «Հայկայ աստուաածպաշտութիւնը», (1870 թ.) «Մի քանի խօսք բնական աշխարհագրութեան վերայ», «Առանց վանքի կրօնաւորութիւն», «Այցելութիւն գիւղօրէից վիճակին Հայոց Շամախւոյ», «Արուեստ առողջապահութեան եւ երկարակեցութեան» եւայլն:

Ամսաթերթը 1878ին տալիս է 12 համար: Հրատարակւում է Յունուար մէկից՝ առաջին էջում զետեղելով Էջմիածնի նկարը: Յօդուածներ, ճանապարհորդութիւն, կենսագրութիւն Գէորգ Մանուչարեանի, որ Էջմիածնին նուիրել է 25 հազար ռուփի: Բոլոր համարներում նշանակուած են նուիրատուների անոն – ազգանունները, յօդուածներ Ստ. Մալխատեանի ինքնաձայնագիր, նոյնի թարգմանութիւնները Վ. Հիւկոյից (Հուրն երկնից, Յափըշտակութիւն մարաց), «Վայրենիների վիճակը», Գալուստ Շիրմազանի հետաքրքրական յօդուածը «Զինուորական հայ պաշտօնակալք ոմանք ի Պարսկաստան» եւայլն:

1888ի ամսաթերթում բովանդակութիւնը տրուած է անուանաթերթի վրայ: Առաջին էջում «Առաջնորդող» վերնագրով յօդուած եւ կրօնականը:

Ամսագրում ստեղծուել է երկու բաժին՝ «Ազգային», որտեղ «Տաճկահայք» եւ «Ռուսահայք» ենթավերնագրերի տակ տեղեկութիւններ են հաղորդուել Թուրքահայերի մասին, եւ «Պաշտօնականք»՝ կաթողիկոսական կարգադրութիւններ:

Ուշագրաւ են Հ. Տենի «Միլտըն եւ նորա «Կորուստ Դրախտի» յօդուածը, որ թարգմանել է Սեդրակ Մանտինեանը (1888 Յունիս, Օգոստոս), Քաջբերանու «Ճանապարհորդական նկատողութիւնք»ը, Դոկտ. Նիմեյիրի ընդարձակ յօդուածը «Կիրակուայ հանգստութիւնը եւ նրա նշանակութիւնը առողջութեան համար», որը շարունակւում է մի քանի համարում:

Ամսաթերթում վերը նշուած բաժինների վրայ աւելանում է մէկ նորը՝ «Գրախօսական» վերնագրով: Այդ վերնագրի տակ գրախօսւում են Սեդ. Մանդինեանի գիրքը Ռուսաց լեզուի դասաւանդման մասին, Էջմիածնի Աւետարանի մասին: 1903 թ. Ապրիլ ամսի համարում լոյս է տեսել մեր մեծ լուսաւորիչ Խ. Աբովեանի գերմաներէն մի յօդուածը, որ տպուել է Պետերբուրգում 1853 թ.:

Պէտք է նկատել, որ ամսագիրը (1893) բաւական մեծացել է՝ 56ից մինչեւ 170 էջ:

1900 թ. «Արարատ»ի պատկերը տարբերւում է 1860–90ական թուականների ամսագրից: Հրատարակուած է որակեալ թղթի վրայ եւ աւելի մեծ գիրքով, քան նախորդները: Փոխուել է բովանդակութիւնը եւ աւելի մօտեցել կեանքին, հասարակութեան գիտական պահանջներին ու վերածուել գիտական հանդէսի: Այդ ուղղութիւնն է հրահանգում Խրիմեան կաթողիկոսի կոնդակը՝ ուղղուած Գարեգին վարդապետ Յովսէփեանին, նոր խմբագրին. «... Կարեւոր համարիմք տալ Քեզ զայսոսիկ հրահանգս: Նախ ջանալ մատչելի կացուցանել զԱրարատն գիւղական քահանայից մերոյ եւ հասարակութեան օգտական եւ պիտանի յօդուածովք կրօնական, բարոյական, կրթական, գիւղատնտեսական, առողջապահական եւ այլ բազմազան բովանդակութեամբ: Երկրորդ ջանք ի գործ դնել զօրացուցանել ըստ կոչման ամսագրին Մ. Աթոռոյս զգիտական, զպատմական, զմատենագրական, զհնախօսական բաժինն առ ի բարձրացուցանել զբարի անուն եւ զգիտական համբաւ միաբանութեան սուրբ Էջմիածնի»:

Կաթողիկոսական այս կոնդակի ոգով խմբագիր Գարեգին Վ. Յովսէփեանը «Խմբագրութեան կողմից» յօդուածում գրում է. «Մեզ համար ցանկալի է, որ քան կարելի է գիտական բազմազան ուժեր հաւաքել «Արարատ»ի շուրջը Վեհափառ Հայրապետի հրամանով եւ տպագրական վարչութեան սիրալիր աջակցութեամբ մենք պատրաստ ենք մինչեւ իսկ սովորական ծաւալից աւելի ընդարձակ գիտական բաժինը»: Եւ արդարեւ, թերթի շուրջը համախմբւում են ժամանակի «գիտական բազմազան ուժեր» ու տպագրւում բազմազան գիտական գործեր ինչպէս Մ. Աբեղեանի «Հայ ժողովրդական առասպելները», Մովսէս Խորենացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, Հր. Աճառեանի «Քննութիւն Ղարաբաղի բարբառի», Կոմիտասի քննադատական յօդուածը Գ. Եղիազարեանի Փարիզում տպագրուած «Հաւաքածոյ Հայոց ժողովրդական երգերի» գրքի մասին, Գր. Վանցեանի «Դիտողութիւններ Խորենացու մասին», «Լեհաստանի Հայերը», Գալուստ Տէր-Մկրտչեանի (Միաբանի) յօդուածները բժշկապետ Ա. Բաբայեանի «Ինչպէս պահպանուել ծաղիկ հիւանդութիւնից», Բժ. Ռեկլամի «Առողջապահական գիտելիքներ», Գ. Ղազարեանի յօդուածները «Երկրագործական անհրաժեշտ գիտելիքներ», «Ինչպէս պէտք է վարել հողը», Եր. Մովսէսեանի «Շիրակի գիւղական կեանքից» եւայլն: Գիտական ուղղութեամբ աշխատակցում են ամսագրին պատմաբան Յ. Մանանդեանը, բանաստեղծ Յովհաննիսեանը, իրաւաբան Ս. Տիգրանեանը, լեզուաբան Եզնիկ Գեանջեգեանը, Մեսրոպ վրդ. Մաքսուտեանը եւ մանկավարժ Գուրգէն Էտիլեանը «Հերպերտ Սպենսերը ժողովրդ. կրթութեան մասին», «Գողթան երգերի տաղաչափութեան մասին», «Թուղթ Մխիթար վարդապետին, որ Գօշն կոչիւր» եւայլն: Ուշագրաւ է Կոմիտաս վրդ.ի աշխատակցութիւնը ամսագրին, հետաքրքրական եւ նրա գրած յօդուածները՝ «Տաղաչափութիւն եւ շեշտադրութիւն», «Հայոց եկեղեցական եղանակները», «Մի համեստ բանագող»:

Ամսաթերթն ունի նոր բաժիններ՝ օ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Անմիջապէս, պատասխանեց կուսակալը զանգակը հնչեցնելով եւ պէտք եղած հրամանը տալով:

Առտուան ժամը 6ին Շէրիֆ պէյ արդէն պանդոկին դրան առջեւն էր: Մէկ ժամու չափ հոն վեր վար պտըտեցաւ տենդային անհամբերութեամբ: Վերջապէս պանդոկին դուռը բացուեցաւ եւ սպասաւոր մը երեւցաւ երկու խոշոր պայուսակներով: Սպասաւորը զանոնք գետին դնելով՝ նըշան ըրաւ կառապանի մը, որ իսկոյն իր կառքը մօտեցուց:

— Տիկին մը կայ զոր կայարան պիտի տանիս, ըսաւ սպասաւորը պայուսակները տեղաւորելով կառապանին քով:

— Շատ լաւ, եթէ Իւսկուպի կառախումբին պիտի հասնի, պէտք է որ աճապարէ...

Հազիւ թէ խօսքը աւարտած էր, Սալիհա հանըմ երեւցաւ դրան սեմին վրայ, պանդոկի դռնապանին ու սպասաւորին մէյ մէկ նուէր տուաւ եւ մտաւ կառքը, որ անմիջապէս ճամբայ ելաւ:

Լրտեսը արդէն ինքն ալ այդ միջոցին կառք մը կեցուցած էր որուն մէջ մտաւ՝ գոչելով.

— Շուտ կայարան տար. Իւսկուպի կառախումբին պիտի հասնիմ:

Կայարանին մէջ կառախումբը արդէն պատրաստ կեցած էր ու վայրաշարժը կը ֆշար, մեկնելու պատրաստ:

Սալիհա հանըմ Իւսկուպի համար առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ եւ վակոնի մը կանանց յատուկ բաժինը մտաւ: Լրտեսը եւ իր ընկերները, նոյնպէս առաջին կառքի տոմսակով մը գացին տեղաւորուեցան նոյն վակոնի մէկ ուրիշ բաժինը:

— Ալ որսը ձեռքերնիս է, ըսաւ Շէրիֆ յաղթականօրէն, երբ վայրաշարժը սուլելով ճամբայ ելաւ:

Սալիհա հանըմ իր շուրջը կատարուած հսկողութիւններէն անտեղեակ՝ թաղուած էր խոր մտածումներու մէջ եւ գործունէութեան նորանոր ծրագիրներ կը պատրաստէր մտովի, վակոնին դռնակէն դիտելով իր շուրջը պարզուած գեղեցիկ համայնապատկերը:

Կառախումբը Վարտարի վրայ ձգուած երկու կամուրջէ մը անցնելէ ետքը, կանգ առաւ կայարան մը: Սալիհա հանըմ գլուխը դռնակէն դուրս հանեց, շուրջը դիտելու համար եւ յանկարծ նշմարեց Ալպանացի գեղջկականի տարազով մարդ մը, որ զինքը կը դիտէր եւ միեւնոյն ատեն կը ժպտէր: Գիւղացին ձեռքի շարժումով մը մտերմական բարեւ մը տալէ ետք, գնաց երրորդ կարգի վակոնի մը մէջ տեղաւորուեցաւ:

Սալիհա հանըմ, որ չէր ճանչցած զայն, մէկէն յիշեց.

— Վայ, ըսաւ ինքնին, Մէհմէտ փաշան է... բայց որքա՛ն լաւ կերպով ծըպտուած է, եթէ նախապէս չգիտնայի թէ Առնավուտ գիւղացիի հագուստ պիտի հագնէր, երբեք պիտի չկրնայի զինքը ճանչնալ:

Արդարեւ, թիկնապահը անճանաչելի դարձած էր իր նոր հագուստներով մանաւանդ որ դեղնագոյն կեղծ պեխ մըն ալ դրած էր, պարտկելու համար իր ածիլուած դէմքը որ բնաւ չէր յարմարեր առնաւուտ գիւղացիի մը:

Կառախումբը կրկին ճամբայ ելաւ սուրալով նկարչագեղ դաշտերու, թթենիի անտառներու եւ կիրճերու մէջէն ու ատեն ատեն անցնելով Վարտարի վրայէն որ կարծես օձապտոյտ կը սողոսկէր երկաթուղիի գծին տակ, հետզհետէ նեղնալով:

Քէօփրիւլիւէն անցնելէ ետք, կառախումբը մտաւ կիրճի մը մէջ, ուրկէ դուրս ելլելէն ետքը Իւսկուպի հրաշալի դաշտը պարզուեցաւ իր անսահման վէտ վէտումներով, ձիւնին սպիտակութեան տակ ծածկուած:

Կէսօրէն ետքը, ժամը երկուքին, կառախումբը կանգ առաւ Իւսկուպի կայարանը:

Շէրիֆ պէյ, քոմիսէրն ու ոստիկանը իսկոյն վար ցատկեցին իրենց վակոնէն եւ եկան կեցան այն բաժինին առջեւ, որուն մէջ կը գտնուէր Սալիհա հանըմ: Այս վերջինը, գլուխը դռնակէն դուրս հանելով՝ նշան ըրաւ բեռնակիրի մը, զայ ու իր երկու պայուսակները առնէ:

— Ո՞ւր պիտի երթաք, տիկին, հարցուց բեռնակիրը որ երիտասարդ Պուլկար մըն էր:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, ո՞րն է այս տեղի լաւագոյն պանդոկը, ըսաւ Սալիհա հանըմ:

— Ամէնէն լաւը, ուր Եւրոպացիներ կ'երթան, Նիքոլիին պանդոկն է, պատասխանեց Պուլկարը:

— Ուրեմն հոն կ'երթամ: Այս պայուսակները կառք մը փոխադրէ եւ եկուր այս ծածկոցն ալ առնելու, ըսաւ Սալիհա հանըմ ցոյց տալով ոտքերն ու ծունկերը պատսպարելու յատկացուած փանէլաշ մեծկակ ծածկոյթ մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. 76)

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀԵՏ ԱՓՐԻԿԷԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Բ.

Փետրուար 13 Հինգշաբթի օր ժամը 11·45ին, ծանուցուած էր Ազնաւուրին ժամանումը Գամերունի Մայրաքաղաք Եաունտէնէն գալով Ֆօր-Լամիի միջազգային օդակայանը :

Էր – Ափրիք օդանաւային ընկերութեան Քարավէլը անշարժացաւ օդակայանին փարքինկին վրայ ծանուցուած ժամուն : Ճամբորդներու կարգին՝ օդանաւին մեծութեան խոտոր համեմատող մեր Ազնաւուրը կը փնտռէի, Մեքսիքեան յարդէ գլխարկի մը շուքին տակ կորսուած էր ան կարծես : Այրող արեւէն՝ որ կը ճնշէր ամէնուս վրայ, շատ աւելի տաք էր հոգիս՝ երբ հպարտութեամբ սեղմեցի անոր ձեռքը եւ ինքզինքս ներկայացուցի :

« Ուրախ եմ ձեզի ծանօթանալուս, հայրենակից, ինչպէս էք», բացագանչեց ան հայերէնով : Զարմանք մը տիրապետած էր կարծես վրան, Ափրիկէի կեդրոնը՝ Հայ մը դիմացը կ'ելլէր չյուսացած վայրկեանին : Պահ մը մոռցաւ ան զինքը դիմաւորող յանձնախումբը :

— Այս ինչ անակնկալ է ինծի համար, աւելի քան տասը օրէ ի վեր Ափրիկէի քանի մը երկիրները այցելեցի, բայց շատ քիչ Հայերու հանդիպեցայ ,թերեւս երկու կամ երեք անձի : Այս քաղաքին մէջ քանի Հայեր կան :

— Ընդամէնը 12 հոգի մը կանք, եւ եթէ ընդունիք՝ վաղը կէսօրին միայն ձեր հայրենակիցներով շրջապատուած սեղան պիտի նստինք ճաշելու, արգելք մը ունիք արդեօք :

— Բնաւ երբեք, բարեկամ, մեծ հաճոյք մը եւ միեւնոյն ատեն՝ պատիւ մըն է ինծի Ափրիկէի կեդրոնը հայրենակիցներու սեղանակից ըլլալս :

— Լաւ ճամբորդեցիք, Շարլ : Կարծեմ Եաունտէէն կուգաք հիմա : Ուրիշ ո՞ր քաղաքները այցելեցիք եւ երգահանդէս տուիք : Եթէ չեմ սխալիր, այս գիշեր ձեր վերջին երեկոյթը պիտի տաք Ֆօր-Լամիի մէջ եւ վաղը պիտի մեկնիք դէպի Փարիզ :

— Այո, ճամբորդութիւններս շատ լաւ անցան, թէեւ քիչ մը յոգնեցուցիչ էին , երգեցի Տաքարի, Ապիճանի, Տուալայի , Լիպրըվիլի , Քինշասայի, Պանկիի եւ Եաունտէի մէջ եւ այս գիշեր ձեր քաղաքին մէջ պիտի երգեմ եւ վաղը կէսօրէ ետք ժամը չորսին կը վերադառնամ Փարիզ : Յառաջիկայ Շաբաթ ալ պիտի մեկնիմ Լոնտոն՝ Զաթոպէքի վրայ Ֆիլմ մը պատրաստելու :

Այս հարց – պատասխանը կրնար աւելի երկարիլ, երբ արդէն օդակայանի ընդարձակ սրահն էինք մտած : Վեհափառ Հայրապետին հետ նկարած քանի մը գունաւոր պատկերները իրեն յանձնեցի իբրեւ յիշատակ՝ որոնց ի տես մեծապէս ուրախացաւ :

— Քանի մը անգամներ առիթն ունեցած եմ Վեհափառին հետ տեսակցելու , վերջին անգամ Պուէնոս Այրէսի Առաջնորդարանին մէջն էր. ասոնք ուր նկարած էք : Օ, հիմա յիշեցի, Փարիզի մէջ երբ եկայ իրեն այցելութեան ասկէ քանի մը տարիներ առաջ, այո, :

Այդ պահուն իրեն մօտեցաւ պետական ձայնասփիւռի ներկայացուցիչը, տարաւ զինքը սրահին մէկ անկիւնը եւ ձայնագրել սկսաւ իր «հարց – պատասխանին» (տեսակցութիւնը), տեղական լուրերու կարգին զայն ձայնասփռելու դիտաւորութեամբ :

Բազմաթիւ հարցումներէն ուշադրութիւնս գրաւեց հետեւեալը եւ մանաւանդ Ազնաւուրին պատասխանը :

— Շարլ, կ'ըսէք թէ՝ մանաւանդ տաժանակիր աշխատանքով կարելի է հասնիլ ձեր արուեստի կատարին, միայն տաղանդ ունենալը չի բաւեր. ձեզի պէս ուրիշ շատեր աշխատած են չարաչար, եւ կրնան ալ տաղանդաւոր նկատուիլ, սակայն չեն հասած ձեր աշխարհահռչակ համբաւին, ինչ է ատոր գաղտնիքը :

Լակոնական եղաւ Ազնաւուրին պատասխանը :

— Կը խորհիմ թէ բախտն ալ իր փըրկարար դերը կը կատարէ : Ես պիտի թելադրէի այդ անձերուն փոխել իրենց արհեստը առանց ժամանակ կորսնցնելու :

Ժամը 13·30 էր արդէն երբ պանդոկ հասանք : «Լա Զատինէն», քաղաքին նորակառոյց եւ արդիական ամէն յարմարութիւններով օժտուած հիւրանոցն է ան որ Զատի պարծանքներէն մին է եւ ճանչցուած՝ արդէն Եւրոպայի բոլոր երկիրներէն :

« Շարլ, ճաշէն ետք՝ կը խորհիմ թէ քիչ մը հանգստանալ պիտի փափաքէիք , յոգնած ըլլալու էք թերեւս » հարցուցի իրեն , հասկնալու համար թէ ինչ էր իր զբաղումներուն ծրագիրը :

— Բնաւ երբեք, սիրելիս, ժամը 11·30-ին «Էլէֆաններուն» պիտի երթանք , պատկեր եւ շարժանկար քաշելու, իսկ վաղը առտու ալ «Հիբօբօթամ»ներուն պիտի այցելենք :

Այս խօսակցութիւնը անշուշտ միշտ մեր մայրենի քաղցր լեզուով տեղի կ'ունենար ինծի հետ , հակառակ անոր որ յաճախ շրջապատուած էր աւելի քան տասնեակ մը Ֆրանսացիներով, մերթ ընդ մերթ անշուշտ , առ ի քաղաքավարութիւն՝ Ֆրանսերէնով կ'ըլլար ընդհանուր խօսակցութիւնը :

Լսած էի թէ՝ Ազնաւուր հպարտ էր հայ ժողովուրդին մէկ զաւակն ըլլալուն : Կէս օրուան ճաշի էինք նստած պանդոկի ընդարձակ սրահին մէջ : 15 էր սեղանակիցներու թիւը, Ազնաւուրը եւ իր նուագածու ընկերները, զինքը ընդունող յանձնախումբը եւ ես :

Մէկ մէկ իր խումբի անդամները Ֆօր Լամիցիներուս ներկայացուելէն ետք , դարձաւ իր մօտ նստած ժպտադէմ երիտասարդի մը՝ որ մարմնով շատ աւելի մանրուք էր քան ինքը, եւ Ֆրանսերէնով հարցուց իրեն :

— Dis donc, Léon, comment dit-on « éléphant » en arménien ?

Այս պարոնը Լեւոն Սանոսեան կը կոչուէր, Ազնաւուրին կ'ընկերանար իր բոլոր ճամբորդութիւններուն իբրեւ իր բեմայարդարը : Մտածողի լրջութիւն մը ուրագծեց մեր Լեւոնին դէմքը , իր երկչոտ նայուածքը իմ վրաս բեւեռեց ան պահ մը կարծես կը խնդրէր ինձմէ որ օգնեմ իրեն , իբրեւ թէ թուաբանական կնճռոտ խնդիր մը ըլլար լուծուելիքը :

— Je ne connais pas le nom d'un si grand animal.

— Et comment on dit « hippopotame » ? շարունակեց հարցընել իրեն իր վարպետը :

— Ça aussi, c'est trop grand pour moi.

Մեր սեղանակից Ֆրանսացիները կոկորդային աղմկալից խնդուք մը ծայր տուին :

Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փետրուար 3ին հայրենակից Ն. Սայրինեանի բնակարանը :

Մեծամասնութեամբ պատասխանած էին վարչութեան հրաւէրին իրենց ներկայութեամբ միութեան ատենադպիր Միրճան Շիրվանեան կարգաց իր զեկոյցը , նոյնպէս իր հաշուետուութիւնը ըրաւ գանձապահ Լուտվիկ Գաշիքէմանեան , եւ ներկաները արտայայտուեցան գնահատանքով տարած աշխատանքին :

Վարչութեան ատենապետի ներկայացուցած հրաժարականով եղաւ նոր ընտրութիւն հետեւեալ կազմով :

Ատենապետ՝ Յարութիւն Շիրվանեան ,
Ատենադպիր՝ Հայկազուն Քէֆէլեան ,
Գանձապահ՝ Լուտվիկ Գաշիքէմանեան ,
Միրիճան Շիրվանեան եւ Նշան Սայրինեան խորհրդականներ :

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՔԷՖԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակի յոբելեանին առթիւ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին Հայաստանի մէջ : Բոլոր դպրոցներու 5–7րդ դասարաններու դաշնակահարները, ջութակահարները, քանոնահարները, երգչախումբերը մրցումի մը պիտի մասնակցին Մարտ 24–30ին : Ապրիլ 2ին տեղի պիտի ունենայ եզրափակիչ համերգը :

Երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեան մանկական երգչախումբերու համար կազմած է հաւաքածոյ մը, որուն մէջ կը մտնեն 12 ստեղծագործութիւններ , ասոնք մանուկներու համար յօրինուած են Կոմիտասի կողմէ, շատեր ցարդ անծանօթ մնացած էին :

Մասնագէտ երաժիշտներ Կոմիտասի երգերէն փոխադրումներ կը կատարեն զանազան նուագարաններու՝ դաշնակի , ջութակի, թաւջութակի, քանոնի համար :

×

Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան 100-ամեակին առթիւ հայ նկարիչներ նկարազարդումներ կը կատարեն բանաստեղծին գիրքերուն համար :

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը ռուսերէնով լոյս ընծայեց բանաստեղծին քառեակները :

×

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութեան Գիտական Խորհուրդին որոշումով Անուշաւան Մակարեանի շնորհուած է Գիտութիւններու վարպետի աստիճան, անոր « Երուանդ Օտեան» աշխատութեան համար :

Մենագրութեան մէջ, որ Օտեանի նուիրուած առաջին ամբողջական գործն է, հեղինակը աշխատած է ներկայացնել գրագէտին աշխարհահեացքը եւ գործին արժէքը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

տար եկեղեցիներ, գրախօսական եւ մանրալուրք (մանր լուրեր) :

Այս նոր ուղղութեամբ ամսագիրը շարունակում է իր գոյութիւնը մինչեւ 1919 թուականը, երբ քաղաք. ստեղծուած աննպաստ պայմանների հետեւանքով դադարում է նրա հրատարակութիւնը :

« Արարատ » ամսագրի հրատարակութիւնը մշակութային մեծ երեւոյթ էր հայ լրագրութեան պատմութեան եւ Մայր Աթոռի տարեգրութեան մէջ :

ՓՐՈՖ. Ա. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (434)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Բայց ըսի քեզի որ ուշադրութիւն ընես, հասակը նոյնը, դէմքը նոյնն է. հազիւ թէ աւելի ծեր է. կան մարդիկ որ չեն ծերանար, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն որ չեն ծերանար. ձայնն ալ նոյնն է : Աւելի մաքուր հագուած է, ահա միակ փոփոխութիւնը այս է : Ա՛հ, սմսեղուկ ծերուկ, հիմա ա՛լ բռնեցի քեզ : Կեցիր...

Կանգ առնելով իր աղջիկներուն ըսաւ.

— Դուք ելէք գացէք ասկէ : Շատ զարմանալի բան, որ անմիջապէս աչքիդ չզարկաւ այդ մարդը :

Աղջիկները հնազանդելու համար ոտքի ելան :

— Իր վիրաւոր ձեռքո՞վը, թոթովեց մայրը :

— Օդ առնելով ցաւը պիտի մեղմանայ, ըսաւ Ժոնտրէթ : Գացէ՛ք :

Յայտնի էր թէ Ժոնտրէթ այն մարդոց կարգէն էր, որոնց ներելի չէ դիմադարձութիւն ընել : Աղջիկները դուրս գացին :

Մինչ դռնէն դուրս կ'ելլէին, հայրը անդրանիկ աղջկան թեւը բռնեց, եւ մասնաւոր ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Երկուքնիդ ալ ժամը ճիշդ հինգին հոս պիտի գտնուիք : Պէտք պիտի ունենամ ձեզի :

Մարիուս կրկնապատկեց ուշադրութիւնը :

Ժոնտրէթ երբ մինակ մնաց կնոջը հետ, նորէն սկսաւ քալել սենեակին մէջ եւ լռելեայն երկու կամ երեք անգամ շրջան ըրաւ ծայրէ ծայր : Յետոյ վրայի կնոջական շապիկին ստորին մասը իր տափատին գօտիին մէջ խօթեց եւ իջեցուց : Քանի մը վայրկեան եւս անցաւ :

Յանկարծ դէպի իր կինը դարձաւ, եւ թեւերը կուրծքին վրայ դնելով պոռաց.

— Կ'ուզե՞ս որ քեզ ուրիշ բան մըն ալ ըսեմ. օրիորդը...

— Է՛, ըսէ նայիմ, ի՞նչ է օրիորդը, պատասխանեց կինը :

Մարիուս չէր կրնար կասկածիլ. իրօք «անոր» մասին էր խօսքը :

Եռանդագին անձկութեամբ մտիկ կ'ընէր : Իր ամբողջ կեանքը ականջներուն մէջն էր :

Ժայց Ժոնտրէթ ծռած եւ կնոջը ցած ձայնով բան մը ըսած էր :

Յետոյ կանգնեցաւ եւ բարձր ձայնով վերջացուց խօսքը.

— «Ան» է :

— Ան որ... ըսաւ կինը :

— Ան է հա, ըսաւ ամուսինը :

Բառ չենք գտներ որ կարենանք մեկնել ինչ որ կը պարունակէր կնոջ այս «ան էր»ը... : Այս խօսքին մէջ ամփոփուած էր զարմանք, կատաղութիւն, ատելութիւն, բարկութիւն որոնք հրէշային գոչումի մը հետ խառնուած եւ միացած էին :

Ամուսինը կնոջ ականջին քանի մը բառ ըսելով, անշուշտ օրիորդին անունը տալով, այս ամեհի եւ սմքած կինը մէկէն արթնցաւ, եւ պժգալի ըլլալէ դադրելով, ահարկու կերպարանք մը առաւ :

— Անկարելի բան, պոռաց : Երբ կը մտածեմ թէ իմ աղջիկներս բոկոտն կը քալեն եւ շրջազգեստ մը չունին, որ հագնին : Ի՛նչ, սնդուսէ մաշկեակ մը, թաւիշէ փեղոյր մը, մետաքսեայ կիսաձեւ կօշիկներ եւ ուրիշ բաներ, որոնք ամէնը մէկ երկու հարիւր Ֆրանքէն աւելի կ'արժեն. հագուստ մը զոր տեսնողը պիտի կարծէ թէ ազնիւ օրիորդ մըն է ան, ոչ, կը սխալիս բարեկամ, ասիկա ան չէ, բայց նախ դիտէ որ միւսը սոսկալի տըգեղ մըն էր, ասիկա գէշ չէ. իրօք կ'ըսեմ թէ ասիկա գէշ չէ, ասիկա չի կրնար ան ըլլալ :

— Ես ալ կ'ըսեմ թէ ան է : Պիտի տեսնես :

Ժոնտրէթի կինը երբ այս բացարձակապէս հաստատական պատասխանը առաւ, իր լայն դէմքը որ կարմիր եւ խարտեաշ էր, վեր ըրաւ եւ ձեղունը նայեցաւ տձեւ նայուածքով մը :

Այդ պահուն այս կինը իր ամուսինէն աւելի ահարկու երեւցաւ Մարիուսին :

Մատակ վագրի մը պէս նայող խոզ մըն էր ան :

— Ի՛նչ, կրկնեց կինը, ուրեմն մուրացկան լակո՞տն է այս սոսկալի գեղեցիկ օրիորդը որ կարեկից կերպարանքով մը աղջիկներուս կը նայէր : Ո՛հ, ո՛ւր է թէ կարենայի ոտքերուս տակ առնել եւ կօշիկներովս կոխկրտելով փորը դուրս թափել :

Անկողինէն վար ցատկեց եւ պահ մը ոտքի վրայ կեցաւ՝ գլուխը բաց, ռունդերը ուռած, բերանը կիսաբաց, եւ ձեռքերն ալ պրկուած ու դէպի ետեւը նետուած էր :

Ապա իյնալու պէս նորէն երկնցաւ խշտեակին վրայ :

Մարդը կ'երթեւեկէր առանց ուշ դնելու իր էգին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Յասմիկ Տէր – Աւետիս – եան, Այրի Տիկին Մանուշակ Մելիքեան 50ական Ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին, Օր. Արաքսի Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Թագուհի Մանանեանէ տասը Ֆրանք, ի նպաստ դպրոցի :

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ – Ուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հայրենակիցներէ 100 Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի հայրենակից Արտաշէս Գմբէթեանի յանկարծական կսկծալի մահուան առթիւ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի *պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,*

17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 *Բիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23 :*

Նախագահութեամբ
Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :
Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
Նուիրուած
Ֆրանսահայ բանաստեղծուհի
ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ–ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
14 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին
Քաֆէ «Ռեժան»ի վերնայարկը
Ռիւ Լաֆայէթ, (Մեթրօ Քատէ)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընդերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԿՈՉՈՒՆՔ

Ֆրանսական բանակի Օտար Նախկին Սպայից Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 20ին, Սերքլը Միլիթէռ, (Փլաս Սէն թ'Օկիւսթէն) :

Կը նախագահէ ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՎԻԼԱՆ
(Նախկին Ռազմիկներու նախարար)
Մասնակցութիւն՝ 40 ֆրանք :
Արձանագրուիլ նախագահին մօտ՝
Յակոբ Առաքելեան, 20 Բիւ Նէօնժէսէռ է Քոլի, (Փարիզ 16), հեռ. 605–34–70 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ. — Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն : 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆուայէ Տիւ Թէաթրի մէջ :

ԿՈՉ

ՍԱՆ – ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուգայ կրկնել մամուլով կոչը սան կամ սանուհիի մը թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (դիշերօթիկ) :

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց դաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները :

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն :

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը :

Գ) Նկատի կ'առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանը քարտուղարութեան, ամէնէն ուշը, Մայիս ամսուն վերջ :

Սոյն թուականէն յետոյ բոլոր ստացուած դիմումներուն հետեւանք չի տրուիր :

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)

M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականերու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ
Օդափոխութեան կայանին
Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23
CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine
Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :
Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ
Երկրորդ անգամ ըլլալով
Ի նպաստ եկեղեցւոյ կը ներկայացնէ
Անմահն Տիգրան Չուհաճեանի
ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ ՀՕՐ ԱՂԱ
« ԿԱՐԻՆԷ »
Երգախառն գունար օփերէթը
որուն մէջ կ'երգէ Հայաստանի սոխակ
ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Մարտ 12, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20·45ին
Առնուվիլի *Սինեմա – Քազինոյի* մէջ

ԲԱՑԱՌՍԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս *Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :*

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ՄԱՐՏ
JEUDI
13 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11461 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.461

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿ

Քուվ տը Միւրվիլի կառավարութիւնը, որ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր կարելին կը փորձէր անցեալ տարուան Մայիս – Յունիսեան դէպքերու բացած վէրքերը դարմանելու եւ բնականոն վիճակ ստեղծելու համար, ամիսներէ ի վեր ծանր դժուարութեանց առջեւ կը գտնուի:

Ուսանողներէն ետք բանուորներն ալ սկսան խլրտիլ :

Դպրոցական վերամուտը շատ դիւրին չեղաւ :

Ուսանողներու թիւը աւելցած ըլլալով, հարկ եղաւ համալսարանի զանազան ճիւղերու համար յաւելուածական նոր չէնքեր տրամադրել լատինական թաղէն հեռու շրջաներու կամ արուարձաններու մէջ: Երկար տեւեց ծանօթ դէպքերուն առթիւ վնասի ենթարկուած կրթական հիմնարկութեանց նորոգութիւնը :

Արդիւնքն այն եղաւ, որ բարձրագոյն վարժարաններու վերամուտը կարեւոր յապաղում կրեց :

Ընդ առաջ երթալով բողոքարկու ուսանողներու պահանջներուն կառավարութիւնը կարեւոր փոփոխութիւններ մըտցուց համալսարանի եւ մասնագիտական բարձրագոյն վարժարաններու վարչական դրութեան մէջ: Ուսանողներն ու դասախօսները որոշ իրաւունքներ ստացան դպրոցներու ներքին գործերուն իրենց մասնակցութիւնը բերելու ուղղութեամբ : Պետութիւնը ազատ չէ առաջուան պէս ինքը տնօրինելու ամէն ինչ: Ուսանողներու, դասախօսներու եւ կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչները միասնաբար պիտի յանձանձեն գործերը :

Այս կարգադրութենէն զոհ չեն ձախակողմեան տարրերը, որոնք կ'ուզեն արդելք հանդիսանալ ուսանողներու ներկայացուցիչները ընտրելու առթիւ կատարուած քուէարկութեանց : Տեղ տեղ միջադէպեր ալ պատահեցան այս առընչութեամբ, առանց ծանր հանգամանք ստանալու : Կառավարութիւնը խստիւ կը հսկէ, որպէսզի չկրկնուին անցեալ տարուան ցաւալի դէպքերը : Միջին հաշուով ուսանողները մեծամասնութեամբ մասնակցեցան քուէարկութեանց :

Բանուորական խլրտումներն ալ սկսան մտահոգիչ դառնալ վերջերս :

Անցած տարուան միամսեայ գործադուլին հետեւանքով կառավարութիւնը եւ գործատէրերը որոշ յաւելում կատարած էին աշխատավարձքերու վրայ, պայման դնելով, որ այս տարուան Մարտին կրկին պիտի քննուէր կացութիւնը, եթէ ապրուստը սղէր :

Արդ, «Մարտի հանդիպումը» տեղի ունեցաւ ընկերային գործոց նախարարին, գործատէրերուն եւ բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ: Այս վերջինները բաւարար չգտան կառավարութեան եւ անհատական ձեռնարկներու պատուիրակներուն առաջարկած յաւելումը : Կառավարութիւնը կ'առաջարկէր չորս առ հարիւր յաւելում կատարել այս տարի, երկու առ հարիւր Ապրիլին, երկու առ հարիւր Նոյեմբերին:

Կողմերը իրենց փաստացի պատճառները ունէին անշուշտ: Կառավարութիւնը կը պնդէր, որ գործաւորներու գնման կարողութիւնը աւելցած է անցեալ տարուան հետ բաղդատելով, մինչ ապրուստի անհրաժեշտ առարկաներու գիները շատ աւելի համեստ չափերով միայն աւելցած են: Աշխատավարչքերու նոր յաւելում մը պատճառ պիտի դառնայ մէկ կողմէ գիներու բարձրացման, միւս կողմէ Ֆրանքի արժեզրկման :

Տուրքերու յաւելումն ալ ուրիշ ցաւ մըն է, որմէ կը տառապին ո'չ միայն աշխատաւորները, այլ նաեւ մանր առեւտրականներն ու արհեստաւորները : Այս վերջինները, Ֆրանսայի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, գործադուլ ըրին անցեալ Զորեքշաբթի, կէս օրէ ետք, բողոքելու համար նոր տուրքերուն դէմ, որոնք ծանր կը ճնշեն իրենց վրայ :

Գործադուլները կը շարունակուին ու լայն համեմատութիւններ կը ստանան հետզհետէ: Դժուար կացութեան մատնուած է կառավարութիւնը :

Ֆրանքի արժեզրկման վախերն ալ չեն անհետացած բոլորովին : Ոսկիի գինին անհամեմատ բարձրացումը մտահոգիչ է: Պանք տը Ֆրանս չորս միլիառ տոլարի պահեստի գումար ունի՝ Ֆրանքը պաշտպանելու համար : Հակառակ կառավարութեան հաւաստիքներուն՝ անվստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած է այս մարզին մէջ :

Աշխատավարձքի եւ գիներու յաւելման պայքարը կը նմանի կախարդական շրջանակի մը, որմէ անկարելի է դուրս գալ :

Նոր տագնապներու նախօրեակին կը գտնուինք :

Ապրիլ 27ի հանրաքուէին դէմ ձախակողմեան հոսանքներու պայքարը նոյնպէս մէկ ծալքն է ներքին տագնապին, որմէ կը տառապի Ֆրանսա :

Զօրավար տը Կոլ անգամ մը եւս կը փորձէ նժարի մէջ դնել իր հեղինակութիւնը :

Անցեալի յաղթանակները կը մղեն զինքը աւելի յանդուգն քայլեր առնելու, յաջողութեան յոյսերով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ

ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ՝
ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ

Գործադուլի օր մըն էր որ կը վերջանար, իբրեւ փակում ունենալով նախագահ տը Կոլի ճառը :

Ծանօթ է որ տը Կոլի այս ելոյթը վերապահուած էր գլխաւորաբար մերձաւոր հանրաքուէին, բայց կասկած չկար նաեւ որ տը Կոլ պիտի անդրադառնար ընկերային տագնապին :

Տը Կոլ նախ վերյիշեց 1968ի Մայիսեան օրերը, որոնց նախօրեակին տնտեսութիւնը շատ լաւ ճամբու մէջ էր, Պետութիւնը կը փակէր իր ծախքերը, Ֆրանքը օրինակելի կայունութիւն մը ունէր եւ Ֆրանսացիին ապրուստի մակարդակի բարձրացումը պիտի շարունակուէր: Տը Կոլ կ'ընդունի թէ շատ պակասներ ալ կային, բայց միջոցներն ալ կային անոնց դարմանը գտնելու :

Ու տը Կոլ կ'անդրադառնայ Մայիսեան իրարանցումին երբ երկու ամիս աշխատանքը դադրեցաւ եւ ասպարէզ ելաւ երազատէսներու, փառամոլներու եւ ոխակալներու թափօր մը: Բայց քանդումի այս հսկայ ձեռնարկը չհասաւ իր նպատակին շնորհիւ վարչակարգին համերաշխութեան եւ երկրին զանգուածային պատասխանին իր թափօրներով եւ ընտրութիւններով: Այս ամբողջը, կ'ըսէ տը Կոլ, պատճառ եղաւ որ երկրին տնտեսութիւնը կրկին խնդրոյ առարկայ դառնայ : Վերջերս, կ'ըսէ տը Կոլ, ամէն ինչ կարծել կուտար թէ 1969ը վերադարձ մը պիտի ըլլայ հաւասարակշռութեան, բայց ահա նոր ջանք կը թափուի որ Հանրապետութեան դրամը խախտի: Բայց նախագահը վճռական է, թոյլ պիտի չտայ որ իր վերջոյ երկիրը արգելափակուի մենատիրական վարչակարգի մը մէջ: Ու տը Կոլ կ'անցնի իր բուն նիւթին, որ հանրաքուէ է: Տը Կոլ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ երկու հարցումներ միայն մէկ պատասխան կը պահանջեն: Հանրաքուէն տրամաբանական արդիւնքն է Ֆրանսայի ապրած վերանորոգման շրջանին : Նախ՝ մասնակցութիւն: Եւ այս մասնակցութեան իսկ փաստն է հանրաքուէն: Տը Կոլի համար, շրջաններու վերածել Ֆրանսան (ռեժիոնալիզասիոն) եւ Ռերակոյտը բարեփոխել, որ նորոգուի եւ յարմարի ժամանակներուն, սահմանադրական հարց մըն է եւ այդ իսկ պատճառով կը վերաբերի «ձեզի', ձեզի, ձեզի'» շեշտեց նախագահը մատի շարժումով, այսինքն ժողովուրդին :

Եզրակացնելով, տը Կոլ շեշտեց թէ հանրաքուէն ընտրութիւն մըն է յառաջդիմութեան եւ իրարանցումին միջեւ .— « Գալով ինծի, եզրակացուց տը Կոլ, չեմ կրնար կասկածիլ արդիւնքէն, ձեզի հետ եւ շնորհիւ ձեզի, վստահ եմ Ֆրանսայի ապագային: Կեցցէ' Հանրապետութիւնը, կեցցէ' Ֆրանսա »:

Զորեքշաբթի առաւօտ, ոչ մէկ թերթ լոյս տեսած ըլլալով, տակաւին յայտնի չէր թէ ի՞նչ է այս ճառին արդիւնքը, բայց սենտիքաները կը յայտնէին արդէն թէ տը Կոլ կամովին իրար խառնած է քաղաքական եւ ընկերային հարցերը, վախ պատճառելու համար :

× Երեքշաբթի երկրին գործադուլը 80 առ հարիւր համեմատութեամբ գործադրուած էր: Փարիզի մէջ Պասթիյլէն Եասիոն ցոյց մը տեղի կ'ունենար սենտիքաներու հրաւէրով : Ըստ ոստիկանութեան ցուցարարներու թիւը վաթսուն հազար էր, մինչ սենտիքաները չորս հարիւր հազար կը հաշուեն, այլ խօսքով միջին հաշուով կը կարծուի թէ 150էն 200 հոգի մասնակցած են : Սենտիքաները շեշտած էին որ քաղաքական բնոյթ պիտի չտրուի այս տողանցքին, այդ իսկ պատճառով կարգ մը միջադէպեր պատահեցան երբ կօշիսթ ուսանողներ սեւ դրօշակներ եւ Մաոյի նկարները փորձեցին պարզել : Փոքր այլ յատկանշական զրոյց մըն ալ եղած է այդ առթիւ, բանուորի մը եւ ուսանողի մը միջեւ, երբ այս վերջինը՝ «դաւաճանութիւն» պոռացած է բանուորական շարժումին հասցէին, եւ բանուորը պատասխանած է «գործատուն գնա'»:

Զերբակալութիւններ ալ կատարուած են բայց ամէն ոք ազատ ձգուած է Զորեքշաբթի առաւօտ :

Փարիզ – Լիոն եւ Փարիզ – Պէլֆոռ երկաթուղիի գիծերուն վրայ սապոթած եղած էր, բայց ժամանակին պարզուած ըլլալով զոհ չկայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ մերժողական պատասխան տըւած էԻսրայէլի, որ իր (իմա' ՄԱԿին) միջամտութիւնը կ'ուզէր արաբական պետութեանց մօտ, որպէսզի վերջ դրուի Էլ-Ֆաթի գործունէութեանց այդ երկիրներուն մէջ: Իսրայէլ շատ դժգոհ է այս պատասխանէն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը կարճ այցելութիւն մը կատարած է Փարիզ: Կիրակի օր տեսակցութիւն մը ունեցած է Տըպրէի հետ, որմէ ետք Զաղլայանկիւլ յայտարարած է լրագրողներուն թէ վարչապետ Տէմիրէլի Փարիզ այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեսփոխանական ընտրութիւններէն ետք (Հոկտեմբեր 12):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը Միշէլ Տըպրէ յայտարարեց Վիլի Պրանտի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն ետք թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա հաւատարիմ կը մնան բարեկամական իրենց դաշինքին հակառակ կարգ մը տարակարծութեանց եւրոպական հարցերու շուրջ :

ՆԱՍՐԻ անձնական խորհրդատուն Տոքթ. Ֆավզի Փարիզէն Լոնտոն անցած է եւ ընդունուած վարչապետ Ուիլսընի կողմէ :

ՄԻ ՎՇՏԱՑՆԷՔ...

Աշխարհի մեծագոյն թերթերէն է «Նիւ Եորք Թայմզ»: Միացեալ Նահանգներու մեծագոյնը՝ իր ազդեցութեամբ: Բայց երբեմն կը փոքրանայ : Փոքրացած է վերջերս՝ արժանապատուութեան ամէն զգացում ոտնակոխ ընելով :

Առիթը Թուրքիան է, աւելի ճիշդը՝ միջադէպերը, որոնք պատահեցան ամերիկեան Վեցերորդ Նաւատորմին Պոլիս եւ Իզմիր այցելութեան ընթացքին :

Յուզի՛չ է ամերիկեան օրաթերթին ինքնաքննադատութիւնը, երբ կ'ըսէ .

« Մենք Ամերիկացիներս, պէտք չէ վշտացնենք Թուրքիան, որ յարգանքի արժանի բարեկամ մըն է»... « Պէտք է խորհիլ, թէ Թուրքիա արժանաւոր բարեկամ մը եւ օգտակար կռուան մըն է»... «Խրամատ մը բացուած է Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ, Ամերիկա պէտք է փութով փակէ այդ խրամատը »...

Ամբողջ յօդուածը նման «Պէտք է»ներու շարան մըն է: Ամերիկա նստած է յանցապարտի աթոռին վրայ ու խեղճ զոհէն՝ Թուրքիայէն ներողութիւն կը խնդրէ : Զենք գիտեր, թէ ամերիկեան հպարտ արծիւը որքան համաձայն է, բայց կը թուի, թէ Նիւ Եորքի օրգանին նման, ամերիկեան իշխանութիւնները եւս հայցողի նոյն դիրքին մէջ են ու Թուրքիան ողոքելու համար, կը դիմեն այն միակ միջոցին, որ հասկնալի է Անգարայի վարիչներուն եւ Թուրք ժողովուրդին համար .

ԴՐԱՄԻՆ :

Օրին նկատած էինք ամերիկեան այս առատաձեռնութիւնը, Թագսիմի դէպքերէն անմիջապէս ետք : «Եանքի, կօ հոմ» պոռացողները քսանեւչորս միլիոն տոլար կը ստանային ... վասն «վարչատրութեան» : Կը կարծենք, սակայն, թէ այդ չնչին գումարը, բաղդատած քսան տարիէ ի վեր Թուրքիոյ կոկորդը իջած միլիառներուն, շուտ պիտի մոռցուի, ժամանակաւոր պիտի ըլլայ անոր ազդեցութիւնը Թուրքերու ընչաքաղցութեան վրայ եւ Աթաթիւրքի հայրենակիցները նոր առիթներ պիտի գտնեն Ամերիկայէն դրամ ուզելու համար : Թէեւ, ոմանք կը կարծեն, թէ «տոլարն ու դանակը հասած են Թուրքիոյ կոկորդին» եւ իրենց ընկերները անգամ մըն ալ պիտի փորձեն ռուբլին ու ... մանգաղը, ինչպէս փորձած էին Լենին – Աթաթիւրք սիրաբանութեան օրերուն :

Երանելի օրեր էին ...

Երբ ռուսական ոսկին անսպառ կը հոսէր... Աթաթիւրքին կոկորդը :

Եթէ Թուրքիան չվշտացնելու՝ ամերիկեան մտահոգութիւնը կը բաժնեն նաեւ Կրեմլինի այս հաւատարիմները՝ իրենց գիտնալիքն է :

Թող չվշտացնեն: Միջոցն ալ պարզ է.

Դրամը :

Տ. Ո.

«Ազդակ»

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Ա.

Ազգի մը դարաւոր կեանքին պատմութիւնը արձանագրուած է անոր բնիկ լեզուին մէջ: Բառերը որով կազմուած է այդ լեզուն, յաւիտենական խորհրդանշաններ են որոնց մէջ կրնայ կարդալ լեզուին խորհուրդներուն ներուս (ինիսիէ) մէկը զանոնք խօսող ժողովուրդին բովանդակ անցեալը, ամենահին ժամանակներէ, մերթ նոյնիսկ անոր ծագումէն սկսեալ, որովհետեւ լեզուն ազգերու ընկերական յարաբերութեանց իբրեւ գերագոյն միջնորդը, ամէնէն կերպընկալ (փլասթիք) տարրը եղած է խորապէս կրելու համար իր ենթարկուած բոլոր շփումներուն դրոշմը: Եւ այդ դրոշմը թէեւ յաճախ այլափոխուած, բայց երբեք բոլորովին ջնջուած չէ: Ժամանակը յաճախ կրցած է փճացնել ամէնէն ամրակուռ պատմական յիշատակարանները, բայց անկարող եղած է ջնջելու յիշատակարաններուն ամէնէն օդայինը, ամէնէն ազազունը, յիշատակարան – բառերը, որոնց մէջ մենք շատ անգամ կը նշմարենք հետքերը զարհուրելի, ապշեցուցիչ հնութեան մը: այդ յիշատակարան – բառերը ոչինչ կ՛ըսեն, ոչինչ կը պատմեն անտարբերներու, որոնց աչքին քերականական պարզ տարրեր են՝ գաղափարներն արտայայտելու սահմանուած, բայց հետաքնին ուսումնասիրողի մը համար, որ կը շահագրգռուի բառերու ներքին կեանքովը, որ գիտէ թափանցել՝ եթէ ներելի է ըսել, անոնց հոգեբանութեանը, անոնք գաղտնախորհուրդ լաւ վկաներ են, որ ամբողջ հէքեաթունակ պատմութիւններ ծրարած կը պահեն իրենց ծոցին մէջ: Վերլուծէ այդ բառերը, թափանցէ անոնց կազմութեանը, քննէ անոնց զարգացման ընթացքը եւ կրած ձեւափոխութիւնները, համեմատէ զանոնք ուրիշ բառերու հետ, եւ մանաւանդ ունեցիր քիչ մը յստակատես միտք, եւ ահա՛ լուռ վկան անակնկալ կերպով պերճաբարբառ պիտի խօսի եւ պիտի պատմէ այնպիսի զարմանալի բաներ, որոնց մասին չէինք իսկ կասկածեր: Եթէ այս նկատողութիւնները ճշմարիտ են բոլոր լեզուներու համար, մասնաւորապէս ճշմարիտ են հայերէնի համար որ աշխարհի ամենահին լեզուներէն է: Այս, հայ լեզուն ալ իր հնադարեան բառերովը կը պատմէ մեր ցեղին անցեալը, անոր վաղնջական ծագումը, անոր քաղաքակրթութեան զանազան փուլերը, անոր սժբախտ ու միանգամայն փառաւոր, ստրուկ ու միանգամայն դիւցազնական շրջանները, եւ դեռ ուրիշ շատ բաներ ... Ան, հայ լեզուն, կը պատմէ թէ մեր ցեղը ցեղակից է ամէնէն փառաւոր եւ ազնուական ցեղին, հնդեւրոպականին, որուն քաղաքակրթութիւնը հնագոյնն ու բարձրագոյնն եղած է, որ ամէն դարու մէջ եւ երկրագունդի ամէն մասերուն վրայ, ուր ցրուած են իր ճիւղերը, քաղաքակրթութեան ջահին ջահակիրն ու աննկուն ռահվիրան հանդիսացած է, որ յղացած է մարդկայնական մտածումներուն, տիեզերական գաղափարներուն է՛ն ազնուագոյնները, որ բարութեան ու ճշմարտութեան, գեղեցկութեան եւ արդարութեան վեհագոյն ըմբռնումն ունեցած է, որ ամէնէն լայն զոհաբերութիւններն ընծայած է մեծ գաղափարներու յաղթանակին համար ...

Ան, հայ լեզուն, կը պատմէ թէ ինք հնդեւրոպական լեզուախումբին մէջ, հնդկերէնին, իրանեանին, յունարէնին ու լատիներէնին չափ անկախ ճիւղ մը կը կազմէ, եւ արմատակիցն է այն լեզուներուն որոնցմով գրուեցան հնդկական վսեմ Վետաներն ու զրադաշտական ոսկեղինիկ Զենտավեստան, յունական չքնաղ Իլիականն ու Ոդիսականը եւ պարսիկ գոհար Շահնամակը եւ դեռ ուրիշ այնքան չնաշխարհիկ գիրքեր, որոնց քով իրենց ուրոյն փայլերովը կը շողան նաեւ մեր Եղնիկն ու Աստուածաշունչի հայ անզուգական թարգմանութիւնը՝ տիպարական եւ բնագրական գեղեցկութեամբ:

Ան, հայ լեզուն, իր մէջ ընդունած եւ իւրացուցած օտար տարերուն, ինչպէս հնագոյն ասորեստանեան, դուրանական, պահլաւիկ – պարսիկ, եւ ապա հետզհետէ յունարէն, ասորերէն, արաբերէն, լատիներէն, թրքերէն եւ նորագոյն Ֆրանսերէն փոխառեալ բառերու մթերքովը, եւ այդ իւրաքանչիւր լեզուէ առնուած բառերուն բնութեամբն ու յատկանշական կողմերովը կը պատմէ թէ մեր ցեղը նախապատմական ու պատմական ժամանակներէ ի վեր որպիսի ցեղերու հետ եւ ինչպիսի պայմաններու տակ յարաբերութիւններ ու շփումներ ունեցած է, եւ այդ յարաբերութիւններն ինչ աստիճան սերտ եղած են եւ ինչ բնութիւն ունեցած են. զորօրինակ՝ քաղաքակա՞ն բնութիւն ունին թէ կրօնական, գրական, տնտեսական կամ ընտանեկան – ընկերական եւայլն, որովհետեւ բառերը շատ լաւ կը յատկանշեն բոլոր այս հանգամանքները:

ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀԵՏ ԱՓՐԻԿԷԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Գ.

Ազնաւուր պահելով իր ժպիտին տակ որոշ լրջութիւն մը՝ միշտ Ֆրանսերէն լեզուով ըսաւ.

— Գիտեմ թէ «էլէֆանին» » փիղ կ՛ըսեն, բայց «հիբօբօթամին» հայերէնը չեմ գիտեր: Յետոյ ինծի դառնալով հարցուց, թէ ես գիտե՞մ:

— Անշուշտ ձեզի հայերէն սորվեցունելու յաւակնութիւնը չունիմ, բայց այդ կենդանիին հայերէն «գետաձի» կ՛ըսեն, եղաւ իմ պատասխանս:

— Լեւոն, դուն երկու բառ սորվեցար հայերէն: Ափրիկէի կեդրոնը, իսկ ես մէկ բառ, ըսաւ Ազնաւուր միշտ ժպտերես եւ փոխեց խօսակցութեան նիւթը:

Ժամը 13·30 էր երբ ճաշը վերջացուցինք. պէտք է աճապարէինք եթէ փիղերու երամակ մը տեսնել էր մեր մտադրութիւնը:

Ինքնաշարժերով ճամբայ ելանք Ֆօր-Լամիէն դէպի հարաւ՝ Գունտուլ ըսուած գիւղը, ժամ մը տեւող ճամբայ մըն էր այդ մացառոտ տափաստաններուն ընդմէջէն ուր կան՝ տեղ տեղ խիտ եւ հսկայ ծառեր որոնց շուքին տակ կարելի է հանդիպիլ այդ կենդանիներուն՝ բախտի բերումով անշուշտ:

Եւրոպացի եւ տեղացի երկու ուղեցոյցներ, որոնք լաւ գիտէին այդ վայրերը, թելադրեցին մեզի իջնել մեր ինքնաշարժերէն եւ ոտքով հետեւիլ իրենց:

Խումբը կը բաղկանար միշտ նոյն անձերէ որոնց կը միանային մեր այս երկու առաջնորդները: Արեւին տաքութիւնը 50 աստիճանէն աւելի էր թերեւս: Իրարու ետեւէ անշշուկ կը յառաջանայինք ճզմելով մեր ոտքերուն ներքեւ փուշոտ թուփեր եւ մացառներ եւ հետեւելով փիղերուն՝ գետնի վրայ թողած՝ թաթերու հետքերուն եւ խոշորակոյտ աղբերուն: Մեր ուղին ցուցնողները ձեռքերու շարժումներով կը հասկցնէին մեզի մեր ընելիքը, չհրաւիրելու համար մեր վրայ այդ անասուններուն ուշադրութիւնը:

Ֆրանսացի մեր առաջնորդը, որուն անունը Տարպելօ է, արհեստով ճարտարապետ, ոչ միայն սքանչելի նկար քաշող մըն է վայրի կենդանիներու, այլ նաեւ քմայքն ունի (հոպպի), տարիներով հետապնդելու զանոնք եւ միշտ թագնուելով՝ գաղտագողի ուսումնասիրելու անոնց բնազդները:

Ils sont là, attention !

Փսփսաց ան մեզի ցոյց տալով չորս հսկայ փիղեր՝ որոնցմէ ամէնէն մեծը վեց թօն կը կշռէր:

Ցանկարծ բոլորս ալ անշարժացանք: Մեր պատկերի մեքենաները ուղղեցինք դէպի այդ անասունները: Դանդաղ շարժումներով ասդին անդին ցրուեցանք անոնցմէ քսանէն քառասուն մեթր հեռաւորութեան մը վրայ:

Մեր Շարլը ամէնէն շատ խանդավառուածն էր մէջերնիս, յաճախ տեղ կը փոխէր շարժապատկերի առնելու այդ կենդանիներուն շարժումները:

Հինդ վայրկեան չտեւեց երբ անոնցմէ ամէնէն վիթխարին՝ մեծ չափի ականջները օդին բացած՝ մեր վրայ յարձակիլ սկսաւ: Բոլորս ալ ընկրկեցանք եւ նոյնիսկ մեղմէ ոմանք մէջտեղէն բոլորովին անհետացան: Տարպելօն փիղերու վռնչիւնի նման ճիչեր արձակեց եւ յաջողեցաւ այդ անասունին յառաջացումը կասեցնել: Ճիշդ է որ Ազնաւուր զբաղած ըլլալով շարժապատկերի իր մեքենայովը՝ շատ չհեռացաւ իր գտնուած տեղէն: Լեւոնը եւ ես իրարու քով էինք կեցած մեր ուղեցոյցներէն եւ Ազնաւուրէն հազիւ քսան մեթր աւելի ետեւ:

Բաւական երկար տեւեց մինչեւ որ՝ դէպի մեր ինքնաշարժերը վերադարձի ճամբուն վրայ՝ նորէն կազմեցինք մեր ամբողջական խումբը:

Մեր Ազնաւուրը «Քաջ Նազարի» առասպելական արիութեամբ տոգորուած, կատակ մը ընելու դիտումով՝ հպարտութեամբ ըսաւ ամէնուս:

Թէեւ մենք Հայերս փոքրամասնութիւն կը կազմենք, աւելի խիզախ ու անվեհեր եղանք փիղերուն դիմաց քան թէ դուք:

Յետոյ ինծի դառնալով ըսաւ մեր լեզուով.— «Երբեմն երբեմն կը սիրեմ կատակով կճել ընկերներս, բայց եթէ ես ալ ուշադրութիւն ըրած ըլլայի թէ այդ փիղը մեր վրայ կը յարձակէր, ես ալ իրենց պէս կ՛աներեւութանայի:

Ժամը երեկոյեան վեցն էր երբ պանդոկ վերադարձանք: Մէկ ժամ վերջը կարճատեւ փորձ մը պիտի ըլլար «Վօկ»ի մէջ, հանդէսէն առաջ տեղեակ ըլլալու համար սրահի արձագանգին:

Այս փորձը հազիւ վերջացած էր եւ կրկին հիւրանոց էինք վերադարձած, կէս թուխ կէս սպիտակ՝ երեսուննոց համակրելի երիտասարդ մը մօտեցաւ ինծի, խնդրելով որ Ազնաւուրին ներկայացնեմ զինքը: Կը ճանչնայի զինքը երբ հազիւ վեց տարեկան տղէկ մըն էր: Հայրը մահացած էր արկածով 1944ին, իսկ մայրը՝ տեղացի խափշիկուհի մը՝ կ՛ապրի տակաւին:

— Շարլ, այս պարոնն ալ Հայու զաւակ է, անունն է Կարապետ Տէօքմէճեան, եկեր է ձեզի ներկայանալու՝ մղուած անշուշտ իր հայրենակցական զգացումներէն:

— Ուրախ եմ պարոն, ի՞նչպէս էք: հարցուց ան:

— Դժբախտաբար հայերէն չի գիտեր, ըսի իրեն. ան իր ուսումը առած է Փարիզի մէջ եւ այսօր որոշ պաշտօն մը ունի երկրին տնտեսական նախարարութեան մէջ:

Ազնաւուր թթուեցուց իր դէմքը եւ Ֆրանսերէնով յայտնեց իրեն թէ՝ անոր հայերէն չգիտնալը շատ հաճոյք չէր պատճառեր իրեն:

— Անկարելիութիւն մըն էր, Շարլ, անոր մեր լեզուն սորվիլը: Հօրը թրքախօս եւ մօրը արաբախօս ըլլալը, տեղական իր շրջանակը եւ մանաւանդ քաղաքէս իր երկարատեւ բացակայութիւնը արգելք, ներքին այդ բանին: Սակայն, չէ՞ք կարծեր որ գնահատելի է այս երիտա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կառքի պէտք չկայ, ըսաւ Պուլկարը, Նիքոլիին պանդոկը հոս, կայարանին մօտն է:

Բեռնակիրը ծածկոյթն ալ ուսին վրայ առնելով վար իջաւ վակոնէն ու հեռացաւ ըսելով.

— Կայարանին դուռը ձեզի կը սպասեմ, հոն ուր տոմսակները կը նային:

Սալիհա հանըմ Պուլկարին հեռանալէն ետքը, ձեռքի պայուսակը բացաւ, փոքրիկ հայելի մը առաւ մէջէն ու արագօրէն, ձեռքով մազերը յարդարեց, կրկին դռնակէն նայեցաւ ինքնիրեն ըսելով.

— Զարմանալի բան, ո՞ւր է Նուրի պէյը որ զիս դիմաւորելու պիտի գար...

Հասնող ճամբորդները, ընդհանրապէս դիւղացիներ կամ փոքրիկ առուտուրի մարդիկ, ամէնքն ալ զրեթէ երրորդ կարգի ուղեւորներ, հետզհետէ կը մեկնէին եւ կայարանը, կամաց կամաց կը դատարկանար: Սալիհա հանըմ, աչքը չորս կողմ պտըտցնելով, տեսաւ ծպտուած թիկնապահը որ հեռուն կեցած էր անշուշտ իրեն վար իջնելուն սպասելով:

Հինդ վայրկեանի չափ դռնակին առջեւ կենալէ ետք, Սալիհա հանըմ տեսնելով որ իր սպասած անձը չերեւար, որոշեց կառքէն իջնել:

Հազիւ թէ ոտքը գետին դրած էր ու դէպի կայարանին ելքը երթալ կը պատրաստուէր, Շէրիֆ պէյ մօտեցաւ իրեն եւ չոր ձայնով մը ըսաւ.

— Սալիհա հանըմ, ձեզ ձերբակալելու հրաման ունինք, առանց աղմուկ հանելու հետեւեցէք մեզի, որեւէ ընդդիմութիւն աւելորդ է:

Թեթեւ սարսուռ մը անցաւ կնոջ բովանդակ մարմինէն եւ դժգոհութիւն մը պատեց դէմքը, բայց այն կորովի անձնիշխանութեամբ, որ իրեն յատուկ էր, իսկոյն ինքզինքը ժողվեց եւ ամենայն հանդարտութեամբ պատասխանեց.

— Չեմ հասկնար թէ ի՛նչ ըսել կ՛ուզէք, Սալիհա հանըմ չկայ այստեղ, այլ ամերիկեան հպատակ Միսըս Պլաքթոն:

— Ամէն բան յայտնուած է, Սալիհա հանըմ, շարունակեց լրտեսը, ուրանալը օգուտ չունի, հետեւեցէք մեզի, առանց մեզ ստիպելու որ բռնութեան դիմենք:

Սալիհա հանըմ, տենդոտ ձեռքով մը պայուսակը բացաւ եւ թուղթ մը հանելով ըսաւ խիստ շեշտով.

— Ահաւասիկ ամերիկեան անցագիրս, թողէք որ անցնիմ, եթէ ոչ ծանր պատասխանատուութեան կ՛ենթարկուիք... ուղղակի մեր հիւպատոսին պիտի բողոքեմ:

— Մեզի հրաման եղած է ձեզ ձերբակալելու եւ մենք այդ հրամանը պիտի գործադրենք. դուք, յետոյ, եթէ կրնաք, ապացուցէք թէ Սալիհա հանըմը չէք եւ թէ Ամերիկացի էք...:

Թիկնապահը, որ հեռուէն տեսած էր տիկնոջ խօսակցութեան բռնուիլը անծանօթիի մը հետ, որուն 2 ոստիկաններ կ՛ընկերանային, կամաց կամաց մօտեցած էր, բայց տակաւին կարող չէր եղած փոխանակուած խօսքերը լսելու: Քանի մը քայլ եւս մօտեցաւ, սակայն քոմիսէրը զայն նշմարելով, խիստ ձայնով գոչեց.

— Ճամբադ գնա ու հեռացիր այս տեղէն:

Սալիհա հանըմ գլուխը դարձուց տեսնելու համար թէ որո՞ւ կ՛ուղղուէին այդ խօսքերը ու նշմարեց թիկնապահը. այն ատեն ձայնը բարձրացնելով պոռաց այնպէս, որ խօսքերը լսուին:

— Ես Սալիհա հանըմը չեմ, իրաւունք չունիք զիս ձերբակալելու, ես Սալիհա հանըմը չեմ...

— Կը տեսնեմ որ կարելի չէ անուշութեամբ քեզի հետ գործ տեսնել, գոչեց լրտեսը իր կարգին, ուժով մը կնոջ թեւէն բռնելով. օ՛ն, քալէ տեսնենք...:

Նոյն բոպէին պայթում մը լսուեցաւ եւ Շէրիֆ պէյ գլխէն դնդակահար գետին տապալեցաւ. յետոյ, իրարու ետեւէ երկու պայթում եւս լսուեցաւ եւ քոմիսէրն ու ոստիկանը նոյնպէս գետին ինկան... Սալիհա հանըմ շուարած աղաղակ մը արձակեց...:

— Եկուր, ըսաւ իրեն թիկնապահը, անոր ձեռքէն բռնելով ու քաշելով դէպի երկաթուղիի ճամբուն վրայ:

Հրազէնին ձայնը լսելով, կայարանին պաշտօնեաները եւ մէկ քանի յապաղած ճամբորդներ սկսան վազել, մէկ մասը գետին իյնողներուն քով, իսկ միւս մասը տիկնոջ ու թիկնապահին ետեւէն:

Մէհմէտ փաշա իր պրաունինկը իրենց վրայ եկողներուն ուղղելով գոչեց.

— Մօտեցողը պիտի զարնեմ...:

Ամէնքն ալ սարսափահար, կանգ առին: Նոյն միջոցին երիտասարդ մը հասաւ հեւ ի հեւ, ինքն ալ իսկոյն ռեվոլվէրը հանեց եւ պոռաց.

— Հեռացէք այս տեղէն...

Եւ զէնքը օդին մէջ պարպեց անդամ մը: Սալիհա հանըմ նորեկը տեսնելով, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց ու աղաղակեց.

— Նուրի՛, Նուրի՛...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 77)

ՊՐԱՆՑ ՊԱՀՈՒՄԸ

Ֆ. ՊԱՍՏ

ՊԱՀՎՈՂ

—*—

ԲԱԺԻՆ Գ-ՐԴ

Ինչպես ասվեց վերևում, ցրտահար վերնիր եղբայրները հավաքվեցին Ղազարոսի տան մոտ, որպեսզի ընդհանուր խորհրդակցություն ունենան։ Ամենքն էլ տխուր էին և մռայլ։ Ոչ ոքի դեմքին ուրախության նշույլ անգամ չէր երևում։ Ամենքն էլ մտածում էին, թե ինչպես պետք է վարվեն, որ իրենց ընտանիքները սովամահ չլինեն։ Ամենքն էլ գիտեին, որ ձմեռը շատ երկար է տևում, և մինչև գարունը դեռ շատ ժամանակ կա։ Ամենքն էլ գիտեին, որ ձմռան ընթացքում ոչ մի գործ չի լինի անելու, և ոչ մի կոպեկ չի լինի վաստակելու։ Ամենքն էլ գիտեին, որ ձմռան ընթացքում ոչ մի գործ չի լինի անելու, և ոչ մի կոպեկ չի լինի վաստակելու։ Ամենքն էլ գիտեին, որ ձմռան ընթացքում ոչ մի գործ չի լինի անելու, և ոչ մի կոպեկ չի լինի վաստակելու։

Ղազարոսի տունը մի փոքրիկ խրճիթ էր, որ կանգնած էր գյուղի ծայրին, մի բլրակի վրա։ Խրճիթի առջևի կողմում մի փոքրիկ պարտեզ կար, որի մեջ մի քանի ծառեր էին աճում։ Ամռանը այդ պարտեզում Ղազարոսի կինը՝ Մարիամը, բանջարեղեն էր ցանում, որով ընտանիքը ձմռանը կերակրվում էր։ Ամռանը Ղազարոսի երեխաները՝ Սամվելն ու Աննան, ամբողջ օրը այդ պարտեզում էին խաղում։ Ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում, և ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում։ Ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում։

Ղազարոսի տունը մի փոքրիկ խրճիթ էր, որ կանգնած էր գյուղի ծայրին, մի բլրակի վրա։ Խրճիթի առջևի կողմում մի փոքրիկ պարտեզ կար, որի մեջ մի քանի ծառեր էին աճում։ Ամռանը այդ պարտեզում Ղազարոսի կինը՝ Մարիամը, բանջարեղեն էր ցանում, որով ընտանիքը ձմռանը կերակրվում էր։ Ամռանը Ղազարոսի երեխաները՝ Սամվելն ու Աննան, ամբողջ օրը այդ պարտեզում էին խաղում։ Ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում, և ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում։ Ամռանը այդ պարտեզում ծաղիկներ էին բուսնում։

— Ի՞նչ, տղերք ջան։

— Այ ձեզ ճամփով պատահեցանք։

— Ո՞ւր էիք գնում։

— Հենց ինքներս էլ չգիտենք, թե ուր գնանք։ Ասում էին, թե Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել, ինչպես ասում են՝ տան տեղը քեռի Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։

— Ի՞նչ ես դու ասում։ Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։ Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։ Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։

— Ինչպես տեսնում եք, ամբողջ գյուղը կրակի մեջ է այրվել։ Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։ Ղազարոսի տունը կրակի մեջ է այրվել։

— Ի՞նչ ասես որ չի պատահում աշխարհիս երեսին

Պ. Կարապետ Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ֆէսճեան եւ աղջիկը՝ Պրիժիթ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Ֆէսճեան եւ զաւակները՝ Ալէն եւ Մառլէն, Տէր եւ Տիկին Առման Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Տուս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Պ. Կարօ Երանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հիւսնիկ Խաչիկեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Քանթարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարգիսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, կնքամօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՄԷ ՖԷՍՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Հանիյովսէփեան, Պանտըրմացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 10ին, 97 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մարտ 14) առաւօտ ժամը 9ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ամերիկայէն Տէր եւ Տիկին Տատայեանէ 25 Ֆրանք յատկացուելու համար կարիքաւորներու :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Աղքատախնամի վարչութիւնը իր նոր կեդրոնի բացման առթիւ, կազմակերպած է երեք ընդունելութիւններ : Առաջինը բոլորովին պաշտօնական, վերապահուած էր Ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ մարմիններու ներկայացուցիչներուն : Երկու յաջորդող Ուրբաթ իրիկունները վերապահուած են Միութեան անդամներուն, այբենական կարգով :

Երրորդ եւ վերջինը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 18էն 20, 77 Բիւ Լաֆայէթ (Բ. յարկ) :

Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը հետաքրքրուին Միութեան գործունէութեամբ՝ ՔՈՔԹԷՅԼ :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,

17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Բիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23 :

Նախագահութեամբ
Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

ԿՈՉՈՒՆՔ

Ֆրանսական բանակի Օտար Նախկին Սպայից Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 20ին, Սերքլը Միլիթէռ, (Փլաս Սէն թ'Օկիւսթէն) :

Կը նախագահէ ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՎԻԼԱՆ
(Նախկին Ռազմիկներու նախարար)

Մասնակցութիւն՝ 40 ֆրանք :

Արձանագրուիլ նախագահին մօտ՝ Յակոբ Առաքելեան, 20 Բիւ Նէօնժէսէռ է Քոլի, (Փարիզ 16), հեռ. 605–34–70 :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժըամ 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան ֆոնտին :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 18 Մարտ,
ժամը 20·45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին
ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Փաստանկար)
եւ անմահ Տիգրան Ջուխաճեանի

ԿԱՐԻՆԷ

Գլուխ – Գործոցը

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) գունաւոր ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը :—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն : 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆուայէ Տիւ Թէաթրի մէջ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընտրակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Օր. Խատկոփ (ցիկան պարուհի), Միւսիա (երգչուհի)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան եւ Ժան – Ժագ Օսմանճեան :

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանգիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌՍԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը Մարտ 23ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ Մ[illegible]

Նուիրուած
Ֆրանսահայ բանաստեղծուհի
ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ–ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

14 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21[illegible]
Քաֆէ «Ռեժան»ի վերնայարկը
Ռիւ Լաֆայէթ, (Մեթրօ Քատէ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՄԱՐՏ
VENDREDI
14 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11462 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.462

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԵԼ ՎԻՃԱԿ

Վերջին օրերու ընդհարումները Սուէզի ջրանցքին երկու կողմերը, ցոյց կուտան, որ մօտալուտ խաղաղութեան մը յոյսերը պարզապէս ցնորք են :

Վեցօրեայ պատերազմի վաղորդայնին զինադադար հռչակուած էր եւ պատերազմական դործողութիւնները պաշտօնապէս վերջ գտած : Սակայն անպաշտօն կերպով ընդհարումները կը շարունակուին հակառակորդ ճակատներու մէջեւ, փոքրիկ ընդհատումներով, առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ :

1967 Յունիս հինդին Իսրայէլ յարձակած էր արաբական երկիրներու վրայ, առանց վերջնագիր տալու, ինչպէս կը պահանջէ միջազգային իրաւունքը, եւ առանց պաշտօնապէս պատերազմ յայտարարելու, բոլորովին անակնկալ կերպով, յանկարծակիի բերելով հակառակորդները : 1939 Սեպտեմբեր մէկին նոյն ձեւով յարձակած էր Հիթլէր Լեհաստանի վրայ :

Դիւանագիտութեան եւ միջազգային յարաբերութեանց դասական աւանդութիւնները պատմութեան անցած են այլեւս :

Արաբ-իսրայէլեան վէճը բոլորովին նոր, աննախընթաց երեւոյթ մը կը պարզէ : Արաբները պաշտօնապէս չեն ճանչնար Իսրայէլը իրրեւ անկախ պետութիւն, ուստի կը մերժեն անոր հետ միանալ կանաչ սեղանի մը շուրջ, հաշտութեան պայմաններու մասին խօսելու համար :

Մակը միջնորդի դեր ստանձնած է կողմերուն միջեւ : Սակայն փորձը ցոյց տուաւ, որ այդ միջոցն ալ լուծում մը չբերաւ հարցին :

Բազմակողմանի բարդութիւններ անել վիճակ մըն են ստեղծած :

Մակի առաքելութիւնն է՝ նախ առաջքն առնել պատերազմներու, յետոյ եթէ չը յաջողի արդիլել զինեալ բախումները, զղջմիջեան վէճերը լուծել իրաւարար ճանապարհով, խաղաղ միջոցներով, չահագիտական կողմերը դոհացնելու եղանակով :

Այս երկու պարտականութեանց մէջ ալ իր անկարողութեան ապացոյցը տուաւ Նիւ Եորքի արիսպագոսը : Դեռ աւելին. չկրցաւ զործադրել տալ 1967 Նոյեմբեր 22ին Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ քուէարկուած բանաձեւը, իրրեւ լուծում Մերձաւոր Արեւելքի վէճի կարզադրութեան :

(Անբախտ թուական մըն է « Նոյեմբեր 22»ը : Նոյեմբեր 22ի մըն էր (1920), որ նախագահ Ուիլսըն տուած էր Թուրքիոյ հայկական չորս նահանգները Հայաստանի Հանրապետութեան կցելու իրաւարարութեան վճիռը : Վճիռ, որուն զործադրութիւն կը սպասէ հայ ազգը չուրջ կէս դարէ ի վեր ...) :

Լուծումի հաւանական եղանակ մը առաջարկեց Ֆրանսա, Մակի հովանիին տակ, սակայն աւելի սեղմ չրջանակի մէջ : Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կարեւոր չահեր ունեցող չորս պետութիւններ, Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա պէտք է խորհրդակցին՝ կողմերուն կողմէ ընդունելի պատուոր լուծում մը գտնելու համար :

Չորսերը արդէն կը թուին այս ձեւին չուրջ համաձայնելու : Սակայն կոզմերը չեն ուզեր, որ առաջարկուելիք պայմանները, առանց նախապէս իրենց համաձայնութիւնը տալու, վերջնապրոյած որոշումներու հանդա-ման ըլլան :

1938ին Միւնիխի մէջ ուրիշ Չորսեր — Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Իտալիա — Չեխոսլովաքիան զոհեր էին Հիթլէրի «վենսական տարածութեան» պահանջին : Իսրայէլի վարիչները վախենալով նման կարզադրութենէ մը՝ այժմէն կը յայտարարեն թէ իրենք Չեխոսլովաքիա չեն :

Բանի օրերը կը սահին, այնքան յստակ կը դառնայ Իսրայէլի նպատակը դրաւուած հողերէն մաս մը վերջնապէս պահելու մասին : Սուէզի արեւելեան ափերուն վրայ ամրութիւններ կառուցանելու ձեռնարկները առոր ապացոյցն են :

Եգիպտացիք վառոդ մը տեսնելով իրենց ապահովութեան դէմ՝ ռմբակոծու-թեամբ կ'ուզեն արդիլել անոնց կառուցումը : Իսրայէլացիք իրենց կարգին կը փոխադարձեն՝ կարեւոր վնասներ պատճառելով Սուէզի Արեւմտեան եզերքի եդիպտական քաղաքներուն :

Միւս կողմէ Ֆէտայիներն ալ կը սաստկացնեն իրենց զործունէութիւնը, երբ-ուրնալով վար չղնել զէնքերը՝ մինչեւ Պաղեստինի ազատագրութիւնը : Զեն ընդունիր ՄԱԿի Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը : Ու չեն ուզեր ենթարկուիլ արաբական պետութեանց որոշումներուն :

Իսկական անել վիճակ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԲ ԽՄՈՍԿՈՒԱ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ՋԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անտարակոյս, նոյնիսկ աննախընթաց քայլ մը առած է Մոսկուա, տեղեկացնելով ա-րեւմտեան պետութիւններուն եւ Ճափոնի թէ դժուարութիւնները զուրս ունի Չինաստանի հետ, չատ լուրջ են :

Արդարեւ, չին – խորհրդային սահմանային արիւնալի միջադէպէն եռք (որ, թէեւ առաջինը չէր) խորհրդային կառավարութիւնը հարկ համարեցաւ անմիջականօրէն, իր դեսպաններուն միջոցաւ յարաբերութեան մէջ մտնել Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ մինչեւ իսկ Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութեանց հետ : Այս վերջին պարագան մանաւանդ աւելի քան զարմանալի է :

Կ'լսուի թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վալերիան Զոռին, նոյնիսկ «դեղին վտանգի» մասին խօսած է : Նոյն ատեն խորհրդային մամուլը յարատեւօրէն կը «պայմանաւորէ» հանրային կարծիքը : Բոլոր թերթերը կը ծանրանան չին – խորհրդային տարակարծութեանց վրայ եւ անշուշտ չահեկան է երեւոյթը եւ պարզուած պատկերն ալ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ համայնավարին վախը իրմէ աւելի հա-մայնավարէ մը ...:

Կոմիւնիստ պարբերականը կը դրէ. «Չին համայնավարութեան մասին . — «Ժո-դովուրդը Մաոյականներու կողմէ կը նըկատուի իրրեւ նիւթը « առաջնորդին » դործունէութեան : Մաօ կը յայտարարէ թէ չին ժողովուրդը «սոլիտակ թուղթ » մըն է, որու վրայ «մեծ ղեկավարը» ըս-քանչելի պատկերներ կը դծէ, կարմ՝ մարդուն դերը դերոյի չլած է» :

Դէպերու կարծիքով, երբ Մոսկուա Ա-րեւմուտքը իրրեւ վկայ կը բռնէ իր նպատակին է .— Ա) փաստել իր խղճի հան-գստութիւնը աշխարհի առջեւ : Բ) Դէմ դնել Չինացիներու ըսածներուն, որոնց բացատրութիւնը սահմանային միջադէպին մասին, սկսած է հող դտնել բարմա-

---

Թիւ մայրաքաղաքներու մէջ : Գ) Ցոյց տալ որ միջադէպը հարկ եղածին չափ ծանրակչիռ եղած է եւ կը սպառնայ մի-ջազգային արձագանգներ ունենալ : Դ) Սարսափեցնել այսպէս իր հաւատարիմ-ները որպէսզի, յետագային, անոնց նե-կայացնէ ծրագիր մը, համայնավար կու-սակցութեանց վեհաժողովին, ծրագիր մը որ կը ձգտի գլխաւորաբար մխանգամընդ-միշտ ջնջել «չինական ձեւի համայնավա-րութիւնը » :

Անկարելի չէ նաեւ որ Մոսկուա, այս ձեւով ուզէ յառաջացնել Մոսկուա – Ուե-չինկթըն բանակցութիւնները : Կ'լսուի թէ Նիքսըն Մոսկուա պիտի երթայ Ապ-րիլին : Այս լուրը հաստած է Պելկրատէն, բայց Սպիտակ Տան բանբերը ճղտած է թէ այժմ, նախագահը ճամբորդութեան ոչ մէկ ծրագիրը ունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՄՓիՏՈՒ եւ կինը ճաշի հիւրերը եր-գած են տը Կոլի, Ջորջ-Քոչբիի իրիկուն է-լեզէ : Ներկայ եղած են նաեւ Տէր եւ Տի-կին Տըլըէ : Կը կարծուի թէ նախագահը ուզած է հրապարակաւ ցոյց տալ թէ վըս-տահութիւն ունի միշտ իր նախկին նա-խարարապետին եւ կարեւորութիւն չի տար Մարքովիչի խնդրին առթիւ եղած ըսի – բաներուն :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Խորէն Ա. կաթո-ղիկոսի եւ նախաձեռնութեամբ «Համազ-պային » Երաժշտական Կեդր. Յանձնա-խումբի , Կիրակի , 9 Մարտ, երե-կոյեան ժամը վեցին, ամերիկեան հա-մալսարանի «Զեփըլ»ին մէջ տեղի ունեցաւ Կոմիտասի Ծննդեան Հարիւրամեակին նը-ւիրուած յիշատակի հանդէսը :

Ներկայ էին Խորէն Կաթողիկոս , Կա-թողիկէ Հայոց Պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, Լիբանանահա-յոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, Հալէպի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Գէորգ Արք. Լայիքեան, Կա-թողիկէ պատրիարքարանի ընդհ. փոխա-նորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Թէրզեան, Դրան Եպիսկոպոս Գարեգին Եպիսկ. Սարգիս-եան, պետական երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր – Գալուստեան երեւելի ազգային – ներ եւ երկսեռ հասարակութիւն մը , որ ծայրէ ծայր լեցուցած էր ընդարձակ սը-րահը :

Յանձնախումբի կողմէ բացման խօսքը կատարեց Պ. Գէորգ Գանտահարեան : Ամփոփ դիծերու մէջ ներկայացուց Կոմի-տասի կեանքն ու դործը : Ընդդծեց ար-ժանիքները :

Բանախօսեց Գարեգին Եպիսկ. Սար-գիսեան : Ներկայացուց Կոմիտասի կատա-րած մեծ դերը :

Երգիչ Կարապետ Զաւրբեան, դաշնա-կի ընկերակցութեամբ Տիկին Մելինէ Թնճուկեանի, ապրումով մեներգեց «Գա-րուն ա», «Քելէ, Քելէ»ն եւ «Ծիրանի ծառը » :

Կոստան Զարեանի «Ասացուածք մեռած բանաստեղծի համար»ին խմբական ար-տասանութիւնը կատարեցին Դպրեվանքի սաները :

Երգչուհի Տիկին Արփինէ Փեհլիվան-եան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Մելինէ Թնճուկեանի, խոր ապրումով մե-ներգեց «Տըլէ եաման»ը, «Կաքաւիկ»ը եւ «Կռունկ»ը :

Երաժշտագէտ Պ. Օննիկ Սիւրմէլեանի դեկավարութեամբ, լարային նուագա-խումբը նուագեց «Հոյ նազան»ը, « Այ այլուղ»ը, «Ալագեազ»ը, «Հաբրբան»ը եւ «Էջմիածնի պար»ը : Այս վերջինը կրկնը-ւեցաւ :

Խմբավար Պ. Գէորգ Գանտահարեանի դեկավարութեամբ՝ «Կանաչեան» երգչա-խումբը խմբերգեց «Սուրբ Սուրբ»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, «Սարերի վը-րայ գնաց »ը, «Այ աղջիկ – Անձրեւ է – կաւ»ը եւ մեծ յաջողութեամբ՝ «Կա-լի երգ »ը :

Բանախօս ու արուեստագէտները՝ դնա-հատուեցան բուռն ծափերով :

Փակման խօսքը ըրաւ Հայրապետը : Հոդեկան զոհունակութեան եւ վայելքի դեղեցիկ պահ մը եղաւ այս երեկոն , — ըսաւ Կաթողիկոսը : Գործադրուած յայ-տադիրը լաւագոյնս ներկայացուց հայ ե-րաժշտութեան մեծ քուրմին՝ անմահն Կոմիտասի կեանքը եւ անոր կատարած սքանչելի դործը :

«Հայ ժողովրդական երաժշտական կալ-ուածէն ներս, Կոմիտաս վարդապետ եղաւ այն անձնաւորութիւնը, որ գիտցաւ եւ կրցաւ հաւաքել դրեթէ անճանաչելի դար-ձած մեր երդերը, դուեց, մշակեց գանոնք եւ իրրեւ երաժշտական ընտիր դոհարներ՝ ներկայացուց հայ ժողովուրդին :

« Բարձրօրէն կը դնահատենք «Համազ-պային»ի Երաժշտական Կեդր. Յանձնա-խումբը իր այս դեղեցիկ նախաձեռնու-թեան համար : Կ'օրհնենք անմահն Կոմի-տասի անթառամ յիշատակը : Կ'օրհնենք բոլոր ծառայողները եւ սպասարկուները , որոնք նուիրուած են հայ երաժշտութեան եւ հայ մշակոյթին » :

Հանձարեղ Կոմիտասի Ծննդեան Հարիւ-րամեակին նուիրուած յիշատակի այս փառաչուք հանդէսը յարդանքի տպաւո-րիչ պահ մը եղաւ :

×

Կոմիտասի Ծննդեան Հարիւրամեակին նուիրուած ցուցահանդէսին բացումը տե-ղի ունեցաւ Ուրբաթ, 7 Մարտ, երեկոյ-եան ժամը 7ին, «Կալըրի Մանուկ»ի սրա-հին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. – Հ. Ե. Ը. Հայ Համալսարանական Ուսանողներու Միութեան Մշակութային Յանձնախումբի :

Ցուցադրութեան դրուած են Կոմիտասի մեծադիր մէկ լուսանկարը, որուն վրայ ստորագրած է Կոմիտաս եւ նուիրած՝ իր մէկ բարեկամին, Աղեքսանդրիա : Նկա-րին տակի ձօնը Կոմիտասի ձեռադիրն է : Նաեւ՝ 26 նկարներ, դործ՝ փօլ Կիրակոս-եանի, Կիւլի, Աբրահամ Դուրդինեանի , Լիւսի Թիւթիւնճեանի, Գրիգոր Մոմճեա-ն, Լիւսի Կէօչէրեանի, Յարութիւն Թո-րոսեան, Եսայիեանի, Սիմոն Պալթաքէ Մարթայեանի, Սեդա Մանուկեանի, Անդ-րանիկ Ազնաւուրեանի եւ Յակիմ Ֆերման-եանի :

Կոմիտասի հեղինակութիւններէն ներ-չընչուած նկարներ են, Կոմիտասի ապ-րումները : Կը ներկայացնեն՝ «Կռունկ»ը, «Անտունի»ն, «Կուժն առայ ելայ սարը» , « Անձրեւ եկաւ չաղալչէն», «Արեւ բաց-ուեց թուխ ամպերէն», «Սիրաս այրում ա», «Շողեր ճան» , «Կոմիտասի նեբաչ-խարհը», «Կոմիտաս կ'երազէ», «Անձկու-թիւն», «երազ», «Քոմբոզիսիոն», «Մի-դիք քօդմիք», «Օրկ միդիքալ», «Մենու-թիւն մահուան սեմին» , «Կոմիտասի մուսան», «Կոմիտաս» եւայլն :

Գնահատելի աշխատանք մը՝ արուեստի օտար վարժարաններու մէջ իրենց դար-պացումը ստացած հայ արուեստագէտնե-րու կողմէ :

Սակայն, բացի քանի մը ուշագրաւ պատառիկներէ , մխիթարները, մեղի ծանօթ հանճարեղ Կոմիտասը իր խորհուրդով չէ-ին դրսեւորած : Կարծես թէ Կոմիտասի կեանքն ու դործը լաւագոյնս ուսումնա-սիրուած չէին :

«ԱԶԴԱԿ»

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Բ.

Ան, հայ լեզուն, իր Ե. դարու ոսկեղինիկ շրջանովը, ուր անգիրէն գրաւոր լեզուի բարձրանալով գրականացաւ, այն վերին աստիճանի կանոնաւոր, զմայլելի կերպով կատարելագործուած՝ անակնկալ ճոխութեամբը որով կը յայտնուի այդ դարուն, պերճաբարբառ կը պատմէ, կը վկայէ այն բարձր քաղաքակրթութիւնը՝ որուն յաջողած էր հասնիլ հայ ցեղը: Ազգի մը լեզուն ջինջ հայելին է անոր քաղաքակրթութեան եւ զարգացման մակարդակին, վասնզի լեզուն իսկ ինքնին արդէն ստեղծումն է քաղաքակրթութեան, որուն օրըստօրէական զարգացման պահանջներուն համեմատ օրէ օր կը ճոխանայ, եւ ցորչափ ժողովուրդի մը կեանքի պէտքերը կ՛աւելնան, կ՛այլազանուին, կը բարդանան, ցորչափ անոր մտածողութիւնը կը սրի, կ՛ընդարձակի, զգացումներն ու ճաշակները կը նրբանան, նոյն համեմատութեամբ ալ լեզուն ինքզինք կը ճոխացնէ՝ իրերու, դաղափարի նրբերանդներու, նորանոր բարդ զգացումներու համար նոր նոր բառեր յերիւրելով, նորաստեղծելով, պատշաճեցնելով: Միեւնոյն կերպով, ցորչափ ազգի մը քաղաքակրթութիւնը անկման կը միտի, լեզուն ալ անոր հետ յետաշրջական ընթացք մը կ՛առնէ. օրէ օր կ՛աղքատանայ, կ՛անշքանայ, կը ռամկանայ, միշտ մնալով հաւատարիմ հայելին զինք խօսող ժողովուրդին քաղաքակրթութեան: Եւ աւա՛ղ, հայ լեզուն ալ՝ Ե. դարու մեծապայծառ, արփաշող շրջանէն վերջ՝ օրէ օր կրած շիջելափառ անկումը, օրէ օր ենթարկուած ողորմելի ռամկացումը մինչեւ անցեալ դարու սկիզբները ուր տեղի ունեցաւ լեզուին վերածնումը՝ աշխարհաբարի կաղապարին մէջ նորաձուլուած եւ Ֆրանսական գրականութեան կենսունակ հիւթերովը պատուաստուած արդի հայերէնով, այդ անկման շրջանի լեզուն ալ կը յատկանշէ հայ քաղաքակրթութեան աստիճանական անկումը՝ հալածանքի, դժբախտութիւններու, ճակատագրական ողբալի հարուածներու ազդեցութեան տակ:

Ու դեռ ասոնք մեր ցեղի կեանքին ընդհանուր ու լայն հատուածակողմերն են, զոր կը ցոլացնէ հայ լեզուն: Ան, հայ լեզուն մեր հին կեանքէն մանրամասնութիւններ, պզտիկ ջնջին բաներ, հէքեաթունակ դէպքեր ալ կրնայ պատմել ու պատմած իսկ է: Ունի բառեր որ մեր ցեղին մէկ հին հաւատալիքը կ՛անդրադարձընեն, բառեր, որ հին սովորութիւն մը կը պատմեն, բառեր ու ոճեր՝ որ պզտիկ, սիրուն աւանդավէպեր կըխտացնեն իրենց մէջ. վերջապէս մեր բոլոր հին ըմբռնումները, սովորութիւնները, կրօնքը, նախապաշարումները, մէկ խօսքով բովանդակ ժառանգական հոգեբանութիւնը կը կարդացուի անոնց մէջ:

Եւ տակաւին բան մը չեն ինչ որ մինչեւ հիմա հայ լեզուն կամ անոր բառերը պատմած են մեզի մեր անցեալ կեանքէն. դիտնական հետաքնին ուսումնասիրողներու ձեռքին տակ անոնք մէկիկ մէկիկ կը քննուին, կը վերլուծուին, կը բաղդատուին ճիշդ ինչպէս բուսաբան մը կը քննէ բոյսերը. հետզհետէ անոնք պիտի բանան մեր առջեւ իրենց հաւատարմօրէն պահպանած դարաւոր գաղտնիքները, եւ մեզի պիտի պատմեն ա՛լ աւելի զարմանալի, անակնկալ բաներ ...:

Սիրենք մեր լեզուն եւ դիտակից ըլլանք թէ անոր ամէն մէկ բառին ու ոճին վրայ ու մէջն ու շուրջը մեր ցեղին կեանքէն, անոր արիւնէն ու միսէն, սիրտէն ու հոգիէն, փառքերէն ու դժբախտութիւններէն՝ եթէ ներելի է ըսել, հոսանուտային աննիւթական մասնիկ մը, բան մը կառչած է ու կը սաւառնի անտեսանելի կերպով, ինչ որ կրնայ տեսնուիլ, յայտնուիլ այն պայծառատես միտքերուն, որոնք լեզուաբանական հոգեչաձութեամբ օժտուած են ...

ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կ. Պոլիս, 1910

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀԵՏ ԱՓՐԻԿԷԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ժամը 20·30ն է: «Վօկ» սինեմային մուտքի դուռները կը բացուին: Առաջին մտնողներէն մէկն ալ ես եմ: Ինծի տրամադրուած աթոռը կը դրաւեմ առաջին շարքի վրայ եւ տեղէս չեմ շարժիր մինչեւ երգահանդէսին վերջանալը: Քառասունեւհինգ վայրկեանէն աւելի կը տեւէ սրահին բերնէ բերան լեցուիլը: Ակնարկ մը ներկաներուն վրայ:

Զատի կառավարութեան կողմէ կրթութեան եւ արուեստից նախարարները, բազմաթիւ երկիրներ եւ պետութիւններ ներկայացնող դիւանագիտական եւ դեսպանական կազմերը, քաղաքիս Եւրոպացի եւ տեղացի ընտրանի դասակարգ մը, եւ «աղ պղպեղ» հոծ բազմութիւն մը, կազմուած մեծ մասամբ երիտասարդ ու արդիական երգի մոլեռանդ տարրերէ:

Երկուքուկէս ժամ տեւող այս երգահանդէսի ընթացքին, մեր դերմարդկային Ազնաւուրը կը հրապուրէ, կը յուզէ եւ կը զուարճացնէ բոլոր ներկաները անխտիր, իրեն հետ կ՛ապրինք՝ իր բառերուն եւ մեղեդիներուն ազդեցութեան տակ՝ այն կեանքը, զոր կը պարտադրէ ան մեզի բացարձակ լռութեան մը մէջ, մանաւանդ երբ կ՛երգէ ան իր հոգիին ամբողջ էութեամբը «Լա Մամմա»ն, «Լա Պոհէմ» եւ «Ամընէ մուա»ն: Հանդէսին վերջաւորութեան, աջէն ու ձախէն կ՛իմանամ կարդ մը քննադատութիւններ որոնք՝ մերթ կը հրճուեցնեն եւ մերթ ալ կը տխրեցնեն ու կը զայրացնեն զիս:

«Ուրիշ շատեր ներկայացան մեզի այս բեմին վրայ, բայց Ազնաւուր գլեց ու անցաւ բոլորը»:

«Ազնաւուր յուսախաբ ըրաւ զիս: Փարիզի «Օլիմփիայի» բեմին վրայ իմացած եմ զինքը, ան այլապէս կը գերազանցէր ինքզինքը այն ատեն քան այսօր»:

«Շատ սիրեցի զինքը, սքանչելի երգեց»:

«Իր երգերուն բառերը լաւ են, բայց եղանակները մեծ բան մը չեն արժեր, իսկ ձայնը այնքան ալ հաճելի չէ»:

Բնաւ յաւակնութիւնը չունիմ եւ ոչ ալ կը համարձակիմ քննադատի իմ կարծիքս յայտնել այս էջերուն վրայ, Ազնաւուրի նման միջազգային «վըտէթ»ի մը արուեստին մասին: Պէտք է ճանչնալ ու հասկնալ զինքը: Թափանցիլ երգիչին զգացումներուն եւ ապրումներուն: Երբեմն մագլցիլ անոր հետ դէպի իր արուեստի գեղեցկութեան արփաւէթ կատարը եւ երբեմն խորասուզուիլ մինչեւ յատակը անոր ալեկոծ հոգիին, որովհետեւ Ազնաւուր անբոխավառ «իէ-իէ» երգիչ մը չէ բնաւ. այլ ինքզինքը լրջօրէն պարտադրող ամբողջական արուեստագէտ մը, դասական անդնահատելի արժէք ներկայացնող նկարի մը չափ:

×

Կէս գիշերը անց էր երբ հրաժեշտ առի իրմէ ջերմօրէն շնարհաւորելէ յետոյ իր յաջողութիւնը:

Խանդավառ տպաւորութիւններուս եւ յուզումներուս ծանրութեան ներքեւ ընկճուած տանս սեմէն ներս մտայ: Քունս կորսնցուցած էի: Երկար ակնարկ մը նետեցի՝ փոքրակազմ՝ սակայն հոգիով գերազանց այդ էակին կտրած ճամբուն վրայ վերջին այս 15 տարիներու ընթացքին, տարակոյս չկայ որ ան հսկայ աշխատանք է դրած իր գործին մէջ:

Յաջորդ առտու նորէն պանդոկ գացի մեր հիւրը տեսնելու: Ժամը 9ը չէր տակաւին երբ բարեւեցի զինքը, նախաճաշի նստեր էր ան իր ընկերներուն հետ:

— Շարլ, կը ներէք որ պիտի չկարենամ ընկերանալ ձեզի դետաձիները տեսնելու, ստիպուած եմ հիւրանոցի ճաշարանապետին հարկ եղած հրահանգները տալ կէսօրուան ճաշը պատրաստելու համար: Ուրեմն ժամը 12·30ին կը տեսնուինք:

— Արդէն երկար պիտի չտեւէ այս արշաւանքը, կէսօրէն առաջ պէտք է վերադարձած ըլլանք, ժամը 14·30ին կանչուած եմ օդակայան եւ ժամը 15·30ին Փարիզ կը մեկնինք: Հետեւաբար հազիւ երկու ժամ կրնանք տրամադրել ճաշի եւ մեր պայուսակները պատրաստելու:

Երեք մեքենավար նաւակներով խումբը մեկնեցաւ «Շարի» կոչուած լայն գետին վրայ դէպի «Զատ» լիճին ուղղութեամբ: Այս գետը, որ Ֆօր – Լամի քաղաքի երկայնքին արծաթահոս երիզը կը կազմէ արեւին տակ լուսաւոր, երկրիս գրեթէ անապատային բնութեան զարդ մը կը շնորհէ՝ իր հունին երկու ափերուն՝ խիտ բուսականութիւն ստեղծելով. զարմանազան տեսակի ձուկեր մեծ ու պզտիկ, կոկորդիլոսներ և դետաձիներ կը վխտան անոր ջուրերուն մէջ, սակայն այս վայրենի անասունները չեն համարձակիր քաղաքին մօտենալ գետին վրայ շատ երթեւեկ ըլլալուն, պէտք է քսան քիլոմեթր նաւարկել հանդիպելու համար անոնց:

Ճիշդ կէսօրին Ազնաւուր արդէն պանդոկ վերադարձած էր իր ընկերներուն հետ գոհունակ սրտով, բազմաթիւ դետաձիներու հանդիպած էին անոնք գետին մէջ եւ անոր ափերուն վրայ:

Կէս ժամ վերջը քաղաքին տասնեակ մը Հայերը եկան ու զիս գտան պանդոկի հիւրասրահին մէջ: Ակներեւ ուրախութիւն մը կ՛արտայայտէին անոնց դէմքերը, հպարտ էին բոլորն ալ Շարլ Ազնաւուրեանին սեղանակից ըլլալուն:

Ժամանակը կարճ էր: Ամէնքս ալ դրաւեցինք մեր տեղերը մեզի համար յատկապէս պատրաստուած սեղանին շուրջ:

Ազնաւուրը, իր բեմայարդար Լեւոնը եւ իր նուագախումբին վարիչ Հանրի Պիրսը: որ միակն էր մեր մէջ իբրեւ Ֆրանսացի, եկան շուտով մեզի միանալու: Ընդամէնը 12 հոգի եղանք:

Պարտականութիւնս էր մեր թանկագին հիւրերուն ներկայացնել մի առ մի հայ գաղութիս անդամները:

— Տէր եւ Տիկին Սուրէն Վանեան՝ երկրիս նախագահին անձնական բարեկամը՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սալըրեան եւ իր եղբայրը Նուպար, Պ. Կարապետ Թօփսագալեան՝ Ֆօր – Արշամպօ քաղաքէն, ուր հաստատուած է ան իր կնոջը հետ եւ այսօր պատահմամբ մեր մէջ կը գտնուի, բոլորն ալ թրանսբորով կը զբաղին: Տիկին Հերմինէ Սիւլահեան՝ տեղւոյս Ամերիկեան դեսպանատան մէջ գրագրուհի է: Տիկին Գազանճեան, Գահիրէէն եկած իր քրոջը, Տիկին Սիւլահեանին այցելութեան եւ ես: Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սիմիթեան եւ Պ. Նշան Համալեան ցաւ յայտնեցին որ, կամքէ անկախ պատճառներով պիտի չկրնան օգտուիլ այս երջանիկ հանդիպումէն:

Այս առթիւ ոգեկոչեցին նաեւ ամէնէն պատուական Հայուն՝ Օննիկ Սիմիթեանին յիշատակը ըսելով:

— Շարլ, այս Պ. Վանեանին մօրեղբայրըն էր այդ անձը, նիւթական եւ բարոյական բարձր դիրքի հասած, այս երկրին մէջ՝ երեսուն երեք տարիներէ ի վեր, ասկէ երեք տարի առաջ հոգին յանձնեցինք անոր մարմինը: Այն գեղեցիկ շատրուանը զոր ցոյց տուին երէկ ձեզի՝ քաղաքիս մեծագոյն հրապարակին մէջ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Երիտասարդը ցատկեց երկաթուղիի գծին վրայ ու եկաւ միացաւ Սալիհայի ու իր ընկերոջ եւ երեքը միասին սկսան վազել դէպի պուլկարական գերեզմաննոցը, որ կայարանին դէմը կը գտնուի:

Ոչ ոք համարձակեցաւ զանոնք հետապնդել:

Հրազէնի այս պայթումները բազմութիւն հաւաքած էին կայարանին մէջ, դետին փռուած երեք անձերուն շուրջը:

Քիչ ետքը մէկ քանի ոստիկաններ ալ հասան եւ բազմութիւնը ճեղքելով մօտեցան դետինը տարածուած երեք անձերուն, որոնց ոչ ոք համարձակած էր տակաւին ձեռք դպցնել:

Ոստիկան մը ծռեցաւ ու լրտեսին ուսերէն բռնելով վեր վերցուց:

— Մեռած է, ըսաւ, ճակտէն զարնուեր է:

Յետոյ միւսներն ալ քննելէ ետք յայտարարեց.

— Ամէնքն ալ մեռեր են, զարնողը կ՛երեւայ որ ճարտար նշանառու մըն է եղեր, մէյ մէկ հարուածով վայրկեանապէս սպաններ է... ու ամէնքն ալ իրենց գըլխէն զարնուեր են...:

— Ես տեսայ զարնողը, ըսաւ ներկաներէն մին, Առնավուտ գիւղացի մըն էր:

— Բայց ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց ոստիկաններէն մէկը:

Ներկաներէն ոչ ոք կրցաւ որոշ պատասխան մը տալ: Եղելութիւնը այնքան արագ ու անակնկալ կերպով կատարուած էր որ կայարանը գտնուողներէն ոչ մէկը կրցած էր բան մը հասկնալ:

Հետզհետէ հասան հարցաքննիչ դատաւորը, ոստիկանապետը եւ ուրիշ պաշտօնական անձեր եւ նախնական քննութիւն մը կատարելէ ետքը, վերջապէս մտածեցին ոճրագործը հալածել:

— Առնավուտ գիւղացին իր ոճիրը գործելէ ետքը, յայտարարեց այն անձը, որ քիչ առաջ խօսք առած էր եւ որ ամէնէն տեղեակը կը թուէր, կնոջ մը հետ փախաւ դէպի պուլկարական գերեզմաննոցը եւ անյայտ եղաւ:

— Ուրիշ անձ մըն ալ միւսին հետ էր, ըսաւ մէկը:

— Այո, այո, ուրիշ երիտասարդ մըն ալ իրենց ընկերացաւ, ռեվոլվէրը ձեռքը, սպառնալով ետեւնուն վազողներուն:

Պուլկար գերեզմաննոցէն անդին անտառոտ լեռներ կը բարձրանային, փախըստականները արդէն մինչեւ հիմա ժամանակ ունեցած էին մինչեւ հոն երթալու, այնպէս որ խուզարկութիւնը բաւական դժուարին պիտի ըլլար, այսուհանդերձ քոմիսէր մը, մէկ քանի ոստիկաններով, իսկոյն մեկնեցաւ դէպի այն կողմը ուր դիմած էին երեք անձերը:

— Քանի որ հետերնին կին մը կայ, յայտարարեց ոստիկանապետը, այդ մարդիկը շուտով չեն կրնար յառաջանալ եւ անյայտ ըլլալ... վստահ եմ որ շատ չանցած զիրենք ձեռք պիտի կրնանք ձգել:

Այս դէպքը իսկոյն տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքին մէջ եւ մեծ յուզում յառաջ բերաւ: Միայն թէ ոչ ոք կարող կ՛ըլլար եղելութիւնը որոշապէս ըմբռնել: Սպաննուած անձերը անծանօթ էին Իւսկուպի մէջ, թէեւ երկուքը իրենց հագուստներէն կը ճանչցուէին թէ մին քոմիսէր եւ միւսն ալ ոստիկան էր: Անծանօթ էր նաեւ սպանութիւնը գործող Առնավուտ գիւղացին, ինչպէս նաեւ օտարական կինը որ քրիստոնեայ ըլլալ կը թուէր: Չէին կրնար բնաւ բացատրել թէ ի՛նչ առընչութիւն կրնար ունենալ Ալպանացի գեղջուկի մը եւ առաջին կարգով ճամբորդող Եւրոպացի կնոջ մը միջեւ:

Ու ամէն մարդ իր ուզած մեկնութիւնը կուտար այդ տարօրինակ դէպքին:

Փախստականները գտնելու համար գացող խումբը ձեռնունայն վերադարձաւ, չորս հինգ ժամ լեռներուն մէջ թափառելէ ետքը:

Իրիկուան դէմ սակայն Սելանիկի հետ փոխանակուած հեռադիրներ խնդիրը լուսաբանեցին: Սպաննուածներուն եւ փախըստականներուն ինքնութիւը երեւան ելաւ, նոյնպէս հասկցուեցաւ թէ կնոջ միացող երրորդ անձը Նուրի պէյն էր, երիտասարդ սպայ մը որ վերջերս Սելանիկէն եկած էր ազատական դաղափարներով:

Իրիկունը, կայարանին մօտերը գտնուող երգեցիկ սրճարաններուն մէջ, ուր ընդհանրապէս գինուորականները կը յաճախէին, խօսակցութեան ընդհանուր նիւթը այդ երրեակ սպանութիւններն էին. Սալիհա հանըմի անունը ամէնուն շրթունքին վրայ էր: Երիտասարդ սպաները խանդավառուած բարձրաձայն գովեստը կ՛ընէին թիկնապահ Մէհմէտ փաշայի, որ չէր վարանած լրտեսը ու ոստիկանները սպաննել՝ յեղափոխուհին ազատելու համար:

— Ահա գեղեցիկ օրինակ մը որուն ամէնքս ալ պէտք է հետեւինք ասկէ ետքը, ըսաւ ենթասպայ մը, երբ մեր անձը կամ մեր ընկերները ձերբակալուելու վտանգին մէջ կը գտնուին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 78)

տեղը, այդ անմոռանալի Հայուն նուէրն է տեղւոյս քաղաքապետութեան, եւ որ 1962ին արժեց աւելի քան տասը միլիոն հին ֆրանք :

Կը զգայի թէ գոհունակութեամբ լեցուած էր անոր սիրտը, հաճոյքով կը լսէր ամէն մէկուն հարցումը եւ իր գնահատելի պատրաստաբանութեամբ՝ կը պատասխանէր ամէնուն : Ուրախ էր ան, Ափրիկէի կորսուած այս անկիւնը, շրջապատուած ըլլալուն այդքան Հայերու տաքուկ շունչովը : Ճիշդ այդ պահուն էր՝ երբ նկատեցի թէ բան մը կը փոխուէր մէջս, երբեք չէի զգացած ինքզինքս այդքան մօտիկ մեր պատուական հիւրին սրտին ու հոգիին որքան այդ վայրկեանին : Բաժակս վերցուցի եւ առջարկեցի խմել անոր կենացը եւ իր կատարեալ յաջողութեանը :

Ատկէ վերջ, դէմ դիմաց նստած, աւելի մտերիմ եղաւ մեր խօսակցութիւնը :

— Սիրելի Շարլ, ըսի իրեն, եթէ նոյնիսկ չես կարդացած, հաւանաբար իմացած ես որ, մենք ալ ունեցած ենք արժէքաւոր բանաստեղծներ, վիպական կամ իրապաշտ, որոնք քեզի պէս երգած են բնութիւնը, կինը, սէրը եւ մարդկային հոգեբանութեան երջանիկ եւ տխուր պահերը, եւ տուի իրեն քանի մը օրինակներ, ինչպէս՝ Ռուբէն Որբերեանի «Գիւղին ճամբան», Դանիէլ Վարուժանի «Հարճը», Ռուբէն Սեւակի «Պզտիկ աղջիկ մ'ինծի կ'ըսէ»ն, Վահան Թէքէեանի «Քու յիշատակն այս գիշեր»ը կամ «Բարձրացիր բարձրացուր»ը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ այժմ ապրող բազմաթիւ ուրիշ հայ բանաստեղծներ, որոնց քերթուածները կրնան հասնիլ Միջազգային գրականութեան արժէքի բարձրութեան : Չե՞ս կարծեր որ՝ եթէ ասոնցմէ մէկ քանի հատը ազատօրէն թարգմանենք ֆրանսերէնի, կրնաս մեղեդիներ դնել անոնց եւ երգել զանոնք աշխարհի զանազան բեմերու վրայ : Այս ձեւով՝ մեր գրականութեան գոհարներն ալ կը ճանչցնես օտար ազգերուն :

— Ո՛չ, բարեկամ, եղաւ անոր կտրուկ պատասխանը : Իմ քերթուածներս միշտ ես է որ կը գրեմ, անոնց եղանակները ես կը դնեմ եւ ես կ'երգեմ զանոնք բեմերու վրայ : Ուրեմն, այս ձեւով կ'ապրիմ իմ սեփական եւ ինքնուրոյն աշխարհս՝ որուն մենաշնորհը միայն ինծի է տրուած :

— Շատ ճիշդ է, իրաւունք ունիս Շարլ : Քեզի պէս կատարեալ էակ մը որ միեւնոյն ժամանակ թէ բանաստեղծ է թէ երաժիշտ, թէ երգիչ է եւ թէ դերասան ճանչցուած աշխարհիս ամէն կողմ, անշուշտ թէ պէտք չունի ուրիշներու գաղափարներուն եւ զգացումներուն, ճոխացնելու համար իր արուեստին՝ արդէն այլապէս առատ եւ գեղեցիկ՝ քանակն ու որակը :

— Շնորհակալ եմ որ իմ արժանիքներս թուեցիր, հայրենակից, միջամտեց ան, սակայն երկու ուրիշ արժանիքներ ալ ունիմ զորս մոռցար յիշելու : Գիտցիր որ նախ վաճառական մըն եմ եւ երգի արուեստս արհեստի վերածելով՝ դրամ կը շահիմ, եւ երկրորդ՝ հաշտարար մը եմ, քանի որ երգովս կը հաշտեցնեմ զիրար չհասկցող մեր կուսակցութիւնները եւ եթէ ուզեն, նոյն իսկ իրարու քաղաքականօրէն թշնամի ազգերը :

Որքա՜ն ճիշդ էին անոր այս խօսքերը : Միթէ երգի արուեստը բարձր չէ՞ այդ անստոյգ իրականութիւններէն, որոնք կը խռովեն ու կը վտանգեն մարդոց եւ ազգերու երջանկութիւնը :

— Այդ մասին, Շարլ, առիթը պիտի ունենամ հաւանաբար Փարիզի մէջ քեզի հետ խօսակցելու, սակայն թոյլ տուր որ շարունակեմ մտածումս :

Դուն արդէն մեծապէս կը սատարես քու սիրելի ազգիդ ու ժողովուրդիդ : Զեռքի վրայ կրնանք համրել քեզի պէս իրենց ժողովուրդը միջազգայնացնող Հայու զաւակներ : Քաղաքական աշխարհի մէջ ունեցանք Միկոյեան մը, դիտական աշխարհի մէջ ունինք Վիքթոր Համբարձումեան մը, գրականութեան մէջ՝ Ուիլեամ Սարոյեան մը եւ Հանրի Թրուաեա մը, շարժապատկերի արուեստի մէջ՝ Ռուբէն Մամուլեան մը եւ Հանրի Վերնէօյ մը, նկարչութեան մէջ Գարզու մը եւ Ժանսէմ մը եւ երաժշտութեան մէջ Արամ Խաչատուրեան մը, Գոհար Գասպարեան մը եւ Ազնաւուր մը :

×

Ճաշը վերջացած էր ժամը 14·30ին : Բոլորս ալ օդակայան մեկնեցանք ճամբու դնելու մեր բարեկամ Ազնաւուրը եւ իր խումբը :

Էր Աֆրիքի հսկայ օդանաւը «Ասֆալթին» վրայ փռուած կը հեւար : Ճամբորդները կարգով կը ներկայանային ոստիկանութեան եւ մաքսատան պաշտօնեաներուն՝ վերջացնելու համար այդ գրասենեակներուն պատրաստած վերջին ձեւակերպութիւնները :

Երբ իրեն հարցուցին իր տպաւորութիւնները Ֆօր – Լամիի մասին, ըսաւ ան ինծի. «Այս քաղաքը ամէնէն անուշիկը գտայ, եւ շատ հաճելի օր մը անցուցի մանաւանդ զիս գուրգուրանքով շրջապատուած հայրենակիցներուս հետ »:

Ա. Գ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կեանքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ գոյութեան պայքար մը, այն վստահութեամբ՝ թէ ի վերջոյ պիտի յաղթուինք

ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Մարտ 2, յայտագրին համաձայն ժամը ճիշդ 16·30ին բացուեցաւ Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ սրահի թատերաբեմին վարագոյրը : Երկրորդ դասարանի աշակերտներէն Տարօնեան Ալեքսան, Տարօնեան Էլուա, Սողոմոնեանց Վիդէն եւ Օրթաքէօլի Սարգիս ներկայացուցին «Օն տըմանտ էօն պանտի» երկու արարով ֆրանսերէն զաւեշտը, զուարթութեամբ համակելով ներկաները :

Ներկայացուած երկրորդ գործը, հայերէնով, որ յայտագրին գլխաւոր մասը կը կազմէր, գլեց անցաւ ամէն ակնկալութիւն : Սահուն հայերէնով, վարժ իրենց դերին բեմ եկան Մուրատեանի աշակերտները եւ երկուքուկէս ժամ տեւողութեամբ ներկայացուցին Զարլզ Տիքէնսի «Օլիվըր Թուիսթ»ը :

Պատանի դերասաններէն Քրիստիան Քիրէմիտճեան, Սիքս աւազակին դերով, դերասանական յատկութիւններ ցուցաբերեց : Վարուժան Մինթանճեան, Օլիվըր Թուիսթի դերին մէջ, կրցաւ ապրիլ ու ապրեցնել այդ անմեղ մանուկին հոգեկան վիճակը : Վասիլեան Նազարէթ, Արթինեան Պատրիկ, Եալընեան Աւետիս, Սանոսեան Արման, Զագուկեան Պետրոս, Սարգիսեան Սեւան, Անուշեան Սարգիս, Թուֆանեան Հայկ եւ Պոտոսեան Յ. ամէնքն ալ արժանացան ներկաներու գնահատանքին ու բուռն ծափերուն :

Յայտնի է որ ոչ մէկ զոհողութիւն խընայուած էր՝ լաւագոյնը ընելու համար, ոչ միայն առոգանութեան, խաղարկութեան, այլեւ տարազներու պատշաճեցումին մէջ : Ներկայացումը իսկապէս զարմացուց ներկաները : Մուրատեանի աշակերտները յաջողած էին իրենց նպատակին մէջ : Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ սրահը անգամ մը եւս արձագանգեց՝ մաքուր եւ սահուն հայերէնով, անգամ մը եւս Մուրատեանի աշակերտութիւնը եկաւ ապացուցանելու թէ կը շարունակէ վառ վահել իրեն յանձնուած աւանդական ջահը :

Բայց.. ո՞ւր էին շատ մը աշակերտներու, նոյնիսկ դերակատար աշակերտներու ծնողքները ... Ո՞ւր էին շատ ու շատ նախկին սաներ ու բարեկամներ ...

Ֆրանսայի մէկ հատիկ մանչերու հայկական վարժարանին թատերասրահը կիսովին պարապ էր :

Մուրատեանի շրջանաւարտներէն հրաշքներ կը պահանջենք, երբ մեզմէ շատերուն շրթները այլեւս հայերէնի ծարաւը կորսնցուցած են :

Այսպէ՞ս կը քաջալերեն հայկական վարժարանն ու հայերէնով մեզի «Օլիվըր Թուիսթ» հրամցնող աշակերտութիւնը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՈՅԻԹԻ մէջ, Մ. Նահանդներ, մեռած է գաղութիս ծանօթ ազգայիններէն Պօղոս Մարանեան : Ողբացեալը, որ միշտ ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով սատարած է ազգային ձեռնարկներուն, եղած է հիմնադիրներէն Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան : Օժանդակած է նիւթապէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Մարտ մէկին բացումը կատարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի 18րդ պատգամաւորական ժողովին, որուն մասնակցած են 36 պատգամաւորներ Պէյրութէն եւ շրջաններէն : Կարդացուած է մասնաճիւղերու, Շրջ. սկաուտական խորհուրդի եւ Շրջ. վարչութեան երկամեայ (1967 – 1968) բարոյական եւ նիւթական գործունէութեանց տեղեկագիրները : Շրջանային նոր վարչութեան անդամ ընտրուած են՝ Յ. Շահինեան, Բժ. Մ. Արզումանեան, Բժ. Վ. Կիւրեղեան, Հ. Մուրատեան, Ժ. Նալպանտեան, Վ. Դանիէլեան, Ե. Տէմիրճեան, Ժ. Խաչատուրեան եւ Յ. Տէր – Յարութիւնեան :

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետրուար 20ին, հայ մշակոյթի էութեան եւ կենսանորոգ ուժի մասին դասախօսած է դրան Եպիսկոպոս եւ եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի գործադիր մարմնի անդամ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան : Դասախօսը կարելի սահմաններուն մէջ ներկայացուցած է հայ մշակոյթի բոլոր մեծ իրագործումները՝ անոնց ընդմէջէն գտնելու համար Հայութիւնը, հայ միտքն ու հոգին, հայ ժողովուրդի ձգտումները, պայքարները, կեանքի հանդանակները եւ իրագործումները :

ՖՐԵԶՆՈՅԻ մէջ, Փետրուար 9ին, հացկերոյթով եւ գեղարուեստական ճոխ բաժնով մը յիշատակուած է «Ասպարէզ» եռօրեայի վաթսունամեակը : Այս առթիւ ուղերձներ կարդացուած են Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի, Ֆրեզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ, Հայ Օգնութեան Միութեան ներկայացուցիչները :

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հոգեվերլուծողը յաճախորդը քննելէ ետք կը հարցնէ անոր .

— Աղջիկներու հետ պտոյտի կ'ելլէ՞ք երբեմն :

— Ոչ, կը պատասխանէ յաճախորդը կտրուկ :

— Պիտի ուզէի՞ք ելլել, կը հարցնէ անոր :

— Անտարակոյս, կը յարէ յաճախորդը : Շատ պիտի ուզէի :

— Այն ատեն, ինչո՞ւ չէք ելլեր :

— Որովհետեւ կինս թոյլ չի տար, դժբախտաբար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (436)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Եւ երկու ձեռքը տափատին գրպաններուն մէջ դրած պահ մը կեցաւ խորհելով, յետոյ աղաղակեց.

— Մեծ բարեբախտութիւն մըն ալ սա է որ ան չճանցաւ զիս : Եթէ ան ալ զիս ճանչցած ըլլար, ալ հոս պիտի չգար : Պիտի փախցնէինք զինքը : Մօրուքս ազատեց զիս, վիպական մօրուքս, իմ աղուոր վիպական մօրուքս :

Եւ նորէն սկսաւ խնդալ :

Պատուհանին քով դնաց : Անդադար ձիւն կուգար եւ երկինքի զորշ գոյնը կը գծաւորէր :

— Ի՜նչ սոսկալի օր, ըսաւ :

Ապա վերարկուն հագնելով.

— Քիչ մը լայն կտրուած է, բայց հոգ չէ, շարունակեց Ժոնտրէթ, աղէկ որ թշուառական ծերուկը ինձ տուաւ այս վերարկուն : Եթէ այս վերարկուն չըլլար, պիտի չկրնայի դուրս ելլել եւ դարձեալ ամէն բան պարապի գացած պիտի ըլլար : Տես թէ ինչպիսի բաներէ կախում ունին դէպքերը :

Եւ գլխանոցը մինչեւ աչքերուն իջեցնելով դուրս ելաւ : Հազիւ թէ դուրսը քանի մը քայլ առնելու ժամանակ ունեցած էր, ահա դուռը նորէն բացուելով Ժոնտրէթի շիկադէմ եւ ուշիմ կերպարանքը կիսովին երեւցաւ դրան բացուածքէն :

— Մոռցայ ըսելու, որ կրակարանին համար ածուխ առնես :

Եւ կնոջը ղենջակին մէջ նետեց հինգ ֆրանքնոց դրամը զոր « մարդասէրը » տուած էր իրեն :

— Կրակարանին համար, հարցուց կինը :

— Այո :

— Քանի՞ քիլօ :

— Չորս քիլօ :

— Չորս քիլօն երեսուն սու կ'ընէ : Մընացորդովը ընթրիքին պէտք եղածը կ'առնեմ :

— Չէ :

— Ինչո՞ւ :

— Մի վատներ հինգ ֆրանքնոցը :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ ես ալ բան ունիմ գնելիք :

— Ի՞նչ :

— Բան մը :

— Ո՞րքան պէտք է քեզի :

— Այս կողմերը երկաթեղէն վաճառող մը ո՞ւր կայ :

— Միւֆթար փողոցը :

— Հա՛, աղէկ ըսիր, փողոցին ծայրն է. կրպակը կը տեսնեմ :

— Բայց չըսե՞ս թէ ո՛րքան պէտք է քեզ ծախու առնելիքիդ համար :

— Երեք ֆրանքի չափ :

— Ընթրիքին համար շատ բան պիտի չմնայ :

— Այսօր ընթրելու օր չէ : Աւելի աղէկ գործ ունինք կատարելու :

— Ասիկա կը բաւէ, գոհարդ իմ :

— Ժոնտրէթ կնոջ այս խօսքին վրայ նորէն գոցեց դուռը, եւ այս անգամ Մարիուս լսեց նրբանցքին մէջէն անոր հեռանալը եւ սանդուխէն արագօրէն իջնելը :

Նոյն պահուն Սէն – Մէտարի եկեղեցիէն ժամը մէկ կը զարնէր :

ԳԼՈՒԽ ՃԳ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ԵՄ ԱՌԱՆՁՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԾԱԾՈՒԿ ՏԵՂ ՄԸ ՉԵՆ ԽՈՐՀԻՐ ԱՂՕԹՔ ԸՆԵԼ, ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Մարիուս թէեւ մտախոհ, բայց եւ այնպէս, ինչպէս ըսած ենք արդէն, հաստատ եւ գործունեայ բնաւորութիւն մը ունէր :

Առանձնական մտախոհութեան սովորութիւնները անոր համակիր եւ կարեկից զգայութիւնները բարգաւաճեցնելով թերեւս բարկանալու կարողութիւնը նուազած :

Սրտմտելու կարողութիւնը անեղծ պահած էին. պրահմայի մը պէս բարեսէր եւ դատաւորի մը պէս անաչառ էր. կը դթար գորտի մը վրայ, այլ կը ջախջախէր իժ մը :

Արդ Մարիուս իր կեցած տեղէն նայած էր իժերու ծակի մը մէջ : Մարիուսի առջեւ տեսնուածն էր հրէշներու բոյն մը :

— Պէտք է ջախջախել այս թշուառականները, ըսաւ ինքնին :

Կը յուսար թէ պիտի պարզուէին զինք շրջապատող կնճիռները, բայց բան մը յայտնուած չէր. ընդհակառակն ամէնքն ալ թերեւս աւելի անիմանալի եղած էին. աւելի տեղեկութիւն մը առած չէր ոչ Լիւքսէնպուրկի գեղանի պատանուհիին եւ ոչ ալ այն մարդուն վրայ զոր Պ. Լըպլան կ'անուանէր. հասկցած էր միայն թէ Ժոնտրէթ կը ճանչնար զանոնք :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պէզազեան, Տէր եւ Տիկ. Վահագն Պէզազեան իրենց սիրելի քրոջ ողբացեալ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆ – ԵԱՆի (ծնեալ Պէզազեան) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդիստ կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ (16 Մարտ) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

× Այս տխուր առթիւ Ոմն քսանական Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Կապ. Խաչին (ստանալ Յառաջէն) եւ Յառաջի :

×

Պ. Ռափայէլ Խերումեան եւ Ալլառի ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մարտ 14) ժամը 17·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԷՆ ԽԵՐՈՒՄԵԱՆԻ

(Նախկին նախագահ Փարիզի Մարդաբանութեան ընկերութեան)

յիշատակին, որ իր մահկանացուն կնքեց Փետրուար 25ին, Փարիզ եւ որու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 1ին, Ռուէռ (Քրէօզ) :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զաքարեան, Պաղտասարեան եւ Պէզազեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք այցելութեամբ, նամակով, հեռախօսով, հեռագիրով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց սիրելի զարմիկին, քրոջ եւ ազգականին,

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

(Ծնեալ Պէզազեան) կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ Պօմոն արուարձանին մէջ, 27 Յունուար, 1969ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ռիւ Վոլթէռ), (Ալֆորվիլ) :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝

LES PARTENAIRES

avec son animateur

GERARD MELKONIAN

Պիւֆէ Մուտք 12 Ֆրանք

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Աղքատախնամի վարչութիւնը իր նոր կեդրոնի բացման առթիւ, կազմակերպած է երեք ընդունելութիւններ : Առաջինը բոլորովին պաշտօնական, վերապահուած էր Ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ մարմիններու ներկայացուցիչներուն : Երկու յաջորդող Ուրբաթ իրիկունները վերապահուած են Միութեան անդամներուն, այբենական կարգով :

Երրորդ եւ վերջինը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 18էն 20, 77 Ռիւ Լաֆայէթ (Բ. յարկ) :

Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը հետաքրքրուին Միութեան գործունէութեամբ՝ ՔՈՔԹԷՅԼ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23 :

Նախագահութեամբ

Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը դեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :

Մուտք 10 Ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

ԿՈՉՈՒՆՔ

Ֆրանսական բանակի Օտար Նախկին Սպայից Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 20ին, Սերքլը Միլիթէռ, (Փլաս Սէն թ'Օկիւսթէն) :

Կը նախագահէ ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՎԻԼԱՆ

(Նախկին Ռազմիկներու նախարար)

Մասնակցութիւն՝ 40 Ֆրանք :

Արձանագրուիլ նախագահին մօտ՝

Յակոբ Առաքելեան, 20 Ռիւ Նէօնժէսէռ է Քոլի, (Փարիզ 16), հեռ. 605–34–70 :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 18 Մարտ,

ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN

65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին

ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Փաստանկար)

եւ անմահ Տիգրան Ջուխանեանի

ԿԱՐԻՆԷ

Գլուխ – Գործոցը

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) գունաւոր Ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :

Մուտք 6 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը :—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 17ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն : 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆուայէ Տիւ Թէաթրի մէջ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընտրակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ

Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Օր. Խատկոֆ (ցիկան պարուհի), Միւսիա (երգչուհի)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան եւ Ժան – Ժագ Օսմաննեան :

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանդիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ :

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի թէյասեղանը Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15էն 19, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,

17 Ռիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նուիրուած

Ֆրանսահայ բանաստեղծուհի

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ–ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

14 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Քաֆէ «Ռեժան»ի վերնայարկը

Ռիւ Լաֆայէթ, (Մեթրօ Քատէ)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Յակոբ Ազատեանի սրճարանը, Ռիւ տը լա Տէֆանս : Կը հրաւիրուին Իսիի Խանասոր խումբի «Նոր Սերունդ»ի ընկերները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՋԱՏԻԿԸ

– ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ –

ԳԱՐՆԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՊՐԻԼ 2-ԷՆ 17

Երթուդարձ՝ օդանաւով — պանդոկ առաջին կարգ, «ԱՐՄԵՆԻԱ»յի մէջ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն՝ 2000 Ֆրանք բոլոր ծախքերը մէջը :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, Rue du 4-Septembre, PARIS, Tél. 742.77.40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18 : ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, ռիւ տը Ֆար, ժամը 15–18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել 48·94·74), ինչպէս եւ Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝ 11 ռիւ Պասէն Սէն Ժիւլիէն : ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 145 ռիւ Պարապան, հեռաձայն՝ 60–01·11 : ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ

SAMEDI 15 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11463 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.463

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՕՐ

Լիբանանի պատկան իշխանութեանց որոշումով, Մարտի առաջին շաբթուան առաջին Շաբաթը Ուսուցիչներու Օր հռչակուած է : Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով, լիբանանեան վարժարաններու բոլոր ուսուցիչները, զանազան ձեռնարկներով, պիտի տօնեն իրենց Օրը, այդ տօնակատարութեան տալով համալիբանանեան նկարագիր :

Քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ, ուսուցչութիւնը կը վայելէ բացառիկ յարգանք : Ուսուցիչը այն է՝ որուն երկիր մը կը վստահի իր ապագան, որովհետեւ անոր ձեռնհասութեան եւ մարդակերտումի գործին վստահած է նոր սերունդը, որ, երբ ժամը հասնի, պիտի գայ ստանձնելու ազգին ղեկավարութիւնը :

Այս քանի մը տողերուն մէջ, կարելի է հաստատել այն բացառիկ կարեւորութիւնը, որ կը ստանայ ուսուցիչներու առաքելութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ : Ուսուցչութիւնը պարզ ասպարէզ չէ, ոչ ալ ապրուստի հասարակ միջոց մը ենթակային համար : Երբ ազգ մը իր ապագան կը տեսնէ նոր սերունդի դաստիարակներուն ձեռնհասութեան մէջ, այդ կը նշանակէ, թէ գործնապէս, ուսուցչութեան կուտայ առաքելութիւն մը, որ կոչուած է հիմնական դեր կատարելու երկրի մը ապագային տեսակէտէն :

Հոս է որ ուսուցիչի մը ասպարէզը կը հասնի կոչումի բարձրութեան, ու միայն կոչումով ուսուցիչներ կրնան առաւելագոյն չափով կատարել այն պարտականութիւնը, որ կը ծանրանայ իրենց ուսերուն վրայ :

Մարդը, իբրեւ ընկերային անհատ, գիտութեան այս դարուն, իր անձնական եւ հաւաքական կեանքին մէջ, պէտք ունի հաւասարակշռութեան մը, որպէսզի իր մէջ հաւասար չափով աճին բարոյական, հոգեկան եւ ընկերային ըմբռնումները՝ օգտուելով գիտութեան ընծայած լայն հընարաւորութիւններէն :

Այս հաւասարակշռութեան ստեղծումին մէջ, մեծ է ուսուցիչին դերը : Աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներէն ներս, ուսանողութեան տագնապը նաեւ տագնապն է ուսուցչութեան, որ տեղտեղ կարծէք դժուար կը համակերպի նոր ժամանակներու ոգիին և հին ճամբաներէ քալելու սովորամոլութիւն մը կը մատնէ :

Հայ ժողովուրդի պարագային, ուսուցիչին առաքելութիւնը աւելի մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ անոր համար՝ որ հայ ուսուցիչը ոչ միայն իր խնամքին յանձնուած մատղաշ հոգիներուն մէջ պիտի ծաղկեցնէ մարդկային առաքինութիւններ, այլ նաեւ, մարդուն մէջ, պիտի կերտէ նաեւ ՀԱՅԸ : Ու երբ այս է հայ ուսուցիչին պարտականութիւնը, երբ կ՝ուզենք զինք տեսնել այս պարտականութեան բարձրութեան վրայ, պէտք է ընդունինք, որ յաւելեալ պարտականութիւններ ունինք նաեւ մենք՝ այդ ուսուցիչին հանդէպ :

Դժբախտաբար, ինչ որ կուտանք հայ ուսուցիչին, իբրեւ հոգածութիւն, իբրեւ շօշափելի գնահատանք, տեսականէն անդին չանցնիր : Բոլորս ալ կ՝ընդունինք անհրաժեշտութիւնը իր առաքելութեան խոր գիտակցութիւնը ունեցող ուսուցչութեան մը, բայց միայն այդքան : Ճիշդ է որ հայ ուսուցիչին այսօրուան կացութիւնը այն չէ՝ ինչ որ էր տասնամեակներ առաջ. ան եւս սկսած է օգտուիլ ընկերային կարգ մը ապահովութիւններէ, բայց եղածը բաւական չէ դեռ : Ուսուցիչին նիւթական բարօրութիւնը դանդաղ ընթացք մը ունի, մինչ պէտք է աւելի արագ ըլլար՝ քան այլ ասպարէզներու հետեւողներուն, որովհետեւ անոնցմէ շատ ետ մնացած է :

Անշուշտ, ուսուցիչն ալ պարտաւոր է յաւելեալ ճիգով մը արդարացնել այն հոգածութիւնը, որ այսօր կը պահանջենք իր անունով : Բայց նախ մենք տանք, ու յետոյ պահանջենք : Մինչ ցարդ տեղի ունեցած է հակառակը. պահանջած ենք, ու յետոյ՝ տալու մեր պատրաստակամութեան մէջ տկարացած :

Ուսուցիչներու Օրուան առիթով, այս քանի մը հաստատումները կատարելով, երբ առաւելաբար շեշտը կը դնենք անոնց նիւթական կացութիւնը բարւոքելու անհրաժեշտութեան վրայ, կը հաւատանք, թէ արդար պահանջ մը ներկայացուցած կ՝ըլլանք, որովհետեւ, ինչպէս ըսուեցաւ, անոնցմէ կախում ունին ապագան դիմադրաւելու, զայն ամուր հիմերու վրայ դընելու մեր հնարաւորութիւնները :

«ԱԶԴԱԿ»

(Պէյրութ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՔԻԶԻՆԿԷՐ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՄՆԱՆ

Հինգշաբթի օր սկսան տը Կոլ – Քիզինկէր խօսակցութիւնները, կը թուի թէ սակայն համաձայնութեան դետին մը չէ գտնուած : Այս խօսակցութիւններուն ներկայ չէ կրցած ըլլալ Արտաքին նախարարը, որ ասիական դումէ կը տառապի : Գերմանիոյ վարչապետին ի պատիւ տըրուած ճաշին ընթացքին, յատկանշական բաժակաճառեր արտասանուած են : Տը Կոլ շեշտած է թէ Ֆրանքեւդերմանական գործակցութեան դաշինքին ստորագրութենէն ի վեր, շատ բաներ փոխուած են եւ երկու երկիրները այլեւս բնաւ նոյն կացութեան մէջ չեն : Աւելցուցած է թէ նման հանդիպումներու նպատակը նոր համաձայնագրեր կնքելու մէջ չէ, այլ բացատրուիլ երկուստեք, իւրաքանչիւրին մտադրութեանց մասին : Տիրապետող զգացումները անկեղծութիւն եւ սիրալիրութիւն էին :

Իր պատասխանին մէջ, վարչապետ Քիզինկէր յայտարարած է.— « Կարծեմ թէ կրնամ ըսել թէ գոհունակութեան զգացումով է որ Գերմանիա կը վերադառնամ : Մեր խօսակցութիւնները համոզեցին զիս որ, ինչպէս անցեալին, հասարակաց շատ տեսակէտներ ունինք : Վասնզի իրաւ է որ մեր երկու երկիրներու ճակատագիրները կապուած են անքակտելի կերպով : Մեզի կը մնայ դէպի բարին առաջնորդել մեր ընկերութիւնը, զոր բնութիւնը կ՝ուզէ՝ լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար : Ինչ ալ ըլլան այն դժուարութիւնները որ կը խճողեն այդ ճամբան, մեր յարաբերութիւնները եւ Եւրոպայի ճակատագիրը պիտի շարունակեն պայմանաւորել մեր ապագայ դիրքը » :

Խօսակցութեանց գլխաւոր երեք կէտերն են.— Ա) Առեւտրական փոխանակութիւնները : Բ) Հասարակաց հողագործական քաղաքականութիւնը : Գ) Սառ – Լոռէն շրջանի հողամասին սարքաւորումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավար համագումարին յանձնախումբերը կ՝ուսումնասիրեն կուսակցութեան հաւաքական գերագոյն նոր մարմինի մը ստեղծումը :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն մտադիր է Նիժերիա երթալու, խաղաղութեան առաքելութեամբ մը : Կիրակի օր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, հանդանակութիւն պիտի ըլլայ Պիաֆրայի ի նըպաստ :

ԱՓՈԼՕ 9Ի ճամբորդները ողջ – առողջ երկիր վերադարձան, կատարեալ առաքելութիւն մը կատարելէ ետք :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կ՝ամրապնդէ իր հսկայ սահմանագլուխը Չինաստանի հետ : Միւս կողմէ, երկրին մէջ հակաչին քարոզչութիւնը նոյն թափով կը շարունակուի ձայնասփիւռով եւ մամուլով : Չեխոսլովաքիոյ վարչապետը՝ Չերնիք անակնկալ ճամբորդութիւն մը ըրած է Մոսկուա :

ԹԷԼ ԱՎԻՎԻ մամուլին համաձայն Ֆրանսա նոր առաջարկներ ըրած է լուծելու համար Իսրայէլ – Արաբ տագնապը : Միւս կողմէ, արտաքին նախարար՝ Ապպա Էպան տեսնուած է Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ եւ այդ տեսակցութենէն ետք յայտարարած է թէ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին պարզած է «սկզբունքները, զորս Իսրայէլ կը գործադրէ խաղաղութեան ապահովութեան իր հետազօտութեան մէջ : Անդրադառնալով Ֆրանսական կառավարութեան դրած արգելքին Իսրայէլի զէնքերու համար, Արտաքին նախարարը յայտարարած է «կը յուսամ թէ ներդաշնակութիւն կը վերահաստատուի Իսրայէլի եւ Ֆրանսայի միջեւ » :

ԵԹՈՎՊԻԱՅԷՆ արտաքսուած են խորհրդային երկու լրագրող եւ չեխ երեք դիւանագէտ : Ամբաստանուած են որ «ազգային շահուն» հակառակ գործունէութեան ունեցած են, գլխաւորաբար համալսարանական վերջին խլրտումներուն առթիւ, որոնք դասաւանդութեանց դադրելուն իսկ պատճառ եղան :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ընկերային տագնապը կը ծաւալի եւ շարք մը գործադուլներ կան կրկին : Հողագործական ճիւղին մէջ, 2 միլիոն բանուոր բանթող ըրած են Զորեքշաբթի օր, ամսականներու իրենց պահանջներուն համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Պրաւդա»ն սկսած է Շոլոխովի պատմական վէպի մը անտիպ մէկ մասը հրատարակել ուր կ՝ամբաստանէ Սթալինը, որ «երկիրը ղեկավարած է աչքերը գոց» : Այս մասը Շոլոխովի վէպին Բ. եւ վերջին հատորն է՝ Կռուեցան հայրենիքին համար : Վէպին առաջին հատորը զոր Շոլոխով գրեց 1942ին Դոնի Ղազաղներուն դիմադրութեան մասին եւ հրատարակուեցաւ, բայց այսօր անդըտանելի է, հակառակ հսկայ տպաքանակին :

« ՊՐԱՒՏԱ» յօդուածով մը կը թելադրէ Դանիայի և Նորվեկիայի քաշուիլ Ատլանտեան Ուխտէն, քանի որ վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ Արեւմտեան Գերմանիոյ «իր ազդեցութիւնը տարածել այս երկու սկանտինաւեան երկիրներու վրայ » :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ն. Չէուչեսքու, 51 տարեկան, միաձայնութեամբ հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ յաջորդ չորս տարիներու համար, Ռումանիոյ խորհրդարանին կողմէ :

ՈՒՍՈՒՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Այս անգամ լուրջ էր :

Մինչեւ հիմա բազմաթիւ դէպքեր մատնանշուած էին— « Փրաւտա» կ՝ըսէ՝ հինգ հազար—, բայց անոնցմէ ոչ մէկը ունեցաւ այն տարողութիւնը եւ հետեւանքները, որքան անցեալ Կիրակի, Ուսուրի դետին վրայ պատահածը :

Մոսկուայի մէջ, անպաշտօն կերպով կը խօսուի տասնեակներով մեռեալներու մասին, ինչպէս նաեւ յուղարկաւորութեան համար Խապարովսք գացած բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու : Այլ խօսքով, պաշտօնական եւ անպաշտօն բերաններ չեն վարանիր հարցին ծանրութիւնը հրապարակելու :

Եւ այս, կը կարծենք, նորութիւն է :

Ինչո՞ւ այսքան աղմուկ : Բացատրութիւններ շատ կը տրուին, բայց անոնցմէ մէկը կը թուի աւելի ճշմարտանման՝ քան միւսները :

Պերլինի տագնապին ամէնէն տաք օրերուն, Խորհրդային Միութիւնը, դիտակցելով, թէ այս անգամ եւս պիտի նահանջէ ու պիտի չկրնայ ընթացք տալ իր ազդարարութիւններուն, իր հանրային կարծիքին եւ արեւելեան արբանեակ երկիրներուն ուզեց ցոյց տալ, թէ արեւելեան սահմաններուն վրայ ուրուագծուող վրտանդը շատ աւելի մեծ է՝ քան արեւմտեան սահմաններուն վտանդը, այսինքն Գերմանիան :

Չինական վտանդը, որ հետզհետէ շօշափելի իրականութիւն կը դառնայ Մոսկուայի համար, հաւանական է որ Եւրոպայի մէջ որոշ հրամայականներու առջեւ դնէ Խորհրդ. Միութիւնը : Երբ Կրեմլին այնքան զգայուն է ամէն անգամ որ Եւրոպայի յետպատերազմեան զոյավիճակը փոփոխութեան ենթարկելու քայլեր կ՝առնուին, պատճառներէն մէկը կը թուի Մաոյի Չինաստանը, որուն ծաւալողական ախորժակներուն դէմ թումբ կանգնելու համար, Ռուսիա պէտք ունի հանդարտ Եւրոպայի մը :

Խորհրդային այս արդար մտահոգութիւնը ռազմավարութեան լայն լուսանցք մը կ՝ընծայէ Ատլանտեանի զինակցութեան եւ մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներուն, որոնք անպայման օր մը հասած պիտի նկատեն Խորհրդ. Միութեան հետ նախապատրաստուած աշխատանքով բանակցութեան նստելու պահը :

Նախագահ Նիքսընի Եւրոպա ճամբորդութիւնը այդ նախապատրաստութեան մէկ փուլն է, եւրոպական դաշնակիցներուն հետ խորհրդակցելու գծով : Յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, այլ աշխատանքներ կրնան կատարուիլ :

Այս պարագային, միակ անծանօթը կը մնայ Փեքինի դիրքը : Արդարեւ, Ուոշինկթընի ուղղութեամբ առնուելիք չինական որեւէ քայլ, մօտեցման ճամբով, բոլորովին կրնայ փոխել համաշխարհային խնդիրներու տուեալները եւ նոր կացութիւններ ստեղծել :

Ու այն ատեն, դարպասուողը, պիտի ըլլայ Ուոշինկթըն, պայմանով որ մինչ այդ նախագահ Նիքսըն լուծած ըլլայ իր նախորդէն ժառանգ մնացած կարգ մը խնդիրներ, որոնց ծանրութիւնը չի խուսափիր Սպիտակ Տան նոր բնակիչին ուշադրութենէն :

Տ. ՈՍԿՈՒՆԻ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալ տարուան Մայիս ամսուան «դէպք»երը, որոնք ամբողջ Ֆրանսան ցնցեցին, սկսան համալսարանի ուսանողներու ցոյցերով:

Օր ըստ օրէ տարածուեցաւ խառնակ գոյավիճակ մը: Երկրորդական վարժարաններու մէջ ալ (լիսէ եւ գոլէժ) դադրեցան դասաւանդութիւնները, սկսան ցոյցերը եւ անկարգութիւնները, որոնց յաջորդեց անիշխանական վիճակ մը: Ուսուցիչներուն մեծամասնութեան գործադուլը եւ Փարիզի ընդհանուր վիճակը ամբողջովին ջնջեցին աշակերտական որեւէ կանոնաւոր կեանք:

Ամիսներ առաջ արդէն քանի մը լիսէներու մէջ (ի հարկէ դրդուած դուրսէն) կազմուած էին դպրոցական եւ տեղական գործադիր մարմիններ (Սէ – ա – Էլ)՝ ի նպաստ «Վիէթնամի խաղաղութեան:» Ուրիշ յանկերգներ եւս հրապարակ նետուեցան, որոնք ստեղծեցին անհանդարտ կացութիւն մը:

Առաջին ցոյցերը այս պզտիկ խումբերը կազմակերպեցին, եւ քանի մը օր ետք Փարիզի բոլոր դպրոցները վերածուած էին քաղաքական հաւաքավայրերու: Տնօրէներուն եւ տեսուչներուն ձեռքը շատ քիչ իրաւասութիւն մնացած էր եւ ամէն օր լիսէներուն մէջ ըլլայ Աշակերտաց Ծնողական Միութեան անդամները, ըլլայ ուսուցիչները կը ջանային խօսիլ, հասկընալ, համոզել եւ հսկել:

Բոլորն ալ բարենորոգումներ կը պահանջէին. ոմանք տրամաբանական էին կարելիութեան սահմաններուն մէջ, իսկ «յեղափոխական»ները, կը պահանջէին պարզապէս ջնջումը ամէն ինչի, որ գոյութիւն ունէր — աշակերտներն էին որ միայն իրաւունք պիտի ունենային թէ կառավարելու դպրոցները, թէ մանկավարժական յայտագիրներ պատրաստելու եւ գործադրելու, ինչպէս նաեւ ընտրելու իրենց ուսուցիչները՝ ուղղութիւն տալով անոնց:

Շատ մը ծնողքներ հրաժարած էին արդէն ոեւիցէ հեղինակութիւն ունենալէ իրենց տղոց եւ աղջիկներուն վրայ. բոլորն ալ իրենց ուղածը կ'ընէին շատ անդամ այդ ազատութիւնը չարաչար գործածելով, որոնք շատ մը տգեղ արարքներու պատճառ եղան:

Երբ կառավարութիւնը յաջողեցաւ վերականգնել կարգն ու օրէնքը եւ վերջ տուաւ այս անիշխանական վիճակին, շատ դժուար պայմաններու մէջ վերաբացուեցան դպրոցները:

Երեք չաբաթ ետքը սկսան արդէն ամառուան արձակուրդները: Պարպուեցան լիսէները, մաքրուեցան եւ կարգի բերուեցան քանդուած, կոտրած կամ վնասուած դասարանները եւ կարասիները:

Արձակուրդներու ընթացքին խաղաղ վիճակ մը ստեղծուեցաւ, եւ Ֆրանսայի կրթական նախարարը, համալսարանի բարենորոգութեան ծրագիրներուն հետ, սկսաւ նաեւ երկրորդական վարժարաններու գործունէութեան նոր հիմը դնել:

Ֆրանսական համալսարաններու նոր վարչաձեւը Երեսփոխանական ժողովն էր, որ քուէարկեց, լայն վիճաբանութիւններէ եւ բացատրութիւններէ ետք գրեթէ միաձայնութեամբ, իսկ լիսէներու կեանքին յեղաշրջումը նախարարական շրջաբերականներով որոշուեցաւ:

Լիսէներու ներկայ վարչաձեւը իսկական յեղաշրջում մըն է եւ աւելի քան 150 տարուան ընթացքին գոյութիւն ունեցած օրէնքները բոլորովին ջնջուած են:

Առաջ, լիսէի տնօրէնը կամ վերատեսուչը տէրն ու տիրականն էր լիսէին, կար ներքին խորհուրդ մը, որ ոչ մէկ իրաւունք ունէր սակայն որոշում մը տալու կամ գործադրելու: Միայն խորհրդակցական էր իր մասնակցութիւնը, եւ վերջին տարիներու ընթացքին հետզհետէ հաստատուող օրէնքները շատ պարզ կերպով ցոյց կուտային թէ օր մը պիտի դար, որ ծնողքները իրաւունք անդամ պիտի չունենային իրենց զաւակներուն ապագային համար որեւէ որոշում տալու:

Պզտիկ դասարաններէն մինչեւ բարձրագոյն կարգերը, թէ աշակերտները եւ թէ ծնողքները անորոշ եւ մղձաւանջային վիճակի մը մէջ կը գտնուէին:

Հոկտեմբեր ամիսէն սկսեալ հրատարակուեցան նոր օրէնքները, եւ յաջորդող չորս ամիսներուն ընթացքին սկսաւ անոնց գործադրութիւնը:

Իսկապէս բոլորովին նոր եւ հմայիչ բարենորոգում մըն էր, որ կեանք կ'առնէր, որուն հիմն է, աշակերտներուն մասնակցութիւնը դպրոցական կեանքին:

Ամէն լիսէ կամ գոլէժ պարտաւոր է ունենալու իր վարչական խորհուրդը, որուն կը մասնակցին աշակերտներու, ծնողական միութիւններու ընտրած անդամները, ուսուցիչներու ընտրած ներկայացուցիչները, աշակերտներու եւ դպրոցին տնօրէնութեան եւ պաշտօնէութեան ներկայացուցիչները, բոլորն ալ ընտրուած իրենց մարմիններէն համեմատական դրութեամբ: Վարչաձեւին նախագահը ոչ թէ դպրոցին տնօրէնը, այլ համալսարանի վերատեսուչին (ռեֆթէօռ) ներկայացուցիչն է:

Միայն այդ վարչական խորհուրդն է, որ կը մատակարարէ դպրոցը, բոլոր մանկավարժական, կարգապահական եւ յայտագրի հարցերը իր որոշումով կը գործադրուին:

Օրինական կերպով կազմուած է նաեւ «Մշտական Յանձնախումբ» մը՝ նշանակուած վարչական խորհուրդին կողմէ (որուն անդամները մաս կը կազմեն այդ խորհուրդին), որ կը զբաղի անմիջական կարեւորութիւն ունեցող հարցերով:

Ամէն լիսէ ունի հիմա «Աշակերտներու ընկերային եւ մշակութային օճախ»ը: Աշակերտները իրաւունք ունին հրաւիրելու բանախօսներ դուրսէն, կազմակերպելու քաղաքական եւ ընկերային բնոյթ ունեցող հաւաքոյթներ, վիճաբանական ժողովներ եւայլն: Այս բոլոր լիսէներուն մէջ, բացի դասի ժամերէն դուրս, որոշ ազատութիւն մը տրուած է աշակերտներուն կարգապահական հարցերու շուրջ:

Կազմուեցան նաեւ «դասարաններու խորհուրդ»ները, հերթական հաւաքոյթներ ամէն դասարանի կեանքի համար, որուն կը մասնակցին ծնողական միութեանց նշանակուած պատուիրակները, ուսուցիչները եւ աշակերտներու ընտրած ներկայացուցիչները: Իրենց ծրագրին մէջ եւս, յայտագիրներու բարեփոխումները, աշակերտներու աշխատանքը դատելու թուագրութիւնները, եւայլն:

Ի հարկէ բոլորն ալ գոհ չեն այդ նորութիւններէն, կան նաեւ ուրիշներ, որ այս յեղաշրջումները անբաւական կը գտնեն: Իսկ «ծայրայեղ» աշակերտները դժգոհութեամբ պիտի մասնակցին այս նոր կարգերուն: Արդէն շատ մը լիսէներու մէջ, ամբողջովին սկսած է գործադրութիւնը այս նոր օրէնքներուն, շատ մը յուսադրիչ արդիւնքներ սկսած են արդէն մէջտեղ ելլել:

Կարելի է նախատեսել դեռ շատ մը դժուարութիւններ մինչեւ որ աշակերտները, ծնողքները եւ դպրոցներու տնօրէնները եւ ուսուցչական կազմերը վարժուին այս նոր դրութեան: Շատ բան կախուած է աշակերտներու պատասխանատուութեան զգացումներէն: Վստահ ենք, թէ այս բոլոր բարեփոխումները իրենց ժամանակին կուգան եւ եթէ գործադրուին ուղղամտօրէն եւ առանց յետին միտքի, նոր ոգի մը պիտի մտցնեն Ֆրանսական աւանդական եւ պատմական երկրորդական վարժարաններուն մէջ:

Ֆրանսական մանկավարժական դրութիւնը հաւանաբար նոր եւ փայլուն շրջան մը սկսի եւ սպասուած արդիւնքները աւելի պիտի բարձրացնեն անոր հմայքը եւ անզուգական վարկը, օրինակ դառնալով ուրիշ երկիրներու ալ, ինչպէս եղած է անցեալին մէջ:

Բայց տակաւին շատ մը դժուարութիւններ կը նախատեսուին մինչեւ խաղաղ օրերու վերադարձը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԱՅՆԸՄԱՆԻ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Կանուխէն յայտարարեց նախագահ Հայնրիխ Լիւպքը հրաժարելու իր փափաքը՝ պաշտօնի տեւողութենէն ամիսներ առաջ, որպէսզի աշնան տեղի ունենալիք երեսփոխանական ընտրութիւնները իրենց կանոնաւոր ընթացքը ունենան:

Ուրեմն անոր յաջորդը պիտի ընտրուէր 1969, Մարտ 5ին, որպէսզի Յուլիսի ըսկիզբը նորընտիր նախագահը իր պաշտօնին անցնէր:

Վայրի հարցը բաւական զբաղեցուց ներքին եւ արտաքին քաղաքական շրջանակները, որովհետեւ, հակառակ 15 տարուան մէջ երեք անգամ Պերլինի մէջ ընտրութիւնը կատարուելուն, Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը եւ Խորհրդ. Միութիւնը պահանջ դրին որ նախագահի ընտրութիւնը Պերլինի մէջ չկատարուի, հակառակ պարագային խիստ միջոցներով արգելք պիտի հանդիսանային: Ըստ իրենց, Արեւմտեան Պերլին կը ներկայացընէ «բացառիկ ինքնավար միաւոր» մը ուր Արեւմտեան Գերմանիոյ Դաշնակցային կառավարութիւնը որեւէ իրաւունք չունի Արեւմտեան Պերլինի մէջ պետական օրկաններ ունենալու կամ ընտրական ժողով սարքելու: Այս տեսակէտին հակառակ, Պոնի կառավարութիւնը պնդեց իր իրաւունքին վրայ, մանաւանդ իբր ընկալեալ սովորութիւն: Իսկ Արեւմտեան երեք համաձայնական պետութիւնները պաշտպան կեցան այն սկզբունքին թէ իրենց հսկողութեան տակ կազմուած Արեւմտեան Պերլինի կառավարութիւնը կամ քաղաքային վարչութիւնը իրաւասու է արտօնելու Պոնի կառավարութեան որ այստեղ ընտրական ժողով գումարէ ինչպէս 1954ին, 1959ին եւ 1964ին:

Խորհրդ. Միութեան դեսպանը միջնորդի դեր կատարել ուզելով գերման վարչապետ Քիզինկէրի առաջարկեց միջին ճամբայ մը. հրաժարիլ ժողովը Պերլին գումարելէ, որուն փոխարէն Արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնը պիտի արտօնէր Արեւմտեան Պերլինցիներուն Զատկի տօնի օրերուն այցելել իրենց ազգականներուն: Այս սակարկութիւնը անյաջող ելք ունեցաւ, որովհետեւ Արեւելեան Պերլին մէկ անդամի համար այդ տեսակ արտօնութիւն մը տալ կ'ուզէր, մինչդեռ գերման վարչապետը կը հասկընար թէ ընդհանուր երթեւեկի բարելաւում մը պիտի յաջողցուէր:

Ասկէ զատ այդ օրերուն հանդիպեցաւ այցելութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ վարչա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Յեղափոխական առաջին գնդակն է որ արձակուեցաւ բռնակալութեան դէմ, գոչեց ուրիշ մը, ահա կռիւը սկսած է բանակին ու բռնաւորին միջեւ:

— Ի՞նչ պիտի ընենք եթէ մեզի հրաման ըլլայ երթալ փախստականները հալածելու եւ ձերբակալելու մեր զօրքերուն օժանդակութեամբ, հարցուց հարիւրապետ մը իր քովի ընկերներուն:

— Պիտի մերժենք հնազանդիլ այդպիսի հրամանի մը, եւ մենք ալ մեր զէնքերով լեռ պիտի քաշուինք:

— Հապա հաւատարմութեան մեր երդո՞ւմը...:

— Մենք երդում ըրած ենք հաւատարիմ գտնուիլ մեր հայրենիքին հանդէպ եւ ի հարկին մեր կեանքը զոհել անոր պաշտպանութեան համար, բայց երդում չենք ըրած մեր եղբայրները բռնաւորին մատնելու...:

Գրգռութիւնն ու յուզումը, այսպէս հետզհետէ կը սաստկանար զինուորականներու մէջ, որոնք արձակ համարձակ Ապտիւլ Համիտի դէմ կը դառնային, նոյն իսկ իրենց հազարապետներուն դէմ:

Կէս գիշերին մօտ կառավարական պաշտօնեայ մը երեւցաւ Օլիմպիա սրճարանը ուր զինուորականներու խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Պաշտօնեան ներկաներուն վրայ աչք մը պտըտցնելէ ետք մօտեցաւ խումբի մը եւ խօսքը հոն նստող հազարապետի մը ուղղելով ըսաւ.

— Օսման պէյ, զօրանոց գացի ձեզ փնտռելու ու անկէ զիս հոս զրկեցին...

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց հազարապետը:

— Կուսակալ փաշան անպատճառ ձեզ տեսնել կ'ուզէ, հիմա անմիջապէս:

Հազարապետը ոտքի ելաւ, իր ընկերները բարեւեց եւ պաշտօնեային հետ մեկնեցաւ:

Արդարեւ կուսակալը տենդային անհամբերութեամբ մը կը սպասէր զինուորականին:

— Եկաք վերջապէս, ըսաւ զայն դիմաւորելով, ժամ մըն է որ ձեզի կը սպասեմ:

— Պտոյտի ելած էի քիչ մը, փաշա էֆէնտի, ի՞նչ է արդեօք զիս գիշեր ժամանակ փնտռելնուդ պատճառը:

— Երլտըզէն հեռագիր մը ստացայ, խիստ ստիպողական, զոր հարկ է անմիջապէս գործադրել ... մեր Վեհափառ Սուլթանին բացարձակ հրամանն է...

— Ի՞նչ կը հրամայէ այդ հեռագիրը, հարցուց Օսման պէյ պաղարիւնով:

— Այսօրուան պատահած դէպքին մասին է... գիտէք արդէն որ երեք անձերը սպաննող գիւղացիի զգեստով ծպտուած անձը նոյնինքն Սուլթանին թիկնապահներէն Առնավուտ Մէհմէտ փաշան է, իսկ իրեն ընկերացող կինն ալ որ երկու ամիսէ ի վեր Սելանիկ կը գտնուի եղեր իբրեւ ամերիկացի միսիոնարուհի մը, վտանգաւոր յեղափոխական Սալիհա հանըմն է. այդ երկու անձերուն հետ գացած է նաեւ Նուրի պէյը... արդ, ցերեկուընէ ի վեր Երլտըզի հետ անընդհատ հեռագրական հաղորդակցութեան մէջ ենք այս դէպքերուն առթիւ եւ ժամ մը առաջ նոր հեռագիր մը ստացայ որով Իզզէթ փաշա յանուն Վեհափառ Սուլթանին, կը հրամայէ որ իսկոյն Իւսկուպ գտնուած երկու զօրագունդերը զէնքի տակ կանչուին եւ ճամբայ հանուին այդ երեք վտանգաւոր չարագործները ողջ կամ մեռած ձերբակալելու համար... այս վայրկեանիս նոր հեռագիր մը ստացայ որով կը հարցնեն թէ տրուած հրամանը գործադրուա՞ծ է:

— Եւ ի՞նչ պատասխանեցիք այդ նոր հեռագրին, հարցուց հազարապետը հանդարտութեամբ:

— Տակաւին բան մը չպատասխանեցի, բայց հիմա որ ձեզ տեսայ եւ հրամանը հաղորդեցի, իսկոյն պիտի հեռագրեմ որ Սուլթանին կամքը գործադրուած է...:

— Ոչ, ըսաւ Օսման պէյ, այդ ձեւով մի հեռագրէք:

— Հապա ի՞նչ կ'ուզէք որ հեռագրեմ:

— Ըսէք որ Սուլթանին հրամանը կարելի չէ գործադրել, պատասխանեց Օսման պէյ բառերը հատիկ հատիկ արտասանելով:

Կուսակալը այս խօսքերը լսելով, սարսափահար՝ հազարապետին երեսը նայեցաւ:

— Ի՞նչ ըսիք, գոչեց, կարելի չէ՞ Սուլթանին հրամանը գործադրե՛լ... Օսման պէյ, չեմ հասկնար թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէք:

— Նորէն կը կրկնեմ որպէսզի կարենաք հասկնալ, պատասխանեց զինուորականը. այո, Սուլթանին տուած այդ հրամանը կարելի չէ գործադրել, որովհետեւ իմ սպաներէս ոչ մէկը պիտի հաւանի այդ փախստականները հալածելու պաշտօնը յանձն առնել:

— Եւ կ'ուզէք որ այդ ըսածնիդ հեռագրե՞մ Վեհափառ Սուլթանին, գոչեց կուսակալը խռոված:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 79)

պետ Ուիլսընի, որ պնդեց համաձայնա-կաններու իրաւունքին վրայ, որով Պեր-լին պիտի պաշտպանուէր ամէն ոտնձգու-թեամ դէմ: Նոյնը եւ աւելի հաստատ կերպով յայտարարեց Ամերիկայի Միաց-եալ Նահանգներու նորընտիր նախագահ Նիքսըն Պերլին իր այցելութեան օրը, (Փետրուար 27) մանաւանդ Զիմէնս գործարանի վեց հազար գործաւորներուն խօսած ճառին ընթացքին:

Խրախուսիչ էր Պերլինցիներուն համար Նիքսընի վերջին խօսքը. «Եւ վերջին խօսք մըն ալ Պերլինցիներուն. կրնայ ըլ-լալ որ դուք զձեզ լքուած զգաք երբեմն, բայց միշտ յիշեցէք որ մենք ձեր կողքին կեցած ենք, եւ յիշեցէք միշտ որ ամբողջ աշխարհի մէջ մարդիկ, որոնք ազատ են եւ ազատ մնալ կ'ուզեն, ձեզի կռնակ կե-ցած են: Այն իմաստով, որ մարդիկ Պերլինի մէջ ազատութեան եւ խաղաղու-թեան համար կը դիմակալեն, աշխարհի ամէն մարդ Պերլինցի է»:

Պերլինցի ըլլալու ակնարկը իր սկզբ-նական նշանակութիւնը կ'առնէ Քենըտիի երբեմնի խօսքէն, ըսել ուզելով որ՝ ա-զատութիւնը կը սիրեմ, ուրեմն ես Պեր-լինցի եմ... Քենըտի այս ճառը խօսած էր համալսարանի չէնքին առջեւ:

Հետեւաբար թէ Արեւմտեան Պերլինի վարչութիւնը եւ թէ Արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնը մնացին իրենց նախ-կին դիրքերուն վրայ եւ ժամանակն ալ թոյլատու չէր բանակցութիւնները շա-րունակելու, որով նախագահի ընտրական ժողովը տեղի ունեցաւ ըստ ծրագրի Պեր-լինի մէջ:

Ցամաքի ճամբաները նոյն օրը գոցուե-ցան երեք անգամ: Արեւելեան կողմէն յայտնուեցաւ որ Խորհրդային Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ զինուորական ուժերու ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան: Երեսփոխանները օդային ճամբով երթե-ւեկեցին առանց միջադէպի:

Դաշնակցային ժողովը կազմուեցաւ Պունտէսթակի երեսփոխաններէ եւ նոյն թիւով երեսփոխաններէ, որոնք կուգային դաշնակցային պետութեան մաս կազմող նահանգներու (Լանտեր) ներկայացուց-չական ժողովներէ: Այսպէս՝

Պունտէսթակի երեսփ.ներ	518 հոգի
Զանազան քաղաքային երեսփոխաններ	518 հոգի
Ընդհ. թիւ	1036 հոգի

Ըստ կուսակցական բաժանման.

Քրիստոնէականներ	482
Սոց. դեմոկրատներ	449
Ազատականներ	83
Ազգայնական ռամկավարներ	22
Ընդհ. թիւ	1036

Երկու թեկնածուները նշանակուած է-ին երկու մեծ կուսակցութիւններէն, Քր-իստոնէականներու կողմէ Տոքթ. Շրէօ-տէր (պաշտպանութեան նախարար) ,Սոցեալ Դեմոկրատներու կողմէ Տոքթ. Հայնըման (արդարադատութեան նախա-րար):

Քանի որ Ազգայնականները Քրիստո-նէականներու թեկնածուին համակիր է-ին, Սոցիալ Դեմոկրատները անյոյս վի-ճակի մը մատնուած էին, որովհետեւ Ա-զատականները միացեալ կարծիք չէին յայտնած Հայնըմանի ընտրութեան հա-մար: Միայն վերջին գիշերային ժողո-վին մէջ, որոշեցին Հայնըմանի վրայ կեդրոնացնել իրենց քուէները, որով ե-րեք անգամ քուէարկութեան արդիւնքը այն եղաւ, որ ներկաներու թիւին մեծա-մասնութեան ձայնով ընտրուեցաւ Հայ-նըման, այսպէս առաջին անգամ նոր Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահ կ'ըլլայ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցու-թեան անդամ մը: Ծանօթ է որ առաջին հանրապետութիւնը փրկող եւ կազմող ա-ռաջին նախագահը Սոցիալ Դեմոկրատ Ֆրիտրխ Էպէրթն էր (1919–1924):

Այս պաշտօնին վրայ ալ Հայնըման հա-կումներ ցոյց կուտայ դէպի դժգոհներն ու երիտասարդ բողոքարկուները:

Նախագահի պաշտօնը ըստ Գերմանիոյ սահմանադրութեան աւելի հաշտարար է ներքին ճակատին վրայ, այլ ոչ –նախա-ձեռնող, իսկ արտաքին քաղաքականու-թեան համար ներկայացուցչական հան-գամանք ունի. բուն քաղաքական վար-չութիւնը Պունտէսքանցլերին կը պատ-կանի, որ իր կարգին կախում ունի կու-սակցութիւններու կարծիքէն:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բոլոր ունեցածս վրաս է.— Բիաս փի-լիսոփան այս պատասխանը տուաւ իր հայրենակիցներուն, որոնք Պարսիկներէն վախնալով կը փախչէին, իրենց ունեցա-ծը միասին առած, եւ կը զարմանային, որ փիլիսոփան բան մը չէր առներ: Ան այս խօսքով կ'ուզէր հասկցնել, թէ իր ամբողջ հարստութիւնը գլխուն մէջն է:

×

Յո՞ երթաս.— Աւանդութեան մը հա-մաձայն, Պետրոս առաքեալ Հռոմէն փախած ատեն Յիսուսի հանդիպեր է ու հարցուցեր– «Յո՞ երթաս, տէր»: —«Հռոմ կ'երթամ նորէն խաչուելու համար», պատասխաներ է Յիսուս:

×

Եկի, տեսի, յաղթեցի.— Կեսարի հռ-չակաւոր խօսքը, որով ծանոյց Ծերա-կոյտին իր արագ յաղթանակը Պոնտոսի թագաւոր Փառնակէսի վրայ: Կը գոր-ծածուի յաջողութեան մը դիւրութիւնն ու արագութիւնը յայտնելու համար:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհ-լիրեան սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 9ին, երեկոյեան, ընկերահամակրական խնջոյքով մը նշուեցաւ հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութեան մե-ծագոյն ընդվզումին՝ Փետրուար 18ի 48րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ Փետրուարեան համաժողովրդական ա-պըստամբութեան մասնակից ընկեր Աշ. Իսահակեանի:

Ընկերը անդրադառնալով բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ պատմութեան մէջ առաջին անգամը ըլլալով բռնկած ապըս-տամբութեան նախորդող ժամանակա-շրջանի քաղաքական եւ ընկերային անց-քերուն, բնութագրեց հայ – խորհրդային յարաբերութիւններու եւ համերաշխու-թեան փորձերու ամբողջական պատկերը, անդրադարձաւ Հայաստանի պատմաբան-ներու պատմական խեղաթիւրումներուն եւ շեշտը դնելով Փետր. 18ի ըմբոստու-թեան պատճառներուն վրայ պատմեց իր ականատեսի տպաւորութիւնները, թուեց Հայաստանի մէջ Յեղկոմի կատարած ա-նարդար քայլերուն շարանը, այն միտքը յայտնեց, որ Փետրուար 18ի ապստամ-բութիւնը մեր պատմութեան մեծագոյն ըմբոստութիւնն է, աւելի մեծ քան Վար-դանանց ըմբոստութիւնը, որովհետեւ այս վերջինին մասնակից էր միայն մեր ժողովուրդին մէկ փոքր մասը, իսկ 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութեան կը մասնակցէր մեր ժողովուրդին իննսուն առ հարիւրը՝ մեծով ու պզտիկով, ծե-րունիներով ու կիներով: Մեծ էր այդ ապստամբութիւնը, որովհետեւ Հայը կը կռուէր բոլշեւիկեան Ռուսաստանի սպա-ռազէն բանակներու դէմ բահ ու բրիչով, մանգաղ – գերանդիով, կամ լաւագոյն պարագային որսի հրացանով, մէկ խօս-քով խեղճ պայմաններու մէջ: Փետրուար-եան ապստամբութիւնը հայ ժողովուրդին համար ունեցաւ այն նշանակութիւնը, որ կարողացաւ ստիպել բոլշեւիկներուն ա-ւելի չափաւորելու իրենց ծայրայեղու-թիւնը, վարելու աւելի խոհեմ քաղաքա-կանութիւն հայ ժողովուրդին նկատ-մամբ, փրկելու հայ մտաւորականներէն շատերուն կեանքը:

Ֆրանսերէն լեզուով բանախօսեց ընկեր Վիգէն Թորոսեան, որ իր լաւապէս ու-սումնասիրուած ճառին մէջ անդրադառ-նալով հայ – խորհրդային յարաբերու-թիւններու բնոյթին, եւ մատնանշելով բոլշեւիկներու վարած գաղութարարա-կան եւ կայսերապաշտական քաղաքակա-նութիւնը, յիշատակեց շօշափելի փաս-տեր միջազգային յարաբերութիւններու պատմութիւններէն, տուաւ հատուածներ խորհրդահայ մամուլէն, մեկնաբանելով այդ գրութիւններուն իմաստը եւ հետա-պընդած նպատակները, որոնք կը ձգտին խեղաթիւրումներու ճամբով նսեմացնել Փետրուար 18ի ապստամբութեան արժէ-քը: Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց տը-րամաբանեալ եզրակացութեամբ մը:

Խնջոյքը սեղանապետութեամբ ընկեր Գրիշա Տէր – Ստեփանեանի եւ մասնակ-ցութեամբ Նոր Սերունդի «Նայիրի» պա-րախումբի, ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդա-կաններու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ երեկոյ եւ փակուեցաւ սեղանապետին ու օրուան նախագահին փակման խօսքերով ու բոլո-րին կողմէ երգուած «Մեր Հայրենիք»ով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կեղծաւորութիւնը միակ չարիքն է, որ անտեսանելի կը մնայ ամէնուն, բացի Աստուծմէ:

ՄԻԼԹԸՆ

×

Եթէ կ'ուզես դրամին արժէքը հասկը-նալ, փորձէ փոխ առնել, ով որ փոխ-առնելու կ'երթայ, աւելի լաւ է կախ-ուելու երթայ:

ՖՐԱՆՔԼԻՆ

×

Անհունօրէն պզտիկները անհունօրէն մեծ հպարտութիւն ունին:

ՎՈԼԹԷՌ

×

Աւելի լաւ է որ մարդ մեռնի, երբ չի կրնար պատուաւոր կերպով ապրիլ:

ԼՈՆԿ

×

Իմաստութիւնը այն է մտքին համար, ինչ որ է առողջութիւնը մարմնին հա-մար:

ԼԱՌՈՇ ՖՈՒՔՕ

×

Քաղաքակրթութիւնները կը մեռնին, սակայն, մարդիկը կը շարունակեն ապրիլ եւ հիներուն տեղ նոր քաղաքակրթու-թիւններ կը կառուցանեն:

ԷՏՄԱՆ

×

Անոնք որ քաղաքականութիւնը կ'ան-ջատեն բարոյականէն, երբեք, ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը պիտի հասկնան:

ՄՈՐԼԷՅ

×

Անկեղծութիւնը՝ լաւագոյն քաղաքա-կանութիւնն է:

ՉԸՐՉԻԼ

«ՅԱՌԱՋԿԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (437)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այն ըսուած մթին խօսքերէն որոշապէս հասկցած էր միայն թէ դաւաճանութիւն մը կը պատրաստուէր, անյայտ այլ այս-ինքն հայրը անհրաժեշտաբար եւ աղջիկն ալ հաւանօրէն մեծ վտանգի մէջ էին. թէ պէտք էր ազատել զանոնք, թէ պէտք էր Ժոնտրէթներուն սոսկալի կարգադրու-թիւնները ապարդիւն ընել եւ կտրել այս սարդերուն ոստայնը:

Մարիուս պահ մը Ժոնտրէթին կինը դիտեց: Կինը սենեակին մէկ խորշէն թի-թեղեայ հին հնոց մը քաշած էր, եւ հին երկաթներ կը խառնէր:

Մարիուս դարանէն վար իջաւ խիստ կամաց եւ ուշադրութիւն ընելով, որ-պէսզի ձայն չհանէ:

Ան կը համակուէր երկիւղով մը՝ զոր պատրաստուած դաւաճանութիւնը կը ներշնչէր, եւ պժգանքով մը՝ զոր Ժոն-տրէթները կուտային իրեն: Մարիուս տեսակ մը ուրախութիւն ալ կը զգար մը-տածելով թէ գուցէ արժանի պիտի ըլլայ այսպիսի ծառայութիւն մը ընել անոր զոր կը սիրէր:

Բայց ի՞նչպէս գործէր, պէ՞տք էր ի-մաց տալ վտանգի ենթարկուած անձե-րուն. բայց ո՞ւր գտնէր զանոնք քանի որ անոնց ո՛ւր բնակիլը չէր գիտեր: Պահ մը երեւցած էին իրեն, յետոյ նորէն սուզ-ուեր էին Փարիզի անբաւ անդունդնե-րուն մէջ: Միթէ իրիկունը ժամը վեցին դուռը սպասէր՝ Պ. Լըպլանը եկած միջո-ցին որոգայթը անոր իմացնելու համար, բայց Ժոնտրէթ եւ մարդերը անշուշտ պիտի տեսնէին թէ կը լրտեսէ ինք. վայ-րը ամայի տեղ մըն էր. անոնք իրմէ զօրաւոր էին, հետեւաբար պիտի կրնային բռնել զինքը կամ հեռացնել, եւ այն՝ զոր Մարիուս ազատել կ'ուզէր, պիտի կոր-սուէր:

Ժամը մէկ զարկած էր, դաւաճանու-թիւնը վեցին պիտի կատարուէր. Մա-րիուս հինգ ժամ ատեն ունէր գործելու համար:

Մէկ բան կար ընելիք:

Մարիուս հագաւ իր թիկնոցը որ բաւա-կան աղէկ էր դեռ, վիզը թաշկինակ մը կապեց, գլխարկը առաւ եւ դուրս ելաւ առանց ձայն մը հանելու, իբր թէ մա-մուռներու վրայ կոխէր բոկոտն:

Մանաւանդ որ Ժոնտրէթին կինը տա-կաւին հին երկաթեղէնները խառնելու կը պարապէր:

Մարիուս տունէն դուրս ելլելուն պէս Փըթի Պանքիէի փողոց դնաց:

Այս փողոցին մինչեւ կիսավայրը եկած եւ հասած էր խիստ ցած պատի մը քով, որուն քանի մը տեղերէն կարելի էր ոս-տոստելով անցնիլ եւ որ անմշակ դաշտի մը վրայ կը նայէր. մտատանջութիւն ու-նենալուն, կամաց կամաց կը քալէր:

Ոտքին ձայնը չէր լսուեր, վասնզի ձիւ-նին վրայ կը քալէր:

Յանկարծ ձայներ լսեց, որոնք շատ մօտէն կը խօսէին:

Ետին դարձաւ. փողոցը ամայի էր, ճանճ անգամ չկար, թէեւ կատարելապէս ցերեկ էր դեռ, այլ սակայն որոշապէս ձայներ լսեց:

Մտածեց նայիլ վրայէն միւս կողմը:

Հոն, իրօք, երկու մարդ կար, որ պա-տին կռթնելով ձիւնին վրայ նստած կը խօսէին ցած ձայնով:

Մարիուս չէր ճանչնար այս երկու կեր-պարանքները. մին պլուզ հագած մո-րուանի մարդ մըն էր, միւսն ալ հնոտի-ներ հագած եւ մազոտ մարդ մը:

Մօրուանին յունական կրկնոց մը ու-նէր, միւսին գլուխը բաց էր եւ մազե-րուն մէջ ձիւն կար:

Մարիուս գլուխը անոնց վերեւը մօտե-ցընելով, կրնար լսել:

Մազոտը արմուկով կը հրէր միւսը եւ կ'ըսէր.

— Փաթրոն, Մինէթի հետ կրնայ յա-ջողիլ այս գործը:

— Կը կարծե՞ս, ըսաւ մօրուանին:

Մազոտն ալ պատասխանեց.

— Ամէն մէկը հինգ հարիւր Ֆրանք պի-տի առնէ, եւ հետեւանքն ալ ըլլայ հինգ տարի, վեց տարի, տասը տարի ամէնէն շատը:

Միւսը՝ վարանելով եւ իր յունական դդակին տակ ցրտահար դողալով պա-տասխանեց.

— Ատիկա յայտնի բան է: Ատանկ բա-ներու կարելի չէ հակառակիլ:

— Ես կ'ըսեմ թէ գործը չի կրնար չյա-ջողիլ, կրկնեց մազոտը: Բան ախպարին մարէնկոթը (տեսակ մը կառք) պիտի լսուի:

Յետոյ սկսան խօսիլ նուագաւոր ներ-կայացումի մը մասին, զոր առաջին օրը Կէթէի թատրոնը տեսած էին:

Մարիուս իր ճամբան շարունակեց:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղէոս եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու – թեամբ առացած է .—

Տիկին Սիրանուշ Էլմասեանի (ծն. Շա – հինեան) մահուան առիթով փոխան ծաղ – կեպսակի նուիրատուութիւններ կ'ընեն . պ. պ. Ե. Գարբիէլեան եկեղեցիին տասը ֆր. , Ե. Պապոյեան եկեղեցիին եւ ղպրո – ցին տասնական , Գ. Զագալօղեան եկեղե – ցիին տասը , Բ. Տէվէճեան տասը , Բ. Գամպուրեան եկեղեցիին եւ ղպրոցին 10 – ական , Յ. Մսըրլեան եկեղեցիին 30 , Ժ. Գասապալեան եկեղեցիին չիսուն , Ն. Մըսըրլեան եկեղեցիին եւ ղպրոցին 10 – ական , Դպրաց դասուն տասը , Ղ. Կիւլ – եան եկեղեցիին , Առաջնորդարանին , ղպ – րաց դասին 10ական , Ա. Թէճիրեան եկե – ղեցիին չիսուն , Լ. Գէնտիրեան եկեղե – ցիին քսան , Ռ. Թէճիրեան եկեղեցիին քսան , Գ. Ռաֆայէլեան Ժ. Ս. Ա. Մար – զականին 80 , եկեղեցիին , ղպրոցին 10 – ական , Զ. Զամանթլեան ղպրոցին 50 , Ա. Զամանթլեան Ժ. Ս. Ա. Մարզ. Մի. չիսուն , Վ. Եազուճեան եկեղեցիին եւ ղպ – րոցին 10ական : (Շար.)

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղիս հաւատացեալներուն Թէ Ս. Գր. Լուսա – ւորչի տօնին առթիւ 17 – 23 Մարտ , մէկ չաբաթ հոկտմբ արարողութիւններ պիտի կատարուին : Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ պիտի քարոզեն եւ նախագահեն յաջոր – դաբար Արտաւազդ Եպիսկ. Տ. Տարօն , Տ. Վաչէ , Տ. Գուրգէն եւ Տ. Գեղամ վարդապետներ եւ Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շա – հան քահանաները : Արարողութիւնները կը սկսին իրիկուան ժամը 7·30ին : Սի – րով կը հրաւիրուին Թաղիս եւ ժողովուր – դին բոլոր հաւատացեալները :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաչէս Գմբէթեանի յի – շատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին , Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկաց – ուի իր յիշոյին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ըներակցու – թեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին , ժամը 20·30ին , 77 Րիւ Լաֆայէթ , Փարիզ :

Կանոնադրի թիւ 5 յօդուածին համա – ձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորո – դելի ըլլալով , Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ը – նէ իր անդամներէն անոնց , որոնք կը փա – փաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնա – մի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ , փափաքողները պէտք է ըն – թեռնի կերպով գրեն , տալով իրենց ա – նունը , մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան – դամները , որոնք իրենց աղամաւճարնե – րը կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպա – սատէօրի մէջ , Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

ՄԱՐՍԻԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի ծօնելու Վասպուրականի Ճաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարե – դարձը նուիրուած Արամ Մանուկեա – ճի , Վանի Արամիճ , մահուան յիսնամ – եակին , Ապրիլ 27ին , Օթէլ Սպլենտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւն – ները յետագային :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90 – ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պի – տի ունենայ Մայիս չորսին :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միու – թեան ձեռնարկը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ , 29 Մարտ , ժրամ 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅՐԻՔ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատ – կացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգու – թեան ֆոնտին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մին – չեւ լոյս ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Րիւ Վոլթէռ), (Ալֆորվիլ) :

ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ՝
LES PARTENAIRES
avec son animateur
GERARD MELKONIAN

Պիւֆէ *Մուտք 12 ֆրանք*

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւ – նը կազմակերպած է ճաշ մը , Մարտ 23 – ին , կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլա – մարի Փըթի Տրափօ սրահը : Մասնաւոր ինքնաշարժի փոխադրիւ :

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
Յօդնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , անա – կընկալներ , իրենց սիրայօժար մասնակ – ցութիւնը կը բերեն Պետրոս Պետիկեան (երգ) , Մկրտիչ Փիրմանեան (սաղ) , նաեւ կը նուագեն Միքիքեան Շիրվանեան (ութ) , Շըմաւոն Պալեան (ջութակ) :

Սեբաստիոյ հին պարերը :

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ :

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նայիրի պարախումբի Թէյասեղանը կիրակի , Մարտ 16 , ժամը 15էն 19 , Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ,

17 Րիւ Պլէօ , (մեթրօ Քատէ)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաննե – րու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ , 8 Րիւ Ժան Կուժօն կիրակի , Մարտ 23 , ժամը 16–23 :

Նախագահութեամբ
Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը դեկավարութեամբ ՏԻԿ. Ց. ՔԻՒՐՃԻԼԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆըլնտըճեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հե – ռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին , Պ. Յակոբ Ազատեանի սրճարանը , Րիւ տը լա Տէֆանս : Կը հրաւիրուին իսկի Խանասոր խումբի «Նոր Սերունդ»ի ըն – կերները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը երկուշաբթի , Մարտ 17ին , ժամը 3ին , Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը , ինչ որ ալ ըլլայ մե – ծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրի – գոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալան – սի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչա – կան համայնքը իր գործունէութեան եր – կամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական վի – ճակագրութիւնը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտ – րութիւն : 21 Մարտ , Ուրբաթ երեկոյ , ժամը 9ին , Ֆուայէ Տիւ Թէաթրի մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ

Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի , Մարտ 23 , ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Որ. Խատկոփ (*ցիկան պարուհի*) , Միւսիա (*երգչուհի*)

Հայկական պար Որ. Սքելլա Պագըրեեան *եւ* ժան – ժագ Օսմանճեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանգիստը Օրէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :

Հայկական երգ ու պար , ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ , ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի , 43 Րիւ Ռիշէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս *Կիրակի , Մարտ 23 , կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Ազգ. Տան սրահին մէջ , 295 Րիւ Պուալօ :*

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի երգ , նուագ , արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիւֆէ բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հան – դէսը կիրակի , Մարտ 23ին : Մանրամաս – նութիւնները յայտնուած :

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ

Նոր գրասենեակի հասցէն է
77, Rue Lafayette, PARIS (9e)
2ème étage
Tél. TRU. 02-99

TRANSIT
Agence en Douane
— Transports —
Maison DERDERIAN
Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956
32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (1e)

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
16
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
16 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11464 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.464

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վերջին օրերու կարգ մը երեւոյթները եկան անդամ մը եւս ապացուցանելու, որ միջազգային համայնավարութիւնը ծանր տագնապի մէջ է :

Տարիներ առաջ, երբ եօթը հարիւր յիսուն միլիոնոց Չինաստան համայնավարական վարչաձեւ որդեգրեց, Կրեմլին հրճուանքի մէջ էր, երազելով համաշխարհային յեղափոխութեան մօտալուտ իրականացումը :

Ուրախութիւնը երկար չտեւեց : Մաօ Յէ Թունկ քան զպապն պապական դարձած՝ Մոսկուայի Պոլիտբիւրոն մեղադրեց, որ դաւաճանած է ուղղափառ մարքսականութեան դէմ եւ աղճատած ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքները :

Գաղափարախօսական դեռնի վրայ պայքարը կը տեւէ տարիներէ ի վեր : Ու փոխանակ թեթեւնալու, օրէ օր աւելի կը սաստկանայ :

Վարդապետական դեռնէ քաղաքական - զինուորական հողի վրայ փոխադրուած է այժմ պայքարը : Պաղ պատերազմը տաքի վերածուելու վտանգ կը ներկայացնէ :

Մարտ 7ին չինեւխորհրդային սահմանագլուխին վրայ, Ուսուրիի մէջ, կողմերու սահմանապահներուն միջեւ պատահած ծանր ընդհարումը, որուն երկուստեք զոհ գացին բազմաթիւ զինուորներ, պայթեցուց պալարը :

Զանգուածային ցոյցեր տեղի ունեցան Մոսկուայի չինական եւ Փեքինի խորհրդային դեսպանատանց առջեւ, փոխադարձ թշնամական ծանր ու նախատալից արտայայտութիւններով : Մինչ ռուս ցուցարարներու թիւը ասնեակ հազարներով կը հաշուէին, Չինացիներունը միլիոններու կը հասցնէին հեռագիրները :

Ամէն պարագայի, ստոյգ է մէկ բան, որ Կրեմլինի վարիչները մտահոգուած են : Չինեալ բախումի մը հեռանկարը կ'ուրուագծուի հորիզոնին վրայ :

Յաւիտենական դեղին վտանգն է, որ կը սպառնայ աշխարհի :

Դեղին վտանգին դէմ պաշտպանուելու համար, Մոսկուա դաշնակիցներու կը կարօտի արեւմուտքի մէջ : Գերմանականէն աւելի ազիտաւոր է չինականը :

Խորհրդային Միութեան պատասխանատու վարիչները շաբթուս իրենց մտավախութիւններուն հաղորդակից դարձուցին արեւմտեան պետութիւնները : Փարիզի դեսպան Զորին Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, Պոնի դեսպան Յարապկին նախարարապետ Քիսընկէրի հետ մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցան չինեւխորհրդային վէճին մասին : Միւս կողմէ մարեշալ Կրէչքոյ, Խ. Միութեան պաշտպանութեան նախարարը պաշտօնական առաքելութեամբ Փաքիստան գնաց :

Մոսկուա դաշնակիցներ կը փնտռէ ամէն կողմ, դեղին վտանգին դէմ :

Շուտով Փեշտայի մէջ պիտի գումարուի Վարշաւայի Ուխտի խորհրդաժողով : Վերապահ է Ռումանիա : Իսկ Եուկոսլաւիա մաս չի կազմեր Ուխտին :

Պելկրատի մէջ տեղի կ'ունենայ Եուկոսլաւիոյ համայնավարական Լիգայի իններորդ համագումարը, որ կը զուգադիպի անոր հիմնադրութեան յիսնամեակին : Հակառակ իրենց խոստումին, վերջին վայրկեանին մերժած են համագուրին ներկայացուցիչ զրկել լեհ, մաճառ, պուլկար, չեխ եւ արեւելեան - գերման համայնավար կուսակցութիւնները : Մոսկուան է, որ հրահանգեր է «պոյքոթ»ի ենթարկել համագումարը :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահ Զօր. Ճէմալ Թուրալ բաժնուեցաւ իր պաշտօնէն եւ իբր սպարապետ իրեն յաջորդ կարգուեցաւ Յամաք. Ուժերու հրամանատար Զօր. Մեմտուհ Թաղմաճ : Զօր. Թուրալ անդամ ընտրուեցաւ զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդին : Ատենէ մը ի վեր շրջան ընող տարաձայնութիւնները իրականացան այս կերպով, եւ վարչապետ Տէմիրէլ պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան որոշումը : Տէմիրէլ յայտարարեց թէ սպարապետ Թուրալի պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ Մարտ 5ին, եւ ան գնահատուած է տարիներու իր պատուաբեր ծառայութիւններով : Այժմ առիթ պիտի տանք որ թուրք բանակին նոյնքան արժէքաւոր հրամանատարներն ալ կատարեն իրենց հերթական պարտականութիւնը, ինչ որ բարոյական վարձատրութիւն մը պիտի ըլլայ իրենց համար : Այս գաղափարէն առաջնորդուած, կառավարութիւնս յարմար նկատեց մեծայարդ Թուրալի սպարապետական պաշտօնին վերջ տալ եւ զինքը կոչել Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդին անդամակցութեան, գնահատելով իր մատուցած ծառայութիւնները : Իրեն յաջորդ կարգուեցաւ Յամաքային Ուժերու հրամանատար Զօր. Մեմտուհ Թաղմաճ :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Յամաքային Ուժերու հրամանատար պիտի կարգուի Զօր. Ֆիքրէթ Էրէն, որ Բ. Սպարապետ է ներկայիս : Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութեան խորհրդական Զօր. Ֆարուք Կիւրլէր պիտի կոչուի Բ. Սպարապետութեան եւ այս կարգադրութեանց մասին պատրաստուած որոշմնագիրը պիտի հրատարակուի այս օրերս : Մինչեւ Օոստ. 30, տարբեր անուանումներ ալ պիտի ըլլան եւ Օդային Ուժերու հրամանատար պիտի կարգուի Զօր. Մուհսին Պաթուր, յաջորդելով Զօր. Բէշատ Մաթէրի, որ պիտի կոչուի Զին. Բարձր. Խորհուրդի անդամակցութեան :

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ գնահատական գիր մը ուղղած է նախորդ ըսպարապետ Զօր. Ճէմալ Թուրայի, յանուն կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնելով, իր երկարամեայ ծառայութեանց համար :

Նորընտիր սպարապետը, Զօր. Մեմտուհ Թաղմաճ, ծնած է Էրզրում, 1926ին աւարտած Գուլէլիի զինուորական վարժարանը, 1928ին առաջնութեամբ պատերազմական վարժարանը եւ հետզհետէ բարձրացած բանակային շարքերուն մէջ : 1956ին եղած է զօրավար եւ 1966ին Օրկէնէրալի աստիճան ստացած : Այդ թուականէն ի վեր հրամանատարն էր Յամաքային Ուժերուն :

Զօր. Մեմտուհ Թաղմաճ ամուսնացած է եւ ունի երկու որդիներ, որոնք կ'ուսանին Ծովային Պատերազմական վարժարանը : Ֆրանսերէն գիտէ եւ տարու մը մեծ է Զօր. Ճէմալ Թուրալէ, որ երէկ հաւաքած է իր պաշտօնատան մէջ ունեցած անձնական գոյքերը եւ ըսած է թէ հրաժեշտի արարողութեան պէտք չկայ :

Մարեշալ Թիթօ իր բացման ճառին մէջ խստիւ քննադատած է Կրեմլինի քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար ծանրացած է Չեխոսլովաքիոյ բռնադրաւման վրայ :

Ուրեմն համայնավարութեան տագնապը հետզհետէ շեշտուած հանդամանք կը ստանայ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՔԻԶԻՆԿԷՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

Տը Կոլ — Քիզինկէր հանդիպումը վերջ գտաւ Ուրբաթ օր : Վերջին տեսակցութեան ընթացքին Ֆրանսայի նախագահը դիտել տուաւ, թէ այս հանդիպումներուն նպատակն էր բացատրութիւններ տալ եւ ստանալ, նկատի առնելով երկու երկիրներուն համագործակցութեան տրամադրութիւնը : Այս բացատրութիւնները շատ օգտակար եղան, քանի որ քննութեան առնուեցան քաղաքական, տնտեսական հարցեր Եւրոպայի կապակցութեամբ : Ինչ կը վերաբերի Եւրոպային, աւելցուց տը Կոլ, կայ նախ՝ Եւրոպայի տնտեսական հասարակապետութիւնը՝ կազմուած հինգ անդամներէ : Գործը լաւ կ'ընթանայ, անշուշտ, կրնայ աւելի լաւ ընթանալ : Եթէ աւելի լաւ ընթացքի մէջ չէ, պատճառները քաղաքական են : Մեր կարծիքով ոչ միայն պէտք է շարունակուի այս աշխատանքը, այլեւ զարգանայ : Յամենայն դէպս արդելքները Ֆրանսայէն չեն դար : Չինական վտանգին հետեւանքով նոր կացութիւն մը ստեղծուած է Խորհ. Միութեան համար : Այժմ կարելի է ըսել, թէ Խորհ. Միութիւնը Եւրոպան նուաճելու տրամադրութեամբ չառաջնորդուիր : Պատրաստ է զարկ տալու յարաբերութիւններուն եւ փոխանակութիւններուն Արեւմուտքին եւ Մ. Նահանգներու հետ : Հետեւաբար, ներկայիս աւելի յըստակ կը դառնայ այն միտքը, թէ անհրաժեշտ է անկախ Եւրոպա մը ստեղծել՝ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս, ինչպէս նաեւ ապահովութեան տեսակէտով :

Քիզինկէր, իր կարգին, յայտարարեց թէ լիովին համաձայն է տը Կոլի հետ : Կը նկատէ, որ խօսակցութիւնները եղան իրապաշտ դեռնի վրայ եւ ճիշդ է, որ նոր տուեալներ կան ներկայիս միջազգային քաղաքականութեան մէջ : Քիզինկէր անհրաժեշտ գտաւ Եւրոպայի տնտեսական հասարակապետութեան զարգացումը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նախագահ Նիքսըն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին անդրադարձաւ կարգ մը կարեւոր հարցերու : Երկիրը պաշտպանելու համար հրթիռներու դէմ որոշած է հաստատել հակահրթիռային պաշտպանողական եղանակ մը, որ բաղդատմամբ Ճոնսընի եւ Մաք Նամարայի որդեգրած ծրագրին, աւելի սահմանափակ է : Արդարեւ, Մոնթանայի եւ Հիւս. Տաքսթայի մէջ պիտի հաստատուին միջցամաքային հրթիռներ, որոնց բնոյթը պաշտպանողական է : Վիէթնամի հարցին կապակցութեամբ նոր սպառնալիք մը չուղղեց հիւս. Վիէթնամի՝ այս վերջնոյն ծաւալած յարձակողական գործողութեանց կապակցութեամբ : Դիտել տուաւ, սակայն, թէ իրաց կացութեան մէջ կարելի չէ մտածել ամերիկեան ուժերուն պարպումը « մօտ ապագային» : Դէտերու կարծիքով Նիքսընի հիմնական նպատակն է հանդիպում մը ունենալ խորհրդային ղեկավարներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հաղորդեն, թէ հաւանական է, որ Մարտ 17–20ին հանդիպում մը տեղի ունենայ Վարշաւայի Ուխտի ղեկավարներու միջեւ : Աւելի քան հաւանական կը նկատուի Ռումանիոյ նախագահ Ն. Չէուչեսքուի մասնակցութիւնը յիշեալ ժողովին : Յարդ չէ հրապարակուած հանդիպման օրակարգը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐ եգիպտական բանակներու ընդհանուր սպայակոյտի պետ նշանակեց Զօր. Ահմէտ Իսմաիլը : Իր նախորդին նման յիսուն տարեկան է : Աւարտած է Եգիպտոսի զինուորական վարժարանը : Մասնակցած է 1948ի պաղեստինեան պատերազմին՝ Կազայի եւ Ռաֆֆայի մէջ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ ծայր տուած ներքին խլրտումներուն վերջ տալու նպատակով, նախագահ Մոհամմէտ Այուպ Խան համաձայնեցաւ ընդդիմադիր հոսանքներուն հետ՝ վերահաստատելու խորհրդարանական դրութիւնը Արեւելեան եւ Արեւմըտեան Փաքիստանի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 14 շահադէտներ ծանրը պատիժներու ենթարկուեցան, կը գրէ խորհրդային թերթ մը : Հաւանական է, որ մահապատիժներ եւս տրուած ըլլան, քանի որ շահադիտութիւնը 1961էն ի վեր ենթակայ է նման պատիժի : Ամբաստանեալները մաս կը կազմէին խմբակի մը, որ 12 տարիներէ ի վեր կը գործէր, մեծ վաճառատուներու պատասխանատու պաշտօնեաներու մեղսակցութեամբ :

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետական խորհուրդը պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ Հալի թաղին մէջ թունաւորումէ սատկած են քսան հազար մուկեր : Հալի տեղափոխութեան առիթով շրջանի մուկերու թիւը ներկայացուած էր 300·000 :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, ըստ որուն կարգապահական պատիժներ պիտի սահմանուին համալսարաներու մէջ հանրային անդորրութիւնը խանգարողներուն :

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՌՈՒԲԷՆ ԽԵՐՈՒՄԵԱՆ

Յաւով կը տեղեկանանք, որ վերջերս Փարիզի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ռուբէն Խերումեան, որ ծանօթ էր Հայերու ծագման մասին իր ուսումնասիրութիւններով :

Հանգուցեալը Կովկաս ծնած՝ ուսած էր ռուսական բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, իբրեւ մասնագիտութիւն ընտրելով մարդաբանութեան ճիւղը :

Ռուսական յեղափոխութենէն ետք Ֆրանսա գալով հաստատուած էր Փարիզ, ուր կը զբաղէր տպագրական գործով : Երկար ատեն հեռու կ'ապրէր հայկական շրջանակներէ : Սակայն վերջին պատերազմի ընթացքին մօտէն հետաքրքրուեցաւ Հայութեամբ : Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հարիւրաւոր Հայերու արեան քննութիւն կատարեց եւ գանկեր լուսանկարեց :

Իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը հրատարակեց 1941ին, 127 էջ եւ 24 նկար պարունակող գրքով մը, որուն խորագիրը էր՝ Լէ զԱրմէնիէն, ռաս, օրիժին էթնօռասիալ :

Գրաւման իշխանութիւնները ծրագրած ըլլալով Հայերն ալ սեմական նկատել Հրեաներուն պէս, Փարիզի հայ գաղթականաց զոյգ մարմինները զինքը ղրկեցին Պերլին, ուր դիմումներ կատարեց պատական իշխանութեանց մօտ՝ Հայերու արիական ըլլալը ապացուցանելու համար :

Վերդարձին հրատարակեց երկրորդ գիրք մը՝ Լէ զԱրմէնիէն, էնթրօտիւքսիօն ա լԱնթրօփօլօժի տիւ Քօքաս - 8 քարթ, 192 փիկիւր :

Պահ մը իբրեւ դասախօս պաշտօնավարեց Փարիզի Մարդաբանական վարժարանին մէջ, որուն տնօրէնն էր Հայերու ծանօթ բարեկամ Լուի Մարէն :

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԷՋ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ա.

Հայ լեզուաբանական գրականութիւնը կը սկսի Ե. դարուն, գիրերու գիւտին հետ, երբ մեր ուսումնասէր հայրերը թարգմանեցին, աւելի ճիշդ փոխադրեցին Թրակացիի քերականութիւնը: Միջին դարերուն կազմուեցան քերականագիտական եւ ոճագիտական արժէքաւոր երկեր: Սակայն գիտական բովանդակութեամբ՝ հայ լեզուաբանութիւնը մեր իրականութեան մէջ սկսաւ ԺԹ. դարուն Եւրոպայի մէջ: Վենետիկ հաստատուած Մխիթարեան հայրերը մեր նախնեաց խորախորհուրդ լեզուին քերականութեան մանրազնին ուսումնասիրութեամբ հնարաւորութիւն ընձեռեցին եւրոպացի գիտնականներուն ծանօթանալու Հայոց լեզուին: Իսկ Հայկազեան բառարանը (1836–37) դիւրացուց Հայոց լեզուին՝ ուրիշ լեզուներու հետ բաղդատելու եւ անոնց հետ ազգակցութեան կապերը ի յայտ բերելու խնդիրը: 1843ին հրատարակուեցաւ «Բազմավէպ»ը, իսկ 1887ին՝ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն:

Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացաւ գերմանացի հայագէտ Հայնրիխ Փեթերման (1801 – 1876), որ տարիներ շարունակ Վենետիկի մէջ հայերէն ուսանելով՝ 1837ին լատիներէն լեզուով հրատարակեց «Հայոց լեզուի քերականութիւն» արժէքաւոր աշխատութիւնը, ուր առաջին անգամ ըլլալով խօսեցաւ Հայոց լեզուին՝ արիական լեզուներուն հետ ունեցած ցեղակցութեան մասին: Եւրոպայի մէջ ստեղծուեցաւ հայագիտական դպրոց: Լեզուաբաններ Վինտիշման եւ Ֆ. Միւլլեր, Փ. Տըլակարտ եւ ուրիշներ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ գրեցին Հայոց լեզուին զանազան հարցերուն շուրջ: Ֆ. Միւլլէր մանաւանդ տեսութեան աստիճանին բարձրացուց եւ տենդոտ կերպով պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ հայերէնը արիական լեզուներու իրանական ճիւղին կը պատկանի: Եւ այնուհետեւ ոչ ոք փորձեց այս տեսութեան դէմ արտայայտուիլ, միայն գերմանացի մեծ հայագէտ Հայնրիխ Հիւպշման (1848–1908) 1875ին գրած «Հնդեւրոպական լեզուներու շարքին մէջ հայերէնի դիրքը» գրութեամբ հիմնաւորեց այն տեսակէտը, թէ հայերէնը «չի կրնար արիական համարուիլ ... Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է զետեղել իրանականին եւ սլաւոնականին միջեւ, իբրեւ ինքնուրոյն ճիւղ»:

Այս ամփոփ պատմութիւնը ըրինք ցոյց տալու համար, թէ տեսական լեզուաբանութեան եւ հայերէնի այսպէս կոչուած տոհմաբանութեան, ազգակցութեան ինչ տեսակէտներ էին ընդունուած գիտական աշխարհին մէջ, երբ «Արարատ» ամսագիրը սկսաւ հրատարակուիլ:

«Արարատ» ամսագրին դերն ու նշանակութիւնը մեծ է հայ պարբերական մամուլի պատմութեան մէջ, իսկ մեր ժողովուրդին արեւելահայ իրականութեան համար՝ շատ բարձր ու բացառիկ: Կարելի է վստահ ըսել, թէ արեւելահայ իրականութեան մէջ ոչ մէկ ամսագիր «Արարատ»ի նման բարձր եւ հետեւողական կերպով ներկայացուցած է հայագիտական նիւթերը:

Անցեալ դարու 60 – 70ական թուականները յատկանշական դարձան լեզուաշինարարութեան ուղղութեամբ: Ազգային զարթօնքը եւ ազգային արժանապատուութիւնը անհամատեղելի էին Հայոց լեզուին մէջ գտնուող բուռ բուռ օտար բառերու գործածութեան հետ: Այս հարցերու մասին ամսագիրին մէջ յօդուածներ գրած է Գաբրիէլ Ծերունի Պատկանեանը, որ առողջ մտածումով կը քննադատէ հայերէնը անհարկի օտար բառերով ծանրաբեռնելու ձգտումը: «Միթէ՞ յիրաւի մեր ազգային գրականութիւնն այնքան անմըշակ է, այնքան աղքատ է, այնքան թշուառ է, որ երկու տող չիք հնար գրել՝ առանց օտար լեզուէ բառ մը մուրալու», — կը գրէ ան: Ապա նաեւ՝ «Լեզուի եւ խօսակցութեան մէջ օտար բառերի սպըրդումն... ընդ ամենայն տեղիս մեր քընքոյշ եւ քաղցր բարբառն աղաւաղել է եւ խանդարել»: Լեզուի մաքրութեան հարցով մարդիկ կը հետաքրքրուին, որովհետեւ «լեզուն ազգութեանց դրոշմն է, կ՚ուզե՞ս ջնջել ազգութիւն մը, ջնջէ այդ ազգին լեզուն»:

Ահա թէ ինչո՛ւ հրապարակ կը դրուի կարեւոր հարց մը. կաթողիկոսին գլխաւորութեամբ կա՛մ յանձնախումբ, կա՛մ ակադեմիայ ստեղծել, որ զբաղի Հայոց լեզուին եւ անոր մաքրութեան հարցով:

Պատմական դառն ճակատագրին հետեւանքով երկփեղկուած է մեր ժողովուրդը: ԺԹ. դարու կէսերուն հայ ժողովուրդին երկու հատուածները երկու բարբառներու հիման վրայ որդեգրեցին տարբեր գրական լեզուներ: 1897ին «Արարատ»ի մէջ հրատարակուած «Մեր երկու գրական լեզուի միութեան խնդիրը» վերնագրով յօդուածին մէջ Մ. Աբեղեան, քննելով երկու գրական լեզուներու կազմութեան պատմական հանգամանքները, կը գտնէ, որ «մենք մի հայ ազգ ենք եւ մի հայ գրականութիւն ու գրական լեզու պիտի ունենանք: Իսկ եթէ չունենանք այդ, կը նշանակէ մեզ պակասում է արդի ժամանակների հոգեւոր միութեան համար ամենամեծ ուժը»: Սակայն, դըժբախտաբար, Մ. Աբեղեան իր մտածումը իրականացնելու համար գործնական գետնի վրայ ընդունելի, տրամաբանօրէն համոզիչ առաջարկներ չի ներկայացներ, այլ, ինչպէս կը նկատէ յայտնի մանկավարժ Ս. Մանդինեան, «այսուհետեւ բոլոր զիջումները արեւմտեան բարբառից պէտք է պահանջուին, իսկ արեւելեանը հանդիստ հոգով կարող է ոչ մի նշանախենից չհրաժարուել»: Ս. Մանդինեան շատ իրաւամբ դիտել կուտայ, թէ «անկարելի է լեզուի մի մասին անպատիժ դիպչել, առանց խախտելու եւ միւս մասերը, որոնք առաջինի հետ սերտ կապուած են ներքին ծածուկ շաղկապներով եւ հիւսուածութեամբ», ուստի հիմա ժամանակը չէ լեզուին միութիւնը նեղ կանոններով կաշկանդելու, որ արդէն ինքնին բնական հոլովոյթով կը կատարուի, այլ մեր երկու գրական լեզուները պէտք է ազատօրէն օգտուին իրարմէ՝ նոյնիսկ քերականական ձեւեր փոխ առնելով, «որպէսզի բնական ընտրութեամբ յաղթականը յաղթէ եւ մեր արեւելեան բարբառը զօրանայ, կանոնաւորուի, գեղեցկանայ»:

Ա. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԻՒՐԱԿԱՆԸ

ԴԷՊԻ ԱՍՏՂԱԶԱՐԴ ԵՐԿԻՆՔԸ.— Վերըստին կ՚երթանք Բիւրական, ուր ձմեռ ժամանակ իսկ երկինքը պայծառ է, արեւոտ: Հեռուէն կ՚երեւի Արագածի լանջին վրայ հաստատուած այգեստանը, որուն տերեւաթափ ծառերուն մէջէն կը նշմարուին արծաթագոյն գմբէթներ:

Ոլորապտոյտ ուղին կը բարձրանայ մինչեւ Վարդաստան հարթութիւնը, ուր վերջին քսանամեակին բարձրացած են Բիւրականի վարդագոյն տուֆէ կառուցուած շէնքերը: Անոնց գագաթները կ՚երկարին մինչեւ երկինք, աստղերը: Բիւրականի աչքը կը թափանցէ տիեզերքին խորը:

Մեր աչքին առջեւ է աստղադիտարանի կեդրոնական շէնքը: Երկյարկանի այդ համեստ շէնքին մէջ կ՚աշխատի Վիկտոր Համբարձումեան, որուն տիեզերախոյզ միտքը թափանցեց հեռաւոր ծիր – կաթիներու խորերը, բացաւ անոնց բազմաթիւ գաղտնիքները՝ մեծ հռչակ բերելով Բիւրականին, Հայաստանին ...

Բիւրականի աստղադիտարանը ... Բիւրականի դիտակները ... Բիւրականի զեկուցումները ... Բիւրականի յայտնագործութիւնները ... Այս բառերը սկսան տպուիլ աշխարհի զանազան երկիրներու հրատարակութիւններու, դիրքերու մէջ, արտասանուեցան զանազան լեզուներով, դիտական համագումարներու մէջ եւ համալսարանական ամպիոններու վրայ ...

Բիւրականը Հայոց հին երկրին մէկ հին բնակավայրն է, Բիւրականցիներն ալ՝ հայ ժողովուրդին մէկ մասնիկը: Անոր պատմութիւնը մեր հայրենի երկրին եւ ազգին մաքառումներուն պատմութեան հատուածն է, անոր անշեղ զարգացումին յատկանշական գիծը, անոր յառաջդիմութեան ձգտումը, անոր վեր բարձրանալու անզուսպ խոյանքը:

ԱՆՑԵԱԼԸ.— Ե. դար: Մեսրոպ Մաշտոցի աշակերտները Հայաստանի զանազան վայրերու մէջ հիմնեցին դպրոցներ: Հատ մըն ալ հաստատեցին հոս:

Թ. դար: Հայաստանի ժողովուրդը կը պայքարի օտարին լուծը թօթափելու եւ հայկական պետականութիւնը վերահաստատելու համար: Բիւրականը նոյնպէս ոտքի ելաւ եւ մասնակցեցաւ այս պայքարին: Այսպէս կռուի ելաւ ամբողջ ժողովուրդը: Անոր հետ էր ինքը՝ պատմագիր Յովհաննէս Դրասխանակերտցին: Հայոց ապագայ կաթողիկոսը (պատմութեան մէջ ծանօթ է նաեւ Բիւրականցի անունով): Երկրին տիրակալը՝ արաբ ոստիկանը գիտէր, որ Բիւրականը պայքարին յենակէտն է եւ բանակը ուղղեց դէպի այդ ամրոցը, ապստամբները ընկճելու, ոչընչացնելու համար: Բեշիրի զօրագունդը բարձրացաւ Բիւրական: Գիշեր ցերեկ զէնքի ընդունակները կռուեցան, յայտարարելով՝ «Ամբարտաւան դարշապարը մեր վրայ թող չգայ եւ մեղաւորներուն ձեռքը չահաբեկէ ...»:

Հայ ժողովուրդը յաղթեց:

Եկան նոր ժամանակներ, դժոխային օրեր: Հայոց պետութիւնը քանդուեցաւ: Սելջուկ եւ Պարսիկ հորդաները աւերեցին երկիրը: Աւերեցին նաեւ Բիւրականը: Բիւրականցիները խոշտանդուեցան, բայց տոկալով ապրեցան, քաշուեցան Ամբերդի քարանձաւները, Աղբիւրաձորին քարայրները, կռուեցան եւ ապրեցան լաւ օրերու յոյսով:

ԺԸ. դար: Հայաստանի զանազան կեդրոններու մէջ կը բորբոքին հայ ազգային-ազատագրական շարժումները: Բիւրականը մասնակցեցաւ այդ կռիւներուն: 1724ին հարիւրաւոր Բիւրականցիներ զէնք ի ձեռին պաշտպանեցին Երեւանն ու Կարբին: Վաթսուն օր շարունակ հերոսաբար մարտնչեցան թշնամի գերազանց ուժերու դէմ:

ԺԹ. դարու առաջին տասնամեակները: Երեւանի սարդարը կը հալածէր Հայոց լեզուն եւ գիրը, կ՚արտաքսէր ազատատենչ երիտասարդները, իսկ շատերն ալ իրենք կը փախէին, խուսափելով հետապընդումներէ: Ներսէս Արք. Աշտարակեցին, որուն մայրը՝ Սուսամբար, Բիւրականցի Տէր – Ղազարի աղջիկն էր, հալածանքներէն խուսափելով, կ՚ապաստանի Թիֆլիս: Աշտարակի, Բիւրականի մէջ սարդարի հետապնդումներէն փախած Ներսէսի բարեկամները կ՚անցնին Հայաստանի հիւսիսային շրջանները, որոնք արդէն գրաւուած էին ռուսական ուժերու կողմէ: Հաւաստի աղբիւրներու վկայութեամբ, 1810ին Մեծ եւ Փոքր Ղարաքիլիսիներու եւ Պարնիի մէջ ապաստան գը-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Անշուշտ, քանի որ ճշմարտութիւնն է այս, եթէ քիչ մը առաջ ինձ հետ ըլլայիք ու լսէիք մեր սպաներուն յայտարարութիւնները, հիմա իմ ըսածներս այդքան պիտի չզարմացնէին ձեզ:

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, այս ի՞նչ օրերու հասանք, հառաչեց կուսակալը... ի՞նչպէս կարելի է ըմբոստանալ մեր Վեհափառ Սուլթանին մէկ հրամանին դէմ:

— Ահաւասիկ կացութիւնը ձեզի պարզեցի, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Օսման պէյ, եթէ իմ խօսքերուս չէք հաւատար կամ զանոնք չափազանցութիւններ ու անձնական կարծիքներ կը համարէք, կրնաք մեր զինուորականները ձեր մօտ հրաւիրել եւ անձամբ անոնց հաղորդել Սուլթանական հրամանը:

— Բնականաբար այդպէս պիտի ընեմ ... հիմա անմիջապէս զիրենք հոս կանչել պիտի տամ եւ կը խնդրեմ ձեզմէ, որ դուք ալ հոս մնաք եւ ինծի հետ ջանաք զիրենք համոզել, որ հրաժարին այդ տեսակ ըմբոստական ընթացքներէ որոնք կրնան շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

Կէս ժամ ետքը կուսակալին սրահը հաւաքուած էին տասնի չափ բարձրաստիճան սպաներ, որոնց հաղորդուեցաւ Ապտիւլ Համիտի հեռագրական հրամանը:

Ամէնքն ալ բացարձակապէս մերժեցին այդ տեսակ հրաման մը գործադրել:

Կուսակալը ճարահատ, ճամբու դրաւ զանոնք, բուռն յուզումի մը մատնուած:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՀԱՄԻՏԻ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Առնավուտ Քէօյի բարձունքին վրայ, ընդարձակ պարտէզի մը մէջ կը բարձրանար փայտաշէն մեծկակ տուն մը, խոշոր ծառերու ետեւ կորսուած: Այդ բնակարանը կը պատկանէր Մալիէի պաշտօնեաներէն Ճէմալ պէյի, որ զարգացած ու ազատամիտ անձ մըն էր եւ խիստ մօտէն կը հետեւէր երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխական շարժումին, որուն ջերմ համակիր էր: Հակառակ տիրող ծայրայեղ խստութիւններուն եւ լրտեսական հետապնդումներու, Ճէմալ պէյ կրցած էր խուսափիլ Ապտիւլ Համիտի մարդոց աչքէն եւ երբեք կասկածանքի չէր ենթարկուած, թէեւ իր տունը ծածուկ ժամադրավայր մը դարձած էր քոմիթէի անդամներուն, որոնք, շատ անգամ, հոն կը հաւաքուէին խորհրդակցելու համար:

Իւսկուպի մէջ պատահած դէպքին ճիշդ հետեւեալ օրը, այսինքն Երեքշաբթի 29 Յունուար, Ճէմալ պէյի բնակարանին մէջ հաւաքուած էին Սայի պէյ, Շաֆաքի նախկին խմբագիր Սատըք պէյ եւ Արիֆ պէյ: Այս երկու վերջինները, ինչպէս անշուշտ մեր ընթերցողները կը յիշեն, թիկնապահ Մէհմէտ փաշայի շնորհիւ կրցած էին խուսափիլ Ապտիւլ Համիտի ճիրաններէն ու յաջողած էին ծածուկ պահուիլ, հակառակ ոստիկանական ամենախիստ խուզարկութիւններու:

Երեք ընկերները սենեակ մը քաշուած, զոր իրենց տրամադրութեան ներքեւ դրած էր տանուտէրը Ճէմալ պէյ, կացութեան վրայ կը խորհրդակցէին: Սայի պէյ ամենածանր լուրեր առած էր Երլտըզէն: Սալիհա հանըմի եւ Մէհմէտ փաշայի ներկայութիւնը Սելանիկի մէջ երեւան ելած էր եւ Ապտիւլ Համիտ հրամայած էր որ անմիջապէս ձերբակալուին ու Պոլիս բերուին: Ձերբակալութիւնը, ըստ Սայի պէյի կարծիքին, արդէն տեղի ունեցած ըլլալու էր:

Այս տեղեկութիւնները խոր յուզումի ու մտատանջութեան մատնեցին երկու երիտասարդները, որոնք մեծամեծ յոյսեր դրած էին Սալիհա հանըմի գործունէութեան վրայ:

— Մեր յետին ապաւէնը, Բումելիի բանակը, եթէ տակաւին անշարժ մնայ, քիչ ատենէն ամէնքս ալ կորսուած ենք ու մեզի հետ յեղափոխական շարժումն ալ ի սպառ վերջացած, ըսաւ Սատըք պէյ յուսահատ դէմքով մը:

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է բանակը ոտքի հանել յանկարծ, երբ տակաւին հասարակ զինուորներու մէջ յեղափոխական փրոփականտը նոր պիտի սկսի, պատասխանեց Արիֆ պէյ:

— Այո, հաստատեց միւսը, դժբախտաբար շատ ուշ արթնցանք...:

— Եւ Ապտիւլ Համիտ որ ընդհակառակն բնաւ չի քնանար, այժմ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Բումելիի զօրաբանակներուն վրայ եւ կը պատրաստուի սարսափելի հարուածով մը ջախջախել յեղափոխական ոգին, որ սկսած է տարածուիլ այդ զօրաբանակներուն մէջ:

Երեք ընկերները իրենց այս մտատանջութեանց մէջ խորասուզուած էին, երբ դուռը զարնուեցաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 80)

տած Բիւրականցիներու թիւը 115 էր:

1826 – 1828ի պատմական օրերուն ա-նոնցմէ շատերը կամաւոր արձանագրուե-ցան հայկական կամաւորական գունդե-րուն մէջ: Անոնց մէջ էին Բիւրականցի-ներ Բաբաջան Բաբաջանեանը, Աւագ Կի-րակոսեանը, Դարբին Մանուկը, պա-տանի Յովհաննէս Ասլանեանը եւ ուրիշ-ներ: Կը պատմեն, որ երբ ռուսական բանակները եւ հայ կամաւորները կը մտնեն Աշտարակ, « Ներսէսը կէս ճանա-պարհից առաջ ուղարկեց Էջմիածին Բիւ-րականցի Յովհ. Ասլանեանին, որ աւետէ միաբանութեանը Ռուսաց մօտենալը եւ քանի բերանացի յանձնարարութիւններ տուաւ: Ծպտեալ Ասլանեանը բռնուեցաւ Պարսիկներից եւ հարց ու փորձի ենթար-կուեցաւ: Մահը աչքի առաջ ունենալով, այս աղնիւ երիտասարդը յամառու-թեամբ հրաժարեցաւ յայտնել իւր չար-չարողներին, թէ ինչ յանձնարարու-թեամբ էր ուղարկում սորան Ներսէսը Էջմիածին: Նա չարաչար տուժեց: Պար-սիկները նախ կտրեցին նորա քիթը, ապա հանեցին մէկ աչքը, բայց երբ դարձեալ չուզեց յայտնել, թէ ինչու համար է ու-ղարկուած, կտրեցին լեզուն եւ արիւնի մէջ լողացող կիսաշունչ դիակը թողնե-լով դաշտի մէջ ընկած, անգութ դահիճ-ները հեռացան: Ժամերից յետոյ ուշքի քալով, Ասլանեանը հազիւ հազ հասաւ Էջմիածին եւ կտրուած լեզուով դարձեալ կարողացաւ հասկացնել, որ Ներսէսը Ռուսաց զօրքերով վաղը միւս օրը կը հասնի աթոռը: Ասլանեանի այս հերո-սական հաւատարմութիւնը արդէն մտած է Ռուսաց կովկասեան տարեգրութեան մէջ՝ ի շարս պանծալի գործերի: Քթից, աչքից, լեզուից զրկուած բիւրականցի Ասլանեանին Պասկեւիչի միջնորդու-թեամբ շնորհուեցաւ ոսկէ մետալ եւ ցմահ տարեկան հարիւր ռուբ. թոշակ »:

1918 Մայիսին կը զօղանջեն Բիւրականի վանքին զմբէթին զանգերը: Հայրենիքը վտանգի տակ էր: Հայրենիքին նկատ-մամբ՝ պարտքի խոր գիտակցութեամբ Բիւրականցիներէն շատեր զէնք վերցու-ցին եւ իջան Սարտարապատ, ոմանք դիր-քերու վրայ սպաննուեցան:

Սարտարապատի հերոսամարտի օրե-րուն Բիւրականցիները միաժամանակ կազմակերպեցին իրենց գիւղին պաշտպա-նութիւնը հիւսիսէն յարձակող թշնամիին դէմ: Իսկ երբ դրացի Տեղեր (Դղըր) գիւղը շրջապատուեցաւ Թուրքերու կող-մէ, եւ բնակչութիւնը փակուելով եկեղե-ցիին մէջ օգնութիւն կը խնդրէր, Բիւրա-կանցիներու զինուած ջոկատը, աւելի քան հարիւր մարդ, սպայ Ճաղարովի զեկա-վարութեամբ, գիշերով կ'անցնի Ամբեր-դի ձորը, կը յարձակի պաշարուած գիւ-ղին վրայ, կը ճեղքէ պաշարման օղակը եւ կը փրկէ ջարդուելու դատապարտուած Հայերը:

Բիւրականի դպրոցի նախկին ստներ՝
Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ, Հ. ԽԱՉԱ-
ՏԿՐԵԱՆ ԵՒ Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ:

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայկական գեղեցիկ ոճով կառուցուած է թանգարանը, իսկ սենեակները կը պատկերացնեն բանաստեղծին Թիֆլիսի յարկաբաժինը: 54 սանդուխներ կը խոր-հրդանշեն Յ. Թումանեանի կեանքի տա-րիները:

Առաջին սրահի սենեակներուն մէջ զա-նազան լուսանկարներով եւ նիւթերով կը ներկայացուին բանաստեղծին մանկու-թեան եւ պատանեկութեան տարիները: Բազմաթիւ գեղանկարներն ու լուսանկար-ները կը պատկերացնեն Լոռիի Դսեղ գիւ-ղը, ուր ծնած է ան 1869 Փետրուար 19-ին, գիւղացի քահանայի ընտանիքի մէջ:

Մանկութեան տարիները անցուցած է հոն: Անոր դպրոցը տունն էր, գիւղի մի-ջավայրը եւ լեռնային հարուստ բնու-թիւնը: Այդ բնութիւնը անմահացուցած է իր բանաստեղծութիւններով: Գեղեցիկ է նկարիչ Մ. Սարեանի կտաւը, ուր պատ-կերացուած են Դսեղն ու անոր բնութիւ-նը:

Ութ տարեկանին, կը պատմէ թան-գարանին պատասխանատուներէն Ֆ. Յա-կոբեան, Թումանեան կը սկսի գրել եւ կարդալ: 1883ին հայրը զինք կը տանի Թիֆլիս, ուր կ'ընդունուի Ներսիսեան դպրոցը: Հոն կ'ընդլայնի ապագայ բա-նաստեղծին միտքի հորիզոնը. ան յա-փշտակութեամբ կը կարդայ հայ եւ Եւ-րոպացի գրողներու գործերը, կը ծանօ-թանայ Խ. Աբովեանի եւ Մ. Նալբանդեա-նի երկերուն, որոնցմէ կ'աղդուի մեծա-պէս:

Այցելուները ակնածանքով կը դիտեն Թումանեանի ստեղծագործութիւններուն առաջին հաւաքածոները, որոնք լոյս տե-սած են 1890 – 1892ին Մոսկուայի մէջ՝ հայ ուսանողներու աջակցութեամբ:

Թիֆլիսի մէջ կը ծանօթանայ Բաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ղ. Աղայեանի, Պ. Պռօշեանի, Աւ. Իսահակեանի, Շիրվան-զադէի, Մուրացանի:

Թանգարանին երկրորդ սրահը կը հա-մապատասխանէ Թիֆլիսի բնակարանին հիւրասենեակին: Ընդարձակ սենեակին մէջ դրուած են դաշնակը, բազկաթոռներ, գրապահարաններ, սեղան: Այս մեծ սեն-եակին մէջ յաճախ կը հաւաքուէին բա-նաստեղծներ, գրողներ, նկարիչներ, ե-րաժիշտներ:

« Ղ. Աղայեանը, Դ. Դեմիրճեանը եւ ես, — կը գրէ Աւ. Իսահակեան, — Շա-բաթը մէկ երկու անգամ հաւաքւում էինք Օհաննէս Թումանեանի մօտ... ընթեր-ցում էինք մեր նոր գրած բաները, քննա-դատում, կարծիքներ փոխանակում: Ինքնաբերաբար փափաք զարթնեց մեր խմբակին անուն տալ: Առաջարկուեց «Վերնատուն» անունը: Այդ անունը այլ-եւս ընդմիշտ կապուեց մեզ հետ. «Վեր-նատունը», «Վերնատան գրողները »:

Թումանեանի հիւրասենեակին մէջ ան-մահ Կոմիտասն է երգած իր հոգեզմայլ երգերը, Ա. Տիգրանեանը ներկաներուն ծանօթացուցած է «Անուշ»ի եղանակները, Ալ. Սպենդիարեանը՝ «Ալմաստ»ի երա-ժշտութիւնը:

1901 – 1903ին Թումանեան կը հիւան-դանայ եւ բուժուելու նպատակով կը մեկ-նի Աբասթուման, Ուրավիլ: Այդ խաղաղ անկիւնին մէջ, հեռու առօրեայ անցու-դարձերէ, կը գրէ իր գլուխ գործոցները՝ «Թմբկաբերդի առումը », «Փարւանա»ն, « Սասունցի Դաւիթ»ը, կը վերամշակէ « Անուշ»ը, կը գրէ նոր բանաստեղծու-թիւններ:

« Անուշ »ի, ինչպէս նաեւ իր միւս պո-եմներուն մէջ Թումանեան ներկայացու-ցած է հայ գիւղական կեանքը իր կենցա-ղով, սովորութիւններով, աւանդութիւն-ներով եւ հակասութիւններով:

Թանգարանին երրորդ սրահը կը վեր-արտադրէ բանաստեղծին առանձնասեն-եակը, որուն պատերը, իրերը դասաւոր-ուած են այնպէս, ինչպէս եղած են բա-նաստեղծին օրով: Գրասեղանին վրայ մնացած են Պուշկինի եւ Շեւչենկոյի հա-տորները, կաղամարը, գրիչը, նկարնե-րը, արձանները, թախտը եւայլն:

« Թւում է, թէ նա ողջ է, երբ մտնում ես մեծ բանաստեղծի առանձնասենեակը, — դեռ 1953ին տպաւորութիւններու գիր-քին մէջ գրած է Հրաչեայ Քոչար,–թւում է, թէ հիմա կը վերադառնայ, հիւրերին չի սպասեցնի: Եւ քանի որ դեռ նա չկայ, բանաստեղծին դուստրն է զբաղեցնում քեզ բարի ժպիտով ու լաւ զրոյցներով »:

1908, 1911ին կը ձերբակալուի եւ Մե-տեխի բանտին մէջ կը գրէ «Մի կաթիլ մեղրը »:

Ցուցափեղկերուն մէջ դրուած են «Հաս-կեր» մանկական ամսագիրը, ուր տպուած են Թումանեանի բազմաթիւ մանկական բանաստեղծութիւնները եւ « Լուսաբեր » դասագիրքը:

Պատին վրայ փակցուած է հայ գրող-ներուն Կովկասեան ընկերութեան կանո-նագրութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, այդ ընկերութիւնը հիմնած էր Թումանեան Թիֆլիսի մէջ, 1912ին:

Այժմ վերահաստատուած է ճաշասեն-եակը, որուն մեծ սեղանին շուրջը կը հաւաքուէր բանաստեղծին բազմանդամ ընտանիքը: Ճաշին յաճախ ներկայ կ'ըլ-լային գրչակիցներն ու համագիւղացի հիւրերը:

Վեցերորդ սրահը ննջարանն է: 1922-ին, հիւանդութեան ծանր օրերուն բա-նաստեղծը պառկած էր այս սենեակին մէջ:

Յովհ. Թումանեանի տուն – թանգարա-նը, ուր սրբութեամբ պահպանուած են անոր կեանքին եւ ստեղծագործութեան վերաբերեալ 4354 ցուցանիշեր եւ հայ նկարիչներու ու քանդակագործներուբազ-մաթիւ կտաւներ ու քանդակներ, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է իր շուրջ:

ԶՕՐ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Առանձին պիտի հրատարա-կենք Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի այցելու-թիւններու ու ելոյթներու թղթակցու-թիւնները: Ստորեւ, Զօր. Մարտիրոս-եանի հաւանութեամբ, կը հրատարակենք իր եւ Պ. Օհանեանի մակագրութիւնները Թանգարանի յուշամատեանին մէջ:

×

« Մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցինք Թանգարանը, անհրաժեշտ է լուրջ ուշա-դրութիւն դարձնել այդ արժէքաւոր փաստաթղթերի եւ իրերի պահպանման վրայ եւ հնարաւորին սահմաններում հա-րըստացնել թանգարանը նոր պատմական փաստաթղթերով և արժէքաւոր իրերով»:

ԶՕՐ. Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

« Այս եւս հայ ժողովուրդի պատմա-կան դէպքերն ու անցքերն են, որոնք շատ անհրաժեշտ են մեր ժողովրդի անցեալը յիշելու. կ'անցնեն դարեր եւ դա հրաշալի պարգեւ կը դառնայ մեր ժողովրդին »:

Վ. ՕՀԱՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ ճամբան շատ հարթ է, բայց բո-լորն ալ կը սիրեն կողմնակի ճամբաները:

×

Երջանկութեան երեք գաղտնիքներն են չարիքը չտեսնել, չլսել, չգործել:

×

Լսելը արքայութիւն է, տեսնելը դը-ժոխք:

×

Երկինքը մէկ ճամբայ ունի, բայց ոչ ոք կ'անցնի հոնկէ, դժոխքը դարպաս չունի, բայց մարդիկ իրար կը հրմշտկեն հոն հասնելու համար:

×

Եթէ բլուրի վրայ չելլես, երբեք չես դիտնար, թէ դաշտը ինչ բանի կը նմանի:

ՉԻՆԱԿԱՆ

Հիմնադրութենէն ի վեր անցած են 15տա-րիներ եւ այցելուներու թիւը եղած է 350 հազար:

Ֆ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (438)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուսի կը թուէր թէ տարօրինակ կերպով մը պատին ետեւը պահուող եւ ձիւնին մէջ կծկուող այս մարդերուն մութ խօսքերը թերեւս յարաբերութիւն մը ու-նէին Ժոնտրէթի դարշելի նպատակներուն հետ: «Գործը» անշուշտ Ժոնտրէթի պատ-րաստած դաւաճանութիւնն էր:

Դէպի Սէն Մարսոյի արուարձանը ուղ-ղուեցաւ եւ հարցուց կրպակի մը թէ ո՛ւր կար ոստիկանութեան գործակալ մը: Փոնթուազի փողոցը եւ 14 թիւը ցոյց տրուեցաւ իրեն:

Մարիուս հոն գնաց:

Հացագործի մը առջեւէն անցնելու ա-տեն երկու սու տալով հաց մը առաւ եւ կերաւ, մտածելով թէ գուցէ պիտի չընթրէ:

Ճամբան, մինչդեռ կը քալէր, իրա-ւունք տուաւ Նախախնամութեան:

Մտածեց, որ եթէ առտուն իր հինգ ֆրանքը Ժոնտրէթի աղջկան տուած չըլլար, Պ. Լըպլանին ետեւէն գացած պիտի ըլլար եւ բան մը իմացած պիտի չըլլար, եւ Ժոնտրէթի նիւթած դաւաճանութիւնը անարգել պիտի կատարուէր, թէ Պ. Լը-պլան պիտի կորսուէր եւ անշուշտ աղջիկն ալ իր հետ:

ԳԼՈՒԽ ՃԹ.

ՈՒՐ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴ ՄԸ ԵՐԿՈՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿ ԿՈՒՏԱՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄԸ

Մարիուս Փոնթուազ փողոցին 14 թիւը հասնելով առաջին յարկը ելաւ եւ ոստի-կանութեան գործակալը հարցուց:

— Ոստիկանութեան պարոն գործակալը հոս չէ, ըսաւ ծառայ մը, բայց տեսուչ մը կայ, որ անոր տեղակալն է: Կ'ուզէ՞ք անոր հետ խօսիլ. միթէ ստիպողական գո՞րծ է:

— Այո, պատասխանեց Մարիուս:

Ծառան գործակալին խուցը տարաւ Մարիուսը: Հոն վանդակի մը ետեւ ոտքի վրայ կանգնած եւ կրակարանի մը կռթը-նած բարձրահասակ մարդ մը կար որ եռօձիկ ընդարձակ թիկնոցի մը ծայրերը կը վերցնէր ձեռքերով:

Կերպարանքը քառակուսի, բերանը նուրբ եւ հաստատուն, կիսամօրուքները թանձր, ալեւոր եւ վայրենաձեւ, իսկ նայուածքը մարդու գրպանին յատակն անգամ դիտելու նայուածք մըն էր:

Կրնար ըսուիլ թէ այս նայուածքը ոչ թէ կը թափանցէր, այլ կը խուզարկէր:

Այս մարդը գրեթէ Ժոնտրէթին չափ ահարկու եւ անագորոյն կ'երեւար. եր-բեմն ամեհի շունչի մը հանդիպելը գայլի մը հանդիպելէն ոչ նուազ վտանգաւոր է:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց մարդը Մա-րիուսին՝ առանց պարոն ըսելու:

— Հո՞ս է ոստիկանութեան պարոն գործակալը:

— Բացակայ է: Ես իր տեղակալն եմ:

— Խիստ գաղտնի գործի մը համար եկած եմ:

— Խօսեցէք ուրեմն:

— Եւ խիստ ստիպողական:

— Ուրեմն շուտ խօսեցէք:

Այս հանդարտ եւ տմարդի մարդը, ա-հարկու եւ միանգամայն վստահելի էր: Երկիւղ եւ վստահութիւն կը ներշնչէր:

Մարիուս իրողութիւնը պատմեց, ըսե-լով թէ անձ մը զոր տեսքով միայն կը ճանչնար, երեկոյին դաւաճանութեան մը կը մատնուէր, թէ որջին կից սենեակին մէջ բնակելով ինքը: Մարիուս Փորմէրսի փաստաբան, միջնորմին ետեւէն լսած էր ամբողջ դաւադրութիւնը, թէ Ժոնտրէթ կ'անուանուէր այն ապիրատը, որ որո-գայթը ծրագրած էր, թէ Ժոնտրէթ մեղ-սակիցներ, քաղաքադռներու թափառիկ-ներ պիտի ունենար իրեն գործակից, ո-րոնց մէկը մանաւանդ Փրենթանիէ, Պիկ-բընայ ըսուած Փանշօ անուն անձ մըն էր, թէ Ժոնտրէթին աղջիկները դուրսը պի-տի լրտեսեն, թէ ամենեւին միջոց չկար եղելութիւնը իմացնելու այն մարդուն որ վտանգի մէջ էր, վասնզի անոր եւ ոչ իսկ անունը յայտնի էր, եւ թէ վերջապէս այս ամէնը երեկոյեան ժամը վեցին տեղի պիտի ունենայ 50–52 թիւ տունին մէջ որ պուլվառ տը Լ'Օփիթալի ամէնէն ամայի կողմն է: Տեսուչը երբ լսեց այս թիւը, գլուխը վերցուց անտարբերութեամբ:

— Ուրեմն նրբանցքին խորի սենեակին մէջ տեղի... պիտի ունենայ այնպէս չէ՞:

— Ճիշդ է, պատասխանեց Մարիուս, եւ շարունակեց.

— Արդեօք կը ճանչնա՞ք այդ տունը:

Տեսուչը պահ մը կեցաւ լուռ, յետոյ կօշիկին ներբանը վառարանին բերանը դնելով որ տաքնայ, պատասխանեց.

— Թերեւս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան 50 Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Օր. Արաքսի Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Թուրիկեան, Իսի, իրենց կնքամօր Անահիտ Թուրիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 Ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Յակոբ Սիմոնեանի եւ իր զաւակներուն ու բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Մելոյեանի, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հարսին՝ ՏԻԿԻՆ Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ (ծնեալ Մելոյեան) մահուան առթիւ (Սէն Լու, Մարսէյլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է .—

Արամ Ծերունեան եկեղեցիին, Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի տասնական Ֆրանք, Վարդան Էլմասեան, իր մօրը մահուան առթիւ դպրոցին յիսուն, Բ. Թիրէքեան եկեղեցիին տասը, Հ. Մարտիրոսեան եկեղեցիին տասը, Սեբաս. Մուրատ Ուսումնասիրացին քսան, Մ. Բապուճեան եկեղեցիին քսան, Տէր եւ Տիկին Դարբինեան Հայկ. եկեղեցիին 10, դպրոցին տասը, Այրի Տիկին Զ. Թիրէքեան եկեղեցիին, Առաջնորդարանին 10 - ական: Այրի Տիկին Սիվլի Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ Յ. Տէրոյեան եկեղեցիին, դպրոցին տասնական, Ա. Տուտուսեան դպրոցին, եկեղեցիին տասնական, Սահակեան եկեղեցիին տասը Ֆր.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի : 23 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ : Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով :

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ :

Մուտքը ազատ է

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղիս հաւատացեալներուն թէ Ս. Գր. Լուսաւորչի տօնին առթիւ 17 - 23 Մարտ, մէկ շաբաթ հսկումի արարողութիւններ պիտի կատարուին: Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ պիտի քարոզեն եւ նախագահեն յաջորդաբար Արտաւազդ Եպիսկ. Տ. Տարօն, Տ. Վաչէ, Տ. Գուրգէն եւ Տ. Գեղամ վարդապետներ եւ Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շահան քահանաները : Արարողութիւնները կը սկսին իրիկուան ժամը 7·30ին : Սիրով կը հրաւիրուին թաղիս եւ ժողովուրդին բոլոր հաւատացեալները :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ըներակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահը: Մասնաւոր ինքնաշարժի Փառքինք :

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակընկալներ, *իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն* Պետրոս Պետիկեան (*երգ*), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (*սազ*), *նաեւ կը նուագեն* Միրիճան Շիրվանեան (*ութ*), Շըմաւոն Պալեան (*ջութակ*) :

Սեբաստիոյ հին պարերը :

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ :

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 *Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16-23:*

Նախագահութեամբ

Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ. ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ: Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 - 39 - 35 Թորոսեանին 473-53-71 :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուս. խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը ութին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն: 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆուայէ Տիւ Թէաթրի մէջ:

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Օր. Խատկոֆ (*ցիկան պարուհի*), Միւսիա (*երգչուհի*)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան *եւ* Ժան - Ժագ Օսմանճեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929-91-94

Նաւահանգիստը Օթէսներ *կ'առաջնորդեն հանդիսականները :*

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Ռիւ Ռիշէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս *Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ* Պուալօ :

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անդամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAM ի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, *ինչպէս նաեւ* ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ *եւ* ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ - ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Ռիւ Լաֆայէթ : Աճէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : *Մարգարեան*, 32 Ռիւ Թռէվիզ : *Մասիս նպարավաճառատուն*, Ռիւ Սօլնիէ (*Քատէ*) : *Շիրինեան*, 36 Ռիւ տը Քլէռի : *Զաքմշեան*, 20-22 Ռիւ Ռիշէ : *Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :*

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրմին Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին թագաւորին դամբարանը Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանին մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի — Նուպար Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համազումարին փակումին առթիւ :

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու հիւրերու :

Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց-քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՐՏ
MARDI
18 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11465 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.465

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԵՐԵՒԱԹԱՓԸ

Մեր կորուստներու շարքը կ'երկարի անընդհատ :

Մահուան հրեշտակը դուլ ու դադար չունի : Մանգաղը կը գործէ անխնայ : Տիւ եւ գիշեր : Ամառ թէ ձմեռ, աշուն թէ գարուն : Մահազգներն ու «Տխրունի» – ները ամէնօրեայ անբաժանելի մասը կը կազմեն թերթին :

Սփիւռքի մտաւորական անդաստանը կը պարպուի հետզհետէ : Նորեր չեն հաս – նիր՝ լեցնելու համար գոյացած պարապը :

Երէց սերունդէն հարիւրաւորներ զոհ գացին Մեծ Եղեռնին : Շատ քիչեր վեր – ապրեցան թրքական սպանդէն :

Մխիթարուեցանք որոշ չափով, երբ մեծ փոթորիկէն ետք նուիրեալներու փա – զանդ մը եկաւ հրապարակ, գործի լրծ – ուեցաւ եւ կարելին ըրաւ զգալի չդարձը – նելու համար մեզմէ անդարձ բաժնուող – ներու պակասը :

« Միջին » կոչեցինք այդ սերունդը : Յետոյ « դժբախտ » մակդիրը աւելցու – ցինք այդ յորջորջումին վրայ :

Դժբախտ եղան այդ սերունդի տղաքը, որ 1914ին, երբ պայթեցաւ ահաւոր աշ – խարհամարտը, տակաւին դպրոցական դրասեղաններուն վրայ կը գտնուէին, կամ հազիւ աւարտած ուսման շրջանը, կը պատրաստուէին նետուելու կեանքի ասպարէզը :

Զօրակոչն ու տարագրութիւնը պատնէշ կանգնեցին համալսարանական կամ առ – նուազն երկրորդական ուսում առած հա – զարաւոր հայ երիտասարդներու առջեւ, որոնք կոչուած էին դեր մը կատարելու Օսմանեան Սահմանադրութեան շնորհիւ ստեղծուած համեմատաբար խաղաղ շրջ – ջանին : Զարթօնքի, վերածնունդի շրջ – ջան, որ, աւա՛ղ, երկար չտեւեց :

Համիտեան բռնակալութեան 32 տարի – ներու ընթացքին կաշկանդուած էր հայ միտքը : Գրաքննութիւնը կապանք էր դը – րած մամուլին վրայ :

Որքան դաժան էր եղած ազատ կամքի վրայ դրուած բռնութիւնը, այնքան ու – ժեղ դարձաւ խանդավառութիւնն ու ոգե – ւորութիւնը ազատատենչ երիտասարդու – թեան, մասնաւորապէս գաւառի ուսում – նատենչ հայորդիներուն մէջ, որոնք հա – րիւրներով դիմեցին մայրաքաղաք, զար – գանալու, իրենց ուսման ծարաւը յագե – ցնելու առաջադրութեամբ, փայլուն հե – ռանկարներու կարօտով :

Զօրակոչը հնձեց մեծ թիւ մը այս երի – տասարդներէն՝ Տարտանէլի դժոխքին մէջ, ինչպէս նաեւ Կովկասի ու Պաղես – տինի ճակատներուն վրայ : Ապագայի ի՛նչ յոյսեր, ի՛նչ խոստումներ մէկ օրէն միւսը պարտադրուեցան իրենց թանկա – գին արիւնը տալ ի պաշտպանութիւն բար – բարոս ու ոճրագործ պետութեան մը, որ ճիշդ նոյն օրերուն ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը կը գործադրէր Թրքա – հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը եւ Թուր – քիոյ հայաբնակ բոլոր քաղաքներուն մէջ, Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրական :

Շատեր իրենց համալսարանական ու – սումը կէս ձգած էին, պահեստի սպայ դառնալու համար : Հազիւ կեանքին բացած էին իրենց աչքերը, երբ առ յա – ւէտ հրաժեշտ տուին անոր, ծաղիկ հա – սակի մէջ :

Անոնք, որ հրաշիւք իմն ճողոպրած է – ին ռազմաճակատներէն, տարագրութե – նէն ու ջարդերէն, ջանացին, կարելիու – թեան սահմաներուն մէջ, զգալի չդարձը – նել մեծ փոթորիկէն ետք գոյացած պա – րապը :

Հայոց պատմութիւնը նոր դարձակէտ մը կը նշէր : Հայաստանի անկախութիւնը կը խանդավառէր զիրենք : Վառ էր հայ – րենասիրական զգացումը իրենց մէջ : Զո – հողութեան ոգին կը մղէր զիրենք նուիր – ուելու հանրային գործին :

Տարագիր Հայութիւնը սփիւռքին մէջ վերջին յիսնամեակին շատ բան կը պար – տի միջին սերունդի այս մնացորդացին :

Տերեւաթափը բոլորովին նօսրացուց այս մնացորդացի շարքերը :

Միջինին յաջորդող սերունդը օտար աստղերու տակ ծնած մեր տղաքն ու աղ – ջիկներն են : Կարելին կը փորձենք հայ կեանքին կապելու համար զանոնք :

Որպէսզի արժանաւոր ժառանգորդները դառնան տերեւաթափի ենթակայ միջին սերունդին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՈՒՍՈՒՐԻԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՒԱԾ ԵՆ ԵՕԹԸ ԺԱՄ, ՀՐԵՏԱՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ Է ԿՌԻՒՆԵՐՈՒՆ, ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ՝ ՄԵԾ ԹԻՒՈՎ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Երկու շաբաթ առաջ ծանր բախում մը տեղի ունեցած էր Չինեւխորհրդային սահմանագլուխին վրայ, Ուսուրիի շրջա – նին մէջ, որու հետեւանքով լարուած կա – ցութիւն մը ստեղծուեցաւ երկու երկիր – ներու միջեւ : Շաբաթ օր նոյն շրջանին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով բաւական բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են խոր – հրդային եւ չին սահմանապահ ուժերու միջեւ, որու ընթացքին երկուստեք գոր – ծածութեան դրուած է ծանր հրետանին : Խաղաղականի սահմանային շրջանի հրա – մանատար Զօրավար Վասիլի Լոպանով հաղորդագրութեամբ մը յայտարարած է, թէ Չինացիները Շաբաթ օր փորձած են գրաւել Տամանսքի կղզին, «սակայն ետ մղուած են » :

« Մարտ 15ին,— կը ճշդէ խորհրդային հաղորդագրութիւնը, — չինացի զինուոր – ներու գունդ մը, հրետանիի կրակի օ – ժանդակութեամբ, յարձակեցաւ խորհրդ – ային սահմանապահ ուժերու վրայ : Հակառակ իրենց թիւի գերակշռութեան եւ կրակի սաստկութեան, մեր սահմանա – պահ ուժերը ետ մղեցին Չինացիները » : Հուսկ ուրեմն, կ'աւելցնէ խորհրդային հաղորդագրութիւնը, — Չինացիները յա – ջորդական գրոհներով փորձեցին գրաւել կղզին, որով հարկ եղաւ օդնական ուժեր խնդրել : Եօթը ժամուան կռիւէ ետք է միայն, որ «մեր ուժերը տէր դարձան կացութեան» : «Ռումբերու պայթիւննե – րու հետեւանքով ձիւնը բոլորովին սեւ – ցած էր » :

Մոսկուայի մէջ շրջան ընող լուրերու համաձայն այս անգամ վիրաւորներու եւ մեռեալներու թիւը աւելի մեծ է : Մարտ 2ի բախումին ընթացքին սպաննուած էին 31 ռուս զինուորներ եւ վիրաւորուած՝ 14 զինուորներ :

Համաձայն Մոսկուայի Չինացիները կղզին գրաւելու փորձեր կը կատարեն 18 ամիսէ ի վեր : Շաբաթ օրուան չինական յարձակումը ծրագրուած եւ պատրաս – տուած էր վեց օր առաջ :

Աւելցնենք, որ Չինացիները Տամանսքի կղզին մկրտած են Փեքին Չին – Փաօ անունով :

Չինացիներու մեկնաբանութիւնը Շա – բաթ օրուան բախումներուն մասին, բը – նականաբար, բոլորովին տարբեր է : Հա – մաձայն Չինացիներուն, խորհրդային ու – ժերն են, որ անցնելով Ուսուրիի սա – ռած գետը, յարձակած են իրենց վրայ, հետեւաբար, հարկադրաբար կրակած են յարձակողներուն վրայ : « Անդրադարձը եղած է խիստ » : Չինացիները, միեւնոյն ատեն կը պնդեն, թէ խորհրդային ծանր հրետանին ռմբակոծած է չինական հողը մինչեւ եօթը քիլոմեթր խորութեամբ :

«Երեկոյեան ժամը 7ին ետ մղած էինք յարձակողները եւ յաղթականօրէն ա – պահոված մայր հայրենիքին ամբողջա – կանութիւնը », կը յայտարարէ Փեքինի ձայնասփիւռը :

Այս վերջին դէպքին առիթով Մոսկուա խիստ ազդադարութիւն մը ուղղեց Փե – քինի : « Յաջորդ գրգռութեան, պատաս – խանը պիտի ըլլայ կայծակնային» :

Յամենայն դէպս վերջին շաբաթներու իրադարձութիւնները ցոյց կուտան, թէ խիստ լարուած կացութիւն մը ստեղծը – ւած է Չինեւխորհրդային սահմանագծին վրայ, որ 7500 քիլոմեթր երկարութիւն ունի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՈՒԽՏԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայի Ուխտի խորհրդաժողովին բացումը, մասնակցութեամբ ուխտի ան – դամ երկիրներու առաջնորդներուն, կա – տարուեցաւ Երկուշաբթի, Փեշտայի մէջ :

Օրակարգի գլխաւոր հարցը, անկաս – կած, Չին եւ խորհրդային վերջին դէպ – քերու քննութիւնը պիտի ըլլայ : Դէտե – րու կարծիքով հաւանական կը նկատուի, որ խորհրդային ղեկավարները պահան – ջեն դատապարտութիւնը համայնավար Չինաստանի : Կը կարծուի նաեւ, թէ Ռուսերը պահանջեն իրենց արբանեակ եր – կիրներէն, որ զինուորական գետնի վրայ օգնեն իրենց : Համաձայն պատրաստուած ծրագրին, Պուլկարները, Արեւելեան Գեր – մանացիները, Լեհերը, Մաճառները եւ նոյնիսկ Չեխոսլովաքները զինուորական ուժեր պէտք է զրկեն կա՛մ Խորհ. Միու – թիւն, որպէսզի փոխարինեն Ծայրագոյն Արեւելք փոխադրուած խորհրդային ու – ժերը, կա՛մ Սիպերիա :

Յամենայն դէպս, արեւելեան Եւրոպա – յի երկիրները զոհունակութեամբ պիտի չընդունին այս առաջարկը : Արդարեւ, դէտերու համոզումով, Ռումանիա նոյն – իսկ շատ հաւանական է, որ մերժէ բացէ ի բաց նման առաջարկ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ բարձրագոյն սէնտիքայի համագումարը վերջացաւ : Պարտուեցաւ «կոլիստ» հոսանքը եւ նոր ղեկավարու – թիւնը անցաւ «սենտիքալ» հոսանքին ձեռքը, որ համայնավար կը նկատուի : Նոր քարտուղարին անունն է Ինոսոն :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Միացած Կուսակցու – թեան (Փ. Ս. ԻԻ.) համագումարը որոշեց ոչ պատասխանել հանրաքուէին, մինչդեռ կուսակցութեան դիւանը առաջարկած էր ձեռնպահ մնալ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավարներու լիկայի 9րդ համագումարը վերջ դտաւ մարեշալ Թիթոյի փակման ճառով, Շա – բաթ օր : Համագումարը միաձայնու – նութեամբ որդեգրեց Եուկոսլաւիոյ ծա – նօթ բանաձեւը համայնավար քոյր կու – սակցութիւններու եւ երկիրներու յարա – բերութեանց մասին, որով կը մերժուի Խորհ. Միութեան առաջադրած եւ պաշտ – պանած «սահմանափակ գերիշխանու – թեան» սկզբունքը : Համագումարի ըն – թացքին ժողովականներ խստօրէն քննա – դատեցին «ընկերվարական երկիրներու » մէջ գոյութիւն ունեցող զանազան երե – ւոյթները (քարոզչութեան եղանակ են.) որոնք անյարիր են ընկերվարութեա սկզբունքներուն : Մասնաւորապէս քննա – դատուեցաւ Խորհ. Միութեան համայնա – վար կուսակցութիւնը, որ հպարտ հոդե – բանութեամբ մը կը մերժէ խօսիլ, «հա – ւասար գետնի վրայ», ուրիշ համայնա – վար կուսակցութիւններու եւ յառաջդի – մական կազմակերպութիւններու հետ : Համագումարը 1261 թեր, մէկ դէմ եւ երկու ձեռնպահ ձայներով կուսակցու – թեան նախագահ ընտրեց մարեշալ Թի – թօն :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ համայնավար ուժերու յարձակումը աւելի սասկացաւ վերջին 48 ժամերուն : Հիւսիսային Վիէթնամցիները առաջին անգամ ըլլալով 240 միլիմեթր տրամագիծով հրթիռներ արձակեցին Սայկոնի վրայ :

ՊԻԱՖՐԱՅԻ բոլոր ճակատներուն վրայ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան ներկա – յիս : Պիաֆրայի ուժերը ոչ միայն յաջո – ղեցան ետ շպրտել Նիժերիացիներուն յարձակումները, այլեւ գրաւեցին ռազ – մագիտական կարեւոր կեդրոներ Օվէյ – րիի, Ապաքի եւ Ազիւմինի շրջաններուն մէջ :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը ռմբակոծեց եւ քանդեց Ֆէտայիներու երեք կեդրոններ Այսրյորդանանի մէջ : Միւս կողմէ կա – ցութիւնը միշտ լարուած է Սուէզի ջը – րանցքին երկայնքին վրայ, ուր Իսրայե – լացիք կը շարունակեն ամրապնդել իրենց դիրքերը :

ՄՈՆԿՈԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու – թիւնը խստիւ դատապարտեց Չինաստա – նի ձգտումը գրաւելու Խորհ. Միութեան հողեր :

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐԸ ռմբակոծեցին ՄԱԿի ուժերը երկու Քորէաներու սահ – մանագլուխին վրայ : Սպաննուած է մէկ զինուոր :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ մօտ եօ – թը հազար ուսանողներ եւ երիտասարդ բանուորներ Փրակայի մէջ ցոյց մը կա – տարած են, որու ընթացքին իրենց հա – մակրութիւնն ու համամտութիւնը յայտ – նած են Եուկոսլավիոյ ներքին եւ, մա – նաւանդ, արտաքին քաղաքականութեան հանդէպ : «Թիթօ այո՛, Պրեժնեւ ո՛չ », « Եուկոսլաւներ ձեզի հետ ենք», «քաղա – քական դէմքեր կ'ուզենք եւ ոչ թէ ծառա – ներ», պոռացած են ցուցարարները : « Ռիւտ Փրաւօ» թերթը, իր կարգին, կը հաղորդէ, թէ բաւական թիւով համայնա – վարներ կը հրաժարին կուսակցութենէն Հիւսիսային Պոհեմի մէջ :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ Ուրբաթ օրուընէ ի վեր օժտուեցաւ «Պաշտպանութեան խորհուր – դ»ով մը : Վերոյիշեալ մարմնին նախա – գահ ընտրուեցաւ Ն. Չէուչեսքու : Ռու – մանիա այս ձեւով քայլ մը աւելի յառաջ կ'երթայ իր անկախութեան ըմբռնումի ճամբուն մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մամուլին համաձայն ի – րաքեան ուժեր հաստատուած են Տէրաա – յի շրջանին մէջ, Սուրիոյ հարաւը : Ի – րաքեան ուժերու ընդհանուր սպայակոյ – տի պետը՝ զօրավար Համմուտ Շեպապ Դամասկոս կը գտնուի Մարտ 12էն ի վեր :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Հարոլտ Ուիլսըն Մարտ 26ին Լակոս պիտի մեկնի տեսակցելու համար Զօրավար Կովոնի հետ Պիաֆրայի հարցին շուրջ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը՝ Ապ – պա Էպան քանի մը օրէ ի վեր կը տե – սակցի նախագահ Նիքսընի եւ ամերիկացի կառավարական դէմքերու հետ Ուոշինկ – թընի մէջ : Խօսակցութեանց նիւթն է ա – րաբ – իսրայելեան կնճռոտ հարցին խա – ղաղ լուծումը :

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԷՋ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Բ.

Լեզուաբանութիւնն ու հայրենագիտութիւնը «Արարատ»ի էջերուն մէջ նոր որակ կը ստանայ, երբ անոր կ'աշխատակցին Հ. Աճառեան, Մ. Աղաբեկեան, Գր. Ղափանցեան, Ռ. Աբրահամեան եւ ուրիշներ: 1898ի «Արարատ»ի երեք թիւերու մէջ տպագրուած «Զայնաբանութիւն վրացերէն հայերէնից փոխառեալ բառերի» յօդուածին մէջ Հ. Աճառեան քննելով հայերէնի եւ վրացերէնի մէջ 900 բառերու հնչիւնային կազմութիւնը, համոզիչ կերպով ցոյց կուտայ, որ այդ բառերուն մեծ մասին աղբիւրը հայերէնն է, քանի որ այդ բառերը վրացերէնի մէջ կը ներկայանան հայերէնի հնչիւնի օրէնքներուն համապատասխան փոփոխուած ձեւով, ինչպէս՝ զմրուխտ – զուրմուխտ, գանձ-գանձի, անդերձ – անդերձի, բազմակ – բազմակի:

Յայտնի է, որ Ն. Մառը եւս, քննելով վրացերէնով գրուած 14 վարքաբանութիւններու լեզուն, եկաւ այն եզրակացութեան, որ ասոնք թարգմանուած են հայերէնէ: Գարեգին վրդ. Յովսէփեանց «Արարատ»ի 1900ի թիւին մէջ կը հաստատէ, որ նոյնիսկ ձեռագիրներէն մէկուն մէջ յիշատակուած էր, թէ հայերէնէ թարգմանուած է, «բայց անհարազատ ձեռքեր աշխատել են քերել այդ նկատողութիւնը»:

Հ. Աճառեան «Արարատ»ի մէջ տպեց «Քնութիւն Ղարաբաղի բարբառ»ի արժէքաւոր աշխատութիւնը:

Անոր իսկ վկայութեամբ աշակերտական տարիներէն սկսեալ կազմած է հայերէնի արմատական բառարանը: Այսպէս, «Արարատ»ի էջերուն մէջ զանազան առիթներով «Հայկականք» ընդհանուր խորագրին տակ Աճառեան տուած է կամ ճշդած կարգ մը բառերու ստուգաբանութիւնը: Ասոր առընթեր անդրադարձած է նաեւ ստուգաբանութեան տեսական հարցերուն:

Դարասկիզբին ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին հնդեւրոպական – սեմական, հնդեւրոպական – ուկրօֆիննական, կովկասեան — սեմական եւ կովկասեան-հնդեւրոպական լեզուական ընդհանրութիւններ յայտնաբերելու ուղղութեամբ: Այդ յորձանքին մէջ կը նետուի նաեւ Ն. Մառ, որ ձայնակցելով Քարոտի, հայերէնի համար կը սահմանէ նոր ծագումաբանութիւն մը՝ հայերէնը յաբեթական լեզու է, նոյնիսկ հայերէնը մէկ լեզու չէ, այլ երկու հայերէն լեզու կայ, f-ով հայերէն եւ p-ով հայերէն (ըստ f եւ bp յոգնակիակերտներուն): Քարոտ-Մառեան այս տեսութիւնը տեղ գտած է «Արարատ»ի էջերուն մէջ: Ի պատիւ Հ. Աճառեանի ըսենք, որ 1914ի «Արարատ»ն մէջ անդրադառնալով Մառի «տեսութեան», կը գրէ թէ «Յայտնի է, որ Մառի հնարած վարդապետութիւնը ո՛չ մէկ հետեւող ունի եւրոպական գիտական աշխարհի մէջ: Բոլոր այն գիտնականները, որոնք առիթ ունեցած են այս մասին խօսելու, ցոյց տուած են Մառին ոչ հաճելի վերաբերմունք: Պր. Մառը առայժմ մինակ է»:

Հ. Աճառեան «Արարատ»ի էջերուն մէջ տպագրած է նաեւ կարգ մը գիտական հանրամատչելի յօդուածներ: Ուշագրաւ է յատկապէս 1902ին գրած «Մեր լեզուի տարրերը» յօդուածը, որուն մէջ հայագէտներուն համար կարեւոր ծրագիր մը ներկայացուած է. «Հայ լեզուաբանութեան գործածելու միջոցների մէջ մի մեծ թերի մաս կայ, խիստ քիչ բան է յայտնի կապագովկերէնից, փռիւգերէնից, խալդերէնից եւ փոքր – ասիական այլ լեզուներից, եւ սակայն սրանք շատ մեծ դեր ունեն մեր լեզուի կազմութեան մէջ»: Եւ իրապէս, ներկայիս այս ուղղութեամբ Փրոֆ. Գ. Ջահուկեանի կողմէ կատարուող աշխատանքները մեծ նորութիւններ բերին հայ լեզուաբանութեան մէջ հայերէնի կազմութեան, բառապաշարի եւ քերականութեան կարգ մը կնճռոտ հարցեր լուսաբանելու ուղղութեամբ: Հին յոյն պատմագիրներու վկայութեամբ Հայերը եւ Փռիւգիացիները կապեր ունեցած են իրարու հետ: Արդար ըլլալու համար յիշենք, որ Մառը եւս կարգ մը ճիշդ ստուգաբանութիւններ կատարած է, որոնցմէ է Աստուած բառին ստուգաբանութիւնը՝ զայն կապելով փռիւգիական Սարազիոս բառին հետ: Յուսիկ Արք.ի թարգմանութեամբ Մառի այդ յօդուածը, որ «Սաբազիոս աստուած առ Հայս» խորագիրը կը կրէր, լոյս տեսած է «Արարատ»ի մէջ:

«Արարատ»ի մէջ լեզուաբանական լուրջ յօդուածներ ստորագրած է նաեւ հայ լեզուաբանութեան մէկ ուրիշ կազնին՝ Գ. Ղափանցեանը: Ծանօթ է, որ Ղափանցեան սկիզբները որդեգրած էր երիտքերականներու դպրոցը, մասնաւորապէս պոտուին տը Քուրտէնի ուղղութիւնը: Այս տեսութեան հիմունքներով գրուած է «լեզուաբանական դիսցիպլինաներ եւ լեզու» յօդուածը, որ լոյս տեսած է 1914ին: Բնորոշելով լեզուաբանութեան բաժինները՝ Ա.) Ներածութիւն լեզուաբանութեան, Բ) Ընդհանուր լեզուաբանութիւն, Գ) Պատմական լեզուաբանութիւն, «երիտքերականների նման լեզուական բոլոր իրողութիւնների հիմքում տեսնում է մարդկային հոգեկան աշխարհի գործունէութիւնը, ամբողջ լեզուական երեւոյթների բովն է համարում մարդկային հոգին» (Էդ. Աղայեան, Հայ լեզուաբանական պատմութիւն): Այդ յօդուածին մէջ Ղափանցեան կը գրէ. «Լեզուային երեւոյթները, ինչ պատճառից էլ յառաջացած լինեն, միայն մի շաւղով են իսկապէս երեւան գալիս լեզուի մէջ, — այդ մեր հոգեբանութեան միջնորդութիւնն է: Այդ լեզուական երեւոյթներն ... իրենց իսկական «մկրտումը» եւ ձեւաւորումը ստանում են մեր հոգեկան բովը անցնելով»:

Ղափանցեանի այս յօդուածը աւելի արժէք կը ստանայ, երբ նկատի ունենանք, թէ անիկա փաստօրէն հիմ ծառայեց 1937-ին, ապա նաեւ 1939ին հրատարակուած «Ընդհանուր լեզուաբանութիւն» խիստ արժէքաւոր աշխատութեան համար, որ «անշուշտ նշանաւորում է մի նոր էտապ: Նրա բերած նորութիւններից յատկապէս պէտք է նշել ձեւոյթի, որպէս լեզուաբանական կատեգորիայի, ըմբռնումը» (Էդ. Աղայեան): Ղափանցեան սկիզբէն իսկ չկիրարկեց պատմա – համեմատական մեթոտը, որոշ վերապահութիւններ ընելով, սակայն իր ամբողջութեան մէջ որդեգրեց Մառի յաբեթաբանութիւնը: Այս իմաստով մեծ արժէք ունի 1917ի «Արարատ»ին մէջ Ղափանցեանի տպագրած «հայ – արմենական լեզուախմբի ազգակցութեան բովանդակութիւնը» յօդուածը: Նախ՝ յաբեթաբանութեան մասին. «Յաբեթական լեզուների ընտանիքը՝ Փրոֆ. Մառի այդ հանճարեղ գիւտը փռուած է եղել առաւելապէս Փոքր Ասիայի հիւսիսարեւելեան մասում եւ Կովկասում եւ ազգակից է համարւում սեմական լեզուների հետ, իբրեւ երկուորեակներ»: Ղափանցեան կ'ընդունի նաեւ, որ դասական հայերէնն ու արդի հայ բարբառները յառաջ եկած են երկու տարբեր լեզուական զանգուածներէ՝ պատմականօրէն մէկը՝ հայկականէն, միւսը՝ արմենականէն: Այնուհետեւ Ղափանցեան դիտել կուտայ, թէ հայերէնը ուսումնասիրողին համար «դիտական դոգմա պիտի համարուեն հետեւեալ չորս սկզբունքները. առաջին՝ որ պատմական Հայաստանի հարաւային մասն է եղել հայ ազգի եւ լեզուների բնագաւառը եւ օրրանը. երկրորդ՝ որ մինչեւ «պատմական» հայ ազգի կազմուելը այդ տեղում ապրելիս են եղել առաւելապէս այլեւայլ յաբեթական ցեղեր (ոչ արամէական, այսինքն սեմական)՝ ազգակից ըստ Փրոֆ. Մառի սեմական ժողովուրդների հետ. երրորդ՝ որ եկուոր փռիւգիական Հայերի եւ այդ տեղացիների ձուլուելուց է յառաջացել պատմական հայ ազգը. եւ չորրորդ՝ որ այդ ազգի լեզուն (կամ լեզուները) զոյացել է երկու լեզուական սիսդեմների եւ տարրերի հարկադրաբար բաղադրուելուց եւ ներկապակցուելուց որպէս հնդեւրոպական եւ յաբեթական, որ պատմականօրէն ի յայտ է եկել երկու տարբերակներով՝ Ա) ոստանիկ բարբառով, Բ) ռամկականով: Սակայն այնուամենայնիւ Ղափանցեան կ'ընդունի, որ «յաբեթական ձեւաբանութիւնը համեմատաբար աւելի նուազ քանակով է մնացած, քան հնդկա-եւրոպականը, բայց «բառարանի» տեսակէտից յաբեթականը գերիշխում է, մանաւանդ մեր արդի բարբառներում»:

Ա. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

ԶՕՐ. Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ա.

Ծանօթ է Փարիզի Հայութեան որ խորհրդային բանակի հայ Զօրավար մը՝ Սարգիս Մարտիրոսեան, Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր: Եկած էր Հայաստանէն ընկերակցութեամբ Պ. Վահան Օհանեանի եւ Օրիորդ Նատիա Դաւիթեանի:

Զօրավար Մարտիրոսեան մի քանի տասնեակ շքանշաններով զարդրած է իր կուրծքը ցոյց տուած քաջագործութիւններուն պատճառաւ: Ծնած է 1902ին, Շամախի Մատրասա գիւղը, որուն դպրոցը աւարտելէ ետք, յաճախած է Գէորգեան ճեմարանը:

Թուականի կարգով պիտի ջանանք ներկայացնել, իրեն ի պատիւ եղած հանդիսութիւններն ու իր այցելութիւնները:

Առաջին այցելութիւնը տուաւ Նախկին Ռազմիկներու նախարարին, Մարտ 7ին, Ուրբաթ օր ժամը 10·30ին, Բիւ Պէլշասի դրասենեակը:

Զօրավարը իր հետեւորդներով եւ առաջնորդութեամբ Ռազմիկներու Միութեան նախագահ Պ. Գ. Պաղրճեանի ու Ս. Ճերմակեանի, սիրալիր ընդունելութեան արժանացաւ նախարարին կողմէ, որ բարի գալուստ մաղթելէ ետք փափաք յայտնեց որ կրկին այցելէ Փարիզ Նոյեմբեր 11ին, ներկայ գտնուելու համար զինադադարի տարելիցի հանդիսութեանց:

Զօրավար Մարտիրոսեան, հայ մանրանկարչութեան Ալպօմ մը նուիրեց նախարարին, որ իր կարգին փոխադարձաբար զինադադարի 50ամեակի առթիւ պատրաստուած պղնձեայ զինանշանը նուիրեց թէ զօրավարին եւ թէ իր հետեւորդներուն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Եղած մասնաւոր հրաւէրի վրայ Զօրավար Մարտիրոսեան եւ հրամանատար Վ. Օհանեան, ինչպէս նաեւ Օր. Նատիա Դաւիթեան իրենց հետեւորդներով այցելեցին, Շաբաթ Մարտ ութին, ժամը 2·30ին յետ միջօրէի, Հայ Մշակոյթի Տան յարկաբաժինները եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան թանգարանը:

Զօրավարը մօտէն տեղեակ՝ անցեալի հայ հերոսներու կեանքին եւ պատմութեան մեծ հետաքրքրութեամբ կանգ առաւ թանգարանի բոլոր ապակեդարաններուն առջեւ, ուր խնամքով ցուցադրուած կան, հայ ազատագրութեան պատմութեան վերաբերեալ, հերոսներու անձնական յիշատակներն ու առարկաները, նկարները, հայ մամուլի հաւաքածոնները ու ալպօմները:

Թանգարանի տնօրէն Պ. Կ. Մեհեան կուտար պէտք եղած բացատրութիւնները:

Այս այցելութեան առթիւ Զօրավար Մարտիրոսեան եւ Պ. Վ. Օհանեան պատուոյ մատեանին մէջ արձանագրեցին իրենց լաւագոյն տպաւորութիւները իմաստալից տողերով:

Ապա, յարգելի հիւրերը հիւրասիրուեցան Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Զօրավարին այս այցելութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց հետզհետէ հասնող ընկերներու եւ բարեկամներու վրայ, եւ պիտի մնայ պատմական:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԻՆ

8 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, Զօրավար Մարտիրոսեան այցելեց անծանօթ զինուորի գերեզմանը, իր հետեւորդներով եւ յանուն Նախկին Ռազմիկներու զետեղեց ծաղկեպսակ մը:

Զօրավարը ընդունուեցաւ զինուորական ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, ներկայ էր նաեւ Ֆրանսական

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Մտէք, ըսաւ Սայի պէյ ապահով ըլլալով որ եկողը իրենցմէ մէկն էր:

Դուռը բացուեցաւ եւ պատանի Հասան երեւցաւ յուզուած ու շփոթած կերպարանքով մը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, գոչեց Սայի պէյ պատանիին խռոված դէմքը տեսնելով:

— Գէշ լուրեր, պատասխանեց Հասան, շատ գէշ լուրեր...

— Բայց խօսէ տեսնեմ, շուտ եւ մանաւանդ հանդարտութեամբ:

— Ձեր պատուէրին համեմատ գացի տեղեկութիւն առնելու մատակարար Սուլէյման աղայէն, շարունակեց պատանին իր յուզումը կրցածին չափ զսպելով... այս առտուընէ ի վեր Սուլթանը սարսափելի կատաղութեան մը մատնուած է եղեր...

— Եթէ Ապտիւլ Համիտ կատաղութեան մատնուած է, ըսաւ Սատըք, ուրեմն լուրերը գէշ չեն կրնար ըլլալ, ընդհակառակն երբ ինք ուրախ ու զոհ է, այն ատեն վախնալու է թէ գէշ բան մը պատահած է մեզի համար:

— Բայց իր կատաղութեան առաջին զոհը մեր խեղճ Զուլէհան եղած է, շարունակեց պատանին, որուն աչքերը լեցուեցան իր բարեկամուհիին յիշատակութենէն:

— Ի՞նչպէս, պատմէ տեսնենք, բայց կարգով, որպէսզի լաւ մը կարենանք ըմբռնել անցած դարձածը:

Պատանին որ ոտքի վրայ կեցած էր, աթոռ մը առաւ եւ վրան տեղաւորուելով, սկսաւ իր պատմութիւնը:

— Սիւլէյման աղա, ըսաւ, զիս տեսնելուն պէս ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց եւ ձեռքէս բռնելով տարաւ իր սենեակը, դուռը լաւ մը կղպեց եւ ըսաւ. «Աղէկ որ եկար, որովհետեւ շատ ծանրակշիռ բաներ ունիմ հաղորդելիք. Սուլթանը ամենախիստ պատուէրներ տուած է որպէսզի թէ Պոլիս եւ թէ գաւառները, մանաւանդ Բումելիի մէջ գտնուող բոլոր կասկածելի անձերը ձերբակալուին եւ ամենախիստ հարցաքննութեան ենթարկուին...:

— Ատիկա պարզապէս Սալիհա հանըմի եւ Մէհմէտ փաշայի ձերբակալուելնուն արդիւնքն է, վճռեց Սայի պէյ:

— Ամէնը այդ չէ, շարունակեց պատանին, Ապտիւլ Համիտ այս առտու կանուխ բերել կուտայ Զիւլէհան որ մինչեւ հիմա Պիւրհանէտտին իշխանին ապարանքը, Սաֆնազ գալֆային խնամքին յանձնուած էր ու կը հրամայէ որ զայն չարչարանքներու ենթարկեն որպէսզի խօսի:

— Ուրեմն հասկցա՞ծ է որ աղջկան համրութիւնը կեղծ է...

— Ո՛վ գիտէ, խնդիրը այն է որ այս վայրկեանիս խեղճ աղջիկը գուցէ անլուր տանջանքներու ենթարկուած է... միեւնոյն ատեն Սիւլէյման աղա ըսաւ թէ Սաֆնազ գալֆան ալ Եըլտըզ կանչուած է եւ թէ անոր վրայ ալ կասկածներ կը ծանրանան...:

— Ատիկա քիչ մը ծանրակշիռ է, դիտել տուաւ Սայի պէյ, Սաֆնազ հանըմ մեզի համար շատ զօրաւոր օժանդակ մըն է եւ իր վտանգուիլը կրնայ մեծամեծ վնասներ պատճառել:

— Ասկէ զատ, շարունակեց պատանին, եթէ Զիւլէհա չկարենայ տոկալ իրեն տրուած չարչարանքներուն եւ խօսիլ սկսի, կրնանք ամէնքս ալ վտանգուիլ... դիտէք որ Զիւլէհա գրեթէ մեր բոլոր հաւաքման տեղերը գիտէ, նոյնիսկ բնակարանն ալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 81)

Բանակի Օտար Կամաւորներու Միութեան նախագահը՝ Տունօ Մաֆֆինի :

Պ. ՊԱՐԹԵԻ

ՃԱՇ ԵԱՆՑ'Ի ՄԷՋ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պաշտօնական ճաշ մը կազմակերպած էր Եանց'ի ակումբին մէջ, Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 21ին, ի պատիւ Զօր. Սարգիս Մարտիրոսեանի :

Սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին օրուան պաշտօնական հիւրին կողքին Ֆրանսայի դիմադրական ճակատի երբեմնի ղեկավարներէն Վահան Օհանեան, Օր. Նատիա Դաւիթեան (հայրը ղնդակահարուած նացիներու կողմէ), Հայ Նախկին Ռազմիկներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ հայրենակիցներ :

Երեկոյթին բացման խօսքը արտասանեց Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախագահը՝ Պ. Գ. Պագրճեան, որ այս առթիւ հրաւիրեց ներկաները վայրկեանի մը, լռութեամբ յարգելու յիշատակը մեծ պատերազմներու հայ նահատակ կամաւորներուն, ինչպէս նաեւ նորոգ ողբացեալ Արտաշէս Գմբէթեանի :

Ներկաներու փափաքին ընդառաջելով Գ. Վահան ստանձնեց օրուան սեղանապետութիւնը :

Պ. Սիրանոսեան յաջորդաբար դաշնակի վրայ նուագեց Խաչատրեանի Թոքաթան եւ Զէյթունցիներու քայլերգը : Բ. Ֆնտրքեան կիթառով մեներգեց Յակոբեանի «Հայաստանը» եւ Ա. Բաբաջանեանի Սերենատը :

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ, արտասանուեցան բաժակաճառեր :

Առաջին խօսողը եղաւ Զատիկ Խանզատեան, որուն յաջորդեց Տիրան Ոսկերչեան, որ մանրամասնօրէն ներկայացուց Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի ռազմական գործունէութիւնը Բ. համաշխարհային պատերազմի օրերուն, հուսկ ուրեմն, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պետրոս Զպուքճեան, որ նախ անդրադարձաւ հայ ժողովուրդին մարտունակ ոգիին, կորովին եւ միասնական ոգիին, յիշեցնելով, թէ մեր բովանդակ պատմութեան ընթացքին եւ ամենուրեք հայ մարդը կրցած է տոկուն դիմադրութիւն ցուցաբերել երբ իր անկախ եւ ազատ ապրելու իրաւունքը կաշկանդած են : Ցոյս յայտնեց, որ «մեր նահատակները ի վերջոյ հանգիստ կը ննջեն՝ հայրենիքի ազատագրութիւնը իրականացած տեսնելով» :

Այժմ խօսքը կը պատկանէր օրուան հիւրերուն, որոնց ի պատիւ տրուած էր ճաշը : Վահան Օհանեան, որ Ֆրանսայի եւ, մասնաւորապէս, Կառ ու Լոզէր նահանգներուն մէջ դիմադրական փայլուն գործունէութիւն ցուցաբերած է երկրին գրաւման օրերուն, նախ դիտել տուաւ, թէ քիչ ազգեր կան, որ մեզի նման հին, հարուստ եւ փայլուն պատմութիւն մը ունեցած ըլլան, ապա շեշտեց, թէ համեմատութեան ճամբով ու տոկոսի հաշուով մեր ժողովուրդը համաշխարհային Բ. պատերազմին ամէնէն բարձր թիւը ներկայացուց ռազմաճակատին վրայ՝ զինուորական տեսակէտով — Խորհ. Միութեան մէջ ապրող շուրջ երեք միլիոն Հայութիւնը տուաւ 400·000 ռազմիկ եւ 56 զօրավար : Այսօր,— աւելցուց բանախօսը, — չկայ մարզ մը դիտութեան եւ մշակոյթի բնագաւառին մէջ, ուր Հայը առաջնակարգ դիրքերու հասած չըլլայ :

Երէկ մեզ կը նկատէին կորսուած եւ աշխարհի քարտէսէն սրփուած ազգ մը եւ հայրենիք մը, իսկ այսօր օտարներն իսկ կ'ընդունին թէ հրաշափառ վերելք մը արձանագրած ենք ազգովին :

Վահան Օհանեան վերջացուց իր խօսքը յայտարարելով — ժամանակը կուգայ, երբ այսօրուան փոքրիկ Հայաստանէն մեծ Հայաստան մը կը կերտուի, ասիկա մեր ժողովուրդին տաղանդին արդիւնքը պիտի ըլլայ :

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Զօրավար Ս. Մարտիրոսեանի, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ցոյց տրուած այս սրտայոյզ ընդունելութեան համար, ապա՝ հայրենի ժողովուրդին անունով ողջունեց Ֆրանսայի հայ գաղութը մաղթելով յաջողութիւն անոր հայրենասիրական գործունէութեան ճամբուն մէջ : Զօրավարը հուսկ ուրեմն շեշտեց, թէ մեր արի ազգին հանճարեղ զօրավարները հնուց անտի իրենց կեանքը զոհաբերած են հայրենիքին ազատութեան համար : Զօրավարը անդրադարձաւ նաեւ Բ. համաշխարհային պատերազմի ընթացքին մեր ժողովուրդին ի յայտ բերած մարտունակ, զոհաբերող եւ նուիրումի ոգիին ու տրամադրութեան, յիշեցնելով, թէ հարցը միայն թիւի մէջ չէ, այլ նաեւ որակի մէջ է :

Մասնաւորապէս խօսեցաւ միասնականութեան ոգիի մասին, յիշելով, այս առթիւ, հայկական հին աւանդութիւն մը : Վերջապէս, անդրադարձաւ իր զինուորական գործունէութեան, եւ ապրումներու ճամբով շեշտեց, թէ ինք հայ է ամէն բանէ առաջ : «Հպարտացէք ձեր Հայութեամբ, սիրեցէք ձեր լեզուն եւ մշակոյթը» : Այս եղաւ զօրավարին վերջին խօսքը :

Երեկոյթին ներկայ էր Իւժեվրի կարիպալտեաններու հատուածին նախագահը, որ գրուատելէ ետք օրուան պաշտօնական հիւրերուն եւ անոնց պատկանած ժողովուրդին առաքինութիւնները մասնաւորապէս Ֆրանսայի ազատագրութեան գործին մէջ, Զօրավար Սարգիս Մարտիրոսեանի եւ Վահան Օհանեանի յանձնեց իրենց կազմակերպութեան համանուն շրջանշանները, ընդհանուր ծափերու մէջ :

Նախագահին փակման խօսքերով վերջ գտաւ ընդունելութիւնը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրթական Կեդր. Յանձնախումբը 1969 – 1970 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ համալսարանական ուսմանց յատուկ թոշակներու բաշխումին մասին կը ծանուցանէ հետեւեալը, շահագրգռուողներուն ի դիտութիւն :

1.— Միութիւնը ներկայիս ունի 170 թոշակընկալ սաներ, որոնցմէ 35ը այս տարի իրենց ընթացքը կ'աւարտեն : Ուրեմն, իրենց ուսումը դեռ պիտի շարունակեն135հոգի, որոնք կրթաթոշակ պիտի ստանան յառաջիկայ շրջանին եւս, եթէ յաջողութեամբ անցընեն իրենց տարեվերջի քննութիւնները :

2. Նկատի առնելով հայ վարժարաններու համար լուրջ պատրաստութեան տէր ուսուցիչներու կարիքը, Կրթ. Յանձնախումբը նպատակայարմար կը գտնէ՝ վերջին քանի մը տարիներուն նման, այս շրջանին եւս, զանազան ճիւղերու հետեւող վերոյիշեալ 135 ուսանողներուն կատարուելիք վճարումներէն ետք, կրթաթոշակներու մնացեալ գումարը տրամադրել ուսուցիչներու կատարելագործումի ծրագրին եւ սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու :

3. Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչներ, որոնք մասնաւորաբար կը յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ :

4. Համալսարանական ընդհ. ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման Երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ունենան ի ձեռին, ապա թէ ոչ իրենց դիմումը անպատասխանի պիտի մնայ :

5. Նոր թեկնածուներու մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի բոլոր անոնց՝ որոնք հայ մշակոյթին սատարելու կոչուած ուսմանց կը հետեւին :

6. Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Եւրոպայի մէջ իրենց դիմումը պիտի կատարեն Միութեան հետեւեալ մարմիններուն :

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Central pour l'Europe
11, Square Alboni, PARIS (16e)
FRANCE

7. Միութեանս այս Յանձնաժողովները հարկ եղած հարցարանները պիտի ղրկեն թեկնածուներուն, որոնց թղթածրարները տեղական Կրթ. Յանձնախումբերու կողմէ ուսումնասիրուելէ ետք պիտի փոխանցուին կեդրոն՝ արժանաւոր թեկնածուներու մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ :

8. Ուրիշ վայրերու թեկնածուները ուղղակի պիտի դիմեն Կեդր. վարչութեան, ստորեւ տրուած հասցէով :

9. Բոլոր թեկնածուները, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ վայրերէ, իրենց դիմումները վերեւ յիշուած մարմիններուն մօտ պէտք է կատարեն մինչեւ 1 Ապրիլ 1969 : Այդ թուականէն անմիջապէս ետք անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ նկատի պիտի առնուին իրենց խնդրանքները :

10. Միութեան Եւրոպայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մարմինները թեկնածուներուն թղթածրարները Նիւ Եորք պիտի հասցնեն մինչեւ Մայիս 15 եւ Կեդր. վարչ. ժողովի Կրթ. Յանձնախումբը զանոնք քննելով կրթաթոշակներու բաշխումը պիտի կատարէ Յունիս ամսուան մէջ :

11. Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները, ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յուլիս մէկ հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչութեան :

12. Ըստ Կեդր. Կրթ. Յանձնախումբի որոշման, իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին առանց Կեդրոնի դիտութեան ճիւղ փոխող սաները կը դադրին կրթաթոշակ ստանալէ : Աւելցնենք նաեւ թէ կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերու ընդհանուր միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է :

13. Թեկնածուները պարտին դիմումնագիրին մէջ յիշուած ինքնակենսագրականը պատրաստել իրենց իսկ ձեռագրով եւ հայերէն : Մայրենի լեզուի մէջ իրենց ունեցած կարողութիւնը մասնաւոր նկատողութեան առարկայ պիտի ըլլայ :

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ :

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, 4 Մարտ, 1969

K. Guiragossian, Executive Director
Armenian General Benevolent Union
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (439)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Եւ աւելի փողկապին քան թէ Մարիուսին հետ խօսելով ակռաներով մրմռաց.

— Գործի մէջ հարկաւ փոքր ինչ Փաթրոն-Մինէթ պիտի ըլլայ :

Այս անունը Մարիուսի ուշադրութիւնը դրաւեց :

— Փաթրոն-Մինէ՞թ, ըսաւ : Իրօք այդ անունին տեղ մը տրուիլը լսած եմ :

Եւ Փըթի Պանքիէ փողոցին պատին ետեւ, ձիւնին մէջ պահուող մազոտ մարդուն եւ մօրուսանի մարդուն տրամախօսութիւնը տեսուչին պատմեց :

Տեսուչը մրմռաց ակռաներու տակէն.

— Մազոտը Պրիւժոնը պիտի ըլլայ, եւ մօրուսաւորն ալ Տէօ Միլիառ ըսուած Տըմի-լիարը ըլլալու է :

Նորէն վար ըրած էր արտեւանունքը եւ կը խորհէր.

— Իսկ ժան ախպարին ո՛վ ըլլալը կը գուշակեմ : Ահա թիկնոցս այրեցի : Այս անիծեալ վառարաններուն մէջ միշտ շատ կը դնեն կրակը : Թիւ 50–52 : Կորպոյի հին կալուածն է ան :

Յետոյ Մարիուսին նայելով.

— Արդ մօրուսաւորէն եւ մազոտէն զատ մարդ չտեսա՞ք :

— Նաեւ Փանշօն :

— Տեսակ մը պզտիկ եւ շաներես սրիկայի մը այդ կողմերը թափառիլը չտեսա՞ք :

— Ո՛չ :

— Եւ ոչ ալ յաղթանդամ ահագին արձան մը, որ Բուսաբանական պարտէզի փիղին կը նմանի : Ոչ ալ հանած վարած մը որ վաղեմի ծաղրածուի կերպարանքը ունի

— Ո՛չ :

— Իսկ չորբորդը, ոչ ոք, ոչ իսկ օգնականները, գործակալներն ու ծառաները կը տեսնեն : Այնքան չեմ զարմանար զայն չնշմարելուդ :

— Ոչ : Ի՞նչ տեսակ մարդիկ են այդ բոլոր անձերը, հարցուց Մարիուս :

Տեսուչը պատասխանեց.

— Մանաւանդ որ անոնց ժամանակը եկած չէ տակաւին :

Նորէն լռեց, յետոյ կրկնեց.

— 50–52, գիտեմ խրճիթը : Անկարելի է որ ներսը պահուինք առանց նշմարուելու դերասաններէն. եթէ նշմարեն, վոտըվիլի ներկայացումը յետաձգելով կը փախին, այնքան ամչկոտ են, որ հանդիսականներու առջեւ նեղութիւն կը կրեն : Ասանկ չեմ ուզեր, ոչ, ատանկ չեմ ուզեր : Կ'ուզեմ անոնց երգերը լսել եւ պարել տալ զանոնք :

Այս մենախօսութիւնը երբ վերջացաւ, դէպի Մարիուս դարձաւ, եւ ուղղակի նայելով հարցուց.

— Կը վախնա՞ք :

— Ի՞նչ բանէ, ըսաւ Մարիուս :

— Այդ մարդոցմէն :

— Եւ ոչ իսկ ձեզմէ, խստութեամբ պատասխանեց Մարիուս, որ կը սկսէր նըշմարել թէ ոստիկանութեան այս լրտեսը դեռ պարոն ըսած չէր իրեն :

Տեսուչը աւելի ուշադրութեամբ դիտեց Մարիուսը եւ տեսակ մը վճռական հանդիսաւորութեամբ կրկնեց.

— Իբրեւ քաջասիրտ եւ պարկեշտ մարդ կը խօսիք : Քաջութիւնը ոճիրէն չի վախնար, եւ պարկեշտութիւնը իշխանութենէ չի վախնար :

— Լաւ, ընդմիջեց Մարիուս, բայց ի՞նչ պիտի ընէք :

Տեսուչը միայն սա պատասխանը տըւաւ.

— Այդ տունին վարձակալները բանալիներ ունին գիշերը իրենց սենեակը վերադառնալու : Անշուշտ դուք ալ բանալի մը ունիք :

— Այո, ըսաւ Մարիուս :

— Հիմա ձեր քո՞վն է ան :

— Այո :

— Ինծի տուէք, ըսաւ տեսուչը :

Մարիուս բանալին գրպանէն հանեց եւ տեսուչին յանձնելով զայն շարունակեց.

— Եթէ խօսքիս կը հաւատաք, շատ մարդ առնելով եկէք :

Տեսուչը արագօրէն Մարիուսին նայեցաւ անգամ մը այն նայուածքով, որով անշուշտ Վոլթէր նայած պիտի ըլլար՝ իրեն ոտանաւորի յանդ մը առաջարկող դաւառական ակադեմիի անդամի մը : Մէկ շարժումով թիկնոցին երկու ահագին գրպանները խօթեց ձեռքերը եւ երկու պողպատեայ պզտիկ ատրճանակ հանեց, այն ատրճանակներէն, որոնք «քուտը փուէն» կ'անուանուին : Մարիուսին տուաւ այդ ատրճանակները եւ ուժգնակի ու կտրուկ կերպով ըսաւ.

— Առէք այս ատրճանակները : Ձեր սենեակը գացէք, հոն պահուեցէք, եւ թող կարծուի թէ դուրս ելած էք : Լեցուն են ատոնք, ամէն մէկուն մէջ երկու գնդակ կայ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

Տէր եւ Տիկին Անտրէ Ֆէյտի, Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, Օր. Մառի Լուիզ Ֆէյտի, Պ. Յակոբ Ֆէյտի սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՆ ՖԷՅՏԻԻ
(Ծնեալ Մարկըրիթ Տիւմոլէն)

որ պատահած է Մարտ 15ին, 95 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 19ին, ժամը 10·30ին, Սէն Քլուի աւագ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Տէն-քերք քաղաքին գերեզմանատունը՝ ընտանեկան դամբանին մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Փրոֆ. Ֆէյտիի, Տիկին Ֆէյտիի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի : 23 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով :

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՉԷ :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 23 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի Բիւ Ժէի սրահին մէջ, : Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի : Ճոխ պիւֆէ եւ գեղարուեստական բաժին :

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղիս հաւատացեալներուն թէ Ս. Գր. Լուսաւորչի տօնին առթիւ 17 – 23 Մարտ, մէկ շաբաթ հսկումի արարողութիւններ պիտի կատարուին : Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ պիտի քարոզեն եւ նախագահեն յաջորդաբար Արտաւազդ Եպիսկ. Տ. Տարօն, Տ. Վաչէ, Տ. Գուրգէն եւ Տ. Գեղամ վարդապետներ եւ Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շահան քահանաները : Արարողութիւնները կը սկսին իրիկուան ժամը 7·30ին : Սիրով կը հրաւիրուին թաղիս եւ ժողովուրդին բոլոր հաւատացեալները :

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահը : Մասնաւոր ինքնաշարժի Փառքինք :

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ
Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակընկալներ, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Պետրոս Պետիկեան (երգ), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (սազ), նաեւ կը նուագեն Միրիճան Շիրվանեան (ութ), Շըմաւոն Պալեան (ջութակ) :

Սեբաստիոյ հին պարերը :

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ :

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ. — Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն : 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆուայէ Տ? Թէաթրի մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 18 Մարտ,
ժամը 20·45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին
ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Փաստանկար)
եւ անմահ Տիգրան Ջուհաճեանի
"ԿԱՐԻՆԷ"
Գլուխ – Գործոցը

(Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա) գունաւոր Ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայոց ծանօթ սիրուած դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեան :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը :—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Բիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23 :

Նախագահութեամբ
Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏ. ԱԿՈՒՄԲ

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները՝ տօնելու Գարունը պարանցիկ երեկոյթով մը, որ տեղի պիտի ունենայ, Ուրբաթ, 21 Մարտ, 1969ին, ժամը 20·45էն մինչեւ կէս գիշեր :

à la MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — - Paris (8e)

Կը յանձնարարուի կրել գարնանային զուարթ զգեստ :

Ուտելիքը ձրի է :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 15 ֆրանք :

Անդամներու եւ ուսանողներու համար 10 ֆրանք :

Տեղեկութեան համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը :

11, Square Alboni — 75 - Paris (16)
Tél. : 870-03-18

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընտրակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23
Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ
CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :
Օր. Խատկոֆ (ցիկան պարուհի), Միւսիա (երգչուհի)
Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան եւ Ժան – Ժագ Օսմանճեան :
Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94
Նաւահանգիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :
Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Բիւ Ռիշէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում
Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ
Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ
SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
SOMERSET MAUGHAMի "ՆԱՄԱԿԸ"

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր
Գլխաւոր դերակատարներ
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ինչպէս նաեւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Բիւ Լաֆայէթ : Աճէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : Մարդարեան, 32 Բիւ Թռէվիզ : Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (Քատէ) : Շիրինեան, 36 Ռիւ տը Քլէռի : Զաքմշեան, 20–22 Ռիւ Ռիշէ :

Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Էսկի – Շէհիրցի Ամիրայեան Արթինի աղջիկը Տ. Նոյէմծառ Եարըճըեան, Ամերիկայէն, կը փնտռէ իր մայրը՝ Ամասեացի Աննիկ եւ եղբայրները՝ Ստեփան, Գրիգոր եւ Հմայեակ : Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուին :

Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

M. Maslakian Vahram
5, Rue du Progrès, LES LILAS (93)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսխումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը ութին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Մշակոյթի Տան մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՐՏ
MERCREDI
19 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11466 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.466

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԻՆԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

Այն պահուն, երբ աշխարհի ճակատագիրը վարող պետութիւններ իրար են անցած խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Վիէթնամի, Մերձաւոր Արեւելքի, Նիկերիոյ եւ այլ վայրերու մէջ, քաղաքական հորիզոնը յանկարծ մթագնեցաւ, իբրեւ հետեւանք չինեւխորհրդային վէճին, որ կը սպառնայ աստիճան մը աւելի ծանրացնել երկրագունտի խռովայոյզ վիճակը

Նոր չէ երկու հսկաներու հակամարտութիւնը : Ոչ ալ զուտ դաղափարախօսական հողի վրայ է միայն այժմ վէճը, ինչպէս երբեմն :

Բաւական երկար տեւեց համայնավարական վարդապետութեան շուրջ Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ տեղի ունեցող փոխասացութիւնը : Կողմերը կը շարունակեն իրենք զիրենք նկատել Մարքս-Լէնինի ուղղափառ ժառանգորդները : Այս կէտին շուրջ ո՛չ մէկ զիջում :

Եւ սակայն Կրէմլին կ՚ամբաստանէ Մաօ Ցէթունկը, որ մշակութային յեղափոխութեան պիտակին տակ զուտ ազգայնական քաղաքականութիւն կը հետապնդէ, ինչ որ բոլորովին հակառակ է Լէնինի վարդապետութեան :

Հետզհետէ կը հաստատուի, որ վէճը առաւելաբար հողային պահանջներու շուրջ կը դառնայ : Չինացիները խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն հարիւր տարի առաջ կնքուած համաձայնագիր մը, որով ցարերու կողմէ դրաւուած չինական հողեր միացուած էին Ռուսիոյ :

Մարտ 2էն ետք ռուսեւչինական սահմանին վրայ տեղի ունեցան նոր ընդհարումներ, ծանրացնելով կացութիւնը :

Նման միջադէպեր յաճախ պատահած էին անցեալին երկու երկիրներու սահմանագլուխին վրայ, սակայն կարգադրուած էին անազմուկ, առանց ծանրակշիռ հանդամանք ստանալու :

Այս անգամ կը կարծուի թէ դիտաւորեալ կերպով կը մեծցուի խնդիրը՝ քաղաքական կամ ռազմական զանազան նկատումներով :

Չինաստան հիւլէական ռումբերու գաղտնիքին տիրացած է շատոնց եւ կըրնայ վտանգաւոր դառնալ յառաջիկային աշխարհակալական նկատումներով :

Համրանքին միացնելով զինուորական ուժը, սպառազինուած արդիական ահարկու զէնքերով, Մաօ Ցէթունկի հայրենիքը կրնայ մեծ վտանգ սպառնալ Խ. Միութեան ասիական եւ եւրոպական լայնածաւալ տարածութեանց :

Չինաստանի սահմաններէն, Մոնկոլներու երկրէն ու կեդրոնական Ասիայէն է, որ դարեր առաջ միլիոններու հասնող պատերազմիկ հորդաներ խուժեցին դէպի Արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրները եւ իրենց բռնակալ տիրապետութեան ենթարկեցին զանոնք, հուրի եւ սուրի մատնելով ամէն ինչ իրենց ճամբուն վրայ :

Անցեալի պատմութիւնը կրնա՞յ կրկնուիլ : Փոխուած են դարերը : Սակայն լաւագոյն է նախատեսել եւ կանխարգելիչ միջոցներ ձեռք առնել :

Կը մտածուի թերեւս այժմէն ջլատել չինական ահարկու ուժը եւ փարատել ապագայ ամէն վտանգ, քանի դեռ իր սպառազինման գերագոյն աստիճանին չէ հասած Մաօ Ցէթունկի երկիրը :

Դեղին վտանգին դէմ դնելու համար Մոսկուա պէտք ունի միացեալ ուժերու : Ուստի ամէն բանէ առաջ կը ջանայ համերաշխութիւն գոյացնելու համայնավարական ընտանիքին մէջ, կեդրոնախոյս ձգտումները անհետացնելով : Յետոյ կը մօտենայ արեւմուտքին, Եւրոպայի ու Ամերիկայի, խաղաղ գոյակցութեան վարդապետութիւնը աստիճան մը աւելի շեշտելով :

Փեշտայի ժողովէն ետք համայնավար կուսակցութեանց Մոսկուայի Մայիսեան խորհրդաժողովը կարեւոր անկիւնադարձ մը պիտի կազմէ Կրէմլինի քաղաքական ուղեգծին համար :

Մինչ այդ մաղթելի է, որ ջիղերու պաղ պատերազմը տաքի չվերագծուի եւ նոր հրդեհ մը խնայուի խաղաղատենչ մարդկութեան :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿՈՉԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ՓԵՇՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՏԵՒԵՑ

Վարշաւայի Ուխտի խորհրդաժողովը վերջ դտաւ պաշտօնական բացումէն երկու ժամ ետք, այլ խօսքով՝ չափազանց կարճ տեւեց : Այսուհանդերձ, յատկանշական դարձաւ այն իմաստով, որ ուխտի անդամ պետութիւնները միացեալ զեկոյցով մը կոչ ըրին Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդներուն որ՝ «պատրաստուին եւ կազմակերպեն համեւրոպական խորհրդաժողով մը՝ քննելու համար Եւրոպայի ապահովութեան եւ համագործակցութեան հարցերը »:

Միացեալ զեկոյցին մէջ Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու զեկավարները դիտել կուտան, թէ բարի դրացնութեան, իրերհասկացողութեան եւ փոխադարձ վստահութեան տրամադրութիւնը ցայտուն կը դառնայ Եւրոպայի բոլոր երկիրներու ժողովուրդներուն եւ կառավարութիւններուն մօտ : Այժմու Եւրոպան, որ ստեղծուեցաւ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք, իր մէջ կ՚ամփոփէ երեսունէ աւելի մեծ ու փոքր երկիրներ, ընկերային այլազան կարգ ու սարքով, աշխարհագրական տարբերութիւններով եւ շահերով : Այսուհանդերձ, «Պատմութեան վճիռով պէտք է ապրինք կողք կողքի եւ ոչ ոք կրնայ ձեւափոխել այս իրողութիւնը »:

Խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրներու առաջնորդները դիտել տալէ ետք, թէ քաղաքական հարցերը կարելի է միայն կարգադրել խաղաղ միջոցներով, կ՚առաջարկեն գումարել համեւրոպական խորհրդաժողով մը «վերջ տալու համար Եւրոպայի բաժանումին զինուորական պլոքներու եւ ստեղծելու համար խաղաղ համագործակցութիւն մը Եւրոպայի բոլոր պետութիւններուն եւ ժողովուրդներուն միջեւ »:

Վերոյիշեալ զեկոյցին հրապարակման առիթով միջազգային մամուլին եւ դէտերուն կարծիքը այն է, թէ Խորհ. Միութիւնը ի տես չինական սպառնալիքին կ՚ուզէ ապահովել իր թիկունքին — իմա՛ Եւրոպա — խաղաղութիւնը : Արդարեւ, Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային բանակը Սիպերիոյ ճակատին վրայ զօրաշարժի ենթարկուած է : Նոր կարեւոր ուժեր եւս կը զրկուին Ծայրագոյն Արեւելք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Ամերիկա Թուրքիոյ մէջ իր ունեցած զինուորական ուժը եւ պաշտօնէութիւնը պիտի զեղչէ հետզհետէ, իսկ ամերիկեան խարիսխներէն ոմանք մօտերս պիտի յանձնուին Թուրքիոյ : Յունիս 30ին Թուրքիայէն պիտի մեկնին հազար զինուորներ Ինճիրլիքի (Ատանա) խարիսխէն, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ եւ Անդարայի զօրանոցներէն : Ներկայիս Ամերիկա տասը հազարի մօտ զինուորական ուժ մը պահէ Թուրքիոյ մէջ :

ՍՆԷՍԻՒՓԸ (Բարձրագոյն Ուսուցման Սէնտիքա) կրնայ վճռական դեր խաղալ Էտկար Ֆօռի բարեփոխումներու գծով : Գրած էինք թէ համագումարին մէջ պարտուեցաւ կօշիսթ (ոչ կոլիստ, ինչպէս գրուած էր տպագրական վրիպումով մը) թեւը եւ ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Ինոսան :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց արդիականացնել եւ մեծցնել Պէյրութի միջազգային օդակայանը : Այս աշխատանքը, որ պիտի արժէ մօտ ութսուն միլիոն Ֆրանք, յանձնուեցաւ Ֆրանսական ընկերութեան մը :

ԺԱՆԸՆԷ պատասխանելով հեռատեսիլէն լրագրողներուն հարցումներուն ճըշդեց թէ եթէ հանրաքուէն երկու հարցումներու միայն մէկ պատասխան կ՚ուզէ, պատճառն այն է որ կառավարութիւնը ամբողջութիւն մը նկատէ բարեփոխումը : Պարզ է, ըսաւ Ժանընէ, որ առաջարկուածը սովորական օրինագիծ մը չէ եւ եթէ «ոչ»ը յաղթէ, անշուշտ հետեւանք կ՚ունենայ :

Photo Arax

ՁՕՐ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ ԿԸ ԴՆԷ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԿՈՒՏԱՔ ՄԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻ»

Վառի նահանգէն ընկեր մը, «Յառաջ»ի իր բաժանորդագրութեան միացնելով նաեւ բարգաւաճման ի նպաստ գումար մը, երկրորդ գումար մը եւս կը կցէ՝ նըշելով. «կուտաք մի քահանայի՝ որ երթայ Անդրանիկի յուշարձանի վրայ հոգոց կամ պահպանիչ կարդայ» :

Քահանան գնաց՝ կարդաց իր հոգոցը :

Հաւատացեալներուն կը թողունք, ինչպէս աղօթքը կը բանաձեւէ, թէ Անդրանիկի հոգին ի՛նչ է եղեր՝ վերը :

Մեղի համար Անդրանիկի հոգին անհրաժեշտ է վա՛րը, հո՛ս : Թող երկե՛ր մնայ Անդրանիկի հոգին, ինչպէս զայն կը զգայ մեր հայրենակիցը :

« Կու տաք մի քահանայի ...» : Տուինք մի քահանայի : Քահանան գնաց : Աստուած լսեց կամ ոչ, որո՛ւն հոգը :

Հայ զօրավար մը եկաւ Փարիզ, գնաց եւ գլուխը խոնարհեց Անդրանիկի շիրիմին, լաւ, շատ բարի : Շատեր եկան Անդրանիկի շիրիմին եւ դեռ շատեր պիտի գան : Ծաղիկները չեն որ պիտի գեղեցկացնեն հերոսներու գերեզմանը, ոչ արցունքը եւ ոչ ալ հիացումի մեր խօսքերը : Չի բաւեր յարգել :

« Գործս կէս մնաց ...» : Գործելու համար պէտք է կարենալ ստեղծագործել, ստեղծագործելու համար՝ սիրել :

Պէտք է սիրենք Անդրանիկը, պէտք է կարենանք շարունակել Կայսրին սկսած փառքի պայքարը եւ յաւակնութիւնը ունենանք աղաղակելու յաչս թշնամեաց, թէ Անդրանիկը մեռաւ՝ կեցցէ՛ Անդրանիկը :

Այլապէս ...

Այլապէս մեր հայրերը եւս օտար փոսերու պիտի առաջնորդուին՝ Անդրանիկներուն համար «հոգո՛ց» հառաչելով :

Կարօ՛տ ենք Անդրանիկներուն՝ աւելի քան երբեք : Պէտք է ապրեցնենք Անդրանիկները մե՛ր սրտերուն մէջ, հո՛ս, վարը, ցան ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, եւ ոչ թէ երկնային լոյսերուն մէջ՝ վե՛րը, որովհետեւ, կ՚ըսէ արեւելեան իմաստութիւնը, «Արքայութիւնը հոն է՝ ուր լոյսերը չեն մեռնիր » :

Այսինքն, եթէ լոյսերը մեռնին, չկա՛յ Հայոց Արքայութիւն՝ երկրի՛ վրայ :

ԱՐՏԱՉ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԷՋ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Դ.

« Արարատ » ամսագրին կ'աշխատակցէր նաեւ վաստակաւոր հայագէտ Մ. Աբեղեան: Ան ընդհանրապէս շատ չէ հետաքրքրուած ընդհանուր լեզուաբանութեան հարցերով. ընդհանրապէս զբաղած է արեւելահայերէնի քերականութեամբ: Ճիշդ է, որ իրմէ առաջ Ստ. Պալասանեան ստեղծած էր արեւելահայ լեզուի քերականութեան դասընթացք մը, սակայն լեզուական երեւոյթներու բացատրութեան տեսակէտով Աբեղեան մեծ բարձունք մըն էր:

« Արարատ »ի 1908ի թիւին մէջ տպագրուեցաւ Մ. Աբեղեանի « Աշխարհաբարի հոլովները» ծանօթ յօդուածը, որ լայն վէճերու դուռ բացաւ: Իբրեւ սկզբունք որդեգրելով այն տեսակէտը, թէ ձեւաբանութեան մէջ միայն ձեւին հետ պէտք է գործ ունենալ, Աբեղեան կը գտնէր, որ արեւելահայ աշխարհաբարը հինգ հոլով ունի: «Մեր աշխարհաբար լեզուն ըստ ձեւի միայն հինգ հոլով է զանազանում, ուստի ձեւաբանութեան մէջ միայն հինգ հոլով պիտի դնել», իսկ կոչականը, հարցականն ու սեռականը «ձեւերի կիրառութիւններ են, որ շարահիւսութեան նիւթն է»: «Ինչպէս կոչականը, նոյնպէս հայցականն ու սեռականը միայն ըստ նըշանակութեան կարելի է հոլով համարել, ուստի դրանց ուսուցումը պէտք է մտնի շարահիւսութեան մէջ»:

Արժէքաւոր է նաեւ 1912ի « Արարատ»ին մէջ տպագրած «Բայի եղանակներն արեւելեան աշխարհաբարում » յօդուածը, ուր խօսելով եղանակի ու ժամանակի տրամաբանական եւ քերականական ըմբռնումներու մասին, կը պարզացնէ Ստ. Պալասանեանի հաստատած կարգը եւ հիմը կը դնէ ներկայ պարզ ու յստակ սիստեմին:

« Արարատ »ի էջերուն մէջ լեզուաբանական եւ հայրենագիտական լուրջ յօդուածներ ստորագրած է նաեւ Մեսրոպ Վրդ. Մաքսուտեանց: Այսպէս՝ 1914ին գրած « Նշխարներ հայ լեզուի պատմութեան » յօդուածաշարքին մէջ կը փորձէ դրաբարով գրուած բնագիրներէն դուրս մնացած ծանօթագրութիւններու, յիշատակարաններու եւ մանր դիտողութիւններու ուսումնասիրութեամբ երեւան հանել աշխարհաբար տարրերը: Արդարեւ, Էջմիածնի մատենադարանին թիւ 359 – 2627 ձեռագիր Աստուածաշունչին (1338, Սիս) մէջ գործածուած են կիլիկեան հայերէնը եւ Դարանաղեաց կամ Երզնկայի բարբառը: Մաքսուտեան Վրդ. արժէքաւոր միտքեր յայտնած է նաեւ հայերէնի մէջ եղանիմ բային ձեւափոխութիւններուն, ինչպէս նաեւ հայերէնի տաղաչափութեան վերաբերեալ: Ուշադրութեան արժանի է անոր այն միտքը, թէ հին հայերէնը ունեցած է երկար եւ կարճ ձայնաւորներ:

Արդէն առիթ ունեցանք յիշելու Ռ. Աբրահամեանի անունը, որ « Արարատ »ի մէջ տպագրած է կարեւոր յօդուածներ: Այսպէս՝ 1912ին գրած «Ի՛նչ է լեզուաբանութիւնը » յօդուածին մէջ ան հանդամանօրէն կը բնորոշէ լեզուաբանութեան նիւթը, անոր բաժինները, լեզուաբանական հարցերը եւ գաղափար մը կուտայ ներքին եւ արտաքին խօսքին մասին: Իսկ «Ի՛նչ կերպ հնարաւոր է հայերէնի դիտական ուսումնասիրութիւնը » յօդուածին մէջ կ'առաջարկէ ստեղծել Հայոց լեզուի համակարգային դասընթացք մը՝ հիմ ընդունելով բարբառներու ուսումնասիրութիւնը:

Կ'արժէ երկու խօսք ըսել նաեւ հայ եւ օտար հայագէտներու հայագիտական եւ լեզուաբանական աշխատանքներու, ինչպէս նաեւ « Արարատ »ի մէջ լոյս տեսած գրախօսականներու, զանազան բնոյթի յօդուածներու մասին, ինչպէս Մ. Աբեղեանի գրախօսականը Մեսրոպ Վրդ. Մաքսուտեանի « Լը Փարլէ Արմէնիէն տ'Ակն (Փարիզ, 1912) բարբառագիտական արժէքաւոր աշխատութեան մասին, Գ. Տէր-Մկրտիչեանի «Հայկականք» խորագրին տակ Մառի «Վարդանի առակագրքի» եւ Ստ. Լեհացու երկասիրութիւններու մասին (1899), Թադէոս Վրդ. Աստուածատրեանի «Համաբարբառ հին ու նոր կտակարանաց» աշխատութեան մասին: Մ. Ադամեան պատարագ բառը պարսկերէն ֆադրբէք (բաղարջիկ) բառէն ծագած կը համարի, իսկ Աս. Շահնազարեան կը պնդէ, որ Ղարաբաղը մորտել բառ չունի, իսկ որեար կազմուած կը համարի որ+եար մասերէն եւայլն, եւայլն:

Մառ կ'առաջարկէ Անիի մէջ հիմնել հընագիտական հիմնարկութիւն մը: Գիտնականը հիացած Երերոյքի եւ Ադարակի կաթողիկէներով եւ Տեկորի տաճարով կը բացագանչէ. « Կովկասը կրնայ նաեւ հպարտանալ ուրիշ գանձով մը՝ Անիի աւերակներով, այս իւր հնագիտական թագի մէջ ամենամեծ մարգարիտով »:

« Արարատ »ի մէջ շահեկան յօդուածներ տպագրուած են նոյնպէս հայերէն լեզուի դասաւանդութեան վերաբերեալ: Ս. Մանդինեան կ'առաջարկէ առակներով շարադրութիւն գրել սորվեցնել («Շարադրական վարժութիւններ» 1890), իսկ « Քերականական լուծումն » յօդուածին մէջ կ'առաջադրէ. «Մեր ուսուցիչը ոչ միայն ուղիղը պէտք է սովորեցնէ, այլեւ մահու եւ կենաց պատերազմ յայտնէ օտարաբանութիւններին, որոնք ամենայն խորշերից մտնում, աճում, բազմանում են մեր մթնոլորտի մէջ» (1890):

Ընդհանուր ձեւով ահա ասոնք են « Արարատ» ամսագրին մէջ արծարծուած լեզուաբանական, այլեւ հայերէնի ուսուցման հարցերը: Անկասկած այս յօդուածները ձեւաւորեցին լեզուաբանական եւ մանկավարժական միտքը, նպաստեցին հայագիտութեան զարգացումին, միաժամանակ գործնական դեռնի վրայ օգտակար եղան հայ ուսուցչութեան՝ լեզուաբանութեան հիմունքներու ծանօթանալու եւ Հայոց լեզուն դիտական իմաստով առաւել լաւ դասաւանդելու համար:

Ա. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

«Էջմիածին»

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ

Կէս պիտի մնար հայ ժողովուրդին վերելքի թափը՝ եթէ դարերը չբանային իրենց ընդերքը կւ չպարզէին փոշիներու տակ թաղուած հայ ժողովուրդին հոգեկան գանձերը:

Ուղին Գարեգին Սրուանձտեանցը բացաւ սկսելով որոնել հայ ժողովրդական հարստութիւնները փլատակներու տակ: Ան եղաւ որ յայտնաբերեց Սասունցի Դաւիթը դարերու մոռացութեան ծոցէն եւ ճամբան հարթեց բանասէրներու, որոնք Մանուկ Աբեղեանէն մինչեւ Արշակ Չօպանեան պիտի գային երեւան հանել հայ Ֆոլքլորը իր բազմազան երեսներուն մէջ եւ ինչ որ հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը ունէր հմայիչ ու շքեղ:

Դարերը համր աւերակներ ձգած էին այն վեհափառ գանձէն, որ հայ ճարտարապետութիւնն էր իր զմայլելի նմոյշներով: Համեստ հայ ճարտարապետի մը, Թորոս Թորամանեանի պիտի վիճակէր քակել անոնց լեզուն եւ աշխարհին պատմել հայ ժողովուրդին դրոշմած ինքնատիպ գեղեցկութիւնը քարերուն վրայ:

Գիտնականներու ուրիշ խումբ մը՝ Գարեգին Յովսէփեանէն մինչեւ Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան, պիտի դար աշխարհին ներկայացնելու հայ ժողովուրդին նուաճած փառքը արուեստի ուրիշ դեռնի մը վրայ, որ հայ մանրանկարչութիւնն էր:

Կոմիտաս պիտի գտնէր հայ ժողովուրդի հոգին անմիջական արտայայտութեանց, այսինքն իր երգերուն մէջ: Ծնած 1869ին Կուտինայի մէջ եւ կանուխէն որբ մնացած՝ բախտը զայն նետեց Գէորգեան ճեմարան եւ զայն լծեց առաքելութեան մը, որ դպրոցական գրասեղաններէն կը սկսէր ամբողջ քառորդ դար տքնութեան մէջ պահելով զայն, եւ որ պիտի ընդհատուէր 1915ին չարաշուք պայմաններու տակ՝ երբ դեռ իր ուժերուն լրութեան մէջ էր ան, որպէսզի իր աչքերը ընդմիշտ փակելէ առաջ քսան տարիներ չարչարուի բուժարանի մը անկիւնը:

Եւ սակայն Կոմիտաս փառքով պսակեց այդ առաքելութիւնը՝ հակառակ խութերուն, զորս միշտ ունեցաւ քայլերուն առջեւ, եւ հակառակ հալածանքներուն, որոնց յաճախ նշաւակ եղաւ:

Կոմիտասի կեանքով ու գործունէութեամբ զբաղողները կը շուարին անոր տեղը ճշդելու ատեն հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Հայ երաժշտական վաղեմի աւանդութիւնները յայտնաբերո՞ղ մը պէտք է սեպել զայն, թէ հայ ժողովրդական երգը դրի առնող մը ու դաշնակող մը, հայ երգը պարզ տարածո՞ղ մը հանդիսացաւ ան, թէ երաժշտութեան ուսուցիչ ու համերգներու դեկավար, երգի՞չ պէտք է սեպել զայն, թէ երգահան: Վաղուան իր կենսագիրը կարիք չունի շփոթելու: Կոմիտաս այդ բոլորն ալ էր, եւ մեծ էր այդ բոլորին մէջ ալ:

Հայ երաժշտութիւնը իր աղաւաղեալ եւ պղծուած վիճակէն փրկելու եւ անոր պարզեւելու համար հին օրերու վսեմ իր պարզութիւնը, հայ երգին հուսկ փըշրանքները կորուստէ փրկելու եւ հայ երաժշտութեամբ ոգեւորուող սերունդ մը հասցնելու համար, հայ ժողովուրդին սիրցնելու համար իր երգը եւ հայ երաժշտութեան հանդէպ գնահատանքով տոգորելու համար նաեւ ուրիշ ժողովուրդներ՝ միակ մարդու մը կեանքը բաւական չէր: Եւ սակայն Կոմիտաս այդ բոլոր աշխատանքներուն միանգամայն լծուեցաւ եւ գլուխ հանեց բոլորն ալ: Ճիշդ է՝ դաժան պարագաները ընդհատեցին անոր գործունէութիւնը ամէնէն խանդավառ պահու մը, երբ ան իր ստեղծագործութեան ամէնէն բեղնաւոր հանգրուանին էր հասած, բայց ինչ որ ան կատարեց, եւ ինչ որ թողուց, բաւական են որպէսզի Կոմիտաս շարքը անցնի Հայոց պատմութեան մեծ ռահվիրաներուն եւ հայ ժողովուրդը անոր ծննդեան հարիւրամեակը պատրուակ ընէ այս տարի անգամ մը եւս խոնարհելու համար անոր աճիւններուն առջեւ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զորին գիրցնելու համար ձին սովամահ դարձնելը անխելքութիւն է:

Տգիտութիւնը մտքի գիշերն է, գիշեր մը՝ առանց լուսնի եւ աստղերու:

×

Հազար մղոնի ճամբորդութիւնը կը սկսի մէկ քայլով:

×

Գիտնալ եւ գիտնալ որ գիտես, եւ չգիտնալ ու գիտնալ որ չես գիտեր, իսկական գիտութիւնն է:

ՉԻՆԱԿԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ես վստահ եմ որ այդ աղջիկը դիւրաւ պիտի չխօսի, պատասխանեց Սայի պէյ վճռաբար:

— Ես ալ մեծ վստահութիւն ունիմ Զիւլէհայի վրայ, պատասխանեց պատանին, բայց վերջապէս փափուկ արարած մըն է... իցի՛ւ թէ ես ըլլայի իր տեղը:

— Յուզուելու ժամանակ չէ, ըսաւ Սայի պէյ խստութեամբ, թէեւ ինքն ալ յուզուած էր լսելով մանկատի աղջկան դժնդակ վիճակը:

— Ուրիշ ի՞նչ տեղեկութիւն տուաւ Սիւլէյման աղա, հարցուց Սատըք պէյ:

— Կ'երեւայ որ խիստ հրահանգներ զրկուած են Սելանիկ որպէսզի իսկոյն ձերբակալուին կասկածելի նկատուած զինուորականները, ըսաւ Հասան:

— Ահաւասիկ իրապէս ծանրակշիռ լուր մը, մրմնջեց նախկին խմբագիրը:

— Իրիկունը, եթէ միջոց գտնէ Սիւլէյման աղան անձամբ պիտի գայ ձեզ տեսնելու, շարունակեց պատանին, եւ նոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ:

Պատանիին բերած լուրերը շատ ճիշդ էին: Ապտիւլ Համիտ որ տենդային յուզումով մը երկու օրէ ի վեր, մէկ ժամէն միւսը, կը սպասէր Սալիհա հանըմի եւ Մէհմէտ փաշայի ձերբակալման լուրը առնելու, սոսկալի կատաղութեան մը մատնուած էր ստանալով Իւսկուպի կուսակալին հետեւեալ հեռագիրը.

«Սալիհա եւ Մէհմէտ փաշան հետապնդելու եւ զանոնք ողջ կամ մեռած ձեռք անցընելու համար զինուորական ուժը գործածել կարելի չէ: Հակառակ Նորին Վեհափառութեան բացորոշ հրամանին, զոր անմիջապէս հաղորդեցի զինուորական իշխանութեան, սպաները մերժեցին այդպիսի հետապնդում մը կատարել, առարկելով թէ զինուորական պատիւի անարժան արարք մըն է այդ:

«Ի զուր փորձեցի անուշութեամբ կամ սպառնալիքով զիրենք համոզել: Անկարելի եղաւ. սպաներու տրամադրութիւնը շատ վրդովիչ է եւ կրնան ծայրայեղութիւններ յառաջ գալ եթէ նորանոր ճընշումներ ի գործ դրուին իրենց վրայ: Նորին Վեհափառութեան իմաստութեան կը թողում արժանը տնօրինել: Գալով ինձ՝ կայսերական հրամանին հանդէպ ցոյց տրուած այս ըմբոստացման վրայ պարտք կը զգամ հրաժարելու»:

Բռնաւորը թէեւ դիտէր թէ, յեղափոխական թաքուն գործունէութեանց շնորհիւ, ժամանակէ մը ի վեր Բումէլիի բանակին մէջ ազատասէր ոգի մը կը տիրէր եւ թէ սպաներէն շատեր ծածուկ յարաբերութիւններ ունէին յեղափոխական քոմիթէին հետ, սակայն կը կարծէր թէ շարժումը տակաւին խիստ սահմանափակ էր եւ երբեք գործնականօրէն եւ ակընյայտնի կերպով երեւան ելլելու վիճակի մէջ չէր: Իւսկուպի միջադէպը այժմ ցոյց կուտար թէ կը սխալէր: Ասիկա սարսափելի հարուած մը եղաւ իրեն համար: Երեսուն տարիէ ի վեր առաջին անգամն էր որ իր տուած մէկ հրամանը անգործադրելի կը մնար ...:

Իզզէթ փաշա որ հեռագիրը անձամբ բերած ու կարդացած էր Սուլթանին՝ անոր վրայ կը տեսնէր այն սոսկալի յուզումը, որ այդ ընթերցումը յառաջ բերած էր բռնաւորին ներսիդին:

— Ի՞նչ կ'ըսես այս եղածին, Իզզէթ, գոչեց Ապտիւլ Համիտ իր սիրական քարտուղարին, կարելի՞ է այսպիսի բան մը մտքէ անցընել:

— Ապահովաբար ոչ, պատասխանեց պալատականը, բայց եթէ կը ներէք, դիտել պիտի տամ Ձեր Բարձր Վեհափառութեան, որ պատահածը գուցէ այնքան ծանրակշիռ չէ որքան կ'երեւայ...:

— Ի՛նչպէս, պոռաց բռնաւորը, հրաման մը կ'ընեմ իմ բանակիս եւ բանակս կը մերժէ զայն գործադրել ու դուն կ'ըսես թէ ծանրակշիռ չէ ասիկա...

— Վեհափառ Տէր, արդա՞ր է արդեօք բանակը նոյնացնել մէկ քանի յիմար ու անհնազանդ սպաներու հետ:

— Եթէ միայն մէկ քանի սպաներ ըլլային ըմբոստացողները, զանոնք կարգի բերել կամ պատժելը շատ դիւրին կ'ըլլար, բայց այս հեռագրէն կ'երեւայ որ խնդիրը քու ենթադրածիդ պէս չէ, քանի որ նոյնիսկ կուսակալը իր հրաժարականը տալու կը ստիպուի:

— Բայց ենթադրենք որ Իւսկուպի բոլոր զինուորները միեւնոյն տրամադրութեան մէջ գտնուին, դարձեալ կարծեմ կացութիւնը ծանր չէ...: Իւսկուպի մէջ հազիւ երկու զօրագունդ ունինք այս միջոցիս, որոնք մօտաւորապէս 1600 հոգի կը ներկայացնեն, եթէ ատոնց ամէնքն ալ ապստամբին Ձեր Բարձր Վեհափառութեան դէմ, կրնանք շատ դիւրաւ զանոնք պատժել...:

— Իրենց դէմ քանի մը զօրագունդ զրկելով...:

— Բնականաբար... միթէ ամէն տեղ ուր զինուորը կ'ըմբոստանայ նոյն միջոցին չե՞ն դիմեր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 82)

ԶՕՐ. Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՅՑ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Կիրակի, Մարտ 9ին, առաւօտեան ժամը 11·30ին Զօր. Ս. Մարտիրոսեան այց մը կը կատարէր Փէռ – Լաշէզ Անդրանիկի շիրիմին: Ծաղկեպսակը դնելէն եւ բարեւի կենալէն ետք, Զօր. Մարտիրոսեան ոգեկոչեց յիշատակը անոր$ «որ կռուեցաւ յանուն հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան»: Զօր. Մարտիրոսեան յիշեց թէ ներկայիս Խորհ. Հայաստանի մէջ մեծ յարգանք կը տածուի հերոսին նկատմամբ: Հայ Ռազմիկներու Միութեան նախագահ Պ. Գէորգ Պագրճեան քանի մը խօսք ըսելէ ետք, շեշտեց գլխաւորաբար թէ Անդրանիկը պէտք է հայրենիք փոխադրուի:

ՄԻԻԹԻԱԼԻԹԷԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

9 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին հանդէս մը կազմակերցուած էր, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, ի պատիւ հայ Զօրավարին:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին, Զօրավարի կողքին, Պ. Վ. Օհանեան, Ռազմիկներու Միութեան նախագահ՝ Պ. Գ. Պագրճեան, ընդհանուր քարտուղար Պ. Զպուքճեան եւ քարտուղար՝ Ն. Յակոբօֆ:

Պ. Պագրճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, շնորհակալութիւն յայտնելով յարգամեծար հիւրերուն եւ հրաւիրեց ներկաները, մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգելու նահատակ ընկերներու յիշատակը:

Ապա, խօսքը տուաւ Պ. Պ. Զպուքճեանի որ կարդաց Ռազմիկներու Միութեան հակիրճ տեղեկագիրը 1914էն մինչեւ մեր օրերը (տեղեկագիրը պիտի տրուի առանձին):

Պ. Ն. Յակոբօֆ եւս Ֆրանսերէնով մանրամասնօրէն ներկայացուց ընկերակցութեան կեանքն ու գործունէութիւնը:

Առաջին խօսողը եղաւ Պք Վ. Օհանեան, իբր դիմադրական ճակատի ղեկավար, պատմականը ըրաւ շարժման ու Հայերու կողմէ կազմակերպուած կռիւներուն, դրուատիքը ըրաւ անոնց կատարած գնահատելի աշխատանքներուն, որոնք սակաւաթիւ ուժերով մեծապէս նպաստած էին ազատասէր Ֆրանսայի դատին:

Պատմեց դրուագներ Ֆրանսայի զանազան շրջաններու մէջ տեղի ունեցող կռիւներէն, աւելցնելով որ իր հրամանին տակ գտնուող երկրորդ դումարտակը առանձինն փճացուցած է հինգ հարիւր գերմանական ինքնաշարժեր, առանց հաշուելու գերիներու թիւը:

Պ. Օհանեանէ ետք խօսք առաւ Զօրավար Մարտիրոսեան: Նախ ներկաներուն հաղորդեց Ա. եւ Բ. Աշխարհամարտի Հայաստանի հայդուկներուն, իրենց պատուիրակութեան, ինչպէս նաեւ իր անձնական ջերմագոյն ողջոյնները Ֆրանսահայութեան:

Յայտնելէ ետք թէ ինք համայնավար է առաջին իսկ օրէն, աւելցուց որ Ա. եւ Բ. աշխարհամարտներուն, բոլոր ժողովուրդներու շարքին հայ ժողովուրդի բերած լուման եղած է զգալի ու վճռական՝ բոլոր մարզերու մէջ: Նկարագրեց հայ ժողովուրդի սխրագործութիւնները, զինուորական, գիտական ու այլ մարզերու մէջ:

Այդ երկու պատերազմներու ընթացքին վաթսուն հազար հայ մարտիկներ ստացած են պատուանշաններ, ունեցած ենք 64 զօրավարներ ու ծովակալներ:

Յայտնեց որ Հայերը տոկոսի համեմատութեամբ թիւով քիչ, բայց որակով բարձր, սակայն աննման հայորդիները պայքարեցան մեր սիրելի հայրենիքի ազատութեան համար: Ու շեշտեց. «Ես հին մարտիկ եմ, բոլոր ճակատներու վրայ երբ կը կռուէի, միշտ աչքիս առջեւ կը տեսնէի Հայաստանի պատկերը:

Մանրամասն կերպով նկարագրեց զանազան ճակատներու վրայ տարած իր յաղթանակները: Իր զօրամասերը 28 հազար գերի են առած Գերմաններէն՝ որոնք թողած են 23 հազար դիակ, իսկ իրենց կորուստը եղած է 811 սպաննուած, փճացուցած են երկու հարիւր օդանաւեր:

Վերջացնելով իր խօսքերը, աւելցուց. «Այսօր մեր երկիրը ծաղկում է տնտեսապէս, մենք պատերազմ չենք ուզում, եւ այդ, վախի արդիւնք չէ, մենք իրաւունք ունինք ապրելու՝ իբրեւ Հայ: Գաղութներու Հայերդ, որ կ'ապրիք հայրենիքէն հեռու, միասնական ոգիով, առանց խտրականութեան, պէտք է աշխատիք ձեր մասնակցութիւնը բերելու հայրենիքի բարգաւաճմանը: Սիրեցէք ձեր ազգը, ձեր լեզուն, ձեր կրօնն ու էջմիածինը»:

Զօրավարը վերջացուց իր խօսքերը, բուռն ծափերու մէջ, մաղթելով Ֆրանսահայ գաղութին երջանկութիւն եւ բարօրութիւն:

Կարճ դադարէ մը ետք սկսաւ հանդէսի գեղարուեստական բաժինը: Տիկին Աստղիկ Տէտէեան մեներգեց «Վարդը», Ռ. Մելիքեանի, «Անուշ»էն հատուած մը, «Ես սիրեցի»՝ Ալէմշահէն, «Երեւան»՝ Մազմանեանէ, «Կ'անձրեւէ տղաս»՝ Հ. Պէրպէրեանէ, «Էքլա տը ռեւ»՝ Օպէռի:

Տիկին Հայկուհի Խրտշեան (Լա Շասաներ) արտասանեց Յովհ. Շիրազէն, Սարմէնէն եւ Փռէվէսէն՝ Ֆրանսերէն:

Պ. Բիւզանդ Ֆընտըգեան կիթառի ընկերակցութեամբ մեներգեց մի քանի հայ ժողովրդական եղանակներ:

Իբր եզրակացութիւն, կարելի է վըստահօրէն յայտարարել թէ առաջին անգամն է որ Հայաստանէն եկողներու մէջ, Զօրավար Ս. Մարտիրոսեանի եւ Վ. Օհանեանի թողած տպաւորութիւնը հայ ժողովուրդին վրայ եղաւ աննախընթաց, նկատի առնելով անոնց ցոյց տուած անխտրական ոգին եւ ազգասիրական անկեղծութիւնը:

Անշուշտ կարելի էր ալ աւելի փայլուն ընդունելութիւններ կազմակերպել ի պատիւ հիւրերուն, ժողովրդային այն խաւերու մասնակցութեամբ, սակայն ժամանակի կարճութեան պատճառաւ հապճեպ կերպով եղան կազմակերպութիւնները:

Վստահ ենք որ այդ թերացումը պիտի դարմանուի, իր երկրորդ այցելութեան:

Տեղին է յիշել, որ Զօրավար Մարտիրոսեանի, Վ. Օհանեանի եւ Օրիորդ Նատիայի Փարիզ այցելութեան ամբողջ տեւողութեան, Ռազմիկներու Միութեան նախագահ Պ. Գէորգ Պագրճեան համակ նուիրում ցուցաբերեց, որու համար ջերմապէս շնորհաւորելի է:

Պ. ՊԱՐԹԵԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետրուար 23, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը: Ներկայ էին մեծ թիւով հանդիսականներ, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան ընկերուհիներէն ոմանք — Տիկին Ա. Յակոբեան, Օր. Ա. Առաքելեան եւ Տիկին Հր. Գազազեան:

Յոտնկայս երգուած «Յառաջ նահատակ«էն ետք, ընկերուհի Աննիկ Պագրճեան երկու խօսքով յիշեցուց այս հանդիպման նպատակը – հին եւ նոր Խաչուհիներ բաժակ մը թէյի շուրջ մեկտեղել եւ, մանաւանդ, հրապարակաւ գոհունակութիւն յայտնել այն գեղեցիկ երեւոյթին համար, որ մասնաճիւղը վերջին շրջանին իր շարքերուն մէջ ունեցած է 18 նոր ընկերուհիներ, բոլորն ալ երիտասարդ:

Այս առթիւ անդրադարձաւ ընկ. Արամ Աւետիսեանի երկարամեայ աշխատանքին, մասնաճիւղին կազմութեան օրէն ցայսօր: Այդ աշխատանքը եղած է արդիւնաւէտ:

Շրջ. վարչութեան կողմէ Օր. Ա. Առաքելեան խօսք առնելով գնահատեց մասնաճիւղին գործունէութիւնը, մասնաւորապէս Խաչուհիներու նուիրումի ոգին, որուն շնորհիւ կանգուն կը մնայ, նոյնիսկ դժուարին պայմաններու մէջ, այս ազգօգուտ միութիւնը: Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան նախագահուհին ապա թուեց Միութեան կատարած աշխատանքները Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ՝ իր հիմնադրութեան օրէն մինչեւ այսօր: Կոչ ուղղեց ներկաներուն, մասնաւորապէս երիտասարդուհիներուն, բոլորուիլ Կապ. Խաչի շուրջ, որպէսզի Միութիւնը նոր թափով ծառայէ ազգին եւ հայրենիքին: Այս ուղղութեամբ յիշեց կայանին օգտակար դերը հայ մանուկին հայեցի դաստիարակութեան գործին մէջ:

Օր. Լ. Եագուպեան և Պ. Ժ. Պալանցեան ներկաներուն հրամցուցին հայկական ժողովրդական երգերու բունջ մը: Օր. Ա. Պայրամեան, Պ. Թ. Օսմանճեանի ընկերակցութեամբ, հայկական պարերով մեներգեց քանի մը երգ: Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ:

Տիկին Յ. Քիւթնէրեան ընդառաջելով Կ. Խաչի հրաւէրին, իր ղեկավարած «Սօսի» պարախումբի քանի մը անդամներով եւ անդամուհիներով ներկայ էր այս երեկոյթին: Պարախումբին պարոսոյցը՝ Օր. Ե. Արզուեան, ինչպէս նաեւ Տիկին Պ. Օսմանճեան, Օր. Ա. Պայրամեան եւ Օր. Ս. Գաբրիէլեան պարեցին հայկական ժողովրդական երեք պարեր:

Օր. Ն. Նալպանտեանի երգէն ետք արտասանեց Օր. Գ. Ճոլաքեան Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդւոյն»ը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերող բոլոր երգիչ – երգչուհիները, պարողներն ու արտասանողը արժանացան ջերմ ծափերու:

Երեկոյթը վերջ գտաւ ուրախ մթնոլորտի մէջ:

Ինքնաբուխ նուէրներէ գոյացաւ 320 Ֆրանք:

ԽԱՉՈՒՀԻ ՄԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ Փետրուար 22ին, Կիրակի երեկոյ, Հայոց մատուռին մէջ յիշատակուեցաւ Վարդանանցը, նախագահութեամբ Վահան վրդ. Թօփալեանի:

Երեկոյթին բացման խօսքը արտասանեց Ա. Տէմիրճեան, որ բացատրեց Վարդանանցին իմաստն ու խորհուրդը: Ապա խօսքը տրուեցաւ Դաւիթ Ծ. Վարդապետին, որ հանգամանօրէն ներկայացուց 451ի պատմական իրադարձութիւնները, շեշտելով, թէ դարեր ետք հայ ժողովուրդը վերստին երկնեց Վարդանանցը այս անգամ Սարտարապատի մէջ:

Բժ. Սարաֆեան Ֆրանսերէն լեզուով նկարագրութիւնը ըրաւ Աւարայրիճակատամարտին, թելադրելով երիտասարդներուն ոգեշնչուիլ անոր խորհուրդով:

Պ. Յովսէփեան ուղերձով փառաբանեց Աւարայրի դիւցազուններն ու նահատակները:

Երեկոյթը վերջ գտաւ միաբերան երգուած «Թէ հայրենեաց պսակադիր»ով:

Ս. Է.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (440)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ինչպէս ըսինք, պատին վրայ ծակ մը կայ, ուրկէ դիտեցէք Երբ մարդիկը գան, թողուցէք որ քիչ մը յառաջանան: Երբ գործը յարմար կէտին հասած եւ ալ արդիլելու ժամանակը եկած սեպէք, ատրճանակին մէկը նետեցէք: Բայց ոչ այնքան շուտ:

Անկէ ետք պէտք եղածը ինձ կը վերաբերի: Ատրճանակ մը պարպեցէք դէպի օդը, ձեղունը, ո՛ւր որ կ'ուզէք, բայց նայեցէք որ շատ շուտ չպարպէք: Սպասեցէք որ գործադրութիւնը սկսած ըլլայ. փաստաբան էք եւ դիտէք ինչ ըսել կ'ուզեմ:

Մարիուս ատրճանակները առաւ եւ իր թիկնոցին կողի գրպանը դրաւ:

— Այդ գրպանին մէջ ուռեցք մը կը կազմեն դուրսի կողմէն եւ կ'երեւան, ըսաւ ոստիկան տեսուչը: Աւելի աղէկ է տափատիդ գրպաններուն մէջ դնել:

Մարիուս տափատին գրպաններուն մէջ պահեց ատրճանակները:

— Հիմա, շարունակեց տեսուչը, ոչ դուք եւ ոչ ես կրնանք ժամանակ կորսընցնել: Ժամը քանի՞ է... երկուքուկէս: Զըսի՞ք թէ ժամը եօթնին պիտի ըլլայ:

— Վեցին, ըսաւ Մարիուս:

— Ժամանակ ունիմ, կրկնեց տեսուչը, բայց ճիշդ այնքան որքան պէտք է ինձ: Ըսածներէս բան մը չմոռնաք: Տա՛նկ կ'ընես ատրճանակը պարպելով:

— Անհոգ եղէք, պատասխանեց Մարիուս:

Եւ մինչ Մարիուս դուռը բանալու եւ դուրս ելլելու համար ձեռքը դռնափակին կը տանէր, տեսուչը ետեւէն պոռաց.

— Աղէկ միտքս եկաւ, եթէ մինչեւ այդ ժամանակ ինծի պէտք ունենաք, հոս եկէք կամ մէկը զրկեցէք: Անունս Ժավէր է, տեսուչ:

ԳԼՈՒԽ Մ.

ԺՈՆՏՐԷԹ ԿԸ ԳՆԷ ԻՆՉ ՈՐ ՊԷՏՔ Է ԻՐԵՆ

Քանի մը րոպէ ?ետք, ժամը երեքի ատենները Քուրֆէյրաք Պոսիւէի հետ պատահաբար Մուֆթար փողոցէն կ'անցնէր: Զիւնը հետզհետէ կը շատնար եւ անջրպետը կը գրաւէր:

Պոսիւէ Քուրֆէյրաքին կ'ըսէր.

— Զիւնի այս բաթիլներուն իյնալը տեսնելով, կրնայ ըսուիլ թէ երկինքը սպիտակ թիթեռնիկներու ժանտախտ մը կը թափէ:

Պոսիւէ հազիւ այս խօսքը ըսած էր, երբ Մարիուսը նշմարեց որ մէկը փողոցը կը մտնէր դէպի պուլվար ուղղուելու համար. անսովոր կերպարանք ունէր ան:

— Ահա Մարիուսը, ըսաւ Պոսիւէ:

— Տեսայ, ըսաւ Քուրֆէյրաք, բայց չխօսինք հետը:

— Ինչո՞ւ:

– Գործ ունի:

— Ի՞նչ գործ:

— Զե՞ս տեսներ կերպարանքը:

— Մէկու մը ետեւէն գացողի կերպարանքը ունի:

— Իրաւ է, ըսաւ Պոսիւէ:

— Տես ի՛նչպէս կը նայի, կրկնեց Քուրֆէյրաք:

— Բայց ո՞ր շուտիկին ետեւէն կ'երթայ արդեօք:

— Անշուշտ աղուորիկ աղջիկի մը, պոռնիկի մը ետեւէն: Սիրահար է ան:

— Բայց, կրկնեց Պոսիւէ, փողոցին մէջ ոչ աղուորիկ աղջիկ եւ ոչ ալ պոռնիկ կը տեսնեմ: Ոչ մէկ կին կայ:

— Մարդու մը ետեւէն կ'երթայ:

Իրօք Մարիուսին առջեւէն եւ քսան քայլի չափ հեռուէն մարդ մը կը քալէր, որ գլխանոց մը ունէր եւ որու ալեւոր մօրուսը կը նշմարուէր, թէեւ կռնակի կողմէն կը տեսնուէր մարդը: Այս մարդը բոլորովին նոր եւ իրեն համար շատ մեծ թիկնոց մը հագած էր, ինչպէս եւ ծուիկ ծուիկ եւ տիղմէն սեւցած ահագին տափատ մը:

Պոսիւէ քահ քահ խնդաց: Ո՞վ է այդ մարդը: — Անիկա՞, կրկնեց Քուրֆէյրաք, բանահիւս մըն է: Բանահիւսները ճագարի մորթ ծախողներու տափատներ եւ Ֆրանսայի ատենակալներու թիկնոցներ կը հագնին բաւական յօժարութեամբ: Տեսնենք թէ ո՛ւր կ'երթայ այդ մարդն ալ: Տեսնենք թէ ո՛ւր կ'երթայ Մարիուս Ի՞նչ կ'ըսես, երթա՞նք անոնց ետեւէն: Պոսիւէ՛, արծիւնդ Մօլի, պոռաց Քուրֆէյրաք, երեւելի ապուշ մըն ես եղեր: Միթէ լսուա՞ծ բան է մարդու մը ետեւէն գացող մարդու մը ետեւէն երթալը:

Եւ յանկարծ ետ դարձան:

Իրօք Մարիուս Մուֆթար փողոցէն Ժոնտրէթի անցնիլը տեսնելով, գաղտնապէս կը դիտէր զայն: Ժոնտրէթ գլուխը կախած կ'երթար առանց կասկածելու թէ ետեւէն նայուածք մը արդէն կը գրաւէր զինքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Աթոռներու նորոգութեան եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար :

Տէր եւ Տիկին Արմ. Գույումճեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան, փոխան ծաղկեպսակի Օր. Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ 250, Տիկին Զարուհի Բամպուքճեան «ծերանոցէն» 200, Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան փոխան ծաղկեպսակի Օր. Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան հարիւր, Տէր եւ Տիկ. Գարզու 100, Օր. Շահզատէ Թաթարեան յիսուն Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարւոյ առթիւ նուէրներ Մարսէյլի Աղքատախնամ եւ Որբախնամ Միութեան:

Յակոբ Եպս. Վարդանեան, Յ. Ծ. վրդ. Զուհաճեան, Դ. Պանտիկեան, Ա. Պապոյեան, Օ. Վարժապետեան, Զարդարեան հարիւրական Ֆրանք : Օր. Տ. Ճէլալեան երեք հարիւր Ֆրանք :

Մ. Պօղոսեան, Մ. Ափրիկեան, Վ. Պանտիկեան, Ժ. Սինանեան, Ֆ. Պիպէրեան, Դ. Պալեան, Բժ. Սարապեան, Ճ. Պահատուրեան, Թ. Թագւորեան, Պ. Մալեան, Ժ. Գաբրիէլեան, Դ. Հայրապետեան, Սէն Ժէրոմի թաղականութենէն (փոխ. ծաղկեպսակի), Յ. Պանտիկեան (փոխ. ծաղկեպսակի) 50ական Ֆրանք :

Գասպարեան (Կարտան), Ա. Տէր – Զաքարեան, Ա. Կուզիկեան 40ական Ֆր. :

Յ. Քէչէքեան, Ն. Սահաթճեան, Էտ. Գալփաքճեան, Ռ. Տէր – Խաչատուրեան, Ա. Արութեան, Այրի Տիկին Տէրտէրեան 30ական Ֆրանք : Ա. Մենծիկեան, Լ. Գազազեան 15ական Ֆրանք :

Ա. Կորկոտեան, Տիկիններէ ձեռամբ Տիկին Արութեանի, Մ. Աթայեան, Մ. Արութեան, Խ. Հացպանեան, Ժ. Արեւիքեան, Պ. Ժողովարեան, Տ. Մուշեղեան, Ն. Գալվաճեան, Ղուկասեան, Ֆ. Գումրեան, Կ. Կտաւճեան, Ա. Էլէվանեան, Մէհլէմճեան, Տէր Համբարձում Համբարձումեան, Գ. Նաճարեան, Կարապետեան, Միսճեան, Ա. Թոնկուրեան, Թռազիկեան, Յ. Անդրէասեան, Խ. Հացպանեան, Բ. Զորպաճեան, Պ. Հայկազեան քսանական Ֆրանք :

Յ. Ազայեան, Փափազեան, Ն. Օհաննէսեան, Հ. Գայսէրլեան, Ե. Ծերիկեան, Մ. Մուշեղեան, Հ. Ամիրայեան, Թորոսեան, Միսճեան, Տոքթ. Կէօնճեան Իվոն, Գ. Տէրտէրեան, Ռէվէլ Կալիսար, Ս. Գասպարեան, Ա. Թումայեան, Գաստէլլի, Օր. Լ. Գալուստեան, Հ. Տէր–Բարսեղեան, Յ. Աւետիքեան, Տիկին Աճէմեան, Տիկին Ազնաւուրեան, Կարապետեան ընտանիք, Խ. Հասպանեան, Գ. Գալայճեան, Տիկին Սողոմոնեան, Տիկին Ա. Մինասեան տասնական Ֆրանք :

Օր. Տէր – Աթանասեան, Տիկիններ Խոնոյեան, Թաղէոսեան, Բարսեղեան, Է. Մինասեան, Տէֆէրեան, Ալթունեան, Մ. Արութեան, Կիւքէլեան, Քիւթէլեան Անտրէ Անթուան 5ական Ֆրանք :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղիս հաւատացեալներուն թէ Ս. Գր. Լուսաւորչի տօնին առթիւ 17 – 23 Մարտ, մէկ շաբաթ հսկումի արարողութիւններ պիտի կատարուին: Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ պիտի քարոզեն եւ նախագահեն յաջորդաբար Արտաւազդ Եպիսկ. Տ. Տարօն, Տ. Վաչէ, Տ. Գուրգէն եւ Տ. Գեղամ վարդապետներ եւ Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շահան քահանաները : Արարողութիւնները կը սկսին իրիկուան ժամը 7·30ին : Սիրով կը հրաւիրուին թաղիս եւ ժողովուրդին բոլոր հաւատացեալները :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի : 23 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ : Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով :

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 23 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի Ռիւ Ժէի սրահին մէջ, : Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի : Ճոխ պիւֆէ եւ գեղարուեստական բաժին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

LA SETION DES JEUNES DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

invite tous ses membres et amis à célébrer le PRINTEMPS par une soirée dansante qui aura lieu le

VENDREDI 21 MARS DE 20 H. 45 A 0 H.

à la MAISON DES CENTRAUX

8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Une tenue fleurie et printanière est suggérée

BUFFET GRATUIT

Participation aux frais : 15 Francs

Pour les membres et les étudiants 10 F.

Renseignements :

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

11, Square Alboni - Paris (16e)

Tél. : 870-03-18

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23:

Նախագահութեամբ

Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ : Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան :

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71 :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընտրակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 13ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց ադամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Օր. Խատկոֆ (ցիկան պարուհի), Միւսիա (երգչուհի)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան եւ Ժան – Ժագ Օսմաննեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանգիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Ռիւ Ռիշէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ :

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահը: Մասնաւոր ինքնաշարժի Փառքինք :

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակընկալներ, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Պետրոս Պետիկեան (երգ), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (սազ), նաեւ կը նուագեն Միրիճան Շիրվանեան (ութ), Շըմաւոն Պալեան (ջութակ) :

Սեբաստիոյ հին պարերը :

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ :

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսխումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը ութին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի երեկոյ Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին, նոր հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբի մէջ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Մարտ 21ին, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն: 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆուայէ Տի Թէաթրի մէջ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ
JEUDI 20 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11467 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.467

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Զինեւխորհրդային վէճը պէտք չէ մոռցընել տայ, որ Մերձաւոր Արեւելքի անլոյծ կնճիռը կը շարունակէ մնալ քաղաքական աշխարհի օրակարգի առաջնակարգ խնդիրը :

Զորս մեծերը տակաւին չկրցան համաձայնիլ կլոր սեղանի մը շուրջ նստելու սկզբունքին մասին : Արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի պատասխանատու վարիչները տենդոտ գործունէութեան են լծուած իրենց տեսակէտները պարզելու համար չորսերուն :

Կողմերը հաստատ կը մնան իրենց հիմնական պահանջներուն վրայ , որոնք անհաշտելի են :

Այս պայմաններուն տակ ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ խաղաղ լուծում մը գտնել վէճին, դիւանագիտական ճամբով , առանց զէնքի դիմելու :

Իսրայէլի նոր վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր՝ խորհրդարանին առջեւ ճառ մը խօսելով պարզեց իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը :

Որքան ատեն, որ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած , ըսաւ, Իսրայէլ պիտի պահէ գոյավիճակը, այսինքն վեցօրեայ պատերազմին ատեն գրաւած հողերը: Կ'ուզէ այնպիսի խաղաղութիւն մը , որ վերջնապէս արգիլէ Արաբներուն նոր յարձակում մը փորձելու : Դժգոհ է, որ Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն հակառակ են իր պահանջներուն :

Միւս կողմէ արաբական ճակատին վրայ ներքին անհամաձայնութիւնները կը փարատին : Իրաք եւ Սուրիա կարգադրեցին իրենց վէճը, որուն իբրեւ հետեւանք իրաքեան նոր զօրագունդեր ղրկուեցան Իսրայէլի ճակատը :

Սուէզի եւ Յորդանանի սահմաններուն վրայ, փոխադարձ յարձակումները կը սաստկանան օրէ օր: Իսրայէլ կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ լուծարքի ենթարկել Ֆէտայիներու կազմակերպութիւնները , որոնք վերջերս թափանցած են գրաւուած հողերու ներսերը , իրենց աջակից ունենալով տեղական բնակչութիւնն ու անոնց գլխաւոր վարիչները : Երուսաղէմի , Նապլուսի եւ Քալքիլայի մէջ երկու հարիւր հոգի ձերբակալուած են՝ իբրեւ կազմակերպիչ ու մասնակից վերջին ամիսներու եղեռնափորձերուն :

Գահիրէի կիսապաշտօն թերթը Էլ-Ահրամ կը գրէ, որ Իսրայելցիք Սուէզի եզերքէն 45 քիլոմեթր դէպի ներս՝ Սինայի մէջ կառուցած են երեսուն շարժուն հրթիռարձակարաններ եւ նոր ամրութիւններ կը շինեն :

Ռազմական նման ձեռնարկներ արգիլելու համար է, որ Եգիպտացիք պարբերաբար թնդանօթներով կը ռմբակոծեն Սուէզի արեւելեան ափերը : Իսրայէլ կը շարունակէ մէկի դէմ տասնապատիկ փոխադարձել :

Այսպէս, խռովայոյզ վիճակը կը սաստկանայ օրէ օր արեւելեան կողմն աշխարհի :

Երկու Մեծերը — Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը — իրենց ներկայութիւնը զգալի կ'ընէին ցարդ՝ Միջերկրականի ջուրերուն մէջ պտտցնելով իրենց մարտանաւերը :

Այժմ ուշադրաւ երեւոյթ մըն է ՕԹԱՆի նաւային ռազմափորձերը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի եզերքներուն մօտ: Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ պատկանող քսաներկու մարտանաւեր կը մասնակցին այս ռազմափորձերուն, որոնք սկսան Երկուշաբթի օր եւ պիտի շարունակուին մինչեւ ամսոյս 28ը :

Միւս կողմէ նոր լուրեր կը հասնին քրտական ճակատէն :

Ե՞րբ պիտի խաղաղի արեւելեան կողմն աշխարհի :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՄՄԱՆ ԵՐԹԱԼ Կ'ՈՒԶԷ

ՀԻՒՍԷՅՆ ԿՐՆԱՅ ՀՐԱԺԱՐԻԼ

Իսրայէլի վարչապետը, Տիկին Կոլտա Մէյր տրամադրութիւն յայտնած է Ամման երթալու խաղաղութեան մասին , խօսելու համար: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Հիւսէյն մտադրութիւն ունի նոյնիսկ հրաժարելու եթէ Միջին – Արեւելքի թագնապը ի մօտոյ չլուծուի :

Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած էր առջի օր թէ հարց չի կրնար ըլլալ որ Իսրայէլ ներկայ սահմաններէն հեռանայ խաղաղութիւն հաստատուելէն առաջ : Իսկ ներկայս , կ'ըսէ Տիկին Մէյր, ակնարկելով Ամման երթալու իր տրամադրութեան. «ատիկա ամբողջովին Հիւսէյն թագաւորէն կախում ունի » :

Գալով Հիւսէյնի, որ առջի օր երկար տեսնուած էր Նասրի հետ , Գահիրէէն մեկնելէ առաջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Ալ Ահրամին: Կ'առաջարկէ որ Արաբ Պետութիւնները վեհաժողով մը գումարեն Միջին Արեւելքի կացութեան մասին : « Վեհաժողովի մը ընթացքին, կ'ըսէ Հիւսէյն, կրնանք որոշել թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնենք ընդդէմ թշնամիին : Ինչ կը վերաբերի Երուսաղէմի, երբեք պիտի չընդունինք որեւէ փոփոխութիւն 1300 տարի հնութիւն ունեցող կացութեան մը : Կը մեռնինք բայց չենք լքեր Երուսաղէմը , եւ ատոր համար, պատրաստ ենք բոլոր զոհողութիւններուն »:

Հիւսէյն կը խորհի թէ գրաւեալ հողամասերու ազատագրումը չի կրնար իրագործուիլ միայն Պաղեստինեան քոմանտոներով : Այդ պատճառով, Հիւսէյն կը պնդէ որ դիմադրութեան պաղեստինեան կազմակերպութիւնները պէտք է աւելի օժանդակութիւն ստանան արաբ պետութիւներէն :

× Թէլ – Ավիվի մէջ, Տիկին Կոլտա Մէյրի դահլիճը «շարունակութիւն» ապահովող դահլիճի մը բնոյթն ունի բայց անշուշտ տարբերութիւն կայ նախորդին եւ նորին միջեւ, առնուազն վարչապետներուն տարբերութեամբ :

Էշքոլի կառավարական ծրագիրը սահմանուած էր 1966ին: Ներկայ կառավարութեան ծրագիրը սահմանուած է 1969ին :

Ներկայիս միակ կէտը որու վրայ վէճ չկայ եւ ուր ճշգրիտ ծրագիրը գործադրութեան մէջ է Ազգ. պաշտպանութեան հարցն է: Բանակը, ուր գաղափարաբանական վէճերը տեղ չունին , գործունէութեան իր ծրագիրը որդեգրած է 1969–70 տարեշրջանին համար : Ծրագիր մը, որ կ'ընդգրկէ զրահապատներու եւ օդնաւային ուժի ամրապնդումը ինչպէս նաեւ աւելի գործօն քաղաքականութիւն մը ահաբեկիչներու խարիսխներուն դէմ :

×ՄԱԿի մօտ ամերիկեան պատուիրակը՝ Եոսթ յայտարարեց թէ աւելորդ լաւատեսութիւն պէտք չէ ունենալ չորս մեծերու ժողովի մը շուրջ, բայց օգտակար աշխատանք տարուած է երկկողմանի խօսակցութեանց ընթացքին (Ամերիկա – Խ. Միութիւն) :

ԱՆԿԻԼԼԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Քանի մը օրէ նոր բարդութիւն մը ըստեղծուած է Քարայիպներու ծովին մէկ կղզիին մէջ, որու անունը, շատերուն ցարդ անծանօթ էր :

Փոքր կղզի մըն է Անկիլլան, որու բնակչութիւնը կը կազմեն վեց հազար Սեւեր եւ ոչ մէկ հարստութիւն ունի : Երկու տարի առաջ, յետ – գաղթատիրական հապճեպ կարգադրութիւնով մը, Մեծն Բրիտանիա դաշնակցային պետութիւն մը կը ստեղծէր, կէս – անկախութիւն վայելող, որ կը համախմբէր Ս. Քից եւ Անկիլլա կղզիները : Բայց Անկիլլայի բնակիչները համաձայն չէին այս ընկերութեան, որ զիրենք միւս երկու աւելի մեծ կղզիներուն ձեռքը կը ձգէր : Պահանջեցին որ կրկին գաղթավայր դառնան, բայց մերժուեցան եւ ամիս մը առաջ Անկիլլա անկախութիւն կը հռչակէր: Տեղւոյն նպարավաճառը, որ նաեւ հոգեւոր հովիւն է, Հանրապետութեան նախագահի տիտղոսը կ'առնէր եւ կարգին Սահմանադրութիւն մը կը պատրաստէր : Քից եւ Նեվիս , բարկացած «փոքրիկին» ապերախտութենէն բանագնացներ ղրկեցին Լոնտոն հասկցնելու համար թէ «բաներ մը կ'անցնի կը դառնայ Անկիլլա » : Այսպէս է որ Ուիլսընի կառավարութիւնը արտաքին նախարարութեան իր մէկ պաշտօնեան կը ղրկէր Անկիլլա տեսնելու համար թէ իսկապէս ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ: Այցելութիւնը կարճ տեւեց : Մարդը առօք – բարօք օդակայան տարած են, նախապէս ալ զէնք պարպելով վրան : Կը թուի թէ կղզիին աւազակներու մաֆիայի մը ձեռքը անցած է որ զայն կ'ուզէ Քարայիպներու Բաբելոնը դարձնել: Անդլիացիք, Սքոթլէնտ Եարտի ոստիկանապետի մը գլխաւորութեամբ որոշած են ցամաքահում մը կատարել հակառակ եղած սպառնալիքներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՆԻԻ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏ» կը հաղորդէ, թէ Պոլսոյ համալսարանին մէջ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են առջի օր, ձախ եւ աջ ուսանողական հոսանքներու բախումներու հետեւանքով: Զախակողմեան ուսանողներու խմբակ մը յանկարծակի մուտք գործած է իրաւագիտութեան եւ տնտեսագիտութեան վարժարանը եւ բռնի դուրս հանած հոն գտնուողները : Աջակողմեաններ , իրենց կարգին, յարձակած են եւ սկսած է բուռն կռիւ մը 250 ուսանողներու մասնակցութեամբ : Կան վիրաւորներ :

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը «ո՛չ» պատասխանեց կառավարութեան, որ իր կարծիքը ուղած էր մերձաւոր հանրաքուէին համար , հանրաքուէ մը որ միաժամանակ շրջաներ կը ստեղծէ եւ կը ջնջէ օրէնսդրական Ծերակոյտը: Պետութեան Խորհուրդը հակասահմանադրական կը նկատէ ձեւը :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ՃԷԼԱԼ ՊԱՅԱՐ ԳՈՐԾԻ Կ'ԱՆՑՆԻ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն :—

Առջի օր, հաղորդուեցաւ թէ երեսփոխան Թուրհան Տիլլիկիլ օրինագիծ մը ներկայացուցած է Ազգ. Ժողովին, եւ առաջարկած է որ Եասսըատայի դատապարտեալները վերստին դատուին գերադաս ատեանի մը առջեւ, եւ իրենց դէմ տրուած վճիռները վերաքննուին: Այս դիմումը լայն մեկնաբանութիւններու տեղի տուած է կուսակցական շրջանակներու մէջ, եւ զրոյց կը շրջի թէ երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, զանազան շփումներ եւ սակարկութիւններ տեղի կ'ունենան վարչապետ Տէմիրէլի եւ Ճէլալ Պայարի միջեւ, կարգ մը անձերու միջամտութիւնով : Ինչպէս կը յիշուի, ԱՓի պատգամաւորական համաժողովին մէջ, որոշուած էր նախկին Տէմոքրաթներու քաղաքական եւ ընտրական իրաւունքները վերադարձնել եւ այս նպատակով աշխատանքի լծուիլ : Անոնք որ այս շարժումին նախաձեռնարկ եղած էին, այժմ ճնշում կը բանեցնեն Տէմիրէլի եւ Ատալէթ կուսակցութեան վարիչ դէմքերուն վրայ : Յամառ զրոյց կը շրջի թէ 5 Մարտին ժողով մը գումարուած է Հայրէտտին Էրքմէնի Իսթանպուլի գրասենեակին մէջ ուր ներկայ եղած են Ճէլալ Պայար , Ճէլալ Եարտրմճը, Մազլում Գայալար, Հայրէտտին Էրքմէն, Կրյասէտտին Էմրէ, եւ Թուլհան Տիլլիկի իրաւագէտ խորհրդականը, Վէճիհի Ըշրք : Խորհրդակցութեանց ընթացքին, Ճէլալ Պայար հարցուցած է Վէճիհի Ըշրքի .— Համաժողովի որոշումը գործադրելու համար վերջին պայմանաժամ մը տրուած էր, ան ալ լրացաւ : Խօսեցա՞ք «անոր հետ » :

Ըշրք հետեւեալ պատասխանը տուած է. — Խօսեցանք, սա պահուս կարելի չէ , ատենը չէ: Այս պատասխանը ստանալէ ետք, Ճէլալ Պալար երկու պայման դրած է: Առաջին , ջնջել Պատժական Օրէնքին 146րդ յօդուածին յաւելեալ տրամադրութիւնը, որ Ազգ. Միասնութեան Կոմիտէին կողմէ յատկապէս դրուած էր: Այդ պարագային, նախկին Տէմոքրաթները պիտի կրնան ընտրութեանց մասնակցիլ :

Երկրորդ , ԱՓէ հեռացուած Թուրհան Տիլլիկիլը անկախ թեկնածու ներկայացընել ընտրական գօտիէ մը եւ սպասել արդիւնքին : Պայար աւելցուցած է ժողովին մէջ. — Եթէ այս ծրագիրը յաջողութեամբ պսակուի , Եասսըատայի մէջ դատապարտուած մեր երեք հարիւր ընկերները պիտի կրնան ընտրութեանց մասնակցիլ : Այդ պարագային ես ալ պիտի աշխատիմ որ Ատալէթ կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ապահովէ: Յետագային իմ եւ ինծի պէս մահուան դատապարտուածներու կացութիւնը կը քննուի եւ մեր ալ խնդիրը կը կարգադրուի :

Ուրիշ ժողով մըն ալ գումարուած է Անդարա, Ատալէթ թերթի խմբագրատան մէջ, մասնակցութեամբ Ատալէթ կուսակցութեան ծերակուտական խմբակի նախագահ Շէրէֆ Գայալարի : Յայտնի չէ թէ այս ժողովին մէջ ինչեր խօսած են: Միայն թէ ժողովին յաջորդ օրն իսկ երեսփոխան Թուրհան Տիլլիկիլ այդ օրինագիծը տուած է Ազգ. Ժողովին, առաջարկելով դատապարտեալ Տէմոքրաթներու վերադատումը :

Ճէլալ Պայար, որ վերջերս ԵԹՓին ուժ տուած էր, այս անգամ կը շեղի իր ճամբէն եւ կը ջանայ կապ մը հաստատել ԱՓի եւ նախկին Տէմոքրաթներու միջեւ :

ՊԱՅԱՐ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Ճէլալ Պայար նախընթաց օր Անդարա գացած է, առտնին խնդիր մը պատրուակելով: Իրականութեան մէջ իր Անդարա ժամանումը քաղաքական բնոյթ ունի, եւ իր մտերիմներն ալ ըսած են թէ կարգ մը ձեռնարկներ պիտի կատարէ, յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ իր դիրքը զօրացնելու համար :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

Արջը եօթը պատմութիւն գիտէ, եօթն ալ տանձի մասին :

Մեր թերթերը չարաթը եօթը յօդուած եթէ տպեն, եօթն ալ կապ կ'ունենայ այլասերման վտանգներուն եւ մեր գոյապայքարի մէջոցներուն հետ : Եւ ասիկա անբնական երեւոյթ մը չէ, քանի որ Սփիւռքի ամբողջ տարածքին վրայ ազգային տեսակէտէն չունինք աւելի հրատապ խնդիր, քան հայ մնալու եւ մեր զաւակները հայ մեծցնելու դժուարին պարտականութիւնը :

Մեր այս պայքարը զինադուլ չունի : Որուն հետ կրնանք հաշտութեան դաշնագիր կնքել · օտար դպրոցներո՞ւն հետ, որոնք կը քաշեն մեր մատղաշ տղաքն ու աղջիկները եւ անոնց կուտան անհարազատ կրթութեան մը անհարազատ դրոշմը · օտար բարքերուն, պարերուն, կենցաղային այլազան հասոյզներո՞ւն հետ, որոնք իրենց յորձանքին մէջ կը դարձնեն մեր նոր սերունդը · օտար ղրանկանութեանց եւ մշակոյթներո՞ւն հետ, որոնք իրենց չլացուցիչ լոյսով կը կախարդեն մեր զաւակներուն Հայու աչքերը :

Արդարեւ, ասոնցմէ ո՞ր մէկը խօսք կրնայ հասկնալ, հանդիստ ձգել մեզ եւ չմտնել մեր կեանքի սահմաններէն ներս :

Ոչ մէկը անշուշտ եւ ճիշդ այդ պատճառով մեր պայքարը դուլ ու դադար չունի : Դժբախտաբար ժամանակն ալ դաշնակից չէ մեզի : Որքան տարիները անցնին, այնքան պահեստի մեր ուժերը կը սպառին, հինները մի առ մի կ'անհետանան, հին յուշերու եւ կարօտներու դինամթերքը կը հատնի եւ տեղը նորը չի գար :

Շա՛տ դժուար, գրեթէ անկարելի դարձած է արտաքին ճակատի վրայ դինադադարներ ընել : Ընդհակառակն, պայմանները կարծես տարուէ տարի անոնք պատրաստուում կը տանան մեզի համար : Կազմակերպուած դաղութներ ունէինք, դպրոցով, եկեղեցիներով, ակումբներով, որոնք մէկը միւսին եռեւէն սկսան քայքայուիլ եւ երեսուն – քառասուն տարիներու ճիգն ու աշխատանքը հեղեղը տարաւ : Հեղինակաւոր թերթեր ունէինք, որոնք լռեցին : Եւ այդ դաղութներուն մէջ տուն – տեղ եղած Հայութեան բեկորները սոսկուեցան անդամ մը եւս դաղթական դառնալ՝ հեռաւոր աշխարհներու մէջ նոր բախտ եւ նոր կայք որոնելու համար :

Այո՛, խրախուսիչ չեն կարծես ազգային գոյապայքարի ճակատներէն հասնող լուրերը : Եւ սակայն պայքարը կը շարունակուի բնազդի մը դրդումով կարծես, քիչ մը ամէն կողմ : Տեղ մը ծրագիրներ կը մշակուին դպրոց բանալու, ուրիշ տեղ նոր եկեղեցիներ կը բարձրանան, մոռցուած անկիւնի մը մէջ, ուր հազիւ երկու – երեք տուն հայ կայ, մարդիկ քով – քովի կուգան ազգային նուիրական ջոն մը ժողովու : Ցուղիչ են այս անկատ ճիգերը, որոնք բոլորն ալ ի վերջոյ կը ձգտին նոյն նպատակին :

Պատմութիւնը առհասարակ կ'արձանագրէ ազգամաշնչին վրայ մղուած ճակատամարտները եւ անոնց արդիւնքը : Վարդանանց պատերազմ, Աւարայրի դաշտ, վաթսունըվեցհազար կտրիճներ, միօրեայ պատերազմ ...

Պատմութիւնը պիտի կրնա՞յ հարազատօրէն արձանագրել նաեւ այն «պատերազմը» զոր մէկ միլիոնէ աւելի Հայերը յիսուն տարիներէ ի վեր կը մղեն աշխարհիս բոլոր տարածութիւններուն վրայ : Պիտի կրնա՞յ հաշուել զոհերուն թիւը, կտրիճներուն չարքերը, զոհաբերութեան քանակը :

Ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ թէ մեր մղած այս անարիւն պատերազմին ալ ունեցանք եւ ունինք դասալիքներ, անտարբերներ, նահանջողներ, թշնամիին կողմը անցնողներ : Ո՞ր բանակը զերծ է նման տարրերէ : Ունեցանք եւ պիտի ունենանք այսուհետեւ ալ քաչբչուողներու, թմրածներու, հազիւ քալողներու զանգուած մը եւս, որուն ներկայութիւնը աւելի թիւ է քան թէ որակ : Բայց ունեցանք եւ կը շարունակենք ունենալ նաեւ անճնուէրներու, հերոսներու փաղանգ մը, որ միշտ առաջին դիծերուն վրայ է :

Կարեւորը այս մանրամասնութիւնները չեն · կարեւորը ոչ իսկ չոռչուն յաղթանակներն են կամ չհնուած հողերը : Կե – նաց – մահու նման երկարատեւ եւ մաշեցնող պայքարներու առեն կարեւորը հաւաքականութեան արթուն գիտակցութիւնն է, ընդհանրական ճիգը, ամէնօրեայ մագլցումը : Աչխարհատարած ճակատներու վրայ ամէն հայ թէ՛ զինուոր է, թէ՛ զօրավար : Երբեմն մինակը, երբեմն իր ընտանիքի անդամներուն հետ, տախտակուած է կուրծք տալ մեր ազգային դաղափարներուն եւ դիմադիծին վրայ արշաւող ուժերուն : Առանց հարցնելու թէ մեկուսացած իր ջանքերը օգուտ մը ունի՞ն, ազգը կը փրկե՞ն թէ ոչ : Եւ փոքրիկ այս ճիգերը, չատ հեղ չտեսնուող հերոսական այս արարքները օղակ առ օղակ հաւաքուելով, համադրուելով Սփիւռքի կեանքը կ'երկարաձգեն նոր տասնամեակներու համար : Տեղ մը Կոմիտասի երգը, ուրիշ տեղ մը չարական ու խունկ, տեղ մը մեսրոպեան տառերուն ամենազօր ներկայութիւնը, ուրիշ վայրի մը մէջ ճառ ու հանդէս, եւ ահա սերունդներու հոդեկան աչխարհին մէջ կանդուն եւ պայծառ կը մնայ Արարատի տեսիլքը :

Ցետո՞յ, մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ ո՞ւր, պիտի հարցընեն հաշուապէտ խմաստուն – ներ :

Ոչ ոք կրնայ նախատեսել դալիքը : Ազգերը իրենց պայքարը չեն լքեր ճամբու կէսին : Կարեւորը այն է որ պատմութիւնը ապագային կարենայ արձանագրել մեր հաչուին .

— Անոնք մինչեւ վերջ կատարեցին իրենց պարտքը : Անոնք զերազանց ուժերու դէմ պայքարեցան հերոսական ոգիով եւ երբեք վար չդրին զէնքերը : Անոնք արժանի եղան իրենց պապերու անունին :

ՀԱՅՑ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Յարութիւն Սինանեանը խոր ներքնաչարխոհ, բազմագիտուն արուեստագէտ էր : Լինելով հայ նշանաւոր երգահան Տիգրան Զուլալեանի աշակերտը, Յ. Սինանեանը համատեղում էր ջութակահարի, դաշնակահարի, նուագավարի, մանկավարժի եւ երգահանի բազմաչնորհութիւնը :

Յարութիւն Սինանեանը ծնուել է 1872 թուականին, Իսկիւտարում, ինը տարեկան էր, երբ հայրը նրան սովորեցրեց ջութակ նուագել : Նրա դասատուները եղան Զուլալեանը, Պրասէն եւ դաշնաւորումից՝ Ռատեկլեանը : Յարութիւնը դեռեւս մանկութիւնից աչքի է ընկել երաժշտական բացառիկ չնորհով : Ընտանիքը, արուեստի մարդկանցով չրջապատուած լինելը, բնականաբար, նպաստում էին նրա ընդունակութիւնների դրսեւորմանը : Ընտանեկան երաժշտական երեկոյթները, համերգներում մանուկ հասակից հանդէս դալը, ինչ խօսք, որոշակի նշանակութիւն ունեցան նրա ապագայի հարցում : 12 տարեկան՝ նա ակնառու յաջողութեամբ էր կատարում եւրոպական դասականների ստեղծագործութիւնները : Ապտիւլ Համիտ Խանը լսելով հայ տաղանդաւոր մանկան մասին, հրաւիրում է նրան իր պալատը : Սա արտասովոր մի դէպք էր տեղի Հայերի համար :

Պատանի հասակում է յայտ են դալիս Սինանեանի նաեւ երգահանային ընդունակութիւնները : Այս առումով նրա զեղադիտական, զեղարուեստական հայեացքների կազմաւորումը տեղի է ունենում Սինանեան – կատարողի եւ Սինանեան երգահանի սերտ միակցութեամբ : Այս տեսակէտից Յ. Սինանեանի արուեստը հանդիսանում է հայ երաժիչների աւանդոյթների չարունակութիւն, աւանդոյթներ, որոնցում որպէս կանոն համատեղւում էին կատարողական դպրծունէութիւնը երգահանութեան հետ :

Սինանեանի կեանքում մեծ դեր խաղաց սերտ կապը հայ նշանաւոր երգահան Զուլալեանի հետ եւ ուսումը նրա մօտ : Իր հերթին Զուլալեանը չատ էր սիրում ու գնահատում տաղանդաւոր պատանուն : Իր ուսուցչի նման Սինանեանը ձգտում էր իւրացնել եւրոպական երաժշտական մչակոյթի հարուստ փորձը՝ ծանօթացնելով այն հայկական ազգային եւ բժչկական արուեստի հարստացման խնդիրներին : Պատահական չէ, որ Սինանեանին Զուլալեանի յետնորդն էին համարում : Սակայն, ի տարբերութիւն Զուլալեանի, այդ ձգտումների հիմնական ուղղութիւնը զործնական երաժշտութիւնն էր :

Տասնվեց տարեկանից սկսած, Յարութիւնը ղեկավարում էր «Հայկական նուագախումբը» : Այդ նուագախումբը, որ Գրիգոր Սինանեանն էր հիմնադրել, համալրուեց եւ հասաւ քառասուն հոգու, որտեղ ինքը՝ Գրիգորը՝ դիջելով առաջնութիւնը Զուլալեանների կոնցերտմայստերի եւ նուագավարի տեղն իր որդուն՝ դառնում է երկրորդ Զուլալեանների առաջատար : Այդ մասնագիտական խումբը, որ կատարում է երաժչտական քարոզչութեան գործ, ընդհանուր ճանաչում է ստանում որպէս « Սինանեանի նուագախումբ» կամ «Հայկական նուագախումբ »...

Ըստ էութեան սա Կ. Պոլսի առաջին խոշոր սիմֆոնիկ նուագախումբն էր : Նրա ծրագրում ներկայացուած էին Պէթհովէնի, Մոցարթի, Կոնոյի, Վերտիի, Ռոսսինիի, Պելլինիի, Զուլալեանի, Յ. Սինանեանի ստեղծագործութիւնները :

Նուագախումբի կատարած գործի նշանակալի մասը պէտք է վերագրել Սինանեան – նուագավարի ջանքերին : Նրա նուագավարական բնութագրի մասին մենք չատ տուեալներ չունենք : Բայց չափազանց նշանակալի է նրա կողմից եւրոպական դասական երաժշտութեան ստեղծագործութիւնների կատարումը : Ինորոշ կողմ է եղել ազգային երաժշտութիւնը տարածելու մչտական ձգտումը : «Հայկական վերտի » — Զուլալեանի չատ ստեղծագործութիւնները յանձին նրա դտել են նուրբ մեկնաբանողի :

Պէտք է ենթադրել, որ Սինանեանը եղել է անչափ – զիտակ նուագավար : Տղերքիս հեղինակին ուղղած նամակում Աւետն Սինանեանը պատմում է. «Յարութիւնը դիւրութեամբ կարդում էր պարտիթուռաները եւ կարող էր վերջինից մէկէն կատարել ուղածդ ստեղծագործութիւնը » :

Զուլալեանի «Օլիմպիա» Օպերայի նախերգանքը Սինանեանը հեղինակի մահից յետոյ վերադաչնակեց դաշնամուրի համար՝ նպատակ ունենալով տարածելիք ելոյթներով հանդուցեալ դաւտուին եւ բարեկամին յուչարձան կանդնեցնել :

Յ. Սինանեանը Կ. Պոլսի սիմֆոնիկ նուագախումբի անփոխարինելի դեկավարն էր : Հաղուագիւտ էր պատահում, որ նա իր նուագավարական փայտիկը յանձներ ուչ մէկին : Բացառութիւն էին կազմում Զուլալեանը եւ Յարութիւնի եղբայրը՝ Աւետն Սինանեանը : Վերջինս նոյնպէս նշանաւոր ջութակահար էր Կ. Պոլսում : Իր երաժչտական կրթութիւնը նա ստացել էր Փարիզում՝ «Լիզոլ քլասիկ տը Միւզիքում» : Տեղեկութիւններ կան այն մասին, որ աւարտման տարին 30 տաներից լաւագոյնը Անտոնը դուրս եկաւ : «Նա ամբողջապէս արդարացրեց իր վրայ դրուած յոյսերը »,— գրում է «Բազմավէպ» տա-

(Շար. – 83)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ · ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եւ եթէ զանոնք զսպելու համար դրկուելիք զօրաղունդերը մեր թիկունքը բանան, ի՞նչ պիտի ընենք :

— Վեհափառ Տէր, միթէ կարելի՞ է կասկածիլ մեր բանակին հաւատարմութեան վրայ :

— Այդ հաւատարմութեան մէկ նմոյչը ահաւասիկ, դոչեց Ապտիւլ Համիտ դառնութեամբ, Իսկուպէն եկած հեռագիրը ցոյց տալով :

Պալատականը չպատասխանեց եւ սպասեց որ իր Վեհափառ տիրոջ բարկութիւնը անցնի : Բայց Ապտիւլ Համիտ հեռագիրն աւելի կը բորբոքէր, քանի միտքը կը բերէր այդ չարաչուք հեռագրին խօսքերը :

Անշուշտ իր միակ ու մեծագոյն փափաքն էր չարաչար պատժել իր հրամանին ըմբոստացող սպաները, բայց կը վարանէր : Սոսկալի կասկած մը իր միտքը կը պաշարէր .

— Եթէ այդպիսի հրաման մը տար ու այն ալ անգործադրելի մնար ...

Սոսկումով կը մտածէր այդպիսի հաւանականութեան մը վրայ . նոյն կարդի արարք մը իր բացարձակ տիրապետութեան վերջաւորութիւնը պիտի նչանակէր ...:

— Չէ, խորհեցաւ ինքնին, այդպիսի փորձութեան մը չենթարկուինք, լաւագոյն է խոհեմութեամբ ու վարպետութեամբ դործ տեսնել, կացութիւնը յանկարծական կերպով չվտանգել, նախ բանակը մաքրադործել ու յետոյ խիստ միջոցներու դիմել ...: Եւ իր հաւատարիմ քարտուղարին հետ խորհրդակցելով հեռեւեալ հեռագիրը ուղղեց Իսկուպլի կուսակալին .

«Նորին Վեհափառութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ ձեր հրաժարականը, եւ կ'ուզէ որ ձեր պաշտօնին մէջ մնաք : Ծագած միջադէպը թիւրիմացութեան մը արդիւնքն է . Վեհափառ Սուլթանը երբեք հրաման չէ բրած որ փախստական – ները հալածելու կամ ձերբակալելու համար դինուորական ուժ դործածուի : Նորին Վեհափառութեան փափաքը այն է միայն, որ բանակը աչխատութիւն կերպով հսկէ երկրին անդորրութեան եւ հանդարտութեան եւ չչեղի իր անխախտ հաւատարմութենէն եւ միչտ պատրաստ դըտնէ իր սրբազան հայրենիքի պաչտպանութեան համար : Վեհափառութեան այս փափաքը յայտնեցէք ուր որ անկ է եւ ծանուցէք որ Վեհափառ Սուլթանը իր բարեւները կը հաղորդէ Իսկուպլի իր հաւատարիմ զօրաղունդերուն : Գալով փախստականներուն՝ չանացէք օրինաւոր ճամբով զանոնք հետապնդել ու ձեռք ձգել անպատճառ » :

Կարելի է ըսել որ այս հեռագիրը Ապտիւլ Համիտի առաջին լրատախտութիւնն էր յեղափոխութեան հետ :

Ընկերումը կը սկսէր :

Բայց մինչ մէկ կողմէ տեղի կուտար Ապտիւլ Համիտ, միւս կողմէ իր կատարութիւնը կը թափէր չուրջը պտնուողներուն դլուխը :

Օրերէ ի վեր կատարուած ոսոխկանա – կան խուզարկութիւնները որեւէ արդիւնք չէին տուած : Սատրք եւ Արիֆ պէյերը, ինչպէս նաեւ Ֆաթմա Հանըմ երեւան չէին հանուած, հակառակ ոսոխկանութեան նախարար Շէֆիք փաչայի ջանքերուն : Սելանիկի եւ Իսկուպլի դէպքերը այժմ աւելի կը չեչտէին այդ անյաղողութիւնները : Բռնաւորը կը զդար որ իր բանակը դլխէ հանողը մութին մէջ գործող այդ թաքուն զօրութիւնն էր :

— Եթէ այդ զօրութիւնը, այդ անիծեալ կոմիթէն ջախջախեմ, այն ատեն բանակին ալ կը փրկուի, կը խորհէր :

Բայց ի՞նչպէս կարելի էր ձեռք անցը – նել այդ խորհրդաւոր արարածները, որոնք չանկարծ անյայտ կ'ըլլային ձիւղ այն միջոցին երբ կը կարծուէր թէ ձերբակալուած են :

Ապտիւլ Համիտ, Իսկուպլի հեռագիրը դրկել տալէ ետքը, երբ իր անզօր կատաղութեան մէջ, այս բաներուն վրայ կը խորհէր, մէկէն միտքը բնկաւ մանկամարդ աղջիկը՝ Զիւլէյհան, զոր գրեթէ մոռցած էր :

— Այդ աղջիկը բացարձակապէս յայտնի է որ կոմիթէին մարդոց հետն է, մը առածեց, պէտք է անպատճառ միջոց մը դտնել զինքը խօսեցնելու ... նչաններով կամ որեւէ կերպով ... խուլ համրերը չատ աղէկ փրենց միտքը կրնան բացատրել, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս աղջիկը չի կրնար բան մը հասկցնել, մանաւանդ որ դէմքէն խելացի կ'երեւայ, արդեօք խո՞դ մըն է որ կ'ընէ մեզի այսպէս խուլ համրի ձեւանալով ...

Եւ խիստ հրամայեց որ աղջիկը կանանոցին բերեն :

Ներքինի մը, որ Սուլթանին հրամանը դործադրելու զացած էր՝ վերադարձաւ ու յայտարարեց .

— Աղջիկը կանանոցին մէջ չէ :

— Ի՞նչպէս, դոչեց Սուլթանը, ո՞ւ ալ փախցուցած են ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

դէսի քննադատը: Ահա թէ ինչու պատահական չէ, որ Անտոնը դարձաւ Յարութիւնի մերձաւոր օգնականը, հանդէս եկաւ համատեղ մենակատարային համերգներով, նուագավարեց եւ դասաւանդեց:

Հայկական նուագախումբի համբաւը տարածուեց Մերձ. Արեւելքում: Այդ տարիներին Թուրքիայում ծաւալուեցին քաղաքական իրադարձութիւններ, որոնք ճակատագրական հանդիսացան նուագախմբի համար: Նուագախմբի մի քանի մասնակիցների, որոնց թւում եւ Սինանեանի փեսայի՝ Օննիկի, նահատակումը հասցրեց այն բանին, որ նուագախումբը դաւադրեց գործել: Տաճկական իրականութեան պայմաններում նրան այլեւս վիճակուած չէր վերածնուել:

Յ. Սինաեանի յետագայ գործունէութեանը կարելի է հետեւել մամուլի միջոցով: Նուագախումբի քայքայուելուց յետոյ Սինանեանը որոշ ժամանակ ելոյթ է ունենում որպէս ջութակահար – մենակատար, այն էլ հիմնականում Թուրքիայի սահմաններից դուրս:

1903ին Ֆրանսիայում նրա ստեղծագործութիւնների կատարումը դրական արձագանգ է գտնում մամուլում: 1905ին Յարութիւն եւ ԱնտոնՍինանեանները ջերմօրէն ընդունւում են Եգիպտոսում: Յաջորդ տարին նրանք ելոյթ են ունենում Կ. Պոլսի «Օտէոն» թատրոնում: Միաժամանակ հրապարակ են գալիս Յ. Սինանեանի երաժշտագիտական յօդուածները, այնուհետեւ հրատարակւում են նրա նոր ստեղծագործութիւնները: Նա բազմաթիւ ելոյթեր է ունենում մենակատարային երեկոյթներում, ինչպէս նաեւ հիւանդանոցների եւ որբանոցների օգտին տրուած բարեգործական համերգներում:

Սինանեանի կատարողական գործունէութիւնը ծաւալւում է նաեւ յետագայ տարիներին: 1923ին Կ. Պոլսի «Ժողովուրդի ձայն» թերթը գրում է Լոնտոն եւ Մանչեսթր քաղաքներում կայացած նրա ելոյթների մասին: 1926ին նա ընտրւում Կ. Պոլսի երաժշտական խորհրդի պատուաւոր անդամ:

Սինանեանը բաւական արդիւնաւէտ երգահան էր (հեղինակ է աւելի քան 70 ըստեղծագործութիւնների): Դժբախտաբար շատ բան չի պահպանուել: Նրա ըստեղծագործական ժառանգութեան մէջ գերակշռում են առաւելապէս փոքր ծաւալի երգերը: Մի քանիսում օգտագործուած են ժողովրդական եղանակներ՝ «Ծիծեռնակ», «Ոհ, ինչ անուշ», «Դպրոցասէր», «Մայր Արաքսի», «Բամ փորոտան» եւայլն:

Դրա հետ մէկտեղ նրա համար բնորոշ է արեւելեան ոճի կապակցումը եւրոպականի (գլխաւորապէս՝ իտալականի) հետ: Այս աւանդոյթը գալիս է Զուխաջեանից:

Սինանեանը ճանաչուած էր որպէս լուրջ, պատրաստուած մանկավարժ: Նա դասաւանդել է Պէրպէրեան, Հինդլեան, Փիկչեան, Միրիճանեան վարժարաններում:

Նրա աշակերտներից անհրաժեշտ է նըշել Միհրան Տարէնտէլեանին (ծնեալ 1889)՝ ուսեալ ջութակահար գործչին, երգահանին, երաժշտագէտին, երաժշտագիտական աշխատութիւնների հմուտ թարգմանչին:

ԱՆԱՀԻՏ ՅԻՅԻԿԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Եկեղեցիներու Համատխարհային Խորհուրդի Ընդհ. քարտուղարը Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյք 1 – 12 Մարտի միջոցին քննական շրջապտոյտի մը ձեռնարկեց Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, եւ չորս Մարտին հասաւ Պէյրութ, երկօրեայ այցելութեան մը համար:

Սոյն այցելութիւնը կը հետապնդէր երկու նպատակներ. — Ա) Այցելել Միջին Արեւելքի այն եկեղեցիները, որոնք անդամ էին Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին, եւ Բ) Կարելի հարազատութեամբ եւ ամբողջականութեամբ ճանչնալ այժմու կացութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ եւ ըստ այնմ աշխատիլ օգտակար ըլլալու համար Միջին Արեւելեան տագնապի լուծման:

1967ի Յունիսի պատերազմէն ետք, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը մօտէն զբաղած էր գաղթականներու հարցով եւ շուրջ երկու միլիոն տոլար յատկացուած էր այս նպատակին: Բայց Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը մանաւանդ Ուփսալայէ (Շուէտ) ետք, որոշած էր անդրանցնիլ բարեսիրական նկարագրով իր գործունէութենէն, եւ ջանալ դրական, մնայուն եւ հիմնական լուծումի մը համար աշխատիլ ի խնդիր արդարութեան եւ խաղաղութեան հաստատման:

×

Տոքթ. Եուճին Ք. Պլէյք Պէյրութ ժամանեց Երեքշաբթի, 4 Մարտի կէսօրին, եւ օգանաւէն իր էջքին ընդունուեցաւ Պետութեան եւ Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Օդակայանի Պատուոյ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ համեստ հիւրասիրութիւն մը, եւ ապա, թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, ականաւոր հիւրը պարզեց իր այցելութեան շարժառիթները:

Ս. Աթոռիս եւ անոր Կաթողիկոսին կողմէ սոյն ընդունելութեան ներկայ եղան Դրան Եպիսկոպոս Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս եւ Դպրեվանքի Տեսուչ Տ. Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան:

Նոյն օրը, Պէյրութի Սէն Ժորժ պանդոկին մէջ ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ Տոքթ. Պլէյքի, որու ընթացքին յանուն տեղական բոլոր եկեղեցիներուն բարի գալստեան խօսք արտասանեց Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս:

Կէսօրէն ետք, Տոքթ. Պէյք, իր հետեւորդներով եւ ընդունելութեան յանձնախումբին կողմէ նշանակուած անդամներուն ընկերակցութեամբ հետզհետէ այցելեց անդամ եկեղեցիներուն.— Անտիոքի Յոյն – Օրթոտոքս Պատրիարքութեան, Արաբ Բողոքական Համայնքին եւ Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու նախագահութեան:

Երեքշաբթի երեկոյեան, Պէյրութի Յունաց Առաջնորդարանին մէջ անդամ եկեղեցիներու անունով կազմակերպուած էր քոքթէյլ մը, ի պատիւ Տոքթ. Պլէյքի: Քոքթէյլին ներկայ եղան եկեղեցական, պետական եւ աշխարհիկ բազմահարիւր ականաւոր անձնաւորութիւններ, որոնց շարքին նաեւ Կաթողիկոսարանիս Միջ – Եկեղեցական Յանձնախումբի, Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ Հայց. Եկեղեցւոյ Համալսարանական Ուսանողական Միութեան վարչութեան անդամները:

Չորեքշաբթի, 5 Մարտին, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Տոքթ. Պլէյք, ընկերակցութեամբ տեղւոյն եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, այցելութիւն մը տըւաւ Նորին Վսեմութիւն նախագահ Պ. Շարլ Հելուին, ուր ունեցաւ շատ շահեկան եւ ջերմօրէն սիրալիր խօսակցութիւն մը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի դերին եւ գործունէուեան շուրջ:

Ապա, նոյն ընկերակիցներով, Տոքթ. Պլէյք մեկնեցաւ Պքէրքէ, հանդիպում մը ունենալու համար Մարոնիթ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Պետ Կարտինալ Փոլ Մէուշի Պատրիարքին հետ:

Պքէրքէն մեկնելով, Տոքթ. Պլէյք ուղղուեցաւ դէպի Անթիլիաս, այցելութիւն մը տալու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

Տոքթ. Պլէյք Անթիլիաս ժամանեց կէսօրուան ժամը 12·15ին եւ ընդունուեցաւ Ս. Աթոռիս Միաբանութեան կողմէ եւ առաջնորդուեցաւ Մայր Տաճար: Դպրեվանուց սաներ «Ուրախ լեր» շարականի երգեցողութեամբ ողջունեցին Տոքթ. Պլէյքի մուտքը Մայր Տաճարէն ներս: Կանոնական աղօթքէն ետք, հիւրերը առաջնորդուեցան նորակառոյց Վեհարան, ուր Խորէն Ա. Կաթողիկոս ջերմօրէն ողջագուրուեցաւ Տոքթ. Պլէյքի հետ եւ միասին յառաջացան դահլիճ եւ զրաւեցին իրենց տեղերը:

«Կիլիկիա» երգէն ետք, կաթողիկոսը խօսք առաւ եւ ըսաւ.—

«Սիրելի Եղբայր ի Քրիստոս,

«Մեծապէս ուրախ ենք այս պահուն, երբ առիթը կ'ունենանք ողջունելու ձեզ Կաթողիկոսարանիս նորակառոյց այս վեհարանին մէջ, ուր, գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, դուք կը հանդիսանաք մեր պաշտօնական առաջին եւ սիրելի հիւրը:

«Այս վայրկեանիս կը յիշենք ձեր նախորդին՝ Տոքթ. Վիսըր'թ Հուֆթի այցելութիւնը մեր սիրեցեալ նախորդին եւ հոգեւոր եղբօր՝ Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին, թուականէս շուրջ վեց տարիներ առաջ, ձեր բարեբաստիկ այս այցելութիւնը երկրորդն է ահա որ կը կատարուի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Ընդհ. Քարտուղարի մը կողմէ Կիլիկեան դարաւոր Ս. Աթոռին:

«Մեր առաջին հանդիպումը չէ սակայն ասիկա ձեզի հետ: Քաղցր է մեզ յիշել այն երջանիկ հանդիպումը, զոր ունեցանք ձեզի հետ, 1967ի Մայիսին, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Ժընեւի Կեդրոնատեղիին մէջ, ուր այնքան ջերմ ընդունելութեան արժանացանք ձեր կողմէ սիրոյ եւ եղբայրութեան ոգիով: Մենք առիթը եւ հաճոյքը ունեցանք մօտէն ճանչնալու ձեզ եւ ձեր գործակիցները, եւ ծանօթանալու ձեր այնքան կարեւոր ու նուիրական գործին, զոր կը տանիք որպէս հաւատարիմ սպաս քրիստոնէական եկեղեցւոյ միութեան եւ առաքելութեան Ի. դարուն: Մեր այդ այցելութիւնը անջնջելի տպաւորութիւններ եւ անմոռանալի յիշատակներ թողուց մեր կեանքին մէջ:

«Սիրելի Եղբայր ի Քրիստոս,

«Դուք մեր հոգեւոր այս տունը կուգաք ոչ միայն որպէս հարազատ եղբայր մը եւ Քրիստոսի ծառայ մը, այլ նաեւ որպէս «Կիլիկեան Իշխան» մը: Մեզի համար բացառիկ ուրախութիւն էր ձեր կուրծքը զարդարել «Կիլիկեան Իշխան»ի շքանշանով Ժընեւի Կեդրոնատեղիին մէջ, մօտաւորապէս երկու տարիներ առաջ: Կիլիկեան թագաւորութեան որպէս Իշխան եկած էք այժմ հոս, ձեր տունը, որ ահա վերանորոգուած է ու պայծառացած ազատ Լիբանանի դարաւոր Մայրիներու կենսանորոգ շուքին տակ եւ Միջերկրականի գեղածիծաղ այս ափերուն վրայ:

«Կիլիկեան մեր Ս. Աթոռին ծաղկումը Անթիլիասի մէջ, նշան մըն է այն վերածնունդին որ այժմ հայ կեանքին ամէնէն յատկանշական եւ յուսադրիչ երեւոյթն է ամենուրեք: Փառք կուտանք Աստուծոյ, որ Համաշխարհային Առաջին պատերազմի ահաւոր տառապանքներէն եւ մահասարսուռ ջարդերէն ետք, հայ ժողովուրդը այսօր կ'ապրի վերազարթօնքի շրջան մը:

«Մենք անհունօրէն կը հրճուինք, որ հայ ժողովուրդին յարութեան այս շրջանը կը հանդիպի էքիւմենիկ շարժումին, որ ինքնին նոր ոգի մը յայտնութիւնն է եկեղեցիներու կեանքին մէջ եւ որ կը ձգտի քրիստոէական կեանքի վերածաղկումին:

«Մեր սրտալից մաղթանքն է, որ Աստուած հարցն մերոց, աճեցնէ եւ զօրացնէ այդ կեանքը բոլոր եկեղեցիներուն մէջ եւ օրհնէ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը եւ իր նուիրեալ ղեկավարները»:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

9 Մարտ, 1969, Անթիլիաս – Լիբանան
(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (441)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժոնտրէթ Մուֆթար փողոցէն ելաւ եւ Մարիուս տեսաւ անոր Կրասիէօզ փողոցը ամենասոսկալի խրճիթ մը մտնելը, ուր Ժոք Որէք քառորդի մը չափ մնալէ ետք, նորէն Մուֆթար փողոցը եկաւ:

Այդ ժամանակ Փիէր Լոմպար փողոցին անկիւնը երկաթեղէններու կրպակը մտաւ եւ պահ մը ետք դուրս ելաւ ձեռքը տեսակ մը դուր (որ չի կոտրիր եւ արկղներու բացումը դիւրացնելու կը ծառայէ) բըռնած, որուն կոթը ճերմակ փայտէ էր: Թիկնոցին տակ պահեց զայն:

Երբ Փըթի Ժանթիյի փողոցին վերի կողմը հասաւ, ձախ կողմ դարձաւ, եւ շուտով Փըթի Պանքիէ փողոցը մտաւ:

Օրը կը տարաժամէր, ձիւնը որ պահ մը դադրած էր, նորէն սկսած էր տեղալ:

Մարիուս որ Ժոնտրէթին մկրատ առնելն ալ տեսած էր, նոյնիսկ Փըթի Պանքիէ փողոցին անկիւնը պահուըտեցաւ որ միշտ ամայի էր եւ չգնաց Ժոնտրէթի ետեւէն:

Աղէկ որ չգնաց, որովհետեւ Ժոնտրէթ երբ մօտեցաւ այն ցած պատին, ուր Մարիուս մազոտ մարդուն եւ մօրուսաւոր մարդուն խօսակցիլը լսած էր, ետեւը դարձաւ ստուգելու համար որ մարդ չկա՞ր, յետոյ պատին վրայէն ցատկեց եւ աներեւոյթ եղաւ:

Ժամանակին կառք վարձողը, որ քանի մը հին կառքեր ունէր հիւղերու մէջ, կրնար այս անմշակ հողէն անցնիլ կառքով:

Ժոնտրէթի բացակայութենէն օգտուելով իր գրասենեակը երթալը խոհեմութիւն սեպեց Մարիուս, մանաւանդ որ ժամանակը կ'անցնէր. Պիւրկոն խաթունը ամէն իրիկուն սպասները լուալու համար երբ քաղաք իջնէր, սովորութիւն ունէր գոցելու տան դուռը, որ միշտ գոց էր երեկոյեան ժամերուն:

Մարիուս իր բանալին տուած էր ոստիկան տեսուչին. ուստի պէտք է աճապարէր:

Իրիկուն եղած էր եւ գիշերուան մութը գրեթէ տիրած էր ամենուրեք. հորիզոնին եւ երկնի վրայէն արեւէն լուսաւորուած միայն մէկ կէտ կար՝ լուսինը:

Լուսինը Սալփրեթրիէրի ցած գմբէթին ետեւէն կ'ելլէր կարմրագոյն:

Մարիուս մեծաքայլ երթալով 50–52 թիւ տունը հասաւ: Դուռը բաց էր տակաւին: Ոտքին ծայրովը կոխելով սանդուխէն վեր ելաւ եւ նրբանցքին պատին քովէն մինչեւ իր սենեակը սպրդեցաւ:

Ընթերցողը, ինչպէս կը յիշէ անշուշտ, այս նրբանցքին երկու կողմը վարձու սենեակներ կային, որոնք այդ ժամանակ բոլորն ալ պարապ էին: Պիւրկոն խաթունը սովորաբար բաց կը թողուր անոնց դուռները: Մարիուս երբ այս դուռներուն մէկուն առջեւէն անցաւ, անբնակ խուցին մէջ անշարժ մարդերու չորս գլուխ նըշմարել կարծեց, զոր աղօտապէս կը սպիտակեցնէր վերջալոյսի մնացորդ շող մը:

Մարիուս չուզելով տեսնուիլ՝ չփորձեց զանոնք տեսնել: Յաջողեցաւ մտնել իր սենեակը՝ առանց նշմարուելու եւ ձայն մը հանելու: Ժամանակն էր մտնելու, որովհետեւ պահ մը ետք Պիւրկոն խաթունը ելաւ գնաց եւ տունին դուռը գոցուեցաւ:

ԳԼՈՒԽ ՄԱ.

ՈՒՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՈՎ ԵՐԳ ՄԸ ՊԻՏԻ ԳՏՆՈՒԻ, ՈՐ 1832ԻՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ԲԵՐԱՆՆ Է

Մարիուս իր անկողնին վրայ նստաւ: Ժամը հինգուկէս կար:

Կէս ժամ մնացած էր տեղի ունենալու ինչ որ պիտի պատահէր:

Իր շնչերակներուն զարկը կը լսէր՝ մութին մէջ ժամացոյցի մը զարկը լսելու պէս: Կը մտածէր որ նոյն միջոցին երկու բան կը քալէր. մէկը խաւարի մէջ, ոճիրը որ մէկ կողմէն կը յառաջանար, միւսը արդարութիւնը, որ միւս կողմէն կուգար:

Չէր վախնար, բայց չէր կրնար առանց սարսուռ զգալու մտաբերել այն դէպքերը որ տեղի պիտի ունենային:

Յանկարծ զարմանալի արկածի մը ենթարկուող բոլոր անձերու պէս, Մարիուս կը կարծէր թէ այդ օրը առաւօտէն մինչեւ իրիկուն երազ մըն էր իրեն համար, եւ սոսկալի անուրջէ մը ճնշուիլ կարծելու համար պէտք ունէր զգալու իր տափատի գրպաններուն մէջ պահուած պողպատեայ երկու ատրճանակներուն ցուրտը:

Ժոնտրէթի հիւղին մէջ լոյս կար: Մարիուս միջնորմին ծակին կարմիր լոյսով մը փայլիլը տեսաւ, որ արնագոյն կ'երեւար:

Յայտնի էր թէ այս լոյսը ճրագէ մը չէր կրնար արտադրուիլ:

Մարիուս, մեղմիկ կօշիկները հանեց եւ անկողնին տակը հրեց:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

Նիսէն Նորայր Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Քաջայր Սահաթճեան եւ զաւակ-ները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Ամաս-եան (Նիս), խոր ցաւով կը հաղորդեն մահը իրենց սիրեցեալ քրոջ՝

ՊԷԱԹՐԻՍ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 9 Մարտին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 13 Մարտին, մտերիմ շրջանակի մէջ: Մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը:

Այս տխուր առթիւ, իր յիշատակին կը նուիրեն հետեւեալ դումարները.—

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց յանձնախումբի ձեռամբ պզտիկներու

Օդափոխութեան	500 Ֆր.
Մարսէյլի Փրատոյի մայր եկեղեցիին	100 Ֆր.
Մարսէյլի Աղքատախնամին	100 Ֆր.
Մարսէյլի Կարմիր Խաչին	100 Ֆր.
Մարսէյլի Կապ. Խաչին	100 Ֆր.
«Յառաջ»ի բարգաւաճման	100 Ֆր.

(Ստանալ «Յառաջ»էն)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները հոգե-հանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին նորոգ հանգուցեալ ԳԷՈՐԳ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի յետ պատարագի:

Առ ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Պ. Երուանդ Զարդարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ (օդային սպասարկութեամբ) Պ. Պ. Տուրսունեանի (Սենեկալ):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Լինտա Աբէլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօրեղբօր՝ Տոքթ. Խոլագեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Պէյրութ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլ – Սարսէլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սողոմոն Կիւլէզեանէ 50 Ֆր. իր կնոջ ապաքինման համար:

×

Այրի Տիկին Նիկողոսեանէ քսան Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Բարեպաշտ Տիկինէ մը 50 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Սրբուհի Գարակէօզեանի վաղահաս եւ դառնակսկիծ մահուան տխուր առիթով Սկիւտարի Ամերիկեան վարժարանի ընկերուհիները, Տիկիններ, Յոլինէ Զիլինկիրեան, Մելինէ Աւագեան 50 Ֆր.: Տիկիններ՝ Թերէզ Գումրուեան եւ Աննիկ Պագըրճեան յիսուն Ֆրանք: Տէր եւ Տիկ. Արտաւազդ Էֆէեան յիսուն Ֆր., ողբացեալ Սրբուհի Մարտիրոսեանի յիշատակին:

×

Մոնմորանսիէն Տէր եւ Տիկին Ն. Քէօսէեան քսան Ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Արաքսի Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր դրկելով իրենց քուէները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի: 23 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ:

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 23 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի Ռիւ Ժէի սրահին մէջ,: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի: Ճոխ պիւֆէ եւ գեղարուեստական բաժին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին:

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամ 21էն մինչեւ լոյս:

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան ֆոնտին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16–23:

Նախագահութեամբ
Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ: Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան:

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 – 39 – 35 Թորոսեանին 473–53–71:

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին:

Տարաբախտ Արտաչէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղիս հաւատացեալներուն թէ Ս. Գր. Լուսաւորչի տօնին առթիւ 17 – 23 Մարտ, մէկ շաբաթ հսկումի արարողութիւններ պիտի կատարուին: Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ պիտի քարոզեն եւ նախագահեն յաջորդաբար Արտաւազդ Եպիսկ. Տ. Տարօն, Տ. Վաչէ, Տ. Գուրգէն եւ Տ. Գեղամ վարդապետներ եւ Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շահան քահանաները: Արարողութիւնները կը սկսին իրիկուան ժամը 7·30ին: Սիրով կը հրաւիրուին թաղիս եւ ժողովուրդին բոլոր հաւատացեալները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով:

Օր. Խատկոֆ (ցիկան պարուհի), Միւսիա (երգչուհի)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան եւ Ժան – Ժագ Օսմանճեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանգիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները:

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Ռիւ Ռիշէ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահը: Մասնաւոր ինքնաշարժի Փառքինք:

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ
Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակընկալներ, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Պետրոս Պետիկեան (երգ), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (սազ), նաեւ կը նուագեն Միրիճան Շիրվանեան (ութ), Շըմաւոն Պալեան (ջութակ):

Սեբաստիոյ հին պարերը:

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ:

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թէյասեղանը Մարտ 30ին, Կիրակի ժամը 16-ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսխումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը ութին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին, նոր հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբի մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Մարտ 21ին, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20·30-ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին Օհանջանեան Ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու Վալանսի եւ շրջակայքի բոլոր հայ լուսաւորչական համայնքը իր գործունէութեան երկամեայ նստաշրջանի բոլորման առթիւ լսելու իր նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը եւ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւն: 21 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆուայէ Տի Թէաթրի մէջ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՄԱՐՏ
VENDREDI
21 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11468 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.468

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անփառունակ վախճան մը ունեցաւ Փեշթայի խորհրդաժողովը : Ուշ բաց – ուեցաւ եւ շուտ փակուեցաւ : Հազիւ երկու ժամ միայն տեւեց Վարշաւայի Ուխտի պետութեանց հանդիսաւոր հաւաքոյթը :

Ի՞նչ կը նշանակէ այս :

Չինեւխորհրդային վէճը իր մութ հեռանկարներով կը տիրապետէր խորհրդաժողովի պատգամաւորներուն վրայ, թէ – եւ օրակարգի վրայ չէր այդ հարցը եւ շատ ակնարկութիւն չեղաւ այդ մասին :

Դեղին վտանգի շեշտուած սպառնալիքին առջեւ Կրէմլինի վարիչները հիմնական փոփոխութիւն կ'ուզեն մտցնել իրենց ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ :

Այդ մտայնութիւնը բացէ ի բաց ի յայտ եկաւ խորհրդաժողովէն ետք, երբ պաշտօնապէս կոչ ուղղուեցաւ արեւմուտքի քաղքենի պետութեանց՝ միասին գերաստիճան ժողով մը գումարելու, ամուր հիմերու վրայ դնելու համար խաղաղութիւնը Եւրոպայի մէջ :

Դեռ աւելին : Կ'առաջարկուի լուծել միաժամանակ Վարշաւայի Ուխտն ու Ատլանտեանինը՝ զինեալ բախումի մը հաւանականութիւնները ի սպառ բառնալու համար :

Մոսկուա Եւրոպային կը մօտենայ Նոյի աղաւնիին պէս՝ խաղաղութեան նշանակ ձիթենիի շիւղը բերնին :

Ատլանտեան Ուխտը լուծարքի ենթարկել կը նշանակէ գիծ քաշել երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին արեւմտեան պետութեանց, մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգներու հետապնդած հիմնական քաղաքականութեան եւ միլիառներու զոհողութեանց վրայ :

Կրէմլինի աշխարհակալական ցանկութիւններն էին, որ ստիպեցին կեանքի կոչել Ատլանտեան Ուխտը, թումբ կանգնելու համար բոլշեւիկներու ծաւալումին դէմ Եւրոպայի մէջ :

Եթէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա անհուն զոհողութեանց գնով բանակ կը պահեն այսօր Գերմանիոյ մէջ, պատասխանատուն Խ. Միութիւնն է, որ պատերազմէն ետք անմիջապէս չպարպեց իր գրաւած հողերը, ինչպէս ըրին դաշնակիցները, ու ցարդ կարմիր բանակի ըսպառնալիքին տակ կը պահէ Լեհաստանը, Հունգարիան, Պուլկարիան, Չեխոսլովաքիան ու Արեւելեան Գերմանիան, ուր տիրապետող վարչաձեւը համայնավարական է :

Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումը ու վերջերս Պերլինի վրայ կատարուած ճնշումը անվստահութեան մթնոլորտը մեծապէս ծանրացուցին : Խաղաղ գոյակցութեան յոյսերը նուազեցան :

Մինչ այս էր տակաւին երէկ կացութիւնը եւ շատ փայլուն չէին հակամարտ ճակատներու յարաբերութիւնները, քաղաքականութեան յանկարծական փոփոխութիւնը ընդհանուր զարմանք առաջ բերած է արեւմտեան կողմն աշխարհի :

Ամերիկայի Ձայնը Երեքշաբթի օր արձագանգ կ'ըլլար ուշագրաւ լուրերու՝ : Ուոշինկթընի խորհրդային եւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանները իրենց պատկանած երկիրներու արտաքին պաշտօնատանց հետ ուղղակի պիտի կապուին առանձին անթելով, առանց խանգարուելու : Ամերիկա եւ Խ. Միութիւն նոր հիւպատոսարաններ պիտի բանան փոխադարձաբար իրարու երկրին մէջ :

Մոսկուա–Ուոշինկթըն « կարմիր հեռաձայնի» շարունակութիւնն է այս :

Կրէմլինի վարիչներու նոր քաղաքականութիւնը կը ձգտի վստահութիւն ներշընչելու արեւմուտքին : Խրուշչեւի խաղաղ գոյակցութիւնը հետզհետէ հող կը շահի :

Եթէ անկեղծ է այս ուղեգիծը, պատերազմի մղձաւանջը կը վերնայ Եւրոպայի վրայէն : Ու սպառազինութեանց յատկացուած միլիառները կը յատկացուին քաղաքակրթական, մշակութային ու արդիւնաբեր ձեռնարկներու :

Առ այժմ Արեւմուտք վերապահ է համայնավար ճակատի կոչին հանդէպ եւ կասկածանքով կը դիմաւորէ զայն :

Ո՛րքան պիտի բաղձայինք, որ Կրէմլին գործնական քայլերով արդարացնէր իր նոր քաղաքականութիւնը, որպէսզի ազատատենչ մարդկութիւնը խաղաղութեան մէջ նուիրուի շինարարական աշխատանքներու :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Նախարարական հերթական խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Զօր. տը Կոլ, Ապրիլ 10ի ատեները, զրոյց մը պիտի ունենայ լրագրողի մը հետ, հեռատեսիլէն : Լը Թէօլ աւելցուց թէ տը Կոլ հրապարակաւ պիտի ըսէ այդ առթիւ թէ ի՞նչ բան իրե՛ն կը վերաբերի եւ պիտի բացատրէ մանաւանդ կարեւորութիւնը վստահութեան քուէին որ այդ ձեւով դրուած է Ֆրանսացիներուն կենսական հարցի մը մասին, որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան եւ մասնակցութեան :

Այս, կը նշանակէ արդէն որ տը Կոլ, հակառակ կարծուածին, կրնայ անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ ընել իր մնալը կամ քաշուիլը ըստ հանրաքուէին արդիւնքին :

Առջի օրուան նախարարաց Խորհուրդը, արդէն շատ ծանրաբեռնուած օրակարգ մը ունեցած է : Նախ Արտաքին նախարար Տըպրէ իր զեկուցումը տուած է միջազգային կացութեան մասին եւ քննած նաեւ չին – խորհրդային վէճով ստեղծուած նոր կացութիւնը : Լիփովսկի հաղորդած է Ֆրանքեւգերման խօսակցութեանց արդիւնքը (Տըպրէ՝ հիւանդ, չէր կրցած մասնակցիլ) : Այդ խօսակցութիւնները ծանրացած են գլխաւորաբար այն հեռանկարներուն վրայ, զորս Զօր. տը Կոլ ճշդած է, Եւրոպայի ապագայի նկատմամբ.— « Ոչ մէկ բախում կայ, ոչ մէկ ողբերգութիւն, ինչպէս ոմանք կը կարծէին այլ բացատրութիւն մը եւ լուսաբանութիւններ տրուած են իւրաքանչիւր կողմի մտադրութեանց մասին, որոնք շատ մը կէտերու շուրջ իրարու համապատասխան են : Այս խօսակցութեանց ընթացքին, գործնական գործակցութեան կէտերու մասին խօսուած է, դրական ձեւով, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Էռպիւսին : Կարճ՝ այս խօսակցութիւնները տուին ինչ որ կը սպասուէր » :

× Նախագահ տը Կոլ Քորսիքա պիտի երթայ Օգոստոս 15ին, որ Նափոլէոնի ծննդեան երկուհարիւրամեակի թուականն է : Օգոստոս 16ին եւ 17ին յատուկ դրոշմաթուղթ մը պիտի տպուի իսկ Հոկտեմբերին Փարիզ եւ Քորսիքա պատմաբաններու ժողով մը տեղի պիտի ունենայ : Դեկտեմբերին յատուկ զինուորական արարողութիւն Էնվալիտի մէջ, Հռոմի թագաւորին համար :

× Վալերի Ժիսքառ տ'Էսթէն, « այո, բայց»երու ախոյեանը կ'ուզէ որ « գլուխգլխի» զրոյց մը ունենայ Ժանընէի հետ հեռատեսիլէն, հանրաքուէի շուրջ :

Ժանընէ դէմ չէ սկզբունքով, բայց կ'ըսէ թէ հարցը պէտք է ուսումնասիրուի :

× Ինչ կը վերաբերի հանրաքուէին դիրքերը կը կարծրանան : Սենտիքաները մանաւանդ կոչ կ'ընեն աշխատաւորներուն որ զանգուածային կերպով՝ ո՛չ պատասխանեն : Ս ԷԺ ԷԹէն համայնավար)արդէն որոշած է ո՛չ պատասխանել, նոյն դիրքը կ'որդեգրէ ԷՖ Օն (Բանուորական Ուժ, ընկերվարական) :

× Օսթերլիցի կայարանին մասնակի գործադուլը կը շարունակուի եւ վախ կայ որ տարածուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ուժերը ցամաքահանում կատարեցին Անկիլլա, առանց որեւէ դիմադրութեան հանդիպելու : Ամբողջ կըզզիին գրաւումը հազիւ ժամ մը տեւած էր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Աստղը» որ բանակին պաշտօնաթերթն է կը գրէ թէ միջադէպերը վերսկսած են Չին – խորհրդային սահմանին վրայ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մայրաքաղաքին մէջ բացուած է համայնավար կուսակցութեանց նախապատրաստական ժողովը, 67 պատուիրակութիւններու ներկայութեան : Նիստերուն կը նախագահէ Պոնոմարեվ : Վերջին փաստաթուղթին ընդհանուր խորագիր է «աշխարհակալութեան դէմ պայքարի պարտականութիւններ ներկայ հանդրուանին մէջ եւ գործունէութեան միասնականութիւն հաբայնավար եւ բանուորական կուսակցութեանց հակաշխարհակալական բոլոր ուժերու » :

ՓԵՇՏԱՅԻ կարճատեւ ժողովին առաջին հաշուեկշիռը ներկայացուց Փրակայի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Տիւպչէք, տեսակցութեան մը միջոցաւ զոր շնորհած է Ռուտէ Փրավօ թերթին : Տիւպչէք կը յայտնէ թէ Վարշաւայի Ուխտին ներքին կանոնագիրը փոփոխութեան ենթարկուած է այնպիսի ձեւով որ անդամ երկիրները «աւելի գործօն մասնակցութիւն պիտի բերեն այդ կազմակերպութեան գլուխը եւ այլ հարցերու կարգադրութեան, բայց, կ'աւելցընէ Տիւպչէք, պաշտպանութեան նախարարաց խորհուրդի մը ստեղծումը եւ միջզինակից հրամանատարութեան մը հաստատումը պիտի աւելցնեն զինուորական ղեկավարութեան արդիւնաւէտութիւնը » :

ՃԻՀԱՏԻ (Ս. պատերազմ) կոչ մը ըրաւ խորհրդային բանաստեղծը՝ Էվտուչենկօ, Լիտերատուրնայա Կազետայի մէջ : «Եթէ ստիպուինք, կ'ըսէ բանաստեղծը, պատերազմի պիտի երթանք ոչ միայն Ռուսաստանի եւ հաւատքի համար, այլեւ մեր 15 հանրապետութիւններուն, որեւէ փոքրիկ կայարանի ու նաեւ գիւղացիներուն կռնակը կապուած չին երախաներուն համար» : «Նկատի ա՛ռ, Պատմութիւն, կը գրէ Էվտուչենկօ, կարմիր պահակութիւնը ոճիրի կը վերածուի : Արիւնոտ արատներ կան ձիւներուն վրայ ինչպէս Մաոյի մտածումներու դիրքը» եւ բանաստեղծը եզրակացութեան մէջ կը խոստանայ « նոր բարբարոսներուն նոյն ճակատագիրը զոր վայելեցին իրենց նախնիք » :

ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԱԿի դիմած է որպէսզի պահանջէ Իրաքէն զինադուլի համաձայնագրերու գործադրութիւնը : Դիմումին մէջ, Իսրայէլի դեսպանը կ'ըսէ թէ իրաքեան զօրքերը որ համախմբուած են Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ սպառնալիք մըն են խաղաղութեան համար : Երուազէմի մէջ Տիկին Կոլտա Մէյր կրկնած է առջի օր, որ երկրի մը ճակատագիրը չի կրնար որոշուիլ ուրիշ երկիրներու կողմէ : Գալով արտաքին նախարար՝ Էպանի որ ներկայիս Ամերիկա կը ճամբորդէ, յայտարարած է որ խաղաղութիւնը անխուսափելի է, բայց հիմա զինադուլը նախընտրելի է ուրիշ որեւէ կացութենէ :

ՊԱՊԸ Ուկանտա պիտի երթայ Յուլիսի երկրորդ կիսուն եւ օծէ նոր Մայր – Տաճարը որ կառուցուած է 1964ին սրբացած մարտիրոսներու յիշատակին :

»ԱՐԱԳԸՆԹԱՑ ՃԱՄԲՈՐԴԵԼԻՍ»

Հակառակ միշտ ստեղծուող նոր աղմուկներուն, միշտ կը գտնուին մարդիկ, հիներուն մէջ ու նորերու շարքերուն, որոնք փչողհովերուն դէմ անվրդով կը մնան եւ կը շարունակեն իրենց սկսած հաւատքի գործը : Ասոնք զարմացնելու մեղաւոր տենչերէն մղում չեն առներ, փառասիրութիւններով սնանող անձերը չեն ասոնք, ամէն բանէ վեր դասուած հեռանկարներու ընծայուած ընտիրներ են, որոնք կը հետեւին միմիայն ներքին կոչերու, կը տքնին, կ'երկնեն այդ մղումով եւ բան մը աւելցնելով կեանքին վրայ՝ կ'աւարտեն իրենց ճակատագիրը :

Խօսքը կը վերաբերի ժողովուրդի մը մէկ երակին զարգացման ինքզինք նուիրած մարդուն, անոր՝ որ կը խառնուի կեանքին, կ'ունկնդրէ բոլոր ձայները, կը տեղեկանայ աշխարհի բոլոր հոսանքներուն, բայց հոսանքներէն չի տարուիր, կ'իւրացնէ շատ բան, բայց միշտ կը մնայ ինքը, չենթարկուիր, կ'ենթարկէ, չի մթագներ իր տեսիլքը, կը բեղնաւորէ զայն աւելի, չի պղտորեր իր ցեղային անհատականութիւնը, այլ նոր փորձառութիւններով ու լոյսերով առաւել եւս կը պայծառացնէ անոր ակունքները :

Աշխարհի նորութիւնները այս ձեւով ու բարիքով կ'անդրադառնան կոչեցեալներուն վրայ, իսկ նոյն նորութիւնները կը ճզմեն, կ'անէացնեն անկոչ աղմկարարները, որոնք բոլոր ժամանակներուն փըրփուրը տեսան միայն, աշակերտեցան մօտային եւ անցան գացին անհետ :

Էականը էութեան խորունկներէն ցայտեցուած ձայնն է, խոհը, իմաստութիւնը, առաջնորդող ջահը, որոնցմէ ոչինչ կրնայ փոխել փոխուող ժամանակը, որովհետեւ, ինչպէս առիթով մը վերջերս կ'ըսէր Գուրդէն Մահարի՝

« Որքան կեանքը փոխուի եւ գիտութիւնը կերպարանափոխի մեր շատ բան տեսած հողագունդը, մարդը մնում է մարդ եւ նա, վաղուայ շարքային աստղանաւորդը, սիրով պիտի կարդայ անցած ժամանակի իսկական բանաստեղծներին, այնպէս, ինչպէս այսօր մենք սիրով եւ յափշտակութեամբ կարդում ենք Նարեկացուն ու Քուչակին՝ արագընթաց ճամբորդելիս» :

Լաւ օրինակ է, անդրադարձումի լաւ առիթ մը՝ Մահարիի տուած այս պատկերը :

Վաղը, նորէն «արագընթաց ճամբորդելիս», մեզի հետ նորէն պիտի ունենանք կարդալիք գործեր, եւ անոնց հեղինակները, անտարակոյս, պիտի ըլլան անոնք՝ որոնք շատ չտարուեցան առօրեայ աղմուկներէն, վարուեցան Նարեկացիին ու Քուչակին պէս, անսացին իրենց հարազատ ձայնին, երկնեցին ժամանակի մը հրաշարար կշռոյթով :

Պ. Ս.

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1898 – 1969)

Ա.

Ինչպէս գրեցինք, Մարտ 4ին Փարիզի իր բնակարանին մէջ սրտի անակնկալ տագնապի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղաւ Օր. Արաքսի Թորոսեան, նախկին մատենադարանապետ Սորպոնի : Հանգստեան կոչուելէն ի վեր Ժընեւ հաստատուած, Մարտի սկիզբը այցելութեան էր եկած իր քոյրերուն :

Ծնած էր Ատափազար 1898ին : Երրորդն էր չորս քոյրերուն, որոնց կրտսերն է տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թորոսեան :

Հայրը՝ հանգուցեալ Տ. Աբիսողոմ քահանայ Թորոսեան՝ կանուխէն ընտանեօք փոխադրուած է նախ Ռումանիա, յետոյ Պուլկարիա, ուր պաշտօնավարած է տարիներով Հայոց եկեղեցիներուն մէջ :

Ողբացեալ Արաքսի նախնական ուսումը առած է Վառնայի մէջ : Յաճախած է տեղւոյն Նոթր Տամ տը Սիոնի մայրապետներու վարժարանը, ուր դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենային Ֆրանսերէնով : Ուստի հայերէնէն առաջ Ֆրանսերէն սորված էր :

Օժտուած բնածին ուշիմութեամբ, միշտ առաջին հանդիսացած է դասարանին մէջ, արժանանալով ուսուցիչներու գնահատանքին :

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, հրապուրուած խաբուսիկ ազատութեան ընծայած հեռանկարներէն, շատերու նման, Տէր Աբիսողոմ քահանայ եւս 1909ին վերադարձած է Թուրքիա եւ հաստատուած Պոլիս, ուր իր աղջիկները հնարաւորութիւն պիտի ունենային սորվելու մայրենի լեզուն :

Նոր էր բացուած Պետրոս Կարապետեանի հիմնած աղջկանց վարժարանը Սկիւտարի բարձունքին վրայ, Իճատիյէ : Օրմանեան Սրբազանի խորհուրդով Արաքսի իբրեւ դիշերօթիկ աշակերտուհի կը մտնէ նորաբաց դպրոցը, զոր կ'աւարտէ 1913ին : Այստեղ եւս աչքի կը զարնէ իր ուշիմութեամբ եւ համբաւը կը հասնի Կարապետեան մանչերու երկրորդական վարժարանի աշակերտներուս :

1914ին Պոլսէն փոխադրուած էին իրենց ծննդավայրը Ատափազար, երբ տարի մը ետք Թորոսեան ընտանիքն ալ պիտի ճաշակէր տարադրութեան դառնութիւնները :

Զինադադարին քանի մը տարի ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Գատըգիւղի Արամեան վարժարանին մէջ, ուր կը յաճախէր քոյրը՝ Օր. Հայկանուշ :

Արաքսի Փարիզ եկաւ 1921ին՝ ուսումը կատարելագործելու եւ Պոլիս վերադառնալով ուսուցչական ասպարէզին նուիրուելու ծրագրով : Սորպոնի մէջ հետեւեցաւ նախ «Ֆրանսական քաղաքակրթութեան» դասընթացքին, յետոյ համալսարանի գրական եւ այլ ճիւղերուն, հինգ տարի ստանալով ուսուցչական եւ այլ վկայականներ :

Հետեւեցաւ նոյնպէս Հնչաբանական (ֆոնէթիք) էնսթիթիւի դասընթացքին, զոր լրացուց աւարտական ճառով մը, նուիրուած հայերէն լեզուի բաղաձայնական դրութեան : Վկայական ստացաւ նաեւ Արեւելեան կենդանի լեզուներու ազգային վարժարանէն : Ի վերջոյ Սորպոնի գրականութեան ճիւղէն վկայուեցաւ Լիսանսիէ – Էս – Լէթրի աստիճանով, 1926ին :

Կ'անդամակցէր Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան (հիմնուած 1888ին) եւ պահ մը միասին կը ներկայացնէինք զայն Տիկնանց Ուսանողներու խնամակալ մարմնին մօտ, յանուն վարչութեան :

Ուսման շրջանը աւարտելէ ետք կը պատրաստուի մատենադարանապետի մասնագիտութեան : 1933ին կը մասնակցի մրցումի եւ առաջնութիւնով կը ստանայ բարձրագոյն վկայականը : Շնորհիւ իր այս բացառիկ յաջողութեան, փոխանակ դաւառ ղրկուելու, կը կոչուի Փարիզի համալսարանի Գրականութեան ճիւղի (Սորպոն) Մատենադարանի վարիչի բարձրը ու պատուաւոր պաշտօնին :

Տարիներով մեծ ձեռնհասութեամբ վարեց մատենադարանապետի բարդ ու դժուարին գործը, իբրեւ օգնական ունենալով տասնեւեօթը մասնագէտ պաշտօնեաներ, որոնք մեծապէս կը յարգէին զինքը, իր բացառիկ կարողութեան համար : Օր. Արաքսի միաժամանակ կը ղեկավարէր զանազան համալսարաններու միջեւ գրքերու փոխանակութեան սպասարկութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԿԵՍԱՐԱԿԱՆ ԹՄԲՈՒԿԸ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Առտուն, շա՛տ կանուխ, անօրինակ դոփիւն մը կ'աղմկէր Արքայութեան սահմանները, ուր տակաւին քունը՝ անմեղ հոգիներու մէջ կը սրսկէր իր անդորրիչ անուշութիւնը :

Գաբրիէլի առաջնորդութեամբ, երկու պահակ ոգիներէ բռնուած ըմբոստ մը, որ երէկ դեռ նոր դրուած էր գերեզման, կրցած էր դժոխայիններու արթուն հսկողութենէն պրծիլ եւ մտնել, դէպի աջ կողմը, Երանութեանց սեմերէն ներս : Մինչեւ այդ բոպէն ուրիշ ոչ ոք ունեցած էր այդ յաջողութիւնը : Առաջին պահակախումբը քաւութեան թուղթ հարցուց : Ան, հիւրը, խաչակնքեց ու, իբրեւ նշան, աջ բազուկին վրայ ցոյց տալով Յիսուսի պատկեր մը ուսին վրայ դրած դառնուկովը, անցաւ դէպի յառաջ : Նոր էր քաւութեան այդ նշանը, նոր էր եկուորը ինքն ալ, յանդուգն, խիզախ ու գլուխը վեր : Բայց ի՞նչ ընել, արդէն ներս մը տած էր ու բաւական յառաջացած : Առաջին քննութիւնը պիտի ըլլար Ստեղծագործութեան եւ Օրէնքի մարգարէին առջեւ : Խոժոռ էր ան ու դաժան, իր ճակտին վրայ ծալք ծալք կը կենային խորացած գիծերը, սրբուած չէին հետքերը այն զայրոյթին որով ապառաժներէն վար նետեց օրէնքին տախտակներն ու փշրեց զանոնք բոպէապէս երբ, գլուխը ամպերու մէջ, հոգին Իսրայէլի գալիք երանութիւնովը պարպատուն, Սինայէ վար իջնելու ատեն, լսեց ամբոխին ռինդը ու տեսաւ մոլեկան պարը ոսկիէ հորթին շուրջը, աղմկալից եւ փոշոտ : Մանրախոյզ քննութեամբ յայտնի եղաւ թէ ո՛չ Աբրահամի ուխտին նշանը ունէր հիւրը եւ ոչ Իսրայէլի ցեղերէն մէկուն անունը : Գոնէ աղաղաւորի կերպարանք մը, քիչ մը քծինք, ողոքիչ խօսքեր, որոնց ոչ մէկը ունէր : Եւ որպէսզի անիրաւութիւն մը չգործուի Արդարութեան յարկին մէջ, նշան տուաւ, եւ հիւրը քաշքշեցին Դաւիթի մասը :

Դեռ նոր արթնցած աղմուկէն, աչքերը կը սրբէր Սաղմոսերգուն : Ցոյց տուին քննութեան նշանները : Մինչ ան զարմացած, չէր կրնար իր վարանքին մէջ, վրճռականութեան մը յանգիլ, հիւրը փութաց արտասանել. « Երանեալ է այր որ ոչ գնայ 'ի ճանապարհս ամպարշտաց » եւ այլն : Սաղմոսին տուները, ջուրի հոսանքին պէս, կը վազէին իրարու ետեւ. ու Դաւիթը կը թուլնա՛ր իր երգերու դաշնակութենէն : Ա՛լ քնէն բոլորովին սթափած էր. դէմքը զուարթ անուշութիւն մը կը հագնէր, եւ կարեկցութիւնը ճամբայ կը բանար որ առաջ անցնի հիւրը :

Քիչ մը անդին էր Եսայի, Ս. Գրքի կարմիր մարգարէն : Իր կրակէ գլուխն եւ հուր աչքերը բոցերու մէջ կը վառէին. լուսեղէն ծիածան մը կամարաձեւ կը բարձրանար իր վերեւը : Հրէական օրէնքը փակուած էր իր ձեռքերուն տակ, ո՛չ մէկ փաստ կրնար ընձեռել : Զոհի արիւններու տեղ իր քով կը ծխրտար աղօթքին ծուխը, թել թել ու թափանցիկ :

Այդ աչքերը քաշքշուած մարդուն ձեռքին մէջ տեսած էին ողորմութիւնը, աղօթքը անոր շրթունքներուն վրայ, եւ հոգիին մէջ անուն մը, որուն քարոզիչը եղած էր ինքը, մերթ ճրագի մը առկայծ պատրոյգին պէս, մերթ հեղիկ դառնուկի մը նման, իր կտրիչին առջեւ անմռունչ, եւ մերթ կարմրուկ լաթեր հագցնելով, հնձանահարի ոտքերով : — Տրուած նշանի մը համեմատ, առանց կեցնելու, յառաջ տարուեցաւ : Պետրոս դրանը առջեւ կեցած էր : Սպիտակ մօրուքը կը կախուէր լանջքին վրայ, կարմիր քղամիտը կ'իջնէր թիկունքէն վար. խոշոր բանալիներու տրցակ մը ունէր ան ձեռքին տակ : — Հիւրը ոչ քղամիդէն ախորժեցաւ եւ ոչ բանալիներէն : Բանտապահի մը դաղափարը խրտչեցուց զանի : Ինքը բանտի ու բանալիքի ամէն հաշիւ փակած էր, եւ հիմա կուգար ստանալու տառապանքի խոստացուած վարձքը :

— Ոչ, կը պոռար, բանտապահի քով մի տանիք զիս. առաջնորդեցէք անոր որ ըսաւ թէ ինծի դան ամէն անոնք որ ճնշուած են բեռներու տակ եւ ընկճուած աշխատանքի ներքեւ : Տեսէք, քրտինքը տակաւին ճակտիս վրայ է, բեռներու ցաւը կռնակիս վրայ զգալի, ծունկերս ալ դողդոջուն՝ կրած աշխատանքէս :

Պետրոս նայեցաւ իր ոչխարներու ցանկին մէջ. ո՛չ ատոր անունը դտաւ եւ ո՛չ իր անունովը տրուած դումար մը իր փոխանորդին դրպանը : Պռըստեց թաւ յօնքերը եւ բանալիներու ծայրովը նշան ըրաւ, որ իսկոյն ետ դարձնեն այդ մոլորականը : Հազիւ թէ պահակներու ձեռքերը պիտի երկննային իր վրայ, ուժգին բողոք մը սկսաւ, աղմուկ, դոռիւն, դոչիւն : Արքայութեան յարկը դղրդեցաւ վերէն վար :

Անուշ դէմք մը ծրագրուեցաւ վերը լուսեղէն շրջանակի մէջ. իր նայուածքին մէջ կը վառէր ներողութիւնը. կերպարանքը ամբողջովին օծուած էր անմահութիւնով. շրթունքին վրայ կը ծաղկէր յաւիտենականութիւնը, եւ ամբրոսական բուրումը կը ծաւալէր իրմէն : Պահակները ծռեցան իր առջեւ, եւ իսկոյն բազմութիւնը շարուեցաւ իր բոլորտիքը. — Մովսէս՝ օրէնքին գիրքերովը, Դաւիթը՝ իր Սաղմոսներովը, Եսային՝ իր պատգամներովը, ու Պետրոս, այդ թինդոնը, իր բանալիներովը : Առաջինը յայտարարեց թէ չէր ճանչեր այդ օտարականը, երկրորդը հասկցուց թէ բոլորովին օտարական մը չէ ինքն, կրակէ մարգարէն բաւական մօտիկ դտաւ զայն իրեն. իսկ Պետրոս յայտարարեց, թէ ատոր համար բանալի չունի ու իր հաշիւովը, պէտք էր ետ դարձնել զանի :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ո՛չ, Վեհափառ տէր, պատասխանեց ներքինին, միայն թէ այդ աղջիկը փոխադրուած է Պիւրհանէտտին էֆէնտիի ապարանքը, Սաֆնազ գալֆայի քով :

— Բայց որո՞ւն հրամանով եւ ե՞րբ եղած է այդ տեղափոխութիւնը...

— Վեհափառ տէր, կանանոցէն ինձ ըսին որ երկու շաբաթէ ի վեր աղջիկը իշխանին ապարանքը փոխադրուած է :

Կասկածոտ բռնաւորը չդոհացաւ այս բացատրութիւններէն : Իրեն դէմ նորանոր դաւադրութիւններ նշմարեց այս եղածին մէջ եւ ուզեց մանրամասն քննութիւն մը բանալ : Վերջապէս ճշմարտութիւնը յայտնուեցաւ : Սաֆնազ գալֆան էր որ աղջիկը տարած էր իշխանին ապարանքը, հակառակ կայսերական հարէմին մէջ գտնուող միւս գալֆաներուն դիտողութեան : Ապտիւլ Համիտ հրամայեց որ մանկուհին իսկոյն Երլտըզ բերուի եւ հարէմին մէջբանտարկուի, ամէն յարաբերութենէ զրկուած : Սուլթանական հրամանը անմիջապէս գործադրուեցաւ եւ մանկատի աղջիկը փոքրիկ խուցի մը մէջ փակեցին : Ապտիւլ Համիտ յետոյ կանչել տուաւ Սաֆնազ գալֆան :

— Ինչո՞ւ համար այդ աղջիկը հարէմէն ուրիշ տեղ փոխադրած ես առանց իմ հրամանիս, գոչեց գալֆային երեսին :

Սաֆնազ գալֆա սարսափահար, գլուխը գետին խոնարհած, չէր գիտեր ի՛նչ պատասխանէր :

— Խօսէ՛, գոռաց բռնաւորը, խոստովանէ. զայն փախցնելու համար, այնպէս չէ՞...

— Վեհափառ տէր, թոթովեց խեղճ կինը, ի՞նչպէս կարելի է այդպիսի կասկած մը ունենալ իմ մասիս...

— Ուրեմն ինչո՞ւ առիր տարիր աղջիկը :

— Իրեն այնքան համակրեցայ, որ ուզեցի քովս ունենալ, մանաւանդ կը կարծէի որ որեւէ անպատեհութիւն չկար ասոր մէջ... եթէ գիտնայի որ Ձեր Վեհափառութիւնը դժգոհ պիտի մնար այս ըրածէս, անշուշտ այդպիսի բան մը պիտի չընէի, բայց...

— Միթէ չէի՞ր գիտեր որ այդ աղջիկը իմ անձիս դէմ դաւաճանողներու խումբին կը պատկանի :

— Ոչ, Վեհափառ տէր, չէի գիտեր, պատասխանեց գալֆան դողահար ձայնով մը, լսած էի որ խուզարկութեան մը պահուն, Սկիւտար, տան մը մէջ գտնուած էր, բայց ինքն ալ դաւադիր ըլլալուն մասին տեղեկութիւն չունէի եւ մինչեւ հիմա չեմ հաւատար որ այդ աղջիկը յանցաւոր ըլլայ...

— Ի՛նչ, կը համարձակի՞ս տակաւին զայն պաշտպանել իմ ներկայութեանս, պոռաց բռնաւորը, կը ջանաս զիս սո՞ւտ հանել...

— Աստուած չընէ որ այդպիսի բան մը միտքէս անցընեմ... միայն թէ այդ աղջկան հետ երկու շաբաթէ ի վեր ապրելով սա համոզումը գոյացուցի թէ բոլորովին անմեղ է :

— Ուրեմն կրցա՞ր հետը խօսակցելու միջոց մը գտնել, հարցուց Ապտիւլ Համիտ նուազ բարկաճայթ շեշտով մը :

— Այսինքն նշանացի կերպով կարողացայ հետը քիչ մը ընտելանալ, թոթովեց Սաֆնազ հանըմ որ զգաց թէ անխոհեմ խօսք մը փախցուցած էր բերնէն :

— Ի՞նչպէս իր անմեղութիւնը հասկրցար, խօսէ տեսնեմ, պնդեց բռնաւորը :

— Կ'ենթադրեմ որ անմեղ է, որոշ բան մը չեմ գիտեր, մրմնջեց Սաֆնազ հետզհետէ շփոթելով :

Ապտիւլ Համիտ կնոջ շփոթութիւնը տեսնելով աւելի հաստատուեցաւ իր կասկածներուն մէջ :

— Այս կինը չափազանց կը խռովի այս աղջկան համար, մտածեց, ուրեմն գաղտնիք մը կայ գործին մէջ :

Յետոյ յանկարծ գոչեց.

— Հիմա հասկցայ որ դուն ալ ինծի դէմ դաւաճանողներուն հետ ես. դուն ալ, հոս այս պալատին մէջ մեքենայութիւններ կը լարես, դուն որ հաւատարիմ կը կարծէի եւ որուն դեռ վերջերս պատուանշան ալ շնորհեցի...

— Վեհափառ տէր, ձեր կասկածները անհիմն են, Աստուած վկայ է որ երբեք իմ հաւատարմութենէս չեմ շեղած, գոչեց Սաֆնազ հանըմ լալագին ձայնով մը :

— Զարաչար պիտի պատժուիք երկուքդ ալ, գոչեց բռնաւորը, հիմա պիտի հրամայեմ որ ամենասոսկալի տանջանքներու ենթարկեն այդ աղջիկը մինչեւ որ լեզուն բացուի...

— Մի ընէք այդ բանը, Վեհափառ տէր, կ'երդնում որ անմեղ է Զիւլէհան, գոչեց Սաֆնազ հանըմ ծունկի վրայ իյնալով, խնայեցէք այս խեղճ աղջկան...:

Ապտիւլ Համիտ յանկարծ սարսռաց :

— Ոտքի ել, հրամայեց գալֆային :

Սաֆնազ հանըմ կանգնեցաւ :

— Ինչ ըսիր, կրկնէ տեսնեմ, պոռաց բռնաւորը :

— Ըսի որ խնայեցէք այդ խեղճ աղջկան որ անմեղ է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 84)

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր կարգին խօսք առնելով, Տոքթ. Պլէյք իր ուրախութիւնը յայտնեց որ հնարաւորութիւնը ունեցած էր փոխադարձելու Վեհափառ Հօր այցելութիւնը՝ Ժընեւի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդրոնին, եւ յիշեց թէ այս ճամբորդութեան առթիւ իր հետ կը կրէ «Կիլիկեան Իշխան»ի այն շքանշանը, զոր Վեհափառ Կաթողիկոսը շնորհած էր իրեն, եւ վեր առաւ այն կարեւոր դերը զոր Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիները, ընդ որս եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ունին Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի գործունէութեան մէջ :

Պաշտօնական ընդունելութիւնը փակուեցաւ « Ի Վեհ Բարձանց » մաղթերգով, եւ ապա Վեհափառը իր գրասենեակին մէջ առանձնացաւ իր ականաւոր հիւրին հետ աւելի մտերմիկ եւ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունենալու համար :

Սոյն տեսակցութեան ներկայ եղան Ազգային Ընդհ. ժողովի եւ Կեդր. Վարչութեան զոյգ դիւաններու անդամները եւ Լիբանանի ու Թեհրանի Առաջնորդ Սրբազանները՝ Տ. Տ. Տաճատ եւ Արտակ Արքեպիսկոպոսները եւ Դրան Եպիսկոպոս, Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս : Վեհափառը յայտնեց Տոքթ. Պլէյքին որ Միջին Արեւելքի տագնապը կը լուծուի ոչ թէ դաղթականներուն մատուցանելով մարդասիրական ծառայութիւններ, այլ վերահաստատելով արդարութիւնը, ճանչնալով իրենց հայրենի իրաւունքներէն զրկուած արաբ հայրենակիցներու մարդկային եւ ազգային արդար պահանջները : Ըսաւ նաեւ, թէ Հայց. Եկեղեցին եւ Հայ ժողովուրդը մասնաւորապէս ուրախ են որ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը յատուկ շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ մարդկային իրաւանց հարցին նը կատմամբ : Իրենց արդար իրաւունքներէն զրկուած ժողովուրդներու, որոնց շարքին յատկապէս Հայ ժողովուրդի ձայնը պէտք է լսելի դարձնել Միջազգային Ատեաններէն : Ապա տեղի ունեցաւ շատ հետաքրքրական խօսակցութիւն մը Տոքթ. Պլէյքի եւ ներկայ գտնուող հոգեւորական եւ աշխարհական անդամներուն միջեւ :

Կէսօրին, Վեհափառը Վեհարանի նոր սեղանատան մէջ շքեղ հացկերոյթ մը կազմակերպած էր ի պատիւ Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյքին : Հացկերոյթին ներկայ եղան Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ Հայոց Լիբանանի, Տ. Արտակ Ս. Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ Հայոց Թեհրանի, Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս, Դրան Եպիսկոպոս, Տ. Ժողէֆ Խուրի Արքեպիսկոպոս, Մարոնիթ Առաջնորդ Սուրի եւ նախագահ Կաթոլիկ եկեղեցւոյ միջ – եկեղեցական յարաբերութեանց յանձնախումբին, Տ. Իգնատիոս Հազիմ Արքեպիսկոպոս, Յոյն Օրթոտոքս Առաջնորդ Լաթաքիոյ, Տ. Էլիաս Գուրպան Արքեպիսկոպոս, Յոյն Օրթոտոքս Առաջնորդ Թրիփոլիի եւ նախագահ Յոյն Օրթոտոքս եկեղեցւոյ Միջ-Եկեղեցական Յարաբերութեանց յանձնախումբին, Հայը Յեցսիս (Ե. Հ. Խորհուրդի Կեդրոնէն, Ժընեւ), Վեր. Ֆորքըր (Ե. Հ. Խորհուրդի Մամլոյ պատասխանատու), Տոքթ. Սամարթա (Ե. Հ. Խորհուրդի Կեդրոնէն, Ժընեւ), Տ. Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան, Տեսուչ Դպրեվանուց, Իպրահիմ Տաղեր, նախագահ Լիբանանի եւ Սուրիոյ Աւետարանական համայնքին եւ բողոքական եկեղեցիներու Միջ-Եկեղեցական Յարաբերութեանց Յանձնախումբին, Իսթիրօ, Ընդհանուր Քարտուղար Մերձաւոր Արեւելքի Աւետարանական Միութեան, Պ. Վահէ Սէթեան, ատենապետ Ազգ. Ընդհ. Ժողովոյ, Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, Առողջապահական նախարար եւ ատենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Ատենադպիր Ազգ. Ընդհ. Ժողովոյ եւ Պերճ Մըսըրլեան, Ատենադպիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան :

Հացկերոյթը անցաւ հաճելի եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, որուն ընթացքին Վեհափառը բաժակ բարձրացուց Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյքի կենաց՝ մաղթելով լիառատ արդիւնաւորութիւն եւ կատարեալ յաջողութիւն իր պաշտօնին եւ առաքելութեան մէջ :

Հացկերոյթէն ետք խօսակցութիւնը պահ մը եւս շարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, պատուոյ հիւրասրահին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ նաեւ նուէրներու փոխանակութիւն : Վեհափառը Տոքթ. Պլէյքին ընծայեց Հայ Մանրանկարչութեան նուիրուած շքեղ հատոր մը՝ անդլերէն լեզուով, ալպոմ եւ այլք : Նուէրներ ընծայուեցան Տոքթ. Պլէյքի հետեւորդներուն եւս : Տոքթ. Պլէյք իր կարգին Վեհափառ Հօր ընծայեց Ուփսալայի ժողովին Տեղեկագրի գեղակազմ հատորը, յատուկ ընծայական մակագրութեամբ :

Ժամը 2·30ին, Եպիսկոպոսարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական հանդիպում մը, որուն մասնակցեցան Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Ընդհանուր քարտուղարը, Լիբանանի Կաթոլիկ, Յոյն Օրթոտոքս, Աւետարանական եւ Հայ Եկեղեցւոյ Միջ-Եկեղեցական Յարաբերութեանց Խորհուրդներու անդամները :

Ժամը չորսին, հիւրերը լուսանկարուելէ ետք Վեհափառ Հօր հետ, հրաժեշտ առին Կաթողիկոսարանէն եւ մեկնեցան Մերձաւոր Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդին Կեդրոնը, յատուկ այցելութեան մը համար : Նոյն պատուիրակութիւնը ապա այցելեց Տար էլ Ֆաթուա եւ հանդիպում մը ունեցաւ Իսլամ երեւելիներու հետ :

Երեկոյեան ժամը 7ին, Ամերիկեան Համալսարանի Չէփրլին մէջ Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյք բարձրարժէք դասախօսութիւն մը տուաւ ընտրանի եւ ստուար հասարակութեան մը ներկայութեան՝ «Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը եւ Համաշխարհային Հարցեր » նիւթին շուրջ :

Յաջորդ առաւօտ, Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյք մեկնեցաւ Սուրիա. իսկ երեկոյեան, Լիբանանի վրայով անցաւ Յորդանան՝ նոյն առաքելութեամբ :

Տոքթ. Եուճին Քարսըն Պլէյքի այցելութիւնը լիբանանեան կեանքին մէջ կարեւոր դէպք մըն էր որ լայնօրէն արձագանգ գտաւ մամուլին մէջ եւ ձայնասփիւռին ու հեռատեսիլին վրայ : Իր կաթողիկոսարան այցելութիւնը դեղեցիկ եւ պատմական օր մը եղաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատմութեան մէջ :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

9 Մարտ, 1969 , Անթիլիաս – Լիբանան

— Է՛յ, խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք, սըկէ անդին չեմ երթար ես : Ըսէք սա բանալիով մարդուն, որ լեզուն քաշէ, Մովսէսի հետ գործ չունիմ արդէն : Գալով պատգամներու եւ Սաղմոսի մարդարէներուն, պէտք է քիչ մը լեզունին բանան եւ վկայեն որ տարիներով իրենց գիրքերուն հետ եղած եմ : Թող յայտնապէս վկայեն ուրեմն, սո՞ւտ է ճնշուած թիկունքներու եւ կթոտ ծունկերու խոստացուած հանդիստը» : Վարանքը չէր ցրուեր տակաւին : — Ըսէք սա անուշ պատկերին, որ քառասուն տարի տուրք տուի իր անունին համար, ծեծ կերայ իր հաւատքին համար, նախատինք լսեցի ու լռեցի, համբերեցի իր վարդապետութեանը համար : Եթէ կ՚ուրացուին այդ ամէնը, եթէ ինծի խոստացուած տեղը կը զըլանաք, թող ետ դարձուին բոլոր հատուցած տուրքերս ...» :

Իրաւունքի ձայնը կ՚արձագանգէր յաւիտենականութեան վայրին մէջ. Մովսէս եւ Պետրոս տեսան թէ ետ դառնալու երես չունէր անծանօթը, Դաւիթ ու Եսայի հաշիւէ չէին հասկնար, եւ որպէսզի կռիւը աւելի սուր հանդամանք մը չառնէ , թոյլ տուին որ երթայ իր ու իրեններուն օթեւանը, եւ զարնէ թմբուկը :

Եկւորը մտաւ Կեսարացուց բաժինը : Թմբուկին վրայ քառասուն տարուան փոշիներու խաւը դիզուած էր. թուլցած էին անոր կապերը, թուլցած էին կաշիները եւ տամկութենէն մինչեւ որ թմբուկը կարգի եկաւ, հարսնիքի օրերը անցած էին արդէն :

1909 ՀՐԱՆԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լենինականի մանկավարժական դրպրոցի աշակերտները այցելած են Թիֆլիս, ուր ծաղկեպսակներ դետեղած են Յովհ. Թումանեանի, Բաֆֆիի, Սունդուկեանի, Մուրացանի, Նար – Դոսի, Պռօշեանի գերեզմաններուն վրայ :

×

Մարտ ութին Երեւանի մէջ իր դուռները բացաւ նորաստեղծ տռամաթիք թատրոնը : Առաջին ներկայացումն էր « Անուշ»ը :

×

Գիտութեան վարպետի կոչում ստացան Գրիգոր Տէր – Յովհաննիսեան եւ Վիլէն Աստուածատրեան, երկուքն ալ բժշկագիտական ճիւղով :

×

Երեւանի մէջ վերջերս իր մահկանացուն կնքած է տարաբախտ Եղիշէ Չարենցի այրին՝ Իզապելլա Չարենց, 58 տարեկանին :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

1512·— Առաջին հայ տպագրիչը Մեղապարտ Յակոբն է, որ 1512ին Վենետիկի մէջ հրատարակած է առաջին հայերէն գիրքը՝ «Պարզատումար»ը :

×

1537·— Ֆրանսայի մէջ առաջին հայատառ տպագրութիւնը կատարած է Փոստէլ Ֆրանսացի լեզուագէտը, որ տասնը-մէկ օտար լեզուներու շարքին հրատարակած է նաեւ հայերէն այբուբենը :

×

1567·— Աբգար Դպիր Պոլսոյ մէջ բացած է Թուրքիոյ առաջին հայ տպարանը, ուր տպագրած է քերականութիւն մը ուրիշ երեք գիրքեր :

×

1616·— Լեհաստանի Լվով քաղաքին մէջ առաջին հայ տպարանը բացած է Յովհաննէս երէց Քարմատանենց, որ հրատարակած է «Սաղմոսարան» եւ Բժշկաբան» գիրքերը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (442)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քանի մը բոպէ անցաւ :

Մարիուս լսեց վարի դրան իր ծխնիին վրայ դառնալը, ծանր եւ արագաշարժ քայլ մը վեր ելաւ սանդուխէն եւ եկաւ նրբանցքէն անցաւ, որջին դռնափակը վեր ելաւ աղմկելով, Ժոնտրէթն էր եկողը, որ սենեակ կը մտնէր :

— Ես եմ, ըսաւ Ժոնտրէթ :

— Բարի իրիկուն, հայրիկ, ոռնացին աղջիկները :

— Ի՞նչ ըրիր, հարցուց մայրը :

— Ամէն բան կարգին է, պատասխանեց Ժոնտրէթ, բայց ոտքերս փէտ (փայտ) կտրած են ցուրտէն : Լաւ, աղէկ ըրեր ես այդպէս հագուելովդ : Պէտք պիտի ըլլայ որ կարենաս վստահութիւն ներշնչել :

— Բոլորովին պատրաստ եմ դուրս ելլելու :

— Ըսածներէս բան մը պիտի չմոռնաս. ամէն բան լաւ պիտի կատարես, այնպէս չէ՞ :

— Անհոգ եղիր :

— Ինչու որ... ըսաւ Ժոնտրէթ, բայց չամբողջացուց խօսքը : Մարիուս լսեց որ Ժոնտրէթ ծանր բան մը դրաւ սեղանին վրայ. հաւանական է թէ մկրատն էր դրածը :

— Հա, աղէկ միտքս եկաւ. կերակուր կերա՞ք, կրկնեց Ժոնտրէթ :

— Այո, ըսաւ մայրը, երեք հատ խոշոր գետնախնձոր եւ աղ առի : Կրակի մէջ եփել տուի եւ կերանք :

— Աղէկ, կրկնեց ոԺնտրէթ, վաղը ձեզի հետս կը տանիմ ընթրելու : Բաղ մը պիտի ուտենք եւ ուրիշ ինչ որ պէտք է : Շարլ ԺԱ.ին պէս պիտի ընթրէք. ամէն բան յաջող կ՚երթայ :

Յետոյ ձայնը ցածցնելով շարունակեց.

— Կափուլը բացուեցաւ. կատուները հոս են :

Քիչ մը աւելի ցածցուց ձայնը եւ ըսաւ.

— Կրակի վրայ դիր ասոնք :

Մարիուս ածուխի շառաչիւն մը լսեց. իրօք ունելիով կամ երկաթէ գործիքով մը ածուխ կը կոտրուէր :

Ժոնտրէթ շարունակեց.

— Դրան ծխնիներուն իւղ քսեցի՞ր որպէսզի ձայն չհանեն :

— Այո, պատասխանեց կինը :

— Ժամը քանի՞ է :

— Վեցը պիտի զարնէ հիմա : Սէն Մէտարի ժամացոյցը կէսը զարկաւ արդէն :

— Իրա՞ւ կ՚ըսես. ուրեմն պէտք է որ պզտիկները երթան լրտեսեն, կրկնեց Ժոնտրէթ, հոս եկէք դուք եւ ինձ մտիկ ըրէք :

Փսփսուք մը եղաւ :

Ժոնտրէթ նորէն ձայնը բարձրացնելով ըսաւ.

— Պիւրկոն խաթունը դուրս ելա՞ւ :

— Այո, ըսաւ կինը :

— Աղէկ դիտե՞ս թէ դրացիին սենեակը մարդ չկայ :

— Այսօր չեկաւ ան եւ դիտես արդէն թէ հիմա անոր ժամն է :

— Աղէկ դիտե՞ս :

— Այո :

— Բայց ի՞նչ վնաս ունի, կրկնեց Ժոնտրէթ. պէտք է անդամ մը երթալ նայիլ թէ հո՞ն է : Աղջիկ, առ սա ճրագը եւ գնա նայէ անդամ մը :

Մարիուս ձեռքերուն եւ ծունկերուն վրայ կոթնելով կամաց մը իջաւ եւ լռութեամբ անկողինին տակը սպրդեցաւ :

Հազիւ թէ անկողինին տակ կծկուած պահուած էր, երբ իր դրան ճեղքերէն լոյս մը նշմարեց :

— Հայրիկ, աղաղակեց ձայն մը, դուրս ելած է դրացին :

Մարիուս ճանչցաւ Ժոնտրէթի անդրանիկ աղջկան ձայնը :

— Ներս մտա՞ր, հարցուց հայրը :

— Չէ, պատասխանեց աղջիկը, բայց յայտնի է թէ դուրս ելաւ է, վասնզի բանալին դրան վրան է :

Հայրը պոռաց.

Դուռը բացուեցաւ, եւ Մարիուս տեսաւ աղջկան ներս մտնելը՝ ձեռքը աշտանակ մը բռնած :

— Առաւօտեան աղջիկն էր, միայն թէ աւելի ահարկու կ՚երեւար ձեռքի ճրագին լոյսէն :

Անկողնին քով, պատին վրայ ուղղակի բեւեռուած հայելի մը կար. աղջիկը դէպի այդ հայելին կ՚երթար : Ան բարձրացաւ ոտքի մատներուն վրայ եւ հայելիին նայեցաւ : Մօտերը, հին երկաթեղէններ կը խառնուէին եւ ձայն կը հանէին :

Աղջիկը մազերը յարդարեց եւ ժպիտներ տուաւ հայելիին՝ գերեզմանական իր ձայնով երգելով յետագայ տունը.

Մեր սէրը տեւեց շաբաթ մը միայն,
Ո՛հ, որքան կարճ են երջանիկ օրեր.
Ութ օր պաշտուիլ, աշխատանք ունայն
Սիրոյ ժամանակ միշտ տեւել պէտք էր
Միշտ տեւել պէտք էր, միշտ տեւել պէտք էր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Շուշան Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Վ. Տէր-Վարդանեան քսան Ֆր., Ա. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տէր-Վարդանեան, Տիկին Հայկուհի Շալճեան 10-ական: Գլլճեան ընտանիք տասը, վաղամեռիկ զաւկին՝ Վրէժի հոգեհանգստեան առթիւ:

Ողբ. Գէորգ Մահիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Մահիկեան ընտանիք յիսուն Ֆր., Վ. Տէր-Վարդանեան 10, (Օժ. Տիկ. Միութեան), Տէր եւ Տիկին Ս. Տէյիրմէնճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Քիւրտօղլեան քսան, Յովհ. Տէր-Վարդանեան տասը Ֆրանք:

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Տիգրան Մահիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ: Մահիկեան ընտանիք՝ 50 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնջեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Քիւրտօղլեան երեսուն, Ռոժէ Դարբինեան քսան, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան 10, Սարգիս Տէմիրճեան տասը, Պ. Ունանեան տասը, Ժան Գասգասեան քսան, Է. Մուրատեան տասը, Յովհ. Քոչակէօղեան 10:

Աղքատաց՝ Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան, Գասգասեան, Ա. Վանոյեան, Լէոն Ստեփանեան տասնական, Մահիկեան ընտանիք յիսուն, Ս. Տէմիրճեան քսան, Շ. Մէլէմէզեան քսան:

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պօյաճեան ընտանիքէն (Արժանթին) Տոքթ. Պօյաճեանի միջոցաւ հարիւր Ֆրանք ողբ. Օր. Արաքսի Թորոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

×

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է Ողբ. Ակայեանի թաղման առթիւ Մ. Մանուկեանէ Փ. Ծ. եկեղեցեցւոյ քսան Ֆրանք, Միսաքեան ընտանիք Աղքատաց քսան, Պ. Գնիճեան Աղքատաց քսան, Պ. Պէրպէրեան եկեղեցւոյ տասը Ֆրանք:

Այրի Տիկին Նազարեան եկեղեցւոյ բարեզարդման յիսուն Ֆրանք, Ողբ. Խ. Հայրապետեանի թաղման առթիւ, Ճնտոյեան Փոխ. Ծ. եկեղեցւոյ տասը Ֆրանք, Ա. Հայրապետեան եկեղ. տասը, Պուլ. Օտտոյի Արծիւ եկեղեցւոյ 10, Մարդարեան եկեղեցւոյ տասը, Սէֆէրեան ընտ. տասը Ֆրանք:

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յոբելենական յանձնախումբին:

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի: 23 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ:

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 23 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի Ռիւ Ժէի սրահին մէջ,: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի: Ճոխ պիւֆէ եւ գեղարուեստական բաժին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին:

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան ֆոնտին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան կողմէ Սանթրոյի մեծ սրահներուն մէջ, 8 Ռիւ Ժան Կուժօն Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16-23:

Նախագահութեամբ

Պ. ՍԵՐԳՕ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Նուագ Մ. ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ծանօթ խումբը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ: Կ'երգէ ու կը նուագէ Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան:

Ընտիր պիւֆէ և հաճելի անակնկալներ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ. — Սեղանները սահմանափակ ըլլալով այժմէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Նալպանեանին 770 - 39 - 35 Թորոսեանին 473-53-71:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուս. խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը ութին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբի մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Մարտ 21ին, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, աժմը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին Օհանջանեան Ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE
Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով:

Օր. Խատկոֆ (*ցիկան պարուհի*), Միւսիա (*երգչուհի*)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրճեան *եւ* Ժան - Ժագ Օսմանճեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929-91-94

Նաւահանգիստը Օթէսներ *կ'առաջնորդեն հանդիսականները:*

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Ռիւ Ռիշէ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս Երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս *Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:*

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ - երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (*սոփրանօ*), Լուիզա Նալճեան, (*սոփրանօ*), Սոնիա Նիկողոսեան (*Մեծծօ*) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (*թենոր*), Ռընէ Մարթայեան (*թենոռ*), Մարիօ Հանոթիս (*պաս*):

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը:

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք:

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին:

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահը: Մասնաւոր ինքնաշարժի Փառքինք:

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակընկալներ, *իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն* Պետրոս Պետիկեան (*երգ*), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (*սաղ*), *նաեւ կը նուագեն* Միրիճան Շիրվանեան (*ութ*), Շըմաւոն Պալեան (*ջութակ*):

Սեբաստիոյ հին պարերը:

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ:

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր զրկելով իրենց քուէները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի շրջանի ընդհ. անդամական ժողովը Մարտ 30ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահը: Կը խնդրուի հարենակիցներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թէյասեղանը Մարտ 30ին, Կիրակի ժամը 16ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ
SAMEDI 22 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11469 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.469

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒԻ

1966 Յունիսին Պաղտատի մէջ համաձայնագիր մըն էր ստորագրուած Իրաքի վարչապետ Պէզզազի եւ Քիւրտիստանի ապստամբ ուժերու ղեկավար Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի ներկայացուցիչներուն միջեւ :

Այդ համաձայնագրով որոշ զոհացում կը ստանային հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը եւ զինագուլ կը կնքուէր : Կռիւները կը դադրէին եւ որոշ չափով բնականոն կեանքը կը վերահաստատուէր քրտաբնակ շրջաններուն մէջ :

Հինգ տարուան զինուորական գործողութիւնները մեծ վնաս պատճառած էին ապստամբներուն : Բազմաթիւ գիւղեր քանդուած էին իրաքեան օդանաւերու ռումբերով : Պատերազմական վիճակը տարիներով թոյլ չէր տուած գիւղացիներուն, որ իրենց հողերուն վրայ վարուցանք կատարեն : Հազարաւոր Քիւրտեր լեռնային անառիկ շրջաններ ապաստաներ էին ռմբակոծումներէն խուսափելու համար :

Շուրջ երեք տարուան խաղաղութիւնը առիթ ընծայած էր ապստամբներուն մասամբ դարմանելու բացուած վէրքերը :

Սակայն Պարզանի, իր սպայակոյտն ու հաւատարիմ զինուորները կը հսկէին սահմաններուն վրայ, պաշտպանողական նպատակներով : Վար չէին դրած զէնքերը :

Պաղտատի կառավարութիւնն ալ հանդիստ ձգեր էր զիրենք : Դադրած էին օդային ռմբակոծումները :

Միւս կողմէ քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը զինաթափ չէր եղած ու արտասահմանի մէջ կը շարունակէր իր քարոզչական աշխատանքները : Պարզանիի ներկայացուցիչը՝ Էմիր Քեամուրուն Պէտրիսան՝ պարբերական այցելութիւններ տալով Ամերիկա, երբեմն ալ խօսելով Ֆրանսական ձայնասփիւռէն եւ զեկոյցներ հրատարակելով մամուլին մէջ՝ վառ կը պահէր քրտական հարցը՝ արեւմուտքի հանրային կարծիքին առջեւ :

Ու մինչ կը կարծուէր թէ վերջնապէս խաղաղած էր քրտական ճակատը, Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գրէ թէ ամիս մը առաջ, օգտուելով նպաստաւոր եղանակէն, իրաքեան բանակը գարնանային ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկեր է Պարզանիի դիրքերուն դէմ, շարժման մէջ դընելով վաթսուն հազար զինուոր : Օդանաւերն ալ ամէն օր նափալմով կրակ տեղացեր են քրտական գիւղերուն ու քաղաքներուն վրայ :

Անգլիական թերթին թղթակիցը իր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Իրանի սահմանակից Քալա – Տիզա գիւղէն, ու, հանդիպում մը ունեցեր է Մուսթաֆա Պարզանիի հետ :

Ըստ թղթակցին, քրտական ապստամբութեան վարիչը կը սպառնայ Քիւրտիստանը անկախ պետութիւն հռչակել, եթէ Պաղտատի կառավարութիւնը յամառի ինքնավարութիւն չշնորհել Քիւրտերուն « Խելքի մօտ » սահմաններու մէջ : Պարզանի կը պահանջէ՝

Ա) Քրտաբնակ շրջաններուն տալ վարչական ինքնավարութիւն եւ քրտերէնը ճանչնալ իբրեւ պաշտօնական լեզու այնտեղ :

Բ) Կառավարական զօրքերը քաշել Քիւրտիստանէն եւ զինաթափ ընել իրաքեան բանակի վարձկան քիւրտ զինուորները :

Գ) Ազատ արձակել քիւրտ քաղաքական բանտարկեալները եւ երկրին քարիւղի հասոյթներէն մաս մը յատկացնել քրտական նահանգներու բարգաւաճման :

Դ) Նկատելով, որ Իրաքի ութ միլիոն բնակչութեան երկու միլիոնը քիւրտ է, կառավարութեան մէջ համեմատական չափով տեղ տալ Քիւրտերուն :

Ե) Մամուլի եւ քաղաքական կուսակցութեանց ազատութիւն : Հաւասարութիւն՝ կրթական դեռնի վրայ :

Զօր. Պարզանի Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակցին յայտներ է, որ Մարտ մէկին Քէրքիւքի նաւթային զտարաններուն վրայ կատարուած յարձակումը իր մարդոց գործն էր :

Լը Մոնտ (18 Մարտ) կը հաղորդէ, որ քրտական ինքնավարութեան բանակատեղիէն Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, այս տարուան Յունուարին եւ Փետրուարին Պարզանիի զինուորներուն հետ բախումներու ընթացքին իրաքեան բանակը կորսնցուցեր է շուրջ հարիւր յիսուն հոգի : Քիւրտերու կորուստն է եղած 7 սպանեալ եւ 14 վիրաւոր : Օդանաւերու ռմբակոծումներէն նոյն ամիսներուն սպաննուած են եօթանասուներեք հոգի, որոնց տասնեւինը երախայ եւ քրտանեւչորսը կին :

Երեքշաբթի առաւօտ Ֆրանսական ձայնասփիւռը իր կարգին հաստատեց կռիւներու վերսկսումը հիւսիսային Իրաքի մէջ :

Այսպէս ուրեմն քրտական հարցը կուգայ աւելի բարդացնելու Մերձաւոր Արեւելքի խռովայոյզ կացութիւնը : Կը թուի թէ իրաք կ'ուզէ ապահովել իր թիկունքը, իր զինուորական ուժերը առաւելագոյն չափով օգտագործելու համար Իսրայէլի դէմ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԶԻՐԱՐ ԿԸ ԾԵԾԵՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Մարտ 18) · Քաղաքիս համալսարանին մէջ ցաւալի դէպքեր պատահեցան եւ բուռն կռիւ մը մղուեցաւ ձախակողմեան եւ ազգայնական ուսանողութեանց միջեւ : Այս անգամ ատրճանակներ պայթեցան եւ ձախակողմեան երիտասարդները կրակ բացին իրենց հակառակորդներուն վրայ :

Համալսարանը կռուադաշտի մը վերածուեցաւ նորէն, ձախակողմեան ուսանողները առտուան կանուխ ժամերուն հաւաքուեցան հաստատութեան կեդրոնական շէնքին մէջ, դռները փակեցին եւ ոչ ոք ներս մտցուցին, յայտարարելով որ դրաւած են համալսարանը : Զինուած էին քարերով, բիրերով եւ այլ զէնքերով : Պահ մը վերջ աջակողմեան ուսանողները միջամտեցին եւ պահանջեցին որ դռները բացուին եւ ամէն ոք ներս մտնէ : Վերատեսուչ Էքրէմ Շէրիֆ Էկէլի, որ այդ պահուն Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի տեսուչ Փրոֆ. Թունայայի սենեակն էր, ձախակողմեան ուսանողներուն ազդարարեց որ բանան դռները : Անոնք ալ պատասխանեցին թէ արտաքին ուժեր պիտի դան բռնադրաւել համալսարանը, հետեւաբար չեն կրնար բանալ :

Փրոֆ. Էկէլի կեդրոնական շէնքէն ելաւ եւ այս անգամ համալսարանի պարտէզին մէջ դէմ առ դէմ եկաւ «ազգայնական» ուսանողներու հետ, որոնք նոյնպէս բիրերով զինուած էին եւ կը պահանջէին որ դռները բացուին եւ ամէն ոք իր դասին մտնէ : Փրոֆ. Թունայա եւս դուրս ելաւ եւ ազգայնական երիտասարդները հայհուչներով եւ եուհաներով դիմաւորեցին զինքը : Ոմանք նոյնիսկ Փրոֆ.ին վրայ յարձակիլ ուզեցին, այս տեսարանին առջեւ Թունայա եւ Էկէլի արագօրէն մտան վերատեսչութեան շէնքը եւ ժողովի նըստան միւս դասախօսներուն հետ :

Պահ մը ետք զէնքի ձայներ լսուեցան պարտէզէն, շէնքը փակող համալսարանականները Մօլօթօֆեան ռումբեր եւ այլ պայթուցիկներ նետեցին պարտէզը հաւաքուած ազգայնական ուսանողներուն վրայ, որոնք քաշեցին իրենց ատրճանակները եւ կրակեցին միւսներուն վրայ, ձախակողմեաններն ալ նոյն ձեւով փոխադարձեցին եւ իրենց ատրճանակներն ու հրացանները պարպեցին ազգայնականներուն վրայ :

Համալսարանի պարտէզը պատերազմական դաշտի մը տեսարանը պարզեց, հրացանաձգութիւնները հինգ-տասը վայրկեան տեւեցին, յետոյ դադրեցան եւ խոր լռութիւն տիրեց : Համալսարանի վարիչները երկու կողմերէն մէկ մէկ պատուիրակ գտան եւ առաջարկեցին որ կրակը դադրեցնեն եւ համաձայնութեան մը յանգին : Այն ատեն աջակողմեաններէն եւ ձախակողմեաններէն երկու պատուիրակ, Պօզգուրթ Նուհօղլու եւ Ուֆուք Շէհրի, պարտէզին մէկ անկիւնը քաշուեցան եւ քսան վայրկեան տեսակցեցան : Յետոյ յայտարարեցին թէ համաձայնութեան յանգած են եւ կռիւները պիտի դադրին :

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Հակառակ այս երաշխիքին, բախումները վերսկսան կէսօրէ ետք, դարձեալ բիրերով, քարերով, ատրճանակներով եւ Մօլօթօֆեան պայթուցիկներով : Ձախակողմեան ուսանողները ամէն վայրկեան կը պոռային · — Կեցցէ՛ համայնավար Թուրքիան : Աջակողմեաններն ալ ասպարէզ կը կարդային միւսներուն եւ կը պոռային · — Ամէնուդ հաշիւը պիտի մաքրենք : Դուրս ելէք, որպէսզի ձեր խերը անիծենք :

Պահ մը ետք ներսէն եւ դուրսէն հրացանաձգութիւնները վերսկսան, արձակուած գնդակներէն տասը տարու տըղայ մը եւ երկու ուսանողներ վիրաւորուեցան : Ժամերը կը յառաջանային այս անձկալից մթնոլորտին մէջ, մերթ հրացանաձգութիւններ կը լսուէին եւ դուրսը սպասող բազմութիւնը կը շարունակէր ասպարէզ կարդալ ներսը փակուած ձախակողմեաններուն : Ատեն ատեն Մօլօթօֆեան ռումբի մը կամ ատրճանակի մը պայթիւնը կը լսուէր, եւ կիրքերը հանդարտած չէին որեւէ կերպով : Այն ատեն տնտեսական Ֆաքիւլթէի տեսուչ Փրոֆ. Ապտուլլահ Թիւրքօղլու միջամտեց, նախ տեսակցեցաւ ազգայնական երիտասարդներուն հետ, եւ առաջարկեց որ հեռանան պարտէզէն : Երիտասարդները ընդունեցին, եւ չորսական խումբերու բաժնուած, մաս առ մաս հեռացան պարտէզէն, «կեցցէ՛ ազգայնական Թիւրքիա» պոռալով :

Ձախակողմեան ուսանողները յամառեցան շէնքին մէջ մնալ, մինչ «չէզոք ուսանողներուն» խումբ մը կը հաւաքուի հետզհետէ Աթաթիւրքի Յուշարձանին առջեւ, եւ կը բողոքէր երկու կողմերուն դէմ, պահանջելով որ դասախօսութիւնները ըսկըսին :

Վերատեսուչ Էկէլի նոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ իր պաշտօնակիցներուն հետ, եւ ապա անգամ մը եւս յորդորեց ուսանողները : Վերատեսչութիւնը առայժմ պէտք չէ տեսած համալսարանը փակել կամ ոստիկան կանչել :

Իրիկուան դէմ, ժամը 16էն սկսեալ, կռուարար ուսանողները հետզհետէ ցրուեցան, իրարու ասպարէզ կարդալով միշտ : Վիրաւորուած տղեկը, Ճավիտ Պադրը, որ ծնօտէն վիրաւորուած էր, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ գործողութեան ենթարկուեցաւ : Իպրահիմ Էրեբլմազ եւ Ճէմալ Սայկընէր անուն ուսանողներն ալ լրջրօէն վիրաւորուած էին քարերու եւ բիրերու հարուածներուն տակ : Արձակուած քարերէն շէնքին դուռը եւ պատուհանները քանդուեցան :

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐ ԲԱԺՆԵՑԻՆ

Այսօրուան « Սապահ » եւ « Պուկիւն » կը գրեն · — Ձախակողմեանները այլեւս արձակ – համարձակ կը գործեն, բանէ մը չեն վախնար : Նախապէս «Կարմիր դրօշ» պարզած էին Պէյազիտի աշտարակին վերեւ, հիմա աւելի քաջալերուեցան եւ Պոլսոյ մէջ զանազան միջոցներով համայնավարական դրօշակներ բաժնեցին, մուրճ – մանգաղի պատկերներով : Ջընջած են թրքական դրօշին մահիկն ու աստղը, եւ անոր վրայ գծած են մուրճ – մանգաղն ու անիւը : Ձախերը ստորերկրեայ կազմակերպութիւն մը հիմնած են այս կերպով եւ իրենց գաղտնի մէկ տպարանին մէջ պատրաստած են այդ դրօշները :

Երբ կարմիր դրօշ պարզողները անպատիժ կը մնան, եւ արտասահմանի համայնավար ժողովներուն մասնակցողները հետապնդումի չեն ենթարկուիր, արդիւնքը այս կ'ըլլայ ահաւասիկ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՏԱՅԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պաշտպանութեան նախարար՝ Մոշէ Տայեան ճառ մը արտասանած է Հայֆայի համալսարանին ուսանողներուն առջեւ եւ շեշտած մանաւանդ · — « Եգիպտոս մեր գլխաւոր թշնամին է, Խորհ. Միութենէն ստացած օգնութեան պատճառաւ » : Տայեան ըսած է նաեւ թէ Իսրայէլ պիտի մերժէ որեւէ լուծում Միջին – Արեւելքի կապակցութեամբ, որ պարտադրուած ըլլայ չորս մեծերուն կողմէ, «մեզի համար չկռուեցան եւ իրենց չենք դիմած որպէսզի մեզի համար կարգադրութիւն ընեն : Իսրայէլի քաղաքականութիւնը պէտք է հիմնուած մնայ երկու գլխաւոր կէտերու վրայ · — Նոր ապահով սահմանագլուխներ եւ խաղաղութեան իրական եւ բնական համաձայնութիւն մը Արաբներուն հետ : Ներկայիս Իսրայէլ կէս – պատերազմական վիճակի մէջ է : Բայց հակառակ սահմանային միջադէպերու, ահաբեկչական յարձակումներու եւ զէնքերու վրայ եղած արգելքին, Իսրայէլի համար կացութիւնը աւելի ապահով է ներկայիս քան ինչ որ էր վեց օրուան պատերազմին վերջաւորութեան : Զինադուլի ամէնէն բարդ սահմանը մեզի համար Սուէզի ջրանցքն է » :

Ինչ կը վերաբերի հրէական համայնքներու տեղաւորման Այսրյորդանանի մէջ, Մոշէ Տայեան կ'ըսէ թէ նման համայնքներ պիտի հաստատուին, միայն հոն ուր որոշած են մնալ :

Միւս կողմէ իսրայելեան մամուլը կը գրէր արդէն թէ կառավարութիւնը որոշած է մերժել խաղաղութեան ամերիկեան ծրագիրը, որ կը մեղադրուի երեք պատճառներով : Ա) Կ'ուզէ կողմերու ստորագրելիք խաղաղութեան դաշինքը փոխարինել խաղաղութեան կարգադրութեամբ մը, երաշխաւորուած Ապահովութեան խորհուրդին եւ չորս մեծերուն կողմէ : Բ) Պահանջել որ Յորդանան «քաղաքային եւ տնտեսական կանոնագիր» մը ունենայ մինչ Իսրայէլ կ'ուզէ միայն «կրօնական» կանոնագիր մը շնորհել : Գ) Արաբ գաղթականներուն իրաւունք տալ ընտրելու հատուցման մը կամ Իսրայէլ վերադառնալու կարելիութեանց միջեւ, ինչպէս կը նախատեսէ ՄԱԿի 1949ի բանաձեւը :

× Դամասկոսի մէջ բացուած է սուրիական Պաաս կուսակցութեան արտակարգ համագումրը : Նիստերու նախագահելու համար, պատգամաւորները Աթասին ընտրեցին :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր կարգադրութեամբ է, որ Սորպոնի վարչութիւնը տարիներէ ի վեր Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային կը զրկէ Ֆրանսական բոլոր համալսարաններուն ներկայացուած աւարտական ճառերը (թէզ):

Ողբացեալը դասախօսած է գրադարանապետ պատրաստելու սահմանուած մասնագիտական բարձրագոյն վարժարանին մէջ: Ու իբրեւ յաւելուածական աշխատանք, Ֆրանսական դրութեան ընտելացուցած է աշխարհի զանազան երկիրներէն այդ նպատակով Փարիզ եկող մատենադարանապետները:

Աշխատակցած է Ֆրանսերէն մասնագիտական հրատարակութեանց, ինչպիսին է Աննալ տը լ'Իւնիվէրսիթէ տը Փարի պարբերաթերթը:

1948 – 1957 հրատարակած է գիտական թէզերու Մատենագիտութիւնը, մեթոտով եւ խղճամիտ մանրամասնութեամբ: Նոյն ոգիով լոյս ընծայած է 1964ին իր վերջին հեղինակութիւնը, Բնական Գիտութեանց թէզերու գրացուցակ: Այս վերջինէն բազմաթիւ օրինակներ պահանջուած են աշխարհի բոլոր համալսարաններէն, իբրեւ օգտակար աշխատասիրութիւն մը:

Հիմնական փոփոխութեան ենթարկած է Սորպոնի Գրացուցակներու պատրաստութեան եղանակը, գիտական նորագոյն դրութեամբ, արժանանալով փրոֆէսէօրներու անվերապահ գնահատանքին:

Իբրեւ մատենադարանապետ, իր աշխատանքին մաս կը կազմէին՝

Ա) Պատրաստութիւնը ընդհանուր գրացուցակի: Բ) Թէզերու միջազգային փոխանակութիւն համալսարաններու միջեւ: Գ) Բարեփոխում գրացուցակի:

Աւելի քան երեք տասնեակ տարիներ նուիրուած է այս աշխատանքներուն, կատարեալ ձեռնհասութեամբ եւ մանրակրկիտ բծախնդրութեամբ, մինչեւ 1964, երբ հանգստեան կոչուեցաւ տարիքի բերումով:

Սորպոնի վերատեսուչը առաջարկեր էր, որ Արաքսին մնայ համալսարանին մէջ, իբրեւ շարժիչ ուժը Մատենադարանին, սակայն ինք նախընտրեց քաշուիլ Զուիցերիա, ո՛չ միայն հանգստանալու Լեմանի ափերուն վրայ, այլ նաեւ աւարտելու իր կիսատ թողած թէզը: Ժընեւի մէջ իր պարապոյ ժամերուն կը զբաղէր տեղւոյն համալսարանական ոստանի ուսանողութեան աւարտաբան ճառերու սրբագրութեամբ:

Ֆրանսայի Ազգային Կրթութեան նախարարութիւնը, որ զանազան շքանշաններով պատուած էր զինքը, իբրեւ վարձատրութիւն գրական ու գիտական մարզերու մէջ իր մատուցած ծառայութեանց, 1967ին իրեն շնորհեց Շըվալիէ տը լ'Օրտրը Նասիոնալ տիւ Մէրիթի պատուանշանը, կնքահայրութեամբ Փարիզի համալսարանի վերատեսուչ Ժան Ռոշի:

Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով, 1961ին Արաքսի, իր քրոջ Հայկանուշի հետ այցելեց հայրենիք: Այս առթիւ Երեւանի համալսարանի գրականութեան ճիւղի ուսանողներուն դասախօսութիւն տուաւ լոյս – քաղաքի աշխարհահռչակ կրթական տաճար Սորպոնի մասին, հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը: Հայ ուսանողները մեծ հետաքրքրութեամբ լսած էին զինքը: Համալսարանի տեսուչն ու դասախօսները, որոնք ներկայ եղած են դասախօսութեան, ջերմօրէն շնորհաւորած էին զինքը:

Յառաջի սկզբնական տարիներուն, մինչեւ որոշ ատեն մը, կանոնաւորաբար աշխատակցած է թերթին Ֆրանսական եւ միջազգային գրականութեան մասին ուսումնասիրական յօդուածներով եւ թարգմանութիւններով:

Մարտ ութին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը հայ եւ Ֆրանսացի բարեկամներու ներկայութեան:

Ուշադրաւ էր Սորպոնի Գրադարանի Մատենադարանապետ Ժերմէն Քոլմէթի դամբանականը՝ յանուն ողբացեալի վաղեմի պաշտօնակիցներուն: Դամբանախօսը բազմաթիւ յատկութիւններու շարքին մասնաւորապէս շեշտը դրաւ Արաքսիի անկեղծութեան, անշեղ ուղղամտութեան, բարութեան եւ անշահախնդիր վեհանձնութեան վրայ: Ըսաւ թէ ամբողջովին նուիրուած էր Մատենադարանին: Եւ իր պաշտօնակիցներուն հետ կապուած էր սերտ համերաշխութեամբ: Քանի քանի գրապահներ օգտուած են իր դասերէն: Յիշեց նաեւ, որ տարիներով իր քրոջ Հայկանուշի հետ նուիրուած էր «Ժողովուրդները կ'երգեն» գեղարուեստական հանդէսի տարեկան կազմակերպութեան, յօգուտ համալսարանական ապաքինարաններու: Հանգստեան կոչուելէ ետք նուիրուած էր պատրաստելու բառարան մը՝ կամուրջ մը ձգելու համար իր Ֆիզիքական հայրենիքին՝ Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ, զոր իր երկրորդ հայրենիքն էր ըրած՝ նախ քան քաղաքացի դառնալը: Վերջացնելով, մատենադարանապետը ըսաւ թէ անմոռանալի պիտի մնայ իր յիշատակը:

Արաքսի Թորոսեան Փարիզ եկած էր իր ուսումը աւարտելէ ետք հայրենիք երթալով ծառայելու ազգին, որուն կը պատկանէր:

Քաղաքական պայմանները թոյլ չտուին, որ ինք, ինչպէս իր սերունդին պատկանող բազմաթիւ հայ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, իրագործէին իրենց հայրենասիրական ծրագիրը: Անոնք մընացին Ֆրանսա կամ ցրուեցան զանազան օտար երկիրներ, իրենց տաղանդը ի սպաս դնելով հիւրընկալ երկիրներու մը – չակոյթին զարգացման: Առանց մոռնալու իրենց ազգը:

Հայու ճակատագիր:

Արաքսի Թորոսեանի մահով պարապ մը եւս կը գոյանայ հայ մտաւորականութեան նօսրացած շարքերուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽԻԿԱՐԻ ԶՐՈՅՑԸ

Գիրքեր, պատմութիւններ կան, որ կարծես դարերու հետ կ'ընթանան, երբեք չեն յոգնիր, տժգունիր: Այդպիսիներէն է Խիկարի նշանաւոր զրոյցը՝ Արեւելքի հին գործերէն մէկը, որ անցնելով աւելի քան 2500 տարիներու ճամբայ մը, տակաւին պահած է իր հմայքը, թարմութիւնը, գեղեցիկ խօսքին ուժը:

Արժէքաւոր բոլոր գործերու նման Խիկարի զրոյցը եւս ունեցած է իր յաւերժահոլով վերապրումները Արեւելքի քաղաքակիրթ ազգերուն մէջ: Ծանօթ են անոր բնագիրները արամէական, ասորական, արաբական, սլաւոնական, եւթոպական, ինչպէս նաեւ ուրիշ լեզուներով: Խիկարը հինէն ի վեր, տանտիրոջ իրաւունքով, մուտք գործած է նաեւ մեր ազգային մատենագրութեան մէջ: Այն աստիճան, որ շատեր մինչեւ այսօր կը կարծեն, թէ Խիկար Իմաստունը հայ առակախօս մըն է:

Միջազգային բանասիրութեան մէջ Խիկարի ուսումնասիրութեամբ զբաղած են բազմաթիւ անուանի մասնագէտներ՝ Ասեմանի, Հոֆման, Նէօլթեքէ, Ֆրանսուա Նօ, Հարրիս, Կոնիբէր, Ֆեթթէր, Դուրնովօ, Գրիգորեւ եւ ուրիշներ: Զբաղած են, որովհետեւ այդ հազուագիւտ գործը կապ ունի համաշխարհային երեք մեծ արժէքներու՝ Աստուածաշունչի, Եզովպոսի եւ Հազար ու մէկ գիշերներու հետ:

Ձեռքի տակ չունենալով տարբեր խմբագրութիւններու վստահելի հին աղբիւրներ, բանասէրները հնարաւորութիւն չեն ունեցած լուծելու Խիկարին հետ կապուած բազմաթիւ հարցեր (ծագումը, նկարագիրը եւայլն):

Հայ իրականութեան մէջ Խիկարի մասին առաջին լուրջ ուսումնասիրութիւնը գրած է մեր ազգային բանասիրութեան մեծ երախտաւորը՝ Հ. Յակոբոս Տաշեան, որ նոյնպէս շատ հարցեր ձգած է առկախ, բանասէրներու յաջորդ սերունդներուն «առաջին գործքը» համարելով «այդպիսի բնագիր մը գտնելը»:

Եւ այդպիսի բնագիր մը գտնուեցաւ:

Վերջերս հանրութեան ներկայացուեցաւ Խիկարի հայկական խմբագրութիւնը (6 տարբերակ), իր ամբողջական ձեռագրական պատկերով (*): Գիտահամեմատական, քննական այս հրատարակութեան մէջ ներկայացուած է նիւթին ընդհանուր գրականութեան քննական տեսութիւնը: Գործնականին մէջ ասիկա շատ մեծ աշխատանք է, որ ընթացած է քանի մը լեզուներով ստեղծուած գրականութեան եւ մօտ հարիւր հայկական ձեռագիրներու եւ տպագրուած աղբիւրներու գիտական մանրազնին հետազօտութեան ճամբով:

Աշխատասիրողը՝ Արտաշէս Մարտիրոսեան, կը ներկայացնէ Խիկարի պատառիկներ, որոնք կուգան ԺԱ. – ԺԲ. դարերէն եւ տարեկից են Բրիտանական թանգարանին մէջ պահուած ասորական հազուագիւտ պատառիկներուն, ինչպէս նաեւ երկու ամբողջական բնագիրներ, որ ընդօրինակուած են ԺԴ. դարու առաջին կիսուն եւ երեք դարով հին են գիտութեան մինչեւ այժմ յայտնի միւս բոլոր աղբիւրներէն: Մենք նկատի չունինք էլեֆանտինեան պապիրոսները, որոնք բոլորովին ուրիշ խմբագրութիւն ունին:

Այս աշխատութեան մէջ տասնեակ ձեռագիրներու եւ տպագրուած բնագիրներու համեմատական ուսումնասիրութեան ճամբով ի մի բերուած, ամբողջացուած են Խիկարի զրոյցին հայկական խմբագրութիւնը, որով հայագիտութիւնը, գիտնականին յոգնաջան նուիրումին շնորհիւ, առաջին անգամ ըլլալով կը ստանայ համաշխարհային գրական յուշարձանին լրիւ պատկերը հայ մատենագրութեան մէջ: Ֆրանսացի անուանի արեւելագէտ Տիւպօն Սոմեր ահա թէ ի՛նչ գրած է այս մասին. «Երջանիկ զգացի, իմանալով, որ դուք կը հրատարակէք Խիկարի զրոյցին հայերէն բնագիրը, որուն համար հիմ ծառայած են բազմաթիւ անտիպ ձեռագիրներ: Բովանդակ գիտական աշխարհը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ձեզի այդ աշխատանքին համար»:

Այս ոգեւորութիւնը զարմանալի չէ: Հայ մատենագրութեան կողմէ աշխարհին կը հրամցուի բնագիր մը, որուն համարժէք սկզբնաղբիւրը կորսուած է շատոնց:

Դարերու ընթացքին Խիկարը ազգայնացուած է բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ: Մենք եւս ազգայնացուցած են, անոր մէջ մուծելով նոր, օտարամուտ շերտեր:

Հայկական տարբերակներէն զատ դիրքին մէջ զետեղուած են նաեւ Խիկարի զրոյցին հայատառ թրքերէն եւ հայատառ զփչաղերէն խմբագրութիւնները:

ԷԴ. ՇԱՀԻՐԵԱՆ

(*) «Պատմութիւն եւ խրատք Խիկարայ Իմաստնոյ», աշխատասիրութեամբ Ա. Մարտիրոսեանի, Երեւան, 1969:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ոչ, այդպէս չըսիր, անուն մը տըւիր, Զիւլէհան անմեղ է ըսիր, ո՞վ է այդ Զիւլէհան...

— Աղջիկը, թոթովեց Սաֆնազ գալֆա այլայլած:

— Ի՞նչպէս գիտես իր անունը, պոռաց Ապտիւլ Համիտ շեշտակի նայելով կնոջ աչքերուն մէջ:

Սաֆնազ գալֆա ահաբեկ, ետ ետ գնաց, առանց կարենալ խօսք մը արտասանելու: Իր գործած ահռելի սխալմունքը զգաց ու տեսաւ որ անել կացութեան մը մատնուած էր: Շփոթութիւնը այն աստիճան մեծ էր, որ խեղճ կինը արտասուել սկսաւ:

— Ի՞նչպէս գիտես իր անունը. ուրկէ՞ իմացար, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ, իր ձայնը աւելի բարձրացնելով, խօսէ, պատասխան տուր անմիջապէս...

Սաֆնազ հանըմ աչքերը վերցուց, բրռնաւորին նայեցաւ ու անոր դէմքին արտայայտութենէն ա՛լ աւելի սարսափեցաւ:

Եւ սակայն պէտք էր պատասխանել...

Յանկարծ ամբողջ ուժը հաւաքեց, ջանաց հանդարտիլ եւ նուաղած ձայնով մը մրմնջեց.

— Այդ անունն ալ ես տուի իրեն...

Բայց բացատրութիւնը թէեւ համոզիչ, սակայն շատ ուշ մնացած էր եւ Ապտիւլ Համիտ բնաւ չգոհացաւ անով:

— Սուտ կը խօսիս, գոչեց:

— Ես տուի այդ անունը իրեն, կրկնեց կինը յուսահատօրէն փարելով իր այս գիւտին:

Ապտիւլ Համիտ ձառքը իր լայն վերարկուին գրպանը խօթեց, ռեվոլվէր մը հանեց հոնկէ ու զայն ուղղելով գալֆային վրայ՝ պոռաց.

— Ճշմարտութիւնը խօսէ, եթէ ոչ հիմա քեզի կը սատկեցնեմ...

Կինը տեսաւ հրազէնի պողպատին շողիւնը եւ բովանդակ մարմնովը սարսռաց, աղաղակ մը արձակեց ու քայլ մը ետ գընաց, երկու ձեռքերը զարհուրանքով վեր բարձրացուցած:

— Խօսէ, գոռաց բռնաւորը իր զէնքը ճօճելով:

— Ինք ըսաւ, թոթովեց խեղճ կինը ճարահատ:

— Ո՞վ ինք, հարցուց Ապտիւլ Համիտ:

— Աղջիկը, ինք յայտնեց իր անունը...

— Բայց ի՞նչպէս, քանի որ խուլ-համր է ու խօսելու կարողութիւն չունի...

— Ոչ, Վեհափառ տէր, կը խօսի ու կը լսէ, միայն թէ այդպէս կեղծած է, որ զինքը խոստովանցնելու չստիպեն, ահա ճշմարտութիւնը. հիմա ըրէք ինչ որ կ'ուզէք ինծի, բայց խնայեցէք այդ աղջըկան:

— Ո՞վ էր այս աղջիկը:

— Հագգը պէյի աղջիկն է, պատասխանեց Սաֆրազ հանըմ որ ա՛լ որոշած էր ամէն բան խոստովանիլ:

Ապտիւլ Համիտ ռեվոլվէրը գրպանը դրաւ: Հիմա բարկութիւնը անցած էր եւ անոր յաջորդած էր ներքին ուրախութիւն մը: Վերջապէս իր ձեռքին տակ ունէր մէկը որմէ պիտի կրնար տեղեկութիւններ քաղել:

— Գիտնալով հանդերձ որ այդ աղջիկը դիտմամբ համր կը ձեւանայ, ի՞նչպէս մինչեւ այսօր լռեցիր, ըսաւ գալֆային, ուրեմն դուն ալ անոր մեղսակից ես:

— Վեհափառ տէր, չհամարձակեցայ իրողութիւնը յայտնել, վախնալով որ աղջկան գլուխը փորձանք մը կուգայ. այդ աղջիկը իր գեղեցկութեամբ ու խելացիութեամբ այնքան հմայած է զիս, որ չեմ կրնար իմ ձեռքովս իրեն դժբախտութիւն բերել... այո, կը խոստովանիմ որ յանցաւոր գտնուած եմ ձեր Վեհափառութեան հանդէպ, բայց ուրիշ կերպ չէի կրնար վարուիլ... հիմա պատրաստ եմ իմ յանցանքիս արժանաւոր պատիժը կրել, սակայն կրկին կը պաղատիմ ձեր Վեհափառութեան, որ մեղմօրէն վարուիք խեղճ աղջկան հետ...

— Այդ իմ գիտնալիք բանս է, պատասխանեց բռնաւորը չոր կերպով:

Յետոյ հրամայեց որ Սաֆնազ գալֆան արգելափակեն մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն: Այս հրամանը տալէ ետքը, Ապտիւլ Համիտ ուղղակի գնաց կանանոցը եւ ըսաւ որ ցոյց տան իրեն այն խուցը ուր դեռատի աղջիկը բանտարկուած էր:

Երկու գալֆաներ բռնաւորը առաջնորդեցին դէպի Զուլէհայի գտնուած խուցը: Դրան առջեւ երկու ներքինիներ պահակ կը սպասէին:

Գալֆաներէն մին, որուն քով կը գտնուէր դրան բանալին, մօտեցաւ եւ դուռը բանալով մէկ կողմ քաշուեցաւ, տեղ տալու համար իր Վեհափառ տիրոջ:

Բռնաւորը առաջ անցաւ տենդոտ շարժումով մը եւ խուցէն ներս մտաւ:

Յանկարծ բարկութեամբ խառն զարմացական ճիչ մը արձակեց:

Սենեակը դատարկ էր...

Երկու գալֆաները եւ պահնորդ կեցող ներքինիները որոնք դրան առջեւ կեցած էին՝ առանց սենեակէն ներս մտնել համարձակելու, իրենց Վեհափառ տիրոջ աղաղակը լսելով քիչ մը յառաջացան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 85)

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԿԻՆ

ՄԷԿ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի մանրէակենսաբանական հիմնարկութեան մէջ երեսուն տարիէ ի վեր կ'աշխատին երեք գիտնական Հայուհիներ՝ Փառանձեմ Սարուխանեան, Աղնիւ Պետրոսեան, Ռամելա Ղալաչեան : Հիմնարկութիւնը ունի հինգ բաժին, երեքին ղեկավարութիւնը յանձնուած է վերոյիշեալներուն : Աւելցնենք , որ այս հիմնարկութեան մէջ կ'աշխատին 90 կիներ 150ի վրայ : Ասոնցմէ երեքը կենսաբանական գիտութիւններու դոկտոր են, 11ը՝ գիտութեան թեկնածուներ, եօթը աւագ եւ 42ը կրտսեր գիտաշխատողներ :

Հիմնարկութիւնը հիմնուած է 1943ին եւ 25 տարուան ընթացքին արդէն անուն հանած հաստատութիւն մը դարձած է : Հիմնարկութեան գլխաւոր աշխատանքներու կարգին են հողին մանրէակենսաբանական խնդիրներուն ուսումնասիրութիւնը, պարարտամիջոցներու յայտնաբերումը, աղի հողերու զտումը եւայլն : Ներկայիս փորձեր կը կատարուին թիթեռնածաղկաւոր բոյսերուն համար նոր պարարտամիջոցներ գտնելու համար : Գիտական այս աշխատանքը կը ղեկավարէ կենսաբանական գիտութիւններու դոկտոր Աղնիւ Պետրոսեանը :

Ծնած է Վան, 1903ին : Վեց տարեկան էր երբ կը կորսնցնէ իր հայրը : Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն կը հեռանայ իր մօրը հետ աւեր դարձած ծննդավայրէն : Երեւանի մէջ կը կորսնցնէ իր մայրը : Որբանոց կը մտնէ : 1921ին կ'ընդունուի Երեւանի համալսարանի գիւղատնտեսական ճիւղը : Սկիզբէն կը հետաքրքրուի մանրէաբանական հարցերով : Կատարած է շատ կարեւոր աշխատանք : Անոր վաստակին մաս կը կազմեն 48 գիտական եւ երեք գիտական-հանրամատչելի աշխատութիւններ :

Սեւանի մօտերը ծնած է Փառանձեմ Սարուխանեան : Անոր ծնողքները արդեօք կը մտածէի՞ն, որ լեռներու դիրկը ծնած իրենց զաւակը օր մը կրնար դառնալ Հայաստանի անուանի կին գիտնականներէն մէկը : Երեսուն տարիներէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ շաքարասունկերը եւ կաթի մանրէները :

Բոյսերու մանրէներու խթանիչներու բաժինը կը ղեկավարէ Ռ. Ղալաչեան : Այս բաժնին մէջ կ'ուսումնասիրուին բոյսերու հիւանդութիւնները եւ կը պատրաստուին դեղեր՝ զանոնք բուժելու համար :

Հեղինակած է երեսուն գիտական աշխատութիւն :

Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՋՐԱՆՑՔՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դարեր շարունակ պահպանուած եւ մեզի հասած են բազմաթիւ սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք կը վկայեն Հայաստանի տարածքին վրայ աւելի քան 26 դար առաջ կառուցուած ջրանցքներու մասին :

Ուրարտացիներու կառուցած ոռոգելի ջրանցքներուն մեծ մասը կը գտնուի արդի Հայաստանի սահմաններէն դուրս՝ Վան եւ Ուրմիա լիճերուն մօտ :

Տուշպայի (Վան) հռչակաւոր ջրանցքները շինած Մենուա թագաւորին զաւակը՝ Արգիշտի Արաքսի ձախ ափին բարեբեր հողերը ոռոգելու համար կը ձեռնարկէ ջրանցքներու շինութեան : Սեպագիր արձանագրութիւնները կը վկայեն , որ ուրարտական պետութեան ժամանակաշրջանին Արարատի հայթավայրին մէջ մարդիկ զբաղած են խաղողագործութեամբ եւ պտղաբուծութեամբ :

Սարտարապատի մօտերը յայտնաբերուած է սեպագիր արձանագրութիւն մը, որու համաձայն ջրանցք մը կառուցուած է այդ վայրին մէջ Արգիշտի Ա.ի օրով : Նոյն ձեւի արձանագրութիւններ գտնուած են Արմաւիրի մօտերը :

Ուրարտացիներու շինած խոշոր ջրանցք մը կը սկսէր Հրազդանէն (այն ատեն Իլդարուն) : Անոր ջուրերով ոռոգուած են ներկայ Էջմիածինի եւ Զուարթնոցի , կամ , ինչպէս այն ժամանակ անուանուած էր ,«Կուտուրլինեան հարթավայրերու »ն հողերը : Ջրանցքին շինարարութեան մասին տեղեկութիւն կուտայ Ռուսա Բ.ի (Արգիշտիին զաւակը) սեպագիր արձանագրութիւնը, որ գտնուած է Զուարթնոցի տաճարին պեղումներուն ժամանակ եւ այժմ կը գտնուի համանուն թանգարանին մէջ : Այդ նոյն ժամանակաշրջանին մէջ կառուցուած է նաեւ Էրեբունիի մօտ գտնուող Դալմայի ջրանցքը :

Ռուսա Բ.ի ջրանցքը, պատմական հաստատուած տուեալներով, այսօրուան Էջմիածինի ջրանցքն է, որ նորոգութեան ենթարկուեցաւ 1923ին եւ կը բանի մինչեւ այսօր : Անոր երկարութիւնը 22 քիլոմեթր է, որուն վեց հարիւր մեթրը կ'անցնի ժայռերու մէջ փորուած փապուղիներով եւ ծածկուած սրահով : Կ'ոռոգէ 1500 հեկտար տարածութիւն :

Այդ շրջանին կառուցուած է նաեւ Աշտարակի ջրանցքը : Արագած եւ Աղմաղան լեռներու լանջերուն վրայ յայտնաբերուած են քանի մը հին ջրանցքներ, որոնք ծագում առած են լեռներու գագաթներէն : Այս ձեւով օգտագործուած է նաեւ ձիւնը :

Ա. ԿԱՐՈՅԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Մասնաւոր հանդիսութեան մը ընթացքին Մարսէյլ քաղաքի պատուոյ մետալը շնորհուած է Արամ Շեխիկեանի, որ աւելի քան երեսուն տարի ամէնէն սիրուած եւ գնահատուած դէմքերէն մէկն է Մարսէյլի հայ գաղութին :

Այս առթիւ ծագումով Հայ Ֆրանսացիներու Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր որու ընթացքին յաջորդաբար խօսք առած են Ֆրանսուա Էօրտէքեան, Միութեան անունով , Սուրէն Էքսէրճեան, յանուն Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան եւ Պասթիէն Լեսիա, որ կը ներկայացնէր երեսփոխան - քաղաքապետ՝ Կասթոն Տէֆէռ :

Ժիփթիս էթ Փրոթիս պատուոյ մետալը ստացած պահուն, Արամ Շեխիկեան յուզումով յայտնած է թէ իրեն եղած այս պատիւը , պատիւ մըն է ոչ միայն իրեն այլեւ ամբողջ հայ գաղութին :

Հաւաքոյթը վերջացած է ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

— Իսկոյն երեւում է , որ արդէն ամուսնացած ես :

— Ինչո՞ւ :

— Բոլոր կոճակներդ կարուած են :

— Այո , դա առաջին գործն է , որ ինձ սովորեցրեց կինս :

×

— Ինչո՞ւ չամուսնացար , այն աղջկայ հետ :

— Նա խոստովանեց , որ սիրում է երեք հոգու եւս՝ Պայրընին , Ֆլոպէրին եւ Շուպէրթին :

×

— Կինդ առաջուայ նման դեղեցի՞կ է :

— Այո , բայց դա նրանից արդէն երեք ժամ է խլում :

×

Ուշ ժամին վերադարձող ամուսինը՝ կնոջը :

— Ի՞նչ նորութիւն :

— Շրթունքի ներկը , որ քսուած է շապկիդ օձիքին :

×

— Ճի՞շդ է , որ ամուսնացած մարդիկ աւելի երկար են ապրում , քան՝ ամուրիները :

— Ոչ , պարզապէս կեանքը նրանց աւելի երկար է թւում :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փետրուար ամսուն Հայաստան ներգաղթած են 593 Հայեր (124 ընտանիք) : Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն Հայաստան վերադարձած են 1072 Հայեր (215 ընտանիք) :

×

Գորիսի «Եռաբլուր» բարձունքին վրայ հաստատուեցաւ պատկերասփիւռի կայան մը, որու շնորհիւ շրջանի բնակչութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ հետեւելու Երեւանի եւ օտար ռուսական կայաններու պատկերասփիւռի յայտագիրներուն :

×

Փինկ - փոնկի Մոսկուայի մրցաշարքին մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչը՝ Գեղամ Վարդանեան այր մարդոց զուգախաղերուն մէջ Սարգիս Սարխոյեանի հետ (Վրաստան) գրաւեց առաջին տեղը :

×

Արժանթին մեկնած է Խորհ. Միութեան ըմբշամարտի խումբը : Խումբին մաս կը կազմէ երեւանցի մարզիկ Պ. Մալեան :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

1640.— Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքին մէջ Խաչատուր Կեսարացի վարդապետին ջանքերով հաստատուած է Պարսկաստանի առաջին հայ տպարանը որ 1641ին հրատարակած է «Վարք Հարանցը » :

×

1772.— Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ առաջին հայ տպարանը բացած է Շահամիրեան Սուլթան հնդկահայը, որ առաջին անգամ լոյս ընծայած է հայերէն Այբբենարան մը :

×

1781.— Ռուսաստանի առաջին հայ տպարանը Փեթերսպուրկի մէջ բացած է Գրիգոր Զարդարեանց, որ հրատարակած է Ժամագիրք մը :

×

1865.— Եգիպտոսի մայրաքաղաք Գահիրէի մէջ առաջին հայ տպարանը բացած է Աբրահամ Մուրատեան եւ առաջին առթիւ սկսած է հրատարակել « Արմաւենի » երկշաբաթաթերթը :

×

1877.— Ռումանիոյ առաջին հայ տպարանը բացուած է Պոքշանի մէջ «Հայաստանեայց Ընկերութիւն» անունով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (443)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Բայց Մարիուս կը դողար : Կը կարծէր թէ աղջիկը անտարակոյս կը լսէր իր շնչառութիւնը :

Աղջիկը դէպի պատուհան ուղղուեցաւ, դուրս նայեցաւ եւ բարձր ձայնով խօսեցաւ կէս մը փախուկի կերպարանքով, ինչպէս իր սովորութիւնն էր :

— Որքա՞ն տգեղ է Փարիզ, երբ ճերմակ շապիկ կը հագնի, ըսաւ :

Նորէն հայելիին քով եկաւ, եւ նորէն ինքն իրեն ձեւեր եւ շարժումներ ըրաւ հետզհետէ շիտակ եւ քովընտի ինքն իրեն նայելով ակնապիշ :

— Է՛, ի՞նչ կ'ընես հոդ, պոռաց հայրը :

— Անկողինին եւ կարասիներուն տակը կը նայիմ, մարդ չկայ, պատասխանեց առանց մազերը շտկելէ դադրելու :

— Շան երես աղջիկ, շուտ հոս եկուր, ժամանակ չկորսնցնենք, ոռնաց հայրը :

— Եկայ, եկայ, ըսաւ աղջիկը : Իրենց խրճիթին մէջ ամենեւին բան մը ընելու ժամանակ չկայ, շարունակեց ինքն իրեն :

Յետոյ ակռաներուն տակէն երգեց.

Կը մեկնիս՝ փառքով կռուելու համար,
Տրտում սիրտըս միշտ հետըդ պիտ՝ ըլլայ :

Անգամ մըն ալ հայելիին նայեցաւ եւ դուրս ելաւ դուռը ետեւէն գոցելով :

Պահ մը ետք Մարիուս երկու նորատի աղջկանց բոկ ոտքերուն ձայնը լսեց, որ նրբանցքէն կ'անցնէին, ինչպէս եւ Ժոնտրէթի ձայնը, որ կը պոռար անոնց.

— Աղէկ ուշադրութիւն ըրէք. մէկը քաղաքադրան քովէն, միւսն ալ Փըթի Պանքիէ փողոցին անկիւնէն : Պահ մը մի՛ դադրիք դիտելէ տունին դուռը, եւ եթէ բան մը տեսնելու ըլլաք, շուտ մը հոս եկէք չորս ոտքով վազելով : Ներս մտնելու համար բանալի մը ունիք :

Առջինեկ աղջիկը մրմռաց.

— Զիւնին մէջ բոկոտն կենալով պահնորդութիւն ընե՛լ...:

— Վաղը բզէզի գոյնով մետաքսեայ կօշիկներ պիտի ունենաք, պոռաց հայրը :

Վար իջան սանդուխէն եւ քանի մը բոպէ ետք վարի դրան գոցուելու ձայնը իմաց տուաւ թէ դուրս ելած էին աղջիկները :

Տունին մէջ ալ միայն Մարիուս եւ Ժոնտրէթները կային, եւ հաւանօրէն նաեւ այն պահուած անձերը, զոր Մարիուս մշուշին մէջ անբնակ սենեակին դրան ետեւ նշմարած էր :

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՄԱՐԻՈՒՍԻ ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ ԴՐԱՄԻՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Մարիուս մտածեց թէ նորէն իր դիտարանը ելլելու եւ սպասելու վայրկեանը եկած է : Ակնթարթի մը մէջ եւ իր հասակին յատուկ դիւրաշարժութեամբ, միջնորմի ծակին քով գտնուեցաւ :

Նայեցաւ :

Ժոնտրէթի սենեակին ներսը տարօրինակ տեսք մը ունէր եւ Մարիուս հասկըցաւ թէ ի՛նչ է եղեր այն տարօրինակ լոյսը զոր նշմարած էր : Ճրագ մը կը վառէր ժանգոտ աշտանակի մը վրայ, բայց սենեակը իրապէս լուսաւորողը ան չէր :

Թանագէ մեծկակ կրակարան մը որ ածուխով լի էր եւ բուխերիկին մէջ դրուած, իր ցոլումով սենեակը բոլորովին կը լուսաւորէր :

Ասիկա այն կրակարանն էր որ Ժոնտրէթ առտուն պատրաստած էր :

Ածուխը խարոյկ եւ կրակարանը կարմիր էր. կապտագոյն բոց մը ասոր մէջ կը պարէր եւ կը նպաստէր որոշապէս ցուցնելու այն դուրին ձեւը, որ Ժոնտրէթ Փիէր Լոմպար փողոցէն գնած էր եւ որ խարոյկին մէջ դրուած կը կարմրէր :

Դրան քովը անկիւն մը, երկու կուտակ կը տեսնուէին, որոնք նախապէս գործածութեան մը համար պատրաստուեր էին կարծես, եւ որոնց մէկը հին երկաթեղէններու կուտակ մը, միւսն ալ չուաններու կուտակ մը կ'երեւար :

Եթէ մէկը տեսնէր այս ամէնը եւ տեղեկութիւն մը չունենար պատրաստուող դէպքին նկատմամբ, իր միտքը ամենասոսկալի կամ ամենապարզ գաղափար մը ունենալով, երկուքին մէջ պիտի վարանէր :

Որջը այսպէս լուսաւորուելով՝ աւելի դարբնոցի քան թէ դեհենական բերանի մը կը նմանէր, բայց այս լոյսով Ժոնտրէթ աւելի դեւի քան թէ դարբինի մը կերպարանքը ունէր :

Կրակին տաքութիւնը այնքան շատ էր, որ սեղանին վրայի մոմը կրակարանին կողմէ կը հալէր եւ շեղակի կը հատնէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնն է րկ կը յայտնէ ընկերուհի Եօթնեղբայր – եանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր կսկծալի մահուան առթիւ :

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու – թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանի, ի – րենց քրոջ որդիին կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ռ. Պահա – տուրեան քանի ֆրանք կը նուիրեն Դպրո – ցասէր վարժարանին, իրենց կնքամօր Այրի Տիկին Մարիամ Մ. Հովհաննի (Ա. – պուչեհցի) մահուան քառասունքին առ – թիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մաս – նաճիւղը չնորհակալութեամբ առացաւ Տիկին Մառի Խաչատուրեանէ եւ զաւակ – ներէ յիսուն ֆրանք իրենց ամուսնոյն եւ հօր Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծո – վահայեաց նոր չէնքին դնումին ի նպաստ կը նուիրեն.— Կ. Ճընկըլըրեան Բ. ան – դամ ըլլալով 250 ֆրանք : Տիկին Հ. Մու – թաֆեան (Քլամառ), Տիկին Ա. Նորա – տունկեան, Տէր եւ Տիկին Տապաղեան, Գ. Ճիէրճեան Գ. անդամ ըլլալով 100ա – կան ֆրանք, Տիկին Ա. Խուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան (Սէվրան), Տիկին Ա. Մալաքեան (Նէօյի), Տէր եւ Տիկին Ս. Պահար, Ն. Գասպարեան (Վա – լանս), Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Ժ. Առաքելեան, Տէմիրճեան, Այանեան (Լա Բաղօթիէր), Տէր եւ Տիկին Տօղրամա – ճեան (Լիվրի Կարկան), Տիկին Մ. Սա – լաքեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրանք : Գօ – յունեան եղբայրներ (Լը Բէրէօ) 40 ֆր., Հրաչեան եւ Հաճի Պօղոսեան (Լը Միւ) երեսունական ֆրանք, Օր. Անայիս Զէ – քիչ հինգ Տոլար, Տիկին Մ. Միքայէլ – եան (Կրընոպլը), Այրի Տիկ. Զարիճեան, Ա. Պալեան (Ժանթիլի), Մ. Թորոսեան (Րոան), Տէր եւ Տիկին Գազանճեան (Կրօ – լէ), Տէր եւ Տիկին Զ. Քէպապճեան (Սէվ – րան), Գասպարեան եւ Միքիճեան ըն – տանիքներ (Պուրժ), Ժ. Մէչինեան (Ան – թօնի), Տիկին Ս. Սամուրեան (Մարսէյլ) քսանական ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Շ. Մելիքեան (Ժուանվիլ), Ժ. Յակոբեան (Ֆօս), Սապունճեան ընտանիք (Նուազի լը Սէք), Անդրանիկեան (Ալֆորվիլ), Թօփալեան (Րոմէնվիլ), Օր. Մ. Ման – ճիկեան (Մարսէյլ) 10ական ֆրանք :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի ,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսա – յի Ազգ. Առաջնորդարանի դործակցու – թեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր ցորելեանական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յի – շատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկաց – ուի իր չիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂԲԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղբատ. Ընկերակցու – թեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժա – մը 20·30ին, 77 Րիւ Լափայէթ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլ – լալ: Արդիւք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ըրկելով իրենց քուէները :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կո – միտէի : 23 Մարտ, կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 3ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Խնջոյք, առատ կերուխում մատչելի գիներով :

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, կիրակի, 23 Մարտ, կէսօրէ հաք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի Րիւ ժէի սրահին մէջ, : Նախաձեռ – նութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան են – թակոմիտէի : Ճոխ պիւֆէ եւ զեղար – ուեստական բաժին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԻՖԻ ՄԱՅՐԻՔ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատ – կացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգու – թեան փոնտին :

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Դաւթայի Հայր. Միութիւ – նը կազմակերպած է ճաշ մը, Մարտ 23– ին, կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 17ին Քլա – մարի փըթի Տրափօ սրահը: Մասնաւոր ինքնաշարժի փառֆինճ :

Նախագահութեամբ Ն. ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

Խօսնակ ՇՄԱՒՈՆ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անա – կընկալներ, *իրենց սիրայօժար մասնակ – ցութիւնը կը բերեն* Պետրոս Պետիկեան (երգ), Մկրտիչ Ֆիրմանեան (սաղ), նաեւ կը նուագեն Միրիճան Շիրվանեան (ութ), Շըմաւոն Պալեան (ջութակ) :

Սեբաստիոյ հին պարերը :

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած համեղ խմորեղէններ :

Մուտքը ազատ է Ճաշագին 12 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20·30– ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկե – րական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին Օհանջանեան Ակումբը: Բոլոր ըն – կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մի – ութեան Փարիզի չրջանի ընդհ. անդա – մական ժողովը Մարտ 30ին, կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 15ին Մշակոյթի Տանը Շ. Միսաֆեան սրահը : Կը խնդրուի հայ – րենակիցներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թէ – յսեղանը Մարտ 30ին, կիրակի ժամը 16– ին: Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպա – սատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի ոտնձգու Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարե – դարձը նուիրուած Արամ Մանուկեա – նի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամ – եակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւն – ները յետագային :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միու – թեան ձեռնարկը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ ի նպաստ Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 16էն 23

Գեղատեսիլ վայրի մը մէջ

CHALET DES ILES, BOIS DE BOULOGNE

Métro Porte Dauphine

Շեհերազատի նուագախումբը իր բոլոր սոլիստներով :

Օր. Խատկոփ (*ցիկան պարուհի*), Միւսիա (*երգչուհի*)

Հայկական պար Օր. Սթելլա Պագըրեան եւ ժան – ժագ Օսմանեան:

Երգ՝ Պ. Պետիկեան

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 929–91–94

Նաւահանգիստը Օթէսներ կ'առաջնորդեն հանդիսականները :

Հայկական երգ ու պար, ճոխ եւ առատ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին կապ. Խաչի ընկերուհիներուն մօտ, ու նաեւ ընկերուհի Բալուեանի, 43 Րիւ Ռիշէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս երգչախումբի 7րդ տարեդարձի առթիւ բացառիկ հանդէս *Կիրակի, Մարտ 23, կէսօրէ հաք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :*

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝ ՀԱՅՐ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ թատերական ներկայացում

Պիտի բեմադրուի Մոլիէռի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

TRANSIT

Agence en Douane
— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (I·)

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա.Լ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Յեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՈՒՔ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԴՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԴԵԱՆ, Հայ Դողդոջան, Բ. հատոր, փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Վէնետիկ	400 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱՖՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-63

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 23 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11470 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.470

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԱՐՏՈՒ

Ա.

Անցեալ Շաբաթ Ժընեւի մէջ լոյս տեսաւ մեծարժէք գիրք մը Ուրարտուի մասին, Ֆրանսերէն լեզուով, անգլերէնէ թարգմանուած Անն Մէցժէրի կողմէ :

Հեղինակն է ծանօթ հնագէտ Պրոֆ. Բորիս Բ. Պիոտրովսկի, Լենինգրատի Էրմիթաժի նշանաւոր թանգարանի տնօրէնը, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կը ղեկավարէ Հայաստանի Կարմիր Բլուրի պեղումները :

Գիրքը բաղկացած է 222 էջերէ, կը պարունակէ 128 նկարներ, որոնց 69ը գունաւոր : Կազմուած է եւ ունի գունաւոր ծածկոյթ : Մաս կը կազմէ արքէոլոգիա Մունտի Մատենաշարին, որուն մէջ ցարդ լոյս տեսած են 25 հատորներ, զանազան երկիրներու մասին :

Ուրարտուին իրենց աշխատակցութիւնը բերած են քանի մը հայ գիտնականներ,— Վ. Մելիքսէթեան, Հայաստանի պատմական թանգարանի տնօրէնը եւ իր աշխատակիցները՝ Կ. Ղաֆադարեան, Վ. Ղազարեան, Տիկիններ Ե. Գէորգեան եւ Մ. Կարապետեան, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Պ. Գրիգորեան, Տ. Խաչատրեան, Ռ. Յովհաննէսեան եւ Ս. Եսայեան :

Պիոտրովսկի մասնագէտ է Հայաստանի հին, սեպագրական շրջանի պատմութեան եւ ունի հրատարակութիւններ այդ մասին, որոնցմէ մէկը՝ Հայաստան Հայերէն առաջ՝ արեւմտահայերէնի թարգմանուած, լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ 25 տարի առաջ : Ռուսերէնով հրատարակուած են իր ուսումնասիրութիւնները Կարմիր Բլուրի պեղումներուն մասին Երեւանի մէջ 1950, 1952 եւ 1955ին :

1944ին Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց Ուրարտուի պատմութիւնն ու մշակոյթը (ռուսերէն) : 1959ին Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցաւ իր Վանի թագաւորութիւնը (ռուսերէն), 284 էջնոց քառածալ հատոր մը՝ բնագրէն դուրս 56 լուսատիպ տախտակներով : 1962ին Լենինգրատի մէջ լոյս տեսաւ իր Ուրարտական արուեստը (ռուսերէն) :

Այժմ, Էրեբունիի 2750ամեակի տօնակատարութեանց վաղորդայնին, Ուրարտուի Ֆրանսերէնով հրատարակութիւնը մասնաւոր արժէք մը կը ներկայացնէ Հայոց հին հայրենիքը, անոր դարաւոր պատմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, արուեստն ու մշակոյթը միջազգային հասարակութեան ծանօթացնելու տեսակէտէն :

Կը տեղեկանանք, որ Ուրարտուի մասին մեծ ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպուի Փարիզի Փըթի Փալէին մէջ՝ Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի գործակցութեամբ, նման այն ցուցահանդէսներուն, որոնք նուիրուած էին Իրանի, Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի արուեստներուն :

Ուրարտուի, նոյնիսկ նախուրարտեան, սեպագրական շրջանի պատմութեան մասին գրած են բազմաթիւ օտար եւ հայ հեղինակներ, ԺԹ. դարէն սկսեալ :

Հայ հեղինակներէն յիշենք Հ. Ղեւոնդ Ալիշանը, որ 1904ին Վենետիկի մէջ հրատարակած է իր ծանօթ գիրքը՝ Հայաստան յառաջ քան զլինելն Հայաստան, Լէօ՝ Վանի թագաւորութիւնը, տպուած Կովկաս եւ Քալիֆորնիա, Գէորգ Մեսրոպ՝ Ու բա Արտու կամ Հայաստանի նախաբնիկները (Պոլիս, 1911), Հ. Յովսէփ Վրդ. Սանտալճեան՝ Իսթուար Տոքիւմանթէր տը լ'Արմէնի տէ'զ աժ տիւ փականիզմ (1410 Ք. Ա. — 304), 2 հատոր, Հռոմ, 1917, Պրոֆ. Ա. Խաչատրեան՝ Հայաստանի սեպագրական շրջանի պատմութիւն, Երեւան, 1933, Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Իսթուար տը լ'Արմէնի, լէ'զ Օրիժին, Փարիզ, 1946, Ն. Վ. Յարութիւնեան՝ Ուրարտուի եւ Կարմիր Բլուրի մասին, Երեւան 1964 եւ 1966, Կ. Լ. Յովհաննէսեան Արին Բերդի, Կարմիր Բլուրի մասին, Երեւան 1955 եւ 1961(ռուսերէն) :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ Կ'ՈՒԶԷ ՕԳՏՈՒԻԼ

ՉԻՆ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԷՆ

Նախագահ Նիքսըն, Քալիֆորնիոյ մէկ քաղաքը, կը նախագահէ շատ գաղտնի մեծ խորհուրդի մը, որ խորապէս պիտի վերաքննէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը :

Երեք գլխաւոր հարցեր կան, որոնք օրակարգի վրայ են : Ա) Փարիզի վիէթնամեան ժողովին ամերիկեան պատուիրակութիւնը հրահանգի կը սպասէ գաղտնի խօսակցութիւններ սկսելու համար մերձաւոր ապագայի մը :

Բ) Հարաւային Վիէթնամի ամերիկացի զինուորական պետերը պէտք է գիտնան թէ ինչ հեռանկարներ կը հետապնդէ իսկապէս Ուոշինկթընի կառավարութիւնը եւ ի՞նչ են իր իսկական մտադրութիւնները իր զօրքին մէկ մասը քաշելու առընչութեամբ :

Գ) Ամերիկեան խորհրդարանը անհամբեր է : Անհանգստութիւն մը կը տիրէ ամերիկեան կորուստներու պատճառաւ, եւ որոնք չեն նուազիր :

Այս էր մթնոլորտը երբ Մէսէշուսէցի ծերակուտականը՝ վերջին Քենըտին, ճառ մը կը խօսէր, որ բաւական մեծ արձագանգ կը գտնէր :

Արդէն իսկ այս ճառը պատճառ է որ Էտուըրտ Քենըտի դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածու նկատուի 1972ի նախագահական ընտրութեանց համար : Ծերակուտականը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները պէտք է ամբողջովին փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը Չինաստանի նկատմամբ : Քենըտի կ'ուզէ որ չին-խորհրդային տագնապը ծառայէ Ամերիկայի եւ այս վերջինը կարենայ շահ ապահովել ներկայ կացութենէն : Եօթը կէտերէ բաղկացած ծրագրին մէջ, Է. Քենըտի կ'առաջարկէ.—

Ա) Ամէն բանէ առաջ, պէտք է յայտնենք մեր փափաքը նոր քաղաքականութիւն մը որդեգրելու Չինաստանի նկատմամբ, խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, ոչ՝ պատերազմի, քաղաքականութիւն մը որ կը հրաժարի հին յանկերգներէ :

Բ) Պէտք է փորձենք վերսկսիլ Վարշաւայի խօսակցութիւները (ԽՄԲ.— Տարիներէ ի վեր չին եւ ամերիկացի լեհական մայրաքաղաքի իրենց դեսպանատանց միջոցով է որ բանակցութիւններ կը վարէին) :

Գ) Պէտք է միակողմանի կերպով ջընջենք սահմանափակումները ճամբորդութեանց եւ ոչ-ռազմագիտական փոխանակութեանց վերաբերեալ :

Դ) Պէտք է յայտարարենք թէ տրամադիր ենք վերահաստատելու հիւպատոսարանները զորս ունէինք Չինաստան եւ ընդունելու չին հիւպատոսներ Միացեալ Նահանգներու մէջ :

Ե) Պէտք է փորձենք Չինացիք առաջնորդել լուրջ խօսակցութեանց մէջ, զինարշաւի սահմանափակման համար :

Զ) Առաջին առթիւ, պէտք է փորձենք խօսիլ չին ղեկավարներուն հետ. ամբողջական դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատման բարդ հարցին մասին :

Է) Թայուանի հարցին լուծման առանց սպասելու, պէտք է հրաժարինք մեր ընդդիմութենէն Փեքինի անդամակցութեան դէմ Միացեալ Ազգերու մէջ եւ ասիկա ոչ միայն Ազգաժողովին այլեւ՝ Ապահովութեան Խորհուրդին :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

Ա.

Չին եւ խորհրդային վերջին իրադարձութիւններու առթիւ «Լը Մոնտ» ժամանակագրական կարգով կը ներկայացնէ երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն պատկերը 1949էն ցայսօր :

Տեւական բարեկամութիւն : 1949–1959

1 ՀՈԿՏ. 1949.— Մաօ կը հռչակէ Չինաստանի Ժողովրդական հանրապետութիւնը :

14 ՓԵՏՐ. 1950.— Մաօ եւ Սթալին Մոսկուայի մէջ կը ստորագրեն բարեկամութեան, երկուստեք օժանդակութեան եւ զինակցութեան դաշնագիր մը Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ : «Յաւիտենական բարեկամութիւն» կ'ըսեն երկու կողմերէն :

25 ՅՈՒՆԻՍ 1950.— Կը սկսի Քորէայի պատերազմը : Հոկտեմբեր 25ին չինացի կամաւորներ մուտք կը գործեն Քորէա : Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին Մոսկուա զինուորապէս կ'օգնէ հիւսիսային Քորէացիներուն եւ Չինացիներուն :

5 ՄԱՐՏ 1953.— Մահ Սթալինի : Քիչ ետք՝ 27 Յուլիս 1953ին կը կնքուի Քորէայի զինադադարը :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1954.— Խրուշչեւ Փեքինի մէջ ինքզինք «վաւերացնել» տուաւ Մաոյի կողմէ : Կը վերադարձնէ Փորթ – Արթիւրի նաւահանգիստը, կը ջնջէ Չինաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող վերջին մենաշնորհները (երկաթուղի, միացեալ ընկերութիւններ) կ'աւելցնէ տնտեսական օժանդակութիւնը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1956.— Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Ի. համագումարին մէջ Խրուշչեւ դատապարտագիր մը կարդայ Սթալինի դէմ : Փեքին չընդունիր այս դատապարտութիւնը եւ «կ'անջատէ ողբացեալին արժանիքները սխալներէն» : («Ժողովուրդին Օրաթերթը», 5 Ապրիլ) :

15 ՀՈԿՏ. 1957.— Խրուշչեւ կը խոստանայ Մաոյի՝ հիւլէական ռումբի գաղտնիքը յանձնել :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1957.— Մաօ Մոսկուա կը գտնուի : Ռուսական յեղափոխութեան 40ամեակն է : Մաօ կը ստորագրէ համայնավար 12 կուսակցութիւններու առաջին յայտարարութիւնը, սակայն կարգ մը քննադատութիւններ կ'ընէ Խորհ. Միութեան հասցէին : Անհամաձայնութիւնները այնուամենայնիւ կը մնան բարեկամական շրջագիծի մէջ :

1958 ԳԱՐՆԱՆ.— Չինաստան կը կարծրացնէ իր դիրքը : Առաջին քննադատութիւնները վերաքննականներու հասցէին : Քննադատութիւը բացէ ի բաց ուղղուած է Եուկոսլաւիոյ, անուղղակի կերպով՝ Մոսկուայի :

ՕԳՈՍՏՈՍ – ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1968.—Ֆորմոզի նեղուցի տագնապը, Չինացիք կը ռմբակոծեն Քեմօյ կղզին : Խրուշչեւ կը զլանայ տալ Մաոյի ակնկալած օժանդակութիւնը :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1958.— Մաօ կը թողու հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը, պիտի փոխարինուի Լիու Շայօ – Չիի կողմէ :

20 ՅՈՒՆԻՍ 1959.— Մոսկուա չեղեալ կը համարի հիւլէական ռումբի մասին գոյացած Հոկտեմբեր 1957ի համաձայնագիրը :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1959.— Խրուշչեւ Մ. Նահանգներ կ'այցելէ : Քէմփ – Տէվիտի տեսակցութիւնը կը զայրացնէ Փեքինը : Թաս յանցաւոր կը նկատէ Չինաստանը՝ Չին եւ հնդիկ սահմանային տագնապին առիթով : Երեսուն Սեպտեմբերին Խրուշչեւ Փեքինի մէջ կը ջատագովէ հասկացողութեան եզր մը գտնելու տրամադրութիւնը Մ. Նահանգներու հետ : Շատ գէշ ընդունելութեան կ'արժանանայ : Սահմանային առաջին միջադէպը Չիներու եւ Ռուսերու միջեւ Սինքիանկի մէջ :

21 ԱՊՐԻԼ 1960.— Փեքինի մէջ կը հրատարակուին հակառուս առաջին գրութիւնները՝ լոյս աշխարհ հանելով վարդապետական տարակարծութիւնները (յօդուածները լոյս տեսան «Կարմիր դրօշ»ին մէջ. խորագիրն էր «Կեցցէ' Լենինիզմը») :

20 ՅՈՒՆԻՍ 1960.— Պուքրէշի մէջ կը գումարուի ռումէն համայնավար կուսակցութեան համագումարը, որու ընթացքին խիստ քննադատութիւններ կ'ըլլան չին ղեկավարութեան հասցէին : Ալպանիա կը յարի Փեքինի :

16 ՅՈՒԼԻՍ 1960.— Խորհ. Միութիւն ետ կը կանչէ Չինաստան գտնուող իր մասնագէտները, վերջ՝ ամէն տեսակ աջակցութեան :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1960.— Մոսկուայի մէջ կը գումարուի 81 համայնավար կուսակցութիւններու համագումարը : «Մոսկուայի երկրորդ յայտարարութիւնը», որ միջին ճամբայ մը գտնելու կը ձգտի տեսաբանական հարցերու մէջ : Երկու մայրաքաղաքները բոլորովին տարբեր ձեւով կը մեկնաբանեն ներկայացուած կէտերը :

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ վերցուց «Բացառիկ վիջակ»ը զոր հռչակած էր ասկէ 56 օր առաջ, երեք ամսուան շրջանի մը համար : Բաւական մեծ թիւով ձերբակալութիւններ կատարուած էին եւ մարդիկ հսկողութեան տակ առնուած :

ՄՈՍԿՈՒՅԷՆ «լուրջ» աղբիւրի մը համաձայն, յանկարծակի կերպով լարուած մթնոլորտը մեղմացած է Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ : Այս լուրերը թէեւ վերապահութեամբ կ'ընդունուին, բայց դէտերը կը խորհին թէ վերջին պահուն երկու երկիրները ուզած են առաջքն առնել վտանգաւոր կացութեան մը :

ՕՍԹԵՐԼԻՑ կայարանի գործադուլը վերջացաւ Շաբաթ առաւօտ : Տնօրինութիւն եւ սենտիքա կը շարունակեն բանակցութիւնները աշխատանքի եւ հանգիստի ժամերու շուրջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Միշէլ Տըպրէ Հռոմ պիտի երթայ Ապրիլ 18-ին եւ 19ին խօսակցութիւններ ունենայ իտալացի իր պաշտօնակիցնին հետ միջազգային կացութեան եւրոպական հարցերու եւ երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու մասին :

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ «ՄԷՏԻԱՆԵՐԸ» — ԼԵԼԻԱ ԿՈՒՍՍՕ — ԺՈՐԺ ՌՈՀՆԷՐ — ՓԱԶՈԼԻՆԻԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ — ԱՆԻ ԿԱՍԷՐ — ՀԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ — ՀԷՐՊԸՐԹ ՖՕՆ ԳԱՐԱԵԱՆ — ԴԱՇՆԱԿ ՄԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՊԱՏՈՒԵԼ—ԳԻՇԱՏԻՉ ԹԸՌՉՈՒՆՆԵՐ — ՔԻԼԻՄԱՆՃԱՐՕ — ՍՏՈՒԵՐՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ — ՌՈՒՃԻԷՐՕ ՌԻՉՉԻ — ԳԱՐԼ ԺԱՍՓԸՐՍ — ՌԻԽԹԷՐ ՄԱՅԶԷԼ — ԱԺԱՔՍ · ՊԷՆՖԻՔԱ — ԻԿՈՐ ՈՒ ՆԱԹԱԼԻԱ ՕՅՍԹՐԱԽ — ԱՐԵԻԱԳԱԼ

Ա.

3 Փետրուար

Սպառումի մեր ընկերութեան լսատեսողական միջոցներուն է որ «Մէտիա» կ'ըսենք. սահմանումը լայն՝ բառը նոր՝ բայց արագօրէն գործածական դարձաւ : Մայիսեան յեղափոխութենէն ի վեր յաճախ կը լսեմ շուրջս, առանց գիտնալու բուն իմաստը :

Ուզեցի ուրեմն քիչ մը աւելի խորացընել ջանալ երեւակայածս , կարդալ ամերիկացի յայտնի գրագէտ Մարշալ Մաք Լիւհանի ուսումնասիրութիւնը այդ մասին, որ լոյս տեսաւ անցեալ ամիս : Նիւթ ունի Մէտիաներուն դերը առօրեայ մեր կեանքին մէջ : Ամփոփած է իր տարիներու փորձառութիւնը հաստատիր գիրքի մը մէջ : Աւելի քան հետաքրքրական՝ խորհիլ տուող՝ վախցնող գիրք մը : Կը տարուիմ թարգմանել ու սահմանելու հայերէնով Մէտիան սապէս. «լսատեսողական» ամէն երեւոյթ որ մեր ըմբռնումին վրայ առաւել ազդեցութիւն գործելով , կը սանձէ մեր կամքը եւ անոր կը պարտադրէ նոր իղձեր : Այս կարգին՝ հեռատեսիլ, լրագիր, շարժանկար, լեզուական բազմադիմի հարցեր, դրամ, ծանուցում, ինքնագործ մեքենայ. ու տակաւին չէ աւարտած շարքը :

Ու Մաք Լիւհանի տեսանկիւնով՝ տալու ձեւն է աւելի կարեւոր՝ քան բուն պարունակութիւնը : Այսինքն թէ պարփակուած գաղափարէն աւելի, զգենուլ փորձած հրապուրիչ պատմուճանն է մեր վրայ ազդեցութիւն գործողը :

Եւ հոդ կը սկսի Մէտիային առասպելական դերն ու խաղը : Վտանգն ալ հո'դ է, կ'ըսէ Մարշալ Մաք Լիւհան : Կամ աւելի ճիշդ՝ այդպէս չուզէր եզրակացնել՝ այլ ընդհանրացնելով կը փորձէ ապացուցանել թէ նոր մարդկութեան մը ծնունդ պիտի տայ ան :

Գալով արուեստին նկատմամբ ունենալիք ազդեցութեան՝ Մէտիաները կրնան արուեստի պատմութեան վերջ տալ անշուշտ՝ քանի ամբոխավար տրամադրութեան տէր՝ զինուած են ահարկու ուժերով :

Տխուր է հաստատել թէ Մէտիաները՝ տեսակ մը անդիտակից պատմութիւնը կրնան յօրինել մարդկային հոդիին՝ Ֆրոյտիան իմաստով :

Արուեստը առաւելապէս անհատական երեւոյթ ըլլալով, կրնան այդ կերպով արհեստի վերածել զայն : Ելեկտրոնային դիտական արհեստ մը զուցէ՝ բայց ոչ աւելի : Ու կրնան նաեւ մեզի պարտադրել ապրելակերպ մը : Ցարդ արուեստագէտ ըլլալ էր նաեւ ընդունիլ ապրելակերպ մը : Տարբերութիւն պիտի չմնար ուրեմն արուեստին ու արհեստին միջեւ, եթէ այդպէս տնօրինէին Մէտիաները : Ու դէպի հոդ կ'երթանք :

Հեղինակը ճգնաւոր գրագէտներէն չէ : Փորձառու է : Կը նշէ կարծես բոլոր այն ազդակները որոնք արուեստին ժխտումը կ'աւետեն : Բայց չըսէր թէ միւս կողմէ, մարդ ինչ կարելիութիւններ պիտի գտնէ, ի՞նչ զէնքեր պիտի ստեղծէ, Մէտիաներուն դէմ պայքարելու համար : Եւ կամ այն է որ կը խորհի թէ պէտք պիտի չըզգայ պայքարելու : Ինքնապաշտպանութիւն փորձելու համար իսկ, գիրք մը զոր վերստին պիտի ուզէի կարդալ :

×

5 Փետրուար

Առանց երազելու՝ կը սորվիս երբ Լելիա Կուսսօ կը նուագէ : Քիչ մ'ալ եթէ հրապուրիչ ըլլար, , կը հասնէր անձնական որոշ իր դրոշմը ունեցող մեկնաբանութիւններու, մանաւանդ Մոցարթի եւ Շուպէրթի գործերուն մէջ զորս ճարտարութեամբ կը մեկնարկէ, առանց սակայն անոնց յատուկ հնչականութիւնն ու ոգին կարենալ վերակենդանացնելու : Ցարաբերական է վերապահութիւնս : Դադարէն վերջ՝ Ռաւելի «Կասփար տը լա նուի» ու Տէպիւսսիի նախերգանքներով՝ երաժշտական խնջոյքի կը վերածուի կիսովին խամրած յայտագիրը :

Ի՛նչ հեշտալուր են Օնտինն ու Սքարպոն այսպէս նուագուած :

Հո'ս բաւ են կարծես միտքն ու մատներուն գործակցութիւնը :

Հո'ն ուր Տէպիւսսի՝ առաւել կը մօտենայ տպաւորապաշտ նկարչական արտայայտութեան մը՝ Լելիա Կուսսօ դիւրաւ երազելու կը մղէ մեզ իր ներգործական կատարումով՝ ու կը յաջողի իսկ գործին բովանդակ յայտնութեանը հասնիլ : Լաւագոյն պահը գիշերուան : Եւ մեծ դաշնակահարուհի :

×

7 Փետրուար

Ռոհնէրի արուեստին մէջ կայ՝ հալեցնող, լուծող, իրը փարատող, զայն իր պարզութեանը մէջ դիւթահրաշ դարձնող տեսիլք մը : Թելադրութեան ուրիշ մէկ երեսակն է այս, որ վերացականներուն տեսողութեան կրնայ երբեմն մօտենալ :

Բարեբախտ զուգադիպութիւն մը, մեզի կուտայ կարելիութիւնը ահաւասիկ, նոյն օրերուն տեսնելու զուտ վերացական մը՝ Մօնտրիանը՝ եւ քանի մը քայլ անդին Ռոհնէրը :

Մին՝ գոյներուն եւ գիծերուն հետ խաղալով կը ջանայ մակերեսային ուժեր յառաջ բերել. իսկ միւսը՝ անոնց ներմուծել իր ստեղծագործ երեւակայութիւնը : Տարբերութիւնը տեսակարար է եւ արդիւնքը զիս առաւել կը գոհացնէ :

Կը սիրէի արդէն Ժորժ Ռոհնէրի նկարչութիւնը զոր ճանչցայ 1957ին : Ինծի թըւած էր միշտ թէ խորանարդապաշտ ու գերիրապաշտներուն միջեւ տեղ մը ունի ան : Կը հաստատուի համոզումս այս շատ կարեւոր ցուցահանդէսը տեսնելէ ետք : Իր արուեստը հետզհետէ կը մերժէ դրեթէ այն ինչ որ ճշգրիտ արտայայտութեան մը կարելիութիւնը չի ընծայեր իրեն :

Երկար խորհրդածութեան պտուղ, իր գործերը թէ աչքին թէ մտքին գոհացում կուտան : Առաջին ելոյթին չէ վստահած՝ ձեռքը հոդիին ու մտքին դերի՝ մանրակրկիտ փնտռտուքէ մը ետք հասած ըլլալ կը թուի, երբեմն խաղով, նախապէս ծրագրուած հանդրուանին՝ առանց սակայն վիրաւորելու պաստառին թարմ կենսունակութիւնը : Նաեւ կառոյցն ու հնչականութիւնը որ առաւելապէս հզօր կ'երեւին իր վերջին գործերուն մէջ :

Սալոր, կեռաս, տանձ, խնձոր, նարինջ՝ այդ՝ դեղին, կարմիր, նարնջագոյն, կանաչները ծպտուած պտուղներ՝ կը հայթայթեն նախաշարժիչ ուժը այն երեւակայական խաղին որ մեր ինքնաթելադրութեամբը ծնունդ կ'առնէ :

Քիչ է թիւը ակադեմական ինքնիրոյն ոճով նկարիչներու : Ռոհնէր անոնցմէ է : Այս յիսունեւվեց մեռեալ բնութիւններով ան կուգայ իր գիրքը հաւանաբար վերջնապէս գրաւել արդի նկարչութեան մէջ :

Առաւօտ կանուխ կը հեռաձայնեմ շնորհաւորելու զինքը՝ ու կը հարցնեմ՝ ի՞նչու յիսունեւվեց. կը պատասխանէ՝ մեռնող ամէն մէկ տարուան համար հատ մը. յիսունեւվեց տարեկան եղայ :

8 Փետրուար

Ամսուան ընթացքին քանի մը հետաքրքրական ժապաւէններ : «Տէլֆին» «Թեւ վաշտին յարձակումը», «Առաջադրութիւն», «Ուղեղը» :

Ոմանց մէջ դարձեալ խեղկատակ մեր առօրեան է նշաւակ :

Արհամարհանք , խնդուք : Բայց Փաղոլինի աւելի բարդ ճամբաներով կ'ուզէ հակազդել մեր քաղքենի ապրելակերպին իր «Առաջադրութեան»ը մէջ :

Ծիծաղելի կողմերը ծայրայեղօրէն խոցելի դարձնելով :

Ընտրուած նիւթը՝ չափուած – ձեւուած գաղափարական պայքարով մը շպարուած կը ներկայանայ՝ սակայն կասկածելի կը թուի ինձ իր անկեղծութիւնը : Վաւերականութենէ զուրկ կողմ մը կայ ժապաւէնին ճշմարտազօրութեանը մէջ : Ու անհանդուրժելի է մանաւանդ արուեստագէտը որ ինքզինքը լուրջի կ'առնէ իրեն կերպաւորած խաղին մէջ : Անհաւատալի ապացոյցներով բեռնաւորուած կը ծանծաղի մթնոլորտը. կորսնցնելով կշռոյթը :

Բայց նիւթը նախ. չմոռնալու համար՝ խառնիճաղանճ է : Հարուստ փտալացի ընտանիքի մը մօտ հիւր երիտասարդ մը անդիմադրելի : Անսովոր գեղեցիկ : Անխտիր, բոլոր անդամներն ալ կը սիրահարին իրեն : Կարգաւ՝ նախ սպասուհին՝ յետոյ պատանի տղան՝ հասուն մայրը՝ հայրը՝ եւ ի վերջոյ դեռատի աղջիկը : Բարեկիրթ անուշ տղայ՝ նաեւ դիտակից իր պաշտօնին՝ յարմար կը դատէ բոլորին գոհացում տալ : Հեռադիր մը՝ կը ստիպուի մեկնիլ :

Վերջ՝ առաջին մասին. երկրորդը՝ յատկապէս եղերական : Սպասուհին որ կը վերադառնայ իր գիւղը՝ ողջ թաղել կուտայ ինքզինքը : Երիտասարդը՝ միջակ նկարիչ՝ կը սկսի միզել իր ստեղծագործութիւններուն վրայ : Մայրը՝ փոխանակ սիրահարով մը գոհանալու՝ կ'ուզէ գոհացնել տրամադիր բոլոր երիտասարդները : Աղջիկը կ ըխենթանայ. կ'արդելափակեն : Իսկ հայրը գործարանատէր՝ գործաւորներուն կ'ուզէ յանձնել իր վիթխարի հարստութիւնը : Ու հօրը պոռչտուքներուն մէջ ամէն ինչ կ'աւարտի :

Դժուար լուծելի գաղտնիք մը. Օսքար Ուայլտի մօտիկ բարեկամ Փաղոլինի, ի՞նչպէս կրցած է կաթողիկէ շրջանակին յատուկ փառատօնի մրցանակը խլել այս նիւթով :

Հարկ է սակայն աւելցնել թէ ժապաւէնը գեղեցիկ է : Կառոյցը՝ արտայայտելու կերպը՝ կլիման՝ խաղարկութիւնը՝ յայտնուած բուռն գաղափարներն իսկ մղիչ ուժ մը ունին եւ այդ վայրկեանին, դէթ համոզիչ կը թուին :

Տարօրինակ բայց ո'չ յիմար այս Փաղոլինին : Ընդհակառակն՝ տեսնուելու արժանի նոր ժապաւէն մըն է իր Առաջադրութիւնը (Թէօրէմ) :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 1)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ո՞ւր է աղջիկը, մէկը չկայ այստեղ, պոռաց Ապտիւլ Համիտ բարկութենէն դողահար ձայնով մը :

Ոչ ոք սիրտ ըրաւ պատասխանելու :

— Փախցուցիք, դաւաճաններ, փախցուցիք, դոչեց բռնաւորը կատղած, ամէնքդ ինծի դէմ միաբանած էք, բայց ես ձեզ ամէնքդ ալ պիտի ջախջախեմ...

Յետոյ, նշմարելով որ պատուհանը բաց էր, դէպի հոն վազեց : Հանդուցաւոր բարակ պարան մը կ'երկարէր պատուհանէն մինչեւ վար :

— Ահա այս տեղէն փախեր է, շուտ փնտռել տուէք զինքը պարտէզին ամէն կողմը, պոռաց բռնաւորը իր շուրջը գտնուողներուն, որոնք իսկոյն հեռացան իր հրամանը կատարելու փութով ու երջանիկ ըլլալով որ առիթ մը կ'ընծայուէր իրենց փախչիլ երթալու սուլթանական բարկութենէն :

Ապտիւլ Համիտ երբ առանձին մնաց՝ վհատ ու ընկճուած՝ ինկաւ թիկնաթոռի մը վրայ :

— Չէ, չէ, մրմնջեց, ա'լ հնար չէ տոկալ այս ամէնուն... նոյնիսկ պալատիս մէջ, ամէն կողմ, դաւաճանութիւն, մատնութիւն...:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՀԱՍԱՆ ԵՐԶԱՆԻԿ Է

Ապտիւլ Համիտ կը սխալէր կարծելով որ Զիւլէհայի փախուստին մասնակից էին ուրիշներ ալ : Աղջիկը առանց ուրիշ մեղսակցի կատարած էր ամէն բան :

Յորմեհետէ Սաֆնազ գալֆայի քով կը գտնուէր Պիւրհանէտտին իշխանի ապարանքին մէջ, ինչպէս տեսանք, Զիւլէհա գրեթէ ազատ կեանք մը կը վարէր օրն ի բուն շրջելով պարտէզին մէջ եւ ընտանի անասուններու հետ զբօսնելով : Գրեթէ բոլոր պարտէզպաններուն հետ բարեկամացած էր, որոնք այդ մանկատի աղջիկան գեղեցկութենէն հրապուրուած ու անոր խուլ-համբ վիճակէն կարեկցած, ամէն ջանք կ'ընէին հաճելի ըլլալու համար անոր : Պարտէզին գեղեցկագոյն ծաղիկները եւ պտուղները իր տրամադրութեան տակն էին ու կրնար ազատօրէն իր ձեռքով քաղել զանոնք : Զիւլէհա սակայն գոհ չէր իր վիճակէն. կը զգար որ բանտարկուած էր, թէեւ գեղեցիկ ու ընդարձակ բանտի մը մէջ, բայց եւ այնպէս բանտարկուած : Իր միակ մտածումն էր ազատիլ այդ հեշտութիւններէն ու դառնալ իր ընկերներուն քով : Յետոյ կը խորհէր որ այս վիճակը երկար չէր կրնար տեւել, կրնար իր կեղծ խուլ համբութիւնը յայտնուիլ ու այն ատեն սոսկումով կը մտածէր թէ ի'նչ միջոցներու պիտի դիմէին զինքը խոստովանցնելու համար : Այս պատճառով Սաֆնազ գալֆայի քով փոխադրուելէն ի վեր իր սեւեռուն գաղափարն էր փախուստի միջոց մը պատրաստել, առիթը ներկայանալուն պէս օգտուելու համար :

Չուան ցատկելու պատրուակին տակ յաջողած էր իրեն պէտք եղածին չափ պարան հայթայթել զոր խնամով պատրաստած էր, վրան հանդոյցներ շինելով : Ճապուկ ու թիւրաթեք աղջիկ մըն էր Զիւլէհա եւ շատ դիւրաւ կրնար գործածել այդպիսի սանդուխ մը երբ առիթը ներկայանար : Այդ պարանը սենեակին մէջ խնամով պահած էր առանց դիտնալու թէ ե'րբ պիտի կրնար օգտուիլ անկէ :

Առտուն՝ իր արդուզարդին զբաղած ատեն, յանկարծ սենեակին դուռը բացուեցաւ ու Սաֆնազ գալֆա երեւցաւ այլայլած դէմքով մը :

— Աղջիկս, դոչեց խեղճ կինը, դէշ լուր մը ունիմ քեզի հաղորդելիք, բայց սիրտդ ամուր բռնէ եւ ջանայ որ հանդարտութիւնդ պահես :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց աղջիկը դող ելած :

— Սուլթանը ուզեր է որ քեզ անմիջապէս կրկին Երլտըզ փոխադրեն եւ ինծի դէմ ալ շատ բարկացեր է որ առանց իր դիտակցութեան քեզ իմ քովս առեր եմ, հաւանական է որ զիս ալ կանչէ բացատրութիւն պահանջելու համար...

— Ի՞նչ դժբախտութիւն որ իմ պատճառաւս ձեզի ալ փորձանք պատահի, դոչեց մանկատի աղջիկը :

— Իմ մասիս մի մտածեր, ըսաւ Սաֆնազ գալֆա, ես կրնամ օձիքս ազատել, խնդիրը քու վրադ է... կ'երեւայ որ յեղափոխական շարժումներու մասին ծանրակշիռ տեղեկութիւններ եկեն են Սելանիկէն եւ Իւսկուպէն եւ ասոր վրայ Սուլթանը սոսկալի կերպով զայրացեր է եւ իր բարկութեան միջոցին յանկարծ քեզ յիշեր է...:

— Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ կ'ուզէ ինձմէ, դոչեց Զիւլէհա այլայլած :

— Կը վախնամ որ նորանոր միջոցներու դիմէ, դուցէ նոյնիսկ բռնութիւններու, որպէսզի քեզ խօսեցնել տայ, չըլլայ որ տկարանաս :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 86)

ԴԷՄՔԵՐ ՈՐ Կ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՆ

Զեմ սիրած Փետրուարը առանց բանաւոր պատճառ մը ունենալու: Վիժած ամիս մը նկատած եմ մանկութենէս ի վեր: Կարծես Աստուած պատժած ըլլայ զայն մեզի անծանօթ մնացած յանցանքի մը համար, անոր օրերը կրճատելով, ինչպէս խասակը՝ ձեռքի բթամարտին: Նախապաշարում մը ուրեմն եւ իրր այդ նախազգացումներու աղբիւր մը: Այս տարուան Փետրուարին ալ զգացի որ ինծի այցի եկող բարեկամներս, չար լուր մը կը խնայէին ինծի, հիւանդ մը, աւելի՛ չհիւանդացնելու ազնիւ դիտումով մը: Պատահմամբ է որ իմացայ Ֆրանսահայ ծանօթ արուեստագէտ՝ Արտաշէս Գմբէթեանի մահուան գոյժը իր թաղումէն շատ վերջը: Ըսել թէ այս կորուստով սուզի մէջ մտաւ հայ բեմը Փարիզի կամ ալ արեւմտեան սփիւռքին մէջ, ճիշդ չէ: Մեր բեմերը շատոնց է որ սեւ շղարշներով պատանքուած էին արդէն ու Արտաշէս Գմբէթեաններու պատահական ելոյթները մեր բեմերուն վրայ, Սուրբ Ղազարոսի յարութեան նմանող, հրաշքի մօտեցող երեւոյթներ կը թուէին մեզի:

Օր ըստ օրէ ու քանի կը շատնան մեկնողներու թիւը, շղարշներու փոխարէն ծանր ու սեւ վարագոյրն է որ պիտի իջնէ հայ թատերական արուեստին, այլակերպուած, անճանաչելի ու ամայութեան դատապարտուած աւերակներուն վրայ:

Արտաշէս Գմբէթեան հաւանաբար նկատած էր այս հոգեւարքը ու անոր մութ վախճանը: Եթէ իրատես չըլլար, կրնար այս ողբերգութեան նկատմամբ յօդուածներ գրել, գութը շարժել հայ մեկենասներուն, որպէսզի ապրին, Շանթը, Պարոնեանը, Շիրվանզատէն, Նարդոսը, եւայլն, որպէսզի վառ մնայ ջահը հինէն եկած այս արուեստին:

Ա. Գմբէթեան զգաց որ գութէն աւելի հաւատքն է որ պակսած էր հայ մարդոց մէջ: Տարագիր Հայը տուն շինելով զբաղած էր բոյն դնելով նոր ափերու վրայ: Ո՞վ կը համարձակի այպանել, պախարակել այս երեւոյթը: Ի տես այս իրողութեանց է որ սկսաւ Ա. Գմբէթեանի նոր առաքելութիւնը, որը կը կայանար մոռացութենէ փրկել, հայ բեմին ծառայած մեզմէ յաւէտ բաժնուած դէմքերը, դերասան ըլլան անոնք կամ թատերագիր ու բեմադիր: «Յառաջ»ի մէջ լոյս ընծայած իր յօդուածաշարքերուն շնորհիւ, արձանագրուած կը մնան այլեւս մինչ այդ շատերուն անծանօթ, վաւերական տաղանդներուն կեանքն ու կենսագրութիւնները հաճելի ոճով եւ իւմուրով լեցուն առակներով:

Իւմուրը կը յատկանշէր զինքը: Միշտ քմծիծաղ մը կախուած կը մնար իր դէմքին վրայ: Մեր հանդիպումները պատահական էին «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ: «Պ. Առլէն»ով մը կը բարեւէր:

Իր կրտսերը ըլլալով սերունդի չափանիշով, կրնայի վշտանալ, ընդվզիլ, մը տածելով որ զիս ալ ձեռք առած է: Եւ ինչու չէ: Կարեւորը այդ չէր, այլ այն յարգանքը որ կը տածէի իր ու իր նմաններուն արուեստին հանդէպ:

Գաղափարակից ընկերներ չէինք, ոչ ալ մտերիմներ, բայց հաւանաբար արուեստին հանդէպ տածած մեր ակնածանքը, բաւական էր որ նխապաշարումները զամբիւղը նետուէին:

Թող այս յօդուածս չնկատուի իբրեւ յապաղեալ դամբանական մը, քաջ գիտնալով որ դերեզմանէն անդին կրնայ դարձեալ քմծիծաղը շարժել իր պատկառելի եւ հայ բեմին անմոռանալի դէմքին վրայ:

Արտաշէս Գմբէթեանի մահով արժէքաւոր անուն մը եւս ջնջուեցաւ սփիւռքի մէջ: Ո՞վ պիտի գրէ հիմա անհետացած դերասաններուն մասին: Ո՞վ պիտի զբաղի անցեալի քառուղիներուն մէջ արժէքներու պրպտումով: Ու վերջապէս, ո՞վ պիտի խօսի իր մասին, ինք որ իր աչքերուն վերջին լոյսը քամեց անցեալի մէջ թաղուած ստուերներուն լոյս տալով: Սպունդը ձեռքերնուս մէջ, կրնանք գրատախտակին առջեւ սպասել անզօր. յաջորդ մահագոյժին: Ամէն ինչ ջնջելու սահմանուած սերունդի մը ապերախտ գործը, ու հաւանաբար Փետրուարի մէջ կատարուելիք տխուր գործողութիւն մը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

— ԳԱՌԶՈՒ — ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գառզու ներկայիս, կը կատարէ արտայայտչական զանազան ձեւի ստեղծագործութիւններու նկարչութիւն՝ Քոլոյնի մէջ մօտալուտ ցուցահանդէսի մը համար, գիրքերու նկարազարդում, թատրոնի տէքորի եւ հանդերձաւորումի մաքեթներ, նախագիծ՝ Փարիզեան չէնքի մը ճակատին:

Այս ստեղծագործութիւններէն իւրաքանչիւրին համար Գառզու կը պարզէ ներշնչման իր աղբիւրներն ու իր թեքնիքները:

«Քսաներորդ դարու վարպետներ»ու առաջին ալպոմի իր տասը գունաւոր վիմագրութիւններէն ետք (խմբագրութիւն Ժ. Ատեմարի եւ ներկայիս Լօզան ցուցադրուած), լրացնելու վրայ է տասը ժանտաջուրեր՝ որոնք Ռէմպոյի «Հրավառութիւնները» պիտի պատկերազարդեն:

Տեսանք այս նկարները, տակաւին անաւարտ վիճակի մէջ:

— Ռէմպոյի մաքուր բայց դժուարամատչելի բանաստեղծութիւնը, կ'ըսէ Գառզու, զանազան մեկնութիւններու տուն կուտայ: Կը ջանամ ոդեկոչել, գիծերու զեղումով մը, իր բոլոր բանաստեղծութիւններուն մէջ ներկայ կինը, քաղաքներու խորհուրդը, վայրերու մոգականութիւնը, երեւակայական երկիրներէ եկող պատերազմիկները: Նկարագրութիւն չկայ. արդէն իսկ յստակ պատկերները չեն կրնար ներկայացուիլ իբրեւ այդ: Պէտք է գտնեմ ուրեմն համապատասխան ստեղծագործութիւններ, որոնք կարելի չափով տանին զիս Ռեմպոյի ոգիին եւ իր գրական մթնոլորտին:

Ռեմպոյէն ետք Գառզու պիտի անցնի Ժիւլ Վէրնի՝ գունաւոր նկարազարդումովը «Երկրէն դէպի լուսինին»:

Աշխատանքի իր սեղանին վրայ, ԺԸ. դարու Փերուն ոդեկոչող քանի մը ուրուագծեր՝ որոնք կը մատնեն թէ Գառզու պիտի իրագործէ Լա Փէրիքոլի տեքորներն ու հանդերձաւորումը՝ Թէաթրը տը Փարիի համար:

«Լէ զՆնտը Կալանթ»էն, «Լը Լու»էն, «Ժիզէլ»էն եւ «Աթալի»էն ետք կը թուէր թէ Գառզու ձեռք քաշած է թատրոնէն: «Լա Փէիքոլին» կը ձեռնարկէ հոդեկան նոր տրամադրութեամբ մը:

— «Լա Փէրիքոլ»ը ունի ոչ ողբերգական եւ ոչ ալ ռոմանթիկ նկարագիր մը. ամէն ինչ մտացածին է, ուրախ հիւմուր: Նկարչութիւնը պէտք է ըլլայ թեթեւ, Օֆէնպախի երաժշտութեան պէս զուարթամիտ: Պարոդ ճարտարապետութիւնը, լատին Ամերիկայի զեխ ճոխութիւնը, այս ամէնը կը գրաւեն զիս:

Գառզու ցոյց կուտայ իր առաջին ուրուագիծերը: Երեք տեքորներ մեզ կը տանին Լիմայի հանրային հրապարակը, եզերուած իր պարոդ տուներով, ապա կառավարիչի պալատին ոսկեզօծ դահլիճը, հուսկ բանտ մը՝ ծանր ու չարաշուք:

Ժողովրդաւանդ նկարագրով, բայց ոճի բովէն անցած յիսուն տարազներ պիտի զգեստաւորեն հտպիտներ, ծաղրածուներ, կառավարիչին դրանիկները եւ պիտի ցոլացնեն բարեկենդանի պատկերներ՝ ջերմ երանգաւորումով մը:

Պարոդ ուրիշ երես մը, այն՝ ինչ որ պատրաստելու վրայ է Գառզու, արդիական չէնքի մը ճակատը՝ բազմերանգ գոյներով կենդանացած:

Հոս այլեւս թատրոնի մէջ չենք, այլ՝ կեանքին:

ԺԱՆԻՆ ՎԱՐՆՕ

(Ֆիկառօ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քառադագաթ Արագածի լանջերը ճեղքող բազմաթիւ կիրճերէն մէկուն պռունկին վրայ դարեր շարունակ կանգուն մընացած է Հարինճի հին վանքին չէնքերը: Տարեգրութիւնները կը վկայեն, որ ճարտարապետական այս սքանչելի յուշարձանները, որոնք կը պատկանին հին հայկական ճարտարապետութեան լաւագոյն նմոյշներու շարքին, 1224ին շինած են Իվանէ եւ Զաքարէ Արղութեան իշխանները:

Զօրաւոր երկրաշարժ մը դարեր առաջ լեռնաշղթայէն անջատած է ժայռի կտոր մը, որուն ծայրին վրայ մնացած է մատուռ մը: Զօրաւոր փոթորիկներու ժամանակ ժայռը կը ճօճի, ահա թէ ինչու այս մատուռը ներկայիս կը կոչուի ճօճող մատուռ:

×

Ս. Կապուտիկեանի ծննդեան 50ամեակին առթիւ բանաստեղծուհիին նուիրուած երեկոյթ մը սարքուած է Մոսկուայի մէջ: Վերոյիշեալ երեկոյթին ներկայ գտնուած են Ա. Միկոյեան, մառեշալ Յ. Բաղրամեան, Ակադ. Ա. Միկոյեան եւ ուրիշներ:

×

Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է կին նկարիչներու ցուցահանդէսին: Ներկայացուած են 50 նկարներ:

×

Վանի մօտերը կը գտնուի Լեսք գիւղը, որ մեծ եղեռնէն առաջ հայաշատ վայր մըն էր: Ջարդերէն ճողոպրած Լեսքցիները նախ ապաստանած են Պաղտատ, ապա մեծ մասով փոխադրուած Հայաստան, Արարատեան դաշտ:

Վերջերս գեղեցիկ նախաձեռնութեամբ մը դաշտահանդէս մը սարքած են, որուն մասնակցած են 130 լեսքցի ընտանիքներու ներկայացուցիչներ՝ ուսուցիչ՝ ճարտարագէտ, զինուորական եւայլն: Դաշտահանդէսը վերջ դտած է աւանդական զուռնայով եւ շուրջպարով:

ԾԻԾԱՂ

Մարդակեր մը, առաջին անգամ կը ճամբորդէ սաւառնակով: Օրիորդ մը ճաշացուցակը կը ներկայացնէ անոր՝ որպէսզի նախասիրած ճաշը ընտրէ:

Մարդակերը ցանկին մէջ իր քիմքին յարմար ոչինչ կը գտնէ, ուստի, օրիորդին կ'ըսէ.

— Ճամբորդներու ցանկը բերէք, եթէ կարելի է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (444)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Բուխերիկին վրայ պղնձեայ ծանր եւ հին գոզի լապտեր մը կար որ Գարթուշ դարձող Դիոգինէսին արժանի էր:

Կրակարանը, որ բուն իսկ բուխերիկին վառարանին մէջ եւ դրեթէ մարած փայտերուն քով դրուած էր՝ իր շոգին բուխերիկին ծխանէն դուրս կը դրկէր եւ հոտ չէր հաներ:

Լուսինը՝ պատուհանին չորս ապակիներէն ներս մտնելով՝ իր սպիտակութիւնը ծիրանեգոյն եւ բոցափայլ սենեակին մէջ կը ծաւալէր, եւ Մարիուսի բանահիւսական մտքին համար, որ նաեւ գործողութեան միջոցին կը մտախոհէր, կարծես թէ երկնային մտածում էր որ երկրային տձեւ երազներու հետ կը խառնուէր:

Հովի շունչ մը՝ կոտրուած ապակիէն ներս մտնելով՝ ածուխին հոտը փարատելու եւ կրակարանը ծածկելու կը նպաստէր:

Եթէ ընթերցողը կը յիշէ ինչ որ ըսինք արդէն Կորպոյի տունին մասին, Ժոնտրէթի որջը սքանչելի կերպով ընտրուած էր բուռն եւ տխուր իրողութեան մը թատր եւ ոճիրի մը պահարանը ըլլալու համար:

Այս որջը Փարիզի ամէնէն ամայի պուլվարին, ամէնէն առանձին տունին ամէնէն ներքին եւ հեռու սենեակն էր:

Եթէ դաւաճանութիւն ըսուած բանը գոյութիւն չունենար անգամ, կրնար հնարուիլ այս որջին մէջ:

Տունի ամբողջ չէնքը եւ խել մը անբնակ սենեակներ պուլվարէն կը զատէին այս որջը, որու միակ պատուհանը պատերով եւ ցցապատնէշներով շրջափակ անմշակ երկիրներու վրայ կը նայէր:

Ժոնտրէթ ծխափայտը վառելով, անխսիր աթոռին վրայ նստած կը ծխէր: Կինը ցած ձայնով հետը կը խօսէր:

Մարիուս եթէ Քուրֆէյրաք ըլլար, այսինքն այն մարդերէն մէկը, որոնք կեանքի բոլոր պարագաներուն մէջ կը խնդան, անշուշտ քահ քահ մը պիտի ձգէր Ժոնտրէթի կինը տեսնելով:

Այս կինը փետուրներով զարդարուած սեւ փեղոյր մը ունէր, որ Շարլ Ժ.ի օծումին զինակիր քարոզներու փեղոյրներուն կը նմանէր բաւական. ահագին թարթան շալ մը իր կտաւէ շրջազգեստին վրայէն առած եւ մարդու մուճակներ հագած էր. ասոնք այն մուճակներն էին, զորս աղջիկը առտուն արհամարհած էր:

Ժոնտրէթ իր կնոջ այս հագուստը տեսնելով ահա եղաղած էր եռանդագին.

— Լաւ հագուեր ես եղեր. շատ աղէկ ըրիր: Պէտք է որ կարենաս վստահութիւն ներշնչել:

Իսկ Ժոնտրէթ վրայէն հանած չէր Պ. Լըպլանի տուած այն նոր թիկնոցը, որ մեծ կուգար իրեն, եւ իր հագուստը տակաւին կ'ընծայէր այդ թիկնոցի եւ տափատի հակապատկերը, որ Քուրֆէյրաքի կարծիքին համեմատ տեսլական բանաստեղծը կը կազմէր:

Ցանկարծ Ժոնտրէթ ձայնը բարձրացուց:

— Աղէկ որ միտքս եկաւ: Այս օդին նայելով անշուշտ կառքով պիտի գայ ան: Վառէ լապտերը, առ եւ իջիր: Վարի դուռին ետեւը պահուէ: Երբ կառքին կանգ առնելը լսես, անմիջապէս դուռը բաց, սանդուխէն ելլելու եւ նրբանցքէն դէպի հոս գալու ժամանակ ետեւէն ճրագը բեր որ լոյս ըլլայ. յետոյ ան ներս մտնելու միջոցին դուն վար իջիր շուտով, կառապանին վարձքը վճարէ եւ ետ ճամբէ կառքը:

— Ո՞ւր ստակ գտնեմ, հարցուց կինը:

Ժոնտրէթ տափատին քսակը խառնեց եւ հինգ ֆրանքնոց մը տուաւ անոր:

— Ի՞նչ է այդ, պոռաց անոր:

Ժոնտրէթ արժանապատուութեամբ մը պատասխանեց.

— Դրացիին այս առտու տուած թալերն է:

Յետոյ շարունակեց.

— Երկու աթոռ պէտք է հոս, դիտե՞ս:

— Ինչո՞ւ:

— Նստելու համար:

Մարիուս աղիքին մէջ սարսուռի մը շրջաբերիլը զգաց երբ լսեց կնոջ յետագայ հանդարտ պատասխանը.

— Ատ ալ մտածելու բա՞ն է. կ'երթամ դրացիին աթոռները կը բերեմ:

Եւ արագ շարժումով մը որջին դուռը բացաւ եւ նրբանցքը ելաւ:

Մարիուս դարանէն վար իջնելու, մինչեւ անկողին երթալ եւ տակը մտնելու ժամանակ չունէր իրապէս:

— Ճրագը առ, պոռաց Ժոնտրէթ:

— Չէ, ըսաւ, աւելորդ արդելք մըն է ատիկա ինծի համար, վասնզի աթոռ պիտի բերեմ: Լուսնի լոյսը բաւական է:

Մարիուս լսեց որ կնոջ ծանր ձեռքը խարխափելով իր դրան բանալին կը փընտռէր մութին մէջ: Դուռը բացուեցաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Գէորգ Պօղոսեանի եւ Մարտիրոս Օհանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընրուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Սրբուհի Կէօշկարեանի, Ե. Գոչեանի, Աննիկ Հաճի Դաւիթեանի, Լիւսի Օհանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի «Խանասօր» խումբի ընկեր – ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Արտեմիս Տատուրեանի եւ ընկեր Պօղոս Պօղոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մեծ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Այս տխուր առթիւ Քլիշիէն Տէր եւ Տիկին Տ. Գալայճեան իրենց խնամիին յիշատակին յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին եւ Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան երեսուն Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Շաւիլէն ընկերուհի Սրբուհի Տէր-Գալուստեան, փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր Ֆր. Տէր եւ Տիկին Շիրինեանէ :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ: Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ: Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը:

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 Ֆր.: Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յոբելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդ մը 17 – 18 տարեկան, մուշտակագործի արհեստ սորվիլ ուզող, նաեւ երիտասարդ օրիորդ մը տուպլաժի համար : Դիմել՝

LOTRANGER
22, Rue d'Hauteville — PARIS (10e)
Tél. : TAI. 77-92

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լաֆայէթ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թէյասեղանը Մարտ 30ին, Կիրակի ժամը 16ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAMի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ինչպէս նաեւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տի ամանթէռ, 66 Բիւ Լաֆայէթ : Անէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : Մարդարեան, 32 Բիւ Թռէվիզ :

Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (Քատէ) : Շիրինեան, 36 Ռիւ տը Քլէռի : Զաքմշեան, 20–22 Ռիւ Ռիշէ :

Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն ՓԷՌԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադի ր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրմին : Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայ ոց վերջին թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանին մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի – Նուպա ր Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համագումարին փակումին առթիւ :

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու եւ հիւրերու :

Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց-քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՐՏ
MARDI
25 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11471 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.471

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԱՐՏՈՒ

Բ.

Ուրարտուի թագաւորութիւնը փայլուն շրջան մըն է բոլորած Քրիստոսէ առաջ իններորդէն եօթներորդ դար : Յետոյ վեցերորդ դարու սկիզբը ինկած է օտար տիրապետութեան տակ :

Մովսէս Խորենացի իր Հայոց Պատմութեան մէջ (Գիրք Ա., գլուխ ԺԵ. – ԺԸ.) կը խօսի Ասորեստանի թագուհի Շամիրամը միասին, որուն կը վերագրէ Վանի շրջանի շինարարական աշխատանքները : Կ՝ըսէ թէ թագուհին այս նպատակով Ասորիքէն եւ այլ հպատակ երկիրներէ բերել տուած է տասներկու հազար «անարուեստ գործաւորներ» եւ վեց հազար «փայտի, քարի, պղնձի եւ երկաթի« մասնագէտ «արուեստաւոր»ներ : Նախ հրամայած է շինել դեռի ամբարտակը «ապառաժիւք եւ մեծամեծ վիմօք, կրով եւ աւազով մածուցեալս, անբաւ լայնութեամբ եւ բարձրութեամբ, որ կայ հաստատուն, որպէս ասեն, մինչեւ ցայսօր ժամանակի» :

Շամիրամ միաժամանակ շինել տուեր է երկու եւ երեք յարկանի ապարանքներ պէս պէս գունաւոր քարերով, ինչպէս նաեւ պարիսպներ պղնձեայ դուռներով եւ ընդարձակ փողոցներ :

Իսկ ամէնէն կարեւորը, Վանի բերդին վրայ կառուցանել տուեր է արքայանիստ պալատ մը, պարսպապատ, դժուարամուտ, պարզապէս աննկարագրելի հրաշակերտ մը :

Վանայ միջնաբերդին արձանագրութիւնները ուսումնասիրուած են օտար հնագէտ – լեզուաբաններու կողմէ :

Խորենացիի տեղեկութիւնները ուշադրութիւնը կը դրաւեն գիտնական Ֆ. Է. Շուլցի, որ Ֆրանսայի Ասիական Ընկերութեան կողմէ Թուրքիա կը ղրկուի 1827ին : Վանայ լիճի արեւելեան ափին վրայ Շուլց կը գտնէ հսկայ ժայռերով կառուցուած ամբարտակը ճիշդ այնպէս ինչպէս այնքան մանրամասնօրէն նկարագրած էր մեր պատմահայրը : Կը գտնէ նաեւ աւերակները բերդի մը, որուն ժայռափոր սենեակներու պատերուն եւ ամբարտակի ժայռերուն վրայ փորագրուած մեծ թիւով բեւեռագիր արձանագրուները կ՝ընդօրինակէ :

Շուլց 1828ին Փարիզ կը ղրկէ Վանայ ժայռին եւ այլ բերդերու վրայէն ընդօրինակուած 42 արձանագրութիւններ, որոնք կը հրատարակուին միայն 1840ին :

Շուլց կը սպաննուի Ճուլամերկի լեռնային շրջանին մէջ, աւազակներու կողմէ : Այնքան արդիւնաւէ՛տ կերպով սկսուած իր գործը կիսատ կը մնայ : Երկար ատեն ո՛չ մէկ Եւրոպացի գիտնական կը համարձակի հետազօտութիւններ կատարել Նայիրիի երկրին մէջ :

Հարկ կ՝ըլլայ սպասել կէս դար, մինչեւ որ բեւեռագիրներու բանալին կը գտնուի, արձանագրութիւնները կը կարգացուին եւ կը հաստատուի թէ Ուրարտուի թագաւոր Մենուան է եղած իսկական հեղինակը Վանայ շրջանի շինարարութեանց եւ ո՛չ թէ Շամիրամը, այսինքն Ասորեստանի թագուհի Սամմուրամատը (Ք.Ա. 812 – 803), ինչպէս կը կարծէին Խորենացիէն սկսեալ բոլոր պատմագէտները :

Էրեբունիի բերդը կառուցանող Արդիշտի Ա.-ի հայրն է Մենուա (Ք. Ա. 810 – 781), որ յաղթած էր Շամիրամի (Սեմիրամիս), մինչդեռ պատմութիւնը շրջած է ետքէն դէպքերը եւ յաղթանակ վերագրած Ասորեստանի թագուհիին :

Երկար ատեն ստուեսի մէջ մնացած Ուրարտուն վերաջպէս այժմ գրուած է իր արժանի պատուանդանին վրայ : Շնորհիւ գիտնականներու նոր հետազօտութեանց ու երեւան հանուած հին, սեպաձեւ արձանագրութեանց ընթերցման արդարութիւնը կը յաղթանակէ շուրջ 28 դար ետք :

Պիոտրովսկի իր նոր գրքին մէջ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ հայ ազգի հին օրրան Ուրարտուն, Նայիրիի երկիրը, Էրեբունին : Հայաստանի նախնական քաղաքակրթութիւնը, պատմութիւնն ու արուեստը կ՝ուսումնասիրէ գիտական մեթոտով, հիմնուած նոր պեղումներու շնորհիւ գտնուած արձանագրութեանց, արձաններու, քանդակներու եւ այլեւայլ առարկաներու վրայ, որոնց նկարները կը հրատարակէ ու կը մեկնաբանէ :

Ուրարտուի պատմութեան գլխաւոր աղբիւրներն են Ասորեստանի Տարեգրութիւնները, ուրարտական արձանագրութիւնները եւ հնագիտական պեղումներու շնորհիւ ամրոցներէն ու դամբարաններէն գտնուած առարկաները :

Ուրարտուի թագաւորութիւնը կործանեցաւ Ք. Ա. վեցերորդ դարուն : Յարգ կը կարծուէր թէ բնակիչները իրենց երկիրը լքելով հիւսիս ապաստանած էին : Սակայն, ըստ Պիոտրովսկիի, այսօր նոր հետազօտութեանց լոյսին տակ կը կարծուի թէ Ուրարտացիք տեղւոյն վրայ մընացած եւ խառնուած են Հայերուն հետ : Այս մասին որոշ փաստեր կան :

Իր ներկայ աշխատասիրութեամբ դնահատելի նպաստ մը կը բերէ ռուս գիտնականը Հայաստանի հին պատմութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ

ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ ԿԸ ԿԱՐԾՐԱՆԱՅ

Լիոնի տօնավաճառի բացման, Ֆրանսայի նախարարապետը անդրադարձաւ նաեւ հանրաքուէին : Շեշտեց գլխաւորաբար.— « Յօդուածները զորս կռավարութիւնը պատրաստեց դաղափարական տեսակէտներ չեն : Նախ գործնական հեռանկար մը ունին ես պիտի ըսեմ նոյնիսկ՝ շօշափելի : Պէտք է վերջ դնել կեդրոնացման, որ երբ ինչպէս այսօր ծայրայեղութեան կը հասնի, կ՝անդամալուծէ նախաձեռնութիւնները, կը խառնէ պատասխանատուութիւնները եւ կը կասեցնէ զարգացումը : Գործատէրերը արհեստակցական եւ տնտեսական պատասխանատուները ռեւէ մէկէն աւելի լաւ գիտեն թէ ինչ հետեւանքներ կ՝ըլլան երբ Պետութեան միջամտութիւնը չափազանցուած է բոլոր մարզերու մէջ : Այս ձեւի տակ է որ կը հասկնանք մասնակցութիւնը : Կը մաղթենք որ փորձառու մարդիկ որ լաւ ծանօթ են այս հարցերուն, կարենան ճշդել նախապատուութիւնները, գնահատել կարիքներու ստիպողականութիւնը եւ որոշել տրամադրուելիք դրամագլուխները : Կը մաղթենք նաեւ որ, այս խօսակցութեանց մէջ, քաղաքականութիւնը, բառին դէշ իմաստով, տեղ չգտնէ այլ միայն նկատի առնուին շրջանին եւ բնակիչներուն իսկական շահերը : Գիտեմ որ, այս շրջաններու բարեփոխումը, թէեւ մեծամասնութեան կողմէ վաւերացուած, որոշ մտահոգութիւններու ծնունդ տուած է : Կ՝ուզեմ հոս շեշտել թէ նոր տուրքեր ստեղծելու վտանգը իրական չէ : Հեռացուցինք նման կարելիութիւն : Շրջաններու միջոցները պիտի հայթայթուին մէկ կողմէ պետութեան նպաստներով, միւս կողմէ փոխանցուած տուրքերով : Այս է ընդհ. գիծերու մէջ շրջանի բարեփոխումը : Կենսական հարց մըն է որու յաջողութեան համար, բոլոր տարրերը այլեւս իրարու քով եկած են : Վստահ եմ որ մեր հեռանկարը լաւ հասկցուած է շրջանի մը մէջ, որ այնքան շեշտը կը կրէ նախաձեռնութեան եւ յառաջդիմութեան : Վստահ եմ որ իւրաքանչիւրը գիտակից է որ ամէն մէկ շրջանի աւելի կեանք տալով է որ ամբողջ ազգը կ՝ամրապնդուի » :

Ասոր հակառակ, շատ մը դիրքաւորումներ կան : Անկախ հանրապետականները (Ժիսքառտիէն) կ՝ուզեն ամէն ձեւով յաջողցնել իրենց տեսակէտը : Այլ խօսքով, հանրաքուէն երկու հարցում եւ երկու պատասխան ունենայ : Կը խորհին թէ պարզապէս ո՛չ քուէարկել կամ ձեռընպահ մնալ կրնայ վտանգել երկրին կացութիւնը :

Կեդրոնը բոլորովին դէմ է : Այսպէս Լրքանիւէ ճառ մը խօսած է առջի օր եւ շեշտած «ո՛չ պիտի ըսենք ապօրինի, անպարկեշտ, խաբերայ եւ քանդիչ հանրաքուէի մը » :

Նոյն ժխտական դիրքը բռնած են սենտիքաները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ կրթական նախարարին հրաժարումը ծանր վիճակ մը ստեղծած է երկրին մէջ եւ վախ կայ որ պատճառ դառնայ քաղաքական ծանր տագնապի մը : Ընկերային մթնոլորտը արդէն պտղոր է եւ վարչապետին դիրքն ալ երթալով աւելի փափուկ ...: Քաղաքական այս բարդութեանց վրայ աւելցած են նաեւ կարգ մը սրբապղծութիւններ : Այսպէս Կարմելուհիներու Սանթա – Մառիա Տէլլա Սքալա եկեղեցւոյ մէջ Սէնթ – Թէրէզ տ՝Ավիլայի ոտքին ոսկորի կտորները գողցուած են :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ բնականոն կացութեան վերահաստատումը կը վերագրուի զբօսաշրջիկներուն, յաղթանակի երեսնամեակին եւ ամերիկեան ճնշումին : Հարիւրաւոր անձնաւորութիւններ ազատ արձակուած են :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ դժուարութիւններ պիտի ունենայ ՄԱԿի հետ, Անկիլլայի պատճառով, տրուած ըլլալով որ կղզին ՄԱԿի միջամտութեան դիմած է :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ սարսափ կը տիրէ եւ երկիրը քաղաքացիական պատերազմի դուռը կը գտնուի : Գիւղերէն հասած լուրերու համաձայն ահաւոր ջարդ մը տեղի կ՝ունենայ եւ Այուպ Խանի կողմնակիցները վայրագօրէն կը սպաննուին : Հազարաւոր զոհեր կան արդէն :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Պասսի համազումարին, Զօր. Ասատ կ՝առաջարկէ որ դաշնակցային միութիւն մը ստեղծուի Սուրիոյ, Իրաքի եւ Եդիպտոսի միջեւ : Ճառին մէջ, Ասատ բացատրած է նաեւ թէ ինչո՞ւ պետական հարուածի ձեռնարկած է, քննադատելով նախկին ղեկավարութիւնը որ սարսափ ստեղծած էր Սուրիոյ մէջ :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ճառ մը խօսած է եւ ցաւ յայտնած այն շփոթութեան համար, որ կայ Հրեաներուն եւ Սիոնականներուն նկատմամբ, որոնք տարբեր բաներ են Թունուզի նախագահին համար :

ՕՍԹԵՐԼԻՑ կայարանի ուղեվարներուն գործադուլը վերջացաւ, բայց այս շաբթու ալ բաւական լուրջ վտանգ մը կը սպառնայ ելեկտրականութեան եւ մեթրօ օթօպիւսի :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ պաշտօնապէս բացումը կատարուած է Լաշլօ – Ռայք փողոցի մը : Ռայք համայնավար նախկին ղեկավար եւ նախկին Արտաքին նախարար զոհ գացած էր, 1949ին, դատավարութեան մը, որու «ոչ մէկ խօսքը իրաւ էր» կը գրէ կուսակցական պաշտօնաթերթը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԵԾ ՀԵՐՁՈՒԱԾԸ
(1959 – 1969)

17 ՀՈԿՏ. 1961.— Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարը : Կը դատապարտուի Ալպանիա, իրողութեան մէջ նշանակէտը Չինաստանն է, որ կը բոլորէ տնտեսական եւ պարենաւորման ծանր տագնապ մը : Կը վերսկսի պայքարը Սթալինի դէմ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1962. — Չին եւ հնդիկ բախում Հիմալայեաններու սահմանագիծն վրայ : Փեքին կ՝ամբաստանէ Մոսկուան յայտարարելով, թէ զօրավիգ կը կենայ Նոր Տելհիի :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1962.— Քուպայի տագնապը, որ իր լրումին կը հասցնէ հակամարտութիւնը : Փեքին կ՝ամբաստանէ Խրուշչեւը «անձնատուութեան» մեղքով : Պայքարը կը տարածուի բոլոր մարզերու վրայ :

1963.— Չին եւ ռուս տարակարծութեանց եւ վէճերուն բոլոր ծալքերը կը բացուին հանրութեան առջեւ ամբողջ տարեշրջանին : Յուլիս 3էն 20 հանդիպում չինացի եւ ռուս բարձրաստիճան պատուիրակներու միջեւ հաշտութեան եզր մը գտնելու համար : Կատարեալ ձախողութիւն : Հանդիպումէն առաջ, հանդիպումի ընթացքին եւ անկէ ետք կը բացուի թղթածրարը բողոքագրերու, խմբագրականներու, յայտարարութիւններու եւ, մասնաւորապէս, 25 կէտերէ բաղկացած Փեքինի նամակին (14 Յունիս), ինչպէս նաեւ խորհրդային Կեդր. Կոմիտէի նամակին (14 Յուլիս) :

5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1963.— Մոսկուայի մէջ կը ստորագրուի հիւլէական փորձերու մասնակի արգիլման համաձայնագիրը : Չինաստան խստիւ կը դատապարտէ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1963 – ՅՈՒԼԻՍ 1964. — Փեքինի մէջ կը հրապարակուի վարդապետական բնոյթ ունեցող ինը մեծ յօդուածներու նոր շարք մը : Կը սփռուի բովանդակ աշխարհի մէջ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1964. — Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան առջեւ Սուսլով կը ներկայացնէ ռուսական ամբաստանութիւններու շարքը Չինաստանի դէմ : Կը ձախողին Փեքինի մէջ սկսուած խօսակցութիւնները սահմանային հարցի կարգադրութեան շուրջ :

15 ՀՈԿՏ. 1964.—Անկում Խրուշչեւի որուն կը յաջորդէ, 16ին, չինական հիւլէական ռումբի առաջին պայթումը :

1965Ի ՍԿԻԶԲԸ. — Բրեժնեւ – Կոսիգին կը փորձեն համաձայնիլ Չինացիներու հետ, մասնաւորապէս, Վիէթնամի կապակցութեամբ միացեալ գործակցութեան մը համար : Փորձը կը ձախողի :

ՄԱՐՏ 1965.— Մոսկուա կը հաւաքուին համայնավար կուսակցութիւններու միջազգային համագումարը պատրաստելու համար, 19համայնավար կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ : Չինաստան կը մերժէ ներկայ գտնուիլ :

ՄԱՅԻՍ 1966.— Չինաստանի մէջ ծայր կուտայ մշակութային յեղափոխութեան մեծ շարժումը, որ բազմաթիւ անկիւններէ դիտուած հակախորհրդային է եւ հիմնապէս թշնամական է Խրուշչեւի յաջորդներուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1967.— Պաշարում Փեքինի խորհրդային դեսպանատան եւ հակախորհրդային մեծ ցոյցեր՝ ղեկավարութեամբ կարմիր պահակներու :

ՄԱՅԻՍ 1968.— Փարիզի մէջ կը սկսին խօսակցութիւններ Վիէթնամի շուրջ, Փեքին խստօրէն կը ձաղկէ Հանոյի այս քայլը :

2 ՄԱՐՏ 1969.— Ուսուրիի մէջ արիւնալի բախումներ :

Թ. Ա. Թ.

ՈՍԿԻՆ ՀՈՒՆԸ

ԿԱՆ

ԽՆԴԻՐԸ ԳԻՆԽՈՐՀԻ

ՎԱՂ ԴԱՀՈՒՅԻՆ ԳԻՆԽՈՐՀԻ ՏՈՒՆ

Վէպ ՕՏԱՐ· ՑՏՆՈՒՓՈՒՆ ՂՈՒԿԱՍԻ

— Մի դասը տասնհինգ րոպէ, բաւ, մնացեալը վաղը, հարցուփորձի համար։ Հեշտ դասեր են, բայց ամէնքդ ալ գիտէք, որ ես ուզածս չեմ ներեր։

Ուսուցիչ Ղուկասը դասարանէն դուրս ելաւ, իսկ աշակերտները, որոնք ամէնքն ալ տասնհինգ տարեկան էին, սկսան իրարու հետ խօսիլ։

— Ես կը սիրեմ մեր ուսուցիչը, ըսաւ Ռուբէն, որ ամէնէն աւելի ուշիմ էր դասարանին մէջ։ Ան ինծի համար հայրիկիս պէս է։

— Ես ալ, պատասխանեց Գրիգոր, որ ամէնէն աւելի ծոյլ էր դասարանին մէջ։ Ան ինծի համար հօրեղբայրիկիս պէս է։

— Ես ալ, ըսաւ Յակոբ, որ ամէնէն աւելի ագահ էր դասարանին մէջ։ Ան ինծի համար հօրեղբայրիկիս պէս է։

— Ես ալ, ըսաւ Ստեփան, որ ամէնէն աւելի ագահ էր դասարանին մէջ։ Ան ինծի համար հօրեղբայրիկիս պէս է։

— Ես ալ, ըսաւ Ներսէս

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էնք, ստորեւ կը հրատարակենք Հայ Նախկին Ռազմիկներու տեղեկագիրը, զոր կարդաց Միութեան քարտուղարը՝ Պ. Պ. Զպուքնեան :

Միութեանս 52րդ տարեդարձին առթիւ կ'ուզենք անցողակի ակնարկով մը ներկայացնել ձեզի անոր գոյութեան տուն տուող պատճառները, ինչպէս նաեւ մինչեւ օրս անոր գործունէութեան հակիրճ պատկերը :

1914ի պատերազմի նախօրեակին Ֆրանսահայ գաղութը մեծ թիւ մը չէր ներկայացներ եւ մեծ մասամբ բաղկացած էր գրեթէ երիտասարդ տարրերէ :

Աչքի առջեւ ունենալով ջարդարար Թուրքին բռնելիք դիրքը, Դաշնակիցներու հակառակորդ բանակներու կողքին, բնազդօրէն հայ ժողովուրդին մէջ սկսաւ ծայր տալ խանդավառ շարժում մը :

Եւ օր մըն ալ 21 Օգոստոս, 1914ին, երիտասարդութիւնը հաւաքուեցաւ եկեղեցին, ուր խօսք առին գաղութի մի քանի աչքառու դէմքերը : Ապա հոն գտնուող երիտասարդները տողանցք մը կատարեցին Շան զ'Էլիզէի երկայնքին, յառաջանալով մինչեւ Ինվալիտ, ուր բոլորը մէկ արձանագրուեցան կամաւոր զինուոր Ֆրանսական բանակին :

Այս խումբին ամէնէն երիտասարդը Ճերմակեան 17 տարեկան էր, իսկ ամէնէն տարեցը Գրիգոր Ասլանեան 60 տարեկան :

Արձանագրուող կամաւորները զրկուեցան Պլուա, ուր մէկ ամիս մարզուելէ ետք, փոխադրուեցան, օտար ընդհանուր Կամաւորներու Միութեան Ռէժիման տը Մառշ տը լա Լէժիոն Էթրանժէռի մէջ, որու մաս կը կազմէին 45 ազգութիւններ, եւ որոնց թիւը կը հասնէր 50 հազարի ըսկրզբնական շրջանին :

Սոյն Լեգէոնը, միշտ առաջին դիծերու վրայ, տեղէ տեղ փոխադրուեցաւ սկըսեալ Նոռի նահանգէն, մինչեւ Սոմ, Շամփանեը, Ալզաս եւ Վէրտէօն, մասնակցեցաւ բոլոր տաժանելի կռիւներուն, որու պատճառաւ իր դրօշը ստացաւ 9 բալմ, 3 աստղ, ինչպէս նաեւ լէժիոն տ'օնէօր, Մէտայլ Միլիթէռ, Գրուա տը կէռ եւ Ֆուրաժէռ կրելու արժանիքներուն :

Բանակը տուաւ բազմաթիւ մեռեալներ :

Առաջին վիրաւորներէն Գուրդէն Թահմազեան եւ Զ. Վարպետեան վերադարձան Փարիզ եւ հիմը դրին Հայ Ռազմիկներու Միութեան, որուն մաս կազմեցին Յովսէփ Տատայեան, Կարօ Ժամկոչեան, Ալեքսանեան Պետրոս, եւ Սուրէն Ճերմակեան, որոնք իրենց ժամանակը կը տրամադրէին զարկ տալու համար Միութեան գործունէութեան :

1917ի վերջերը Պօղոս Նուպար Փաշա, մասնաւոր հրաման ստացաւ պատերազմական նախարարութենէն, որպէսզի բոլոր հայ կամաւորները արձակուրդով Փարիզ դան, եւ Սէն Լազարի Օթէլ Թէրմինիւսի մէջ, մեծ հացկերոյթ մը տուաւ անոնց ի պատիւ, եւ վարձատրեց զիրենք նիւթապէս : Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը ուր քաջալերական խօսքեր արտասանուեցան, ապա կամաւորները մեկնեցան իրենց շրջանները :

Այդ թուականին կը զուգադիպէր, ամէնուդ ծանօթ Ճէպէլ Մուսայի Սուէտիոյ ինքնապաշտպանութիւնը, խնդիրները ուր Հայերը հաւաքաբար, կը բարձրանային Ֆրանսական յածանաւի մը վրայ, որուն հրամանատարն էր Քոմանտան Պընուա տ'Ազի եւ հրամանատար Թէքէեան, որոնք իրենց անձնական պատասխանատուութեան տակ, պատիժը աչք առնելով, փոխադրեցին ազատագրեալները Փորթ-Սայիտի նաւահանդիստը :

Հոն էր որ ծնունդ առաւ հայկական Լեգէոնը :

Պօղոս Նուպար Փաշա, որ վարչապետ Քլէմանսոյի անձնական բարեկամն էր, յաջողեցաւ ձեռք ձգել արտօնութիւն, վերոյիշեալ լեգէոնի կազմութեան Ֆրանսական բանակի կողքին : Այս նպատակաւ Փորթ Սայիտ զրկուեցան Փարիզէն Պ. Փորթուգալեան եւ ուրիշներ, տեղւոյն վրայ կազմակերպելու եւ ձեւ տալու, ծնունդ առած շարժումին :

Քիչ ժամանակուան մէջ, ստեղծուած խանդավառ տրամադրութեան եւ ջարդարար Թուրքէն վրէժ լուծելու նպատակաւ, Ֆրանսայի մէջ զէնքի տակ գտնուող բոլոր կամաւորները, ինչպէս նաեւ Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Սուրիա Լիբանանէն, Յունաստանէն, Անգլիայէն, Պելժիայէն եւ Զուիցերիայէն եկողներէն մեծ մասը մեկնեցան Միջին Արեւելք : Այս խումբին միացան նաեւ թրքական բանակէ գերի կամ փախստական եղող ուրիշ երիտասարդները, թիւով չորս հազար :

Այս լեգէոնը մարզուելով Կիպրոս կրզդիին մէջ, յաղթական մուտք գործեց Կիլիկիա, տեղւոյն հայ ժողովուրդի խելահեղ խանդավառութեան մէջ հայկական լեգէոնէն մաս մը մեծ քաջագործութիւն ցոյց տուաւ, Հայոց պատմութեան մէջ արձանագրելով Արարայի յաղթական ճակատամարտը : Անգլիական բանակը չէր յաջողած գրաւել Արարայի բլուրը, հայ զինուորները վրէժը իրենց կուրծքին մէկ խոյանքով գրաւեցին զայն 19, Սեպտեմբեր, 1918ին, ջախջախելով թրքական ուժերը :

Զինագադարին, Նախկին Ռազմիկներէն Ֆրանսայի մէջ, ողջ մնացած էին հազիւ երեսուն առ հարիւր համեմատութեամբ, որոնք ընդհանուր ժողով մը դումարեցին, Փարիզի մէջ կազմելով իրենց առաջին վարչութիւնը նախագահութեամբ Յովսէփ Թարայեանի : Այս ձեւով, ոգի ըստացաւ այժմու Նախկին Կամաւորներու Միութիւնը :

Առաջին ձեռնարկը կատարուեցաւ պարահանդէսով մը, հովանաւորութեամբ Արմենակ Համբարձումեանի, եւ գոյացած հասոյթով, պատրաստեցին իրենց առաջին դրօշակը, եւ տարին զայն պաշտօնապէս զետեղելու միւս պատերազմիկներու դրօշներու կողքին Ինվալիտի պատմական թանգարանին մէջ :

Միութեան երկրորդ գործը եղաւ արձան մը զետեղել, եկեղեցւոյ առջեւ ի յիշատակ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց հերոս եղբայրներուն :

Միութիւնը մինչեւ օրս կը պահէ իր գոյութիւնը, որու նախագահութիւնը ըստանձնած են տարիներու ընթացքին հետեւեալները :—

Զաւէն Վարպետեան, Հանրի Մարմարեան, Մանուկ Մանուկեան, Կարօ Ժամկոչեան, Գառնիկ Մոմճեան, Կարօ Ալեքսանեան, Պարկիրճեան Վահրամ, իսկ ներկայիս Միութեան նախագահն է Պ. Գէորգ Պագրճեան :

Համաշխարհային Բ. պատերազմին, կամաւորութեան խնդիր չկար, սակայն Տալատիյէի օրէնքով, բոլոր գաղթական Հայերը պարտաւորիչ զինուորութեան կանչուեցան, որոնց թիւը կը հասնէր քանի մը հազարներու : Երկրորդ խումբ մը եւս պիտի մեկնէր ճակատ, սակայն Ֆրանսական բանակի նահանջին հետեւանքով տեղի չունեցաւ այդ :

Բոլոր ճակատներու վրայ, Հայերը հաւատարմօրէն ծառայեցին իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ասպետական Ֆրանսայի :

Վերադարձողները բոլորուեցան, Ռազմիկներու Միութեան շուրջը, որը միայն իրաւունք ունէր գործելու, այդ օրերուն լուծուած ըլլալով, բոլոր միւս միութիւնները պետական օրէնքով :

Ռիւ Սէն Լազարի մէջ կազմուեցաւ յատուկ մարմին մը Հայ Գերիներու Օգնութեան Մարմին անունով, որու մաս կազմեցին բոլոր լուծեալ միութիւնները, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերը, Բարեգործականը, Տիկնանց Միութիւնը եւ զանազան անձնաւորութիւններ :

Հազարաւոր ծրարներ զրկուեցան այս Միութեան կողմէ, հայ գերիներու, ինչպէս նաեւ հակեր ու դեղեր Յունահայերուն : Այս կազմակերպութիւնն էր որ ազատ երկիրներ ճամբեց, փախստական ներ, ուր անոնք մտնելով դիմադրական ճակատի մէջ օգտակար աշխատանքներ կատարեցին :

Վերոյիշեալ գործողութիւններու պատճառաւ, Գերմանացիներու կողմէ երկու ամիս փակուեցաւ այդ Միութեան դրասենեակը, եւ ձերբակալուեցան Միութեան ներկայ նախագահը Պ. Պագրճեան եւ Ս. Ճերմակեան :

Երկրորդ անգամ կրկին ձերբակալութիւն մը տեղի ունեցաւ, աքսորի սպառնալիքով Պ. Պ. Կարապետեանի, Սարաֆեանի եւ Ճերմակեանի :

Գրաւուեցան պատրաստուած ծրարները եւ հնչիւն դրամները :

Ռուսահայ գերիները իրենց կարգին յարաբերութեան մէջ էին սոյն Միութեան հետ :

1944, Օգոստոս 16ին Կառ եւ Լօզէր նահանգները եւ բազմաթիւ քաղաքներ ու գիւղեր ազատագրուեցան Ռուսահայ գերիներու միջոցաւ : Սոյն գերիները յետագային փառքով ու շքանշաններով մեկնեցան Հայաստան :

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ եւս ծնունդ առին, դիմադրական ճակատի շարժումներ, զոհ տալով Միսաք Մանուշեանը, Արբին Դաւիթեանը եւ ուրիշ Հայորդիներ :

Ներկայիս մեր Միութեան մաս կը կազմեն ուրեմն, ոչ միայն 14 – 18ի կամաւորները, որոնց թիւը զգալապէս նուազած է, այլ եւ երկրորդ պատերազմի ռազմիկները եւ դիմադրականները :

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Հացկերոյթի մը ընթացքին, Աւստրիոյ Կարտինալին քով նստած էր չափազանց գեղանի եւ չափէն աւելի հոլանի արդուզարդով կին մը :

Ճաշէն ետք, կինը խնձոր մը առաւ ճաշակելու մտքով :

— Խնդրեմ, զոչեց Կարտինալը կնոջ ձեռքը բռնելով, ձգեցէք այդ խնձորը ... Կրնայ ձեզի ալ պատահիլ այն դժբախտութիւնը, որ պատահեցաւ մեր նախամայր Եւային ...

Երբ գեղանի կինը ապշած կը նայէր, Կարտինալը շարունակեց .

— Ինչպէս գիտէք, մեր նախամայր Եւան խնձորը ճաշակելէ ետք անդրադարձաւ, թէ մերկ էր ... :

×

Պալատի պարտէզին մէջ շրջագայող սենեկապանուհիներու հանդիպելով, մարաջախտ Կրիլը ուզեց սրամտութիւն մը ընել եւ խօսքը անոնց ուղղելով յարեց .

— Առանց բացառութեան բոլոր կիներն ալ դիւրամատոյց էակներ են ...

Սակայն, թագուհին որ ծառերուն ետին կը գտնուէր, նոյն պահուն յանկարծ մէջտեղ ելաւ՝ լսած ըլլալով Մառեշալին այս անտեղի խօսքը :

— Ե՞ս ալ արդեօք, մարաջախտ, ըսաւ :

— Ո՛հ, Վեհափառուհիս, կակաղեց մարաջախտը չուարումի մատնուած, դուք թագուհի էք ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (445)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս գտնուած տեղը մնաց՝ երկիւղէն եւ շուարումէն բեւեռուելով :

Ժոնտրէթին կինը մտաւ :

Մանսարդեան բացուածքէն լուսնի ճառագայթ մը կ'անցնէր եւ երկու մեծամաս ստուերներու մէջտեղը կ'երկննար :

Այս ստուերներէն մէկը ամբողջութեամբ կը ծածկէր այն պատը որու վրայ կռթնած էր Մարիուս, այնպէս որ ան բոլորովին աներեւոյթ կը մնար :

Կինը վեր ըրաւ աչքերը, չտեսաւ Մարիուսը, առաւ երկու աթոռները, որոնցմէ զատ ուրիշ բան չունէր ան, եւ ձգեց գնաց թողելով դուռը, որ շրա'հ ընելով նորէն գոցուեցաւ :

Ժոնտրէթի կինը որջը մտնելով .

— Ահա աթոռները, ըսաւ :

— Ահա լապտերն ալ, ըսաւ էրիկը : Շուտ իջիր :

Կինը աճապարանքով հնազանդեցաւ եւ Ժոնտրէթ մինակ մնաց :

Աթոռները սեղանին երկու կողմը դէմ դէմի դրաւ, թուրը կրակարանին մէջ դարձուց, բուխերիկին առջեւէն հին հովարգել մը առաւ որ կրակարանը կը ծածկէր, յետոյ գնաց չուաններուն կուտակին քով եւ ծռեցաւ, կարծես բան մը քննելու համար :

Մարիուս այն ատեն դիտեց, թէ այն զոր տձեւ կոնտակ մը կարծած էր, շատ վարպետութեամբ շինուած առասանէ ելարան մըն էր որ փայտէ աստիճաններ ունէր, նաեւ երկու ակիշ՝ որոնցմով ելարանը կրնար տեղ մը կառչելով կախուիլ :

Թէ՛ այս ելարանը եւ թէ քանի մը մեծ գործիքներ, որոնք երկաթէ իրական մահակներ էին եւ որոնք դրան ետեւը դիզուած էին հին երկաթեղէններու դէզին հետ խառնուած էին, առտուն Ժոնտրէթի որջին մէջ չկային, եւ անշուշտ կէսօրէն ետք՝ Մարիուսի բացակայութեան ժամանակ բերուած էին :

— Գործիք շինող դարբինի գործիքներ են անոնք, ըսաւ Մարիուս մտովի :

Եթէ Մարիուս այս տեսակ իրերու մէջ աւելի հմտութիւն ունեցած ըլլար, պիտի ճանչնար թէ այն լծակները զորս դարբինի գործիքներ կը կարծէր, կղպանք մը խորտակել կամ դուռ մը բանալ, նաեւ կտրել կամ յատանել կրցող այլ եւ այլ գործիքներ էին, եւ կը կազմէին աղետալի գործիքներու երկու ընտանիքը, զորս գողերը « կրտսերներ » եւ « հնձողներ » կ'անուանեն :

Բուխերիկը, սեղանը եւ երկու աթոռները ճիշդ Մարիուսի դէմ էին :

Կրակարանը պահուած էր, սենեակը այլեւս միայն ճրագէն կը լուսաւորուէր. սեղանին կամ բուխերիկին վրայ ամենափոքր խեցին մեծ շուք մը կը կազմէր :

Ջուրի սափոր մը որուն բերանը կոտրուած էր, պատի մը կէսը կը ծածկէր :

Այս սենեակին մէջ, չեմ գիտեր ի'նչ սոսկալի եւ սպառնալի հանդարտութիւն մը կը տիրէր : Կը զգար մարդ, թէ ահարկու բան մը տեղի պիտի ունենար հոն :

Ժոնտրէթ մոռնալով ծխել, ծխափայտը մարած էր, ծանր նշան մտատանջութեան : Ժոնտրէթ իր տեղը նստած էր : Մոմին լոյսը անոր դէմքին վայրկենական եւ նուրբ անկիւնները դուրս ցցել կուտար : Յօնքերը կը պռստէր եւ աջ ձեռքով յանկարծական ուրախութեան շարժումներ կ'ընէր, կարծես ներքին տխուր մենախօսի մը յետին խրատներուն պատասխան տալով : Երբ անգամ մը եւս այսպիսի անյայտ պատասխան մը տուաւ ինքն իրեն, սեղանին գզռոցը ուժգնակի քաշեց, խոհանոցի երկար դանակ մը հանեց զոր անոր մէջ պահած էր, եւ անոր ծայրը եղունգին վրայ փորձեց : Ետքը դանակը նորէն ներս դնելով գզրոցը հրեց : Մարիուս ալ իր աջ կողմի գրպանէն ատրճանակը բռնեց հանեց, եւ պարպելու պատրաստուեցաւ :

Ատրճանակի կայծահան բլթակը քաշուելու ատեն պզտիկ ձայն մը հանեց, նուրբ եւ չոր ձայն մը :

Ժոնտրէթ սարսռեցաւ եւ կէս մը աթոռին վրայէն ելաւ :

— Ով է ան, պոռաց :

Մարիուս շունչը բռնեց. Ժոնտրէթ պահ մը մտիկ ըրաւ, յետոյ սկսաւ խընդալ ըսելով .

— Ապուշ եմ ինչ եմ, միջնորմը ճռընչած է անշուշտ :

Մարիուս ատրճանակը ձեռքը պահեց :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պօմոնի Կապ. Խաչը Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին 30 Ֆրանք, Տիկ. Տէզիրճեան եկեղեցիին տասը, Օր. Ա. Արզումանեան եկեղ. տասը, Տիկ. Թէրզիպաշեան եկեղ. տասը, Ա. Հայրապետեան եկեղեց. հինգ, Ա. Հայրապետեան Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին հինգ, Պօմոնի Կ. Խաչ եկեղ. քսան, Օր. Ա. Հայրապետեան Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին տասը, Խ. Արզումանեան եկեղ. 10, Վ. Յակոբեան եկեղ. տասը, Ուխտաւոր մը Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին 10 Ֆր.:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱՋԱՐԴ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Նարդեան Պատարագ

Հեղինակ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԻՐ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Ընկերներուն կողմէ

(Պէյրութ, 1968)

«...Այս հատորին մէջ պիտի գտնէք ճառեր՝ հրաբխային կրակով արտասանուած, գրական էջեր՝ մեղրահամ լեզուով մը գրուած, բանասիրական վէճեր՝ զարմանալի հմտութեամբ հիւսուած, պատմական նիւթեր՝ ի խորս պեղուած, լեզուաբանական հարցեր՝ յստակօրէն պարզուած, նոյնիսկ աստուածաբանական գրութիւններ՝ անուրանալի հեղինակութեամբ ներկայացուած...» (Հրատարակիչները) :

— Այս գիրքը, պատրաստ վիճակի մէջ տեսնելէ քանի մը օր ետք, Շաւարշ Նարդունի կը կնքէր իր մահկանացուն.—

Գին՝ 10 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 11·20, (հասոյթը կը յատկացուի իր գործերու հրատարակութեան ֆոնտին) :

Ստանալու համար դիմել՝
N. HOVANNESSIAN
13, Rue du Soleil, Paris (20e)
C. C. P. PARIS 7065-15

Կարելի է նաև անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը :

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—
Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու ընկերները, իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ. Նշան Այտապիրեանի, իրենց սիրեցեալ մօր Տիկին Խումար Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յոբելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ :

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին, 77 Բիւ Լափայէթ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ : Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ : Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը :

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը : Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 Ֆր. : Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն :

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամ 21էն մինչ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան ֆոնտին :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին
Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝
MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 Ֆր. եւ 10 Ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 Ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր ժամը ճիշդ 20·15ին

Քաղաքապետարանի հրապարակէն
ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի Մարտ 31ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր

Փակ է Կիրակի օրերը
բայց տրամադրելի
հացկերոյթներու,
հարսանիքի կամ
նշանտուքի համար

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՄԱՐՏ
MERCREDI
26 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11472 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.472

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թրքահայաստանի բռնադրաւումէն աւելի քան կէս դար ետք, Թուրքերը փախցուցած են իրենց քունը, մղձաւանջի մէջ են տակաւին: Ու հարց կուտան. Վանը Էրզրումը, Կարսը, Տրապիզոնն ու Տիգրանակերտը (Տիյարպէքիր) Անատոլուի՞ մաս կը կազմեն թէ Հայաստանի : Ու կը ջղայնանան, երբ օտար, իրազեկ անձեր, թերթեր կամ համայնագիտարաններ կը շարունակեն իբրեւ «Հայաստան» ներկայացնել յիշեալ քաղաքներն ու ամբողջ արեւելեան Անատոլուն, ծանօթ «Հայկական նահանգներ» անունով :

Նման ջղայնութեան ապացոյցը կուտայ Պոլսոյ Ենի Կազէթէ թերթը, զոր նոր ըստացանք բարեկամի մը միջոցաւ, եւ որ Փետրուար 17ի իր թիւին առաջին էջին վրայ իբրեւ առաջին նիւթ կը զբաղի այս խնդրով :

Պատրուակը զբօսաշրջիկութեան ծանուցում մըն է, լոյս տեսած գերմաներէն շատ տարածուած եւ լուրջ թերթի մը՝ Տի Վէլթի կիրակնօրեայ թիւին «Արդիական ճամբորդութիւն» խորագիրը կրող սիւնակին մէջ :

Ուրիշ երկիրներու կարգին, ծանուցումը Գերմանացիները կը հրաւիրէ այցելել « Հայաստան» :

Ծանուցումին խորագիրն է գլխագիր ՀԱՅԱՍՏԱՆ : Ահա՛ բովանդակութիւնը :—

« Զբօսաշրջիկները Օգոստոս 7 – 23 պիտի այցելեն արեւելեան Անատոլու, ցարդ քիչ ճանչցուած շրջան մը: Հանգստաւէտ պայմաններ մի՛ փնտռէք : Բայց գիտցէք, որ այդ շրջանը արտակարգ դեղեցկութեամբ տեսարաններ կը պարզէ եւ պատմական հարուստ անցեալ մը ունի : Ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միւնիխէն Տրապիզոն օդանաւով: Տրապիզոնէն Էրզրումի, Կարսի եւ Վանայ լիճի ճամբով մինչեւ Տիյարպէքիր օթօպիւսով: Վերադարձ օդանաւով : Երթուդարձ Միւնիխէն Միւնիխ 1955 մարք, բոլոր ծախքերը մէջը »:

Այս ծանուցումն է, որ կատղեցուցեր է Թուրք լրագիրը, որուն նշանաբանն է՝ « Խաղաղութիւն հայրենիքին, խաղաղութիւն աշխարհի մէջ », ինչպէս կը կարդանք թերթին ճակատը :

Ենի Կազէթէ կ՛ըսէ թէ ամէն տարի հազարաւոր Գերմաններ Թուրքիա կ՛այցելեն իբրեւ զբօսաշրջիկ ու ներկայիս աւելի քան հարիւր յիսուն հազար Թուրք բանուորներ կ՛աշխատին Գերմանիոյ մէջ: «Որքա՞ն կ՛ուրախանայինք, մտածելով, որ թէ՛ զբօսաշրջիկութեան եւ թէ տնտեսական մարզերուն մէջ տեսնուած այս երեւոյթներուն շնորհիւ Գերմանները ի՛նչ լաւ պիտի ճանչնային Թուրքիան : Սակայն եկուր տե՛ս, որ շատ աճապարեր ենք. ահա՛ ատոր դեղեցիկ մէկ օրինակը»:

Օրինակը վերոյիշեալ անմեղ ծանուցումն է: Թուրք թերթը իր յօդուածը խորագրած է զոյգ սիւնակի վրայ, մեծատառ, հինգ տողով, ողբալով որ «գերման մեծահռչակ Տի Վէլթ թերթը Անատոլուն իբրեւ Հայաստան կը ճանչցնէ գերման ժողովուրդին» :

Սակայն գերմանական թերթը չէ միայն, որ «Արեւելեան Անատոլու»ն իբրեւ Հայաստան կը ներկայացնէ :

Լարուսի մեծ համայնագիտարանը (Կրբան Լարուս Անսիքլոփէտիք) Էրզրում բառին առջեւ կը գրէ հետեւեալը (1961, հատոր Դ. էջ 665 Գ.):

Էրզուրում կամ Էրզրում, , նախկին Թէոդոսուպոլիս, քաղաք Թուրքիոյ, նահանգի կեդրոն հին Հայաստանի , 69·500 բնակիչ: Էր երբեմն առեւտուրի եւ արհեստի շատ բանուկ շուկայ, ունէր ընդարձակ պազարներ եւ կը նուիրուէր կաշիի, ասուիի եւ զէնքերու առեւտուրին : Հայերու դէմ կատարուած կեղեքումներն ու անոնց արտաքսումը 1923էն ետք կորսընցնել տուին անոր ամբողջ գործունէութիւնը »:

Ու քիչ վարը պատմական բաժնին մէջ կը գրէ .—

« Այս շատ հին քաղաքը հին Հայերուն Կարինն է եւ Բիւզանդացիներու Թէոդոսուպոլիսը: Ներկայ անունը առած է 1201ին՝ սելճուքեան Թուրքերուն կողմէ գրաւուելէ ետք: Երկար ատենէ ի վեր ամրացուած , տեւականօրէն ռազմագիտական առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող դեր մը կը կատարէ Հայաստանի մէջ»:

Մեր կողմէ աւելցնենք, որ Էրզրում կը նշանակէ Յոյներու երկիր (արզ = երկիր՝ արաբերէն, րում = Յոյն (Բիւզանդացի խմաստով) :

Իսկ Երզնկայի մասին Համայնագիտարանի նոյն էջի նոյն սիւնակին վրայ կը կարդանք .

«Էրզինճան, քաղաք Թուրքիոյ, նահանգի կեդրոն հին Հայաստանի մէջ: 26·700 բնակիչ: Էրզրումէն առաջ եղած է գլխաւոր քաղաքը Հայաստանի, ուր ապրած է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Դ. դարուն եւ ուր տակաւին գոյութիւն ունի պաշտամունքի առարկայ սրբավայր մը» :

Յիշե՛նք նաեւ, որ Հայաստան բառին տակ Լարուս կը գրէ թէ առաջին աշխարհամարտի դէպքերուն հետեւանքով Հայերը գրեթէ ամբողջութեամբ հեռացան Հայաստանէն, այսինքն Թրքահայաստանէն ըսել կ՛ուզէ : Որոշ մաս մը Խ. Միութիւն, իսկ մեծ մասը արեւմտեան Եւրոպա եւ Հիւսիսային Ամերիկա ապաստանեցան : Մասամբ Քիւրտեր եւ շատ քիչ թիւով Թուրք գաղթականներ գրաւեցին իրենց տեղը : Հայաստան ներկայիս շատ քիչ բնակիչ ունի տակաւին : Իր հողի ընդերքը կը պարունակէ հանքային կարեւոր հարստութիւններ, մանաւանդ պղինձ եւ քարիւղ: Իր գլխաւոր քաղաքներն են՝ Էրզրում, Երեւան եւ Կարս (հատոր Ա. էջ 581 – 582 , 1960) :

Երկար պիտի ըլլար մէջբերումներ ընել ուրիշ աղբիւրներէ: Օրաթերթի սիւնակները թոյլատու չեն անոնց :

Որքան ալ ուրանան մեր «բարեկամ»ները ու թշնամիները , Թրքահայաստանը կը կազմէ «Աւետեաց Երկիր»ը ,որուն ուղղուած են ազատատենչ ու հայրենակարօտ Հայութեան աչքերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐԿՆԱԿ ՀԱՐՑՈՒՄ՝ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԱՊՐԻԼ 27Ի ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստը, որ գումարուեցաւ Երկուշաբթի օր, վերջնապէս որդեգրեց հանրաքուէին օրինագիծը : Հակառակ բոլոր բողոքներուն եւ իրաւական առարկութեանց, կը թուի թէ ոչ Կոլ չէ շեղած իր նախնական նպատակէն եւ հանրաքուէի պիտի դրուի կրկնակ հարցում մը (Շրջաններու ստեղծում եւ ծերակոյտի ջնջում իր ներկայ ձեւին մէջ), որու համար միայն մէկ պատասխան կ՛ուզուի ժողովուրդէն :

Պարզ է որ կառավարութիւնը նկատի առած է գլխաւորաբար ժողովուրդին տրամադրութիւնը : Հանրային կարծիքի բոլոր քննութիւնները ցոյց կուտան թէ ժողովուրդը համակարծիք է երկրին շրջաններու վերածուելուն, բայց շատ աւելի վերապահ է Ծերակոյտի «վերանորոգման» ինչպէս կը կոչուի ծերակոյտի ջնջումը : Այդ պատճառով կառավարութիւնը կը նախընտրէ մէկ պատասխանով հարցը փակել :

× Հեռատեսիլէն «դէմ առ դէմ հանրային կարծիքին» յայտագրին մէջ, Ժաք Տիւհամէլ (կեդրոն) եւ Պուլոշ (ձախի դաշնակցութիւն) բաւական նեղը դրին Էտկար Ֆօռը եւ մանաւանդ Ժանընէն որոնք կը պաշտպանէին կառավարական օրինագիծը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշտօնէութիւնը հրաժարեցաւ գործադուլի որոշումէն, բայց կրնայ պատահիլ որ հոսանքի կարճ ընդհարումներ պատահին շաբթուան ընթացքին :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը Ապտէլ Ալ Ռիֆայը նշանակեց իբրեւ վարչապետ փոխարինելու համար Թալհունին, որ հրաժարած էր, առողջական պատճառներով :

ՆԻՔՍԸՆ Ուոշինկթըն վերադարձաւ , բայց գաղտնիքը կը մնայ գաղտնիք եւ ոչ ոք գիտէ թէ ինչ ըսուեցաւ կամ ինչ որոշուեցաւ Քալիֆորնիոյ ժողովին ընթացքին :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ « Նոր Չինաստան » մամուլի գործակալութիւնը կ՛ըսէ թէ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան համախոհութիւնը սերտացած է չին – խորհրդային միջադէպերուն իբրեւ հետեւանք :

ԳԱՐՆԱՆ (Մարտ 20) հետ անսպասելի ձմեռ մը սկսած է Ֆրանսայի մէջ: Ջերմութիւնը մինչեւ 0 իջած էր Փարիզ եւ ոչ մէկ բարելաւում կը նախատեսուի :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ Մաոյականներն ու ազգայնականները անխնայ կը կռուին իշխանութեան համար :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Միշէլ Թաթիւ կը վերլուծէ չինխորհրդային գաղափարական տարակարծութիւնները Լը Մոնտի մէջ :

Գաղափարական տարակարծութիւնները Փեքինի եւ Մոսկուայի միջեւ լոկ երեւոյթ մը եղած է, որ ի դէպ ամէնէն կարեւորը չէ: Եթէ բոլորովին երկրորդական դիծի վրայ անցան ասոնք վիճաբանութիւններու շարքին մէջ վերջին երեք չորս տարիներուն, իրականութեան մէջ երբեք առաջին կարգի դեր չեն խաղացած: Արդարեւ, օրինակ, գաղափարական առաջին տարակարծութիւնները, որոնք երեւան եկան 1960ին, հետեւեցան (եւ ոչ թէ նախապէս տեղի ունեցան) երկու զինակիցներու միջեւ տեղի ունեցած քաղաքական առաջին բախումներուն, որոնք արձանագրուեցան 1959ին, աւելի ճիշդ՝ 1958ին: Յիշենք Խրուշչեւի կողմէ չեղեալ յայտարարուած հիւլէական գործակցութիւնը չինեւհնդիկ առաջին բախումին առիթով :

Այսուհանդերձ, գաղափարական դետնի վրայ է, որ պայքարը յաջորդաբար երեւան հանուեցաւ հանրութեան առջեւ : Կը վերաբերի «մարքս – լենինեան» որդեգրելի քաղաքականութեան հետեւեալ մեծ հարցերուն շուրջ :

Ա) ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ , ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ և ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻՆ.— Այս հիմնական հարցը առաջնահերթ է, քանի որ 1960ին արդէն մէկ կողմը «վարդապետական» կը նկատէ միւսը, իսկ միւս կողմը՝ «արդիական վերաքննականներ » : Հարցը ծագեցաւ Մաոյի 1957ի մէկ յայտարարութեամբ, որ վերստին յիշատակուեցաւ Փեքինի կողմէ 1963 Սեպտեմբեր 1ին :

« Երեւակայեցէք մեռեալներու թիւը պատերազմի պարագային: Աշխարհի երկու միլիառ 700 միլիոն մարդոց մէկ երրորդը կրնայ անհետանալ, թերեւս նոյնիսկ կէսը ... Այս մասին վիճաբանութիւն մը ունեցայ օտար պետական անձնաւորութեան մը հետ (խօսքը Նեհրուի մասին է): Ըստ իրեն, եթէ հիւլէական պատերազմ մը ծագի, աշխարհի բնակչութիւնը պիտի բնաջնջուի : Ըսի իրեն , թէ յոռեգոյն պարագային եթէ աշխարհի բնակչութեան կէսը բնաջնջուի, կը մնայ դեռ միւս կէսը : Այսուհանդերձ գաղթատիրութիւնը կ՛ենթարկուի լուծարքի եւ բովանդակ աշխարհը կը դառնայ ընկերվարական : Ժամանակ մը ետք բնակչութեան թիւը կրկին կը բարձրանայ երկու միլիառ 700 միլիոնի, նոյնիսկ աւելի » : Ինչ որ «Կեցցէ Լենինիզմը» յօդուածը, հրատարակուած Փեքինի մէջ Ապրիլ 1960ին, սա ձեւով թարգմանած էր .— «Գաղթատիրութեան աւերակներուն վրայ, յաղթական ժողովուրդները արտակարգ արագութեամբ մը կը ստեղծեն քաղաքակրթութիւն մը, որ հազար անգամ դերադաս կ՛ըլլայ դրամատիրական դրութենէն եւ չողչողուն ապագայ մը իրենց համար»:

Խորհրդային քարոզչութեան համար պէտք չկար աւելին ըսելու հաստատելու համար թէ Մաօ «ժողովուրդներուն ճակատագրին հետ կը խաղայ» եւ կը նախընտրէ յեղափոխութիւնը պատերազմի միջոցով :

Արդարեւ, վէճը հակադրութեան կը դնէ երկու ռազմավարութիւններ : Ռուսերուն համար, ինչպէս Խրուշչեւ բացատրեց Յունուար 1961ին, հարկ է ճըշդորոշել երկու ձգտումներ գաղթատիրական պետական դէմքերուն մէջ: Մէկը՝ «Ռազմապաշտ , յարձակողական » է , միւսը՝ «չափաւոր, խոհեմ»: Այս երկու ձգտումներուն վրայ խաղալով, պէտք է «փորձել ձեռք ձգել բանակցութիւններ եւ համաձայնութիւններ դրամատիրական երկիրներու հետ շինարար առաջարկներու հիման վրայ, զարգացնել անհատական հանդիպումները ընկերվարական եւ դրամատիրական երկիրներու պետական դէմքերուն միջեւ »: Ասոր Չինացիները կը պատասխանեն 1 Հոկտ. 1963ին .

« Եթէ նկատի առնուի, որ բանակցութիւնը հիմնական եւ, նոյնիսկ, միակ միջոցն է խաղաղ համակեցութիւն մը հաստատելու համար, եւ եթէ մինչեւ իսկ չըվարանինք ծախելու ժողովուրդներու հիմնական շահերը համաձայնութեան լեզու գտնելու համար աշխարհակալութեան հետ, այդ պարագային խաղաղ համակեցութիւն չըլլար, այլ՝ համակեցութիւն մը անձնատուութեան գիծով : Եւ արդիւնքը կ՛ըլլայ այն, որ աշխարհի խաղաղութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ»:

Այսպէս է, մասնաւորաբար, ապագինումի հարցին կապակցութեամբ : Մինչ Մոսկուա «ընդհանուր եւ ամբողջական» ապագինում կը քարոզէ, իբրեւ հեռանկար ցոյց տալով «առանց զէնքի, բանակի եւ պատերազմի » աշխարհ մը, Փեքին կը գտնէ, որ այս նշանախօսքը պատճառ կը դառնայ «զանգուածներու ապագինումին», մնաց որ՝ իրատես ալ չէ :

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ «ՄԷՏԻԱՆԵՐԸ» — ԼԵԼԻԱ ԿՈՒՍՍՕ — ԺՈՐԺ ՌՈՀՆԷՐ — ՓԱԶՈԼԻՆԻԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ — ԱՆԻ ԿԱՍԷՐ — ՀԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ — ՀԷՐՊԸՐԹ ՖՕՆ ԳԱՐԱԵԱՆ — ԴԱՇՆԱԿ ՄԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՊԱՏՈՒԵԼ—ԳԻՇԱՏԻՉ ԹԸՌ· ՉՈՒՆՆԵՐ — ՔԻԼԻՄԱՆՃԱՐՕ — ՍՏՈՒԵՐՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ — ՌՈՒՃԻԷՐՕ ՌԻՉՉԻ — ԳԱՐԼ ԺԱՍՓԸՐՍ — ՌԻԽԹԷՐ ՄԱՅՋԷԼ — ԱԺԱՔՍ · ՊԷՆՖԻՔԱ — ԻԿՈՐ ՈՒ ՆԱԹԱԼԻԱ ՕՅՍԹՐԱԽ — ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Գ.

19 Փետրուար

Դաշնակ մը ի՞նչպէս անպատուել· բացատրութեան կը կարօտի: Նախ՝ պիտի չզարմանայի եթէ թատերական ներկայացման մը ընթացքին, բեմին վրայ՝ յանուն ընկերային ճշմարիտ յեղափոխութեան մը՝ եւ քիչ մըն ալ հեղինակին ամլացած երեւակայութեանը արդիւնք՝ հերոսը պարտադրուի կրօնաւորուհի մը պղծել: Ու բացատրուած ըլլայ նաեւ յայտագրին մէջ թէ ամէն գիշեր բեմադրիչը պարտաւոր է նոր դերասանուհիի մը յանձնել այդ փափուկ դերը, որովհետեւ բնագրին մէջ շեշտուած է թէ յատկապէս կոյս պէտք է ըլլայ կրօնաւորուհին : Ու սկիզբէն մինչեւ վերջ առարկայօրէն կը յարգուի հեղինակին կամքը :

Գէթ աշխարհի կարգ մը բեմերուն վրայ այդպիսի ներկայացում կարծես ամսուան խնդիր է այլեւս : Նաեւ համալսարաններուն մէջ :

Նկատելով թէ հերոսը անկարող է իրագործել այդ խելայեղ ու բարձրաթռիչ քաջագործութիւնը առանց հերոսուհիին հաւանութեան՝ յարմար պիտի չըլլար անպատուել բայը գործածել անշուշտ : Առ առաւել երեւոյթը պէտք է ընդունիլ դիտակից ու վտանգաւոր ուխտագնացութեան մը փորձը :

Կան սակայն աւելի զարմանահրաշ տեսարաններ մեր ընկերութեան ծոցին մէջ: Արդարեւ՝ ի՞նչպէս արգիլեմ ինքզինքիս խելակորոյս չսահիլ բաղկաթոռէն՝ երբ տեսնեմ Արդի նկարչութեան թանգարանը տրամադրուած հետեւեալ արկածախնդրութեան :

Բեմ մը՝ դաշնակ մը, երեք սիրուն մատաղ տղայ երեք խարազաններով զինուած· կը զարնեն ու կը զարնեն խեղճ պոչաւորին՝ ներսէն, դուրսէն, փորէն, փորին, ոտքերէն, ճակտէն՝ եւ ստեղնաշարին սեւն ու ճերմակներուն : Բոլոր այն վէրքերը որոնց ակամայ կը հանդուրժէ զմայլելի Սթանվէյը զոհուած՝ աղիողորմ ու լալագին՝ կ՚արժանանայ յետոյ տըռփոտ նոյնքան շռնդալից համբոյրներու նոյն մատաղ տղոց կողմէ :

Աղմուկ մը կ՚ապահովէ այս ափսոսալի երթեւեկը բեմին վրայ :

Իտալացի յայտնի երգահան Պուզէոթթիի վերջին գործն է այս :

Չեմ ճանչնար ձեզ՝ բայց, ապրիս Պուզէոթթի, որ կ՚աւետես այսպէս մեր ընտրած ուղիին անելանելի վախճանը :

Ու կը ներկայանաս վերին կարողութիւններէն ապահովագրեալ վճռագիրով՝ որ կ՚ենթադրէ սակայն բթացած, ամլացած, կորսուելու վախովը շլմորած՝ ծերացած ուղեղներու կնիքը : Կեանքը փորձ՝ բայց կ՚արգահատիմ այդ փորձառուներուն վրայ :

×

20 Փետրուար

Երբ այս տուեալներով կը ներկայանայ հեռատեսիլը՝ անկասկած արուեստի գործ է մեզի ներկայացուածը այս գիշեր: Թըռչուններու կեանքը : Ու հեռատեսիլը արուեստ:

Քառորդ ժամ՝ ամբողջ աշխարհ մը նըկարագրուած իւրայատուկ ոճով: Հսկայ հարսնամատերուն վրայ պտըտկող թըռչնիկներէն , մինչեւ հաւալուսն, անդղն ու արծիւը՝ հալածուած Ֆրէտէրիք Ռոսիֆի կողմէ իրենց անողոք կեանքի պայքարին ընթացքին :

Կը մտածեմ՝՝ ձուկը, նապաստակը, սկիւռը՝ եթէ կարենային աւելի արագաշարժ ըլլալ այն պահերուն ուր անհետացան զօրաւորին անզգամ թաթ ու մագիլներուն մէջ, պիտի կորսուէին ուրեմն մեծայարդ կարգ մը ուրիշ համակրելի կենդանային ցեղեր:

Չկա՞ն նոյնքան չարաղէտ ճակատագրի տէր մարդիկ :

Մարդիկ հոգեպէս խուլ, համր կամ կոյր՝ որոնք կը կերակրուին փրարմով՝ նման գիշատիչ թռչուններուն՝ օրհասական իրենց կեանքի կռիւին անձնատուր :

Ու վերջալոյսին՝ արծիւը կը վերադառնայ իր բոյնը : Լայնածաւալ թեւերը կանոնաւոր ու հանգիստ վայրէջք մը կ՚ապահովեն իրեն: Աչքերը կը յառէ ձագերուն: Անոնք գիտեն թէ գիշերուան խընջոյքը քիչ վերջ պիտի սկսի :

×

21 Փետրուար

Չիւնագլուխ լերանց կատարներէն՝ Արարատէն անմիջապէս յետոյ՝ երեւակայութիւնս օրօրուած է պատանեկան օրերէն իսկ ափրիկեան Քիլիմանճարոյով՝ Էվերեստէն ալ առաջ :

Մագնիսացած՝ կը հետեւիմ այսօր ուրեմն այն հրաշալի վերելքին զոր կ՚արձանագրեն եօթը սեւամորթ կոյրեր, բարձրանալով վեց հազար մեթր, չորս օրուան ընթացքին՝ Քիլիմանճարոյի գագաթը :

Յաղթանակեցինք կ՚աղաղակէ առաջին հասնողը : Այո, ու կը ստիպուիմ ընդունիլ թէ յանուն կամքին այլեւս արգիլուած է յուսահատութիւնն իսկ :

Գիտութիւնը՝ կրակին ուժը բազմապատկեալ չափերու հասցնելով՝ դիւրացուցած է յաղթանակը թշնամիին դէմ· բայց ի՞նչ պէտք է ընէ մարդ ինքն իր դէմ :

Եւ ի՛նչ յաղթանակ :

Տղայական , խորհողներ ըլլան· ի վերջոյ կոյր են· Հապա՞ եթէ սահէին ու իյնային :

Բայց ահաւասիկ, ուրախացէ՛ք տիրելիք իմ՝ չեն սահած եւ ապրիլ շարունակելու ուժ կրնան ներարկել հիմա երեք միլիառ մարդկանց երակներուն՝ յանուն լոյսի պայքարին :

×

23 Փետրուար

Ուխտագնացութեան տարի է՝ պէտք է Ամսթերտամ երթալ: Ու տասնըեւեօթը տարի տարբերութեամբ ապրիլ քանի մը օր Ռամպրանտի աշխարհին մէջ: Վերըստին ապրիլ իրեն հետ, փոշոտածին փոշիները առնելու նաեւ տեսնելու թէ ի՞նչով ու ո՞րքանով եմ փոխուեր :

Ամենուրեք ընդհուպ կը սկսին հանդիսութիւնները իր երեքհարիւրամեակին առթիւ: Սկսած են· գիրքերով նախ: Ու կայ անակնկալ մը առաջին իսկ հրատարակուածին մէջ : Կը սպասուէր վարպետ Տորսթ Ժէրսոնի հրատարակելիք Ռամպրանտի ամբողջական գործերուն ցանկին: Լոյս տեսաւ: Հոն կը պակսին՝ ոչ թէ մոռացումի կամ նախընտրութեան արդիւնք՝ մօտ երեք հարիւր գործեր : Այդ կարգին Ռիժքմուզէոմի նշանաւոր Սուրբ ընտանիքը :

Ուրեմն ցարդ գիտցուած ու ճանչցուած մօտաւորապէս եօթը հարիւր գործերէն՝ կը մնան վերջնականապէս, բոլորն ալ առաջնակարգ անշուշտ՝ շուրջ չորս հարիւր քսան գլուխ գործոցներ: Կը պակսին նաեւ ցանկին վրայ Լուվրի թանգարանէն չորս, Վիէննայէն երկու, Նիւ Եորքի Մէթրոփոլիթինէն չորս պաստառներ :

Հեռատեսիլը այս առթիւ մղիչ գաղափարը ունեցած է սեւ – ճերմակով տալու փորագրութիւններու եւ գծագրութիւններու հսկայ հունձք մը :

Կը յիշեմ նկարիչ Ժանսէմը որ տարիներ առաջ օր մը, ներս մտաւ ցուցասրահէն ծանր պայուսակով մը պատկառելի :

Գիտցիր ի՞նչ կայ մէջը հարցուց : Չգիտցայ: Բացինք միատեղ· միայն ու միայն վիթխարի գիրքեր կային հոն: Ռամպրանտի գծագրական գործն էր: Աւետարանս է աւելցուց :

Եւ որքան հասկնալի է նկարիչի մը կողմէ այդ գնահատութիւնը : Բոլոր նըկարիչներուն աւետարանն է ան :

Ռամպրանտ գիտէ արտայայտութիւն սրսկել գծին մէջ : Ոչ թէ գծով կ՚արտայայտէ· ոչ թէ գծին հետ՝ այլ գծին մէջ է արտայայտութիւնը : Գիծը կը շնչէ· կշռոյթը իր շունչին կարծես կը փոխանցուի ձեռքին: Ու կը տեսնես ձեռքը որ կը ստեղծէ մտքին ու սրտին անձնատուր :

Հեռատեսիլը նոր անկիւններով կը մօտենայ գործերուն : Նոր մանրամասնութիւններ կը տեսնեմ ճանչցածներուս մէջ: Նոր հորիզոններով :

Մարդկային հոգիին բոլոր խորշերուն մէջ իջած է Ռամպրանտ ցոլացնելու համար կիրքն ու երջանկութիւնը անոր՝ իր ստուերն ու լոյսով :

Չեմ կրնար իսկ հետեւիլ տրուած բացատրութիւններուն այնքան տարուած եմ: Իրմով, իր ոգիով: Աչովս կը լսեմ միայն այդ հրաշագործ ձեռքին փառահեղ արարչանկարքը: Ուխտագնացութիւնը՝ պարտաւորիչ կը դառնայ :

×

24 Փետրուար

Չկայ ինծի ծանօթ ջութակահարներուն մէջ՝ միայն մէկ գործիք՝ որ յաջողի սա պահուս այս կատարելութեամբ տալ Փականինիի սարսռազդեցիկ քսանեւչորս Քափրիսները՝ ու այդ քաջագործութիւնը իրականացնել նուագահանդէսի մը ընթացքին :

Ռուճիէրօ Ռիչչի ծանօթ իբր հրաշք մանուկ, կորսուած էր հասուն տարիքին, մօտ տասը տարիէ ի վեր, վայրէջք մը արձանագրելով : Կը ներկայանայ ճակատաբաց ուրեմն պատկառելի այս յայտագրով :

Բաւ չըլլար կարծես այդ սարսափելի քննութիւնը որ կը կազմէ Փականինիի գործերուն կատարումը՝ կցած է իր երկու յայտագիրներուն՝ Պախի սօնաթներն ու Փարթիթաները՝ լուսակրօն ճգնաւորի վայել սրբութեամբ : Պախ եւ Փականինի: Համոզիչ երաժշտական մեկնարկութիւն՝ հոգեկան ջերմութիւն՝ սեղմ ոճ՝ կուռ հնչականութիւն :

Բայց Փարիզ քմահաճ քաղաք է: Ծանուցումը անբաւարար եղած՝ սրահը կիսովին պարապ է : Ոչ մէկ քննադատ կը նշմարեմ, ոչ մէկ գրութիւն իր մասին վաղը առաւօտ լրագրիս մէջ: Քանի մը հարիւր հոգիներ միայն պիտի սիրեն ու յիշեն զինքը: Որքան աւելիին արժանի է ան :

Զարմանալի ուղիներէ կ՚ընթանայ երբեմն յաջողութիւնը՝ եւ իր ժամադրութիւնները չի յարգեր միշտ :

Մեղսակից չեմ ուզեր ըլլալ իրեն :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար· 3)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Մանկատի աղջիկը վար նայեցաւ եւ սոսկումով տեսաւ որ անկարելի էր ցատկել այդպիսի բարձրութենէ մը: Այսպէս, պատին վրայ անշարժ մնալու դատապարտուած էր, մինչեւ որ զինքը տեսնէին ու գային բռնէին: Այս մտածումը զինքը տակնուվրայ ըրաւ եւ խեղճ աղջիկը, որ մինչեւ այդ բոպէին հոգեկան անսովոր կորով մը ցոյց տուած էր, սկըսաւ դառնօրէն լալ:

— Անկարելի է որ փախուստս երկար ատեն ծածուկ մնայ, կը մտածէր, գուցէ նոյնիսկ հիմա ամէն բան յայտնուած է ու արդէն զիս կը փնտռեն ամէն կողմ... ասկէ զատ այս պատերուն երկայնքը, դուրսի կողմէն միշտ պահակներ կը շըրջին, որոնք անշուշտ զիս պիտի նշմարեն:

Կարծես այս խօսքերը անմիջապէս հաստատելու համար, հեռուէն ոտնաձայներ լսուեցան:

— Ահա կուգան, ըսաւ աղջիկը սոսկումով: Ու մէկէն տարածուեցաւ պատին վրայ, ինքզինքը ժողվելով ու կրցածին չափ պզտիկնալով:

Արդարեւ, հինգ հոգիէ բաղկապած պահակախումբ մըն էր եկողը, քայլերը հետզհետէ մօտեցան եւ աղջիկը լսեց պահակներուն խօսակցութեան ձայնը, թէեւ առանց զանոնք տեսնելու:

Սրտատրոփ անձկութեամբ մը սպասեց: Միջոց մը զգաց որ ճիշդ իր գտնուած տեղին ստորոտէն կ՚անցնէին ու ահաբեկ՝ աչքերը խփեց մրմնջելով.

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ պաշտպանէ զիս...

Արհաւիրքի ահռելի բոպէ մը եղաւ այս խեղճ մանկատի աղջկան համար: Բայց քայլերը կը հեռանային, պահակները զինքը չէին նշմարած: Փրկուա՛ծ էր: Եւ սակայն այդ փրկութիւնը բան մը չէր արժեր, քանի որ կարող չէր դարման մը գտնել իր տագնապալի կացութեան:

Այսպէս, տարածուած մնաց ընդ երկար, գուցէ ժամ մը կամ աւելի: Իր շուրջը որեւէ շշուկ չէր լսեր ոչ պարտէզին կողմը եւ ոչ ալ պատին դուրսը:

— Արդեօք տակաւին փախուստս երեւան չելա՞ւ, մտածեց:

Իր դիրքը այնքան անտանելի էր պատին վրայ որ խեղճ աղջիկը այլեւս չէր կրնար տոկալ:

— Իցի՛ւ թէ գային զիս բռնէին ու ազատէի այս տեղէն, խորհեցաւ դառնութեամբ:

Ու կրկին սկսաւ լալ, այս անգամ առանց փոյթ ընելու ձայնը խեղդել· այլ ընդհակառակն կարծես լսուելու ջանքով մը: Բոլորովին իր ցաւին եւ յուսահատութեանը անձնատուր, իր հեծեծանքը հետզհետէ կը բարձրացնէր...

Յանկարծ իր ականջին ձայն մը հասաւ.

— Զիւլէհա՛, Զիւլէհա...

Աղջիկը սարսռաց· լացը դադրեցուց եւ գլուխը դէպի ձայնին եկած կողմը երկարելով՝ տեսաւ իր բարեկամը՝ Հասանը:

— Զիւլէհա, մի լար, ըսաւ պատանին, ես հոս եմ եւ կրնամ քեզի օգնել:

Աղջիկը պատանիին տեսքէն բոլորովին սրտապնդուած էր ու իր կորովը գտած:

— Ի՞նչ բան ունիս այստեղ, ի՞նչպէս իմացար որ ես հոս եմ, հարցուց:

— Ատոնք ետքէն կը բացատրեմ, հիմա ամէնէն կարեւորը հոտկէ վար իջնելդ է, պատասխանեց պատանին, պէտք է իսկոյն չուան մը ճարեմ... դուն քիչ մըն ալ համբերէ ու մի լար, վայրկեանէ մը կուգամ:

Ու պատանին վազելով հեռացաւ: Զիւլէհա հիմա ալ հանդարտ սրտով իր բարեկամին վերադարձին կը սպասէր:

Պատանին կ՚ուշանար սակայն:

Չիերու ոտնաձայն մը կրկին խռովեց մանկատի աղջիկը, որ իսկոյն իր նախկին դիրքը առաւ ու տարածուեցաւ պատին վրայ: Այս անգամ ալ ձիաւոր պահակներու խումբ մըն էր որ կ՚անցնէր քառասմբակ: Այդ պահնորդները իրենց ամէնօրեայ գիշերային ու ցերեկուան շրջաններուն մէջ բնաւ կասկածելի բանի մը կամ անձի մը չէին պատահած: Երբ տըզի անունը այնքան սոսկում կ՚աղդէր որ ոչ ոք կը համարձակէր մօտենալ այդ պատերուն եւ ասոր համար պահնորդներն ալ մեքենաբար կը կատարէին իրենց պաշտօնը, շատ անփոյթ ու անուշադիր կերպով:

Հաղիւ թէ ձիաւորները հեռացած էին՝ երբ Հասան երեւցաւ: Պատանին այնքա՞ն վազեր էր ճամբան, որ շնչասպառ հասաւ պատին տակ:

— Ամէն բան ճարեցի, գոչեց խօսքը մանկատի աղջկան ուղղելով, միայն թէ շուտ գործենք, որպէսզի մարդ վրայ չհասնի:

— Այո, պատասխանեց աղջիկը, մանաւանդ որ հեռուէն հեռու ձայներ կը լսեմ պարտէզին մէջ եւ կը վախնամ որ զիս կը փնտռեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· - 88)

La Bataille de San Sebastian (1)

ԿԱՄ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Փարիզի մէջ, յապաղումով, սկսաւ ցուցադրութիւնը Աշատ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին՝ Սան – Սեպասթիանի ճակատամարտը: Երկրորդ Ֆիլմն է, 25րդ ժամէն ետք, զոր Վերնէօյ կը դարձնէ Մեթրօ Կոլտուին Մայրերի հաշւոյն, իր նախորդ յաջողութիւններով գրաւած ըլլալով Ամերիկացիներու ուշադրութիւնը:

Վերնէօյի յաջողութիւններու շարքը երկար է: Կարճ փաստանկարէ մը ետք, որ կը ներկայացուէր Քանի փառատօնին, (1947), բեմադիրը կը սկսէր իր մեծ Ֆիլմերու շարքը, սկիզբը գլխաւորաբար Ֆէրնանտէլով, ապա տարիներու ընթացքին կը զեկավարէր բոլոր մեծանուն տաղանդները ինչպէս՝ Ժան Կապէն, Միշէլ Մոռկան, Ալէն Տըլոն, Տանիէլ Տառիէօ, Շառլ Պուայէ, Տանիէլ Ժըլէն, Ժան – Փօլ Պելմոնտօ, Էնթընի Քուին եւն. եւն.: Լա թապլը օ Քորվէէն մինչեւ Սան – Սեպասթիան եւ գլխաւորներու կարգին յիշելով՝ Թաժի Սիրահարները, Վալոռկի հացագործը, Մաքսիմ, Նախագահը, Ֆրանսուհին եւ Սէրը, Մելոտի ան սուսոլ, Ուիք – Էնտ ա Զուիտքոթ, 25րդ ժամը, Վերնէօյլ փրագործած է ժապաւէններ որոնք մեծ ընդունելութիւն գտած են ու օրէ օր հաստատած են իր անվիճելի վարպետութիւնը իր արուեստին մէջ:

Այս նոր Ֆիլմով, Վերնէօյ ցոյց կուտայ նաեւ թէ Ամերիկացիներէն սորվելիք չունի ա կռան սփեքթաքլը Ֆիլմերու համար, որ ընդհանրապէս ամերիկեան մենաշնորհ կը նկատուին:

Սան – Սեպասթիանի ճակատամարտը ամբողջութեամբ դարձուած է Մեքսիքա եւ յայտնի է որ Վերնէօյ իր տրամադրուտակ տակ ունեցած է իր բոլոր ուղածները: Ոչ մէկ սահմանափակում միջոցներու ու գունաւոր հոյակապ տեսարաններու կողքին, Վերնէօյ պատրաստած ու իրագործած է «ճակատամարտ» մը որ կարելի է Ֆիլմին քլուն նկատել:

Պատմութիւնը կը սկսի 1750ին Մեքսիքայի մէջ, ուր Լասթրէ (Էնթընի Քուին) ըմբոստ մը նկատուած, հալածուած է կառավարիչին ոստիկաններուն կողմէ: վիրաւորուած, կ'ապաստանի եկեղեցի մը, ուր հայր Ժոզէֆ կը մերժէ զինքը յանձնել իշխանութեանց եւ այդ պատճառով վարդապետը կ'աքսորուի Սան – Սեպասթիան, ուր կը հասնի իբրեւ ընկեր ունենալով Ալասթրէ, որ երախտագիտութեամբ կը հետեւի քահանային: Սան – Սեպասթիան աւերակ է, քանդուած եկեղեցիին մէջ, վարդապետը զոհ կ'երթայ դաւաճան զնդակի մը, ու իր սքէմը կը թողու ըմբոստին, որ, ակամայ, քահանայի կը վերածուի: Իր ներկայութիւնն ու եռանդը հաւատք եւ յոյս կը ներշնչեն գիւղացիներուն որոնք կը վերսկսին իրենց բոյները շինել, բայց Եաքիսները կը յարձակին ու զանազան կռիւներէ ետք, գիւղացիները կը շահին վերջին ճակատամարտը եւ աթոռակալը կը բերէ նոր հոգեւոր հովիւ մը մինչ Ալասթրէ կ'անհետանայ դէպի նոր կեանք մը:

Էնթընի Քուին մեծ դերասան մըն է որ, անկասկած, բացառիկ տիպար մը ստեղծած է այս անգամ ալ:

Ֆրանսական մամուլը (Ֆիկառօ, Օռոռ, Իւմանիթէ, Ֆրանս Սուառ. եւն.) շատ ջերմ ընդունելութիւն մը ըրին այս ժապաւէնին: Արդարեւ ամէն գնահատանքի արժանի Ֆիլմ մըն է զոր պատրաստած է Վերնէօյ: Ներկայիս, ինչպէս ըսինք, արդէն անցեալին կը պատկանի Վերնէօյի համար այս Ֆիլմը, որ Իտալիոյ մէջ կը դարձնէ «Լը Քլան տէ Սիսիլիէնը»:

Ա. Մ.

(1) Cinémas : Empire, Gaumont-Palace, Cinérama Rive gauche.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

1885.— Պուլկարիոյ առաջին հայ տը – պարանը բացուած է Վառնայի մէջ, ռումանահայ Եսանեսկուի կողմէ, որուն նը – պատակն էր լատինական գիրերով տարածել հայ լեզուն: Փորձը ընդունելութիւն չէ գտած եւ տպարանը նուիրուած է տեղւոյն հայ երիտասարդներուն, որոնք սկըսած են հրատարակել «Իրաւունք» շաբաթաթերթը:

×

1891.— Զուիցերիոյ առաջին հայ տը – պարանը բացուած է Ժընեւի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, որ առաջին առթիւ սկսած է հրատարակել «Դրօշակ» ամսաթերթը, թէեւ քաղաքական նկատումներով տպագրութեան վայր նշանակուած է Վիէննան:

×

1894.— Յունաստանի առաջին հայկական տպարանը հիմնուած է Աթէնքի մէջ, Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ, որ առաջին առթիւ սկսած է հրատարակել «Ապտակ» երգիծաթերթը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

ԺԴ. – ԺԷ. դարերէն մեզի հասած են հայկական նրբարուեստ գորգեր, որոնց գլխաւոր դաշտը գեղազարդուած է բուսական եւ կենդանական մոթիվներով:

Այս խումբին կը պատկանի ԺԴ. դարու առաջին կիսուն հիւսուած գորգը, որուն վրայ կը տեսնենք հայ տառերով գործողին անունը՝ «Անահիտ»: Ներկայիս ան կը գտնուի Վիէննայի թանգարանը: «Անահիտ» գորգը բանուած է նուրբ արուեստով մը եւ գեղարուեստական ակնառու կատարելութեամբ:

«Անահիտ» գորգին հայ արուեստագէտ նկարիչը անոր վրայ պատկերացուցած է, խստօրէն ոճաւորուած, վիշապներու մոթիվներ, որոնք կուգան հին դարերէն, տոհմատիրական կարգերէն եւ համաձայն հայկական հին, աւանդական ըմբռնումներուն կը խորհրդանշէին տոհմը, անոր ուժը եւ ասոր համար ալ աստուածացնելով կը պաշտէին զանոնք: «Նախաքրիստոնէական շրջանին վիշապներու հանդէպ Հայերու պաշտամունքը,— կը գրէ Յ. Քիւրտեան, — կը խորհրդանշէր կը – ցումը դէպի բարութիւն: Քրիստոսի կը – րօնքը չկրցաւ ջնջել զայն, այլ փոխակերպեց իբրեւ վնասակար ուժերու արտայայտութիւն: Եւ սակայն, հայ ժողովուրդին մէջ, թերեւս անգիտակցաբար, մնաց միեւնոյն պաշտամունքը: Նախքան քարի դարու շրջանը, Քրիստոսի ծնունդէն հինգ հազար տարիներ առաջ երբ Սումերացիները չէին հասած դեռ Բաբելոն, Հայաստանի մէջ կը տիրապետէր հաւատքը մօր եւ վիշապի հանդէպ»:

«Անահիտ» գորգին վրայ կը տեսնուին ոճաւորուած ծաղիկներ: Ասոնք կը խորհրդանշեն կեանքը իր յաւերժական տեւականութեան մէջ: Այդ ծաղիկներուն քով զետեղուած են բարի վիշապները, որոնք կը պաշտպանեն այդ ծաղիկ–կեանքը, մարդը, իր գոյութեան սպառնացող չար ուժերու դէմ: Եւ իբրեւ հետեւանք այդ աւանդական ըմբռնումներուն, վիշապները լաւագոյն տեղերը գրաւած են հայկական գորգերու մակերեսին վրայ:

«Անահիտ» գորգին կը յաջորդեն, մէկ լայն եւ երկու նեղ շրջագօտիներով, որոնք զարդարուած են բուսական եւ ծաղկային մոթիվներով:

«Անահիտ» գորգին կը յաջորդեն, նոյնպէս, վիշապներով ուրիշ գորգեր, որոնք բազմաթիւ անգամներ ցուցադրուեցան միջազգային ցուցահանդէսներու մէջ՝ 1873ին Փարիզ, 1891ին Վիէննա, 1910ին Միւնիխ եւ որոնց ինքնայատուկ ոճը, գլխաւոր գոյներու սքանչելի դասաւորումը աշխարհի հիացումը գրաւեցին իրենց վրայ: Այս գորգերը իբրեւ առաջնակարգ արուեստի գործեր տեղ գրաւած են համբաւաւոր թանգարաններու մէջ: Այսօր ալ եւրոպական լեզուներով հրատարակուած ծաւալուն եւ արժէքաւոր հեղինակութիւններու մէջ կը վերարտադրուին անոնց նկարները, ուրիշ նշանաւոր գորգերու կարգին: Անոնցմէ քանի մը օրինակներ մէջ բերելով հոս, կ'ուզէինք ցոյց տալ անոնց մոթիվներուն համաչափ կարգաւորման բացառիկ եղանակը, ինչ որ կը վկայէ մասնաւորապէս այդ գորգերուն զարդարուեստագէտներուն բարձր ճաշակը:

Այս շարքէն առաջինը կարելի է նկատել 2·80 մեթր լայնք եւ եօթը մեթր երկայնք ունեցող պատկառելի գորգը: Անոր դաշտին գլխաւոր գոյնը կը կազմէ կարմիրը, ճերմակը, սրճագոյնը եւ ուրիշ երկրորդական երանգներ: Այս գորգը ամբողջութեամբ կազմուած է բուրդէ, թէ հէնքաթելը, թէ միջնաթելը եւ թէ խաւթելը: Ունի ինքնայատուկ յօրինուածք միակ շրջագօտիով: Անոր մակերեսին վրայ հիւսուած են, խստօրէն ոճաւորուած վիշապներու կողքին ծաղիկներ, թռչուններ: Կը կարծուի հիւսուած ըլլալ Աղթամարի կամ անոր շուրջի գիւղերուն մէջ եւ ասոր համար ալ ան կը կոչուի Աղթամար: Ներկայիս կը գտնուի Պերլինի կառավարական թանգարանին մէջ: Ուրիշ աղթամար գորգ մըն ալ, որ կը գտնուէր նոյնպէս Պերլինի թանգարանին մէջ 1945ին ամբողջութեամբ այրեցաւ:

ԺԶ. դարուն կը վերագրուի ուրիշ վիշապաւոր գորգ մը: Իբրեւ չափ ան ունի 2,65 մեթր լայնք եւ 7·40 մեթր երկայնք: Այս գորգին գլխաւոր զարդերը կազմող վիշապները շրջանակուած են շեղանկիւնային բաժանումներու մէջ: Անոր շրջագօտին նոյնպէս նեղ եւ միակն է, որուն մէջ դրուած են ոճաւորուած ծաղիկներու հետ նաեւ տերեւներ: Այս գորգին իբրեւ գոյն ընտրուած է զմրուխտի կանաչը, որ սքանչելի կերպով կը ներդաշնակուի ոսկեգոյնին, քաղցր կարմիրին եւ որճագոյնին հետ: Ան նոյնպէս հիւսուած է զուտ բուրդէ եւ զայն կ'անուանեն Քուպա – Արտաշատ: Ներկայիս կը գտնուի Պերլինի թանգարանը եւ 1945ին այրած է անոր մեծ մասը:

Ս. ԳՍԳԱՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Գրասենեակի մը պաշտօնեաները փարթի մը կը պատրաստեն: Ամէն մէկը կը խոստանայ բան մը բերել:

— Սփակէթթի կ'ըսէ Իտալացին:

— Ուիսկի, կ'ըսէ Անգլիացին:

— Եղբայրս, կ'ըսէ Սկովտիացին:

«ՅԱՌԱՋԿԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (446)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՄԱՐԻՈՒՍԻ ԵՐԿՈՒ ԱԹՈՌՆԵՐԸ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ ԿԸ ԿԵՆԱՆ

Ցանկարծ զանգակի մը հեռաւոր եւ մելամաղձոտ ճօճումը ապակիները դղրդեց: Սէն Մէտարէն ժամը վեց կը զարնէր:

Ժոնտրէթ գլուխը վեր–վար ընելով ժամացոյցին իւրաքանչիւր զարկը համրեց: Երբ վեցերորդը զարկաւ, մատներով ճրագին քիթը առաւ:

Յետոյ սկսաւ քալել սենեակին մէջ, մըտիկ ըրաւ լսելու համար թէ արդեօք ձայն մը կուգա՞յ. նրբանցքէն քալեց եւ նորէն մտիկ ըրաւ:

— Բաւական է որ գայ, կմկմաց, յետոյ նորէն իր աթոռին քով եկաւ:

Հազիւ թէ կը նստէր, ահա դուռը բացուեցաւ:

Ժոնտրէթին կինը բացած էր դուռը, եւ նրբանցքին մէջ կը կենար սոսկալի սիրուն ձեւ մը ընելով զոր գողի լապտերին ծակերէն մէկը վարէն կը լուսաւորէր:

— Հրամմեցէք, պարոն, ըսաւ կինը:

— Հրամմեցէք, բարերարդ իմ, կրկնեց Ժոնտրէթ արագօրէն ելլելով:

Պ. Լըպլան երեւցաւ:

Հանդարտ կերպարանք մը ունէր, որ տարօրինակ պատկառանք մը կուտար իրեն:

Չորս լուիճի դրաւ սեղանին վրայ:

— Պ. Ֆապանթու, ըսաւ, ահաւասիկ ձեր սենեակին վարձքին եւ առաջնական պէտքերուն համար: Ետքն ալ Աստուած ողորմած է:

— Աստուած փոխարէնը հատուցանէ ձեզ, առատասիրտ բարերարդ իմ, ըսաւ Ժոնտրէթ եւ արագութեամբ կնոջը մօտենալով.

— Ետ զրկէ կառքը, ըսաւ կամաց մը:

Կինը ձգեց գնաց, մինչդեռ ամուսինը բարի եկաք ըսելով հազարումէկ քաղաքավարական ձեւեր կ'ընէր եւ աթոռ մը կուտար Պ. Լըպլանին: Պահ մը ետք կինը եկաւ եւ ըսաւ անոր ականջին.

— Կառքը գնաց:

Ձիւնը որ առաւօտէն ի վեր անընդհատ կուգար, այնքան թանձրացած էր որ ոչ կառքին գալը եւ ոչ ալ մեկնիլը լսուած էր:

Սակայն Պ. Լըպլան նստած էր:

Ժոնտրէթ նոյնպէս նստած էր միւս աթոռին վրայ որ Պ. Լըպլանին դէմն էր:

Հիմա գաղափար մը ունենալու համար տեսարանին վրայ որ պիտի հետեւի, ընթերցողը թող մտքին առջեւ բերէ սառնաբեր գիշերը, Սալփէթրիէրի ձիւնապատ եւ ամայի վայրերը, որոնք անբաւ պատանքներու պէս ճերմակ կ'երեւան լուսնի ճառագայթով, կանթեղներու պատրոյգի լոյսը, որ տեղ տեղ այս տխուր պուլվարները եւ սեւ կնձնիներու երկայնաձիգ շարքերը կը կարմրէ, գիշերապահներու կայանէն մինչեւ Կորպոյի տունը քառորդ մղոնի մը մէջ թերեւս ամենեւին անցորդ չգտնուիլը, այն յետին ծայր լռութիւնը, սոսկումը եւ խաւարը որոնք Կորպոյի տունը կը շրջապատեն, Ժոնտրէթին ճրագովը լուսաւորուած ընդարձակ սենեակը որ այս խարխուլ տունին, մեկուսացած վայրերուն եւ մթութեան մէջտեղն է, եւ այս որջին մէջ երկու մարդու սեղանի մը քով նստած ըլլալը Պ. Լըպլանի, որ հանդարտ է, Ժոնտրէթի, որ կը ժպտի եւ ահարկու է, կինը որ մատակ դայլ մըն է եւ անկիւն մը քաշուած, Մարիուս որ միջնորմին ետեւ աներեւոյթ կանգուն կը սպասէ որ ամէն բան կը լսէ, որ ամէն շարժում կը տեսնէ, եւ աչքովը կը դիտէ՝ ձեռքը ատրճանակ մը բռնած:

Մարիուս գանիլ կը զգար միայն, բայց ամենեւին չէր վախնար: Ատրճանակին բունը կը սեղմէր եւ սիրտ առնել կը զգար: Պիտի կեցնեմ այս թշուառականը երբ որ ուզեմ, կ'ըսէր մտովի:

Կը զգար թէ ոստիկանութեան մարդերը տունին քովերը տեղ մը դարանի մտած են, թէ որոշուած նշանը տրուելուն կը սպասեն եւ թէ բոլորովին պատրաստ են հասնելու եւ թշուառականը բռնելու:

Մանաւանդ կը յուսար որ Ժոնտրէթի եւ Պ. Լըպլանի այս բուռն հանդիպումէն լոյս մը ժայթքելով պիտի լուսաւորէր ինչ որ Մարիուս կ'ուզէր իմանալ:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Պ. ԼԸՊԼԱՆ ՄԹԻՆ ԽՈՐՇԵՐ ՏԵՍՆԵԼՈՎ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳՈՒԻ

Պարոն Լըպլան նստաւ չնստաւ, դէպի խշտեակները նայեցաւ, որոնք թափուր էին:

— Ի՞նչպէս է վիրաւոր խեղճ պզտիկդ, հարցուց:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Օր. Զարուհի Թորոսեան, Զապէլ Թորոսեան եւ Հայկանուշ Թորոսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի քրոջ՝

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ, Թորոսեան քոյրերը հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50ական Ֆր. Աղքատախնամին եւ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, 20 Ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի անտէր հիւանդներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Հերմինէ Անուշեան եւ Տիկին Նեկտար Կարապետեան 50ական Ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցւոյ աթոռներուն նորոգութեան համար իրենց մօր Տիկին Իսկուհի Հայթայեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Սրբուհի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ Սկիւտարի ամերիկեան վարժարանի ընկերուհիներէն՝ Տիկին Շնորհիկ Վահանեան (Քանն) փոխան ծաղիկի յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Մարգար Ղարիպեանի եւ ընկեր Յովհաննէս Տէրտէրեանի, իրենց զաւկին եւ զարմիկին ողբացեալ Ժան Ղարիպեանի կսկծալի մահուան առթիւ, (Կարտանի արկածին զոհ):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հեղինակ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԻՐ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

(Պէյրութ, 1968)

«...Այս հատորին մէջ պիտի գտնէք ճառեր՝ հրաբխային կրակով արտասանուած, գրական էջեր՝ մեղրահամ լեզուով մը գրուած, բանասիրական վէճեր՝ զարմանալի հմտութեամբ հիւսուած, պատմական նիւթեր՝ ի խորս պեղուած, լեզուաբանական հարցեր՝ յստակօրէն պարզուած, նոյնիսկ աստուածաբանական գրութիւններ՝ անուրանալի հեղինակութեամբ ներկայացուած...» (Հրատարակիչները) :

— Այս գիրքը, պատրաստ վիճակի մէջ տեսնելէ քանի մը օր ետք, Շաւարշ Նարդունի կը կնքէր իր մահկանացուն.—

Գին՝ 10 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 11·20, (հասոյթը կը յատկացուի իր գործերու հրատարակութեան ֆոնտին):

Ստանալու համար դիմել՝
N. HOVANNESSIAN
13, Rue du Soleil, Paris (20e)
C. C. P. PARIS 7065-15

Կարելի է նաև անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ իր Յորելենական յանձնախումբին :

Տարաբախտ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին, Ուրբաթ:

Հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր շիրիմին կառուցման :

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 27ին, երեկոյեան ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանդի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի Մարտ 31ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ: Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ: Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը:

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 Ֆր.: Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին : Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան ֆոնտին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAMի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ինչպէս նաեւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Ռիւ Լաֆայէթ : Աճէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : Մարգարեան, 32 Ռիւ Թռէվիզ :

Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (Քատէ) : Շիրինեան, 36 Ռիւ տը Քլէռի : Զաքմչեան, 20–22 Ռիւ Ռիշէ :

Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազատ հող մը, Փարիզ կամ արուարձան որ մօտաւորապէս 15 մեթր ճակատ ունենայ : Վճարումը՝ կանխիկ :

Վարձու մէկ կամ երկու սենեակ խոհանոցով, Փարիզ կամ արուարձան, ի հարկին ռըփրիզով, առանձին այր մարդու մը համար :

Դիմել՝
M. DAKESSIAN
91, Rue du Général-Leclerc
95 - GROSLAY

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիկ մասնաճիւղին կողմէ, 4 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփորի սրահը :

Այս Կիրակի, ժամը 16ին : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (երգ), Պ. Մկրտիչ Ֆէրմանեան եւ Պետրոս Պետիկեան (երգ եւ սազ), հայկական պար եւ զանազան անակնկալներ :

Մէթրօ Մէրի տ'Իսի եւ առնել 190 թիւ օթօպիւսը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ
JEUDI 27 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11473 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.473

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Իր յուշերուն մէջ, մեր յեղափոխութեան հոմերոսը՝ Ռուբէն էջեր ունի Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր Արամ Մանուկեանի մասին, որուն մահուան յիսնամեակն է այս տարի :

Խօսելով Արամի մասին, Ռուբէն կ՚ըսէ.

« Սէրգէյին (Արամի նախկին անունը) նայելով՝ կը հասկնայի թէ ի՞նչ կը նշանակէ՝ « Հաւատք քո կեցուցանէ զքեզ » : Կը հասկնայի թէ որքա՛ն թոյլ եւ խախուտ է բանականութիւնը՝ հաւատքին առջեւ ...» :

Խորաթափանց մտքի մարդ՝ Ռուբէն քանի մը տողով տուած է Արամի պատկերը, որ հաւատքի հրաշազան զօրութեամբ կը ներկայանայ մեզի : Առանց այդ հաւատքին, որ պայքարի ջիղ եւ ներքին ուժականութիւն կուտայ ղեկավարին ու անոր ետեւէն գալող բազմութիւնները կը նետէ ռազմի դաշտ, անկարելի է բացատրել կարգ մը երեւոյթներ, որոնցմով այնքան հարուստ է Հայոց Պատմութիւն կոչուող արիւնի եւ հուրի մատեանը :

Դէպքերը նկարագիրներ կը կերտեն ու դէմքերը այդ նկարագրով ուղղութիւն կուտան դէպքերուն : Այս պարագային մէկը կարելի չէ զանազանել միւսէն եւ ճշդել ազդեցութեան սահմանները : Մենք սակայն, երբ Հայաստանի անկախութեան հրաշակերտումէն յիսուն տարի ետք, կը փորձենք դէպքերու հոլովոյթը պատկերացնել, չենք կրնար Արամի անհատականութեան դրոշմը չտեսնել պատմակշիռ այն իրադարձութիւններուն վրայ, որոնք վեց հարիւր տարուան ստրկութենէ մը ետք, անկախութեան արշալոյսը պիտի բանային հայ ժողովուրդին առջեւ :

Այդ անհատականութեան հիմնական գիծը, որ աննահանջ պայքարողի անխորտակ կամքով կը զինէր Արամը, իր ուժը կը ստանար այն խոր հաւատքէն, որ Վանի հերոսամարտին ղեկավարը ունէր իր ժողովուրդին անկապտելի իրաւունքներուն եւ վսեմ առաքելութեան հանդէպ :

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ, կան հազուագիւտ պահեր, երբ այդ ժողովուրդը պէտք ունի իր մէջ թաքուն մնացած բոլոր ուժերուն դրսեւորումին՝ կարենալ տոկալու համար ճակատագրի հարուածներուն : Մանաւանդ՝ գալիք տասնամեակներուն եւ դարերուն համար՝ ճշդելու նոր ուղիներ՝ իր ազգային գոյատեւման համար : Այդ պահերը կը կարօտին բացառիկ մարդոց, բացառիկ անհատականութիւններու, որոնք իրենց մէջ ամբողջութեամբ խորացնեն եւ մարմնացնեն ժողովուրդի մը ապրելու կամքը :

Արամ այդ բացառիկ մարդը եղաւ, բացառիկ այդ դէմքը, որ ըմբռնեց վայրկեանին պահանջները, բարձրացաւ օրուան հրամայականներուն բարձրութեան եւ ոգի ու ուժ ներշնչեց տարահալած բազմութիւններուն՝ զանոնք վերածելու համար հայրենիքի փրկութեան, Հայութեան գոյատեւման համար կռուիլ գիտցող, մեռնիլ գիտցող արի արանց բանակի մը :

Այսօր, իր մահէն յիսուն տարի ետք, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք յիշատակին առջեւ անոր, որ երանութեամբ մը, ինչպէս կ՚ըսէ Ռուբէն՝ «առանց տեսնելու Հայաստանի Հանրապետութեան անկումը, յաւիտենապէս բաժնուեցաւ այս աշխարհէն», եւ որ իր կրակոտ ճառերէն մէկուն մէջ, երբ կը խօսէր իր նահատակ ընկերներուն մասին, կ՚ըսէր.

« Սիրելիք, լացը, սուգը նրանց համար չէ, որոնք նահատակուեցին եւ անմահութիւն վաստակեցին : Լացը, սուգը մեզի համար է, որ խօսում ենք նահատակութիւնից, բայց վախենում ենք վաստակել զայն ...» :

Արամ եւ բոլոր անոնք, որ իր ունկընդիրներու շարքերուն մէջ էին այդ օր եւ յետագային մասնակցեցան մայիսեան կռիւներուն, նախանձելու պատճառ մը չունեցան Սասնոյ լեռներուն վրայ ինկած իրենց եղբայրներուն : « Վաստակեցին» նաեւ իրենք այդ նահատակութիւնը եւ աւելին՝ թողուցին վաստակ մը, ամէնէն թանկագինը վաստակներուն, հայրենիքը, դարերով կորսուած, իր զաւակներուն հոգիին մէջ ապրող Հայաստանը, որ հրաշքի մը պէս վերագտնուեցաւ բախտաւոր օր մը :

Այս տարի յիսնամեակն է մեծ յեղափոխականին մահուան : Տարի մը ունինք ամբողջ՝ նոր սերունդներուն ներշնչման աղբիւր դարձնելու համար Երեւանի դիկդատորը, որ վերուստ սահմանուած առաքելութեամբ մը, ճգնաժամային պահուն, վճռական վայրկեանին, իր ժողովուրդին ղեկավարութեան կոչուեցաւ եւ կրցաւ այնքան կամք ու հաւատք դնել գործին մէջ, որ «բանականութիւնը շատ թոյլ եւ խախուտ » եղաւ՝ իր ներսը բորբոքող այդ կրակին առջեւ :

Տարիները որքան անցնին, այնքան աւելի պիտի բիւրեղանայ պատկերը, այս առասպելատիպ մարդուն, որ բախտորոշ օր մը գտնուեցաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր ուղեւորութեան քառուղիին վրայ եւ յստակօրէն ցոյց տուաւ այն ճամբան, որ պիտի տանէր Հայաստանի անկախութեան :

« ԱԶԴԱԿ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԸ

ԱՅՈՒՊ ԽԱՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Այուպ Խանի յաջորդը՝ Եահիա Խան ամէն բանէ առաջ զինուորական մըն է : Ծնած 1917ին, իր ուսումը կատարած է Փէնիապի համալսարանը եւ հնդկական զինուորական ակադեմիան : Բ. աշխարհամարտին ծառայած է Հնդկաստան, Միջին Արեւելք եւ Իտալիա : 1947ին պաշտօն ունէր ոտքի դնել Փաքիստանի պատերազմական վարժարանը, ապա ցամաքային բանակի ղեկավար կը դառնար :

Հրաժարող նախագահը՝ Այուպ Խան իշխանութեան գլուխն էր 1958ի պետական հարուածէն ի վեր, բայց վերջին ամիսներու ընդդիմութեան ճնշումը կը ստիպէր որ յայտարարէ թէ թեկնածու պիտի չըլլայ Յունիսի ընտրութեանց : Այս յայտարարութիւնը պատճառ կը դառնար որ երկիրը ամբողջ խռովութեանց թատր դառնայ եւ քաղաքացիական պատերազմի դուռը գտնուի : Ճարահատ, Այուպ Խան չէր սպասեր իսկ Յունիսի եւ կը հրաժարէր իշխանութիւնը ձգելով Զօր. Եահիա Խանի, որ անմիաջպէս պատերազմական վիճակ կը հռչակէր եւ Ազգ. Ժողովը կը ցրուէր :

Այուպ Խան յուսախաբ, կը քաշուի : չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ՝ ընկերային արդարութիւն հաստատել եւ աւելի լաւ բաշխում մը կատարել տնտեսական հանդիստի : Անգլիացիներուն համար, Եահիա Խան արեւմտասէր մըն է եւ երբեք չէ ծածկած իր հիացումը բրիտանական աւանդութեանց նկատմամբ : Խելացի եւ պարկեշտ, միշտ հաւատարիմ եղած է մառեշալ Այուպ Խանի :

Թէեւ կացութիւնը տակաւին շատ շփոթ է երկրին մէջ, բայց յոյս կայ որ Եահիա Խան կարենայ կարգ ու կանոն հաստատել : Կռիւները եւ սպանութիւնները կը շարունակուին սակայն, մանաւանդ արեւելեան Փաքիստանի մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ «ԽԱՂԱՂ» ՄԻՋՈՑՈՎ ԴԷՊԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆՈՂ ՈՒՂԻՆ.— Նախորդ հարցին նման տեսակէտները իրենց առաջին փուլին մէջ մեծ տարբերութիւն չունէին իրարմէ, քանի որ այս հարցին շուրջ երկու կողմերն ալ վաւերացուցած էին հասարակաց սկզբունք մը 1960ին, համայնավար 81 կուսակցութիւններու յայտարարութեան հետ : Խորհրդային ղեկավարներուն համար, հակաշխարհակալ ուժերը հետեւեալ կարգով կը ներկայանան աշխարհի մէջ.— Ընկերվարական ճակատը, «որ սիրելի զաւակն է միջազգային բանուորութեան», ապա յառաջադէմ երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները, եւ հուսկ ուրեմն ազգային ազատագրութեան ճակատները : Չինացիները կը շրջեն կարգը եւ կ՚ամբաստանեն իրենց զինակիցը, որ կ՚ուզէ ճախողեցնել «երրորդ աշխարհ»ի յեղափոխական պայքարը : « Պրաւտա» այս ամբաստանութեան կը պատասխանէ 22 Սեպտեմբեր 1963ին : «Վճռած ըլլալով արագացնել յեղափոխութիւնը, չին ղեկավարները անպատասխանատու քայլ մը կ՚առնեն մտածելով, թէ յեղափոխութիւնը կարելի է ընել ամենուրեք եւ բոլոր պարագաներու մէջ : Անոնք կ՚անտեսեն դասակարգային ուժերու իրական վիճակը, նկատի չեն առներ, որ այս կամ այն երկրին մէջ գոյութիւն ունին յեղափոխական կացութիւններ, ինչպէս նաեւ հաշուի չեն առներ միջազգային կացութիւնը » :

Բնականաբար, Մոսկուայի մէջ շուտով կասկած կը ծագի, թէ Չինացիները կ՚ուզեն արագացնել «երրորդ աշխարհ »ի պայքարը, որպէսզի երկրորդական գիծի վրայ ձգեն Խորհ. Միութիւնը շարժման ղեկավարութեան մէջ : «Արեւելք»ի կախարդիչ նշանախօսքին նպատակն է գրգռել ազգայնական եւ, նոյնիսկ, ցեղային զգացումները այն ժողովուրդներուն մէջ, որոնք կը պայքարին գաղթատիրութեան դէմ», կը յայտարարէ Սուսլով 14 Փետրուար 1964ին : «Այս նշանախօսքը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ արտայայտութիւնը գաղափարական եւ քաղաքական ձգտումներուն, զորս ունին գերագահութեան ձգտող չինացի ղեկավարները » :

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՅԻ ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ».— Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան այն յայտարարութիւնը, որ հիմ ունէր 1961ին մը շակուած ծրագիրը, եւ ըստ որուն Խորհ. Միութեան մէջ պրոլետարիայի մենատիրութիւնը տեղի տուած էր «բոլոր ժողովուրդներու Պետութեան » առջեւ, աւելի եւս պիտի արծարծէր տարակարծութիւնը երկու հակամարտ երկիրներուն միջեւ : Փեքինի համար, դասակարգային պայքարը իրողութիւն մըն է համայնավարութեան կառուցման ձգտող ընկերվարական փուլին մէջ : «Այնքան ժամանակ, որ կը շարունակուի դասակարգային պայքարը՝ մտաւոր թէ նիւթական մարգերու մէջ : դրամատիրութեան վերահաստատումը կը մնայ վտանգ, հետեւաբար, պէտք է պահպանել պրոլետարիայի մենատիրութիւնը ... ընկերվարութեան վերջնական յաղթանակին ապահովումը գործը չէ մէկ կամ երկու սերունդներու, որպէսզի վերջնական ըլլայ, անհրաժեշտ է հինգ կամ վեց սերունդ, նոյնիսկ աւելի » :

Խորհ. Միութեան մէջ դրամատիրութեան հաստատման մասին եղած այս ակնարկութիւնը, որ յետագային ամբաստանութեան բնոյթ պիտի ստանայ, մեծ ցասում կը ստեղծէ խորհրդային ղեկավար շրջանակներու մէջ : Սուսլով կը յայտարարէ 14 Փետրուար 1964ին : «Բնականաբար, կարգ մը ընկերվարական երկիրներու մէջ, որոնց շարքին կը գտնուի նաեւ Չինաստան, նախկին շահագործող դասակարգերէն հետքեր կը մնան : Սակայն ինչ կը վերաբերի Խորհ. Միութեան, ուր ընկերվարութեան յաղթանակը ամբողջական ու վերջնական է, անցեալին կը պատկանի : Երեսուն տարիէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք շահագործող դասակարգերու վերջին եւ ամէնէն բազմամարդ զանգուածին բնաջնջման, Խորհ. Միութեան մէջ քանդուած են դրամատիրութեան վերահաստատման նպաստող օճախները » :

Թ. Ա. Թ.

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄ

Այս երկու հարցերը մէկ հասարակաց յայտարար ունին քանի մը օրէ ի վեր, երկուքին մասին ալ գաղտնի բանակցութեանց մասին կը խօսուի :

Միջին Արեւելքի մասին, առջի օր չէզոք եւ հաւաստի նկատուած աղբիւրներ կը յայտնէին թէ Յորդանանի թագաւորը երկու գաղտնի տեսակցութիւն ունեցած է Իսրայէլի Արտաքին նախարար՝ Էպանի հետ, Լոնտոնի մէջ, բայց այս հանդիպումը արդիւնք չէ տուած : Ապպա Էպան անմիջապէս հերքեց նման լուր մը, բայց խորայելեան մամուլը կ՚ըսէ թէ Էպան չէր կրնար տարբեր բան ընել եւ ընդհանրապէս այն ապահովութիւնը կայ որ հանդիպում մը եղած է Յորդանանցի եւ Իսրայելցիներու միջեւ «վերին աստիճանի » վրայ :

Միւս կողմէ Միացեալ Նահանգները նոր ծրագիր մը առաջարկած են չորս մեծերուն եւ Իսրայէլի ու Արաբ Մ. Հանրապետութեան : Մանրամասնութիւն չը կայ այս մասին, բայց բանբերի մը համաձայն, կարգ մը «փափքելի տարբերու» վրայ հիմնուած է, որոնք չորսերու խօսակցութեանց նիւթ պէտք է ըլլան եւ իբրեւ հիմ ծառայեն : Բայց ծանօթ է որ Իսրայէլ չընդունիր որ Մեծերը կարգադրեն իրենց գործերը :

Գալով Վիէթնամի, Սայկոն ՏԷ Ֆաքթօ ընդունած ըլլալով ազատագրման Ազգ. ճակատի (Վիէթքոնկ) գոյութիւնը, կը թուի թէ ամէն բան կը դիւրանայ : Զօր. Թիէօ յայտարարած է «պատրաստ ենք եւ կը մաղթենք անձնական, ապա գաղտնի խօսակցութիւններու ձեռնարկել Ազատ. Ազգ. Ճակատին հետ, եթէ կը փափաքի» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՄԻՆՏԷՐՆԻ յիսնամեակին առթիւ, Պոնոմարեւ յայտարարած է թէ Մաոյի յետամնաց ոգին, Մաոյիզմի ազգայնաբոլութիւնը այլեւս ամէն մարդու համար գաղտնիք չեն :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Չորեքշաբթի առտու կը շարունակէր պայքարիլ մահուան դէմ, արտակարգ դիմադրական կարելիութիւն մը ցոյց տալով : Սրտի նոր տագնապ մըն ալ անցուցած է եւ բժիշկները վերապահ են, բայց վերջին խօսքը, այս անդամ ալ, իրենց չի պատկանիր :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Չէուչէսքու Թուրքիայով սկսաւ իր պալքանեան շրջապտոյտը :

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ «ՄԷՏԻԱՆԵՐԸ» — ԼԵԼԻԱ ԿՈՒՍՍՕ — ԺՈՐԺ ՌՈՀՆԷՐ — ՓԱ-ԶՈԼԻՆԻԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ — ԱՆԻ ԿԱՍԷՐ — ՀԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ — ՀԷՐ-ՊԸՐԹ ՖՕՆ ԳԱՐԱԵԱՆ — ԴԱՇՆԱԿ ՄԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՊԱՏՈՒԵԼ—ԳԻՇԱՏԻՉ ԹԸՌ· ՉՈՒՆՆԵՐ — ՔԻԼԻՄԱՆՃԱՐՕ — ՍՏՈՒԵՐՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ — ՌՈՒՃԻԷՐՕ ՌԻՉՉԻ — ԳԱՐԼ ԺԱՍՓԸՐՍ — ՌԻԽԹԷՐ ՄԱՅԶԷԼ — ԱԺԱՔՍ · ՊԷՆՖԻՔԱ — ԻԿՈՐ ՈՒ ՆԱԹԱԼԻԱ ՕՅՍԹՐԱԽ — ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Դ.

28 Փետրուար

Ազատագրումէն անմիջապէս ետք՝ մօտ տասը տարի՝ իմ սերունդի տղոց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը հայեացքը կեդրոնացուցած էր Ժան – Փօլ Սարթրի վրայ՝ հիացումով խառն ակնածանքով : Գրեթէ միշտ իրաւունք ունէր : Յետոյ՝ ի՞նչպէս պատահեցաւ չեմ դիտեր՝ անըզգալաբար հեռացանք իրմէ : Կարծես կորսուեցաւ Փիլիսոփան, մնաց չլացող գրողը :

Ու անցեալ Մայիսի փոթորկոտ օրերուն, դժուար կարելի կ՚ըլլար մինչեւ իսկ անդորրութիւնը ապահովել սրահին մէջ, երբ կը խօսէր ան Սորպոնի անպիոնէն :

Ծիծաղ կ՚ուրուագծուէր դէմքերուն վրայ. զուարթ բացագանչութիւններու տեղի կուտար իր ասուլիսը : Հաւատքը պակսած՝ հինցած էր գոյութենապաշտութիւնը՝ տրամաբանական կարծուած այդ փիլիսոփայութիւնը. սպառած ինքն իր մէջ :

Ինձ համար ալ նոյնպէս՝ շատոնց արդէն փշրուած՝ նմաչ ծովեզրին վրայ անհետացող յոգնած ալիքներու փրփուրին :

Գոյութենապաշտութիւնը յոռետես՝ մեռցուցած էի իմ մէջ կը յիշեմ Եասփըրս սերտելով : Ան կուտար կարելի գոյութեան մը փիլիսոփայութիւնը :

Երէկ գիշեր ձայնասփիւռէն իր մահուան լուրը՝ յանկարծ զգացի թէ կը սիրէի Եասփըրսը՝ թէ իմ նախասիրած ժամանակակից փիլիսոփան էր :

Իր «Ներածութիւն փիլիսոփայութեան» գիրքը կարդալէ ետք միայն կը կարծեմ գտած ըլլալ հոգեկանը մտայինին կապող կամրջակ մը : Ուրկէ առանց վախնալու կարենաս անցնիլ մութ գիշերուան մը մէջ :

Ու համակրութիւնս, խոստովանիմ, մարդուն էր ուղղուած նախ. իր քաղաքացիական կեցուածքին բերմամբ : Առաջինն էր եղած, պատերազմէն ետք, ազգովին Գերմանացւոց պատասխանատուութիւնը յայտարարելու Նացիներուն գործած արարքներուն համար :

Կարլ Եասփըրսի փիլիսոփայութիւնն ալ շատ հեռու է մեզ լաւատեսութեան մըզելէ, բայց զէթ անյոյս եւ ամուլ յոռետեսութիւն մը չի քարոզեր ինչպէս Սարթրը :

Ընդհակառակն՝ հոգեբան, բժիշկ, մեր բոլոր ստորակայական բարդոյթները լաւ ուսումնասիրած, շատ մօտիկը Ֆիխթէի ու Հէկէլի տեսլապաշտ ըմբռնումներուն, նաեւ սնանած Սպինոզայի խորհուրդով՝ Եասփըրս գիտցած է, տխուր ժխտական կողմը կեանքին, համբերատար ոգիով դիմադրաւելու ուժը ներմուծել քսանեւորդ դարու մարդուն խռովեալ հոգիին :

Իր փիլիսոփայութեանը մէջ կը գտնեմ այն հասարակ յայտարարը զոր բոլորս կը փնտռենք յայտնեալ կրօնքներուն ու անկրօնութեան միջեւ :

Կայ հոն՝ հոգեկան առաւել պառակտում, բայց նաեւ մտային զարթնում : Աստուած մը միշտ անծանօթ՝ նաեւ աներեւոյթ՝ որ կը թուի գերազանցապէս հրաշագործ քան յայտնուածը :

Կա՛յ հոն՝ գիտութեան ճշգրիտ տեղը՝ մարդկային մտքին ոլորտներուն մէջ՝ նաեւ անոր սահմանները : Ու յետոյ փիլիսոփայութեան. որ կը պայմանաւորէ մարդը՝ բանալով անոր վերացականութեան ուղին : Կը պատրաստէ զայն, որպէսզի ձգտիլ փորձէ այդ կէտին : Հոս, հաւանաբար մերձեցնող լուսանցք մը գոյութիւն ունենայ, Եասփըրսի ու Հայր Թէյեար տը Շարտէնի խորհուրդներուն միջեւ : Իրարու զուգընթաց ճամբաներով հասնիլ կ՚ուզեն կարծես նոյն կէտին, տարբեր սահմանումով :

Եասփըրս կը տեսնէ դիրքաւորումի տարբերութիւն գիտունին ու փիլիսոփային միջեւ, առանց գերակշռութիւն ապահովելու մէկուն թէ միւսին՝ բայց երկրորդը աւելի հակամէտ զուցէ հասկընալու մեզ պարփակող ուժը : Պարփակող՝ գլխագիրով :

Այդ ուժը ըլլալով մնացեալ անհասկընալի երեւոյթներուն բանալին՝ բայց աներեւոյթ մնալով նոյնինքն : Ու այս հակասութիւնն է որ պարտաւորիչ կը դարձընէ փիլիսոփային դերը՝ աւելի ճիշդ փիլիսոփայելու պարտաւորութիւնը մարդուն համար՝ որն է՝ ջանալ նշանները բացատրել ու հասկնալ միանգամայն՝ հասնելով մինչեւ թուանշաններուն :

Հոդ կը կայանայ նաեւ մարդուն ազատութիւնը : Ազատութիւնը, մեզի տրամադրուած բարիք մը չէ, չի տրուիր, ապահովուած չէ՝ այլ մղումով մըն է որ կրնանք իրագործել՝ գրեթէ յզանալով :

Զգտելով անոր՝ ելլելու համար ամուլ կացութենէ մը : Համբերատար սպասում մըն է կարծես Եասփըրսի դրութիւնը ուրուն հորիզոնները զոց չեն սակայն, ու կ՚առաջնորդէ մեզ առօրեային ընդունելութեան նախ՝ եւ յետոյ հոգեկան խաղաղութեան :

Կը յանձնարարէ կարդալ սորվիլ հրաշքներու գիրքէն : Հրաշքներ որոնք երբեմն յայտնուած իսկ չեն տակաւին, քանի անոնք պահուրտած կը մնան մեր հոգիներուն մէջ առաւելաբար :

Այո, սպասում մը՝ կը տարուիմ եզրակացնել՝ բայց ստեղծագործ սպասում, քանի կ՚առաջնորդէ ան մեզ վերացականին՝ որ Եասփըրսի փիլիսոփայութեան կեդրոնական առանցքը կը կազմէ եւ մարդուն յոյսը :

×

5 Մարտ

Հրաբխային ժայթքում մը կայ Ռաւելի ձախ ձեռքի համար յօրինած քօնսէրթոյին մէջ. եղերական շունչով է գրի առնուած : Երեւումէն քառասուն տարի ետք պահած է տակաւին իր նախնական թարմութիւնը : Ընդհանուր պատերազմին աջը կորսնցուցած բարեկամի մը ձօնուած է գործը :

Իբր ներածութիւն, նուագախումբին կատարած հանդարտ քանի մը չափերէն յետոյ, Ռիխթէրի ձախ թաթը կուգայ, աջին ալ դերը լիովին կատարելու կամքով, ճեմել ստեղնաշարին մէկ ծայրէն միւսը : Վիրաւոր թռչունի մը կերպարանքը ունի աչ դաշնակին առջեւ. երբեմն կորսուած հայեացքով, մերթ ընդ մերթ գլխիկոր հրեշտակ կամ խածան հսկայ : Ոգեհարցի աչքերով : Հարուստ է, շատ հարուստ Ռիխթէրի ներքնաշխարհը : Ալլէկրոյին սկիզբը՝ ճագը յիշեցնող կշռոյթներով :

Երփներանգ նախադասութիւններ : Բիւրեղեայ հնչականութիւն : Դէպի վերջաւորութեան, հրաբուխը մարելէ առաջ իր առաւել հրաշէկ լաւանները կը ժայթքեցնէ : Ու կ՚աւարտի յանկարծ Ռաւելի այս խռովալից հեղինակութիւնը, հինգ վերջին կտրուկ չափերու վրայ :

Սրահը անբաւարար կը գտնէ մեկնաբանին բաժինը յայտագրին մէջ : Հրահրած երեւակայութեամբ՝ անխնայ՝ կը ստիպէ Ռիխթէրին ծայրէ ի ծայր կրկնել քոնսէրթոն : Եզակի երեւոյթ :

Երկրորդին՝ նոյնքան յուզիչ՝ նոյնքան համոզիչ :

Կը լսեմ ետեւի կարգէն կարկաջահոս մրմռումներ որոնք կը միտին բազդատութիւններ ընել. առաջին անգամ լաւ չէր կ՚ըսէ՝ բայց երկրորդին համամիտ կը գտնուի՝ վիզոնապատ քննադատ մը : Ռիխթէրը աչքովը տեսնելու եկած է : Երաժշտութիւն լսելն ալ համբերութեան կը կարօտի : Ու այս երեկոյթը նախապատրաստական բնոյթ ունի, քանի Ապրիլի սկիզբ կուգանք նոյն բեմին վրայ լսել զինքը երկու առանձին յայտագիրներու ընթացքին Պախի Փրէլիւտ եւ Ֆիւկերուն մէջ : Ամբողջութիւնը : Վարպետներ Վանտա Լանտովսքա ու Էտվին Ֆիշէրէ ետք՝ երկուքն ալ անվերադարձ մեկնողներ՝ յայտնի է որ Սվիաթոսլաւ Ռիխթէր կ՚ուզէ կնքել դաշնակահարին աւետարանը անգամ մըն ալ իր կնիքով : Այսպիսի արկածախնդրութիւն փորձել բեմի վրայ ազնուութեան ալ նշան է :

Նոյն յայտագրին մէջ՝ Լորին Մայզէլ որ կը հանդիսանայ նոր սերունդին լաւագոյն ղեկավարներէն մին Գարլօ – Մարիա Ժիւլինի, Զուպին Մէհթա եւ Ժորժ Փրէթրի կողքին՝ վիպապաշտ բայց համադրական ոճով մը կուտայ Անթոն Պրուքնէրի երրորդ Համանուագը : Վակնէր ու Պրահմս սիրողը կընայ վերանալ Պրուքնէրի երաժշտութեամբ : Առաւելաբար այդ երկուքին խառնուրդն է : Իր գործերը հետզհետէ կ՚ընդհանրանան, բայց պէտք է ընդունիլ թէ բոլորովին անիրաւ չեն ընդիմադիրները, որովհետեւ զուրկ չէ ան աւելորդապաշտութիւններէ : Երրորդ համանուագը ունի հրաբորբոք «սքէրցոյ» մը, բայց յամրաշարժ է վերջին մասը :

Գործը կարծես զտումի կարօտէր՝ ի յայտ գալու համար՝ թաքնուածը : Միսթիք երաժշտութիւն՝ սուրբ խորհուրդով : Փարիզի Ֆիլհարմոնիքը գերազոյն մեկնաբանութիւնը կուտայ գործին :

Երբ սրահը յամրօրէն կը պարպուի՝ կ՚աճապարեմ հանդերձապահ աղջկան մօտ՝ յանձնած ծրարս առնելու : Մէկ ծրար՝ երեք գիրք, նոյնը՝ մէկը պիտի կարդամ, միւսները պիտի նուիրեմ : Այսօր գնեցի : Պորիս Փիոթրովսքիի Ուրարտու քաղաքակրթութիւնն է ան : Կը սպասէի :

Անշուշտ ուսումնասիրութեան կը կարօտի. բայց առաջին ակնարկով առինքնող գիրք. արուեստագէտի գործ. գիտունի գործ : Թղթատեցի ու մէկ շունչով ալ քսանեւհինգ էջեր կարդացի : Դիւրահասկընալի : Մասնագիտական մասերն իսկ ոստիկանական վէպի մը արագութեամբ կը սահին : Ազատարար լաստ է այս գիրքը մեզի համար բազմաթիւ գետիններու վրայ :

Նոյնպէս՝ ասոր նման եւ հայ մշակոյթին նուիրուած՝ փոքրածաւալ, հրապուրիչ գիրքեր երկվեցեակներով գոյութիւն ունենալու են հրապարակին վրայ, ինչպէս ունին բոլոր ազգերը Քոնկոյէն մինչեւ Կիպրոս :

Ո՞ւր են մեր հիմնարկութիւնները : Մենք Հայերս չենք որ պիտի արթընցնենք գիրենք :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 4)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Պատանին ծրար մը ունէր թեւին տակ զոր իսկոյն բացաւ եւ մէջէն բարակ չուան մը հանելով՝ որուն ծայրը խոշոր դամ մը կապած էր, զայն նետեց աղջկան : Հասան չուանին ծայրին կապեց հաստ պարան մը որուն ծայրը հանդոյց մը շինած էր : Այդ հանդոյցին մէջ մուրճ մը անցուց եւ ըսաւ.

— Հիմա չուանը քաշէ, մուրճով դամը հաստատ կերպով պատին դամէ, պարանը անցուր դամին ու վար իջիր... Մի՛ վախնար ու ճարպիկութեամբ գործ տես :

Վայրկեանի մը մէջ պատանիին պատուէրները գործադրուած էին եւ Զիւլէհա պարանին վրայէն վար կը սահէր :

Հասանի համար ահռելի վայրկեան մը եղաւ այս : Մէկ կողմէ կը վախնար որ մանկատի աղջկան ուժը չի բաւեր ու պարանը թողլով դետին կ՚իյնայ, միւս կողմէ ակնարկը սոսկումով չորս կողմ կը շրջէր, տեսնելու համար թէ պահնորդ խումբ մը արդեօք յանկարծ երեւան պիտի ելլէ՞ր :

Վերջապէս աղջիկը ոտքը դետին դրաւ :

— Հիմա շուտով փախչինչ ու հեռանանք, ըսաւ պատանիին, կարծեմ որ խուզարկութիւնները սկսած են ներսը...:

Ու երկուքը վազն ի վազ ճամբայ ինկան : Երբ բաւական հեռացան եւ իրենք զիրենք ապահովութեան մէջ զգացին, մանկատի աղջիկը ըսաւ իր բարեկամին.

— Հիմա պատմէ տեսնենք թէ ի՞նչպէս իմացար իմ պատին վրայ գտնուիլս ու օգնութեան հասար :

— Իրաւ որ, պատասխանեց պատանին, ես ալ չեմ դիտեր...:

— Ի՞նչպէս չես դիտեր, հարցուց աղջիկը իր գեղեցիկ աչքերը պատանիին վրայ յառելով :

— Այս առտու երբ Սիւլէյման աղայէն իմացայ Երլտրզ փոխադրուիլդ ու քեզ սպառնացող վտանգը, գրեթէ խելքս կորսընցուցի, պատասխանեց Հասան կարմրելով, իսկոյն վազեցի մեր ընկերներուն քով՝ առած տեղեկութիւններս հաղորդելու : Անոնք ալ շատ յուզուեցան, բայց ճար մը չկրցան գտնել օգնութեան հասնելու : Տխրութեամբ մեկնեցայ Ճէմալ պէյի բնակարանէն ուր մեր ընկերները հաւաքուած էին : Ինծի այնպէս կը թուէր որ քեզի արդէն չարչարանքներու մատնած էին ու այս մտածումը սոսկալի կերպով կը յուզէր զիս : Կ՚ուզէի օգնութեան հասնիլ, ճար մը գտնել քեզ ազատելու համար այդ դժոխքէն կամ դոնէ վիճակակից ըլլալ քեզի...: Ու յանկարծ լերան կողմէն սկսայ վազել դէպի Երլտրզ առանց գիտնալու թէ ի՛նչ պիտի ընէի... յուսահատութիւնը զիս ծայրայեղ միջոցներու կը մղէր : Եւ ահա ինքզինքս գտայ Երլտրզի պարտէզները շրջապատող պատերուն տակ : Յուսահատ կատաղութեամբ մը այդ բարձր պատերուն կը նայէի, չեմ դիտեր ի՛նչ տեսնելու կամ լսելու համար, երբ յանկարծ քու հեծեծանքդ լսեցի... մնացածը դիտես : Հիմա դուն ալ պատմէ գլխուդ եկածները :

Աղջիկը իր կարդին պատմեց ինչ որ մենք արդէն դիտենք մանրամասնօրէն :

Երկու բարեկամները իրենց ճամբան շարունակեցին լերան կողմը :

— Ո՞ւր պիտի երթանք հիմա, հարցուց աղջիկը :

— Նախ Ճէմալ պէյի բնակարանը, մեր ընկերներուն քով, պատասխանեց Հասան :

Երբ հասան Առնավուտ քէօյի բարձունքը գտնուած բնակարանը, Սատըք պէյ եւ իր երկու ընկերները տակաւին խորհրդակցութեան մէջ էին : Զիւլէհայի ազատումը մեծ ուրախութեամբ ողջունեցին ու մանրամասնօրէն պատմել տուին պատահած բոլոր անցքերը :

Եւ սակայն նոր մտատանջութիւն մը եւ անձկութիւն մը իրենց միտքը պաշարեցին : Դեռատի աղջկան անհետացումը Երլտրզի պալատէն, բնականաբար մեծ յուզում պիտի պատճառէր Ապտիւլ Համիտի, որուն հետեւանքը պիտի ըլլար նորանոր խստութիւններ եւ հետապնդումներ :

— Գուցէ այս վայրկեանիս արդէն դաղտնի ոստիկաններն ու լրտեսները ամէն կողմ ցրուած են, դիտել տուաւ Սայի պէյ :

— Եւ եթէ Սաֆնազ հանըմ խօսի՝ այն ատեն մեր կացութիւնը շատ կը ծանրանայ, աւելցուց Սատըք պէյ :

— Նախ պէտք է այս երկու աղաքը ազատել ու անոնց վիճակը ապահովել, վճռեց Արիֆ պէյ :

— Այո, բայց ի՞նչպէս, հարցուց Սայի պէյ :

Երեք ընկերները ի զուր միջոց մը գտնել կ՚ուզէին, մանկատի աղջիկը փրկելու համար բռնաւորին ճիրաններէն :

Անկարելի էր երկար ատեն զայն պահել Ճէմալ պէյի բնակարանը, միեւնոյն ատեն շատ վտանգաւոր պիտի ըլլար զայն բնակարանէն հանել եւ ուրիշ տեղ փոխադրել :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար. – 89)

ՖԵՐՄՕՏԱՅԻՆ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՀՊԱՆ

—*—

ԲԱՀԱՊԱՐԳ ՖԱՀԱՔ

— Մեկնի՛ր դուռը, տեսո՛ւր ո՞վ է, տասը անգամ ասացի՝ ինձ չհանգստացնեն ու շտապեցնեն, ես ոչ ոքի չեմ ուզում տեսնել, ոչ ոքի՛ն, ոչ ոքի՛ն, ես ոչ ոքի չեմ ուզում տեսնել, ոչ ոքի՛ն, ոչ ոքի՛ն, ոչ ոքի՛ն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Իսկուհի Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տօլմաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Տօլմաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարդեւ Թաթարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Էօժէնի Պալթայեանին եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Նազարէթ Պալթայեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Ողբ. Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մահուան առթիւ Տիկ. Շահլամեան քսան Ֆրանք, Գ. Զաքարեան տասը, Ա. Սէմէրճեան 10, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր-Մեսրոպեան 30, Գ. Հալէպլեան, Անտրէ Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 10ական, Քէչիչեան ընտանիք 30, Հ. Սէմէրճեան տասը, Գազմիր ընտանիք քսան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարգիսեան տասը, Թադէոս Գլըճեան տասը, Տէր եւ Տիկին Յ. Գէորգեան քսան, Տիկին Ադէսեան քսան, Տիկին Ազարեան Զարիմեան, Տիկին Ճընտոյեան 10ական, Մ. Թայրայեան 60, Տիկին Է. Վառնաճեան քսան, Զհնուր Գասգասեան, Օր. Արզումանեան, 10ական Ֆրանք :

(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հեղինակ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԻՐ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

(Պէյրութ, 1968)

«...Այս հատորին մէջ պիտի գտնէք ճառեր՝ հրաբխային կրակով արտասանուած, գրական էջեր՝ մեղրահամ լեզուով մը գրուած, բանասիրական վէճեր՝ զարմանալի հմտութեամբ հիւսուած, պատմական նիւթեր՝ ի խորս պեղուած, լեզուաբանական հարցեր՝ յստակօրէն պարզուած, նոյնիսկ աստուածաբանական գրութիւններ՝ անուրանալի հեղինակութեամբ ներկայացուած...» (Հրատարակիչները) :

— Այս գիրքը, պատրաստ վիճակի մէջ տեսնելէ քանի մը օր ետք, Շաւարշ Նարդունի կը կնքէր իր մահկանացուն.—

Գին՝ 10 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 11·20, (հասոյթը կը յատկացուի իր գործերու հրատարակութեան ֆոնտին) :

Ստանալու համար դիմել՝
N. HOVANNESSIAN
13, Rue du Soleil, Paris (20e)
C. C. P. PARIS 7065-15

Կարելի է նաև անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ :

×

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ.— Ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Դռնբացէք ժամը 16ին :

(Շար.)

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (Ծաղկազարդ), ժամերգութեան առաւօտ ժամը 8·30, Անդաստան 9·35, նոր խումբով պատարագ 10, կը պատարագէ Հայր Գեղամ Վրդ. քարող 11·15, Երեկոյեան Դռնբացէք 18 :

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ Ուռօրհնէք ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, 4 Բիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփորի սրահը :

Այս Կիրակի, ժամը 16ին : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (երգ), Պ. Մկրտիչ Ֆէրմանեան եւ Պետրոս Պետիկեան (երգ եւ սաղ), հայկական պար եւ զանազան անակնկալներ :

Մէթրօ Մէրի տ'Իսի եւ առնել 190 թիւ օթօպիւսը :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ : Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ : Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թըրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը :

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը : Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 ֆր. : Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն :

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAMի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ինչպէս նաեւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Բիւ Լաֆայէթ : Անէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : Մարգարեան, 32 Բիւ Թռէվիզ :

Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (Քատէ) : Շիրինեան, 36 Ռիւ տը Քլէռի : Զաքմշեան, 20–22 Ռիւ Ռիշէ :

Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

« MONUMENTS CHRETIENS DE TURQUIE ORIENTALE »

par Mme NICOLE THIERRY

Madame Nicole Thierry, spécialiste de l'Art byzantin, donnera le vendredi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'A.F.A.P., 21, rue Clément Marot, Paris (8e), une conférence sur : « *Monuments Chrétiens de Turquie Orientale* » : monuments arméniens, géorgiens et syriens, avec projection de diapositives et d'un film.

Le nombre des places étant limité, les personnes intéressées sont priées de bien vouloir s'inscrire auprès de l'A.D.C.A. (Association pour le Développement des Connaissances Archéologiques), 27, rue Saint-André des Arts, Paris (6e), Téléphone : 633-83-25.

Droit d'entrée : 5 Francs.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զորեքշաբթի իրիկուն (Ապրիլ 2), ժամը 20·30ին, Սանթր – Իւնիվերսիթէռ Տօֆինի մէջ (սրահ թիւ 6, Բ. յարկ), մեթրօ Փորթ Տօֆին :

Լուսարձակումով դասախօսութիւն ՓՐՈՖ. Է. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի Մարտ 31ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ

VENDREDI 28 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11474 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.474

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսական մամուլը, հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը շաբաթներէ ի վեր լայն տեղ կը յատկացնեն հանրաքուէին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 27ին:

Ժողովրդավարական վարչաձեւի ամէնէն ցայտուն ու յատկանշական առաւելութիւններէն մէկն ալ հանրաքուէն է, որ առիթ կ'ընծայէ քաղաքացիներուն գաղտնի քուէարկութեամբ, ազատ ու անկաշկանդ կերպով, արտայայտելու իրենց կամքը երկրի կենսական շահերը հետաքրքրող տուեալ հարցի մասին:

Մենատիրական, բռնապետական վարչաձեւերու տակ մարդիկ զրկուած են իրենց գաղափարները ազատօրէն արտայայտելու հնարաւորութենէն: Քուէարկութիւնները, որ տեղի կ'ունենան այն տեղ զանազան ընտրութեանց առթիւ, պարզապէս ժողովրդավարութիւնը ծաղրանկարի մը վերածելու հանգամանքը կը ներկայացնեն:

Իբրեւ ազատութեան դասական օրրան, Ֆրանսա ժողովրդավարական դրութիւնը որդեգրած է իր օրէնսդիր ու վարչական գերագոյն ու տեղական մարմիններու ընտրութեան համար:

Զօրավար տը Կոլ 1958ին երկրին դեկը ստանձնեց, ընդ առաջ երթալով ազգի միահամուռ կամքին, որ արտայայտուեցաւ օրէնսդիր զոյգ մարմիններու կողմէ: Ծնունդ առաւ հինգերորդ Հանրապետութիւնը, դժնդակ պայմաններու տակ:

Հանրապետութեան նախագահին առաջին գործն եղաւ նոր Սահմանադրութեամբ մը օժտել երկիրը, նոյն տարին իսկ եւ վաւերացնել տալ զայն ժողովրդական հանրաքուէով:

Հանրաքուէն այնուհետեւ սովորական դարձաւ: Զանազան առիթներով Ֆրանսայի քաղաքացիները հրաւիրուեցան իրենց հաւաքական քուէներով արտայայտել իրենց կամքը:

Հանրապետութեան նախագահը բոլոր հանրաքուէներն ալ շահեցաւ, ձայներու առաւել կամ նուազ մեծամասնութեամբ:

Այս անգամ դարձեալ հանրաքուէի կը դիմէ, իր հետ ունենալով կառավարութիւնն ու խորհրդարանի անդամներուն մեծամասնութիւնը:

Միաժամանակ երկու խնդիրներ կը ներկայացուին ժողովուրդի քուէարկութեան,— շրջաններու բաժանում եւ ծերակոյտի բարեփոխում: Երկու հարցին մէկ պատասխան պիտի տան քուէարկողները, — այո՛ կամ ո՛չ:

Ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան համար պարզ չէին այս հարցերը: Ուստի նախագահ, վարչապետ, նախարար ու կուսակցապետ հրապարակ են իջած եւ դրաւոր ու բանաւոր քարոզչութեան բոլոր միջոցները կ'օգտագործեն լուսաբանելու համար հասարակութիւնը:

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները տենդոտ գործունէութեան են լծուած քննադատելու համար հանրաքուէի օրակարգը կազմող հարցերը եւ հրաւիրելու իրենց կողմնակիցները, որ «ո՛չ» պատասխանեն: Զախերու դաշնակցութիւնը, — համայնավար, ընկերվարական, արմատական եւայլն, ինչպէս նաեւ արհեստակցական միութիւնները միացեալ ճակատ կազմելու փորձեր կը կատարեն՝ ձախողութեան ենթարկելու համար հանրաքուէն:

Բազմաթիւ առարկութիւններու շարքին, ընդդիմադիրները կը շեշտեն, որ Պետական Խորհուրդը հակասահմանադրական նկատած է հանրաքուէն: Յետոյ երկու հարցերը պէտք չէ միացուէին, իւրաքանչիւրին համար առանձին պատասխան պէտք է պահանջուէր: Որովհետեւ եթէ Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է ապակեդրոնացման — շրջաներու բաժանում, հակառակ է Ծերակոյտի ներկայ դրութեան մէջ փոփոխութիւն մտցնելու:

Ամէն պարագայի հանրաքուէի շուրջ պայքարը սկսած է սաստկութեամբ եւ պիտի շարունակուի ամբողջ մէկ ամիս, մինչեւ ապրիլ 27, երբ ազգը իր ազատ քուէով պիտի արտայայտէ իր կամքը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՅԵԱՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

ԻՍՐԱՅԵԼՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ՖՐԱՆՍԱ ԶԷՆՔ ՏՈՒԱԾ Է ԵԳԻՊՏՈՍԻ

Ամման նոր բողոք մը ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին, իսրայելեան օդանաւերու վերջին յարձակման առթիւ եւ որու հետեւանքով 18 քաղաքային մեռած են եւ 25 հոգի ալ վիրաւորուած: Իսրայելեան օդուժը յարձակած էր յորդանանեան Այն Այդիր գիւղին վրայ, չորս ռմբաձիգ օդանաւերով: Գիւղը Ամմանէն 25 քիլոմեթր հիւսիս – արեւմուտք կը գտնուի եւ հանգրուան մըն է ճամբորդներու համար, որոնք Յորդանան գետի դիմացի կողմէն կուգան կամ կ'երթան: Հիւսէյն թաագւորը անմիջապէս տեղւոյն վրայ գացած է, ուր վեց բեռնատար կառքեր, մէկ թաքսի եւ մէկ կառավարական կառք փճացած են: Վեց տուներ վնասուած են եւ գլխաւոր ճամբան ալ անգործածելի է: Թէլ Ավիվ ալ հաստատած է այս յարձակումը, աւելցնելով սակայն թէ մղուած էր արաբ քոմանտոներու կայանի մը դէմ: Միւս կողմէ կը հաղորդուի նաեւ թէ իսրայելեան ուժերը օդը հանած են երեք տուներ Նապլուս եւ Կալկիլիա, որոնք ձերբակալուած Այսրյորդանանցիներու կը պատկանին: Ասկէ զատ, բանտին մէջ, երեսուն տարեկան Արաբի մը մահը մեծ յուզում պատճառած է Երուսաղէմի արաբ բնակչութեան մէջ, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ հարցաքննութեան ատեն է որ արաբը մեռած է: Քննութիւն կը կատարուի:

× Զօր. Մոչէ Տայեան յայտարարած է թէ Ֆրանսա զէնք տուած է Եգիպտոսի Սէուտական Արաբիոյ խողովակով: Ըստ նախարարին Ֆրանսա 700 շընիյէթ հայթայթած է Եգիպտոսի, նախապէս Սէուտի Արաբիոյ ծախելով: Տայեան կ'ըսէ նաեւ թէ Պաղեստինցի ահաբեկիչներ Ֆրանսական զէնքեր ունին, բայց ոչ ոք գիտէ թէ ինչ ճամբով եկած են:

Ֆրանսական շրջանակները կը ճշդեն թէ Ֆրանսա երբեք 700 շընիյէթ չէ ունեցած, չէ ծախած Սէուտի Արաբիոյ եւ ուրեմն չեն կրնար Եգիպտոսի ձեռքն ըլլալ:

Իսրայէլի վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր շատ վճռական կերպով յայտարարած է.— Իսրայէլ աշխարհի այն միակ երկիրը պիտի չըլլայ — մէկ կողմ դնելով Չեխոսլովաքիան, որու ճակատագիրը, ապագան եւ սահմանները որոշուին ուրիշ երկիրներու կողմէ: Երբեք ուրիշներուն պիտի չթողունք մեր ապահովութիւնը երաշխաւորելու պաշտօնը »:

Այս յայտարարութիւնը եղած է իբրեւ հետեւանք այն լուրերուն, ըստ որոնց Զորսերը իրենց խորհրդակցութիւնները պիտի սկսին դալ շաբթու իսկ, Միջին Արեւելքի մասին:

× Կազայի շրջանէն հինգ Արաբներ 21 ամիսէն երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են դիմադրական իրենց գործունէութեան համար գրաւեալ ուժերուն դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ կարգ ու կանոնը վերահաստատուած են: Նոր զեկավարը՝ Զօր. Եահիա Խան ամէն ապահովութիւն տուած է որ ազատ ընտրութիւններ պիտի ըլլան: Իրականին մէջ թէեւ կարելի չէ շատ մանրամասն տեղեկութիւններ ունենալ քանի պատերազմական վիճակով հաստատուած գրաքննութիւնը շատ խիստ է: Իր ճառին մէջ, Եահիա Խան չեշտած է.— « Մենք, զինուորականներս, կը մաղթենք որ իմաստութիւնը յաղթէ եւ այն ատեն ստիպուած չենք ըլլար ծայրայեղ միջոցներ ձեռք առնել: Բայց երկրին կացութիւնը շատ դէշ է եւ երկիրը անդունդին եզերքը հասած էր: Այդ պայմաններու մէջ, զինեալ ուժերը չեն կըրնար կրաւորական դիրք բռնել »:

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ դումարուած է օդաչուներու Միութեանց միջազգային Դաշնակցութեան 24րդ համագումարը եւ ուր ներկայացուած էին 41 երկիրներ միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկած են ըստ որուն օդաչուները կրնան 12էն 24 ժամի համաշխարհային գործադուլ մը հռչակել եթէ հարկ եղած միջոցները ձեռք չառնուին օդանաւերու «փիրաթ»ներուն դէմ: Բանաձեւը միջոցներ կ'առաջարկէ այն երկիրներուն դէմ, որոնք ապահովութեան համապատասխան միջոցներ պիտի չառնեն: Ա) Արգիլել օդանաւային որեւէ երթեւեկ այդ երկրին հետ: Բ) համադրուած գործունէութիւն մը, որ կը ձգտի սահմանափակել օդանաւերու շարժումները եւ ապրանքի փոխադրութիւնները (օդէն կամ ցամաքէն) այդ երկիրներուն հետ: Դաշնակցութիւնը աշխարհի 6500 օդաչուներուն 70 առ հարիւրը կը համախմբէ: Խորհ. Միութիւնը միայն դէտերով կը մասնակցի: ...Ոչ Չինաստան, ոչ ալ Քուպա ներկայացուցիչ ունին:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախարարապետը՝ Ռումոռ վստահութեան քուէ ստացաւ 230ի դէմ 327 ձայնով: Ծանօթ է որ Ժողովին փոթորկալից նիստին գլխաւոր հարցն էր կրթական նախարարին հրաժարումը: Հրաժարեալ նախարարը ըսելիքները չէր ծամծմած եւ յայտնած էր թէ իր քաշուիլը կապ ունի գլխաւորաբար ծանր տարակարծութեանց հետ, որոնք գոյութիւն ունին Տէմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան ծոցին մէջ իսկ: Նիստը այնքան փոթորկալից եղած է որ քիչ է մնացած որ երեսփոխանները զիրար ծեծել սկսին ...: Հրաժարեալ նախարարը յայտարարած էր ի մէ ջայլոց.— Փետրուար 15ին անպատեհ նկատած էր Հռոմի համալսարանին գրաւումը ոստիկանութեան կողմէ: Ներքին նախարարը իր կարծիքը առած անդամ չէր: Մեծամասնութեան «վերին» ժողովներու ատեն երբ վաւերացուած էր բարեփոխման իր ծրագիրը, իր վրայ յարձակած են, իր գաղափարներու շուրջ վիճած, բայց հրաւիրուած անդամ չէ նիստերուն: Վերաջպէս կրթական նախարարը ելմտական գետնի վրայ ալ զոհացում չէ ստացած:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ համար Նիքսըն կողմնակից է «լռութեան» դիւանագիտութեան, ի շահ խաղաղութեան: Հինգշաբթի օր կը սպասուէր, Փարիզի մէջ, Ազատագրութեան Ազգ. ճակատի պատասխանին, բայց կը կարծուէր թէ ժխտական պիտի ըլլար:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն Նիժերիա մեկնած է, ուրկէ Ատտիս – Ապապա պիտի անցնի եւ տեսնուի Հայլէ Սելասիէ կայսեր հետ, հասկնալու համար թէ ինչ կարելիութիւններ կարելի է ակնկալել Ափրիկէ Միութեան Կազմակերպութեան միջամտութենէ մը:

ԿՈՒՏԱՆ, ՄԻՇՏ ԿՈՒՏԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ ԹՐՔ. ՈՍԿԻ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԽՄԲ.— Մինչ Թուրքերը կը հայհոյեն ու մեծ – մեծ խօսելով «Ամերիկացիք կօ՛ հոմ» կը պոռան կամ դեսպաններու կառքերը եւ ամերիկեան դրօշները կրակի կուտան, Ամերիկացիք քուներնին կը փախցնեն, ոչ թէ տեղը նստեցնելու համար Թուրքը, այլ զայն սիրաշահելու աւելի մեծ միջոցներ գտնելու համար: Ու Պոլսոյ թերթերէն Կ'իմանանք թէ որոշած են քիչ մը աւելի տոլար տալ այդ «եզակի դաշնակիցին» որ «իրենց» սահմանները պիտի պաշտպանէ եղեր ...: Բարի վայլում, Եանքիներուն ....

ԱՆԳԱՐԱ.— Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ, Անգարայի ու Ուոշինկթընի մէջ, աւելցնելու համար Թուրքիոյ ընծայուած զինուորական օժանդակութիւնները: Այժմ այս բանակցութիւնները յաջող ճամբու մը մէջ մտած են եւ Ամերիկա որոշած է մէկ միլիառ ոսկիի զինուորական նոր օժանդակութիւն մը ընել Թուրքիոյ առանց որեւէ փոխարինութեան: Տեսակցութիւնները դեռ չեն վերջացած, բայց մէկ միլիառի զինուորական օժանդակութիւնը սկզբունքով ընդունուած է: Մինչեւ 1969ի վերջերը, ամբողջովին պիտի տրուի այս վարկը: Անցեալ տարի, Ամերիկեան ծերակոյտը կարեւոր համեմատութեամբ մը կրճատած էր Թուրքիոյ տրամադրուած զինուորական օժանդակութիւնը, բայց այս տարի կը փոխէ այդ որոշումը եւ կը փութայ կարեւոր յաւելում մը ընել Թուրքիոյ կատարուած զինուորական յտկացումներուն վրայ: Այս տարի, ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւններէ ամէնէն աւելի պիտի օգտուին Ֆօրմոզա, Քորէա եւ Թուրքիա, որ քսան տարուան ընթացքին երեք միլիառ տոլարի զինուորական օգնութիւն մը ստացած է Միացեալ Նահանգներէն: Ուշադրաւ է որ Յունաստանի տրուած օժանդակութիւնը կէս միլիառ է այս տարի: Միջին հաշուով, Ամերիկա ամէն տարի 100 – 110 միլոն տոլարի վարկ մը բացած է Թուրքիոյ, բայց այս դումարը անցեալ տարի զեղչուած եւ իջած է 96 միլիոն տոլարի: Իսկ նախընթաց տարի, Թուրքիա ստացած էր Ամերիկայէն 134 միլիոն տոլար:

Ամերիկեան յատկացումով Թուրքիա այս տարի ուժ պիտի տայ իր ռազմական ճարտարարուեստին, ԺՈՒՍՄԱԹի (Թուրքեւամերիկեան Զինուորական Միացեալ Օժանդակութիւն) հովանաւորութեան տակ: Այս կազմակերպութեան ամերիկացի պաշտօնատարները պիտի ճշդեն այն ռազմանիւթերը, զորս կարելի է պատրաստել Թուրքիոյ մէջ:

Ասոնցմէ զատ, ՆԱԹՕի միջոցաւ զինուորական նոր եւ յաւելեալ յատկացումներ պիտի ըլլան Թուրքիոյ, որ հնարաւորութիւն պիտի գտնէ զինուորական նոր գործատուներ բանալու: Ամերիկայէ զատ, Թուրքիա կ'օգտուի նաեւ Արեւմըտեան Գերմանիոյ, Գանատայի եւ Իտալիոյ բացած զինուորական վարկերէն:

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ «ՄԷՏԻԱՆԵՐԸ» — ԼԵԼԻԱ ԿՈՒՍՍՕ — ԺՈՐԺ ՌՈՀՆԷՐ — ՓԱ-ԶՈԼԻՆԻԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ — ԱՆԻ ԿԱՍԷՐ — ՀԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ — ՀԷՐ-ՊԸՐԹ ՖՕՆ ԳԱՐԱԵԱՆ — ԴԱՇՆԱԿ ՄԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՊԱՏՈՒԵԼ—ԳԻՇԱՏԻՉ ԹԸՌ· ՉՈՒՆՆԵՐ — ՔԻԼԻՄԱՆՃԱՐՕ — ՍՏՈՒԵՐՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ — ՌՈՒՃԻԷՐՕ ՌԻՉՉԻ — ԳԱՐԼ ԺԱՍՓԸՐՍ — ՌԻԽԹԷՐ ՄԱՅՉԷԼ — ԱԺԱՔՍ · ՊԷՆՖԻՔԱ — ԻԿՈՐ ՈՒ ՆԱԹԱԼԻԱ ՕՅՍԹՐԱԽ — ԱՐԵՒԱԳԱԼ

(Ե· եւ վերջին մաս)

6 Մարտ

Ամսթերտամի Աժաքսը աչքիս առջեւ յաղթեց Լիզպոնի Պէնֆիքային երեք զէրօ արդիւնքով: Մինակ չէի· մարզադաշտին շուրջ հաւաքուած էինք վաթսունեւերեք հազար ոտնադնդակի սիրահարներ :

Ու ան որ չտեսաւ՝ հաւասար վերջացած խաղի մը, երկարաձգուած կէս ժամուան ընթացքին՝ Քրիւֆֆի հարիւրեւ-երկրորդ վայրկեանին ձախ ոտքով՝ քիչ յետոյ Տանիէլսոնի իրարու ետեւէ զետեղած երկու կոլերը՝ շլմորած Պէնֆիքայի բերդէն ներս՝ կրնայ հանդիստ քնանալ :

Բայց այդ մրցում չէր՝ այլ տօնավաճառ, փառատօն :

Ի՛նչ խրախուսիչ մթնոլորտ զոր ստեղծած էին Աժաքսի քսանեւութ հազար համակիրները՝ մասնաւոր սաւառնակներով, հարիւրաւոր կառքերով եւ ինքնակառքերով՝ քանի մը ժամուան համար միայն Ամսթերտամէն Քոլոմպի մարզադաշտը խուժելով : Եկած էին ուղղակի մարզադաշտ , ոչ իսկ Փարիզէն անցնելով, Աժաքսը յաղթական տեսնելու յոյսով եւ կամքով : Ու շահեցան:

Այո, Աժաքս տասնըեւմէկ հոգիով չյաղթեց միայն, այլեւ քսանեւութ հազար Ա՛··· ժաքս պարտադրող կամքով :

Անուրանալի հին վարպետները Պէնֆիքայի՝ որ զրեթէ հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին՝ երեք զէրօ արդիւնքով պարտուեցան : Մինչ կրնային շահիլ նոյն խաղարկութեամբ որովհետեւ խաբէական էր այս արդիւնքի տարբերութիւնը :

Դադարին կը խորհիմ Աժաքսին՝ բարեբախտութեան այն որուն արժանացած է այս համակրելի խումբը՝ հաւաքելով իր շուրջ մոլեռանդներ որոնք եկած են հոս այսօր նուիրագործելու զինքը : Ու երբ կը լսեմ երազկոտ, անոնց խմբային քայլերգները, կը խորհիմ նաեւ Պէրլիոզին, Ուրարտու քաղաքակրթութեան, մեզի : Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ նոյնն է կարծեմ պարագան կեանքի կրկէսին ալ մէջ : Յաղթութիւն ու պարտութիւնը կը քալեն քով քովի: Կը նմանին իրարու: Իսկ աննման աճպարարը իսկ կրնայ կորսնցնել իր գնդակները մէկ հարիւրերորդ բոպէի մը անուշադրութեամբ :

Ընտանիք, համայնք, ազգ, ընկերութիւն, որ իր ընտրեալները չի գիտեր յարմար ժամանակին նուիրագործել՝ չի յաջողիր օգտուիլ անոնցմէ՝ բարձրանալ անոնցմով բարձրացնելով զանոնք՝ սնանկութեան կը դատապարտէ ինքզինքը, հոգեկան, մտային ու ի վերջոյ ֆիզիքական անէացումով :

Պէնֆիքա մինակ էր այսօր :

Կարինզիա, Թորէս, սեւ ադամանդ հրաշագործ Էոզօպիոն իսկ կոլ չնշանակեցին :

Պէրլիո՞զ : Այո Պէրլիոզ: Որքա՞ն ըստոյգ է՝ բայց արժանահաւատ ազբիւրէ տեղեկացայ թէ՝ Հայու դրամով Պէրլիոզի ամբողջական գործերը կը հրատարակուին իր հարիւրամեակին առթիւ, քսանեւերկու հատորով: Վիթխարի ձեռնարկ : Հիմա , գիտեմ թէ Պէրլիոզ հանճարեղ երգահան է: Նաեւ ոչ բարեբախտ : Քանի այդ պատիւը ցարդ զլացուած է իրեն , թող գայ հայ ազնուական հոգին վճարել մոռցուած արդար տուրքը :

Բայց մեր տղաքը լաւ թաւջութակի լար կ՝ուզեն ունենալ՝ ի Երեւան՝ բոլորս գիտենք· նաեւ զանազան երաժշտական գործիքներու կարիքը կայ հոն : Նոյնքան արժանի չե՞ն արդեօք այդպիսի վերաբերման: Եւ Պէրլիոզէն ալ առաջ: Նախապատուութեան հարց :

Օրինակները կը վխտան: Հանդիստ Պէրլիոզի հոգւոյն :

Կ՝ըսուի · կ՝ըսենք· գուցէ երբեմն շատ իսկ կը կրկնենք թէ՝ Հայը ազնիւ է՝ թէ Հայուն սիրտը մեծ է :

Արդար կրնայ ըլլալ դատաստանը, սակայն ըսենք նաեւ երբեմն՝ դէթ ընդունուած վճիռը սնոպութենէ զերծ պահելու համար՝ թէ հայ ծնած ըլլալը ինքնին ազնուութեան նշան չէ: Պէտք է ապացոյցը տալ նախ՝ եւ յետոյ միշտ մնալ՝ զրեթէ ամէն օր :

Աչքի գոյն չէ ազնուութիւնը :

Մնաց որ՝ արտակարգօրէն խելացի Հայը կրնայ՝ ի տես սրտի յաջողագոյն պատուաստներուն՝ առ ի զգուշութիւն եւ տեղին գործածելու նկատողութեամբ միայն՝ ատրճանակի գրպանին մէջ զետեղած ըլլալ շրջուն փերեզակէ մը գնած պահեստի փոքր սիրտ մը :

Ի վերջոյ չենք գիտեր· արգիլուած ալ չէ :

Յտեսութիւն Աժաքս· իրաւունքը քուկըդ էր :

Ախոյենութիւն է քու ապագադ :

×

12 Մարտ

Իկոր Օյսթրախ՝ 13 Ապրիլ 1959՝ ուր առաջին անգամ կը լսէի զինքը· գրեր եմ: « Ծնիլ Օյսթրախի անուան տակ· հայր ճանչնալ մեծն Տավիտը ու ասպարէզ նետուիլ իբր ջութակահար : Հերոսութեան չի՞ մօտենար այս համարձակութիւնը : Մեծ մաղթանքս իրեն· սէր, յուսախաբութիւն , քիչ մը տառապանք, ձախողութեան քանի մը վայրկեաններ իր քիչ մը դիւրին տարած յաղթանակներուն քովն ի վեր : Ու իրաւ մաղթանքս իրեն· մնալ ինչպէս որ է· պարզ եւ համեստ , քաղցր եւ եռանդուն »:

Տասը տարի ետք ուրեմն՝ այս գիշեր՝ ուր ճանչցեր է սէրը, եւ իր Նաթալիային աջակցութեանը ապաւինած կուգայ տալու մեզի Պէէթհովէնի տասը սօնաթները՝ ամբողջական գործ՝ ի՞նչ կրնամ աւելցընել :

Երեք գիշեր՝ երեք քննութիւն, երեք յաղթանակ :

Նախ կը յիշեմ 1963ի Յունիս ամիսը :

Տավիտ Օյսթրախ, Վէվ Օպորինի ընկերակցութեամբ նոյն նուէրը պարգեւած էր Փարիզի երաժշտասէրներուն : Փորձերը յաճախ տեղի կ՝ունենային առաւօտ կանուխ, մեր տան մէջ : Երկար աշխատութեան ժամեր, որոնց երբեմն ներկայ կ՝ըլլայի : Մանրակրկիտ աշխատութիւն , յարափոփոխ կշռոյթներէ անցնել տալէ ու մաղելէ վերջ գործը իր ամէն մէկ նախադասութեանը մէջ :

Կը յիշեմ նաեւ երգապնակի աշխատութիւնը նոյն սօնաթներուն : Այդ առթիւ՝ զտումը, բազմաթիւ յաջող ժապաւէններուն՝ յաջողագոյնը գտնելու կամքով· լաւն ու լաւագոյնին տարբերութիւնը· երբեմն ճղճիմ :

Ու խոստովանիմ թէ խորապէս ազդուած էի այդ մեկնաբանութիւներէն որոնք կը մնան ցարդ իմ նախընտրածներս, Գրաբյզլէրի ճիշդ քովը՝ զուգահեռ անոնց:

Բայց կ՝ուզեմ մոռնալ այս գիշեր հայրը՝ բոլորովին :

Կ՝ուզեմ Իկոր Օյսթրախ լսել առարկայօրէն որքան որ կարելի է: Ու եթէ յաջողիմ, տղան հասած է հօրը :

Ակամայ որոշ բաղդատութիւններ՝ որոնցմէ անկարելի կ՝ըլլայ խուսափիլ : կը գտնեմ Իկորի նուագին մէջ, նոյն տաք շունչը, լայն արեւոտ նախադասութիւնները, նուազ վիպապաշտ աւելի չափաւոր իր արտայայտութեանը մէջ : Ջինջ հնչականութիւն մը եւ կատարեալ յարգանք Պէէթհովէնեան խորհուրդին : Հասուն միտք:

Նաթալիան իր կարելին կ՝ընէ: Զդայուն խառնուածք· մտատանջ խաղ· երբեմն շատ տարուած է սակայն կատարումով գործին, մանաւանդ Գրոյցերին մէջ: Այդպէսով փոթորիկը անվտանգ կ՝անցնի բայց խռովքը իր գագաթնակէտին չի հասնիր : Երջանիկ զոյգ: Փոխանցիկ երջանկութիւն :

Եթէ անպայման լաւագոյն պահը ընտրել հարկ ըլլար՝ նախընտրութիւնս պիտի երթար ութերորդ սօլ մաժէօր սօնաթին :

Այն սօնաթին՝ ուրախ պարով մը սկսող, որ յետոյ տարտամ կը շարունակէ, չկարենալ ընտրել կարծես վայելքին ու տխրութեան միջեւ՝ եւ վերջապէս կ՝ուղղուի սակայն լուսաւոր ճամբուն, երկնային մեղեդիով մը:

Տայլիկենշթատ՝ լսողութեան տկարացումը որ տանջել սկսած է Պէէթհովէնը՝ խորունկ յուսախաբութիւններ՝ խորունկ վէրքեր անդարմանելի՝ ու դէպի լոյս իր սլացքը մինչեւ իսկ անձնասպանութեան մղող սեւ ամպերու ի ներկայութեան: Բոլորը կան հոն այդ սօնաթին մէջ՝ Իկոր Օյսթրախի ճպոտով: Վստահ կրնանք ըլլալ՝ հօրը Սթրատիվարիւսը ընտանիքին մէջ պիտի մնայ՝ ու իրմէ վերջ ալ պիտի երգէ :

×

13 Մարտ

Խօսիլ բանաստեղծութեան մասին :

Բանաստեղծը միայն ունի այդ իրաւունքը՝ քննադատը կրնայ յանդգնիլ՝ հեղինակը բարեկամս է :

Երիցս կողմնակալ ուրեմն կարգացի ու սիրեցի Բիւզանդ Թօփալեանի Արեւագալը: Չեմ համարձակիր նաեւ սահմանել փորձել անոր բանաստեղծութիւնը · պիտի սառեցնէի խորհուրդը : Եւ բանաստեղծութիւնը արդէն չի ալ տոկար բացատրութեան: Ապրում է: Բջիջային կեանք ինքնիրոյն նշաններովը իր յայտնի: Բայց կը հաւատամ որ ան բանաստեղծ է ինչպէս բանաստեղծ էին Տէրեան, Սիամանթօ, Չարենց կամ Թէքէեան :

Արեւագալին մէջ գտայ հոգիս հրահրող տպաւորիչ նոր նկարներ ծայրայեղ յուզումներ՝ կշռոյթ , վիթխարի լեզուական կառոյց, ձայներու համանուագային ներդաշնակութիւն, տեսլապաշտ ոգի, շարժուն նկարչական արտայայտութիւն, պերճ լեզու, խիստ անկեղծ հոգիի մը ջերմութիւնը, համամարդկային սէր, ժուժկալ բայց խորունկ մտքի մը ստեղծագործ երեւակայութիւնը : Ու խարնուրդը այս բոլորին : Թաքնուած խորհուրդներու խուրձ մըն է Արեւագալը: Գրեթէ յայտնատեսութեամբ արուած :

Բայց ինչո՞ւ ի տես Արեւագալին կ՝արիւնի սիրտս : Արեւագալը՝ Բիւզանդ Թօփալեանի քերթուածներու ժողովածուն է: Կուգայ Երեւանէն : Լաւ· տասը կամ տասնըեւհինգ տարի ուշացումով ալ ըլլայ, սփոփարար երեւոյթ է Սփիւռքահայ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Զիւլէհա այլեւս ծանօթ դէմք մըն էր ոստիկանութեան համար, մանաւանդ որ աղջկան գեղեցկութիւնը այնքան տպաւորեր էր որ անդամ մը զայն տեսնողը կարելի չէր որ մոռնար: Պատանիին մասին այնքան մտատանջ չէին: Հասան դեռ օձիքը ձեռք չէր տուած ու անծանօթ մնացած էր, ուստի անմիջական վտանդ մը չէր սպառնար իրեն:

— Զիւլէհան Պոլսէն հեռացնելէ ուրիշ ճար չկայ, ըսաւ Սատրք պէյ:

— Ո՞ւր կարելի է զրկել առանձին այս աղջիկը···

— Եգիպտոս, մեր ընկերներուն քով, թուրք ընտանիքներ կան որոնք հաճոյքով պիտի հիւրընկալեն զինքը:

Երեք բարեկամները այս մասին համաձայնեցան: Զիւլէհա Եգիպտոս պիտի զըրկուէր, միջոցը գտնուելուն պէս: Պատանին որ ներկայ էր այս խորհրդակցութեան, տխրութեամբ լսեց տրուած որոշումը, մանաւանդ որ խնդիրը իր բարեկամուհիին ապահովութեան վրայ էր:

Իրիկունը ուշ ատեն, երբ մութը կոխել սկսած էր ու տակաւին երեք բարեկամները խօսակցութեան մէջ էին, Պիւրհանէտտին իշխանին մատակարարը Սիւլէյման աղա եկաւ գաղտնաբար, ինչպէս առտուն իմացուցած էր Հասանի միջոցաւ:

Խեղճ մարդը բոլորովին այլայլած երեւոյթ մը ունէր եւ զինքը տեսնելուն պէս երեք երիտասարդները հասկցան թէ խիստ ծանրակշիռ անցքեր տեղի ունեցած էին առտուընէ ի վեր:

— Վայրկեան մը չունիք կորսնցնելիք, յայտարարեց Սիւլէյման աղա, ամէնուդ ալ կեանքը վտանդի մէջ է···:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, պատմէ տեսնենք, մենք մեր կեանքը արդէն տրամադրած ենք հայրենիքին համար, Սատրք պէյ:

— Այս առտու, շարունակեց Սիւլէյման աղա, ձեզ լուր զրկեցի որ Զիւլէհան ու Սաֆնազ հանըմը Եըլտըզ փոխադրուած են հարցաքննուելու համար: Արդ, Սուլթանը նախ անձամբ կը հարցաքննէ դալֆան եւ ամէն բան կ՝իմանայ, այսինքն աղջկան անունը, ով ըլլալը եւ խուլ-համր ձեւանալը: Այս յայտնութիւնը լսելուն պէս, կը վազէ կանանոց, աղջկան խուցը բանալ կուտայ ու ներս կը խուժէ···

— Եւ կը տեսնէ որ թռչունը փախած է, ընդմիջեց Սայի պէյ խնդալով:

— Ի՛նչպէս, Զիւլէհայի փախուստը գիտէ՞ք արդէն, գոչեց մատակարարը զարմացած:

— Այո, պատասխանեց Սայի պէյ, բայց դուն պատմութիւնդ շարունակէ:

— Կրնաք երեւակայել Սուլթանին վիճակը երբ աղջկան անյայտացումը կը տեսնէ: Նախ վհատում մը, յուսահատութիւն մը կը տիրէ վրան, որուն կը յաջորդէ սոսկալի բարկութիւն մը, բարկութիւն, որուն նմանը երկար ատենէ ի վեր տեսած չէինք պալատին մէջ: Կը հրամայէ որ փախստականը իսկոյն գտնեն ու բռնեն, միեւնոյն ատեն հարէմի բոլոր կիները իրենց սենեակներուն մէջ բանտարկել կուտայ, իսկ Սաֆնազ հանըմը մինչեւ հիմա մարդ չի գիտեր թէ ի՛նչ եղած է կամ ո՛ւր կը գտնուի···

— Իսկ աղջիկը գտնելու համար եղած խուզարկութիւններուն արդիւնքը բացասական է, այնպէս չէ՞, հարցուց Սայի պէյ:

— Ոչ ձեր կարծածին չափ, պատասխանեց մատակարարը, լուրջ դէմքով մը:

— Ի՞նչ ըսել կ՝ուզես···:

— Ըսել կ՝ուզեմ որ աղջիկը ձեռք անցուած չէ տակաւին, բայց հաւանօրէն պիտի յաջողին զայն գտնել: Իր փախուստին մասին կատարուած քննութիւնը շատ մը բաներ երեւան հանեց: Նախ՝ գտան այն պարանը որ ծառայած էր Զիւլէհան վար իջեցնելու իր սենեակի պատուհանէն: Յետոյ գտան այն պարտիզպանի սանդուխը որով աղջիկը պատին վրայ բարձրացած էր ու յետոյ պատին միւս կողմը գտան նաեւ ուրիշ պարան մը, որով կրցած էր վար սահիլ ու անյայտանալ···

— Այդ առարկաները բարեբախտարար լեզու չունին որ խօսին, ընդմիջեց Սատրք պէյ:

— Մտիկ ըրէք, շարունակեց Սիւլէյման աղա, պատին վրայ կախուած պարանին հետ կար նաեւ մուրճ մը եւ խոշոր դամ մը, որուն կապուած էր այդ պարանը: Այդ առարկաները անմիջապէս ցոյց տրուեցան Պէշիկթաչ եւ Օրթաքէօյ գտնուած բոլոր խանութպաններուն եւ վերջապէս Օրթաքէօյցի թուրք մանրավաճառ մը որոշապէս յայտարարեց թէ այդ առարկաները նոյն առտուն ինք ծախած էր պատանիի մը որ հեւ ի հեւ եկած փնտուած էր զանոնք ու յետոյ վազելով հեռացած: Մանրավաճառը մանրամասնօրէն նկարագրած է պատանիին դէմքը ու հագուստը···:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· – 90)

ՖՈՒՏԲՈԼ

ԲԱՎՈՒՄ

— * —

ՖՈՒՏԲՈԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԻ ՄԻՋԵՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՐՏԱԿԻԱԴԱՅԻ ԴԱՇ

ԴՈՆԱՎԱՇՅՈՒՂԱՅԻՆ ՀՍԿՎՀԲ

Ա. Ղազարյան (Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոց) — Ա. Ղազարյան (Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 2 միջնակարգ դպրոց) 3:0 (2:0)։

Ա. Ղազարյան. Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը կազմակերպվել է 1956 թվականին։ Ներկայումս խումբն ունի 33 անդամ, որոնցից 18-ը՝ մանչուկներ։ Մարզվում են շաբաթական 6 անգամ։ Խումբն ունի իր մարզադաշտը։ Մարզիչ՝ Ա. Ղազարյան։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 2 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը կազմակերպվել է 1957 թվականին։ Խումբն ունի 18 անդամ։ Մարզվում են շաբաթական 3 անգամ։ Մարզիչ՝ Ա. Ղազարյան։

Հանդիպումը տեղի է ունեցել Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի մարզադաշտում։ Դատավարն էր Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 2 միջնակարգ դպրոցի մարզիչ Ա. Ղազարյանը։

Հանդիպումը սկսվեց ժամը 4-ին։ Հյուրերը սկսեցին հանդիպումը ակտիվ գրոհներով։ Սակայն նրանց հարձակումները հաջողություն չունեցան։ Ընդհակառակը, տանտերերը հաճախ էին վտանգավոր դուրս գալիս հակառակորդի դարպասի մոտ։ Առաջին կիսախաղի 20-րդ րոպեին Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլիստները հաջողության հասան։ Ա. Ղազարյանը հարվածեց դարպասի անկյունից, գնդակը թռավ դարպասապահի վրայով և մտավ ցանցը։ 1:0։ Առաջին կիսախաղի մնացած մասում հաջողության չհասան ոչ մի կողմ։ Առաջին կիսախաղն ավարտվեց 1:0 հաշվով։

Երկրորդ կիսախաղում հանդիպումը ավելի հետաքրքրական դարձավ։ Հյուրերը ակտիվացրին իրենց գործողությունները։ Նրանք հաճախ էին վտանգավոր դուրս գալիս տանտերերի դարպասի մոտ։ Սակայն նրանց հարձակումները հաջողություն չունեցան։ Ընդհակառակը, տանտերերը հաճախ էին վտանգավոր դուրս գալիս հակառակորդի դարպասի մոտ։ Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլիստները հաջողության հասան։ Ա. Ղազարյանը հարվածեց դարպասի անկյունից, գնդակը թռավ դարպասապահի վրայով և մտավ ցանցը։ 2:0։ Հանդիպումն ավարտվեց 3:0 հաշվով։

Հանդիպումը ղեկավարում էր Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի մարզիչ Ա. Ղազարյանը։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 3 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 3:1 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 4 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 4:0 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 5 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 5:2 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 6 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 6:1 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 7 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 7:0 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 8 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 8:2 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 9 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 9:3 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 10 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 10:4 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 11 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 11:5 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 12 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 12:6 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 13 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 13:7 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 14 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 14:8 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 15 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 15:9 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 16 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 16:10 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 17 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 17:11 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 18 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 18:12 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 19 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 19:13 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 20 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 20:14 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 21 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 21:15 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 22 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 22:16 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 23 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 23:17 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 24 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 24:18 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 25 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 25:19 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 26 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 26:20 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 27 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 27:21 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 28 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 28:22 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 29 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 29:23 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 30 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 30:24 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 31 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 31:25 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 32 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 32:26 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 33 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 33:27 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 34 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 34:28 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 35 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 35:29 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 36 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 36:30 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 37 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 37:31 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 38 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 38:32 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 39 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 39:33 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 40 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 40:34 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 41 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 41:35 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 42 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 42:36 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 43 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 43:37 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 44 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 44:38 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 45 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 45:39 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 46 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 46:40 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 47 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 47:41 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 48 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 48:42 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 49 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 49:43 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 50 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 50:44 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 51 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 51:45 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 52 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 52:46 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 53 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 53:47 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 54 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 54:48 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 55 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 55:49 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 56 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 56:50 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 57 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 57:51 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 58 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 58:52 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 59 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 59:53 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 60 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 60:54 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 61 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 61:55 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 62 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 62:56 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 63 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 63:57 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 64 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 64:58 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 65 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 65:59 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 66 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 66:60 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 67 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 67:61 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 68 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 68:62 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 69 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 69:63 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 70 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 70:64 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 71 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 71:65 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 72 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 72:66 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 73 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 73:67 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 74 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 74:68 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 75 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 75:69 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 76 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 76:70 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 77 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 77:71 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 78 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 78:72 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 79 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 79:73 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 80 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 80:74 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 81 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 81:75 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 82 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 82:76 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 83 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 83:77 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 84 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 84:78 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 85 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 85:79 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 86 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 86:80 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 87 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 87:81 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 88 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 88:82 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 89 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 89:83 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 90 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 90:84 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 91 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 91:85 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 92 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 92:86 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 93 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 93:87 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 94 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 94:88 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 95 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 95:89 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 96 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 96:90 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 97 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 97:91 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 98 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 98:92 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 99 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 99:93 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 100 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 100:94 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 101 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն ավարտվել է 101:95 հաշվով։

Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խումբը հանդիպում է անցկացրել նաև Ա. Ղազարյանի անվան թիվ 102 միջնակարգ դպրոցի ֆուտբոլային խմբի հետ։ Հանդիպումն

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մ. Խապալեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, փոխան ծաղիկի Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԾԱՂԿԱՋԱՐԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ.— Յիշատակ Յարութեան Ղազարու : Կիրակնամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30 :

ԿԻՐԱԿԻ.— Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Դռնբացէք՝ երեկոյեան 16ին :

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ.— Ծաղկազարդ, պատարագ եւ մանուկներու թափօր ձիթենիի ոստերով առաւօտեան ժամը 10ին, Դռնբացէք ժա- 16ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ու արարողութեանց կը նախագահէ՝ Թեմիս Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան :

(Շար.)

×

Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ (Սէն – Ժեռոմ)

ԿԻՐԱԿԻ. — Ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16·30ին :

(Շար.)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ :

×

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ.— Ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Դռնբացէք ժամը 16ին :

(Շար.)

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (Ծաղկազարդ), ժամերգութեան առաւօտ ժամը 8·30, Անդաստան 9·35, նոր խումբով պատարագ 10, կը պատարագէ Հայր Գեղամ Վրդ. քարոզ 11·15, Երեկոյեան Դռնբացէք 18 :

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ Ուռօրհնէք ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿՈՉ

ՍԱՆ – ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուգայ կրկնել մամուլով կոչը սան կամ սանուհիի մը թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (գիշերօթիկ) :

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց դաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները :

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն :

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը :

Գ) Նկատի կ'առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանը քարտուղարութեան, ամէնէն ուշը, Մայիս ամսուն վերջ :

Սոյն թուականէն յետոյ բոլոր ստացուած դիմումներուն հետեւանք չի տրուիր :

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)
M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՅՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչ մը (*Վոտկա*, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԱ.— Այրի Տիկին Կոնոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԴԱՄ ԿՈՆՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Մարտ 30ին, Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Կոնոյեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ադամ Կոնոյեանի մահուան առթիւ :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ
3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ : Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ : Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թըրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը :

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը : Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 ֆր. : Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն :

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսկի մասնաճիւղին կողմէ, 4 Բիւ տը լա Տէ- ֆանս, Քաֆէ Սփորի սրահը :

Այս Կիրակի, ժամը 16ին : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաթէ Պէնկեան եւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (երգ), Պ. Մկրտիչ Ֆէրմանեան եւ Պետրոս Պետիկեան (երգ եւ սազ), հայկական պար եւ զանազան անակնկալներ :

Մէթրօ Մէրի տ'Իսի եւ առնել 190 թիւ օթօպիւսը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգի Հայր Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի Մարտ 31ին, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երդեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAM Ի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, *ինչպէս նաեւ* ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Բիւ Լաֆայէթ :
Աճէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : *Մարգարեան*, 32 Բիւ Թռէվիզ :
Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (*Քատէ*) :
Շիրինեան, 36 Ռիւ տը Քլէռի : *Զաքմշեան*, 20–22 Ռիւ Ռիշէ :
Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (*երգ*), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան *եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն.—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խրտրշեան – Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Մ. Միհրան

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները զրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

ՅԱՐԱՏ

ՍՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
29
ՄԱՐՏ
SAMEDI
29 MARS
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11475 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.475

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՆՈՐ ՀԱՐՑ ՄԸ

Անցեալ Հոկտեմբերէն ի վեր խռովայոյզ վիճակ մը կը տիրէր Փաքիստանի արեւմտեան եւ արեւելեան մասերուն մէջ:

Քարաշիի ուսանողները դասադուլ հրաչակեր էին դպրոցական վերամուտի ըսկիզբը՝ պահանջելով զեղչեալ դին սահմանել երթեւեկի միջոցներուն վրայ :

Նոյեմբերին Ռաուալփինտիի ուսանողները եւս մասնակցեցան դասադուլին : Նոյեմբեր 30ին Փէշավարի մէջ ուսանող մը երկու գնդակ արձակեց պետութեան նախագահ մարէշալ Այուպ Խանի դէմ : Այս անյաջող մահափորձէն ետք դժգոհութեան շարժումներ ծայր տուին երկրին ամէն կողմը, հակառակ անոր, որ ուսանողներու պահանջներուն գոհացում տրուած էր :

Ընդդիմադիր ութ կուսակցութիւններ տարւոյս սկիզբը վերջնագիր տուին Այուպ Խանին, պահանջելով ընդհանուր ընտրութիւններ կատարել, պաշարման վիճակը վերցնել եւ քաղաքական բանտարկեալները ազատ արձակել : Տեղ տեղ խռովութիւններ ծագեցան : Ոստիկանութեան ու ցուցարարներու միջեւ բախումներու ընթացքին տասնեակներով մարդիկ սպաննուեցան :

Քարաշիի նաւահանգիստին բանուորները եւ փոխադրութեանց միջոցներու աշխատաւորները ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին : Այուպ Խան խոստացաւ ժողովրդավարական կարգերը վերահաստատել եւ դաշնակցային խորհրդարանի համար ընդհանուր, ազատ ընտրութիւններ կատարել շուտով :

Սակայն տագնապը օրէ օր աւելի եւս ծանրացաւ: Արեւելեան Փաքիստանի գիւղացիները, որոնք թշուառութեան մէջ կը տուայտին եւ սովամահ ըլլալու դատապարտուած էին, ապստամբութեան դրօշ պարզեցին եւ հազարաւոր հոգինոց թափօրով քալեցին մայրաքաղաք Տաքքայի վրայ, իրենց ճամբուն վրայ առանց այլեւայլի սպաննելով բոլոր այն պետական պաշտօնեաները, որոնց մասին կը կասկածէին թէ զեղծարարներ են :

Հակառակ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն, տագնապը ծանրացաւ յանկարծ՝ յանգելու համար եղբայրասպան կռիւներու եւ անիշխանութեան :

Այս դժնդակ պայմաններուն տակ է, որ մարէշալ Այուպ Խան որ 1958էն ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, հրաժարեցաւ եւ երկրին ղեկը յանձնեց բանակի ընդհանուր հրամանատար Զօրավար Եահեա Խանի :

Զինուորական իշխանութեան առաջին գործն եղաւ պատերազմական վիճակ յայտարարել եւ ձերբակալել բոլոր կասկածելիները: Տաքքայի եւ միւս քաղաքներուն մէջ առաջին օրն իսկ չորս հարիւր հոգի ձերբակալուած են :

Նաւահանգիստները, օդակայաններն ու պաշտօնատունները հսկողութեան տակ են առնուած :

Եահեա Խան կը յայտարարէ թէ նպատակն է կարգ — կանոնն ու խաղաղութիւնը վերահաստատել երկրին մէջ: Սակայն կը կարծուի թէ մեծ դժուարութեանց պիտի բախի բնականոն վիճակ հաստատելու եւ դժգոհութիւնները բառնալու համար :

Փաքիստան թերաճ երկիրներու շարքին կը պատկանի : Իր հսկայական տարածութեանց վրայ կ'ապրին շուրջ հարիւր միլիոն հոգի : Ապրուստի գլխաւոր միջոցը երկրագործութիւնն է, սակայն հողերու անհաւասար բաժանումը ստեղծած է ունեւորներու եւ ընչազուրկներու դասակարգներ : Մարէշալը հակառակ իր «բարենորոգումներուն», չէ կրցած գոհացնել գիւղացիները, որոնք կը շարունակեն խեղճութեան մէջ քաշկռտել իրենց կեանքը :

Ծայրայեղ ձախակողմեան գաղափարները պարարտ հոգի վրայ նետուած հունտերու նման դիւրաւ արմատ կը գտնեն ընչազուրկ դասակարգին մէջ : Դրացի Չինաստանի յեղափոխական մտայնութեան ազդեցութիւնը զգալի է արեւելեան Փաքիստանի մէջ :

Տարօրինակ երկիր մըն է Փաքիստան (Մաքուրներու երկիր,— Փաք=մաքուր), որուն արեւմտեան եւ արեւելեան մասերը 1700 (ըստ ոմանց երկու հազար) քիլոմեթրը տարածութեամբ անջատուած են իրարմէ : Միջանկեալ հողամասը Հնդկաստանի կը պատկանի :

Կ'արժէ ծանօթանալ այս երկրին, որ մէկ օրէն միւսը օրակարգի վրայ անցաւ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ԳՈՀ ՉԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԷՆ

ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ՉԻ ՀԱՒԱՏԱՐ

Գահիրէի ձայնասփիւռը սփռած է այն ճառը զոր Նասր խօսած է առջի օր Արաբ Ընկերվարական Միութեան ազգային համագումարի երկրորդ նստաշրջանին առջեւ, եւ որու մէջ շեշտած է թէ երբեք պիտի չընդունի կատարուած իրողութիւնը զոր Իսրայէլ կը փորձէ պարտադրել Եգիպտոսի : Նասրի համար Ամերիկացիներու ծրագիրը անընդունելի է, վասնզի միշտ իսրայելեան դատ կը պաշտպանէ : «Տագնապը աւելի երկար չի կրնար սպասել, հրաշք է որ այսքան ատեն մնացած է առանց պայթելու : Ծանօթանալէ ետք ամերիկեան ծրագրին, զոր աշխատանքի ծրագիր կ'որակեն, կրնամ ըսել որ Միացեալ — Նահանգները կը շարունակեն զօրավիգ ըլլալ իսրայելեան տեսակէտին, ինչպէս պարագան էր 1967 Յունիսէն առաջ, մէկ պատասխան ունիմ Միացեալ Նահանգներուն արաբ ազգը երբեք անձնատուր պիտի չըլլայ »: Ապա Ռայսը կը ջատագովէ Խորհ. Միութիւնը, որ զէնք հայթայթած է: Նասր նաեւ կը սպառնայ Իսրայելցիներուն .— « Օրը կուգայ, ուր եգիպտացի բնակչութիւններու ռմբակոծութիւնը իբրեւ պատասխան կ'ունենայ իսրայելցի բնակչութիւններու ռմբակոծութիւնները : Յորչափ դրաւումը տեւէ, քոմանտոներու գործունէութիւնը պիտի աճի: Եգիպտացի ժողովուրդը երբեք պիտի չընդունի կատարուած իրողութիւնը : Արաբ Երուսաղէմը մաս կը կազմէ արաբ ազգին եւ ոչ ոք կը հրաժարի անկէ: Եւ հիմա, եղբայրներ, կը հասնիմ մեծ հարցումին, զոր, դիտեր, ձեր մտքին մէջ ունիք՝ ե՞րբ է պատերազմը: Պէտք է ըսեմ թէ չեմ կրնար պատասխանել: Կրնամ ըսել միայն թէ ինչ որ մարդկայնօրէն կարելի է, կ'ըլլայ, կռուի օրը պատրաստելու համար: Մէկ օրով իսկ պէտք չէ յառաջացնենք կռուի ժամանակը, բայց կը խոստանամ որ երբ օրը գայ, կռիւը չենք յետաձգեր, նոյնիսկ մէկ օրով »:

× Ապահովութեան Խորհուրդը բաւական նեղը մնացած է Յորդանանի և Իսրայէլի կրկնակ բողոքին առթիւ :

× Միջադէպերը կը շարունակուին Կազա եւ Այսրյորդանան :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս երկիրը եզակի օրինակ մըն է աշխարհի մէջ: Արդարեւ ան կազմուած է երկու նահանգներէ (Փաքիստանցիները երկու «թեւեր»ը կ'անուանեն), որոնք իրարմէ բաժնուած են երկու հազար քիլոմեթր հեռաւորութեամբ մը : Հիմնուած է Հնդկական Միութեան հետ միաժամանակ 1947ին, որպէսզի համախմբուին նախկին հնդկական կայսրութեան մահմետականները :

Արեւմտեան նահանգը, որուն մայրաքաղաքն է Ռաուալփինտի, 806·230 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 52 միլիոն բնակչութիւն ունի : Կ'արտադրէ բնական կազ, ելեկտրականութիւն, արմտիք եւ բամպակ: Արեւելեան նահանգը, որուն մայրաքաղաքն է Տաքքա, ունի 141, 103 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 65 միլիոն բնակչութիւն: Արտադրութիւններն են արմտիք եւ կանեփ : Այս վերջին արտադրութիւնը կը հանդիսանայ երկրին տարադրամին հիմնական աղբիւրը :

Արեւելեան նահանգին առեւտրական ելմտացոյցը վերջին տարիներուն դրական էր, իսկ Արեւմտեանինը՝ բաց կ'արձանագրէր :

1968

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7·— Քարաշիի ուսանողութիւնը գործադուլի կը դիմէ պահանջելու համար զեղչեալ դիներ հանրային փոխադրութիւններու մէջ :

ՀՈԿՏ. 15·— Գործադուլը կը շարունակուի : Հանրակառք մը կը հրկիզուի : Երկու ռումբեր կը պայթին Քարաշիի դատարաններէն մէկու բակին մէջ : Քսան վիրաւոր :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7·— Բուռն բախումներ ոստիկանութեան եւ ուսանողներու միջեւ Քարաշիի եւ Ռաուալփինտիի մէջ: Ուսումնարանները կը փակուին :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8·— Ուսանողական խռովութիւն Ռաուալփինտիի մէջ: Կառավարութիւնը կը դիմէ բանակի օգնութեան : Ապահովութեան ուժերը կը կրակեն, երեք սպաննուած : Ալի Պհիւթօ, ընդդիմադիր պետ, կողմնակից կ'ըլլայ ուսանողներուն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10·— Կը ձախողի նախագահ Այուպ Խանի դէմ կատարուած մամափորձը: Փեշաուայի մէջ ուսանող մը կը կրակէ մարեշալին վրայ, կը ձախողի:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 12·— Խառնակութիւն բազմաթիւ քաղաքներու, մասնաւորապէս Լահորի եւ Քարաշիի մէջ: Պատերաէմական վիճակ կը հռչակուի երկրին մէջ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13·— Ալի Պհիւթօ եւ ընդդիմադիր ճակատի 15 ղեկավարներ կը ձերբակալուին «վնաս հասցուցած ըլլալով պետութեան ապահովութեան »:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 27·— Ցոյցեր Փաքիստանի բոլոր քաղաքներուն մէջ : Ամբոխը կ'աւերէ Փեշաուայի կեդրոնը :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ սկիզբը·— Հակառակ նախագահ Այուպ Խանի կատարած զիջումներուն, ուսանողութեան նկատմամբ, խռովութիւնները կը շարունակուին Արեւելեան Փաքիստանի մէջ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6·— Տաքքայի մէջ ցոյցի մը ընթացքին կը սպաննուին վեց անձեր:

1969

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5·— Ընդդիմադիր ութ կուսակցութիւններ վերջնագիր կ'ուղղեն նախագահին՝ պահանջելով ընդհանուր ընտրութիւններ, պատերազմական վիճակին դադրեցումը եւ ազատ արձակումը քաղաքական բանտարկեալներու :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24·— Վեց սպաննուած եւ հարիւրաւոր վիրաւորուածներ Տաքքայի, Չիթթակոնկի եւ Քարաշիի մէջ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ25·— Օդուժի մարեշալ Ասղար Խան կը յայտարարէ, թէ «նախագահ Այուպ Խան պէտք է ըմբռնէ կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը եւ անհրաժեշտ քայլեր ձեռք առնէ, որպէսզի խնդրոյ առարկայ չդարձնէ պետութեան ապագան»:

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ վերջ· — Ապահովութեան ուժերու եւ ուսանողութեան ու բանուորութեան միջեւ բախումները գրեթէ առօրեայ կը դառնան :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1·— Այուպ Խան կը հրաւիրէ «պատասխանատու» ընդդիմադիրները խօսակցութեան սկսելու :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9·— Մահմետական լիկայի կուսակցութիւնը, նախագահութեամբ մարեշալ Այուպ Խանի, կը պահանջէ ձերբակալուած ուսանողներու ազատ արձակումը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14·— Ընդհանուր գործադուլ: Կառավարութիւնը կը հաղորդէ, թէ ազատ կ'արձակէ Ալի Պհիւթօն, վերջ կուտայ պատերազմական վիճակին եւ բանակցութիւններ կը սկսի ընդդիմադիր ճակատին հետ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17·— Ալի Պհիւթօ յաղթական մուտք կը գործէ Քարաշի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21·— Այուպ Խան կը հաղորդէ, թէ թեկնածու պիտի չներկայանայ յաջորդ ընտրութիւններուն, որպէսզի դիւրացնէ «բնականոն վիճակին հաստատումը » :

ՄԱՐՏԻ ՍԿԻԶԲԸ·— Շաբաթուան մը հանդարտութենէ ետք, խռովութիւնները կը վերսկսին :

ՄԱՐՏ 5·— Քարաշիի նաւահանգիստը գործադուլի մէջ է :

ՄԱՐՏ 6·— Գործադուլը կը տարածուի հանրային փոխադրութեանց, հիւանդանոցներու եւ ելեկտրականութեան ճիւղերուն մէջ :

ՄԱՐՏ 10·— Ընդդիմադիր ճակատը կ'առաջարկէ հաստատել դաշնակցային դրութիւն մը երկու նահանգներուն համար, ինչպէս նաեւ խորհրդարանական վարչակարգ եւ ընդհանուր, ուղղակի ընտրութիւններ :

ՄԱՐՏ 13·—Մարեշալ Այուպ Խան կ'ընդունի հաստատել խորհրդարանական դրութիւնը երկրին մէջ, ինչպէս նաեւ որդեգրել ընդհանուր, ուղղակի ընտրութեան ձեւը :

ՄԱՐՏ 15·— Բռնութիւնը կը կրկնապատկուի Արեւելեան Փաքիստանի մէջ : Քանի մը օրուան մէջ մեռելներու թիւը կը հասնի աւելի քան վաթսունի, իսկ վիրաւորները կը հաշուրուին հարիւրներով: Աւելի քան հազար տուն կը հրկիզուի եւ հարիւրաւոր գիւղեր կ'աւերուին :

ՄԱՐՏ 20·— Դեր - ծովակալ Ա. Ռ. Խան կը յայտարարէ, թէ կառավարութիւնը չի կրնար հանդուրժել նոր բռնութիւններու : Կառավարիչները պէտք է « արագ միջոցներ» ձեռք առնեն :

ՄԱՐՏ 22·— Այուպ Խան երկու նոր կառավարիչներ կը նշանակէ զոյգ նահանգներուն համար :

ՄԱՐՏ 23·— Միջադէպ Հնդկաստանի եւ Արեւելեան Փաքիստանի սահմանագլուխին վրայ :

ՄԱՐՏ 24·— Արեւելեան Փաքիստանի մէջ հազարաւոր գիւղացիներ, սովէն դազազած, «մահուան շքերթ» կը կազմակերպեն Տաքքայի ուղղութեամբ :

ՄԱՐՏ 25·— Մարեշալ Այուպ Խան իշխանութիւնը կը յանձնէ բանակին: Պատերազմի վիճակը կը վերահաստատուի :

Թ. Ա. Թ.

ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այն շրջանին, երբ հայ իրականութեան մէջ դասականութիւնը կը մոռցուէր եւ վիպապաշտ ուղղութիւնը կ՚որդեգրուէր, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան դարձաւ ոչ միայն այս վերջին դպրոցի ականաւոր ներկայացուցիչներէն մէկը, այլեւ նոր ժամանակներու բանաստեղծական հոսանքի իսկական արտայայտիչը: Ի զուր չէ, որ օրուան ականաւոր դէմքերէն մէկը՝ Մ. Մամուրեան 1866ին զինք անուանեց «Թուրքիոյ Հայոց Պերանժէ»ն:

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան ծնած է Օրթագիւղ 1828ին: Մինաս Չերազի վկայութեամբ, անոր հայրը դերձակ Ռափայէլ Պէշիկթաշլեան եղած է մէկը այն 12·000 Հայերէն, որոնց 1827ին սուլթանը աքսորեց Փոքր Ասիոյ խորերը: Ծնողքներուն մահէն ետք կը կորսնցնէ շուտով իր խորթ, բայց չափազանց բարի մայրը եւ քոյրերը: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Կ. Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարաններուն մէջ մինչեւ 1839: Այդ թուականէն մինչեւ 1845 կը յաճախէ Փատուայի Մուրատեան վարժարանը, որ անոր համար մեծ արժէք կ՚ունենայ, քանի որ հոն կը կիրարկուէր եւրոպական նոր մանկավարժութեան տեսական ու գործնական սիստեմը: Ատկէ զատ, այդ տարիները կը զուգադիպէին Իտալացիներու ազատագրական բուռն պայքարներուն: Իտալիա ուսանած հայ մտաւորական սերունդին եւ յատկապէս Պէշիկթաշլեանի համար այս պարագան ունեցաւ բախտորոշ նշանակութիւն: Այսպիսի պայմաններու մէջ դաստիարակուած եւ կազմաւորուած երիտասարդը երբ 1845ի վերջերը Իտալիայէն Կ. Պոլիս կը վերադառնայ, իր առջեւ կը գտնէ գործունէութեան դաշտ մը. արդարեւ, Սերպիոյ եւ Յունաստանի անկախութիւններու հռչակումը, Պուլկարներու ապստամբական շարժումները եւ «Թանզիմաթ»ի հրապարակումը նպաստաւոր հող ստեղծած էին հանրային կեանքին աշխուժացման համար:

1846ին Կ. Պոլսոյ մէջ Մ. Պէշիկթաշլեանի նախաձեռնութեամբ եւ գործօն մասնակցութեամբ կը հիմնուի «Համազգեաց Ընկերութիւնը», որուն ղեկավարներէն մէկը կը դառնայ ան: Այս միութեան շուրջ աւելի քան հինգ տարի պայքար կը մղուի, եւ Պէշիկթաշլեան առիթ կ՚ունենայ հրապարակելու տարբեր սեռերու վեց ստեղծագործութիւններ: Երկու ճառ՝ «Խօսեցեալ ի կաճառս ընկերութեանն Համազգեաց», «Ի նորակերտ ժողովարանն համազգեաց խօսեցեալ», ձօն մը ընկերութեան տարելիցին առթիւ՝ «Ողջոյն քեզ, ով հրաշակերտ տաճար վեհին իմաստութեան», երկու երգիծական չափածոյ գործ՝ «Հանելուկ», «Մըխիթարեան եմք աշակերտ» եւ վերջապէս «Համազգեացի» պայքարին անմիջական շարունակութիւնը հանդիսացող «Կոռնակ» տռամը:

1856ի վերջերը խումբ մը մտաւորականներու գլուխը անցած Կ. Պոլսոյ մէջ կը հիմնէ փրոֆէսիոնէլ թատրոն մը, դառնալով նոր թատերական շարժման ղեկավարը: Եւ հայ թատրոնի ու թատերգրութեան պատմագրութիւնը, իրաւամբ, մեր նոր թատրոնին սկիզբը կը համարի անոր հիմնադրած թատրոնը: Այն գործերը, որոնցմով առաջին օրէն իսկ ան ներկայացած է Պոլսահայ հանդիսականին, եղած են իր «Կոռնակը», Վոլթերի «Կեսարի մահը» եւ Ալֆիերիի «Սաւուղը»: Կը նշանակէ ուրեմն, թէ ինք նախօրօք պատրաստած ու ծրագրած էր թատերական գործը Պոլսոյ մէջ:

Պէշիկթաշլեանի թատերգրութիւնները՝ ինքնուրոյն եւ թարգմանական (թիւով ինը) մինչեւ այսօր կը մնան իբրեւ անցեալ դարու կիսու մեր թատերգրութեան լաւագոյն օրինակները, որոնցմով նաեւ կը սկսի հայ նոր թատերգրութեան պատմութիւնը: Պէշիկթաշլեանի առաջին տը-ռամը՝ «Կոռնակը», որ հայ նոր թատերգրութեան առաջին գործն է, արդէն ցայտուն դարձուց այն իրողութիւնը, թէ Մխիթարեաններու դասական թատերգրութիւնը հինցած է, թէեւ գրութեան սկզբունքներով հարազատ գիծեր ունէր Մխիթարեան դասականութեան անուանի դէմքին եւ տեսաբանին՝ Պետրոս Մինասեանի «Խոսրով Մեծ» ողբերգութեան հետ: «Կոռնակ»ի եւ իր միւս ողբերգութիւններուն մէջ, հակառակ անոնց պատմական բնոյթին, ոչ միայն կ՚արծարծէ առօրեայ հարցեր, այլեւ յստակ կը դարձընէ պատմութիւնը օրուան անկիւնէն դիտելու եւ օգտագործելու խնդիրը: Եթէ հիներուն (Զախջախեան, Պ. Մինասեան), Ա. Հէքիմեանի, եւ ժամանակակիցներէն շատերուն համար պատմութիւնը, պատմական նիւթը նպատակ էր, Պէշիկթաշլեանի համար պատմութեան նիւթը, պատմական անունները դարձան միջոցներ, որոնց օգնութեամբ աւելի դիւրին էր օրուան հրատապ հարցը հանդիսականին ներկայացնելը:

Պէշիկթաշլեան հայ իրականութեան մէջ առաջինն էր, որ պատմութեան մօտեցաւ ազատ ձեւով: Այս հանգամանքը ունէր դեղագիտական եւ ընկերային հիմք ու շարժառիթ եւ ըստ էութեան վիպական դեղագիտութեան անկիւնաքարերէն մէկն էր նաեւ: Այս սկզբունքով ստեղծած է «Կոռնակ», «Արշակ», «Վահէ», «Վահան» պատմական ողբերգութիւնները: Նոյն ձեւով թարգմանած, փոխադրած է իտալական եւ ֆրանսական գրականութեան լաւագոյն օրինակները՝ Վիթորիօի Ալֆիերիի «Սաւուղը», «Բրուտոս Ա.», Վոլթերի «Կեսարի մահը» տռամները: Ասոնք սովորական թարգմանութիւններ չեն այսօրուան ըմբռնումով, այլ իւրատեսակ թարգմանութիւն – փոխադրութիւններու ինքնատիպ օրինակներ, որոնք մեծապէս ազդեցին հայ գրական – ընկերային կեանքին վրայ ու աւելի շատ խրթան հանդիսացան թատերական կեանք մը ստեղծելու համար, քան օրուան երկրորդական գրողներու ինքնուրոյն եւ թարգմանական թատերախաղերը: Ողբերգութիւններէ զատ, Պէշիկթաշլեանի գրչին կը պատկանին նաեւ երկու կատակերգութիւններ («Կատակերգութիւն երից քաջաց», «Կատակերգութիւն աւազակաց»), որոնք իրենց կենցաղային եւ հանրային արժանիքներէն զատ հետաքրքրական են իբրեւ հայ առաջին երաժշտական կատակերգութեան օրինակներ եւ որոնցմով Պէշիկթաշլեան այս սեռին մէջ եւս առաջնութեան իրաւունք ձեռք ձգած է:

Պէշիկթաշլեանի հանրային եւ գրական գործունէութեան կարեւոր ասպարէզներէն մէկն ալ մանկավարժութիւնն է, ուր նոյնպէս փայլեցաւ իր բազմաշող հոգիի բոցը: Մանկավարժութեամբ զբաղած է շուրջ քսան տարի: Եւ, ինչպէս նկատած է Ա. Չօպանեան, ան իր մանկավարժութեամբ բարձրացուցած է ուսուցիչին եւ մտաւորականին դիրքը Հայոց մէջ: Երկար տարիներ հայերէն եւ ֆրանսերէն դասաւանդած է Պոլսոյ Լուսաւորչեան, Թարգմանչաց, Հռիփսիմեանց վարժարաններուն մէջ: Անոր մանկավարժական արդասիքներէն մէկն ալ այն է, որ հայկական իրականութենէն կտրուած Սրբուհի Տիւսաբ իր ուսուցիչին ազդեցութեան ներքեւ դարձաւ արեւմտահայ գրականութեան անուանի դէմքերէն մէկը:

Մանկավարժութիւնը անոր համար եղած է համազգային յառաջադէմ շարժման կարեւոր օղակներէն մէկը: Ուսուցչութիւն ըրած է՝ առաջնորդուելով դարաշրջանի ազատախոհ գաղափարներով, որոնք հրապարակ դրած էին Հիսայեան, Զօրայան եւ ուրիշներ զարթօնքի մտաւորական սերունդէն:

Պէշիկթաշլեան երաժիշտը եւս իրաւամբ տեղ պիտի ունենայ հայ նոր երգի եւ երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Իտալիայէն նոր Կ. Պոլիս վերադարձած գործիչը զգաց հայ ազգային երգին պակասը եւ այդ ուղղութեամբ կատարեց նշանակալի աշխատանք: Արագ կազմուող հայ քաղաքային կեանքին ու զարթօնքի սերունդին համար այլեւս բաւարար չէին աշուղական տաղերը, շարքիներն ու մանիները: Իբրեւ ազդ ձեւաւորուող ժողովուրդին համար նոր երգ պէտք էր: Հայ երգն ու երաժշտութիւնը 1850 – 1860ին լուրջ բեկում մը ունեցաւ: Այդ ուղղութեամբ երաժիշտներէն զատ մեծ դեր կը կատարէին նաեւ բանաստեղծներն ու հանրային գործիչները: 1856ին լոյս տեսաւ Ռ. Պատկանեանի «Ազգային երգարան Հայոց» հաւաքածոն: Այս հաւաքածոն անմիջապէս արժանացաւ Մ. Նալբանդեանի ուշադրութեան եւ բարձր գընահատականին: Ան հոն գտաւ շատ երգեր, «որոնք Հայոց հոգւոյ եւ սրտի պահանջները» բաւարարող ժամանակակից երգեր էին, որոնց շնորհիւ այդ երգարանը Նալբանտեան կոչեց «Մի օրինաւոր Հայոց երգարան»: Պէշիկթաշլեան կը գրէ եւ կը յօրինէ բազմաթիւ երգեր, կը մասնակցի 1862ին Պոլսոյ մէջ հիմնուած «Երաժշտական Ընկերութեան» եւ երաժշտական ամսագիրներու աշխատանքներուն, ընկերութեան անդամներուն՝ Տիգրան Չուխաջեանի եւ Գաբրիէլ Երանեանի հետ միասին: Պէշիկթաշլեանի կարգ մը բանաստեղծութիւններու ձայնագրութիւնները («Գարուն», «Եղբայր եմք մեք», «Մահ քաջորդւոյն») ոչ միայն մեծ դեր կատարեցին հայ նոր երգերու զարգացման ճամբուն մէջ, այլեւ այսօր ալ կը մնան մեր լաւագոյն երգերու ցանկին մէջ:

Պէշիկթաշլեանի հանրային գործունէութեան էջերէն է 1858ին հիմնուած Մուրատեան – Ռափայէլեան վարժարաններու Նախկին Սաներու Միութեան իր բերած օժանդակութիւնը: Ընկերութիւնը եղած է «Համազգեացի» հետեւորդ հաստատութիւն մը կամ անոր հեռաւոր արձագանգներէն մէկը: Ընկերութեան ոգին եւ գլխաւոր դէմքը Մ. Պէշիկթաշլեանն էր, որուն մահէն ետք շուտով կազմալուծուեցաւ ընկերութիւնը: Ան գործօն մասնակցութիւն եւ ղեկավար դեր ունեցած է «Անձնուէր ընկերութեան» աշխատանքներուն մէջ (հիմնուած 1860 Օգոստ. Կ. Պոլիս), որուն նպատակն էր ձրի ուսում տալ գաւառացի պանդուխտներուն: 1862ի Զէյթունի նշանաւոր ապստամբութեան ժամանակ ընկերութիւնը փոխեց իր ծրագիրը եւ անոր միակ նպատակը եղաւ օգնել հերոս լեռնականներուն:

1860ին հիմնուեցաւ «Բարեգործականը», որուն մէկ թեւը՝ Նորատունկեան, Ծերենց, Թագւորեան, Պէշիկթաշլեան, լրջօրէն մտահոգուեցան Կիլիկիոյ եւ Զէյթունի հարցով եւ 1862ի դէպքերէն շատ առաջ կապեր հաստատեցին Զէյթունցիներուն հետ:

Ս. Հէքիմեանի եւ Կ. Գարագաշեանի հետ ծրագրած էր «Յոյս» անունով լրագիր մը հրատարակել, որ դժբախտաբար չիրականացաւ:

Վ. ՍԱՖԱՐԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Զրոյցի մը ընթացքին, օրիորդ մը կը հարցնէ իր խօսակիցին.

— Պարոն Մարտիրոս, ինչու չէք ամուսնացած:

— Օրիորդ, դեռ չեմ հասած այն վիճակին, որ ստիպուիմ վերջին ապաստանը փնտռել:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Որոնք զարմանալի կերպով կը նմանին մեր Հասանին դէմքին ու հագուստին, ընդմիջեց կրկին Սայի պէյ խնդալով:

— Ճիշդ ես ալ այդ մտածումը ունեցայ, ուրեմն չեմ սխալած ենթադրելով որ Զիւլէհայի փախուստին օգնողը նոյնինքն Հասանն է... եւ դուք ալ իրմէ իմացած էք իրողութիւնը, բայց աւելին կայ...

— Ամէն կողմ ցրուած լրտեսները յաջողած են իմանալ որ պատանիի մը ընկերակցութեամբ լերան կողմէ հեռացեր է դէպի Առնավուտ քէօյի ուղղութեամբ. զիրենք ճամբան տեսնողներ եղեր են...:

— Ահաւասիկ հիմա խնդիրը ծանրացաւ, ըսաւ Սայի պէյ մտահոգ դէմքով մը:

— Այո, ճիշդ ասոր համար է որ ըսի թէ աղջկան ձերբակալումը շատ հաւանական է: Ոստիկանութիւնն ու լրտեսները հիմա սահմանափակ շրջանակի մը մէջ պիտի կրնան գործել. արդէն ամբողջ վերի կողմերը հսկողութեան տակ առնուած են... իցի՛ւ թէ աղջիկը ու պատանին յաջողած ըլլային անվտանգ Շիշլի երթալ եւ հոն ապաստանիլ մեր ծանօթ տեղը, բայց կ՚երեւայ որ այդ ուղղութեամբ չեն գացած, որովհետեւ Շիշլիի ու Նշան Թաշըի կողմը ոչ ոք տեսած է զիրենք:

— Բնականաբար պիտի չկրնային տեսնել, քանի որ Զիւլէհա եւ Հասան հոս կը գտնուին, պատասխանեց Սայի պէյ:

— Ո՞ւր հոս, գոչեց մատակարարը ահաբեկ:

— Քովի սենեակը...

Սիւլէյման ազա նստած տեղէն վեր ցատկեց, անհնարին յուզման մը մատնուած:

— Բայց այդ մարդիկը կարող են այս կողմերու բոլոր բնակարանները խուզարկել, գոչեց:

— Ի՞նչ կրնանք ընել, միթէ կարելի՞ է զիրենք դուրս ձգել, պատասխանեց Սայի պէյ ինքն ալ վրդովուած:

Իրաւ ալ անկարելի էր այդ բանը: Միեւնոյն ատեն քանի որ փախստականներուն հետքը գտնուած էր, շատ կը ծանրանար իրենց կացութիւնը:

Սիւլէյման ազա պատրաստուեցաւ մեկնելու:

— Ա՛լ ուրիշ հաղորդելիք բան մը չունիմ, ըսաւ, ահա կացութիւնը. դուք խորհեցէք թէ ի՛նչ պէտք է ընել, գալով ինծի, իմ վիճակս ալ սարսափելի է, եթէ Սաֆնաղ խօսի՝ կորսուած եմ. ամբողջ յոյսս Պիւրհանէտտին էֆէնտիին վրայ է... եթէ յաջողի իր գալֆան ազատել Ապտիւլ Համիտի ճանկէն՝ այն ատեն լաւ, եթէ ոչ, գործս գէշ է...:

— Միթէ Պիւրհանէտտին էֆէնտին միջամտե՞ց իր գալֆան ազատելու համար, հարցուց Սայի պէյ:

— Այո, բայց տակաւին արդիւնք մը չունեցաւ... միայն թէ դիտէք որ մեր էֆէնտին Սուլթանին սիրականն է եւ կըրնայ ի վերջոյ յաջողութիւն մը ձեռք բերել:

Մատակարարը մեկնեցաւ ընկճուած ու վհատ կերպարանքով:

Երեք ընկերները իսկոյն իրենց քով կանչեցին մանկատի աղջիկն ու պատանին եւ կացութիւնը պարզեցին անոնց, մի առ մի պատմելով Սիւլէման աղայի բերած տեղեկութիւնները:

— Վայրկեան մը աւելի կարելի չէ այլեւս այստեղ մնալ, եզրակացուց Սայի պէյ, թէ՛ դուք եւ թէ մենք պէտք է հեռանանք այս բնակարանէն, նախ չտանջելու համար մեր հիրընկալ բարեկամը՝ Ճէմալ պէյը, երկրորդ մեր գլուխները ազատելու համար:

— Լաւ ուրեմն կը մեկնինք, ըսաւ Հասան վճռաբար, միայն թէ ձեզմէ պիտի խնդրեմ որ ինծի դրամ հայթայթէք:

— Դրամը խնդիր չէ, ուզածիդ չափ կրնանք տալ, պատասխանեց Սայի պէյ, բայց ի՞նչպէս պիտի յաջողիս ձեր օձիքը ազատել...

— Պիտի փորձեմ եւ կը յուսամ որ պիտի յաջողիմ, ըսաւ պատանին ինքնավըստահ շեշտով:

— Միջոց մը խորհա՞ծ ես...

— Առտուընէ ի վեր ասոր վրայ կը մտածենք ես ու Զիւլէհա եւ ծրագիր մը պատրաստեցինք այս մասին:

Երեք երիտասարդները զարմացմամբ իրարու երես նայեցան:

— Ի՞նչ է տեսնենք ձեր ծրագիրը, հարցուց Սայի պէյ:

— Գիտէք որ Ճէմալ պէյի այս տան մէջ յոյն սպասուհի մը կայ...

— Այո, փոքրիկ Էլէնին, ընդմիջեց Սատըք պէյ:

— Ճիշդ դուշակեցիք: Այս փոքրիկ Էլէնին գրեթէ տարեկից ու հասակակից է Զիւլէհայի... որոշեցինք որ Զիւլէհա Էլէնիի հագուստները հագնի, դոգնոցը կապէ, գլուխն ալ սեւ շալով մը ծածկէ ու ձեռքը կողովով մը տունէն դուրս ելլէ, իբր թէ նպարավաճառէն բան առնելու համար: Այս կերպով կարծեմ կրնայ անվտանգ մինչեւ շուկան իջնել ու անկէ ծովեզերքէն դէպի Պէպէք ուղղուիլ...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 91)

ՀՅԱԳՈՒՄՆԵՐ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊՈՒՒԿՆ

—*—

ԲԱԽՄԱՆ ՏԱՓԳ

Եթէ մի տաւտակ ձէն աչքէն անցուց կեանքի մեծ ճամբան, հետեւելով իւրաքանչիւր ոտնաձայնի, որ կը հնչէ ետեւէն, ինքն ալ կը դառնայ ոտնաձայն մը, որ կը հետեւի ուրիշներու ոտնաձայներուն, ինչպէս ամբողջ հօտ մը, որ կը հետեւի զանգակին։ Ոտնաձայնները կը հնչեն, կը մարին, կը մեռնին, ինչպէս կեանքի ձայները։ Ոտնաձայնները կը մոռցուին, ինչպէս կեանքի ձայները։ Ոտնաձայնները կը մոռցուին, ինչպէս կեանքի ձայները։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1969 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները :

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելումները աւելի քան երբեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահմանի տարեկան	105 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ : Վարչութիւն « ՅԱՌԱՋ »ի

Հաց մեսագոյթի Տուն

Հարսանիքի, նշանտուքի, հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու համար նկատի ունենալ Հայ Մշակոյթի Տան երկու սրահները :

Դիմել ամէն օր ամը 15 – 19 :

Հեռախօս 824–63–89 :

17, Rue Bleue — Métro Cadet

ՎԱՐՁՈՒ Է

Նիսի կեդրոնէն երեք քիլոմեթր, վարձու է լաւ կահաւորուած յարկաբաժին մը, երեք սենեակ, չորս հոգիի համար (3 *անկողին*) 2 *պալքոն, արեւ, բաղնիք, կազ, ելեկտրականութիւն, հեռ. Լէնժ :*

Յունիս, Յուլիս, ամսական 1100, Օգոստոս 1·200 : *Դիմել՝*

BEHREYAN

143, Quai du Ml. Lyautey, Bloc A.4

06 - NICE

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան քսանական Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին իրենց մօր Մարիամ Պասմաճեանի մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանդիստի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը Ֆրանք «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Հոգեհանդիստ Տիկին Շուշան Տէր – Վարդանեանի. —

Վ. Տէր–Վարդանեան 50 *Ֆրանք, Լ. Ստեփանեան քսան, Գ. Վանոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Քասքասեան, Յով. Տէր – Վարդանեան տասնական, Խ. Տորումեան, Քէշիշեան Ստեփան, Եր. Տորումեան* 20–*ական, Տիգանէսեան Յով., Մարգարեան Մարգ., Պէրպէրեան Պօղոս, Յ. Պետրոսեան, Գ. Տորումեան, Գ. Տէր – Վարդանեան, Վ. Միստիկ, Յ. Տոլպաշեան տասնական, Տէր – Վարդանեան Ժ., Յ. Հացագործեան քսանական, Ղ. Տէրտէրեան, Ն. Անտոնեան* 5*ական, Հրաչեան Արշաւիր տասը բանք :*

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ա. Հալվաճեան կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին, փոխան ծաղկեպսակի, Օր. Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ողբ. Թագուհի Ղազարոսեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղիկի : Տէր եւ Տիկին Ս. Տէփանեան 60 *Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յ. Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ճէպէճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Նալպանտեան* 50*ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Մկրտիչեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Պետեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Յովհաննէսեան եւ Այրի Տիկին Ս. Տէր–Գալուստեան քսանական Ֆրանք :*

×

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Մանուկեան եկեղեց. 20 *Ֆրանք, Այրի Տիկին Պէկեան եկեղ. քսան, Այրի Տիկին Պալեան Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին տասը : Հանգ. Վռամշապուհ Մէլիքեանի թաղմանի առթիւ Ս. Խոսիկեան եկեղ. տասը Ֆրանք, Փ. Կիրակոսեան եկեղ. տասը, Կ. Մարտիրոսեան Կ. Խաչին հինգ, Ճորոեան եկեղ.* 10, *Մսրլեան եկեղ. տասը, Մուսակլեան* 50, *Ղ. Կիւլեան տասը, Ա. Ղրիմեան* 10 *Ֆր. :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ս. ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ

Եկեղեցին օժտուեցաւ մարմարակերտ նոր խորանով մը :

Նոր խորանին օծումը կը կատարուի այսօր, Շաբաթ, (29 *Մարտ*), *երեկոյեան ժամը* 20*ին, ձեռամբ Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ՝*

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Խորանի օծումէն առաջ պիտի կատարուի Կիրակնամուտի ժամերգութիւն :

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու այս արարողութեան :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ հայ օրիորդ մը վարձու սենեակ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ Փարիզ կամ արուարձան : Հեռաձայնել « Յառաջ »ի :

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, *ժամը* 7*ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ : Մեկնում ժամը* 7·30*ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ : Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :*

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը :

Ապրիլ 7, *մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը : Ժամանում Փարիզ ժամը* 21*ի ատենները :*

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 ֆր. : Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝.

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն :

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի,

24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 *Ապրիլ, ժամը* 10*ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբին :

Շաբաթ, 29 *Մարտ, ժամը* 21*էն մինչեւ լոյս :*

Նուագախումբ՝ ՃԷՔԻ ՄԱՅԸՐԷ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Տէսինի Հայկական Տան նորոգութեան Ֆոնտին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, 4 *Ռիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփորի սրահը :*

Այս Կիրակի, ժամը 16*ին : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (երգ), Պ. Մկրտիչ Ֆէրմանեան եւ Պետրոս Պետիկեան (երգ եւ սազ), հայկական պար եւ զանազան անակնկալներ :*

Մէթրօ Մէրի տ'Իսի եւ առնել 190 թիւ օթօպիւսը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանդի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի Մարտ 31*ին, ժամը* 3*ին, Մշակոյթի Տան սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը, ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 29, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Կը ներկայացուի՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

SOMERSET MAUGHAM ի **"ՆԱՄԱԿԸ"**

Հետաքրքրական թատրերգութիւն 3 արար, երկու պատկեր

Գլխաւոր դերակատարներ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, *ինչպէս նաեւ* ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ – ՀՐԱՅՐ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ժիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.— Ճաշարան Տիամանթէռ, 66 Ռիւ Լաֆայէթ : Աճէմեան ճաշարան, Ռիւ Քատէ : *Մարգարեան,* 32 Ռիւ Թռէվիզ :

Մասիս նպարավաճառատուն, Ռիւ Սօլնիէ (*Քատէ*) : *Շիրինեան,* 36 Ռիւ տը Քլէռի : *Զաքմշեան,* 20–22 Ռիւ Ռիշէ :

Բեմասիրացի անդամներուն մօտ :

ԶԱՏԻԿԸ – ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ –

ԳԱՐՆԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՊՐԻԼ 2-ԷՆ 17

Երթուդարձ՝ օդանաւով — պանդոկ առաջին կարգ, «ԱՐՄԵՆԻԱ»յի մէջ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն՝ 2000 *Ֆրանք բոլոր ծախքերը մէջը :*

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, Rue du 4-Septembre, PARIS, Tél. 742.77.40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18 : *ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դի մել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի,* 13, *ռիւ տը Ֆար, ժամը* 15–18 (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել* 48·94·74), *ինչպէս եւ Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝* 11 *ռիւ Պասէն Ս էն Ժիւլիէն : ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝* 145 *ռիւ Պարապան, հեռաձայն՝* 60–01·11 : *Վ. ԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի իրիկուն (Ապրիլ 2), *ժամը* 20·30*ին, Սանթր – Իւնիվերսիթէռ Տօֆինի մէջ (սրահ թիւ* 6, *Բ. յարկ), մեթրօ Փորթ Տօֆին :*

Լուսարձակումով դասախօսութիւն ՓՐՈՖ. Է. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆի կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

TRANSIT

Agence en Douane

— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé

N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République

Tél. : 20-74-98

MARSEILLE (1e)

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE AIF

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 30 MARS 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11476 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.476

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք մինչ Եւրոպայի մէջ կարգ մը քաղաքակիրթ ու անկախ ազգեր կը զրկուէին որոշ ազատութիւններէ եւ կը դառնային արբանեակ Խորհրդային Միութեան, անդին Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ բազմաթիւ ազգեր ու ցեղեր, որոնք դարերէ ի վեր արեւմուտքի աշխարհակալ պետութեանց տիրապետութեան տակ էին, անկախութեան կը տիրանային եւ իրենց ազգային դրօշակը կը տնկէին ՄԱԿի Նիւ Եորքի պալատին առջեւ :

Այս դասակարգին կը պատկանի Փաքիստան, որ անկախ պետութիւն դարձաւ 1947ին, երբ Մեծն Բրիտանիա հեռացաւ Հնդկաստանէն, որու ճամբաներու ապահովութեան պահպանման էր ձգտած իր արտաքին քաղաքականութիւնը տարիներով :

Հնդկաստան բաժնուեցաւ երեքի, Հնդկական Միութիւնը, Սէյլան եւ Փաքիստան :

Հնդիկներու եւ իսլամներու հակամարտութեան առաջքն առնելու համար Փաքիստանի անկախ պետութեան մաս կազմեցին այն շրջանները, ուր մեծամասնութիւն կը կազմէին իսլամները :

Այսպէս է, որ իրարմէ 1700 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ երկու շրջաններ՝ արեւմտեանն ու արեւելեանը միացուեցան Փաքիստանի իսլամական պետութեան մականին տակ : Տեսակ մը Փաքիստանեան դաշնակցութիւն :

Մինչ արեւմտեան մասը Միջին Արեւելքի շրջանին մէջ կ՚իյնայ, արեւելեանը Ծայրագոյն Արեւելք կը նկատուի : Փաքիստան արեւմուտքէն սահմանակից է Իրանի, մանաւանդ Աֆղանիստանի, իսկ արեւելքէն՝ Պիրմանիոյ : Ընդհանուր տարածութիւնն է 946·716 քառ. քիլոմեթր, որուն 805·613ը արեւմտեանի, 141·103ը արեւելեանի բաժինն է : Արեւմտեանի բընակչութեան թիւն է 52 միլիոն, արեւելեանինը՝ 65 միլիոն :

Արեւելեան Փաքիստան ամբողջ երկրի տարածութեան մէկ վեցերորդ մասը միայն կը կազմէ, մինչ բնակչութեան կէսէն աւելին իր հողին վրայ կ՚ապրին :

Անկախութեան հռչակումէն ետք, բընակչութեան փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ 1947ին մեծ աստիճանաչափով : Միլիոնաւոր Հնդիկներ Փաքիստանէն անցան Հնդկաստան, փոխադարձաբար իսլամներ Հնդկաստանէն փոխադրուեցան Փաքիստան :

Ֆրանսական հեռատեսիլը Հինգշաբթի իրիկուն ցոյց տուաւ տեսարան մը բնակիչներու այս փոխանակութենէն, յիշեցընելով Հայոց տարագրութիւնը :

Հակառակ միատարը ու միաձոյլ երկիր դառնալու իրենց ծրագրին, տակաւին քառասուն միլիոն իսլամներ կը բնակին Հնդկաստանի եւ 15 միլիոն Հնդիկներ՝ Փաքիստանի մէջ :

Կրօնքն է, որ կը բաժնէ զիրենք :

Փաքիստան ներկայիս իսլամական ամենամեծ պետութիւն է, ուր կ՚ապրին աւելի մեծ թիւով իսլամներ, քան արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ, Պարսից ծոցէն մինչեւ Մարոք : Փաքիստանի իսլամներուն ընդհանուր թիւն է 90 միլիոն, Ինտոնեզիայինը՝ 87 միլիոն, մինչ արաբականներունը 77 միլիոն է միայն :

Արեւմտեան Փաքիստանի առաջին մայրաքաղաքն էր Քարաշի, որ վաճառաշահ կեդրոն մըն է, որուն նաւահանգիստն ու օդակայանը Մերձաւոր ու Ծայրագոյն Արեւելքի ճամբուն վրայ միացման կարեւոր ցանց մը կը կազմեն :

Յետագային մայրաքաղաք դարձաւ Ռաուլափինտի, որուն մօտ վերջերս կառուցուեցաւ արդիական նոր մայրաքաղաք մը՝ Իսլամապատ :

Արեւելեան Փաքիստանի մայրաքաղաքն է Տաքքա, ուր տեղի ունեցան վերջին խրոռովութիւնները, որոնց հետեւանքով բանակը ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը :

Անկախութեան հռչակումէն ետք, անպակաս եղան կռիւները Հնդկաստանի եւ Աֆղանիստանի դէմ : Երբեմն շատ ծանրակշիռ հանգամանք ստանալով :

Քաշմիրի համար 1949ին, 1964ին եւ 1965ին արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ :

Հակառակ անոր, որ երկու երկիրներն ալ Մեծն Բրիտանիոյ Հասարակապետութեան մաս կը կազմեն, իբրեւ «տոմինիոն», չուզեցին լսել Ուիլսընն ու Ու Թանը եւ իրենց վէճը կարգադրելու համար երկուստեք դիմեցին Մոսկուայի : 1964 Յունուար 10ին Կոսիգին Թաշքենտ հրաւիրեց երկու կողմի պետական վարիչները՝ Շասթրին եւ Այուպ Խանը, որոնք Խ. Միութեան վարչապետին իրաւարարութեամբ համաձայնագիր մը կնքելով հաշտուեցան :

Փաքիստան իբրեւ իսլամ պետութիւն իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կը հակի իսլամական երկիրներու կողմը :

1955 Փետրուար 24ին կնքուեցաւ Պաղտատի Ուխտը, որուն միացաւ Փաքիստան, որ ետքէն «Սենթոյ»ին մաս կազմեց :

Գաղթատիրութեան փլուզումով անկախութեան տիրացած ազգերը տակաւին կ՚ապրին փոխանցման շրջանի մէջ : Երկար տարիներու կը կարօտին նախ իրենց ներքին ազգային միութիւնը իրականացընելու, յետոյ դաղափարական գետնի վրայ, խարխափումներէ ետք, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու եւ հարեւաններու հետ մնայուն խաղաղութիւն հաստատելու համար :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՋԸՆՀԱՈՒՐԻ ՄԱՀԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՆԵՐԿԱՅ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ
ԱԶԳ. ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Բոլորին զարմանք պատճառող դիմադրական կորովէ մը ետք, Զօր. Տուայթ Այզընհաուրը, մեռաւ, Ուրբաթ օր, ժամը 12·25 (ամերիկեան ժամով), 78 տարեկանին :

Յուզումը մեծ է Ամերիկայէն ներս եւ դուրս : Այզընհաուրը, մտերմաբար Այք կոչուած, դերագոյն հրամանատարը կը նկատուէր վերջին աշխարհամարտին : Ֆրանսացիներուն համար ցամաքահանումի մեծ ախոյեանն է : Ծնած էր Թեքսաս 1890ին, ծնողքը՝ պավառացի եւ զուիցերացի : 1915ին շրջանաւարտ է Ուէսթ Փօյնթէն իբրեւ ենթասպայ : 1940ին հետեւակազօրքի, Գ. զօրամասի, սպայակոյտի պէտ է, 1941ին 9րդ զօրաբաժնի, յետոյ Գ. բանակի սպարապետ : 1942 Փետրուարին Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ գործողութեանց դրասենեակի պետ է եւ 1942 Նոյեմբերին հիւսիսային Ափրիկէի դաշնակից զօրքին ընդհ. հրամանատար : 1943 Դեկտեմբեր 10ին Եւրոպայի զինակից ուժերու դերագոյն հրամանատար է, 1944ին բանակի զօրավարի աստիճան կը ստանայ, հինգ աստղով, աստիճան մը որ իրեն համար կը ստեղծուի : 1945ին կը փոխարինէ Զօր. Մարշալը իբրեւ պետ ամերիկեան բանակի սպայակոյտին : 1948 – 53 նախագահ է Նիւ Եորքի Քոլումպիա համալսարանին : 1950 – 52՝ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական Ուժերու հրամանատար է : 1952ին կը քաշուի բանակէն թեկնածու ըլլալու համար Հանրապետութեան նախագահութեան : Կ՚ընտրուի, կը վերընտրուի 1956ին, բայց 1960ին իր տեղը կուտայ Քենըտիի, տրուած ըլլալով որ ըստ ամերիկեան սահմանադրութեան չէր կրնար երրորդ անգամ թեկանածու ըլլալ :

Այզընհաուրի Ազգ. յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, նախագահ տը Կոլ յայտնեց անմիջապէս թէ ներկայ պիտի ըլլայ յուղարկաւորութեան : Նիքսըն, որ նաեւ խնամիական կապ ունի Այզընհաուրին հետ, յայտարարեց թէ Երկուշաբթի օր Ազգ. սուգի օր պիտի ըլլայ : Ատլանտեանէն Խաղաղական բոլոր դրօշները կէս պիտի պարզուին երեսուն օր, ի յարգանս Ամերիկայի ամէնէն ժողովրդական հերոսներէն մէկուն :

×

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

53 մեռեալ, 350 վիրաւոր կայ արդէն արեւմտեան Անատոլուի մէջ, իբրեւ հետեւանք երկրաշարժին : Հազարաւոր տուներ քանդուած են : Ըստ Քանտրլրի դիտարանին շարժը տեղի ունեցած է Ուրբաթ առտու ժամը 2·39ին եւ կեդրոնը եղած է՝ Իզմիրէն 130 քիլոմեթր : Տեւած է տասը երկվայրկեան : Նոր ցնցումներ ալ յաջորդած են, նուազ զօրաւոր : Ամէնէն վընասուած վայրերն են՝ Ալաշեհիր, Սարիկոլ, Մանիսա : Մօտ տասը գաւառ վնասուած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՎԱՆ ԵԱԽԻՄՈՎԻՉ, խորհրդային մըտաւորական մը ձերբակալուած է Ռիկա, որովհետեւ դիմումնագիր մը ստորագրած էր Չեխոսլովաքիոյ պարպումը պահանջող (Ռուսերուն կողմէ) :

ՊԱՊԸ 35 նոր կարդինալ նշանակեց, որոնց 33ին անունները միայն ծանօթ են : Միւս երկուքը ցարդ ին փէթթօ (գաղտնի) : Ասոնց մէջ կան երեք Ֆրանսացի՝ Փարիզի արք.ը Գերպ. Մառթի, տեսաբան յիսուսեան մը՝ հայր Տանիէլու, Ռէնի Արք.ը՝ Գերպ. Կույոն : Յիշենք նաեւ, յատկանշականերու կարգին՝ Գերպ. Եան Վիլպրանտս, Միութեան դիւանի քարտուղար, հոլանտացի որ զանազան առաքելութիւններ ունեցած է գլխաւորաբար Խորհ. Միութեան մէջ : Փարիզի պապական նուիրակ՝ Գերպ. Պեռթօլի : Կը կարծուի թէ ին փէթթօ կարդինալները կը պատկանին համայնավար երկիրներու եւ այդ է պատճառը որ իրենց անունները գաղտնի պահուին մինչեւ Ապրիլ 28, երբ գաղտնի ժողով մը կը վաւերացնէ այս նշանակումները :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԱՏ ՄԸ ԹԱՇԿԵՆՏԻ ՄԷՋ

Ա.

ԽՄԲ.— Օռոռի մէջ, Ֆիլիփ Պէտնէր արձագանգ կը հանդիսանայ տարօրինակ դատավարութեան մը, որ կը բացուի Թաշկենտի մէջ : Թաթար վերապրողներ կը պահանջեն Խրիմ վերադառնալ ...

Տարօրինակ դատավարութիւն մը պիտի սկսի ի մօտոյ Թաշկենտի մէջ, որ մայրաքաղաքն է Խորհ. Միութեան ամէնէն քաշուած հանրապետութիւններէն մէկուն՝ Ուզպեկիստանի : Այս հանրապետութիւնը կը գտնուի Կեդր. Ասիոյ տափաստաններուն մէջ, Չինաստանի եւ Աֆղանիստանի մօտերը : Ամբաստանութեան աթոռներուն վրայ կը գտնուին տասը ամբաստանեալներ, բոլորն ալ երիտասարդ, քսանէն երեսուն տարեկան : Ասոնց մէջ կան ճարտարագէտներ, գործավարներ, երկու հիւանդապահուհիներ, վերջին պատերազմի երկու փայլուն զինուորականներ եւ Ռ. Քատիշեւ անունով բնագէտ մը : Ամբաստանագիրը ծաւալուն է — ոչ նուազ քան քսան հատոր : Աւելի քան հինգ հարիւր վկաներ պիտի տողանցեն դատախազին առջեւ :

Ոճիրին բնոյթը : Բոլոր ամբաստանեալներն ալ կը պատկանին աշխարհի ամէնէն հին եւ ամէնէն անուանի ժողովուրդներէն մէկուն՝ Թաթարերուն : Այս է իրենց սրխալը : Կը մերժեն մոռնալ իրենց ծագումը, ընդհակառակն, հպարտ են անով եւ կը պահանջեն իրենց նմաններուն, որոնք ներկայիս աքսորուած են Ասիա, վերադարձը դէպի իրենց երկիրը — Խրիմ :

Իրենց ճակատագիրը պատմութեան մեծագոյն ողբերգութիւններէն մէկն է : Հազար թուականէն քիչ ետք, իրենց նախահայրերը, Թաթարները թափառաշրջիկ ժողովուրդ մըն էին ասիկան տափաստաններուն մէջ : Սքանչելի պատերազմիկներ, քանդեցին մոնղոլական առաջին կայսրութիւնը, սակայն, յետագային, լուծին տակը ինկան Ճենկիզ Խանի, «աշխարհի տիրակալ»ին, որ զիրենք միացուց իր «ոսկէ հորդաներուն »եւ տարաւ զանոնք իրեն հետ մինչեւ Եւրոպա :

Հոս է, որ այս եղակի ժողովուրդը յայտնաբերեց իր Աւետեաց երկիրը՝ Խրիմը : Առաջին անգամ ըլլալով այս մարդիկը, որ ազգային օճախ չունէին, տրամադրութիւն ցոյց տուին հաստատուելու վերջնապէս : Պիտի յաջողէին Խրիմի մէջ մնալ հակառակ իրենց դէմ ցցուած բազմաթիւ արգելքներուն : Թուրքերը ստրկացուցին զանոնք, պարտադրելով անոնց ընդունիլ մահմետական կրօնքը, սակայն առանց յաջողելու քանդելու անոնց առանձնայատուկ դիմագիծը : Աւելի ետք, հերոսաբար ետ մղեցին Իվան Ահեղին յարձակումները :

Սուլթաններուն եւ ցարերուն միջեւ ճզմուած, այնուայենայնիւ, տասնեակ տարիներ ճգնեցան պահելու իրենց անկախութիւնը : Ապա, վերջնական ձեւով ծովամոյն եղան ռուսական աշխարհին մէջ : Ցարերը յաջորդաբար փորձեցին ռուսացընել Թաթարները, առանց, սակայն յաջողելու : Ու առաջին անգամ ըլլալով Լենինն էր, որ պաշտօնապէս ընդունելով անոնց ազգային իւրայատկութիւնները, « ազատագրեց» զիրենք, ստեղծելով, Խորհ. Միութեան ծիրին մէջ, Խրիմի Թաթար ինքնավար հանրապետութիւնը :

Սակայն Մոսկուայի դիւանակալները, որոնք հակառակ էին Լենինի այս առատաձեռն որոշումին, չէին հրաժարած ցարական վաղեմի երազէն՝ ձուլելու Թաթարները : Սթալին համակարծիք գտնուեցաւ : Այսուհանդերձ հարկ էր պատրուակ մը գտնել ջնջելու համար Թաթարներու անկախութիւնը : Որովհետեւ վերջին հաշուով կարելի չէր բացէ ի բաց ոտնակոխ ընել լենինեան սկզբունքները ազգերու իրաւունքներու մասին :

Պատրուակը եղաւ գերմանեւռուս պատերազմը : Որոշ թիւով Թաթարներ, մասնաւորապէս ազգայնական տարրեր, Գերմանացիները ընդունեցան իբրեւ «ազատարարներ» եւ անոնց կողքին կռուեցան ռուս արձակազէններու դէմ : Այսպէս է, որ գերմ. բանակին մէջ կազմուեցան թաթարական շուրջ վեց գումարտակներ :

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Ա.

ԽՄԲ.— 1969ը կարելի է նկատել գլխաւորաբար՝ *Կոմիտաս տարի*: Արդարեւ հայրենիքէն Սփիւռքի բոլոր կողմերը արժանավայել կերպով կ'ոգեկոչուի մեծ Վարպետին յիշատակը, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Վերջերս Պէյրութի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Կոմիտասի նուիրուած, (*Յառաջ՝* Մարտ 14), որու ընթացքին այլապէս շահեկան բանախօսութիւն մը կատարած էր Գարեգին եպիսկ. Սարգիսեան: Կը հրատարակենք ստորեւ.—

Խօսքս, այս երեկոյ, կ'ուզեմ բանալ արիւնաքամ եւ ցասմնալից բառերովը գեղարուեստական այս հանդիսութեամբ մեծարուող անզուգական Կոմիտասին, իր կեանքի վերջին խօսքերէն պոկուած.—

« Ի՞նչ էք ուզում ... ես չկա՛մ, չկա՛մ, հասկանո՞ւմ էք»:

Երեսունեւհինգ տարիներու խորերէն կը քալեն ու այս պահուն մեր ականջներուն դիմաց կը պայթին այս բառերը, այնպէս ինչպէս պայթեցան անոնք, առաջին անդամ, պատռուած սիրտէն ու պատռուած միտքէն Կոմիտասին՝ իր վաղեմի աշակերտներէն Սիմոն Վրացեանի ականջին:

Գիտէք հաւանաբար պատմութիւնը: Կարդացած էք զայն «Կեանքի Ուղիներով»ի առաջին հատորին մէջ.— Երախտագէտ աշակերտը կ'այցելէր իր սիրած, բայց այժմ խորտակուած ուսուցչին, Վիլ Ժիւիֆի հոգեբուժական հաստատութեան մէջ.

« Յուզումով մօտեցայ ու կանգնեցի առջեւը », կը պատմէ ան. «ոչ մէկ շարժում, ուշադրութեան ոչ մէկ նշոյլ.

— Աստուած օգնական, Հայր Սուրբ, ասացի յուզուած:

Ո՛չ մէկ շարժում, ո՛չ մէկ պատասխան:

. . . . . .

Մի տարօրինակ դող անցաւ մարմնովս: Հոգեկան անբացատրելի խռո՞վք արդեօք, թէ սարսուռ ու վախ սիրելի անձի սարսափելի ճակատագրի առջեւ:

Մէկ էլ, առանց ինձ հաշիւ տալու, ուզեցի բռնել ձեռքը եւ համբուրել այն քնքոյշ մատները, որոնք երբեմն այնպիսի ճարտարութեամբ թռչկոտում էին դաշնամուրի ստեղնաշարի վրայով:

Բայց, հազիւ էի շարժուել, Կոմիտասը ընդոստ վեր թռաւ տեղից՝ աչքերը կատաղութեամբ լեցուն, բռունցքը ճօճելով օդի մէջ.

— Հեռացի՛ր, — պոռաց նա սպառնական —, կորի՛ր աչքիցս: Ի՞նչ էք ուզում ... ես չկա՛մ, չկա՛մ, հասկանո՞ւմ էք»:

Կարծէք ձայնը սլաքի պէս կը խուժէ այժմ իմ ականջին ու արդար ընդվզումի ճիչով կ'ուզեմ աղաղակել.

— Ո՛չ: Հազար անդամ՝ ո՛չ:

Կաս, կը մնաս, պիտի ըլլաս, պիտի մեծնաս, անհունանաս, յաւերժին հետ եղբայրանաս, Աստուծոյ հետ միանաս, Կոմիտաս:

Եւ եթէ մենք կանք այստեղ, այս պահուն, որովհետեւ դուն կաս միշտ, ամէն տեղ, ամէն ժամանակ:

Մեր այստեղ քեզմով ըլլալը, մեր ներկային մէջ այս երկրի վրայ, քու յաւիտենական եւ դերերկրային ըլլալուդ հետ հաղորդութեան եւ ճաշակումի պահն է միայն:

Ուրեմն,

Կա՛ս, կը մնա՛ս, մի՛շտ պիտի ըլլաս:

×

Կոմիտասի երգով, այսինքն Կոմիտասի հոգիով լեցուն այս գեղարուեստական երեկոյթին մանաւանդ Կոմիտասը պէտք չունի խօսքի վկայութեան: Իմ խօսքը բանախօսութեան մը նկարագրէն, շրջագծէն ու տարողութենէն շատ հեռու է: Զայն կ'ըմբռնեն որպէս սոսկ առիթ մը Կոմիտասի երգի վայելքէն առաջ մեր մտքերը ի մի հաւաքելու եւ սեւեռելու Կոմիտասի անձին եւ կեանքին վրայ: Տեսակ մը նախերգանք: Նոյնիսկ աւելի համեստ՝ տեսակ մը պատրաստութիւն համանուագը կանխող ինքնամփոփումի եւ գործիքներու ներդաշնակումի պահին նման:

Նախ կ'ուզէինք արագ ակնարկով մը բնութագրել Հայոց պատմութեան այն պահը, որուն մէջ ծնաւ ու կազմուեցաւ Կոմիտասի անձը եւ իրագործուեցաւ անոր մեծութիւնը պատուանդանող վաստակը:

Հայ հոգիի վերյայտնութեան պահն էր այդ: Հայ կեանքի վերազարթման մոմենտը: Հայ ինքնութեան հարազատ ու ամբողջական, վաւերական պատկերին դիւտի խանդավառ ժամանակը: Եւ ոչ միայն հայ ոգեղինութեան եւ կամքին դիւտը, այլեւ, ու աւելին անդին, անոր խորացումի, պրկումի, զօրացումի շրջանը:

ԺԹ. դարու վերջին քառորդը եւ Ի. դարու առաջին տասնամեակը հայ կեանքի մէջ հայ ժողովուրդի համազգային ինքնագիտակցութեան ժամանակն էր, յատկանշուած հաւաքական կեանքի մը այնպիսի ընթացքով, որով հայ մարդը իր կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ ինքզինք կը վերագտնէր կրօնական, ազգային, ընկերային, քաղաքական, մշակութային այն իւրայատուկ նկարագրին եւ ձգտումներուն, արժանապատուութեան եւ իրաւունքի, ազատութեան եւ անկախութեան այն խորունկ ու աճող դիտակցութեան մէջ, որով դրոշմուած էր հայ կեանքը պատմութեան ընթացքին եւ որ սակայն վերջին դարերուն, օսմանեան հեղձուցիչ լուծին ներքեւ, ստուերի տակ էր ինկած եւ խաւարումի ճամբուն մէջ մտած: Եւրոպական մտածողութեան եւ կեանքի յառաջադէմ գաղափարներու հետ շփման մէջ մտած, հայ պատմութեան խորքէն ժայթքող դիտակցութեան նոր կայծերու հրայրքէն բռնուած՝ հայ մարդը կ'ուզէր ինքզինքը ըլլալ ազգային այն ինքնութեամբ, որ մինչ այդ քաղաքական եւ ընկերային պայմաններու թանձրը մոխիրին տակ էր անթեզուած, պատմագիրներու մատեանին մէջ ծրարուած, մագաղաթներու դորշացած ու փոշիածածուկ էջերուն եւ գոյներուն մէջ սքօղուած, տաճարներու աւերակներուն տակ խոպանացած, կոճղացած դիրքերու դէզերու ներքեւ թաքնուած, բայց միշտ կենդանի՝ հայ հոգիի խորագոյն ընդերքներուն մէջ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ.

(Շար. 1)

ՍԻՐՏՍ ՀԱՅ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷՐ

Վերջին համաշխարհային պատերազմը հսկայ ովկեանի մը կը նմանէր որ կատղած իր ափերէն դուրս խոյացաւ, ալիքները զարկին տունէ տուն, հայրը որդիէն բաժնեցին. նետեցին մարդերը աշխարհէ աշխարհ եւ ինչ դժբախտ բան, հայորդին պիտի գտնուէր ճակատէ ճակատ, խառնուած մարտնչող ազգերուն, թերեւս եղբայր եղբօր դէմ զէնք առած պիտի կըռուէր. որո՞ւ համար եւ ինչո՞ւ համար. ոչ Արարատը պաշտպանելու եւ ոչ ալ հայրենիքի արդար սահմանները մատ մը լայնցնելու: Աննպատակ կերպով քշուած ճակատ՝ քաղաքացիական կտոր մը թուղթի համար:

Այսպէս ես ալ քշուեցայ Ափրիկէի խորերը, միս մինակ օտարներուն մէջ. հայ դէմք մը չկար՝ որուն հետ մեր սրտով խօսէի:

Վիքթորիա լիճին վրան էի, այդ հսկայ լիճը ծով մըն էր (ութսուն հազար քիլոմեթր քառակուսի) 1200 մեթր բարձրութեան վրայ. տարօրինակօրէն գեղեցիկ էր, աւելի գեղեցիկ՝ քան իր ափին փըռուած ճինճիա դիւղաքաղաքը: Բլուրներու վրայ ցրուած սպիտակ տուներ, եկեղեցիներ, առաքելութեան վայրեր, յորդ կանաչութեան մէջ մաղթանքի քարտերու կը նմանէին: Իր մօտէն կը հոսէր Սպիտակ Նեղոսը փոքրիկ ջրվէժով՝ մեծ աւազանի մը մէջ. ժայռի մը վրայ փորագրուած էր — Հոս հասաւ Ստանլէյ 1863-ին: Նա Նեղոսի ակը գտած էր, մինչ հիները կը կարծէին թէ երկինքէն վար կը հոսի Նեղոսը:

Յաճախ մինակս կ'երթայի այդ ժայռերուն վրայ նստելու եւ խոկալու. բնութիւնն է որ մարդուս մտերիմ է եւ անկեղծ բարեկամ: Աւազանին մէջ դանդաղօրէն կը լողային հսկայ ձիագետիններ, կոկորդիլոսներ, մէկը միւսին անկարող վնասելու:

Յանկարծ աւազանի մէջի փոքրիկ ժայռերը կը մեծնային եւ կոնտոլի ձեւով հսկայ կոկորդիլոս մը՝ պոչն ու գլուխը տարածած կանգ կ'առնէր, բերանը բաց, սղոցաձեւ ակռաները դուրս ցցած. փոքրիկ թռչնակներ, երկար կտուցներով անվախ կը թառէին ակռաներուն վրայ, վիշապը հաճոյք կը զգար, թռչնակներն անոր ակռաները կը մաքրէին կեր փնտռելով: Քար մը բաւական էր այդ հսկան ջուրը նետելու:

Անդին մութ անտառ մը կը տարածուէր եւ դրած էին մուտքին.— Վտանգաւոր ՑԵՑԷ ճանճը կայ:

Ուկանտա կը կոչուէր այդ երկիրը, հարուստ իր բուսականութեամբ, լի համեղ պտուղներով, բայց թունաւոր օձերը, փշատերեւ բոյսերը հաճելի չէին:

Ամէն բան աղուոր, բայց սիրտս Հայ մը կ'ուզէր:

Լուր բերին թէ 15 տարի է ճինճիա կը բնակի Ֆրանսուհի մը եւ կարօտը կը քաշէ Ֆրանսերէն խօսող մը տեսնելու: Մէկը կայ ըսեր են, իմ անունս տալով: Հրաւիրեց իր տունը, սիրուն չէնք մը՝ բլրան գագաթը: Երիտասարդ կին մըն էր անգլիացիի հետ ամուսնացած: Երբ Ֆրանսերէն պատասխանեցի, աչքերը փայլեցան ուրախութեամբ, անշուշտ Ռասինի Ֆրանսերէնը չէի խօսեր, բայց եօթը տարի Փարիզ մնալով՝ դէթ բան մը սորված էի: Ամէն մարդ իր մայրենի լեզուով երջանիկ է, ըսի մտքէս. ուրեմն մեզի նման ուրիշներ ալ կան որ կարօտ կը քաշեն իրենց հոգին ու լեզուին:

Ստէպ կ'ուզէր որ իր մօտն երթայի:

— Ես հայ եմ, ըսի:

— Ճանչցեր եմ Հայեր Լիոնի մէջ, պատասխանեց, խելացի եւ աշխատող ժողովուրդ է: Հոս, ճինճիայի մէջն ալ Հայ մը կայ, ըսաւ:

Հիմա իմ աչքերս փայլեցան, սիրտս տրոփեց, վերջապէս Հայ մը պիտի տեսնեմ:

— Վարը, կայարանի մօտն է, ներածում արտածում կ'ընէ, ըսաւ կինը: Ուրիշ Հայ մըն ալ կայ Էնթէպպէ քաղաքին մէջ, Մայքլ Մովսէս կը կոչուի, նա շատ հարուստ է. գրեթէ Վիքթորիայի շուրջի բոլոր պանդոկներն իրենն են, Թրանզվալի մէջ հանքեր ունի, բայց սեւ կիներու հետ կ'ապրի:

— Աս չեզաւ, ըսի մտքէս:

Ճինճիայէն Էնթէպպէ շուրջ չորս հարիւր մղոն ճամբայ է եւ ես միջոց չունէի հարուստ Մայքլ Մովսէսը տեսնելու: Յաջորդ օրը ես վաղեցի կայարանի մօտերը, եւ ահա ցած չէնքի մը ճակատին՝ օտար լեզուով գրուած է Արտածում — Ներածում եւ տակը Արթին:

— Մեր հին Արթին ազաներէն պիտի ըլլայ, ըսի ինքնիրենս եւ ներս մտայ, հայերէն բարեւ հայրենակից, ըսելով:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Իսկ դո՞ւն... ի՞նչ կերպով պիտի ծպտուիս...

— Ես պարզապէս անգլիական քէփի մը պիտի անցընեմ գլուխս ու վրայէս ալ խոշոր վերարկու մը պիտի հագնիմ... վերարկուն արդէն դուրսը պատրաստ է եւ շատ լաւ կը յարմարի ինծի... խուզարկութեան ելլողներուն մէջ զիս անձամբ ճանչցող չկայ. Օրթաքէօյցի մանրավաճառին նկարագրութեամբ չեն կըրնար զիս դիւրաւ ճանչնալ, մանաւանդ երբ գլխանոցս եւ հագուստս փոխած ըլլամ...

Պատանին լռեց: Երեք բարեկամները իրարու երես նայեցան: Փախուստի այս ծրագիրը զէշ չթուեցաւ իրենց: Այդ տագնապալի կացութեան մէջ միջոցներու ընտրութեան մասին դժուարահաճ չէին կրնար ըլլալ:

— Լաւ, ենթադրենք որ դուն ալ յաջողիս տունէն դուրս ելլել ու հեռանալ, ո՞ւր պիտի երթաս, հարցուց Սատըք պէյ:

— Բնականաբար պիտի երթամ Զիւլէհան գտնելու, որուն հետ ժամադիր պիտի ըլլանք Պէպէքի ու Ռումէլի Հիսարի միջեւ գտնուած գերեզմաննոցը:

— Իսկ անկէ ե՞տքը...

— Անկէ ետքը Աստուած ողորմած է, պատասխանեց պատանին ամենայն լրջութեամբ, միայն թէ այս ծրագրին յաջողութեան առաջին պայմանն է խսկոյն գործադրել զայն... վայրկեանները շատ թանկագին են:

— Լաւ, ձեր ուզածին պէս ըրէք, պատասխանեց Սայի պէյ վճռաբար, իսկ գալով դրամին՝ ահաւասիկ:

Երիտասարդը թղթապանակը գրպանէն հանելով՝ երկու հատ հինգ ոսկինոց պանքնօթ տուաւ պատանիին, յետոյ գրպանը խառնելով բուռ մը արծաթ առաւ ու պատանիին երկարեց ու ըսաւ.

— Ահա մանրուք դրամ ալ...:

Հասանի ու մանկատի աղջկան յղացած ծրագիրը խսկոյն գործադրութեան դրուեցաւ եւ քառորդ ժամ ետքը Զիւլէհա արդէն կը մեկնէր ճէմալ պէյի բնակարանէն յոյն սպասուհիին զգեստներովը ծպտուած ու թեւին տակ կողով մը առած:

— Հիմա մեր գլխուն ճարը նայինք, ըսաւ Սայի պէյ:

— Դուն առանց վտանդի կրնաս մեկնիլ, պատասխանեց Սատըք պէյ իր ընկերոջ, քանի որ տակաւին չես ձերբակալուած ու լրտեսներէն կամ ոստիկաններէն ոչ ոք կը ճանչնայ քեզ:

— Բայց այս ատեն ո՞ւր կ'ուզէք որ երթամ, ըսաւ միւսը մտատանջ դէմքով:

— Նաւակով Պէշիքթաշ գնա ու հոնկէ կառք մը բռնելով վերադարձիր Շիշլի:

— Իսկ դուք...

— Մեզ մեր ճակատագրին թող, ես ալ մեզի համար փախուստի ծրագիր մը պատրաստած եմ...:

Սայի պէյ չհարցափորձեց իր ընկերը եւ մեկնեցաւ ճէմալ պէյի բնակարանէն:

Թողունք որ հեռանայ դէպի Առնավուտ քէօյի նաւամատոյցը եւ մենք վերադառնանք Զիւլէհայի քով:

Մանկատի աղջիկը թեթեւ քայլերով իջաւ զարիվարէն ու հասաւ շուկան առանց ուշադրութիւն գրաւելու: Իրաւ է որ ճամբան մէկ քանի կասկածելի մարդոց հանդիպեցաւ, որոնք իրեն նայեցան: Բայց իր սպասուհիի տարազը իր դերը լաւ կատարեց եւ ոչ ոք հետապնդեց զինքը:

Շուկային մէջ, ըստ Հասանի խորհուրդին, յոյն նպարավաճառէ մը պանիր, ձիթապտուղ, հաւկիթ եւ հաց մը գնելէ ետքը, ուղղուեցաւ քարափին վրայ եւ արագ քայլերով անցաւ ոստիկանատան առջեւէն, ուր ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց իրեն: Ոստիկանները սովոր էին տեսնել այդ փոքրիկ յոյն սպասուհիները որ օրուան ժամերուն կ'երթեւեկէին իրենց տիրուհիներուն հրամանները կատարելու համար:

Հետզհետէ ճամբան կ'ամայանար եւ աղջիկը իր քայլերը կը փութացնէր: Մութը պատած էր ամէն կողմ, ցուրտ հով մը կը փչէր Սեւ ծովի կողմէն:

— Կարծեմ վտանգը անցուցինք, խորհեցաւ Զիւլէհա, այս կողմերը բնաւ մարդ չերեւար. իրենց խուզարկութիւնը կ'երեւայ որ լեռներուն կողմը կը կատարեն... իցի՛ւ թէ Հասան ալ կարենար անարգել հասնիլ մեր ժամադրավայրը:

Պէպէքի ծովեզերեայ պարտէզին մօտ հասած էր արդէն, երբ մութին մէջ նշմարեց երկու անձեր որոնք դէպի իր կողմը կուգային:

Աղջիկը խսկոյն քայլերը մեղմեց կասկածի չենթարկուելու համար ու ջանաց բոլորովին անտարբեր կերպարանք մը առնել:

Քիչ մը ետքը դէմ առ դէմ եկաւ երկու անծանօթներու հետ:

— Կեցիր տեսնեմ, զոչեց անծանօթներէն մէկը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 92)

ՅԱՂՈՒՄՈՎՉԻ

Ֆ. ՊԱՆ

ՊՈՎՈՒ

— * —

ԹԱՐԳՄԱՆՉԻ ԳԱՂԱՓԱՐ

Ասում են՝ ամեն մարդ ունի իր գաղափարը, բայց ես չեմ կարծում, որ ամեն մարդ ունենա գաղափար։ Ես, օրինակ, ոչ մի գաղափար չունեմ։ Ես ուզում եմ ասել, որ ես ունեցել եմ գաղափարներ, բայց հիմա

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեան, Թագուհի Ղազարոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսանական ֆր. կը նուիրէ տեղւոյն եկեղեցիին եւ Կապ. Խաչին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի ,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հաց մշակոյթի Տուն

Հարսանիքի, նշանտուքի, հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու համար նկատի ունենալ Հայ Մշակոյթի Տան երկու սրահները:

Դիմել ամէն օր ամը 15 – 19 :
Հեռախօս 824–63–89 :
17, Rue Bleue — Métro Cadet

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
Հ Ա Մ Ա Ր

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE
Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BE BERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ տասն կուսանաց: Երեկոյեան ժամը 4ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ Ընթրեաց տեառն մերոյ .— առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ՝ 10ին, Ոտնալուայ՝ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն .— Թափօր թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի.— Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.— ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի.— Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, Կրան Բէնի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Զատկուան տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար: Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488–62–06:

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ
3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ: Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ: Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը:

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 ֆր.: Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին
Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին*
ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն .—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Մ. Միհրան

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի չիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն: Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն ՓԷՌ ԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ չիրմին Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին թագաւորին դամբարանը Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի – Նուպար Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համագումարին փակումին առթիւ :
Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու հիւրերու :
Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց-քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային